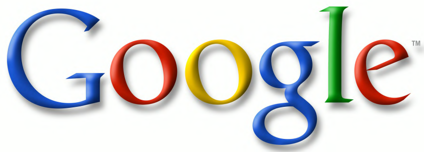
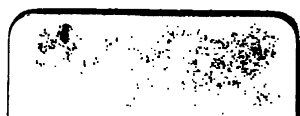

600083529X

600083529X

Henrik Wergelands

Samlede Skrifter.

Efter det norske Studentersamfunds Foranstaltning

udgivne

af

Hartvig Lassen.

Tredie Bind.

Christiania.

Chr. Tönsbergs Forlag.

Trykt af H. J. Sörum.

1853.

Forord.

Ved Udgivelsen af nærværende Bind af Wergelands Skrifter kan der være en passende Anledning til, yderligere end skeet er i Fortalen til første Bind, at gjøre Rede for den Plan, der er lagt til Grund for Udgaven i det Hele.

Det synes som om der hos en Del af vort Publikum mere og mere gjør sig den Mening gjældende — forsaavidt man i det Hele taget kan komme efter vort Publikums Meninger — at nærværende Udgave er anlagt efter en altfor vidtløftig Maalestok. Man mener, i Korthed sagt, at et Udvalg af Digterens Arbejder baade vilde gavne denne selv mest og bedre stemme med et smagfuldt Publikums Fordringer.

Det er især Smagen det gjælder; Digteren synes man at være mindre omskindet om. Men med al mulig Agtelse for den gode Smag og for dem der have den kan jeg dog ikke forestille mig, hvorledes en Udgave af en Digters Værker efter en saadan Fremgangsmaade lod sig bringe istand, ligesaalidt som jeg ved, at der i nogen Literatur har existeret nogen Digter, hvis Skribentliv man har troet at kunne eller burde gjengive overensstemmende med „den gode Smags Fordringer“. Thi selv i Poesien gives der højere Hensyn end Smagens, og ved et Digterliv som W.'s gives der ogsaa Andre. Og øverst blandt disse staar da et Hensyn, der er over al Verdens Smag: Hensynet til den historiske Sandhed.

Thi Henr. Wergeland var en historisk Personlighed. Hvorledes han var det, om blot som Repræsentanten for

et nyvakt Folks første umyndige Famlen og Uklarhed, eller om det var som Talsmanden for de dybeste Rørelser i dets aandelige Liv; det er ikke her Stedet til at afgjøre. Men at han var en historisk Personlighed, derom vidner hans Tid med tusinde Munde. Folkets Øje har vogtet paa ham fra hans første Fremtræden til hans sidste Time; paa den ene Side har han været hyldet med en Begejstring, der til sine Tider grændsede til Forgudelse, og paa den anden bekjæmpet med en Uvilje, en Ihærdighed, som, naar man tager i Betragtning, at der blandt hans Modstandere fandtes flere af vore dygtigste Mænd, allerede i sig selv indeholder tilstrækkeligt Bevis paa, at det her gjaldt noget Mere, end en Skribler eller et uroligt Hoved. Saa inderligt er denne Mands Virksomhed forenet med hans Tids Liv, at en Historieforsker, der vil give et Billede af Denne, ved hvert Skridt han gjør vil i hans literære Virken gjenfinde et Afpræg af de mangehaande Bevægelser, der karakterisere hans Tid, og ikke sjelden vil føle sig opfordret til at stille hans Navn i forreste Række blandt de, der have været nævnte som et Løsen i denne Periode, hvis mærkelige Uro i alle Retninger utvetydigen karakteriserer den som vort Lands anden Gjenfødelsestid, som den Tid, da de første Tilløb gjordes til at gjennemføre i de enkelte Retninger af vort aandelige Liv den Norges Frihed og Selvstændighed, som 1814 Aars Storværk grundlagde.

Dette inderlige Samliv, hvori W. levede med sin Tid, dette altid vaagne Instinkt, hvormed han sluttede sig til de forskjelligste Bevægelser i vort begyndende Folkeliv, og beaandede dem med sin digteriske Lidenskab, er det fornemmelig, som — i mine Øjne i det mindste — gjør Henr. W.'s Digterliv, til Trods for dets Forseelser mod „Smagen", saa storartet og herligt.

Dog, herom falde nu Dommen som den vil — men er

der Nogen, som vil sige, at Dommen er fældet? Sikkerlig ikke. Det kan ikke længer falde Nogen ind, at søge Spor af en uhildet Betragtning hverken i de af Samtidens Domme, der hæve enhver selv af W.'s svageste Frembringelser til Skyerne, eller i dem, der banlyse hans borgerlige og literære Liv til Efterverdenens Glemsel. Til at vinde en upartisk Anskuelse af W.'s Personlighed og Virken udfordres — først og fremst hvad her bydes: en i det Væsentlige fuldstændig Samling af Aktstykker, en uforvansket Fremstilling, der giver Manden som han er, og ikke som den eller den efter sin Smag helst vilde have ham.

Indrømmer man dette, da vil man vel ogsaa indrømme, at Hensynet til Digterens formodede Vilje bliver af en underordnet Natur. En Digter, der som Kunstner lever fjernet fra det virkelige Livs Bevægelser, kan maaske have Ret til at sige: Dette og Hint overgiver jeg til Forglemmelsen; det tilhører ikke mit sande Væsen; men En, der som W. helt og holdent har vist sig som en offentlig Personlighed — hans Skrifter ere Gjerninger, der ikke staa til at ændre, Gjerninger, der høre under Historiens og Efterverdenens Dom. — Man bør vel ogsaa indrømme, at den Sætning: man skal kun sige Godt om de Døde, kun gjælder de Døde, om hvilke Historien Intet har at sige.

— De Indskrænkninger, der ere gjorte i den her fremstillede Plan, kunne, som omtalt i Fortalen til 1ste Bind, henføres under to Klasser, idet jeg nemlig udelader af denne Samling: for det Første de Skrifter, hvis overvejende personligt-polemiske Tendents gjør det umuligt at gjengive dem paa en for vor Tids Læsere tilfredsstillende Maade, uden at ledsage dem med en Kommentær, der ofte maatte blive længere end selve Skriftet; og for det Andet de Skrifter, hvor Stilen i den Grad træder i Baggrunden for det Stof, de behandle, at de

kunne kaldes værdiløse, hvor der er Tale om at gjengive et Billede af W.'s Personlighed eller literære Karakter.

Den førstnævnte af disse Indskrænkninger har især ved Udgivelsen af dette Bind vist sig meget virksom, nemlig ved Redaktionen af Artiklerne af „Statsborgeren" og den Afdeling, som jeg har betitlet: skjemtende og satiriske Skrifter. Jeg tilstaar, at jeg har været i megen Forlegenhed med disse Skrifter, fornemmelig med Statsborgeren. Ganske at overse en Retning af W.'s Skribentliv, der baade i sig selv er saa karakteristisk, og som havde saamegen Indflydelse paa W.'s Liv, lod sig ikke let gjøre. Men paa den anden Side træffer det sig saa uheldigt, at netop de mest velskrevne Artikler ere af en saadan polemisk Drøjhed *), at det vilde være uretfærdigt, ikke mindre mod W. selv, end mod dem, de ere rettede mod, at gjengive dem, løsrevne fra deres Forbindelse med Døgnets Bevægelser og Stridigheder. Jeg har derfor maattet indskrænke mig til at meddele forholdsvis ganske faa Prøver af W.'s publicistiske Forfattervirksomhed. Mangenen vil maaske bebrejde mig, at jeg ogsaa heri har gaaet for vidt. Jeg tror dog ikke, at man ved at betragte disse Artikler lidt nærmere skal kunne finde Andet, end at den Satire de indeholde, dels er uskadelig i sig selv, dels rammer Begivenheder og Personer, der tilhøre Historien og Offentligheden **).

Hvad her er sagt om „Statsborgeren" gjælder ogsaa om de mangfoldige polemiske Indlæg, som W. til forskjellige Tider har skrevet, fornemmelig i Morgenbladet. Saavel den stilistiske Værd, som mange af disse besidde, som den Uforbe-

*) Som et Exempel instar omnium skal jeg anföre en Artikel, betitlet: „Den Constitutionelles Redaktörer", der findes i Statsborgeren, 20de Hefte, No. 22, 21 og 28, og 21de Hefte, No. 10, og som utvivlsomt hörer blandt de fortrinligste polemiske Artikler, vor Tidningsliteratur har at opvise.

**) Hvor jeg har fundet det nödvendigt at bortskjære en og anden Linje, har jeg betegnet dette med Stjerner i Texten.

holdenhed, hvormed de ere skrevne, vil forsyne en kommende Biograf med mere end eet interessant Bidrag til W.'s Karakteristik.

Den første Afdeling af dette Bind, Almuskrifterne, indeholder heller ikke paa meget nær nogen fuldstændig Samling af hvad W. i denne Retning har forfattet. Saaledes er af Hefteskriftet for Almuen kun de to første Hefter indtagne. Man vil ved blot at se Titlerne paa de følgende Hefter let indse Grunden, hvorfor de ere udeladte:

For Almuen 3die Hefte: Den norske Bondes nyttige Kundskab om de Læge-, Farve-, Garve- samt Giftplanter, der voxe paa hans Jord. 1830. (En kortfattet populær Botanik).

4de Hefte: Læsebog for den lærelystne, tilvoxende Ungdom. 1830.

5te Hefte: Levnets- og Velfærdsviisdom. 1831. (En Samling af versificerede Tankesprog, af W.'s egne og andre Forfatteres Skrifter).

7de og 8de Hefte*): Norges Historie, to Dele. (1834).

Af lignende Natur, som disse Skrifter, er ogsaa en stor Del af de sex Bind „for Arbejdsklassen", hvoraf et Udvalg her er givet. Jeg kunde dog have ønsket, at gjøre Dette en Smule vidtløftigere; men Bladets Forlæggerinde har for Udgivelseskommiteen udtalt det Ønske, at der ikke maatte indtages mere end omtrent det her leverede Arkeantal, et Ønske, som vi i Betragtning af det betydelige Restoplag, som endnu er uafsat, ikke kunde andet end finde rimeligt, saameget mere, som selv den juridiske Ret til at ignorere en saadan Anmodning turde være tvivlsom. Jeg tror dog ikke at nogen Artikel af særeget Værd af denne Grund vil savnes.

*) 6te Hefte, Normandens Catechisme, vil blive udgivet i et senere Bind.

Af W.'s Prædikener har jeg kun anseet det fornødent at opbevare i denne Samling en forholdsvis liden Del. Dette er unægtelig ikke ganske konsekvent; men jeg tror ikke at Læseren, efter at have gjort sig bekjendt med de i dette Bind meddelte Prædikener, vil føle synderlig Trang til at læse Mere af denne Slags. Thi det er let kjendeligt, at W. i disse, nærmest for Almuen bestemte Taler med Vilje har nedstemt sit Sprog til en Enfoldighed, der, blottet baade for sand christelig Aand og for den retoriske Ild, der udmærker hans øvrige Taler, gjør dem til temmelig ensformige og kjedelige Dydsprædikener, som neppe kunne have Interesse for nogen Slags Læsere.

De saaledes udeladte Prædikener ere følgende:

Nogle Ord fra Prædikestolen. 1836.

Nogle Ord til gode Confirmationsbørn og deres Forældre. 1839.

Fattigmands Postil. (For Arbejdsklassen, 6te Aargang.) 1845.

Nogle i det førstnævnte Skrift indskudte Digte ville findes i denne Udgaves 1ste Bind S. 334—336, og 2det B. Till. S. 36.

Kristiania, i April 1853.

Udgiveren.

Prosaiske Skrifter.

Förste Deel.

Indhold.

I. Almueskrifter.

Side.

Opmuntring til Almuen at sörge for sin Oplysning o. s. v. . . . 3
Opmuntring til at danne Sogneselskaber . . . 16
Sprætt i Vasfad, en Fortælling . . . 30

Af Bladet „For Arbejdsklassen“:

1. *Tiltale til den fattige Klasse* . . . 35
2. *Uforskyldt Miskjendelse* . . . 41
3. *Videre Tiltale til den fattige Klasse* . . . 43
4. *Brevvexling med Nils Toskerud* . . . 46
5. *En Uskik* . . . 50
6. *Hvor snart det gaaer!* . . . 52
7. *Forbrydelser mod Dyrene* . . . 59
8. *Dovenskab i Regnvejr* . . . 69
9. *Mere om Minererne eller Stejnbryterne* . . . 71
10. *Menigmands Politik* . . . 72
11. *Væggegrönt* . . . 76
12. *Gnieren og Drankeren* . . . 76
13. *Den Forfaldne* . . . 80
14. *Er det en Skam at være fattig?* . . . 83
15. *Om syndig og smudsig Tale* . . . 88
16. *Pöbelen i Kristiania* . . . 94
17. *Fattige Familjers og Börns Arbejdsomhed* . . . 96
18. *Fordærvet Ungdom* . . . 98
19. *De Kristnes Jaggernaut* . . . 105
20. *Væverpigen* . . . 106
21. *Var jeg en Arbejdsmand* . . . 110
22. *Mangelsgaardsarbejderen* . . . 114
23. *Den norske Arbejder som Borger* . . . 116
24. *Farbrors Kiste* . . . 117
25. *Nöstetullen i Liigkisten* . . . 120
26. *Overtroiske Skrifter* . . . 125
27. *Mindet i Nordbygaden* . . . 129
28. *Samvittighedens Magt* . . . 131
29. *Skildringer fra Hytterne* . . . 137
30. *Huusmændene* . . . 163
31. *Det ene Kaalfrö* . . . 166
32. *Fællesboliger for Arbejdsklassen* . . . 168

II. Flyveblade og Artikler af „Statsborgeren“.

For Menigmand. No. 1 . . . 173
- - *No. 2* . . . 179
- - *No. 3* . . . 186
Ikke for Menigmand . . . 193

Af Statsborgeren:

1. *Humanitet, et Forsvar for Statsborgeren* . . . 204
2. *Blandede Artikler* . . . 217

III. Skjemtende og satiriske Skrifter.

	Side.
Karantænetanker	269
Om Maadehold i Dyd	278
Maximer	294
Et Eventyr om Gabestokkene i Mosseby og Borregsogn	300
Schmahrs Proces	307
Forsoningen, et fantastiskt Digt af I. H. Schmahr	327

IV. Taler.

Dimiss-Prædiken i Oslo Kirke, og Tale i vor Frelsers Kirke	345
Christsind i Landfarset	366
Tale ved Afslöringen af Christian Krohgs Minde	382
Tale ved en Borgerfest i Ejdsvoll	392
Tale i det norske Studentersamfund, 17de Maj 1835	410
Ved Pastor emeritus Lundhs Grav	419

V. Blandede Skrifter.

Hvi skrider Menneskeheden saa langsomt frem?	423
Tale til Menneskeligheden i Menneskeheden, af Veslebrunen	442
Om Ridderstad	454
Om Parodieren	464
Om norsk Sprogreformation	468
Fortale til „Samling af Sange og Digte for den norske Sjömand"	491
** Om en Reform i vort Fængselsvæsen*	495
Ejdsvoll	514
Fortale til „Farbrors 474 Skaaler"	524
Hans Jakobsens Ost	530
Historiens Resultat	534

Almueskrifter.

Opmuntring til Almuen

at sörge for sin Oplysning, især ved gode Bögers Læsning, og til at sætte sig istand hertil ved at fremme og benytte Almue-Bogsamlinger. *)

(1830.)

Gaa du min Bog og til min Landsmand siig:
„det er hans Held, om han vil følge dig!"
— Oplysning ene lære Bonden kan,
at det er stort at være gavnlig Mand.
(Forsög over Almuens Oplysning,
et Digt af Jonas Rein.)

Hæderværdige Norske Mænd og Kvinder!

I see, hvad det er Eders Ven har at tale med Eder om; ja sandeligen et Ord, som ligger ham paa Hjerte som Eders Vel, og hverken for tidligt eller uden Føje talt. Store Menneskevenner have tolket Eders Trang til en Oplysning, som den

---

*) „For Almuen, 1ste Hefte," trykt i „Budstikken, et Blad af statistisk-oekonomisk Indhold, udgivet af det Kongelige Selskab for Norges Vel," og ledsaget af fölgende Skrivelse til Selskabets Direction:

„Undertegnede, Medlem af Selskabet for Norges Vel, giver sig den Frihed, herved at andrage for Directionen:

At medfölgende, af mig forfattede Opmuntrings-Tale til Almuen at sörge for sin Oplysning ved villigen at fremhjælpe Almue-Bogsamlinger, samt Udkast til Love for en saadan Indretning, tilligemed en Fortegnelse over Böger, der ansees passende for den, maa vorde paa Selskabets Bekostning trykket til hensigtsmæssig Uddeling.

Directionen seer heri, og i Oprettelsen (efter det Udkast, som jeg herved ærbödigst forelægger til Bedömmelse, som Forslag til almeengjeldende Love for Almue-Bogsamlinger), af en siden Slutningen af f. A. virksom Almue-Bogsamling her i Eidsvold, om hvis Forfatning og Fremme Amts-Administrationen er underrettet, de förste — jeg haaber frugtbare — Glimt af en idkjær ung Normands fastfattede Beslutning: planmæssigen at arbeide med enthusiastisk Varme og

blotte Religions-Underviisning eller Kirke-Foredraget ikke har kunnet tilfredsstille. Men disses Ord uddøde paa de fleste Steder; thi de traf paa kolde Hjerter. Deres Anstrengelser sank i Graven med dem, og Folket, hvis Velgjørere de havde villet være, glemte dem. Møde ogsaa I, fribaarne Norges Mænd og Kvinder, I det 19de Aarhundredes Børn! disse Ord

---

rastlös Iver, aldeles i Selskabet for Norges Vels Aand, saaledes som jeg bör tænke mig den, for Almuens Oplysning. Jeg har sögt at lære Dennes Sjele-Tarv at kjende ved Gjæstebordet, ved Arnerne, i Kroen som paa Kirkegulvene — Det er Skyggemalerier man henter der — O Fölsomme tör dem af med din lade Haand! — Men man vende dem med al Kraft mod Solen, mod Lyset! — Den förste Lysfarve, som da viser sig, er Haabets. Jeg har seet den ved mine förste Bestræbelser.

Nok, mine Herrer, De forstaaer mig; — der er meget at arbeide. Jeg vil arbeide, og föler Kræfter. Understötter mig saaledes som jeg beder derom! Giver, dynger Arbeide paa mig! Har jeg mit Hjerte saaledes paa min Side som til dette Verk, jeg ruster mig til, saa Io triumphe! Seer (og denne Undskyldning ville De ikke alene holde god, men kjær), fordi jeg har Mere, Mere at gjöre nu for samme Sag, derfor nödes jeg til at sende Manuscriptet saaledes som det kom ifra Haanden. Iblandt dette Mere er ogsaa en Reise, jeg, for at knytte Forbindelser med driftige Mænd, især Præsterne, til Almue-Bibliothekers hurtige Fremme videnom, har besluttet, saasnart jeg kan faae trykte Exemplarer med mig af dette Hefte, at foretage igjennem Romerigerne, Hedemarkens Amt, Biri, Vardal og Toten.

Jeg beder derfor meget og inderligen om, snarest muligt at faae den ærede Directions Beslutning. Jeg haaber det Bedste, og selv om kort Tid at hente dem — at ile til Lehmanns Officin, hjælpe Sætteren, drive, presse, og, naar det om faa Dage er færdigt, bede Directionen om saamange Exemplarer, den finder tilstrækkelige for de Distrikter, jeg vil röre for Sagen i Vinter. Siden kommer jeg igjen efter Flere; thi jeg iler ikke blot Glommen op og Mjösen rundt; men, til Vaaren, fra Lindesnæs — der dukker jeg ind i de dybe Dale — Sætersdalen, Raabygdelauget opad, Filefjeld langs, Fjordene over, Dovre over — og kommer op ved Agdenæs, naar Lövet gulner i Guldal; men — træffer jeg Mennesker — rigere end Hösten, jeg möder, Sommeren, jeg flöi forbi. Paa Christianias Marked kunne Exemplarer uddeles til Bönder, flyve videnom og forberede mange Gemytter, ligesom og blive bekjendte for Mangfoldige, da Bönder, naar de faae noget Trykt fat, gjerne i Kvartererne,

med kolde Hjerter og lukkede Ører, lukkede Hjerner? O, jeg vil vise Eder, at I ikke kunne det, saavist som I ikke bør det! Hvo er lunken i sin egen Sag? Hvis Sag, hvis Tarv tales her? Det er for Eder, den er vigtig — føler med mig, og indseer da dens Vigtighed!

Iblandt Eders Lige over den hele Jord, iblandt Millionerne,

---

hvor de træffe sammen fra de forskjelligste Bygdelag, læse for hverandre; og, inden man veed Ordet af, staaer der en heel Kreds om med sammenböjede Ören.

Et Almue-Bogsamlingsfond i Christiania og de större Stæder har jeg tænkt at faae istand ved velvillige Gaver af Böger. De oprettende Sogne-Bibliotheker skulle af dette funderes med Gaver, efter dets Evne, med 20—40 o. s. v. Nummere af Böger.

Jeg tillader mig endvidere at bede om at erholde et Par Planer og Indbydelser samt Udkast til det Kongelige Selskab for Norges Vel, for paa Reiserne, jeg har fore, efter Evne at virke for dette. Udbyttet af min Flid for dets Formaale, og for det særskilte, jeg har valgt mig — af min Flid for retteligen at kunne hævde Æren af at være Medlem af et Samfund af en saa ophöjet Tendenz, som den at ville omfatte og fremme et heelt Lands — Fædrenelandets jordiske og aandige, himmelske Velfærd — dette og hvad jeg har kunnet udrette derfor, skal blive den höje Direction berettet. Jeg tilbyder mig at være Selskabets driftige Agent.

Jeg seer, her er skrevet, som om jeg var vis paa, at Directionen lider, hvad jeg nu forelægger den. Derom er jeg meget uvis. Aanden deri er jeg derimod vis paa, at de ville lide, og önske, at alle Selskabets Medlemmer havde den saa.

At der staaer paa Heftet: „For Almuen, 1ste Hefte,“ betyder ikke, at der af samme Slags skal komme mere, eller at jeg har tænkt hos Directionen i Selskabet for Norges Vel at andrage om flere saadanne Hefters Udgivelse, men at jeg har flere Materier, de angaae den almene Oplysning, som i saaledes betitlede Hefter „For Almuen 2det, 3die o. s. v. Hefte,“ Tid efter anden skulle see Dagens Lys. Saaledes indeholder 2det Hefte „Verdenskundskab, d. e. en kort for Almuen fattelig Fremstilling af Verdensbygningen, Jorden dens Beskrivelse og et Begreb af Historie.

Eidsvold Præstegaard, den 23de Januar 1830.

Ærbödigst
Henr. Wergeland.
Cand. theol.

Folkenes Mængde og Kraft, staae I ikke tilbage i Oplysning, kjære Landsmænd. Mærkeligen fremhæve I Eder dog ikke; ogsaa paa Eder maa Betragterens sorgfulde Øje hvile, naar han skuer over alle Jordens Almuemasser og finder, at 1800 Aar efter den største Folkelærer Jesu Christi Frelserverk er Menneskeheden i det Hele saalidet udviklet i aandig Henseende, at en almindelig Mand, af Almuen ihvorsomhelst, kun har lidet forud for en almindelig Jøde paa Christi Tid. Endnu findes Millioner Mennesker i christelige Stater, der ere ligesaa tanketomme og uvidende som de Jøder, der gabende stimlede om Jesus, naar han talte, men lode hans Lærdomme gaae ud af det ene Øre, som de kom ind i det andet; Mennesker, der, ligesom Jøderne for 2000 Aar siden, vare overbeviiste om alskens Spøgelsers og Djævles Væren og Virken overalt, og især paa visse Steder; endnu Mennesker, der indskrænke deres hele Viden alene til hvorledes en Ploug styres, en Sko syes o. s. v.; og muligens, hvis de ikke have glemt det, siden de gik og læste, til de enkelte Troeslærdomme; ja, gaaer det høit, saa have de vel i tyve, tredive Aar til denne Kundskabsskat lagt et Par Psalmer og Bønner. Skuer med Medynk disse Mange, som, skjøndt voxne Mænd og Kvinder, yde det elendige Syn, at de, naar de see noget Nyt, troe, at deres Syn forblindes; som, naar de skulle regne sammen 5 og 6, tælle paa Knapperne og komme i Vilderede, hvis der mangler en; som, naar de læsé, flytte Fingeren i Bogen saa besværligen, som lettede de Stene bort for hvert Bogstav; som, naar de miste Noget, gaae til en gammel Kjerring, der, hvor enfoldig hun er, dog viser sig klogere end disse, idet hun benytter deres Lettroenhed, for at faae Hjælp af hendes indbildte Viisdom eller Hexekunster; som, naar de eller deres blive syge, skrækkes for at hjælpe Naturen ved den Kyndiges (Lægens) Hjælp, men, med en afsindig Tro paa en urokkelig Skjebne, sige „enten bliver det Døden eller ikke alligevel, Medicinen hjælper ikke“ — ja fremdeles (o er der ikke Ende paa Uvidenhedens sørgelige Maleri?) Mennesker, som tusinde Gange have seet Himlens straalende Stjerner uden at tænke over hvad mon vel de ere? uden nogensinde at have faaet det opløftende Svar: „de ere Guds Verdner, større, skjønnere en

vor hele Jord; de ere Sole vandrende over dit Hoved!" det høieste Svar, de have givet sig selv eller faaet, er maaske det, at de ere Prydelser paa Himlen for vor Jord, som Stueuhre og Skilderier paa en Væg; og, tilfredsstillende sig med dette Svar, krybe de i Kakkelovnskrogen, for der at bortslumre deres halve Liv, eller i deres Tanketomhed søge at vække en falsk Rørelse i deres Sjele ved Terninger eller smudsede Kaart, eller og de pleje deres Sløvhed ved Halvpæglen. — O Normænd — disse Træk være alene tagne fra de Stater, hvor Regjeringernes Iid gaaer ud paa at kvæle hver Gnist til Oplysning; hvor Bøger ei engang maae indføres eller komme for Dagens Lys; hvor Trældom ruger over Hjerterne som over Nakkerne; hvor Alt anvendes for at opklække dumme men taalmodige Slaver; hvor alt Mulm udblæses foran Bondens Øine, at han ikke skal see sit Aag og sine Rettigheder; hvor Trykkefrihed, ja selv Tænkefrihed ikke gives; hvor — o, opregnede vi mere, da nævnede vi dem; vi ville ikke nævne dem, deres Navn er Forbandelse.

Hine Træk skulde findes hos os? de retskafne Normænd skulde forglemme at Jesus Christus talte hele Menneskehedens Sag? talte Oplysningens, Frihedens og Sandhedens? De frisindede Normænd ringeagte, at i Sjelens Mørke spindes Rænkerne? at Dumhed og Trældom ere Eet? Oplysning og Frihed Eet? ja, at denne ikke alene er aandelig Frihed, Frigjørelse fra Synd og Overtro, men at samme ogsaa fremskaber, og lader sig ikke frarive den borgerlige? Nei!

Af os fordrer Tiden, at vi, opfostrede med Lys og Sandhed, skulle være voxne i kraftige Dyder: disses Liv bestaaer i at fremme, hvad vi erkjende for Godt. Lader os ikke glemme dette deres Kjendemærke. Vi ville anvende det paa vor Sag; ikke blot høre, men ogsaa gjøre.

Dog ikke alene Tiden, det 19de Aarhundred efter Lysets første, evige Glimt over Jorden, (thi den har ogsaa sine Fordringer til alle vore Jevnaldrende i Aljordens Lande), men Forsynets særegne Velgjerninger imod Os fordre, at vi vise særegne Fortrin. Vi nyde borgerlig Frihed i udmærket Grad — ingen Undertrykkelse kuer os — ingen Standsforskjel lader sig mærke — Manden agtes retfærdigen efter sit Værd i vort

Folk — fornuftstridige Troesregler paatvinges ikke — Fædre nelandsaand og Brodersind viser sig; overalt i By og Byg knyttes Samfund for Fædrelandets Vel. Seer, disse Velgjer ninger — ja jeg vil dertil regne maadelige Formueskaar sa temmeligen over det Hele; thi legemlig Tarvelighed, det simpl Nok, vækker Sjelens Hunger, hvorimod Vellevnet tillige mæt ter og sløver Sjelens Trang — disse Velgjerninger ere de Tegn der ruge vækkende over os; de ere dette Alt, der opfordre Normanden til at gjøre sig udmærket iblandt Folkene i aande lig, og derved i værdfuld, selvbevidst, sædelig Henseende, Oplysning og derved i Dyd, i Fromhed, i Tænkekraft og der ved i Handlekraft.

Norske Bonde! tro ikke, at vi ville paalægge dig et Aag at vi fordre formeget af dig, at du skulde lade din Dont fare lade din Ploug hvile, for bestandig at opdynge rene Kundska ber i din Sjel — langtfra! langtfra! Men vi lægge Beslag pa dine *ledige Timer*; vi ville rive dig ud af aandsfortærende Tan ketomhed, af den uværdige, pinefulde Stilling, ingen Tanke at have at sysselsætte dig med i din Hviletid, Intet at fæst dine Tanker ved; vi ville løsrive dig ifra Bænken den lang Vinterkvel, for ogsaa da at høste Livets, ja Udødeligheden Sæd, den ved hvis Næring Aanderne voxe i Kundskab om Al og om sig Selv. Du skal lære at føre din Ploug med Stolt hed; du skal gaae som oplyst fri Mand bag den, ikke som tan ketom, sløv Mørkets Træl, der ei veed mere end at kast Havre i en Fure, og at harve den til. Du skal hævde de fædrelandske Sanger *Reins* Ord:

„Ja, Bonde, gid Selvfølelse dig lærte,
hver pyntet Gjæk at haane i dit Hjerte,
som troer, at *den* dog Jorden dyrke kan,
som Intet veed, og ei har sund Forstand!"

Du skal eje en Fornøjelse, som Ingen kan tage fra Dig den Fryd og Opløftelse din Sjel føler, naar den har erhve vet sig Indsigter, naar din Hukommelse er beriget med lær rige Beretninger om Verden og om Menneskenes Liv! Du sk lære selv at prøve, hvad din Præst siger dig fra Prækestole — selv fornuftigen dømme, hvad Dommeren siger fra Don mersædet!

O mine kjære Medchristne, *Eders Bestemmelse,* — Himmelen igjennem Christus, Gud igjennem Eders egen Fornuft, hvis urolige Higen efter Opklaren, efter at erfare og vide, er Stigen til Lysets Himmel — *fordrer den samvittighedsfuldeste Stræben efter Oplysning!* O mine agtværdige Medborgere, *Fædrenelandet fordrer indsigtsfulde Borgere, Friheden fordrer Tænkende!*

Medborgere, *Leilighed skal gives Eder til at opfylde denne skjönne Trang; Leilighed til at naae alle Oplysningens Fordele; til at paaskjönne og nyde den borgerlige Frihed,* (hvilket den Oplyste alene kan), *til at fryde Eder med höi Fölelse i aandelig Frihed; til at bryde Mörkets Fængsler, Overtroens Lænker; til at blive fordomsfrie, tænkende, dygtige, sande dydige Mænd; til at kjende Eders Rettigheder og Pligter, Naturen, Menneskene og Eder Selv. — Ja, Leilighed skal gives Eder til fornuftige, værdige Glæder; til at blive Mennesker i en ædlere Betydning end som blotte Arbeidere. Denne Leilighed gives Eder ved at meddele Eder gode Böger,* Frugter af kyndige Mænds Arbeider for Menneskeheden. Af alle Fornuftige er gode Skrifters Udbredelse og Læsning anseet som det nærmest virkende Middel til Menneskets Forædling og Oplysning. En saadan Beskjeftigelse i Eders ledige Timer skal ikke alene gjøre Eder klogere og bedre, men flittigere og virksommere, med mere Nytte virksomme: lykkeligere i jordisk Henseende som I blive det i aandig eller himmelsk — lykkeligere som I blive agtværdigere.

Men *dette Middel* til at erhverve Eder alle hine Goder: *gode Skrifter til at udbrede og læse, staaer det nu i Eders Magt at erhverve Eder ved driftige Foreninger, ved med Iver at fremme Oprettelsen og Afbenyttelsen af Bogsamlinger iblandt Eder, ved Almue-Bogsamlinger, ved saaledes at henlede Lysets Kilder i Eders egen Midte, og ikke skye det, som om det ikke hörte Eder til.*

Jordens Stater skulle vel *alene* være Planteskoler for himmelske; men — dog skimte vi dette en Stats egentlige Formaal saameget tydeligere og aabent, som en Regjering er samvittighedsfuld, som en Stats antagne Grundlove aande Frihed; men — er end Staten en upaaklagelig Folkets Opdragerske,

Bornene ere dog mange; den kan kun lære dem Alle, hva de skulle gjøre, og hvad de skulle lade; men som de vox til, lade dem gaae, med Opmuntring nu *selv* at arbeide si videre frem i Kundskab. Det er denne Opmuntring, vi he gjentage, som I lytte til. Vi ere voxne, vi maae *selv* rækk vore Arme til.

Man har ventet Alt i Henseende til Almuen, af Religio nen. Sandelig, den gjør vel det Bedste, men ikke Alt. De danner vore Hjerter, vore Sæder; den giver vore Hoveder de vigtigste Kundskab: den om Gud, og anden dyrebar Viden men endda bliver der Rum i vore Hjerner tilovers for de verdslige Viden; ja Religionen opliver vor Stræben efter denn ved Udødeligheds-Haabet. Skulle I nu ingen anden Kundska faae i Eders hele Liv, I Mænd og Kvinder, end den Religi ons-Underviisning, I fik som Børn, saa forbleve I, Eders hel Liv igjennem, i Sjels Henseende ikkun Børn, ikkun Umyndige Hører her, hvad en Hædersmand, der redeligen arbeidede fo Eder, henfarne Biskop, Doctor *Hansen* i Christianssands Stift har sagt for denne vor Sag:

„Kundskab er for den menneskelige Sjel, hvad en sun og nærsom Spise er for Legemet. Men den, som fra Ung dommen ikke er vant til en vis Slags Føde, vil ofte finde de modbydelig. Ved derimod efterhaanden at nyde den, vil de blive ham den meest velsmagende og kjæreste Ret. Almue har, for største Delen betragtet, ikke faaet Smag paa nyttig Kundskaber; dens Følelse for det Ædle og Skjønne ligger en dødlig Dvale. I vore Lærebøger findes ingen Vaaben mo Overtro og Fordomme, idetmindste ere de der ikke anført som beskuelige af Naturens Virkninger, de ere ikke hentet af Tingenes Gang eller af de daglige Erfaringer. Almuen ma altsaa ledes til flere Kundskabers Kilder; da vil dens Tørs efter disse alt mere forøges, og anden Vei vil dog ingen Fo nuftig ansee som mulig til Lyksalighed."

Ere ikke disse den højærværdige Geistliges Ord gode, o de samme som Apostelens: „Brødre! vorder ikke Børn i For stand; men vorder Børn i Ondskab! I Forstand derimod vor der fuldvoxne!"

Glemmer En end Midlet til at uddanne sig og erhverv

sig Kundskaber: det at læse — foragter En at lære *det*, maa han dog i denne sin kjære Sløvhed indsee, at han fik fornuftige Evner, alene for at de skulle dyrkes og anvendes. Har han da ikke en Synd paa sin Samvittighed? jo, en stor Synd imod Gud, hvis Godhed han skulde hædre ved at ære og benytte hans fortrinligste Gave; imod sig Selv, som han skulde fuldkommengjøre — imod sine Medmennesker, som han skulde give et godt Exempel og være gavnlig for! Han spilder skrækkeligen letsindig et Liv, en heel Tilværelse. Men *anvises der Eder Leilighed til at fyldestgjöre denne höje Pligt*, denne behageligste og meest belønnende af alle Pligter, — ja, saa behagelig, at alle andre Fornøjelser ved Siden deraf tabe sig, og mange blive kjedelige, foragtelige og tidsdræbende — *da forsömmer, foragter den ikke! men griber Sagen an med Varme; thi Udsættelse og Lunkenhed i en god Sag er dennes Undergang, en Undergang for den, der ligner Hungersdöden.* Det vil visseligen tilregnes Eder, blive Eder til Tab nu og evindelig. *I ytre Varme for denne store Sag:* „Det hele Folks Oplysning og aandige Udvikling," *ved ikke at opsætte med at slutte Eder til den eller dem, der fremstaae iblandt Eder og oprette Bogsamlinger for Eder; ved at opfylde de Forpligtelser, en saadan Forening har tilfölge; ved at afbenytte selv og opmuntre Andre til at afbenytte Bogsamlingen.* Den, der svarer paa din Opfordring: „jeg har nok at stusle med lel; jeg vil ikke lære, ikke læse" — han er uden Varme, iiskold for sit høieste Vel, han forsømmer, foragter det — han er ikke skabt til at være en fri Normand; han fødtes til Træl. Hvad? du vil ikke lære at benytte din Jord bedre end dine Fædre? ikke høre, hvad der har skeet og skeer i Verden? du vil indskrænke din Kundskab om den Klode, du aander paa i Verdensrummet, til de faa Miil, der er imellem dig og Staden maaske, eller til dit Kirkesogn? du skulde ikke have Lyst til at lære i din Stue at kjende dine Medmennesker, der ere fjernede flere 1000de Mile ifra dig? til at lære af Reisebeskrivelser, Jordbeskrivelser og Historien Fremmedes Lande, Levemaade, Sæder og Skjebne at kjende? Du kjender Granen, Furuen og Brisken; og skulde ikke ville høre om, ikke bryde dig om at see afbildet fremmede Verdensdeles Planter, see

Palmen, Brødfrugt-Træet, Pisangen? og tilfreds med at kjend lidt af vore egne Naturriger, skulde du ikke ville kjende Mer af disse i vort og andre Lande? Du kjender din Fa'rs og Bedstefa'rs simple Historie, og du brænder ikke efter at kjende dine Forfædres, da vort Norge var stort imellem Landene, Du og Dine sygne; og du skulde ikke ville lære og læse om hvorledes det ofte staaer i din Magt at gjenvinde og bevare Sundheden; hvorledes du kan finde dit Apothek paa din Mark og Doctoren i dit Hoved? Du boer paa Fjeldet, og skulde ikke ville kjende den Steen, du træder paa; hvad Mineral der e i dens Aarer? Du skulde lade dig nøje med at kalde alle Stene tilhobe Graasteen; alle Planter, som du ikke spiser, Ukrud. Du skulde lade dig forfærde af en Halestjerne, et Luftsyn, e Ildkugle; kalde dem Hexe, Drager o. s. v., naar en Bog rækkes dig, hvori en kyndigere Mand, end den Kjerring, der lært dig saadan Snak, gjør dig ligesaa klog paa Luftens forfærdelige Syner, som paa din Arnes Ild? Du skulde ikke ville læse om store Mænd? om Udaad og Veldaad og Stordaad? lære den evige Retfærd at kjende, saaledes som Historien viser den og tusinde andre Ting, som staae dig aabne; ikke at forglemme muntre Historier, der kunne bringe dig til at ryste af Latter i din eensomme Krog. Ja læs, og lær! og du skal ikke føle dig henkastet i en frydløs Afkrog, om du end sidder en Stue bag Fjeld og Snee og øde Myr. Du er bunden med dit Legeme til Norges Klipper, men din Aand er skabt til f at flyve rundt Himmel og Jord.

Agtværdige Landsmand, du er ikke uvis her, om *hva* du vil vælge. Iblandt Eder har altid en oplyst, tænkende belæst Mand været agtet. Nu, ville I ikke vorde saa Allesammen? Det er en smuk Ærgjerrighed.

Træder da sammen alle I brave Mænd, som ville vind Indsigter, forhøje Eders Sjels Værd ved Kundskaber, forherlige Eder Livet ved den søde Vellyst, der er i Stræben efte disse — *træder sammen Selv til Selskaber for Oplysningen Fremme, til Læseselskaber, til at oprette Almue-Bogsamlinger! kaarer Forstandere!* Værer under alle Omstændighede kraftige og selvstændige i det Gode! Snart skal da Eders Be vidsthed tilsige Eder de Fortrin, I dagligen vinde. Og — *d*

er det herligste — I ville, som I gjøre dette, som I øve Eders Sjelekræfter, faae mere og mere Smag for Eders ædle, stille, gavnlige Forstands Glæder. Lærer da *Eders* Fortrin, *Eders* bedre Smag, bedre Valg af Drukkenboltens væmmelige Syn; af den, I høre bandende kaste Terninger i Kroen om Kvellen; af den, I møde paa Landevejen med dumme drukne Øine, i hvem den lyse Morgensol skinner ind! — lærer Eders Fortrin af den Dorske, af den, I tidlig paa Kvellen finde snorkende i Bænken — af den Ørkesløse, af den, som I see intet Andet at bestille hele Dagen end at kløe sig bag Huen og kige efter Veiret — lærer Eders Fortrin af den Fordomsfulde, af den, der ytrer Ulyst imod enhver Forbedring, Ringeagt for alt Nyt, der klager stedse over Tiderne! — lærer Eders Fortrin af den Dumme, af den, der intet andet Fortrin har for det Øg, der slentrer foran hans Ploug, end at han kan bande! — Ja, lærer af disse, hvis Sjele ere iførte en tykkere, tusmørkfarvet, taagetyk Slendrian, end deres Legeme en Kufte — af den Væmmelse, I føle ved saadanne Syn, at I vide og elske noget Bedre; thi I have indseet, *at en Bonde bör kunne mere end at plöje,* en Tærsker mere end at tærske — *at en Bonde, som lægger sunde Indsigter til sine Fortjenester som Flittig i sit Kald, er den lykkeligste blandt de hæderligste Statsborgere;* — I have indseet, at Uvidenhed er det, som gjør elendig — at det er den aandige Sløvhed og Dorskhed, som er Djevelens (alt Ondts) Hovedpude — at det er Uvidenhed, som forarmer, som gjør En til Egennyttiges Rov — at det er Dumhed og Uvidenhed som fylder Fængslerne, som fylder Kroerne! Hvo har Saadant at bebreide sig, der lærte at kjende de ædlere Fornøjelser, hvortil Vejen her anvises Eder, den lidet kostbare, men i *sine Fölger for dette og hiint Liv uvurdeerlige Beskjeftigelse, at samle sig Kundskab for sin Sjel, ved at öse af de Skatte, Menneskehedens Velgjörere have i Böger indsamlet og aabnet for Alle.*

Og I, Norske Kvinder, som ville indsee, at det bør en Kvinde at kunne mere end at spinde, koge og dandse, — om Huusfliden og Huusarbeidet endog hviler saa jevnt paa Eder, at I ikke have saa megen Tid som Mændene, til at lære af Bogen — lærer dog idetmindste af Flanerne at agte Eders eget

bedre Væsen — at *den* fortjener ikke at gaae udmajet, so ikke kan eller vil læse, eller lære sine Børn eller yngre Sød skende at skrive; og da, er der Een, som har erhvervet si saameget Vid, da vil hun indsee: at Tarvelighed, at alvorli Sædelighed i tarveligt Klædebon, er den Dyd, som det anstaae Norske Kvinder at øve og at vise! — at der ingen Ære e i at efterligne Fornemmeres og Rigeres Daarskaber og For fængelighed! Seer, mens I spinde, ville Mændene ved Arne fortælle Eder, hvad de have læst, og læse for Eder. Af den skulle I lære Kundskab; I Kvinder, lærer dem Dyder til Ve derlag! — ***Ja, faaer Smag paa den ædle Fornöjelse, det for skaffer at samle Kundskaber:*** da har den eenlige Stue, Huus ligheden, Hjemmet faaet nye Tillokkelser, da vil aldrig Tide falde Eder lang i de for den Ørkesløse alt for lange Vinte aftener; ja da har ogsaa Selskabeligheden, Eders Omgang me hverandre faaet nye Tillokkelser, idet store, Sundhed og Fo mue ødelæggende, Gjæstebude tabe deres. Digteren *Rei* siger:

„Hvor hæderligt hans Gilde skulde være,
naar Ven kom hen af Vennemund at lære,
hvad Nyttigt, Stort, hver i Naturen fandt,
mens Lærelyst den Unges Læber bandt!

Ja, da vil en Sjels største Onde: den græsselige Tanke tomhed ikke plage Eder — da, I Forældre, naar I selv er dygtige i Kundskab, ville ikke Eders Børn beskjæmme Ede ved at vorde Drog; I ville selv kunne forhindre dem fra a blive det — da vil mangt et fortrinligt Hoved, der ellers lig ger uvakt, ubemærket, forraadner uden Frugter, ja maask giver sine Kræfter Løb paa den Vei, som fører til Fordæ velse, lære sig Selv at kjende, og uddannes til Held for si og Andre — mangt et afgjort Anlæg hos Eder vækkes c fremblomstre, istedetfor at visne, eller, uden Rettelse og A viisning, at fordrejes samt bringe Vanære og Skade istedetf Ære og Nytte — da ville I ikke alene blive en Hæder Nytte for Eders Lige; thi meget ofte mangler den sunde Sand I fik af Naturen, Intet uden Øvelse for at blive en god Fo stand; men ogsaa for dem en Glæde, som udelukkende ha kunnet anvende deres Tid paa at berige deres Sjele. I Sa

fund med Saadanne vil ikke en Samtale over andre Gjenstande, end netop Landmandens nærmest Angaaende, være Eder fremmed. I vilde kunne have en Mening om vigtige Ting, ja nyde Æren af offentlig at opfordres dertil. Thi, Bonde, glem ikke, at for den mere Oplyste og Dannede er dit Selskab det kjedsommeligste, naar du røber Dorskhed, Sløvhed og Uvidenhed; men det allerfornøjeligste, naar han mærker Kundskaber, eller og blot Videbegjer hos dig; naar han mærker, at han kan være dig til Gavn med sine overflødigere Kundskaber, eller maaske endog lære noget af dig.

Dog at fremhæve alle Oplysningens Velgjerninger, alle Fordele, der ville tilflyde Eder, hvis I redeligen søge Kundskaber af den Kilde, de fornuftigste Mænd have anviist Eder, som den rigeste: gode Bøgers Samling og Afbenyttelse imellem Eder indbyrdes, vilde være umuligt. Men, hvor mange og hvor store hine end ere, de ere dog blot som Forløbere for den uendelige Fordeel deraf, som ville tilflyde Eder bag Graven; thi I gaae da ikke ligesaa dumme i denne, i Eders Grav, som I stege af Eders Vugge, men meget klogere, meget bedre. Ei er der Tvivl om, at, næst den sædelige Styrke (som dog er den naturligste Følge af Oplysning), vil Viden og Tænkekraft, Tanke- og Indsigtsrigdom *der* gjøre Udslaget med Hensyn til, hvad Plads vi skulle ansees værdige til at indtage i Aandernes Rækker: i Himlen. O, hvor herligt har ikke Frelseren indprentet os vore høje Pligter imod vor Sjel i Lignelsen om Tjenerne, der modtoge deres Herrers Pengetalenter! Den, som havde aagret mest med sit Pund, fik den største Belønning, men den, der nedgrov sit i Mulden, blev udstødt i Mørket.

Lever vel, kjære Landsmænd! Hvo, som har disse Blade, gaa til sin Grande med dem! — *Tænker! taler! handler!*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]:

[illegible] for Norges Vel? — [illegible] ved d[illegible] *Ord: [illegible]*

[illegible] norsl [illegible]. [illegible] Norge sin [illegible] fo[illegible]

[illegible] for Norges Vel? — O have vi forstaaet d[illegible] *Ord,* [illegible] Dansk og [illegible] Edlingern[illegible] *Hjerter?* [illegible] ere Navnet paa Staten selv, ja „Statens" [illegible] [illegible] skjønneste, [illegible] (ideal) *Navn!* De forskjellige Borgerstanders Liv ere ligesaamang[illegible] *som i* Kaaret forskjellige, i Meningen overeensstemmende U[illegible] *tydningen deraf?*

Ved Norges Vel! det *er* saa: det er den retsindige No[illegible] *mands Navn* paa det norske Statssamfund. Kun den Dov[illegible] *og den Voldsomme* vil ikke vide af at „Stat," og, „et Sa[illegible] *fund, det hele* Lands Vel." skal betyde det Samme. Hi[illegible] *seer i Staten* kun Opfødersken, Denne Tugtersken, som m[illegible] *maa berøve sig paa* ved List eller Vold. Men den Retsindig[illegible] *den kloge* Arbeidende, ja ham er dette Begreb af Stat, de[illegible] *Navn paa hans egen* Stat det elskeligste han hører, ligeso[illegible] *Friheden og den christelige* Broderkjærlighed aande deri, hv[illegible] *imod* [illegible] hvor hiint Begreb ikke kan passe, hvor Voldh[illegible] [illegible] *(som oftest det Samme)* Eneherredømme, [illegible]

ster, Enerettigheder *og andre Menneskehedens værste Plager* herske, hvor Ingen tør virke frit for det Heles Bedste, ofte er et iiskoldt, forhadt Begreb.

Et Samfund for Norges Vel? — o herligste Navn paa det *norske* Folk, skulde du bedrage vore Hjerter med Tilsagnet, at de drage deres Styrke af lykkelige Dale, nu mens Forfængelighedens Flitter binder vore Øine, mens Armodens og Mismodets Klager døve vore Øren?

O Medborgere, huser en saadan Jammer hist og her, da fremkalder dens Sang eller Suk de Godes Kraft, da er netop Tiden til at begynde, da fremkalder Denne de gode Dage. Se, Vi ville døbe hverandre! ja, stærke i Haabet, opløfte Vi vore Hænder over Alfolket og døbe det med hint dets herligste Navn; og Hver, der ikke drager sit Hoved og sin Haand tilbage, frasværger sig den urene Egennytte og Dovenskab og Dumhed, men tilsværger sig klog Vindskibelighed, Tarvelighed, Lærvillighed, Frihedssind.

Hør! Tonen af dette Folkets sande Navn gaaer igjennem den dygtige norske Sømands Fartøis Kjølvands-brusen, igjennem den flinke Kjøbmands Bods Murmlen, hans Vægts Knirken, igjennem Bjergmandens og Skovmandens Øxslag og Saugens Hviin, igjennem Landmandens Plovs Skjæren, som igjennem Embedsmandens Pens sagte Hvisplen. Men vort Øre, aabnet engang for hiint Navns sande Tone og Betydning, hører denne ikke i Brusenen efter Smuglerens eller Avari-kaperens Fartøi, i den Kjøbmands-Bods Murmlen, hvor Forfængeligheden finder Næring eller hvor forbudte Varer sælges eller udsendes, i Dens Øxslag eller Mineer-hamren, der driver sin Grube eller Skov paa Rov, i den dovne Bondes søvnige Ploug-skjæren, eller i Dens, der ligeledes, saa at sige, driver sin Jord paa Rov, eller i den Embedsmands Pennehvisplen, der befatter sig med noget Pligtstridigt. Nei! thi i Disses, som i Hines Virken og hele Liv finde vi ikke den Sandhed udtrykt, der aldeles nødvendigen maa fremskinne af den Enkeltes, som af hele Standens, som af alle Stænders Handlinger, hvis de skulle have Værd og virke til at hint Navn „*et Samfund for Landets Vel*" bliver næsten det hele Folks, og enstydigt med „Stat;" ja den Sandhed hiin hedenfarne Viis-

mand lærte os ovenover, eller den: *Mennesket i al sin Handlen tabe ikke sine Medmenneskers Vel afsigte.* For ædel er denne Sandhed til at kaldes alene borgerlig eller politisk: — dens Erkjendelse, præget i Fleerhedens Virken, forædler Staten aldeles til et reent sædeligt eller moralsk Samfund; thi den lærer jo, at enhver Handling skal være Mønstret paa en Dyd; og et saadant Mønster er en rig Gave, der strækker til Alle. Se derfor, Vi der dyrke Jorden og Havet, og tilbringe Livet med de sandest-menneskelige, uskyldigste Sysler, Vi vide, at der er Held for det hele Fædreneland i vor, ja i hver Enkelts *velförte* Dont; og Vi ville øve den med en saadan Iver og Indsigt, som om Alverden stod om os og vilde lære. — Ja sandelig, Landmand, du er ikke forglemt: skarpe Øine følge *nu* din Plovfure, og de Indsigtsfuldestes Bifald tilraaber Dig og Enhver, der *saaledes* øver sit skjønne Kald: det, at forskjønne og forbedre en Guds Verden, at berige og opdække mere og mere dette store Fad, Millionerne broderligen skulle sidde om under Himlens store Tag.

Vi have Erfaring for, at endog i den trælkede Stat kan endog en høi Grad af borgerlig Lykke, men dog kun kortvarigen, fremblomstre, naar en *Almeenaand*, en kraftig Villie for det hele Fædrelands Vel, den Aand, der udtaler sig i hiin Sandhed, fandtes virkende hos en større Deel af Borgerne og forbindende Disse i eenskilte Samfund. Ja disse høihjertede Fædrenelandsvenner, kaldende sig tilsammen Landhuusholdningsselskab, Forening for Borgerheld o. fl. d. formaaede til sine Tider at udslette de Saar, Folket forhen blødede af: dets *slette* Regjerings Indsegl; — de formaaede, ved forenede Bestræbelser, at udslette Arrene efter Aaget.

Kunde Borgere saaledes og i *saadanne* Lande end selv virke velsignende for det Hele, er en Almeenaand *saa* kraftig til Held omendog den er saa *indsnört inden alle Magthaveriets og hævdede Fordommes Lænker,* thi den har kolde, uhjælpvillige Voldherskere ovenover sig, og Livegne eller sløve, træge Trælle under sig at virke paa, saa at den ikke tør eller kan udrette hvad den vilde: *hvormeget friere maa da ikke en Almeenaand leve, hvormeget herligere maa den da ikke udspænde sig, hvor den saa at sige har det fuldkomneste,*

fuldt udviklede Legeme at aande i: et heelt, frit Folk at röre sig i, hvor de fornuftige Gjerninger ikke kjende nogen Tvang, hvor een eller flere Magthaveres Luner eller Love ikke indknibe Vejen for nogen fornuftig Virken, ja ikke for nogensomhelst, naar den ikke er Forbrydelse, men hvor Lovene meget mere opfordre en Almeenaand til at vise sig i sit fuldeste Liv, ja hvor Forfatningen opfordrer Borgerne til at gjöre Selv alt det Meget til Statens Bedste, den ikke overlod Regjeringen Magten til at gjöre: i en saadan Stat, i en som Vor — Alstyreren være priset! — *hvor Alt opfordrer Alle til at hylde hine Almeenaandens Tegn-ord: „tænk paa Fædrelandets Bedste i al din Daad, til at gjöre hele Staten eenstydig med „et Samfund for Norges Vel?"*

Lader os dog ikke blive misfornøjede med den nærværende Tid, om vi maa tilstaae for hverandre; at det *er* ikke saa. Vi ville heller være glade med den nærværende Stund, den vi anvende til det, der altid maa gaae foran et stort eller heldbringende Foretag, nemlig til at betragte os Selv og vore Medborgere, vor Virken og hvorvidt denne har været nyttig ogsaa for disse, for det Hele, og kan vorde det end mere. Vi maae være tilfredse i denne Stund, da vi beslutte, at, *har* det ikke været saa hidtil, at en Almeenaand har knyttet Norges-Mænd sammen i By og Bygd, saa *skal* det dog vorde saa! det er *norske* Mænd som beslutte: At *hele* Folket fra dets kronede Styrer og til Huusmandens Arbeider skulde vorde saa, skulde vorde et Samfund for Fædrenelandets Vel, saaledes at Enhver skulde med Haanden mod Himlen kunne sige: „*jeg ærer i mit Liv de Dyder, der gjöre mit Fædreneland blomstrende, jeg arbeider ogsaa redeligen for dettes Vel og er lykkelig med dets Tusinder!* —" o, lader os ikke glemme, at vi ere Mennesker, lader os kun opstille denne skjønne Tanke som et Forbillede for det Samfund, vi føle os istand til at danne, og lader os dristigen gaae det imøde! Det egner Manden at opstille sig et høit Maal, og at ile imod det med fuld Lyst og Mod, omendskjøndt han er sig vel bevidst, at altid et Svælg, Ufuldkommenhedens, vil briste imellem, at selv de gyldneste Dage ikke mægte at tildække dets sidste Rift.

Medborgere! et saadant Svælg udæsker vor redelige Vil-

2*

lie og al vor Kraft! Vi staae ved et saadant Svælg. Men fø vi kaste vore Øine nedi det, gjenkalder jeg endnu engang Erindringen (og dette skal give os Mod) at det dybeste Gab store Mangler i Statsforfatningen: det hvorover andre Lande Patrioter fortvivle, hos *os* er udfyldt. Fra denne faste Grun see vi modigen nedi de andre Dybder, hvorfra Klager lyde fast besluttede ogsaa at opfylde disse: *der* see vi Armoden i de forskjelligste Skikkelser, men allerbesynderligst ofte i For fængelighedens Flitter, eller med dovne Hænder tørrende sig om Munden, for atter at begynde sine Sukke, efterat have ædt sig mæt i den Fattiges Sved, ja Armod og Ledíggang sam menparret: *der* høre vi Klager over Udarmelse, strax Træ lasthandelen slaaer feil (som om den norske Bonde byggè sin Velfærd paa udenlandske Kjöbmænds Luner eller frem mede Love) og det medens Agrene og Vangene rundtom de Klagende sørge i vild Uorden efter Plov og Lja, mens Kvik roden griber den Klagende om Foden, som for at minde han om, hvor den sande Velstand er at finde: *der* see vi Dynge af Tilbagestands-Lister: der høre vi Klager over Misbrug a Brændeviin, over Forbrydelser, over Overdaad, over Mange paa Fabrikker og paa Huusflid, saa at Udlændingen maa klæd Normanden, ligesom han har vant sig til at ville made ham — og saaledes flere Tegn til Lidelser, dem de Lidende elle Klagende selv fordetmeste foranledige sig. Men forstummed nu alle disse Sorgsposter, opfyldtes dette Gab, der endnu fremynglende slige Suk, sortner imellem vore Bestræbelser o disses Maal: hele Fædrenelandets Lykke — hvornær var d ikke den hele Stat at kunne kaldes eet Samfund for Norge Vel? Og — Held os! — saameget nærmere kunne Vi i vor Dage bringe det, og saameget lykkeligere overlevere Norge t Ætlingerne: thi hine Klageposter kunne Alle i faae Aar, d. e i saa faae Aar, som der behøves til at en større Deel af Nor ges dygtigste Mænd og Kvinder af enhver Stand, men do fortrinligen af den, der driver den ethvert Lands vigtigste Sys sel, *Agerbruget*, forene sig, for derved at give deres sam stemmige, redelige Villie Kraft til at raade Bod paa Manglerne og som der behøves til at dette Fædrelands Samfund faae Tid til at sætte deres Virken d. e. deres Forbedringer ove

det vide Land i fuld Bevægelse og Samklang. Ja, saa *er* det! saa *maa* det være! Hvad den menneskelige Ufuldkommenhed forbyder det hele Folk at være, det: *et Selskab for Norges Vel, kan dog en Mængde af dette være. Og saa er det: et Samfund af norske Mænd og Kvinder, i hvem hiin Almeenaand lever, og hvilket H. M. Kongen hædrer med sin Beskyttelse, have antaget hint den hele Stats egentlige Navn: „et Selskab for Norges Vel“ besluttende med forenede Kræfter at hævde dette Navn, ved at forbedre og ophjælpe Landhuusholdningen, samt alle de Erhvervsgrene (tilsammen: Oekonomien) som Naturen har anviist, og Flid og Snille maatte anvise Fædrenelandet: disse Velværets Kilder, med hvem Frihed, Lykke, den hele Stat blomstrer eller hentörres.*

Dette Fædrelandssamfund indbyder Os og enhver Normand og Norkvinde til at ville og at virke det Samme; og ogsaa Vi ville følge dette Kald, som baade vor Forstand og vore Følelser saameget billiger: — ja Disse raabe: „det er paa høi Tid,“ Hiin med Guds og vore Brødres Hjelp, „ikke for seent.“ Ja ogsaa Vi ville være i dette Samfund, og række vore Hoveder og vore Arme til, med alle de Andres, med kraftig Villie, at omspænde hele Fædrenelandets Vel! Ja ogsaa Vi! — thi ogsaa Vi indsee, at enhver Livshaandtering, for at være agtværdig og sand-fordeelagtig, maa ikke tabe det Almeengavnlige afsigte: at den fjerne Bonde eller Fisker kan være almeennyttig og virke veldædig uden for sin Skigaard, om endog blot som Mønster: at vore Næringsveje ere de allervigtigste og maae drives med vaagne Øine, at de og de Redskaber, vore Fædre agtede for uforbederlige, ikke saa med Træghed maae agtes af os; men at Meget meget vel kan og bør forbedres; at vi i vor egen Bygd have som en liden Heel-stat, et lidet Fædreneland at forbedre med samme Iver, det kongelige Selskab anvender paa den hele Store.

O vi maae tilstaae, og det med ligesaamegen Sandhed, som vi tilstaae det gjerne, at vort Norge er i dygtige Hænder, under kloge Øine, en, vel endnu i det hele raa; men herlig Masse at danne til et lykkeligt, velstaaende Land; Ja, tag endog Sølvet og Kobberet og Jernet af vore Fjelde, vi ville hygge os i Dalene og sige det Samme. Ere Dalene vel-

staaende, da skulle vel Bjergene siden gjøre dem rige. Se! hint Dyb imellem vore Bestræbelser og deres Maal skal det i enhver Green forbedrede Agerbrug fortrinligviis fylde op: det skal opfyldes med Jord, og vi skulle pløje derover, og Velsignelsens Sæd vugge over det Dyb, hvoropaf Manglerne og Klagerne stege, og hvori den Retsindige stirrede med sorgfuld Eftertanke!

„Skal Sorg og Kval vor Moders Barm omspænde?
Sin Moder Ætten som et Valrov see?
Kom al min Kraft! tredobbelt du dig spænde!
Viis Verden, Hvad ved Samfunds Haand kan skee!

Viis Normandsblod i hvert et Lem at rinde!
Brænd, Lue! høit, og stedse reen og klar!"
Saa runger nu en Røst om Dovres Tinde!
Og „*Norges Vel*" det skjønne Løsen var.

Ja, Brødre, kom! til Altret lad os træde!
— Det Alter er hver Dal, hver Norges Steen —
I Norges Vel vi søge Broderglæde!
For Norges Vel vi Alle staae som Een!

Saa hilsede en Skjald Fædrenelandssamfundet i de første Aa det knyttede sig om Norge.

Hil, Brødre! Fædrelands-samfundets Venner og Venin der! Se Vi, Landmænd og Havmænd og Bjergmænd, Vi o vore Kvinder opløfte med Eder vore Hænder til Verket, a forbedre vor Forfatning, at signe det hele Norge, til at a dække Algodheden, hvis Smiil over vort Norge langt fra e karrigt; nei — om det behagede Almagten at kaare Norge t en udmærket Plads at vise sig paa, Algodheden beholdt Ru nok til at udslaae fulde Smiil: den dæmrer Almagten ved S den i Dalen, der klynger sig frugtbar til Jøkelen; men den Smiil dæmrer — det skal lyse! Derfor — Oplysning, Efte tanke, Opmærksomhed og Flid; og — se det lyser klarer igjennem enhver vor Livs-Gjerning! Vi skulle dyrke denn med samme utrættelige Flid, som vi vilde anvende paa a reenskure et kosteligt Kar af ædelt Metal, som vi havde fun det i Jorden ifra Hedenold. Og sandelig vi have arvet vo Odel ifra Hedenold, for at forbedre og reengjøre den.

Vi, Norges Bønder og dygtige Næringsdrivende af enhver Stand, vi *kunne* ikke være udenfore hiint Fædrenelandssamfund: *Vi* som skulle være dets Kraft og Marv, og høste Nytten deraf: Lærdomme, Hjælp og vore Kaars Forbedring: *Vi* ville forene os for at høste den fornuftigste, varigste og største Nytte af vort Lands naturlige Rigdomme, Forsynets særegne Velsignelser, af Algodheden, der skinner igjennem Stimerne i vore afsides Fjorde saa deres mørke Bredder lysne, der sænker sit Smiil med alle Regnbuens Farver nedover vore skaldede Klipper i deres Lavdækker, der aabner saamangen sin Haand efter Kornet under Skov og Myr, og gjemmer vidåenom i Aaserne Evner til ligesaa riig en Fylde, som den, den udøser i Dalene; ja skjuler sine Rigdomme nær den Vange, hvor den fra Arildstid har hævdet sig i Blomster, men — uden at skride videre. Nei! *vort* Norge skal dog ikke være mere udyrket, d. e. armere end Oldets, da Udlandene fínge dets Kræfters Overmaal at føle? *Vort?* vort af Himlen med Frihed, Fred og gode Aaringer signte Norge? Vort? skabt til det selvstændigste Tilvær: Halvdelen til at vorde riig i ærlig Handel med sine egne Landsmænd af Agerbrug og Skovdrift: Halvdelen til at vorde riig af Fiskehandel og Kvæghandel? — Bort! Hvad mangler os? Vi trænge ikke engang til, at de andre ærgjerrige Stater, i Kamp paa Havet skulle komme og veje vore Tømmerstabler med Guld; men — komme de! som en smeltet Flom af Erts skal det anvendes til at tære Myr og Fjeld bort — Vi skulle vinde da i vor rolige Krog (*der* staaer i Templet under Himmelhvælvet altid Lyksalighedens Altar) ligesom vi allerede have vundet, ja næsten som uden at tænke derpaa, i Europas store blodige Spil, hvor Kroner vare Regnepenge, alene og uden Tab, det Udsatte: Gevinsten — Frihed. O! *vort* Norge staaer tilbage i Agerdyrkning og Næringsdrift, i Opdyrkelse, i sandt Velvære for det Gamle? Vi glemme — hvis vi spørge saa, eller spørge blot, om det skal staae tilbage for Lande, Himlen har givet lige Velsignelser — Vi glemme hint vort Lands ejendommelige Fortrin, og at lægge til Visheden om vor legemlige Kraft til at aftvinge Naturen dens Bedste, at Normanden ligesaa lidet mangler Aandens Evne til at opfinde og opfatte, at han er skikket til at lade et Øje

og en Tanke følge med Haanden, at den Magelighed, man v
bebreide ham som Grund til flere af hans Mangler, og til a
Andre ere vante til at føde og klæde ham, er aldeles ikk
ham naturlig, men en endnu vedvarende Følge af den Uvirk
somhed, hans Lands forrige Forbindelse hensatte ham i: –
Vi maa minde os selv om, at baade vore Hjerner, Hjerter o
Arme ere ligesaa malmrige som vort Korn og vore Bjerge.

Hvad mangler os da? Intet uden at vide dette og ikk
at sætte en dum Stolthed i saadanne Velgjerningsfortrin, me
derimod søge at fortjene disse ved at dyrke baade vore egn
og vort Fædrelands Kræfter.

Vel! Vi ifra Dalene, fra Fjordene, Vi ere ligesaa lid
uvidende om at vort Norge fortjener og lønner vore Anstræ
gelser, som om de heldbringende Virkninger, en Forening
disse maa have fortrinligviis. Vi ville lægge til vor Ro
som brave Folk paa vor Gaard, ogsaa den, at være nyttig
Folk udenom denne: Vi ville ikke staae løse og adspredte so
forhen inden den store Fædrelands-samfundets Kreds, der om
ringer os: Vi ville ikke staae ensomme som Skamstøtte
mens Alt rører sig i Liv udenom os. Se, Vi ville gjøre v
Virken, stedse fortskridende i Indsigt og Kreds, lig Blodet
det menneskelige Legeme (her: Fædrelandssamfundet) Blode
der stedse raskere strømmer til dettes Middelpunkt, til Hje
tet — den Tanke: Norges, Fædrenelandets Vel! Alt opfordr
jo Alle dertil, til i det gjenfødte Norge at reise paa sig, til a
give vor hjemlige Syssel saa ophøjet en Retning, som den
Alles Vel: Det Ufrugtbare taler jo altid til det fornuftige Va
sens fortrinligste Lyst, den, at lyksaliggjøre Alt om sig,
beder ham, som med blottet Isse, fortørret Strube og visned
Hænder, om at vorde frugtbart. Men hvormeget mere til
ler os ikke det Forsømte, der har en hurtigere Evne til a
vorde rigt, ja maaskee har været det, men sørger nu i U
markerne? Ja, i Sandhed Alt opfordrer Os til at reise
forenede for det fælleds Bedste: Den Eftertænksomme hør
Agerens, Skovens, Havets, Bjergets Røst, og Frihedens; t
denne flygtige Himlens Gave bortdamper imellem Nationern
Hænder, dersom de ikke omslutte den og holde den fast
mindre Samfund; og de Dyder, den fordrer for at leve, e

netop de samme vi nævnede, som Fædrelandets Velværes Fordringer. Det Samfund, vi slutte, har ogsaa det udmærkede Gavn, at det øver os i at benytte vor borgerlige Frihed, og i at kunne gavne den, om vi pligte offentligen at vise det, thi — lægger Mærke hertil — Alt, Alt, der vedkommer Folkets Vel, forene vi os *nu* om, nærmere at betragte og fremme.

O, det være ikke Odelsbonden alene, som giver dette Løfte: Han, der, saavidt han seer fra sin Gaard, kan sige: Alt dette er Mit — nei, en sær, vigtig Deel af Oekonomien, Huusfliden (Industrien som huuslig Tilvirkning af Klædningsvarer) hører Kvinderne til; og de Odelsløse, som beskjæftige sig med Haandværker, Metalarbeider, allehaande nyttige Kunster, (f. Ex. Uhrmagerens, Baadbyggerens, Snedkerens) . . se, begge disse store Klasser kunde vi ikke være foruden: Iblandt disse Sidste have vi vore Arbeidere og Tjenere; og ogsaa disse ere kaldede; men Intet raaber stærkere end Huusbondens Mønster; ja den Fattige indtager en hæderlig Plads i vort Samfund, der oprydder i vild Mark sin Arneplads: han erobrer for vort Samfund, og han hædrer det, naar han forædler sit Arbeide med den Tanke: „ogsaa Jeg arbeider ikke alene for mig Selv, men for det Heles Vel!"

Medens Alt saaledes opfordrer Alle ved Tegn, saa tydelige for den Eftertænksomme som prentet Tale, til at virke forenede til Fædrelandets Vel; og ligesom Vi, naar Vi i vor Bygd samslutte os til dens Bedste, ville søge at inddrage den hele Menighed i vor Forening, saaledes opfordrer os hint grundede kongelige Selskab for Norges Vel, der nævner sig, som et af flere Landhuusholdnings-Selskaber bestaaende Fædrelands-Samfund, til at samvirke med det. — Ja dette er jo naturligt; thi fælleds og den samme er jo Aanden, og „*Norges Vel*" vort fælleds Løsen. Forgjæves lyder da ikke til os følgende dets Tale (§ 16 i Selskabet for Norges Vels Love). „Saafremt der i en By eller et Præstegjeld findes i det mindste 2de Medlemmer af Selsk. for Norges Vel, og disse kunne formaae tre andre By- eller Sognemænd til at træde sammen i et *By-* eller *Sogne-Selskab,* for at virke til Byens eller

Præstegjeldets oekonomiske Vel, da bør bemeldte Medlemm bestræbe sig for at faae et saadant Selskab oprettet. Herv vil Byen eller Præstegjeldet faae Adgang til den Understøtt se, som Selskabet for Norges Vel vil efter Evne stræbe forskaffe disse mindre Samfunds Medlemmer, hvilke kun være ikke alene Medlemmer af Selskabet for Norges Vel, o som Saadanne, af Distriktets Landhuusholdnings-Selskab, m ogsaa Andre, der blot lader sig optage til *Medlemmer By- eller Sogne-Selskabet*, og, som saadanne, blot ville vir til Stedets særegne oekonomiske Vel. Disse mindre Samfun bestemme selv Gjenstanden for deres Virksomhed, forsaavi de befordres ved egne Fonds, hvorimod By- og Sogne-selsk berne, idet de træde i Forbindelse med Selskabet for Norg Vel, vedtage tillige at virke til dettes Øjemed, og have de næst for vedkommende Landhuusholdnings-selskabs Admin stration navnligen at opgive bestemte Gjenstande, saafremt d andrages paa Penge-understøttelse af Hoved-Selskabets Fond hvad enten disse staae under vedkommende Administratio eller Directions Raadighed. „—“ Formanden i ethvert i Fo bindelse med det kongelige Selskab for Norges Vel staaen Sogneselskab, eller i den Commission, som dets Bestyrel ifølge dets Love er overdraget, har Sæde og deliberereng Stemme i Districtets Landhuusholdningsselskabs Administratio forsaavidt han tillige er Medlem af Selskabet for Norges Ve Under lige Omstændigheder har den driftige Landmand, so er Medlem af vedkommende Sogne-selskab, eller tillige Selskabet for Norges Vel, fremfor Andre fortrinlig Adgang at erholde af Directionen Anbefalinger til Regjeringen, gru dede paa vedkommende Administrationers Beretninger, Laan af de offentlige Laanefonds til Landoeconomiens Forb dring.“ — —

Ved Forening imellem Bygdinger til Bygdens særskil Bedste, ved Sogneselskaber er det da, at det hele Fædren lands Vel fremmes. Ja det er ligesaa naturligt, som at Legems fulde Sundhed beroer paa dets Lemmers livlige Vir somhed: — Vor Bygd skal ikke være et dødt og vantreve Lem! Vor Bygd skal ikke alene høste Nytten af sit eget Se skabs Virksomhed, men af Amtets Landhuusholdningsselskal

og af det hele store Fædrenelands-samfunds; ja, igjennem dette, af fremmede Landes, saasom af Sverrigs, der i saa Henseende kan være et Mønster. (Haardere Nød, end vi nogensinde have kjendt til, har gjort dette Lands Folk kloge og flittige. Dets i enhver Green vidtdrevne Oeconomi skyldes alene dets egne Borgeres Almeenaand; thi hvad en Regent forhen kunde have opbygget i denne Henseende, nedrive ofte de mørke Skjebne-hvirvler om Efterfølgerens *Throne*. Borger, Bonde og mangen udmærket Adelsmand sluttede sig da om at værne Fædrenelandets sande Velfærd, dets rigeste Hjelpekilder, selv; og det har holdt Prøve: politiske Storme, Krigsaar og andre Thronens Skyer have ikke adsplittet hiin Almeenaand, der har sikret Folkets Velstand, og gjort Landet æret, ja formaaet at gjøre væsentlige Mangler i dets Statsforfatning, hvilke vi ikke kjende til hos Os, taalelige eller indtil videre dragbare for Folket.)

Nu vel! vi Normænd behøve dog vel ikke fremmede Mønstre for at bevæges til noget Godt? Vi have i det store Selskab for Norges Vel Mønster nok for vort Bygdeselskab. Vi ville slutte os til dette; ikke leve, som om vi havde ingen anden fælles Vigtighed (Interesse) end Skatterne, eller som om vor Næringsdrift og Fordeel var afsondret fra alle Andres; Vi ville ikke længer skjule vore Indsigter og fordele vore Kræfter. — Lader os fremsætte nogle Gjenstande for disse vore forenede Indsigters og Kræfters Virken! Saaledes kan Selskabet overveje f. Ex. om nogen Slags Avl kunde drives i Sognet med Fordeel, som hidtil enten var ubekjendt (f. Ex. Kraprodens, som vist i mange Egne kunde dyrkes, Mais o. fl. desl., om hvilke man vorder underrettet) eller forsømt (f. Ex. Bie-avl, Frugt-, Humle-, Hamp-, Faare-avl, Foderurters og Rødders Avl o. fl. desl.) — om allehaande Redskabers Forbedring, — om de Priser, der bør gjælde i og for Sognet for dets Varer — om Magazinets, om Tjenestetyendets Anliggender (f. Ex. for Løsgjængere og Fattige, hvor da Bygdens Uld- og Hørvarer fik Anvendelse) — om Auctioner over Avling — om en Sparebank skal oprettes i Sognet, eller for flere Sogne — om en Nationaldragt skal antages (hvilket ikke er uvigtigt i oeconomisk Henseende) — om Kirkernes Forfatning — om det ei

skulde være værdt, at efterligne udenlandske patriotiske Samfund i Overeenskomst om Indskrænkelse eller Afskaffelse af visse Overdaadsting — om Veje, Broer — om Brænderier — om Jagtens fornuftige Indskrænkning i de nyttige Dyrs Yngletid, om Klapjagter mod Udyr — om Valg — om saa store fælleds Opryddelser i Skov og Myr, at enkelt Mand ei kan bestride dem — om Vands Af- eller Hen-ledelse — om Sundheden (f. Ex. at et Par Bygder lønnede Læge alene, saa man undgaaer, hvad ofte nu kan hænde, at faae Døden i Huset før man kan faae Lægen der) — om almene Besparelser — om fælleds Andragender, f. Ex. til Storthinget — om Haandværkers, Huus- og Kunst-flidens Ophjælpelse, Belønninger for udmærkede Arbeider — om Almindingers Behandling — Farverier, Havevæsen — om Skov og Tørvemoser, Steengjærder o. s. v. — om ved Gilder, hvor der spilles om Penge, en vis Deel eller hele Vindingen skal gaae til Sogneselskabets eller en anden særskilt nyttig Kasse *) — om Steenbrud, Kalkbrænderi, Malmanviisninger, Farveplanter i Mængde, Træplantninger, Fiskerier skulle være at benytte, og alle disse utallige Gjenstande af Vigtighed for den Opmærksomme, og ofte af største Fordeel for det hele Sogn, naar dets Beboere blot fandt det værd at lægge Hoveder og Hænder sammen.

Nei, skal hele Bygden fare vel, i Raad og Daad staae da hver sin Næste bi! men dette skeer kun i et indrettet Samfund, et Saadant, som vi nævnede ovenover: et Selskab for Bygdens Vel, et Sogneselskab.

Se, her ere vore Hænder! Vi knytte dette Samfund for vort Sogns Vel, og det skal vorde et værdigt Lem af det store Fædrenelandssamfund. Andre hædre og fremhjælpe vor Dont som Statens vigtigste; men mon Vi Selv ikke skulle være de Første til at hædre den med Norges Frelse-dyder: Klogskab, Tarvelighed, Vindskibelighed? og til at fremhjælpe den, naar vi føre den saaledes som om Alles Velfærd beroede derpaa, som om alle stode rundt vor Ager, vor Strand, for at lære

*) Dette synes at være en Smaating; men gjennemtrænger Almeensindet os, da taber det heller ikke under Fornöjelserne sit Formaal „at gavne“ afsigte.

hvorledes Jordens fornuftige Skabning veed, paa den fornuftigste Maade af Jorden paa Jorden at samle Sig og Sine baade Føde og Fryd?

O lykkelige Norges Aand, kraftige Almeenaand, du standse ikke din Flugt igjennem Norges Dale, før du har opløftet alle de Godes Hjerter med dig — da kalde det hele Folk, hvem Gud odlede Land og Hav fra Lindesnæs, fjernt bag hvilket Egen suser i sin Fylde, og til Nordcap, hvor Multerne krybe til Stranden, forfulgte af Sneen, da kalde det sig kun eet, eet Samfund for Norges Vel! Held os! Almeenaanden, Fædrenelandsaanden foer igjennem vor Dal, og dens Vingeslag var vore aabnede Øine, dens Fremflugt vore Hjerters Slag, da vi toge hverandre i Haanden, og bandt den til os i vor Kjæde. Hvilket Liv i vort Fædreneland (og Vi deeltage deri, fremskynde det) naar Bonden og Fiskeren bliver en Iagttager, prøver de gamle Erfaringer og nye Lærdomme, naar Huusmoderen styrer en Fabrik i sin Stue, naar Dal og Fjeld beredes til at nære den tiltagende Befolkning, naar Kræfterne til at ernære jevnt over det hele Land tiltage med denne, der sikrer, naar Vi, dens Forælder, opdrage den efter vort gode Mønster til de samme Dyder, men til endnu større Indsigter, vort kjære Fædreneland en stedse forøget Blomstren, Styrke og Lykke! — *O Norge være velsignet! velsignet! Men Himlen velsigner det kun igjennem dets Borgere: Disses af en Almeenaand forenede Kræfter mægte at gjöre Underværker til dets Frelse. Det skee! Det skee!*

Sprætt i Vasfad.

(En Fortælling.) *)

(1832.)

Alf og Ole, to vakre Gutter i Blommealderen, tjente hc deres velstaaende Frænde; dog meest for Datteren Karis Sky] — hun som var jevnaldrende med dem og behandlede dei begge med lige Frændevenlighed. Medbeilere have skar Øje til hverandre, og Ole troede snart at have mærket, Kari gjorde mere af den livligere Alf. Hun blev vel ved smøre lige tykt paa Æftasvælgen til dem begge, og klappe Hænderne og lee saa hun sank i Knæ, naar den stærkere O basede Alf i Sneehougen: men hun havde tregange efter hve andre ladet sig styre af Alf: togange til Kirken og eengan til Bryllup, og da havde Ole, som kjørte bagefter, tydeli hørt, at de havde sunget sammen den hele Vei. Han skjøn nok, at Alfs Sangstemme passede sig bedre til Karis, me han skjønte ikke hvorfor Alf, fordi han havde havt den Fo nøjelse at styre Gjenta, tillige skulde have den at dand første Dands med hende, somom Styringen den Miilsvei v et Besvær, der burde belønnes, da dog Ole havde maatt styre gamle Moer, og dog dandsede bedre end Alf.

Saa stod det til. Skyflekker lagde sig for Oles Øin saa han neppe saae Bryllupslysene. Men „Hauk over Hauk tænkte han med en Blanding af Harm og Glæde, da han sa Kari nægte Alf den samme Dands, hun strax efter med ski nende Velbehag turede ud med den fra Top til Taa byklæd Skriverbetjent. Alf saae nu i sin ret vakkre rød- og grø stribede Vest med totenske Knapper kun som en forræderi Fane, der drog over med al hans Lykke til det seiren Silkebanner, som han saae flamme i Betjentens flunknye Ve af Storgadens smukkeste Modetøi; og naar han saae det stiv nydelige Halstørklæde, som skinnede om Blæksmørerens Hal

*) Af „Folkebladet."

saa kvaltes han næsten af sit eget: det forekom ham blot at være en Skurefille. Og tænkte han paa Dandserens fløjelsfine mellemblaae Kjole, hvorpaa Kari just nu, ligesom befølende, lagde sine Hænder — hu! da forekom det ham somom hans ærlige Vadmelskjole reiste Børster. —

Dagen efter syntes det somom begge de unge Karle havde noget at pønse paa. Inden 8 Dage var det vist i Huset, at Ole var bleven engang saa arbeidsom fom før. Alf var det Samme med, og man kunde kun faae et lidet Indglimt i hans Tanker deraf, at han lod alle sine Skillinger springe for et flammet Silketørklæde, som En af vore Vandre- og Skakkre-Jøder — disse Karle, som drage om, enten sælgende for Bykjøbmænd eller for egen Regning, med alskens Kramvarer i en Tine — lagde op paa Bordet for ham. Og strax efter solgte han sin gode Søndags Vadmelskjole for en luvslidt af Klæde, sine 8 Strieskjorter for 3 af Svenskelærred og sit Sølvlommeuhr for et af Tambak, men med tre kobberindfattede Glasdingledangler. Snart var den Herlighed forbi, og han rødmede mangengang, naar Kari overraskede ham bag Lovæggen lappende paa Skjorterne og Kjolen. Da sang Ole i Logulvet ovenover, og stak Hovedet af og til ud af Gluggen.

Pludselig var Alf forsvunden; men et Klorebrev laa igjen til „hjertekjære Kari“ hvori han melder, at han „nok skal komme igjen som en Kar, ligesaa gjil som Skriverkaren.“

Et Aars Tid derefter kunde Præsten neppe komme igjennem Folkemængden udenfor Kirken efter Paaskedagsgudstjenesten. „Hvad er det Godtfolk? hvad er paafærde?“ spurgte Gubben. „Aa det er Alf!“ fik han til Svar fra mange blottede Hoveder. Men i samme Øjeblik foer ogsaa den enten alt for høflige eller og for ethvert Rangs- eller Standsmærke alt for ærbødige Præstemands Hat af. Thi ligefor ham stod en fremmed ung Person i fiffigste Bydragt: med skinnende, histogher (forat vise Nyheden) tverbørstet Hat, i en blaa, flagrende, med forgyldte Løvekløer sammenheftet Kappe, af hvis Ærmer han blot benyttede det ene, medens

det andet hang løst, forat han desfriere kunde vise at han havde en fiin sort Klædeskjole under og graagrønne Handsker til en Daler Parret. Den værdige Præst begyndte alt at sunde efter om dog Prækenen havde været saa beskaffen, at fremmede Øren og det formodentlig en gudsforgaaen, sátirisk, vantro medicinsk Kandidats eller præstehadsk Advokats Øren kunde hørt paa den uden at det kildrede nede i Lungerne. Da bragte man ham udaf Betuttelsen ved at sige: „det er Alf“ — „Hvilken Alf?“ — „Han som gik til Byen i Skrædderlære.“ — „Aha! nu Gjenter, nu Børn, staaer ikke saa og glan paa den Nar!“ — dermed satte Præsten sig i Slæden.

Men nu blev der en Befølen og Strygen paa den fine Kappe, og Spørgsmaal efter Alenprisen. Bygdeskrædderne kløede sig i Hovedet, og indpræntede sig saa og saamange Skjødfolder, saa og saamange Rynker bag; men Vestforet og Tykningen af Stopningen fik de dog ikke see; thi Kavaleren havde ingen Skjorte under. Bygdeskomagerne vilde maale Støvleskafterne og see deres Form; men det fik de ikke; thi Bykaren havde ingen Strømper under. Alle vilde prøve Handskerne; men dem vilde han ikke af med; thi Smaaherrens Fingre vare fulde af Fnat. Fiffig undskyldte han sig med, at han ikke vilde blive kold paa Hænderne, saasom han da ikke kunde blive varm siden. Næsten Alle misundte ham beundrende ligesaameget den fornemme Mine, han i saa kort Tid (tilligemed en god Slump Sjukblegt) havde lagt sig til, og som spillede over de udstaaende Kjaker og Kindbeen ligesom den gule Silkeparaply, han just nu slog op, over de stive Messingspilrer. Kappen, Kjolen af 3 Dalers Klæde og Kasimirs-Beenklæderne stod Sogneungdommen for høit; men sligtet Lommetørklæde svor de dog, at de skulde have hos den første Svenske, og sligtet Halstørklæde hos *Glückstad* eller *Möller* og *Mörk* det første de kom til Byen, og sligtet Foerværk strax. Samme Eftermiddag kom ogsaa 66 sorte Katte i Bygden paa den skrækkeligste Maade afdage.

Triumfen paa Kirkevolden satte Alf i sligt Godlune at han endnu var i et venligt Griin, da han tog i Klinken hjemme;

– men hvad saae og hørte han? Kari sad ved Væven, hvoraa var udspændt et Vestetøi til Ole af samme Farver, som kriverkarlens, og omarmet af Ole sang hun:

„Og ikke gifter jeg mig med en Hat,
som meer end Hovedet man roser.
Og ikke Du naaer min Brudenat,
som gaaer paa Stövler uden Hoser.

Og ikke gifter jeg mig med en Knap,
med skiden Finger under Handske,
og ei med skjortelös Kravelap
om norske Læber, som danske.

Og ikke gifter jeg mig med en Pink,
der knapt kan svinge mig i Valsen,
med sövnigt Öje og Rösten spink,
som sad en Kam ham i Halsen.

— Men jeg vil ha'e mig et Hoved, som
er likegodt selv uden Hat paa,
en Læg, som ei lader Stövlen tom:
saa strikker jeg Strömper deratpaa.

Men jeg vil ha'e mig et ærligt Sind;
men derfor ikke et som brænder;
med Alvorsbryn over Glædeskind,
og dygtig lattermilde Tænder.

Men jeg vil ha'e mig en Haand saa reen,
at den min Brudekjol tör röre,
saa stærk, at mig over Stok og Steen
den gjennem Livet kan före.

Ja sligen Haand har jeg tidsnok faa't.
Jeg med min egen den betaler.
Og naar den fryser, skal den faae en Vaat,
men ingen Handsker til en Daler.

Men mange Gjenter ta'e kun Handsken fat
og holde Bryllup med en Kjole.
Men jeg tog Manden för jeg saae paa Hat:
lod Alfen gaae og tog 'en Ole."

Og mellem hvert Vers faldt Ole ind:

„De röde Roser og de Öine blaae,
de norske Gjenter holder jeg utaf.
— helst naar jeg faaer
Den, jeg vil ha'e,
saa er det Moro at leve!"

Det var intet Raad for. Spræke Alf hørte Sangen ud, mærkede hvad Klokken var slagen, drejede sig om paa Hælen der han stod, dinglede lidt med Glasklumperne i Uhrkjeden, tog saa Lommeflasken op, gik ud i Spisen, lavede en liden Doktor til sig og Gamlekallen, talte en heel Deel om Laugsindretningerne, „hvilke Mesteren selv siger ere Statens Grundpiller," paaberaabte sig Ytteborgs Autoritet, talte om det skammelige Stykke i Skilderiet af Christiania og Stockholm, der havde skjældt „Os Skræddere for Snydere Allesammen saa godt som — og det er dog formeget, siger Mester," drak Doktoren ud, sagde Kallen Farvel, og listede sig ind i Byen igjen.

Af Bladet
„For Arbeidsklassen."
(1839—1844.)

---

1. Tiltale til den fattige Klasse.

O jeg maatte ønske, at en retfærdig og kjærlig Engel vilde styre min Pen nu da jeg skal tale ikke altid blide Ord til Armoden, som mit Hjerte saa gjerne vilde være partisk for! Men hvad skulde det nytte, om jeg talte andet end Sandhed, som her er den eneste Lægedom? Jeg ønsker da ogsaa, at heller Sandhed, bitter men sund som Løvetandplantens Saft udenfor eders Hytter, — heller Sandhed, end Guld, om det var muligt, maa flyde af denne Pen, som jeg nu har grebet i den gode Mening, at tale *Eder*, der høre til den fattigste Klasse i vor By, til virkelig Nytte, til Forbedring baade for Eders Sjele og Vilkaar.

I gjøre Uret, om I troe, at der er Ingen udenfor eder Selv, af Dem, I kalde lykkeligere eller rigere og fornemmere, som bryder sig om hvorledes I have det. Ved en saadan Tanke skaffe i Armoden een Bitterhed mere, Synden een Fristelse til. Den gjør den Fattige utilfreds i sine Kaar, som dog Gud og ingen Anden har sat ham i; Utilfredsheden betager ham Lysten til at arbeide paa at forbedre den, fordi han troer sin Evne forliden og finder sig forladt af hele Verden; han bliver misundelig over Andres Vilkaar, og saa er det ikke langt fra, at Synden har Spillet vundet, saa der af en ærlig Fattig bliver en uærlig Forbryder, der forgriber sig paa Andres.

Jeg beder Eder derfor, mine stakkels Medmennesker, at undersøge eders Hjerter. Finde I da der Misfornøjelse med eders Kaar, da er *den* allerede farlig, og bør ikke leve; thi

den er ikke engang, som det kunde synes, en Spore til at forbedre dem ved Flid; men finde I denne Misundelse, da dræber den som en Slange! Thi I huse intet Farligere. Ja udrydder Begge: baade *Misfornöjelsen* og *Misundelsen!* Den første var det, som berøvede vore første Forældre Paradiset; thi de vare jo heller ikke fornøjede med den Vuggegave, de havde faaet af Gud, men vilde have og være noget endnu Mere? Og Misundelsen, som er Misfornøjelsens Datter, er igjen Moder til de fleste af de Forbrydelser, som forøge saa mangfoldigen Armodens Elendighed, og berøve den Andres Medlidenhed og dens eget ærlige Navn.

Men dette maa fremfor Alt beholdes! det er et Klenodie, som Rigere ofte kunne misunde Eder; det kan ikke kjøbes for nogen Skat; det er bedre end Rigdom: det er en evigvarende nyttig Ejendom, thi den skaffer Eder Agtelse, Tiltro og Adgang til Fortjeneste, det indeholder en sød Trøst; og det ærlige Navn i Fattigdommen er desuden et herligt Arvegods fra de norske Forfædre, som det er Synd baade for dem, eder Selv og Børnene at ødelægge.

Et ærligt Navn er og en Mynt,
som Renter ind kan bringe.
Et ærligt Navn er fagrest Pynt,
for Rige og for Ringe.
Jeg gaaer i den saa tidt jeg vil
tilkirke og tilthinge.

Men jeg vil, at I, ved hvert Ord, jeg siger, skulle prøve hos Eder Selv, om det er Sandhed. Tænker da efter ved alle Dem af eders Kaar, som I mindes bleve overbeviste om Forbrydelse og straffede, om I ikke maae troe om de Fleste af dem, at det var først denne Misfornøjelse og siden Misundelsen, som gjorde dem saa ulykkelige!

Men kan da den bittre Nød være fornøjet? Nei, men den skal ikke gjøre sig ulykkeligere, end den er, ved at opgive Haabet og Modet, og ved at lade den naturlige Drivt til at ville forbedre sin Tilstand udarte til Synd, til at ville dette ved noget Andet, end ærligt Arbeide. At tænke, at man er den Ulykkeligste paa Jorden, er ligesaa usandt af den Fattige, der kun har et Straaleje eller ikke engang det, som om den

Rige, fordi han kan hvile paa guldfryndsede Bolstre, vilde tænke, han var den Lykkeligste. Der gives ikke alene baade større Mangel og større Overflod maaske, men den største Mangel er ikke den største Ulykke, den største Overflod ikke den største Lykke. Det er saa ofte blevet bevidnet af de saakaldte Lykkens Yndlinge paa Dødssengen eller af de rædselfulde Mærker paa at de tage en voldsom Ende, at der er en anden Ulykke og Lykke, end Mangelens og Overflodens. Og den, som har en af Delene, han føler det nok, uanseet hvad han har til at dække sig med. Det er *Samvittighedsfreden*, som er Lykken over Alt hvad der kaldes Lykke, og som selv den bittreste Nød kan besidde. Ja, naar Verden opdager den *der*, opdager Redeligheden i dens Hytte, da synes den, at den aldrig har seet noget Herligere, at den er skjønnere der, end i Palladset, og alle Hjerter røres, og medeet erindre de, at Verdens Frelser ikke ejede en Steen til sit Hoveds Hvile og at Apostlene ikke vare meget rigere. Og i Bibelen har den ærlige Fattigdom sin meest begeistrede Ven. Med hvilken Forkjærlighed og Varme og i hvormange talende Exempler forherliges den ikke af den hellige Skrifts himmelske Røster? Lad da Armoden være dens Ven igjen, og have en Plads for den ved sin Arne! Døer end dennes Ild, en himmelsk vil dog leve i Hjertet, Kjendskab til Bibelens Fattigtrøst, og holde dets Varme vedlige, saa det ikke betages af Misfornøjelsen, der er Fortvivlelsens første snigende Kulde.

Men, foruden Religionens, har Nøden ogsaa en anden, mere jordisk, Livsvarme, som holder Haabet og Kraften vedlige, i den naturlige Drivt *til at forbedre sin Tilstand.* Det er ikke hiin farlige Misfornøjelse, at ville dette. Misfornøjelsen er uvirksom: denne Drivt virksom, og Moder til *Vindskibelighed, Ordentlighed og Reenlighed.* Vi hørte ovenfor om den ærlige Fattigdom i sin Hytte, men hvorfor skal denne Hytte være faldende og smudsig? I saadanne Hytter boer den dovne Misfornøjelse, ikke den Drivt, vi mene, til at forbedre sin Tilstand; fra saadanne Hytter gaaer Misundelsen ud paa Rov, den fordærvede Drivt, Havesygen, til at forbedre sin Tilstand ved ulovlige og syndige Midler, ikke den sunde, naturige og rosværdige Drivt, som alene vil det ved ærlig Fortje-

neste. I, der kjende hverandre, ville give mig Ret i, at man med temmelig Sikkerhed kan sige, at en flittig Mand imellem eder er tillige en ærlig og brav Mand, om han end forbliver en fattig Mand, enten formedelst mange Børn, foregaaende Nød eller tilstødende Uheld, og at man noget nær kan af Husets Tilstand slutte sig til hvad Slags Folk, der boer indenfor. Jeg idetmindste tænker, at der boer skikkelige Folk, og ikke Tyvepak, hvor jeg seer en reensopet Sval eller Dørtærskel, vaskede Vinduer med kanske Blomster i, og Spor af Forbedringer paa Tag og Vægge, om end Hytten i sig selv kan være daarlig. Ja, tænker jeg, der boer nok fattige Folk, men Folk, som dog ville forbedre sin Tilstand paa en god Maade, og Gud give dem Lykke dertil! Men seer jeg, at det er anderledes, som det desværre er altfor ofte imellem Eder, da tænker jeg ogsaa anderledes, — at der boer Folk, som der er lidet ved, og som ialfald ikke tilfredsstille den almindelige Drivt til at ville forbedre sin Tilstand ved saadanne Midler, at de tør være det bekjendte.

Men jeg behøver ikke at spørge, om det ikke er saa, at det *ikke* er fra Fliden, Ordentligheden og Reenligheden disse mange Forbrydelser udgaae, som have tiltaget saa overordentligt imellem den fattige Klasse, *og som skade den retskafne* Deel deraf saa særdeles, at det er paa høi Tid, *at enhver brav fattig Mand gjör Sit til forat udrydde dem*, om ikke al hans egen Tiltro skal gaae tilgrunde for disse Andres Skyld, som snart have bragt det til, at man troer, at en Fattig og en Tyv er Eet, og at en fattig Mand ikke kan være en ærlig Mand, som fortjener Medmenneskers Hjælp og Guds Velsignelse. Det er for lang Tid siden, og overalt som her, afgjort, at det er fra de Hytter, hvor Dovenskab, Uordentlighed og Ureenhed holde tilhuse, eller Betleriets Hjemsteder, at de allerfleste af disse Forbrydelser udgaae. Vænnes Børnene til at søge Alt af Andre — og Ve, der er Mange imellem Eder, som tvinge de Stakler dertil! De gaae ud om Morgenen som Betlere og vende saa ofte hjem som Tyve! — da vænnes de ogsaa, naar de voxe til, fra at søge nogen Forbedring i sine Kaar, ved sine egne Kræfter. Arbeide bliver dem forhadt, og naar de ere blevne for store til at turde betle, og de dog kun ville have

Sit af Andre uden Arbeide, saa er der ingen anden Udvei end at stjæle. Og Tyvepak paastaaer man nu, at Fleerheden i den fattige Klasse i vor By er bleven, og det maa ligesaavist smerte enhver brav fattig Mand, som det maa skade ham; thi han har samme Krav paa at kunne holdes for retskaffen som enhver anden uberygtet Mand i hvilkesomhelst Kaar, og behøver ligesaavel som enhver Anden Medmenneskers Tillid og Hjælp. Det er tungt, at maatte sige det, men det er nu kommen saa vidt, at eders Børn udenfor Asyl- og Skolebænken, af Mange betragtes med Mistanke, som en streifende Ræveyngel, man maa stænge vel for, ikke som Menneskers endnu Uskyldige — eders Ungdom som farlige Røvere, man maa have Vaabenet ved Siden af Tegnebogen mod, og Forældrene, Forældrene, som Hælere med sine egne Børn — eders hele Klasse som noget forvorpent, sammenrottet Pak, der ikke er værd at gjøre Noget for.

Men kan Fattigmand være tjent hermed? Nei, imod dette er selv Fattigdommen Intet. Var jeg af Eders Klasse, og boede imellem Eder, og jeg vilde da være netop ligesaa ærekjær som nu — jeg vilde græmme mig over, at de *Retskafne saaledes maatte lide for de Slette*, og jeg vilde for mine Børns Skyld, at de ikke skulde besmittes, udflytte, om jeg kunde, i en Huusmands Eensomhed paa Landet, eller paa anden Maade gjøre Alt for at undfly Fordærvelsen og uforskyldt Vanære. Men fremfor Alt vilde jeg forsøge eet Middel til at forbedre denne fælleds skrækkelige Tilstand — og det ønsker jeg, at de Brave imellem Eder ville iværksætte: — jeg vilde samtale med dem af mine Lige, som fandt med mig, at der virkelig er en Fordærvelse tilstede, som forøger Elendigheden inden den fattige Klasse, og gjør, at de Faa, som ville opdrage sine Børn vel, og passere for skikkelige Folk, have vanskeligere derfor end de bør, og saaledes lide for de Andres Skyld; og saa vilde jeg komme overeens med dem om selv at raade Bod derpaa ved at lade de betlerske og tyvagtige Familjer vide, at de for Eftertiden ikke maatte vente, at alle deres Medfattige vilde tie stille til deres Uvæsen, men at de nu havde et Politi ganske nær ved Siden, som de maatte frygte mere end det, de saa ofte havde skuffet. Vilde de Flittige, Ærlige og Reen-

lige imellem Eder virkelig forene sig, skulde I, om de (vare de Færreste, snart see, at det gik med Dovenskab Uærligheden og Svinskheden som det gaaer med Myren, n endeel dygtige Arbeidskarle give sig i Lag med den om faae den tør Maal for Maal. Hvorfor skulde den retska Arbeidsmand taale, at hans Børn rives hen med et slet I bolags Yngel paa Betlerstien og indvies i en Tyvebandes f bryderske Kneb? eller at endeel svinske Nabokoner slær den Gade, han har at gaae, og Dørpallen, han vil have re og engang imellem briskestrøet, fuld af deres skidne Hull Uhumskheder? eller, at han, med al sin Vilje til at arbei og med sin gode Samvittighed, ikke faaer Arbeide og hold for en Kjeltring, der ingen Medlidenhed fortjener, for end Paks Skyld, med hvem han kun har trange Kaar og trang Gade tilfælles? Nei! og jeg er vis paa, at I selv, Bedre af Eder, vilde paa den Maade, jeg har meddeelt, kun raade Bod paa det Meste af disse Onder. Og hertil maa ogsaa opmuntres ved den større Deeltagelse for den fatti Klasse, navnlig for dens Børn, som de andre Klasser vise Ex. ved Anlæg af Asyler, hvis Øjemed ikke blot er at le Forældrenes Tilsyn med Børnene under Arbeidstiden, men (saa at bevare disse for Betlerstiens og Lediggangens ford velige Indflydelse.

Jeg har sagt Eder Sandheden: hvorledes det er fat m Eder og Noget om hvorledes det burde og kunde være. M det er kun Noget af hvad jeg har at sige; og for at kun sige noget mere herom, og for at være dem iblandt Eder, s ville forbedre den slette Tilstand, til Nytte, vil jeg fremde udgive dette Blad, hvorigjennem jeg troer at kunne love, Mænd ogsaa ville meddele sig til eders Bedste, som h større Erfarenhed og samme oprigtige Vilje til at fremme de som *Udgiveren.*

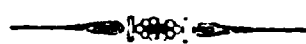
2. Uforskyldt Miskjendelse.

Naar Mange i en Folkeklasse ere fordærvede, udsættes Enhver, som hører dertil, lettelig for at blive miskjendt; og den bittre Følelse, som denne uforskyldte Uret saa naturlig indgiver, bidrager ganske vist ofte til at lede Tanken paa Forbrydelser naar man dog alligevel skal lide Skammen derfor. Hvilken Synd gjør ikke de Slette derved imod de Retskafne? for at anføre et Exempel: hvorofte, siden det afskyelige Lommetyveri er bleven almindeligt imellem vor fattige Klasses Ungdom, udsættes ikke Uskyldige for mistænkelige saarende Blik, for fornærmelige Udladelser? Det er kommen saavidt, at ingen Samling af Folk kan finde Sted uden at disse Tyverier foregaae i Mængde, og det er ganske almindeligt, at høre Auktionsmanden gjøre de Tilstedeværende, som dog kun udfylde et ganske lidet Rum, opmærksomme paa, at de maa tage sig iagt, da der høist sandsynligt er Lommetyve imellem dem. Da jeg første Gang hørte denne Tale, gjorde jeg, som Andre, en naturlig Dreining omkring, forat see hvad Folk jeg havde omkring mig, og opdagede da en heel Deel tilvoxen Ungdom, som ganske vist Intet havde der at gjøre, og som derfor bleve mønstrede af Alle med Øjekast, hvori der laa mere Mistanke og Harme end noget Bedre. Disse vare i den Alder, at de maatte oprøres over de Ord som faldt. Men de Fleste havde nok med at tæmme den onde Samvittighed, som vilde til at røbe sig; de bleve blege, deres Øine søgte Loftet; kun en Dreng, der saae ærlig, men fattigst ud af dem Alle, rødmede stærkt, stærkere og stærkere; omsider traadte Taarer frem i hans Øine; de mistænkelige Blik bleve ham utaalelige, og pludselig søgte han ud af Døren. Maaske Mange fremdeles mistænkte ham, men jeg følte mig overbeviist om, at *der* leed en Uskyldig, fordi Andres Forbrydelse havde vanæret den Fattiges Dragt, og kastet lige Mistanke paa Alle, som bære den. Det er uretfærdigt; men hvis er Skylden? Var jeg Arbeidsmand, og saae mit Barn, for hvis Retskaffenhed jeg kunde

gaae i Borgen, saaledes mistænkt, vilde jeg sittre af Forbittrelse, men imod de Uslinger, som have gjort Mistanken til Alle naturlig.

Jeg vil endnu fortælle et Exempel, som viser hvilken Synd disse Fordærvede, som kun den *fattige Klasse selv kan udrydde af sin Midte,* ikke alene gjøre imod sin egen Klasse, men ogsaa imod Andre, som ikke med Vilje vil gjøre denne nogen Uret. En sletklædt, næsten voxen Dreng af godt Ansigt og ærlige Øine standsede mig forleden paa Gaden med Tilbud af sin Tjeneste. Afbrudt i mine Tanker, spørger jeg haardt, hvorfra han var. „Fra Telthuusgaden.“ Strax, da denne Gade er berygtet, blev jeg forud indtagen imod Drengen; men spurgte dog, da jeg virkelig kunde yde ham en liden Fortjeneste, om hans Navn. „Nils.“ „Hvad? Nils i Dalen?“ spurgte jeg atter, med Tanken paa en Person af hans Alder, som jeg en Dagstid iforvejen havde hørt angive under dette Navn som en berygtet Lommetyv. „Nei, Nils Olsen,“ siger Drengen med uforandret Øje og Mine. Men jeg, uden i dette Øjeblik at lægge Mærke hertil, forlader den stakkels Dreng med de ubillige Ord: „Snak, du er bestemt Nils i Dalen, og dere ere saa lige gode allesammen.“ Men neppe havde jeg vendt ham Ryggen før hans aabne Ansigt med de ærlige Øine og min Uretfærdighed stod for mig. Jeg følte den som et Stik, syntes at have seet en Skygge af Bedrøvelse i hans Øine, raabte efter ham for at gjøre det godt igjen; men Drengen var borte, og det høist sandsynlig med den Tanke i Hjertet: hvorfor skulde jeg ikke være som „Nils i Dalen,“ naar jeg dog skal mistænkes for ham alligevel?

Ifra det Øjeblik har jeg tænkt over den Klasses Tilstand, hvortil begge disse Drenge høre, og besluttet at gjøre Noget for den, og i den Hensigt da at udgive dette Blad. Nils Olsen vil læse dette; men om jeg faaer Nils i Dalen dertil, er uvist. Imidlertid skal det dog blive nedlagt ogsaa i hans Hytte.

8. Videre Tiltale til den fattige Klasse.

Ihvor forskjellige end Menneskesamfundets Klasser ere, kunne de dog ikke undvære hinanden. Men ingen staae i nærmere Forbindelse end den, der er rigest, og den, der er fattigst. Det er ligesom en Ring, der slutter sig sammen, som om Samfundskredsens Laas ligger imellem begge disse to Klasser, der trænge saa inderlig til hinanden. De Rige, som have stor Drivt at vedligeholde, behøve de Fattiges Arbeidskraft, og disse behøve noget af de Riges Formue. Det gaaer op i op, men naar I kunne lægge jer til at sove, ubekymrede om hele Verden, tør det vel hænde, at Arbeidsherren endnu har saa meget at spekulere paa, at I tør gaae paa Arbeide før der er at tænke paa Søvn for ham.

Men hvad opdagede jeg vel en Sommermorgen, da Arbeiderne fra Forstæderne just gik paa Arbeide rundtom ude paa Løkkerne! Solen var endnu ikke ganske oppe, men Lærkerne dirrede høit oppe under de smaae røde, spraglede Skyer, der saae ud som den deiligste Silke, opplukket, som drivtige Huusmødre gjøre af gamle Lapper for igjen at spindes ud til noget Smukt og Nyttigt. Det var en Morgen til at bede og at fryde sig i, men ikke til at tænke noget ondt i, som Det jeg saae. Den var til at synge eller fløite eller paa hvilkensomhelst Maade at give Glæden Luft i, men ikke til at tænke eller øve noget ondt, afskyeligt i, som Det jeg tilfældigviis fik at see. En ung Arbeider, som saae ud til mere af Naade og Barmhjertighed at have faaet Arbeide, end fordi han kunde gjøre nogen Nytte, gaaer ud ad Vejen ved den nye Bro, hvor Selskabet for Christiania Byes Vel saa ofte har maattet plante Alleetræerne om igjen, fordi de ødelagdes af uforsigtige Bønder, og skadefro Skøjere fra Byen. Den unge Arbeider standser under en af de skjønneste Popler, som var bleven skaanet, og allerede var tæt nok med Løv til at skygge; han seer sig om som en Ulv, der vil bryde ind, og saa — een, to, tre! — der ligger den unge Poppel med sin Krone; Skurken tilbeens da, men alt som han løb, knak Grenene efter

ham hele Alleen nedigjennem, og han endte først med ; vælte overende en af de Bænke, som hint velgjørende Se skab har ladet udsætte til Hvile for Alle, — ogsaa for de Fattige, ogsaa for Eder, ogsaa for hint Umenneske og har Fader, naar han kom hjem, træt af Arbeide. Og da skuld ogsaa Poppelen skygget den Gamle.

Men nu! — ja jeg kaldte Gjerningsmanden et Umenneske Hans Gjerning eller Ugjerning var isandhed umenneskelig han maa hverken have følt eller tænkt som andre Mennesker O jo, andre Mennesker have gjort det Samme; denne For brydelse, som er lumpnere end selve Tyveriet, er ikke sjel den imellem Os; og Mistanken falder paa Fattigklassens Ung dom fordi den er meest fordærvet og mindst dannet, og den kun skal yderst liden Dannelse til, forat afskye enhver voldsom Ødelæggelse af hvad der er til fælleds Nytte og Fornøjelse. Hvad det Menneske tænkte ved det, han gjorde, er ikke let at begribe. Men jeg tænkte, at selv en Djævel kan ikke tænke værre, end blot at *ville* skade, og at det Menneske, som, uden Grund, for sig selv kunde øve slig Ugjerning, høist sandsynligt vilde ende som Morder eller Mordbrænder, naar Hevn, eller Vindesyge, som Ukrudet, man ikke veed hvor Frøet kommer fra, engang opkom i hans allerede saa fordærvede Hjerte. Hjerte? Man bør ikke sige, at et saadant Menneske har Hjerte.

Ak, I skulde see, hvormange Fornøjelser og hvor net de fattige Forstadbeboere i Udlandet have det netop fordi de aldrig beskadige de Anlæg, som gjøres til offentlig Prydelse og Bekvemmelighed. Ogsaa der gaaer Landstæderne tæt indtil de smaae Huse i Forstæderne; men der seer man ingen høje, spidse Plankeværker om Haverne, men de ligge aabne med al sin Yndighed inden lette Sprinkelværker, inden lave aabne Inddelinger, saa det synes som om den Fattiges Hytte laae i Paradiis. Og saa Alleerne og Blomsterkvartererne paa de offentlige Spadsergange med Bænke og Borde, som de aldrig falder Nogen ind at ødelægge! Har en fattig Mand d der Lyst en Søndagseftermiddag, saa tager han sin Kone under Armen, og er som hjemme i al den Herlighed; thi det staaer ogsaa under hans Beskyttelse. Og saa burde det vær

os Os, istedetfor at nu Ingen kan have noget i Fred, hveren Gjærder, Træer eller noget Andet, som man kan komme til.

Denne stygge Feil har vakt den fattige Klasse mange Fiender, berøvet den megen Hjælp, og lukket mange Hænder og Hjerter for dens Nød. Det er derfor mit alvorlige Raad til de Retsindige i den, som holde Ave paa sine Børn ogsaa efter at de ere, som det heder: „slupne frem,“ at de indpræge dem det Afskyelige og Skrækkelige i, af Letsind eller Skadefryd, at ødelægge, eller paa anden Maade, f. Ex. med Smuds at tilføje Andres eller det Offentliges Gjærder, Træer, Plantninger, Porte, Vægge, Bænke eller deslige nogen Skade. Alt hvad der er løst og frit udsat er anbetroet den almindelige Æresfølelse, og det især Fattigmands, som boer og færdes meest i Nærheden af Byernes landlige Forskjønnelser, af Haverne og Løkkerne, hvor man nu næsten ikke tør vove at slaae et Gitter op, forat ikke Spigeren i Spilren skal friste En til at bryde den af.

Men vi maa vende tilbage til Forholdet mellem den Rige, mellem Arbeidsherren og den Fattige eller Arbeideren. Og det er som oftest slet nok, kun sjelden som det bør formedelst Feil fra begge Sider, og til allerstørste Skade for Begge. Jeg vil ikke tale om, at Arbeideren ofte staaer saa lidet paa den Mands Bedste, i hvis Arbeide han henter sit Brød, at han endog søger at tilføje ham ligefrem Skade — thi dette er jo aabenbar Forbrydelse, og det skeer derfor lumsk, hvad enten han stjæler med sig eller ødelægger — og at Arbeidsherren da igjen paa sin Side behandler de Arbeidsfolk, han dog nødes til at have, paa mange Maader, slet. Men der er en Feil ved alt for Mange af vore Arbeidsmænd, som skader dem Selv, Arbeidsherren og den hele Arbeidsklasse, saa de Uskyldige ofte faae lide derfor; og den er: denne Ligegyldighed for Arbeidsherrens Fordeel, dette *Dagtyveri*, denne Mangel paa Iver for Arbeidets Drift og Fremgang, som i saa høi Grad har svækket Fattigmands Kredit hos Dem, der have Arbeide at give. Derfor faae I ogsaa saa vakker Lov, naar man hører en Saadan omtale sine Arbeidere, nemlig omtrent som saa: „Rakkerpak! — ikke værd at hjælpe — sender jeg

en ny Arbeider paa Tomten eller til andet Ørkje, saa v
jeg, at jeg kun har en Dagtyv mere at gjøre Afregning m
og at jeg har skaffet Marketenteren en ny Kunde, osv.“

Men troer I mig, der lider mangen en brav Mand in
lem Eder for sligt Rygtes Skyld. Var det anderledes, ku
Arbeidsherren stole paa sine Arbeidere, var han vis paa,
de stode paa hans Bedste — troer I mig, I kunde nok kom
paa Kontoret, om I behøvede et lidet Forskud; Principa
vilde nok bryde sig om hvorledes I havde det hjemme,
der regner og sneer gjennem Væggen hos Jer, eller om I
det som Folk, han under vel, baade fordi han maa agte E
og fordi han har sin store Fordeel af eders Nidkjærhed.
denne er ligesom Regnen, der vel falder i Draaber, men
bringer den store Sjø til at stige, mens Dagtyveriet er s
Lækken under Viintønden.

Men, mine Venner, endnu engang noget Mere om ed
Anliggender. Tænker derfor over dette til næste Gang!

4. Brevvexling med Nils Toskerud i Bærum om en Uskik.

1. Fra Udgiveren til Nils.

„Min gode Nils, jeg har havt en større Sorg ved at r
din Gaard forbi, end du vilde unde mig endog om du
denne Skrivelse ilde op, som om jeg vilde hindre en fri no
Bonde i Udøvelsen af sin Ejendomsret. Ja oprigtig, jeg
havt en Sorg istedetfor at du nok under mig godt saa langt
Ejendom strækker sig; thi hvad skulde jeg see, da jeg se
Mærket paa din Gaard, den yndige Bjerkelund, som var
Ejendoms Prydelse, Enhvers Fryd, som nærmede sig din
lig? — Væk, væk altsammen var den! ikke et Træ ha
faaet Lov til at staae paa den stenige Bakke, som jeg sa

lig troer du ikke bringer til noget alligevel. *Da* maa Skoven vige; men der er Steder (og til dem hørte din Bjerkebakke) som Naturen har indviet sin egen skjønne Vildhed, som den har skjænket visse Træer, den tørre askeblege Harelabblomst, Liljenkonvallen mellem Stenene under Træskyggen, og hvor den har budet Sauene ud med deres Lam for at traktere dem med den fine, duftende Tryssildthe, med Mariguldskoblommer og Veibredblade, der spire og krybe ud over Bakken om den er aldrig saa tør. Og skyder da en Bjerkelund paa et saadant Sted — se, da har Naturen været blød om Hjertet og øvet en extra Velgjerning, som Menneskene bør være taknemlige for; thi da har den ogsaa budet dem ud under de deilige smekkre hvide Stammer, som man gjerne kunde omfavne af Glæde,! for at de skulde nyde den liflige Skygge paa den sunde, tørre, varme Bakke, og den trakterer Børnene paa Gaarden med Liljen- og Krandskonvaller hver Forsommer og de Gamle med en Drik Livsluft, som de vel kunne føle i Lunge og Hjerte. Og saadan en Bjerkelund har du havt Hjerte til at hugge væk? Og hvorfor? Var den dig ivejen? Du var mange Gange glad i den, og sagde selv, at om noget Træ fortjente Skaansel, saa var det Bjerken, dette lyse, herlige Træ, som er baade til Lyst og til Gavn. Ja der var mangt et godt Vørkje i den Lund baade til Skjæker og Mejer, og der var da ikke langt for Hu' Anne til Ovnsgrønt til Helgen; men *nu*, hvorfor har du berøvet Landskabet sin Prydelse, din Gaard sin Lystplads, Bakken sin Skygge? Hvorfor? Svar mig, du Mand, som baade er velstaaende og ellers fornuftig! svar mig, og *forsvar* dig, om du kan. Men jeg frygter, at det vil blive dig vanskeligt, thi du har visselig begaaet en af de Daarskaber, som du ikke kan gjøre god igjen i dit hele Liv, om du aldrig saa gjerne vilde. Og det troer jeg nok du vil hvergang du seer ud af Ruden, og Øjet falder paa den mishandlede Bakke, hvor det nu vil blive forgjæves at søge Noget af alt det, der gjorde denne Plet baade saa nyttig som den kunde være og til den skjønneste og behageligste paa din Gaard.

Venskabeligst o. s. v."

2. Fra Nils Toskerud til Udgiveren.

„Nei vist duede ikke Bjerkebakken til noget andet end til den Ungskogen, som stod der siden han Bestefars Tid; men saa trængte jeg til et Par Dalers Penge til Konjak ifjor Jonsokleite, og da det nu var tagendes af Bakken, saa tænkte jeg som saa, at Bonden maa gjøre sig Jorden saa nyttig som han kan i disse Tider, og saa hug jeg ned de 112 Ungbjerker og kjørte dem til Byen, hvor Folk ogsaa skal have for en Skilling Grønt til Sthans. Det har vi da nok af paa Marken her ude paa Landet, og nu, saa længe Vinteren varer er jeg lige glad med om Bakken er bar. De gjør saa alle her ude i Bygderne, og vi leve lel, skjøndt det nu blie'r rigtig knapt paa Ungbjerk; men de voxe vel at med Tiden, saa dersom jeg havde mere Bjerk, saa tog jeg den med.“ O. s. v.

O du taabelige Nils! Det vil blive seent før de voxe at. Du og dine Børn ere forlængst borte; kanske de nye Rødder engang finde Vejen gjennem din nedmuldede, henmuldnende Hjerneskal, forat skyde op i Lyset mellem en Slægt, der har mere Følelse for Naturens Skjønhed, mere Skjønsomhed paa sit eget Bedste. Ak for 2—3 Skilling hugger denne sølvknappede Bonde en saadan Bjerk ned; og for at faae en Dunk Konjak eller hvad Andet, han lyster fra Byen, lader han hele sin Lund, yndig som en Freyas Offerlund i gamle Dage, alle de 112 Ungbjerker falde for Øxen og slæbe til Byen, for der at brunes i en Baggaard. Ja alle 112, der burde være hellige som de 112 Grundlovens Paragrafer — alle, alle! Til Vaaren faaer vi see Stubbene, og hvorledes det sidste Græsstraa trækker sig bort fra Bakken for den udvældende Sand eller nogle ringormagtige, askegraae og sorte Masser, som kan holde ud paa den skaldede Bakke.

Det er forfærdeligt hvad Byomegnenes landlige Skjønhed taber ved denne Skik. Ja en Skik er det, en Uskik og det en fordømt. Det er ikke enkeltviis Bjerkelundene ødelægges, ikke blot de, som Opdyrkningen fordrer Offeret af, men i tusindviis og uden synligt Hensyn til Stederne, de staae paa.

g hvormed vil man forsvare denne Uskik uden med dens ilde, det er med Forfædrenes Dumhed, med Rækken af foregaaende Ødelæggelser. Og det er især den talrigste, den mplere Klasse, som driver denne landsskadelige Luxus. Inen af de ringere Huusejere vil undvære sin Sthanslovhytte ller idetmindste en grøn Bue over Døren engang om Sommeren. Det er ligesaa umuligt som ikke at smage en Bid Kage m Julen eller en Fastelavnsbolle naar man har 2 Skilling i ommen. Skulde der ligge Noget af denne Folkereligion, som yylder den seirende Aarstid, eller en dunkel Trang til at smage noget af det Landliges Behagelige, til Grund for denne Skik? Byalmuens Sæd at streife om paa Marker og Enge Sthansdagsaften „for at plukke Blomster," som det heder, antyder, at den ikke er fremmed for denne naturlige Følelse. Nok er det, det er en indrodet Folkeskik, vi have med at gjøre, og da er det lettere at grave de stakkels kolhuggede Bjerkers Rødder udaf Jorden med sine Fingre end at udrydde den. Dog forsøger jeg, som man seer, men meer i det Haab, at disse Ord ogsaa skulle komme til vedkommende Landalmuer, end fordi jeg troer, at de ville virke paa Byalmuerne, der kjøbe saalænge hine ere taabelige nok til at byde sine unge Træer tilfals! Og Nils Toskerud er nok ikke den Eneste, som kommer til Byen med sin sidste Slump. Men hjælper mig da, Prester, Skolelærere og enhver fornuftig Mand med at formindske Antallet af disse ubetænksomme, vetløse Sælgere, med at redde hvad der er tilbage af de venlige Bjerkelunde i Miles Afstand om Byerne, disse den norske Sommers sødeste, ejendommelige Prydelse, disse dens fagreste ungdommelige Frydunnere, vort kjække granklædte, fjeldhjelmede Lands prangende vajende Hjelmfjedre! Og I, Byfolk, der linket levende Træer, som I kunde kalde eders, undværer denne Nydelse af et ar sammenbøjede døde, siden den er til Skade for det Land, der jo byder eder grønne Bakker og Skoger nok til en Søndagsfornøjelse, naar Gaderne blive for trange og kvalme! Naar didud, om I føle engang denne skjønne og agtværdige Trang efter at komme Naturen nærmere; og vælge I da ikke med Forkjærlighed Skyggen under Bjerken, om der gives Leilighed, da vil jeg tilstaae, at den ikke er det Træ, som for-

ken op, saa Aasen op og udfore, saa et Par drøje Leerbakker, ovenpaa, og saa Sletten bortefter.

„Pyh! Den kommer nok op;“ sagde Torger til den Reisende; og Faalaabrunen kom virkelig ogsaa op ad Bakken; thi Torger vidste at bruge sin Svøbe, og det især naar han var paa en Kant, og det var han nu, thi han var det altid i Byvejen. Jeg vil ikke overdrive. Faalaabrunen kom ogsaa Aasen opfore og udfore, Bakkerne og Sletten bortover; den var i Byen, og kom tilbage. Men *hvorledes*?

Den skammelige Tjener lagde den elendige Fortjeneste paa Bordet, og anmeldte kun, at Faalaabrunen var bleven lidt „brøtin.“ Men den som forstod sig paa det, saae strax, at det stakkels Dyrs Dygtighed og Livskraft var bleven „brøtin,“ brudt for evig Tid.

Obersten bemærkede det ogsaa, da han kom paa Visitation. „Lad os nu faae see paa Folen din, Syvert-Far!“ sagde han.

„Aa, Gud bedre mig! Den kjender vel ikke Obersten igjen.“

„Synd skulde det være, om Noget skulde være tilstødt saa vakkert Dyr. Nu maatte den være værdt sine 80.“

„Der var ikke noget Lykke ved den, maavide; og Gud bedre mig for ny Jægerhest.“

„Ja den maa skam til; men lad see. Jeg skal ikke være haard imod dig. Hvor er Brunen din? Faalaabrunen.“

„Der staaer den.“

„Hvad! det Øg! Hvorledes er det gaaet til? Dette Dyr er jo baade sprængt, bogskjælvt og plaget med et Brud, der altid gaaer op. Nu har du solgt Brunen din forat kjøre det i Prokuratøren.“

„Nei sandelig.. Han Huusmanden min var til Byen eengang og siden engang Tjeneren min...“ Oberstens Ridepidsk hvinede af Forbitrelse i Luften, og Syvert, Torger og Tjeneren, 3 Par Øine, blunkede alle paa eengang. Men hvad vilde Rappet forslaaet, om han havde ladet det falde om Ørene paa det „Slyngelpak,“ som den gamle Æresmand mumlede idet han steg tilhest for ikke mere at sige Kabberud'en Venligheder for hans Hesteavl.

Men Faalaabrunen fik sin Hevn af Tingenes almindelige Orden. Dens Ødelæggelse foraarsagede Kabberud'ens. Han maatte laane 70 Spd. af en Aagerkarl til ny Jægerhest, og for de 70 Daler maatte han baade forpligte sig til at levere en god Slump Hø, (som en Blodigel i Solöer har lært Ligetænkende) indtil Summen blev betalt, og forskrive sig for en langt større end Laanet.

— Kabberud'en var forleden inde for at søge Arbeide, og han var saa heldig at faae Møgkjørsel for en Løkkeeier. Der sidder han nu paa Møgkassen og tænker paa Faalaabrunen og paa den „fordømte" Torger. Ja det kan gjerne være, han er det, for hvares laae han fuld paa Lasset, vilde kapkjøre, faldt ned og brak Nakken. Jeg vilde dømme ham til at trække et forholdsviis tungt Læs opover en Helvedesbakke og at Fanden selv maatte føre Svøben.

Dette er nu een Historie, som Ingen skal sige er opdigtet, og flere næste Gang.

2. Een Historie af de Tusinde.

„Dem kan da kjøre i Byen au!" sagde en Kjørebonde paa et Hvilested, som fandt sig slagen ved Historien i forrige Nr., fordi han ogsaa havde mistet en Hest paa en ligesaa svinagtig Maade, som Kabberud'en. — — „Men der kjører dem Folk ihjel og ikke Gampa," lagde han til, idet han slængte Bladet fra sig, og bad om en Halvpægl til. „Ja urættige Tjenestegutter," bemærkede En. „De skulle være Kar'er maa tru', og saa lade de Hosbonds Heste og Vogne gaae tilveis i Gaderne, saa hverken Jern eller Træ holder, for ingen af dem er deres egne. Forleden laae der en overkjørt Kjærring nedunder Kirkebakken; men hvem havde gjort det? Vi hørte nok Duren langt nedover ved Glasmagazinet, før Kar'a kjørte omkap gjorde de."

„He! he! he!" klukkede Kjørebonden ved Pæglen sin, „Bygampa har det godt."

„Det gik ikke saa godt med Ola til Young," bemærkede En, „for da gik Vognen istykker, og det paakar." „End Han," lagde en Anden af det tilfældige Selskab til, „som kjørte Be-

net af Hesten i Vandposthullet? Han fik ikke stor Lønnen skulde jeg troe." „Jomen kjører han endda," lagde En til. „Da maa de nok ikke have spurgt efter Attesten," blev der svaret.

„He! he! he!" klukkede Kjørebonden, „Jad'den kjører han endda." Og han bad om' en halv En til.

„Men hossen gaaer det nu med Gampa jers, Paal?" spurgte En, og lagde Ansigtet til Ruden som om han vilde see ud i den rædsomme, af kold Oktoberregn gjennempidskede, Nat. „Husk paa, I har mistet en for paa slig Maade."

Det havde Paal gjort, og derfor lok han ikke Bladet, som mindte ham om det. „Aa den lever nok," mente han. „Ja saavidt."

Dette usle Menneske, uværdig for mindre Feil til det Navn han bar, af norsk Bonde, havde virkelig engang mistet en Hest ved at lade den staae ude en Seenhøstesnat uden Ly, Bedækning eller tilstrækkelig Føde. Og om den havde havt nok af det Sidste, vilde det være blevet liggende, da Sygdom men greb den. Jeg veed ikke hvad Navn denne havde, men til Døden bar den, og denne Vanrøgt er ogsaa en af de Grusomheder, en af de sædvanligste, som Menneskene forøve mod sit ædleste og (Køen ufortalt) nyttigste Huusdyr.

3. Noken.

„Gud bevar'es! hvor det hreiter i Opgaarden," sagde Huusmanden, idet han lukkede Klinken i efter sig tidlig før Dag engang først i April, og famlede over Gulvet efter Sengen igjen.

De klare Vinterstjerner skinnede ind i det samme i Stuen, en Gnistren og Knagen udenfor og en kold Sno, som trængte ind, syntes at melde, at det var højvinters.

„Jesu Navn! jeg har nok hørt det," sagde Konen borte i Sengen; „det er ikke godt at sove ved slig Laat. End Hunnen det da, Far?" „Gud bedre os for Linning . . Huttutu! Men jeg maatte op. Det var saa fælt at høre paa." „Og hvad de nu skal med de Krøtture, naar de ikke kan føde dem. Det var tungt, men vel for Os, at vi slagtede Kvien vor i tide, saa kan vi da med Guds Hjælp holde Liv i Kua."

„Ja det er en Synd, er det, Moer, naar man ikke kan føde dem anderledes. Hør nu, det er ordentlig som om Mennesker skreg om Hjælp.“

„Aa tal ikke saa. Der begynder Kua vor ogsaa.“ „Da er det nok bedst jeg blier oppe og lager mig tilskogs efter Beite; om vi vil holde Liv i den.“

Konen nørede op til lidt Velling, og to Timer før Dag vandrede Huusmanden afsted langt tilskogs med sin Kjælke efter Riisbeite. „Ak,“ tænkte han, da han gik over Skigaardene paa Skaren, „endnu intet Tegn til Vaaren!“ Han vandrede med Rædsel forbi Fjøset paa Opgaarden, saa brøltede og rumsterede de stakkels Dyr i Baasene, mens Hestene hvrinskede, eller rettere hvinskreg, og stampede i Stalden. Han priste sig lykkelig, at han ingen Hest havde i denne Foertrang, tænkte paa sin egen Ko, og ilte afsted.

Men Manden og Konen i Opgaarden havde flere at tænke paa; de havde 20 Klavebundne og 3 Heste, og ikke mere Hø tilbage end Huusmandens ene Ko godt kunde spise inden Vaar var ventendes.

„Nei, det gaaer aldrig an, Far,“ klynkede Konen; „jeg holder det ikke ud. Og ikke en Taar Melk er der af dem allesammen nu i mange Dage.“

„End Hesta da!“ raabte Manden, og ormvred sig paa Lejet. „Gid Inkassatoren havde taget baade dem og Bølingen; for nu er det ikke andet end Døden.“

„Og Du, som altid sagde, at de nok vilde holde ud. Det er en Daarlighed og en Synd at ville føde flere Kreaturer end man kan. Det sagde jeg alt før Juul.“ „Vil du tie, Kari!“ skreg Manden, og greb sin Hustru i Fortvivlelse om Haandledet, og fandt hende grædende med Skjørtet for Øinene. Og han hulkede selv. „Har jeg ikke gaaet Bygden rundt? Men ikke et Straa! ikke Kredit for en Skilling! Slige ere de.“ „Er det da bedre andetsteds, mener du?“ „Kjærring!“ raabte Manden; „jeg kunde — —.“ Og han sprang op, og greb sin Kniv, og stod lyttende ved Vinduet. Kreaturerne brølede værre end nogensinde.

„Ja havde du brugt den før, eller solgt ihøst, kunde vi

nu født den halve Besætning ganske godt, og saa havde vel Gud givet bedre Lykke til næste Aar. Vi havde da havt Melk."

„Aa, de holde nok ud," sagde Manden med en af Fortvivlelsens pludselige Tankeomvexlinger, og slængte Kniven fra sig. „Det har været saa galt før."

„Nei aldrig. Og da skulde vi have lært. Mindes du vi gik til Alters samme Dag, vi for fire Aar siden slap Belingen paa Beite, da den var saa sultefødt? Det var af *det* Syn jeg græd saa i Kirken, at du troede en svær Synd trykte mig. Og det var en svær Synd mod de stakkars Kreaturer."

„Ja Gud forlade os!" mumlede Manden. „Og dette er en Vinter som da. Der bliver ikke bart paa syv Uger. Kanske endnu. ?" (og han greb mod Kniven). „Nei! nei! Ikke idag. Jeg faaer tilskogs bare Hestene aarkede. Men, Jesu Navn, der kommer hu' Berthe flyende."

Budejen kom ind med Forklædet for Øinene. „Klinge, Stjerne, Rosenblom og Ungstuden laae døde i Baasen og Mestepårten af de andre kunde ikke reise sig," var det sørgelige Budskab. Sorgen paa Opgaarden er ikke god at skildre. „Op med Gutta! Vi faae flaae dem mens de ere varme," var dog Mandens første Ord, da han igjen kom ind i Stuen. „Og saa tilskogs for de Andre. Der er da Gudskelov Liv i dem." Men han sagde det med et Øjekast mod den iisblaa Morgenhimmel, som var syndfuldt nok imod dens Herre. Han tænkte ikke: der bag disse røde Skystrimer reder *Han* Foraarets Gaver tilrette for Aljorden, men for Landene eftersom deres Tour er. Men engang, da han i et bedre Aar stod i sin Fjøsdør, og saae Berthe give Belingen sine fulde Æmbere, var han dog nær denne Tanke. Først maatte Klokkedronningen faae, for at Klinge kunde faae; saa Klinge for at Rosenblom kunde faae; og saa gik det nedover til Guldkolla, Malmros, Huldrekjær til alle de udstrakte Halse og Hoveder med de store, sorte, menneskekjære Øine, lige nedover til Ungstuden — for at Alle kunde faae. Han saae da med et frommere Blik mod Martshimmelen, og tænkte: nu deler alt Gud Foraarets Blomstergaver ud opover Landene, de højtflyvende Vildgjæs see det; og der er nok noget Grønt paa Bunden til Norge og mine Lier med. Dets Tour kommer nok i sin Orden nu som altid.

— I samme Stund kastede den første Kraake sig ned paa hans Mødding, og han saae med Venlighed til Vaarens første Budskab i Norge, og gik ind til Moer med Overregningen i Hovedet, om ikke den sorte Skjelm derude omtrent spiste Larver og Mark op for de Ærter, han siden kunde stjæle af Furen.

Dette var i de gode Dage paa Opgaarden. Men nu var der onde. 8 Dage efter laae der atter et Par i Baasen.

Men hvortil fortælle den Gru? Selv den Ufølsomme og Grusomme kan føle den, fordi han strax sætter sig ind i Ejermandens Stilling. Denne var mindre end god paa Opgaarden. Manden var i figurlig Forstand paa Knæerne ligesom Resten af Buskapen i bogstavelig, da den førstegang slap ud. Dog var ikke et grusomt Hjerte Aarsag i denne Grusomhed, men daarlig Huusholdning, og den usalige Vane, at ville føde flere Kreaturer vor lange Vinter over, end man kan uden Udhungring. Og dette skulde være en Synd, spørger den norske Bonde, Fjeldbonden, der næsten altid *sultföder* sine Kreaturer? Værre end en Feil kan det dog ikke være? Ja, den fødes om Høsten som en liden blind Unge af en Skjødesløshedsfeil, men inden Paaske er den voxet til en Kjæmpe af en Grusomhedssynd, som klemmer den kolde Sved af den stærke Huusbonds Pande, drikker den sidste Marv af de levende Jammerdyrs Beenpiber, og røver al Trivsel og Glæde fra Gaarden.

Manden paa Opgaarden var dog af de faa Folk, som *engang* blive kloge; men dog, som vi hørte af hans gode Kone, af *gjentagne* Ulykker. Han holdt Liv i Resten af sin Besætning ved et Nødmiddel, som Overlærer Sverdrup lærer den norske Bonde i sit Blad „den erfarne Landmand," nemlig Granbarhakkelse, lagt i Vand, for Kvaens Skyld, 1 a 2 Døgn, blandet med lidt Halmhakkelse, Meel, Klid eller Poteteshakkelse, og fugtet med lidt Saltvand. Og allerede i det andet Aar efter Ulykken var han i urokkelig Besiddelse af den Erfaring, at Kvæghold giver den sikreste Fordeel i en norsk Landhuusholdning, men at denne Fordeel ikke beroer paa Antallet, men paa Behandlingen. Men skjøndt han nu altid havde nok, og fodrede godt, fandt han, at ikke saameget gik til, som før. Han lærte, at en Ko kan holdes ilive med 2 Læs Hø Vinteren over, og fortære 10; og naar han nu laae i Sengen

Ve dem, som hjælpe til! Ve Forførerne! Ve Disse, som gjøre det til Sandhed, at

„som Blomsten kvalt i Kinglens Slör,
i Pjalter Dyd er sjelden fri,
og ei engang sin egen Dyd
en Fattig eje tör.“

Det hændte sig, at en Sjømand kom hjem, og var letsindig nok til at givte sig med Gjenboersken, den gamle Ludder. „Lad see hvor det gaaer,“ sagde Manden med Aftenpiben, da han saae Bryllupsstadsen trække ind gjennem Døren hos hende. Men de to unge Piger trak den hule Bemærkning ud deraf: „Pyh! er det ikke farligere, saa kunne nok Vi ogsaa blive gifte. Det er tidsnok.“

Men det gik saa med Sjømanden, at der inden faa Maaneder blev et Helvedeshuus, hvor han boede med sin Lisa. Han mærkede snart, at hun blev ved sit Gamle, og at hun paa eengang baade selv var Ludder og drev Rufferi med besøgende Piger, hvorimellem vore To vare Nummer 1 og 2. Han slog sig af Fortvivlelse paa Drik, blev befængt med „Ondt“ af sin Kone, den lille Formue gik med paa „Filialen,“ og inden man vidste det, var han forsvunden med et Skib, hvorfra han undveeg i første fremmede Land, med den Hilsen, at han aldrig meer vendte tilbage. Lisa er forlængst paa Tugthuset for Rufferi, saa dette gik da heller ikke saa godt. Og hun trak Marthe Marias Kammerat med sig. „Hvorfor passede hun sig ikke bedre, end at blande sig i Sagemaal, saa Politiet fik blande sig i?“ tænkte Marthe Maria; „der er nu baade Den og Den, som har drevet det i lang Tid.“

Rigtignok, Marthe Maria havde baade Tørklæder og Kjoler i Mængdeviis og en Hat, saa man kunde tage hende for en Dame, men under Hatten blegnede hendes Træk allerede i en Alder, da de skulle være fagrest og friskest, og under Merinoskjolen fortærede den veneriske Gift allerede hendes Legeme. Man blev omsider opmærksom paa, at hun samvittighedsløst besmittede en Mængde. Hun maatte paa Filialen. „Det er en Overgang,“ tænkte hun, Lisa kom ogsaa ud, og Ingen kunde see det paa hende.“

Men man kunde nok see det paa den unge Skabning, der saaledes havde ødet sine Kræfter. Efter faa Uger brød denne forfærdelige Sygdom, som har taget saa skrækkelig Overhaand inden vor Byes simplere Klasse, og som den Ulykkelige, der mærker sig befængt, ikke kan tage øjeblikkelig nok under Kuur, igjen løs som Ilden under Asken. Hun blev nu beklemt, da hun, efter en Kuur, som medtog hendes sidste Huld og Kraft, forlod Sygelejet med den Bemærkning af Lægen, at hun maaskee *aldrig* blev frisk igjen. Dog begyndte hun paa sit Haandværk igjen; men det vilde ikke rigtig gaae. Derimod gik det ene Klædningsstykke efter det andet. Tilsidst den røde Silkehat, som ikke længer tog sig ud til de simplere Kjoler, som nu slang hende om Skankerne. Nye Offere dandsede om Vellystens Alter, og offrede Ære, Sundhed, Ro, Frihed og Liv, som Hun. Da fører Aftenens Skummelhed hende en beruset Vellystning imøde, fra hvem hun listede hans Gulduhr under en Omfavnelse, hvorunder hun modtog ligesaamegen ny Gift, som hun gav. Og nu gjorde baade Mangelsgaardens Sygeindretning og Tugthuset Krav paa hende. Ud af den ene og i det andet. Og derifra igjen som tiest paa Mangelsgaarden. Der traf hun sin Fader. Moderen, den stakkels sløve undertrykte Skabning, var død.

Nu sidder hun ved sin Kurv, med Flasken imellem Kagerne, og de gamle Koner i Næringen skele til hende og sige: „skal man nu have slig Ungdom til at tage Fortjenesten fra En?“

Nei, det er jo sandt — Kjærlingerne ere sin Sorg kvit; thi for kort siden blev Marthe Maria ført til Raadstuen som indviklet i en Tyvebande. Derifra gaaer det da atter til Tugthuset, og saa til Graven, og saa til . . .

Det er nemlig usandsynligt, at hun vil kunne slæbe stort længer paa sin raadne Krop end Straffetiden vil vare. Ve! ve! hvor snart det gaaer!

Hun støjede noget forfærdeligt, da hun førtes afsted sidste Gang. For hver Gang hun hørte sit stygge Øgenavn (det havde hun vundet for længe siden) var det som naar man kaster en Steen i en Put, saa slyngede hun skidne Ord og frække Talemaader om sig. Der dannede sig en Kreds; en ung Mand, klædt i al den Luxus, som Normændene nu vænne sig til forat

lade Exemplet løbe nedover indtil den madløse Armod, trænger sig igjennem for at see hvad der var paafærde. Den Ulykkelige seer paa ham, og Beruselsens Sløvhed i hendes Blik viger et Øieblik for en Beegflammes sortnende Gløđ. „Aha!" raabte hun, „er du der Fyren min? Ja du var den Første. Husker du?" —

Raadstuderen falder igjen efter hende.

Ak! hvor snart det gaaer!

Ja nedoverbakke. Og det første Skridt er meer end et Skridt, det er en Styrten, et Fald meer end halvveis.

Vogter Eders Børn! Betager Nydelseslysten og Ureisomheden Drengen, bliver han i ni Tilfælde af ti en Tyv, og faaer Forfængeligheden og en Pyntelyst, der ikke er nøid med Reenlighed og Simpelhed, i det fattige Pigebarn, er der ikke stor Udsigt til at det vil gaae hende bedre end Marthe Maria.

Den ærlige Arbeidsmand, vi gjorde Bekjendtskab med ovenfor, havde undertiden for Vane at mumle Noget hen for sig selv, mens han jog tykke Skyer bagefter det af sin Aftenpibe. Da Rygtet om Aftenen kom til Gaden om at Marthe Maria idag atter var bragt paa Raadstuen, mumlede han saaledes og blæste dygtigt efter:

„Første Lyst under Bordet sættes
lettere end alle de Følgende mættes."

„Hvad man med Synden faaer
som oftest med Skammen gaaer."

„Tænk paa Gud — som skrevet staaer —
i din Ungdoms Dage!
Ellers vil de hvide Haar
dig kun slet behage."

8. Forbrydelser mod Dyrene.

1. Faalaabrunen til Kabberud'en.

„Saae du nu, *Syvert Kabberud*, hvordan det i dette Øieblik gaaer med Faalaabrunen din i Lamobakken, vilde du snu paa dig der du ligger i Solvæggen, og ønske, at du havde Vinger for at bistaae den."

Nu, hvad er paafærde? Det var ingen Reisende eller Manden i den andre Gaarden, som kom hjem inat fra Bykjøring, der havde mødt Faalaabrunen, og som nu talte. Men det forekom Kabberud'en i hans usunde Middagssøvn efter Auktionssviren igaar, som om en Mand stod ved Siden af ham og talte hine Ord. Men nu da! der er jo Ingen. Det var Syverts egne Tanker som havde talt. Med andre Ord, medens han laae der halvsovende, halvvaagen, uden faste Tanker, faldt det ham ind, at han havde gjort galt i at sætte Faalaabrunen for Plankelasset igaar, og i at sende den drikfældige *Torger*, hans Husmand, ivejen. Ak, saaledes skulde det ædle unge Dyrs Tæmning fortsættes eller rettere være begyndt for Plogen? Og Faalaabrunen skulde blive Jægerhest, og spare Syvert, som havde opklækket den, en 60 til 70 Daler naar ny Indsætning skulde blive.

Syvert var en godmodig Mand af Naturen og en Dot formedelst Supingen; men havde han, som sagt, havt Vinger, og kunde været i Lamobakken, da den bedre Eftertanke slog ham, troer jeg nok han vilde have følt Kraft og Vilje nok hos sig til at have givet Torger paastedet endeel af den Lusing, en Forbireisende gjorde ham opmærksom paa han saa rundelig fortjente.

Der stod Faalaabrunen, dengang neppe 3 Aar, i Lamobakken, stønnende med blodrøde opspilede Næseboer, skjælvende i alle Lemmer, uden Sko paa det ene Been, udmagret og sulten (thi Torger havde knebet til sig paa hvert Skifte en Brændeviinsskilling af Foerpengene) og med et begyndt Mankebrud, som den uvorne Tjener troede det kunde bie med til næste Hvilested; og did var der ikke længer, end først Bak-

og hørte Kjørene hrøite om Morgenen, da vidste baade han og Moer, at det var Berthe, som gik med Æmberne sine i Fjøsdøren. Der var ogsaa en ganske anden Lyd i Hrøitingen nu end dengang — andre Ord kunde man sige: en tilfreds Taknemmeligheds istedetfor den dødsængstede Fortvivlelses. Og det er et Tegn paa Hjertets Opvakthed og Liv i Følelsen, at Mennesket hører og forstaaer disse Ord d. e. denne *Mening* i Dyrenes, og navnlig i sine Huusdyrs, Lyd, som altid er tilstede, og minder os om Skaberen og hans Vilje. Der er mange Mennesker, f. Ex. den Druknes Tale, som er uforstaaeligere, og derfor ikke saamegen Opmærksomhed værd.

4. Historie fra Skoven.

„I Skov, hvor Bössen knalder,
hvor Jægerhornet gjalder,
og Hundekoblet gjöer —
hvor Fugl med knækket Vinge
og Dyr med saaret Bringe
forblöder sig og döer —
:,: Halloh! Halloh! :,:
hvor Hundekoblet gjöer.

hedder det i en af vore Jagtviser. Men efter Slutningen af dette Vers om det Lystige, som der skal være i knækkede Vinger og forblødede Bringer, burde nok det næste lyde:

Der hærde sig i Smerter
de vilde Jægerhjerter;
der bliver Sjelen grum;
der djævleblændt fornöjet
i Blod sig bader Öjet,
og Følelsen blier stum.
:,: Halloh! Halloh! :,:
der bliver Sjelen grum.

Dette er ikke *saa* meent, at der skulde være noget mindre godt i selve Jagten. Tvertom — den er af meer end een vigtig Nytte for vort Folk; og jeg gaaer tilfældigviis netop selv paa Jagt en Time efterat jeg har lagt denne Pen, forat trække et Drag frisk Luft i de hjemlige kjære Aaser, og for at tage Farvel med Bjerkene og Aspene, som nu lade det Løv falde,

ler frydede mig saa ivaares med sin Duft og friske Glands. Men hvorfor sætte Jagtens Nydelse i Grusomheder, som de hiin taabelige Vise praler med? De bør altid undgaaes, og de kunne altid undgaaes, hvor et utilregneligt Tilfælde ikke skulde indtræffe, f. Ex. hvor vi ikke kunne naae et skadeskudt Dyr med en velgjørende Død.

Men hvormange unødvendige Grusomheder beplette ikke Jagtens Fornøjelse? og med hvilken Følesløshed og Letsindighed begaaes de ikke? Der gjør man sig i Almindelighed kun liden Samvittighed; og en Skygge af Raahed kastes over denne Fornøjelse, som den kunde være fri for uden synderligt Tab af Bytte.

Der gik *Ole Kjensli* tilskovs en vakker Morgen; men hvormange Grusomheder havde han ikke begaaet inden han kom tilbage med sin ene Hare! Jeg vil ikke tale om, at hans første Bedrivt var at kaste en uskadelig Staalorm, som han mødte, i en Myretue, istedetfor at slaae den ihjel med eet Slag, naar han endelig vilde dræbe den; men hvorfor skulde han nu, da han dog kun vilde rense sit Gevær ved et Løsskud, dræbe med Forladningen en af vore Skoves Sangfugle, der ere sjeldne nok, og som han dog ikke brød sig noget om? Det vilde have været en Velgjerning, om han ovenpaa havde dræbt Ungerne; men dem lod han pibe i Redet, og gik videre. Et Ekorn maatte ligeledes lade sit muntre Liv, uden anden Hensigt end dog at skyde paa Noget; og da han nu endelig fik en Unghare op, og denne gik, som man kalder det „i Bjerg,“ saa *skruede* han Dyret ud ved at bore sin Ladestok gjennem dets Side ind i dets Indvolde. Da gav det tause Dyr Lyd. Han kunde dræbe det ved et Skud; men Ole vilde ikke spandere det, naar han dog kunde faae Haren paa hiin Maade. Det gik rigtignok en anden Jæger værre, som blev ormebidt, idet han stak Haanden ind i Klipperivten for at „skrue,“ og led forfærdelige Smerter saa det stod om Livet; men en saa retfærdig Gjengjæld hænder ikke hvergang. Ole kom i god Behold hjem med sin sønderskruede Hare og en Skovdue, hvis gjenlevende Mage man kan være temmelig vis paa ikke gjorde det længe af Sorg, efter denne Fugls mærkværdige ømme Naturel. — Oles Kjæreste hedte Berith, og han elskede hende som hun

fortjente: men da det blev grønt igjen tog Døden Sigte paa den smekkre Pige, og Ole fik føle den ensomme Dues Kval. Men tænkte han nu paa den, han, som var bleven en ivrigere Jæger end nogensinde? Ja engang, da han slog Øinene op under Bjerken, hvor Dueparret havde boet i sin Rede. Han tænkte paa Berith; og naar han skruede Harer faldt det ham ofte ind, at Berith engang havde søgt et Udtryk for sin Brystsmerte ved at ligne den med Harens, saaledes som han leende havde fortalt at Skruningen gik for sig. Men hvorfor faldt det ham aldrig ind, at Berith havde sagt: „Fy Ole, der var grusomt af dig!"

Berith maa have været en baade fornuftig og god Pige, saa der vist ikke har manglet i Himlen paa herlige Aander, der har beilet til Bondepigens Sjels Agtelse og Venskab, om hun maatte bort herfra før sit Bryllup. I Sognet, der hørte til de ret velstaaende, men uoplyste, saa baade Formandskabsvæsenet løb daarligt af der, og det endnu mindre kunde tænke paa at opstille noget Storthingsemne, fandtes, som saamange Steder, kun Levningerne af en vanrøgtet Almuebogsamling adspredt omkring paa Gaardene. Der laa da ogsaa hos hendes Fader over Vinduet et Par Blade af en „Tale til Menneskeligheden i Menneskeheden," hvori Dyrene forestilles at paatale sine Rettigheder, og dem forelæste hun da Ole engang som han kom hjem med en Røi netop i Rugningstiden. Døren stod oppe lidt, saa jeg ogsaa fik høre disse Ord deraf igjen: — — „Den graahærdede Fader, der har seet sin Rede voxe i Fred og Tryghed, har saaliden Viisdom og Gudsfrygt, at han kalder sine Smaagutter om sit Knæ og lærer dem hvorledes de skulle efterligne de spæde Skovfuglungers eller deres Moders Piben, for at lokke enten dem eller denne til sig. Hertil er Menneskebarnet lærvilligt. De fjærløse Smaae døe af Hunger eller Kulde i Redet; thi Moderen faldt for Guttens Skud, idet hun lokkedes til at opfylde Moderpligterne. Redet klækkes ikke ud; men hvorledes — har ikke Faderen udklækket Fromhed og Følelse i sit Barns Hjerte, og takket Gud for Hygget i *sin* Rede." „Hør det Ole!" lagde hun til med sin bløde, sygelige Stemme. „Og hør her dette Vers:

„Ak, vilde Gud saa herligt Harperige
som Verden — denne Samlyd fuld og söd,
der gjennem alle Skabtes Tonestige
ifra den store Faders Hjerte flöd —
til Konge give umelodisk Hjerte,
som ikke fölte i sin höje Klang
en Harmoni med Dyrets Fryd og Smerte,
med Flygets Surr og svagest Fuglesang?"

Men Ole greb leende efter Bladet til en Forladning; og mere lod sig ikke høre, da Døren gik igjen.

8. Dovenskab i Regnveir.

Hvor der bygges noget betydeligt, danne Graasteensmurere og Minerere eller Steinbrytere en egen Klasse, der udmærker sig ved Usselhed i sit hele Udvortes og Antræk. Ingen Arbeider er saa fillet, skiden og fuld af Utøj som Steinbryteren. Gjør han sig nogentid reen og skifter Klæder, maa det være seenhøstes, naar Arbeidet er endt for Sommeren. Fra Sneen gik af, og han kunde begynde at bryde i Stenen, gaaer han i samme Laser og Sluskeri, som man ikke maa tro Søndagen gjør stor Forskjel paa. Var Søvnen ei saa kjær, maatte de vist længes efter Mandagen, for at det maskinmæssige Liv igjen kan begynde med sin Pikken og Boren i Steenbrudet, der Dag ud og Dag ind ledsages af den samme og den samme eensformige Melodi, hvortil en liderlig Vise er sat, som synges af en Forsanger, der stundom er en graahærdet Fader mellem sine Børn.

„Men Gudbevare mig, *Embret*, hvor kan du gaae saalænge i saa daarlige Klæder og med slige Sko?" spurgte jeg engang en saadan Forstander for et Steinbryterlag fra Briskeby. „Du kunde da bøte lidt paa dem engang imellem."

„Naar skulde jeg vel faae Tid til det?" mente Embret. Og herved blev det, skjøndt jeg nok mente, at nogle Nudder

lode sig slaae i, og nogle Næster Traad tages baade om Søndagene og de lange Sommeraftener fra Klokken 7 af.

Tætved stod et Par Gjæs og toede sig i en Vandrende, og Katten var beskjæftiget paa Tømmerstabelen med at rede sine Haar i den glatteste Orden. Det var en Modsætning til den Skabningens Herre, som stod foran mig kløende og skubbende sig overalt, graa af en Skidenhed, som nok var bleven beskinnet baade af Paaskes og Pintstids og Sthansdags Sol.

Men forleden regnede det, og Steinbryterne bleve borte fra Bruddet. Ligesom Myrerne kom de ikke frem den Dag. Det regnede den anden Dag, og de kom heller ikke. Men endelig den tredie Dag viste de sig. Det myldrede og pikkede, sang og knaldede atter nede i Steenbruddet. Nu! — tænkte jeg — disse Dage have de dog nok benyttet til at gjøre sig rene i og til at udbedre sine Klæder og Sko; og jeg gik afsted for at see efter. Men — nei! Ikke en Vanddraabe havde været paa deres Legeme, ikke en Traad var trukket i deres Klæder, ikke en Nud eller Lærlap var kommen paa deres Sko. Den ene Fille slog fremdeles den anden, som Mundheldet lyder om slig Svinagtighed, og Tæerne stak ud af Tøflerne, Ladderne, eller hvad det kunde kaldes, som de havde paa Benene.

„Hvad gjorde du igaar og iforgaars, Embret?“ Du og Gutterne dine?“

Det var et rart Spørgsmaal, syntes der at staae i Graasteensmurerens marmorerede Ansigt. Endelig kom da frem et: „Jessu Navn, det regnede jo baade igaar og iforgaars, og saa kunde vi vel ikke være her.“

„Nei, men hjemme. Hvad bestilte dere hjemme i de 48 Timer?“

Atter igjen en Mine, hvori der stod „et rart eller unyttigt Spørgsmaal!“ men dog ledsaget af Svaret, at de havde sovet, sovet i Klæderne de 48 Timer, eller i saamange deraf, som Naturen kunde taale at sove i, uden ligesom at stilne hen og raadne. „Hvad andet skulde vi vel gjøre?“ spurgte Embret ganske troskyldig.

„Ak, Embret Steinbryter, har du Raad til at sove i 48 Timer, fordi det regner?“

„Kan vel ikke have Raad dertil; men ...“

„Ja, „men!“ Det „Men“ skal nok betyde, at du ikke vidste hvad du skulde tage dig til. Se paa dine Klæder og Sko hvad du skulde gjort, og desforuden var der nok mangfoldige andre Ting i dit Hjem, som skulde gjøres.“

„Ja Bøtta skulde „gjøres,“ faldt en af Guttene ind med et Ordspil paa at den skulde være givet en ny Gjord. „Kakkelovnen skulde klines,“ raabte en Anden. „Tagrenderne skulde hules og sættes paa,“ en Tredie. „Og Potetesbeten skulde hyppes og luges,“ faldt de ind sammen.

„Det skulde I gjort, Gutunger,“ sagde Faderen fortrydelig, men „I laa og svav som jeg.“

„Der havde Faderen og tre næsten voxne Sønner lagt og sovet i 48 Timer i en Hytte, som trængte saameget til Udbedring, og det i Klæderne som saa høilig trængte til det samme!! Er det muligt andet, end at Arbeiderens Hytte da maa blive Elendighedens Hjem, ligesom hans Klæder er Utøjets og hans Krop Ureenhedens Møgrede?

9. Mere om Minererne eller Steinbryterne.

„Aa vi gjør nu Viserne vore selv,“ var den gamle Steinbryters Svar, da jeg bebreidede ham, at han kunde synge liderlige Viser til Mineertakten sammen med sine Drengebørn, der holdt Boret, og det især naar der gik Fruentimmer forbi. Og disse Ord kastede et Lys ind i Steinbryterens Sjel, ligesom naar en Lygt pludselig heises ned i en Kjelder. Fordi de maatte gjøre Viserne selv, af egen Aandsformue, mente han altsaa, var det nødvendigt, at de maatte blive usædelige. Liderlighed skulde altsaa være det Eneste, som sysselsatte deres Tanker, som kunde falde dem ind, more dem, og som kunde være morsom nok til idelig at lade sig gjentage. Det er da i deres Hoveder ligesom i en Svinesti, hvor man skal have ondt for

at finde nogen Plads fri for Smuds? Hvilken Aandsfattigdom, hvilken svinsk Aandsfattigdom og indre Raahed i Modsætning f. Ex. til Fjeldbondens vittige Stev, hvori han vel bruger Spot, og komiske Overdrivelser til Peber og Salt i sine Viser, men aldrig Liderlighed! Men Steinbryterne vare ikke steinhaarde i sin Uvane; de vare strax villige til at aflade den, naar de blot kunde faae andre Viser; og jeg skrev dem da den simple, som de nu synge under Navn af Steinbrytervisen. *)

Den raa Arbeider er et Barn. Skjøndt graahaaret, kan det være utroligt, hvor liden Opdragelse, han har faaet i sit hele Liv. Man meddele ham den, og han vil være taknemmelig og bøjelig som et Barn. Man træffe hans Smag, hans slumrende Følelse for det Bedre, og det vil være forbi med den fordærvede Smag, med Forkjærligheden for det Raa, der altid kommer først frem ligesom Ukrudet, og som herskede i hans Sind alene fordi den for det Bedre ikke var vakt.

---

10. Menigmands Politik.

I nogle Aar efter hinanden havde jeg Anledning at lægge Mærke til de forskjellige Maader, hvorpaa nogle gifte og bosatte Mænd af Arbeidsklassen høitideligholdt den syttende Mai. Og disse Maader vare isandhed saa forskjellige, at de nok kunde vække Opmærksomhed baade som Træk af Enkeltmands og af en talrig Klasses Karakteer. En begav sig allerede Dagen forud udaf Byen med Brændeviinsflasken i Lommen, Hatten paa halv Snurr og en Geværpibe i en Træstok under Armen; og efter en ikke altfor stø Vandring plejede han da at slaae sig ned paa en eller anden Bjergknat i Omegnen, hvor

---

*) Se II Bind S. 215. (Udg.)

han da paa Slaget 12 om Natten begyndte at drikke og fyre. Det var smaat med ham, saa han hverken havde Raad til at ene eller det andet; men den Følelse, der drev ham dertil, var, med al sin Dunkelhed og Uklarhed, langtfra uagtværdig. Han vidste vel ikke at angive anden Grund for sin ensomme Glæde end at det var „syttendes“ Mai, men han satte den dog i Forbindelse med Fædrelandet, og havde en Slags Tanke om at noget godt maatte være hændt det paa denne Dag. Men det var kun Begyndelsen, og dog som oftest Enden paa Stadsen. Thi enten blev han funden langt op paa Dagen sovende paa Pletten ved Siden af den tomme Flaske og sin Geværpibe, eller han ranglede hjem om Morgenen, og tilbragte saa Dagen og den følgende Nat med at sove ud. I hvad saa var Tilfælde, nød han ikke videre af Festen. Men det allerbesynderligste var dog, at jo kortere Moroen og jo fuldere han havde været, og jo kleinere han havde været derefter, jo prægtigere syntes ham han havde moret sig, jo herligere feiret Dagen. Med blege Øine, skjælvende Lemmer og bankende Aarer i Tindingen tog han vel den 18de fat paa Arbeidet; men noget andet vilde ikke gaae end den idelige Fortælling om hvor tidlig han var gaaen ud, hvor Geværpiben havde smældt o. s. v. — kort, hvor morsomt det havde været, og hvilken dygtig Karl til at feire Dagen han dog var.

„Var du ikke med ud paa Æfta'en da, *Lars*, da de raabte saa Hurra?“ kunde En spørge, som troede, at han havde feiret Dagen bedre ved at gaa med en stadig Pidsk fra Morgen til Kvel.

„Nei, Gut, da laa jeg,“ var da *Lars's* selvtilfredse Svar; „men jeg skreg saa under Fyringen paa Bjerget, at de vist ikke fik Ro paa sig i de nærmeste Gaarde. Aldrig har jeg havt slig syttende Mai.“

Jo, saa omtrent var det hvert Aar med *Lars*. Men Gjenboen havde det anderledes. Han havde ikke *Lars's* letblodige og godmodige Gemyt, sad inde om Dagen og saae paa de pyntede Folk, drak af Sinde over at *de* saae rige ud, mens *han* var fattig, listede sig saa ud i Kvellingen, og plejede saa at feire Resten af Dagen med at slaaes, men især med Overfald paa Folk, han troede at have noget at misunde. Han havde

ikke klarere Begreb end *Lars* om Dagens Betydning; hans Anelse om at den skulde være en Frihedsfest, og hans forvirrede Begreber om hvori Friheden bestaaer og kan bestaa, i Forbindelse med hans vredladne og misundelige Gemyt, bragte ham til at troe, at han hyldede den ved at bringe Ligheden Ofre af blodige Næser og Pander.

„Se her Resten af Frakken paa den Storsnude," sagde han om Morgenen efter, visende frem nogle Remser. „Tre Dalers Klæde! Saa skal de have det. Det var gruskt til syttende Mai." At han som oftest vaagnede paa Raadstuen den 18de følger af sig selv.

Men der var endnu en Gjenbo, og han lod ogsaa til at have sin egen Maneer at feire Dagen paa. Den kunde falde ind paa en Hverdag eller Søndag, saa var Gaden fejet udenfor hans Bolig og Pallen barstrøet, og man kunde gjennem de reenvaskede Vinduer see ind i hans Stue, at den ligeledes var det og meer end almindelig cppudset. Dog var han paa Arbeide om Formiddagen, men om Eftermiddagen spadserede han ud med Kone og Børn, alle søndagsklædte, og naar han kom hjem, satte han sig paa sin Trap med en Flaske Godtøl foran sig til sin Pibe, seende med et fornøjet Ansigt paa de Forbigaaende og snakkende med dem han kjendte.

Det var en sand Fornøjelse, at sidde der et Kvarteerstid hos ham og slaae en Passiar af. „Før gjorde jeg som *Lars*," sagde han: „jeg var vel en ordentlig Mand hele Aaret om; men den 17de Mai holdt jeg det for en Pligt at drikke mig paa en Kant og vel saa det. Jeg sandede meer end engang med Hovedpine det næsten til Ordsprog blevne Indfald, at den 18de Mai er den værste i hele Aaret."

„Men hvorledes kom I da paa denne bedre Maade at feire Dagen paa, *Anders?* Saa I jer lei paa *Lars* og han Slaaskjæmpen derover?"

„Deels det; men engang faldt der mig i Hænderne en Norges Historie, hvori det var forklaret hvad 17de Mai var for en Dag, og da indsaa jeg, at den gamle Maade ikke var den rette at feire den paa. Men det var ikke saa frit, at almindelig Mand bare tog efter hvad han saae hos Andre, som dog bedre end han maatte kjende Dagens Betydning."

„Kanskee, *Anders*. Dog vilde det være skammeligt at ꞏnke om Nationen, at ikke den store Deel deraf altid har ꞏitideligholdt sin Frihedsdag paa en værdig Maade. Og hos ꞏs har det ikke manglet paa Bestræbelser i de senere Aar forꞏt give Almuesmanden Anledning til at tage Deel deri, skjøndt ꞏer desværre endnu er Tegn til, at Mange blot betragte den ꞏom et Slags Sankthansaften, da det kun gjælder om at slaa ꞏig løs. At iagttage et afmaalt høitideligt Anstrøg vilde være ꞏiinligt og naragtigt hvor man har Aarsag til at være glad og munter; men netop hvad I anførte, Norges Historie, opfordrer til en Følelse af Taknemmelighed mod Forsynet, som maa give Glæden et ophøjet Præg.*) Et vidunderligere Aar har aldrig nogen Nation oplevet end Norge i 1814. Guds Finger er synlig i dets Begivenheder. Derfor bør en Følelse af religiøs Taknemmelighed forædlende blande sig i Folkets Glæde paa dets Frihedsfest, og det afbetaler kun en ringe Gjeld til hint Aars Helt, Carl Johan, ved at lyde hans Paabud, at den ikke bliver udskjæmmet ved Udskejelser."

„Ja saameget skylde vi ham sagtens," sagde *Anders*, idet han lettede paa Kruset.

I samme Øjeblik stak *Lars*, der havde sovet siden om Morgenen, Hovedet udaf sin Dør og raabte over: „Er I alt oppe, *Anders*, før Solen rigtig faaer rundet? Idag bliver der ikke meget gjort, for igaar var det en strid moresom Syttende." (Han tog i Ørsken feil af Øst og Vest, hvor Solnedgangen netop farvede Himlen med sit Purpur, troende, at det alt var næste Morgen). *Anders* holdt det for klogest, at lade ham blive i Troen og at raade ham „at lure til Middag, saa Eftermiddagen kunde blive noget tes;" men neppe var han inde før den anden stridbare Nabo laasede sin Dør af og ranglede ud i Tusmørket, hvormed *hans* Fest skulde begynde. Den endte paa Raadstuen. Da *Anders* hørte det, sagde han: „*Thorbjörn* er nu et Sviin, men Almuen mangler blot Oplysning om det Rette for at have ligesaa faa Sviin som andre af Samfundets Klasser."

*) Her fölger en Fremstilling af Begivenhederne i 1814. (Udg.)

11. Væggegrønt.

I Udlandet bedækker Viinløv og Vedbende (Muurgrønt, Fjeldflette) Almuesmandens Hytte, og nogen smukkere Prydelse kunde ikke Kunsten hverken opfinde eller forskaffe. Sandsen er ogsaa der mere vakt for at benytte hvert, endog det mindste, Mon Jord til at opelske nyttige og prydende Planter. Hos Os staaer derimod Hytterne nøgne, og der skal Plads til en Have til før Almuesmanden synes at vide, at der er Plads for et Kirsebærtræ eller en Ribsbusk. Dog boer der ingen større Rigdom i den fattige Franskmands, Tydskers eller Engelskmands omkrandsede Hytte, men vel en større Skjønsomhed, der veed at benytte en halv Fod Jord til en Vedbende eller Viinstok, en Fod til et Blomme- eller Æbletræ og een Alen Jord til en Bikube, som giver ham Honning til hans Julekage og Vox til hans Helligtrekongerskjerte. Men maae vi end efter Klimatets Bud, i den største Deel af Norge (ikke i det sydligste) undvære den yndige Vedbende, den pragtfulde Viinranke, have vi dog Væxter, der kunne yde vore Hytter den samme Prydelse, deres Beboere en lignende Nytte og Behagelighed. Hvor skulde der vel ikke gives Plads til at stikke en Humlerod eller en Bønne ned? og mere behøves der ikke forat forvandle den norske Almuesmands Bolig til et Lysthuus.

12. Guleren og Drankeren.

Vor gamle Ven *Ole Andersen* kunde ikke gjøre mange Skridt udenfor Huset, uden at det Slags Eventyr mødte ham, at Livet opviste ham en eller anden Side, skarp nok til at fængsle hans opmærksomme Øje, og til at hefte en eller anden Bemærkning ved, eller, om man saa vil, han kunde ikke gjøre mange Skridt udenfor sin Dør uden at støde paa Anledning til

'tertanke for sig selv og: Lærdom for Andre. Som oftest var :t Daarskaber, han traf paa. Han maatte gaae forsigtig for ke at træffe paa dem, som om han havde uredt Garn at ›gte sig for ved hvert Skridt at sætte Foden i. Men hvad ,ttede Forsigtighed her til? Daarskaberne rangle og støde ,d paa Folk som Drukne, og naar man har Øje til at opdage em, kan man ikke undgaa at see dem. Man blev selv en 'aare, om man enten vilde lukke det eller vende det mod kyerne istedetfor paa de Mennesker, man lever imellem, og aa deres Færd. Men, som sagt, undertiden tvinge de sig ind aa En, og saa gik det bogstaveligen Ole nu Nytaarsdag.

Han havde seet saamange Daarskaber i det gamle Aar, at ıan nu Nytaarsdags Eftermiddag gik ud med det Ønske, at ræffe paa færre i Aar. Men hvad hænder? Han var ikke :ommen langt før han ligger der paa Holken med Benene veiret. Men: ikke for Holkens Skyld. Et Menneske, for hvem Vejen var for smal for alle de latinske S'er han gik i, var ılingret ind paa ham just som han skulde gjøre det sidste Sving paa et af dem, og der laae de da begge To, hver paa sin Side af Vejen, eller rettere sagt hver i sin Grøft; thi der var længe kun to Hatte synlige før de fik „altereret sig."

„Om Forlatels' - hikkede en Stemme i den ene Grøft - „Nu bli'er Væra (Verden) saa morosam saa."

Ole forstod, at det var en drukken Mand, reiste sig med en liden Brummen, og vilde gaae sin Vei.

„Hei, hvem I saa er, saa skal I drikke en Dokter med mig, for nu bli'er Væra saa morosam saa .." - lød det atter fra Grøften, men umiddelbart derpaa afbrudt af en voldsom Hulken, hvorunder Ole kun hørte en Mængde Eder og de samme Ord: „for nu bli'er Væra saa morosam saa.."

Det maatte være et Menneske, som følte sig ulykkeligt og brugte disse Ord med et Slags bitter Spot. Han gik derfor tilbage forat hjælpe ham op, og gjenkjendte da *Auktions-Knut*, en Fant af en fordrukken Skomager, som havde faaet sit Øgenavn fordi han altid var at see paa Auktioner, men følgelig, da der desværre er nok af dem, dessjeldnere paa sit Værksted.

Jeg vil springe over de Ord, hvormed *Ole* endelig, efter

en halv Times Røl, hvorunder han havde maattet holde Auktions-Knut i Kraven, fik at vide, at den Ulykke var hændt Denne, at en Aagerkarl, som i afvigte Aar havde laant ham nogle Daler paa den Betingelse, at de skulde betales inden dets Udløb, havde nu Nytaarsdag, da han kom tilbage fra Kirken, negtet at tage imod et ganske klækkeligt Afdrag, med mindre Knut vilde føre nogle Mark til paa Papiret, og saa havde da Knut, som ikke vilde dette, fundet „Være saa morosam,“ at han havde drukket op en god Klat af de afviste Penge i Doktere siden det var Juul endnu, og saa tilbragt Eftermiddagen med at gaae og hyte og true uden for Aagerkarlens Vinduer. Det var nu atter et af disse Oles Eventyr, som plejede at ende med en Præken, og denne Gang fandt han, at der, for Tilhørerens Skyld, var Materie til en Sammenligning imellem den Gjerrige og Drankeren.

„Ja hvem troer I nu, Knut, er den skadeligste for det Almindelige: den Gjerrige eller Drankeren?“

Knut svarede blot med at hyte mod den Kant, hvor Aagerkarlens Huus laa, ledsagende sin Armbevægelse med et udtryksfuldt „Hu! Hu!“ Det betød saameget som: havde jeg ham bare her! Og det betød igjen: da skulde jeg nok svare paa Spørgsmaalet ved at befrie det Almindelige for den, jeg holder for den skadeligste.

Her faldt den Bemærkning Ole ind, den gamle Skjelm, at der ikke gives en mere vredladen og frygtelig Skabning til i hele Naturen end en næringsløs Skomager, denne Slægt med den stillestaaende Galde og de mørke Øine. Men dette kom nu ikke synderligen Knut ved, da han befattede sig mindst af alt med at være Skomager. Drikken gjorde ogsaa hos denne Karakteer Vreden mere støjende end farlig, og altid afvexlende med Udbrud af Graad og Latter.

Ole fik da svare selv paa sit Spørgsmaal; og Indholdet af hvad han gav Knut at tænke paa paa Hjemvejen (om han kunde samle eller hugse noget) var omtrent følgende:

„Saa afskyelig og uværdig for det menneskelige Selskab den Gjerrige end er, og saa stor en Synd han end begaaer ved at unddrage den Trængende sin Hjælp, ved sin Haardhed og ved at gjøre Forøgelsen af sit, for ham selv ufrugtbare,

ammon til sit Livs udelukkende Formaal, som om han stedse aatte holde sig for den Fattigste, er han dog for det Almin-ɔlige ikke saa skadelig som Drankeren. Og endnu mindre : han det for sine Nærmeste. Den Gjerrige dræber sin egen ykke. Drankeren er en Morder for deres, som han dog maa-ɩe elsker. („Tænk paa Kone og Barn hjemme, Knut!“ Og er begyndte Knut igjen at storgraate). Den Gjerrige samler, ɪrankeren adspreder og ødelægger. Det Land, som kunde rnære mange arbeidsomme og ædruelige Folk, kan kun un-ɪerholde faa Drankere. Den Gjerrige kan man ikke sige for-ærer meget eller gjør Levnetsmidler dyrere; men i Dranke-rens Pægel er der mere Korn end en Stakkel kunde spise sig mæt paa. Den Gjerrige, der skraber sammen for sig selv, samler dog ofte uvitterlig til den Goddædige eller til velgjørende Indretninger, saa at Salomons Sigende ofte opfyldes, at „Hvo som formerer sit Gods med Aager og Overgivt, samler det til at skjænkes de Fattige.“ Men efter Drankeren — („og Fraadseren ogsaa, Knut, forat I ikke skal troe, at I er alene om det“) — hvad findes der vel efter ham? Den Gjerrige ligner i denne Henseende dog de Dyr, som ere tilnytte tilslut ved sin Død, skjøndt man ingen Gavn har af dem medens de leve og gjødes; men Drankeren ligner Mark og Larver, hvorefter der kun findes Støv istedetfor det Meel eller anden Mad, hvori de have levet.

Her gjentog Ole: „Tænk paa Kone og Barn, Knut, om I skulde falde fra ved denne Levemaade!“

„Ja da vilde man finde Auktionsregninger nok og en halvgjort Støvle,“ hulkede Knut.

„Som I begyndte paa ifjor Høst,“ lagde Ole til, og da Knut saae sig om, bemærkede han, at Ole havde havt den Godhed at følge ham hjem.

„Saa gaa nu ind og læg jer, og begynd paa Støvlen igjen imorgen tidlig.“

13. Den Forfaldne.

Paa Spillehuset trende Porte se:
Haabets een, — Skjændselens to, — Dødens tre!
Folk igjennem første Port indvandre,
ud af de andre.

Det var et frygteligt, hjerteskjærende Syn hos Kanthugger Lars Olsen; men det er allerede mange Maaneder siden, saa det, Gudskelov, neppe kommer igjen. Det var allerede saa langt henne i Ugen som Onsdag Formiddag. Lørdag Aften havde Lars faaet Afregning, og var gaaen lige til Marketenteren; han blev bragt hjem fuld, laae Søndag Formiddag over, gik ud om Eftermiddagen, og siden vidste Konen intet om hvor han før der, Tirsdag mod Aften, kom Bud fra en Skjænkevært i en anden Udkant af Byen, at hun maatte hente ham. Hun biede det Par Timer til det blev noget mørkere og til et Par af Mandens Naboer og Kammerater kom hjem, som kunde bære ham paa en Stige, og saa fulgte hun selv grædende med. Jo ganske rigtig befunden! I hans Lommer fandt den stakkels Kone ikke en Skilling, men Værten gjorde hende opmærksom paa, at Lars stod kridtet bag Disken for hvad han havde drukket i det sidste Jevndøgn. „Mandagen over — lagde han til — var det værst, at jert fordømte Sviin af en Mand gav sig til at spille med Garnisonskarlene, som logerer her; men forresten, Moer, saa, dersom det varer mange Solmærker før I indfinder jer med noget andet i Forklædet end Affaldet af jer Flæben, saa boer der ogsaa en Inkassator her paa Salen, som er bekjendt for at være „god," det vil sige at have gode Kløer, og som har alle mine Fordringer at drive eller rive ind. Jeg er en skikkelig Mand, som holder reent Huus, og derfor lægger mine Drukne udenfor Væggen, og som har Næring nok her i Vika om ikke Svina fra Enerhaugen komme ranglendes hid forat lade sig kridte."

Saa gik det da hjemover igjen, hvor Konen imidlertid ligeledes havde maattet leve paa Kredit, og hvor hun fandt sine to smaa Børn krøbne sammen ved den udslukte Ild.

Det var da den følgende Dags Eftermiddag, jeg saae Man

den hvorledes han endnu laa i Vildelse, pillende paa Lagenet med skjælvende Fingre og smaasnakkende med sig selv.

„Han maa aarelades," hviskede jeg til Konen.

„Gudbedre mig," sukkede hun, det kunde nok være godt; men han har staaet over lel før uden det." Og saa fik jeg da at vide, at han havde Besøget af sin Drukkenskabsdjævel i Rieviis, saaledes at der kunde gaa Maaneder hen, hvori han var den ordentligste Mand af Verden, ligesom han tillige var en Arbeider, som Forstanderen paa Tomten nødig vilde give Slip paa.

Men nu var det ingen Anden end denne Mand, som pludselig traadte ind. „Se saa, er han Lars nu endelig kommen tilbage? Men nu har han ikke mere at gjøre hos Os. Hosbond var paa Tomten igaar, og da han ikke fandt ham, og dét var sidste Gang han havde lovet at skaane ham, saa har han nu gjort mig afsted med det Bud. Farvel Moer!"

Jeg kan ikke beskrive Konens Tilstand. Men Taarerne, eller Affaldet af Flæbningen, som Marketenteren sagde, dryppede nu igjennem Bunden paa hendes Forklæde.

„Kom med Øxen min, Anne. Nu gaaer jeg," hørte man fra Manden borte i Sengen. „Var ikke han Jens Formand her?"

Han indbildte sig nok, at han skulde gaa paa Arbeide, siden han sagde til, at der var god Tid endnu, da der ikke var rigtig lyst endnu.

Men de vilde Tanker toge en anden Flugt. Eller var det Fornuften, som igjen vendte tilbage? Thi man hørte ham græde henne i Sengen. Han tog Lagenet og tørrede sine Øine dermed.

„Kom med Barna!" hulkede han. Men jeg gav Konen et Vink, at han ikke var at tro. Han kunde i sin Fortvivlelse gjøre dem noget; og Konen gløttede sagte paa Døren, og skjød dem ud i Kjøkkenet. „Kom med Barna!" hulkede han atter. „Og saa med Øxen, for det synes mig som om . . ." Her kom en uforstaaelig Mumlen om Forstanderen paa Tomten, Marketenteren i Viken, Garnisonskara, Hundredeogeet o. s. v., som endelig gik over til en dyb Snorken. „Han vil komme sig denne Gang," hviskede jeg til Konen. „Og lad

ham saa imorgen gaa paa Torvet med sin Øx og sin Saug til det jevner sig, som jeg vil haabe, med Hosbond. Men lad os nu forsøge, om en Huustavle kan hjælpe for Eftertiden." Og dermed skrev jeg med store Træk paa et Bræt, som blev stillet ligeoverfor hans Seng, følgende

Huustavle for en Forfalden:

Hvis du med Alvor Synden hade vil,
saa had og Leilighed dertil!

I. Bed kjærligt og alvorligt til din Huustro og Venner, at vaage over dig og nøje at passe paa, saa de aldrig taale, at du gaaer paa Værtshuus eller hjemme nyder andet end hvad der er tjenligt for din Sundhed! Lad dig ogsaa deri nøjes med hvad du af dem erholder!

II. Overleveer hende din Fortjeneste indtil du er bleven stærk i din Forbedring, og behold aldrig en Skilling for dig selv!

III. Naar du fristes til at gaa til Værtshuus, da sig det til din Huustro eller Ven, at de kunne passe paa og hindre dig derfra. Just saa vilde du raabe om Hjælp, ifald Tyve vilde plyndre dig.

IV. Giv din Huustro og Ven Frihed til at forbyde Værtshuusmændene at give dig stærk Drik; ja forbyd selv disse alvorligen at give dig nogen. Sig dem, at du ikke er ved dig selv eller har din fulde Sands, naar du forlanger deslige, og at de ligesaalidet kunne vente og fordre Betaling af dig, som om de solgte dig Gift.

Synes disse Midler imod dig selv dig for haarde, da er det kun fordi du selv vil fare fort i din Ødelæggelse, og kom siden ihu, at det da er dig selv, som med Vold og Magt har villet drage denne over dit og Dines Hoved. Du lukker din Dør for Tyve; luk da og din Mund for en mere farlig Tyv, som du har erfaret kan berøve dig din Samvittigheds Fred, din Fornuft, dit ærlige Rygte, dit Brød og din huuslige Lykke."

„Nu, hjalp det?" spurgte jeg Konen forleden.

„Han har ikke drukket siden," sagde hun fornøjet. „Da

han vaagnede, laa han længe og stirrede paa Tavlen. Lad den staa, Anne, sagde han; jeg vil gjøre saa. Og saa har han gjort, saa jeg nok troer jeg kan tage den bort."

„Nei, ikke endnu, Moer," meente jeg.

„Men han Lars er baade Medlem af Nøgterhedsselskabet og af Arbeidsforeningen paa Enerhougen."

„Godt nok; men lad kun Tavlen blive staaende Aaret ud. Husker du Jordsynkningen i Høst oppe ved Akerselv? Pludselig, hurtigt, uhørligt som et Teppe daler, sank Bakken ned i Dybet. Pigen, der kom ud med Løgt forat lukke Porten, saae ingen Gade udenfor; hun lyste kun ned i et svælgende Dyb, næsten vanvittig af Skræk. Saaledes er det med den engang Forfaldne. Ligesom hiin Jordbund, kan han ikke staa ved sig selv; men behøver Støtter og Pæle, og det stærke og dybtnedsatte.

14. Er det en Skam at være fattig?

De Skolelærere, der uddele dette Blad, og som vare saa gode at gjøre mig opmærksom paa, at det ikke var saa frit for, at Flere af den Klasse, det er skrevet for, havde fundet dets første Titel „For Fattigmand" noget stødende eller endog saarende — rimeligviis, Gudskelov! fordi de fleste dog ikke ere „Fattigfolk," efter det almindelige Begreb — ville maaske erindre, at jeg iførstningen ikke vidste enten jeg skulde lee eller græde over denne Stolthed. Saa besynderlig forekom denne Erfaring mig, ja iførstningen latterligere og beklageligere end de Fornemmes Rangsyge, som dog fortjener al den Spot, den kan faa, (om den nogentid kan blive kureret?) Men saa er det: man dømmer ikke altid rigtigt i Indtrykkets Sekund, i samme Øjeblik man hører noget — en Erfaring, de Fleste maaske nu ville gjøre, idet jeg føler med mig selv, at

Ni af Ti, som nu holde dette Blad ihænde, allerede have i sine Hjerter besvaret Spørgsmaalet ovenover med: Nei! Nei! ja med et Nei fuldt af Afsky over at et Menneske og en Kristen kan spørge saa. Men hør nu hvordan det gik mig, der netop troede i Navnet „for Fattigmand" ikke blot at have rammet det Fælledsnavn, som Enhver af Bladets egentlige Publikum vilde kjendes ved, men ogsaa tiltalt Andres Medfølelse for dets Hensigt. Thi der er intet Ord til at røre Hjerterne, som Ordet „fattig." Det forekommer os, uden at vi kunne forklare os det, som om det er Søster til Ordet „uskyldig" og beslægtet med alle vore ømmeste Følelser. Vi ere strax indtagne for den Fattige, og det gode blinde Hjerte glemmer hos ham saa gjerne at undersøge. Ved Tanken om Fattigdom staaer strax vore Forældre, Børn og alle nærmeste Kjære for Indbildningen i Fattigdommens Dragt, med Elendighedens Træk, og Øjet er nærmere til at fyldes med Taarer end nogensinde; og, om en Klokke ringte i Himmelen for at minde om at være taknemmelig mod Gud, fordi det dog ikke er saa fattigt, bliver Mennesket neppe andægtigere i sit Hjerte, end naar det faaer denne Anledning til at sammenligne sin og Sines Lod med Fattigdommens. Ære være disse Følelser! de ere langt ærværdigere end Klogskabsreglerne, om de byde os det Unaturlige at tvinge Hjertet det Øjeblik det røres. Det vilde være som at standse en Moders Veer; og ingen sund Klogskab byder det da heller, der ingen andre Regler kjender, end dem, hvorefter vi kunne gjøre saameget Godt som muligt, og bevare vor fine, letrørte Følelse for egen og Andres Glæde eller Sorg. Jesus mente ogsaa dette, da han sagde: „uden I blive som Børn, kunne I ikke komme i Guds Rige." Thi Børn ere let rørte og fulde af Hjerte. Forstanden kan gjerne voxe for om Hjertet forbliver Barn. Eller hvorfor skulde dette forhærdes, naar Taarerne ikke forhærdes, men rinde lige klare, og ikke blive til Horn eller dryppende Kalk eller Krystal med Aarene?

Nok, det gik mig saa: — ved den ringeste Eftertanke fandt jeg strax, at jeg her ikke havde stødt paa en latterlig Stolthed, men paa en agtværdig Selvfølelse. Ja der er en Fattigdom, som er en Skam; og vi kjende den alle, men vi elske den ikke — thi *det* er ikke *den* Fattigdom, som er Him-

ens Barn — og vi bør bede om Tilgivelse for vor Medlidenhed med den. Der er en Fattigdom, som Ingen bedre end den ærekjære Arbeidsmand veed er en Skam, og som Ingen mere end han maa oprøres ved at see sin ærlige Nødtørftighed forvexlet med. Og ingen hader den mere end Han, som veed hvad Sved og Afholdenhed det koster at holde sig oppe saa som han gjør med Kone og Børn; og Ingen har større Ret til at hade den end Han, der ogsaa sidder paa den nøgne Steen, eller i Huusmandens og Inderstens Stue, og dog ogsaa skal leve, og veed at leve med Ære. En uværdig Riig skader ikke sine bedre Medkaarsmænd; men en uværdig Fattig skader sine i flere end een Maade. Han *bestjæler den virkelige Nöd, idet han slapper den offentlige Medlidenhed, og slöver den private.* Der er ingen Forskjel i borgerligt og menneskeligt Værd imellem en retskaffen Embedsmand i sin guldbroderede Kjole og den Arbeidsmand, som kjæmper ærligt med sin Fattigdom, men der er uhyre Forskjel mellem denne og den lasede, skidne, fordrukne, om Barmhjertighed tryglende Døgenikt. Embedsmand og Arbeidsmand — de ere begge i den Grad lige nyttige for Staten, at man ikke kan sige hvilken af dem, den bedst kunde undvære. Arbeide skulle vi Alle, hver paa sit Sæt, om vi ville sige, at vi fortjene at leve, og naar Menneskene vare ret gode, saa blev det idetmindste simplere og sjeldnere at være Embedsmand og almindeligere at være Arbeidsmand. Men lad nu det være, og Verden kun være som den er; og da er det visselig ilde, at en Klasse, saa uundværlig og nyttig for Staten, som den med sit Legem arbeidende fattige Klasse skal have en Udvæxt af en Fattigklasse ved Siden, som er den til Tab og besudler den med Vanære, saalænge det er saa vanskeligt at skille mellem begge, saa himmelvidt forskjellige de ere.

Derfor er Fattigforpleiningen en af de vanskeligste Opgaver, og der er ingen velmeent Handling, som faaer saa mange Forbandelser af — de Fattige. Al Fattigdom, naar den gaaer ndtil Nød, maa have Hjælp, det er vist; men hvilken Hjælp? et er det Uvisse. Og det er ogsaa ofte uvist, hvilken Fatigdom, der er Nød. *Thi doven Fattigdom* som ikke vil areide, *er ingen Nöd.* Det have de flittige Fattige erfaret, og

der turde vel være Flere imellem dem end imellem de andre Klasser, som ville mene for fuldt Alvor, at Tvang og Tugt vilde være den bedste Hjælp for Mangen, som baade gaaer til „Kassa,“ og faaer af Kassa.

Ved Siden af Dagløneren Ole boer Dagløneren Lars. Begge bleve af et Trangaar drevne ind til Byen med Kone, tre Børn og to tomme Hænder, og Begge fik samme Arbeide. To Aar gaae; Begge søge Fattighjælp; Lars faaer. Hvorfor? Fordi det er bleven uslere med Lars, og Hjælpen ikke strækker til Alle. Hvorfor er det bleven uslere med Lars? „Jo, siger Ole, det Sviin har aldrig gjort andet end drukket op sin Fortjeneste, og jeg har ikke med al min Magt rukket til at faae en ny Kjole og Stuen min rappet.“ O, hæderlige Ole, jeg gad male din Stue; men du skulde have Hjælpen, om du end havde faaet rappet, og det lyste baade af din Kjole og af din Væg! Din Vilje at forbedre din Stilling gjør dig værdig til Hjælp, om det end havde lykkets dig, og det gjør det, bliver du endnu ved et Aar. Folk som Du faae derfor sande Ordsproget: „Hjælp dig selv, saa hjælper dig Gud.“ De have ingen anden Hjælp; men Folk som Lars sige: „hjælp dig ikke selv, saa hjælper dig Fattigkassen.“ Og hvad bliver der saa tilbage? Lars er højst sandsynlig kommen i *den* Nød, som *maa* hjælpes uden Spørgsmaal om Fortjenesten dertil. Dog er denne Klasse inden Fattigdommens uhyre Rige, de Dovnes og Uordentliges, *hjælpelös*. Det er som at kaste Penge i en Myr, det er at tale til Gardstaurene paa en Vei, at sige til Slige, at Fattigdommen har en Ære og et Haab og en Lykke i sin Flid. De *ville* ikke: thi Fattigdommen *er deres Levevei*. Derfor ville de være ret fattige, og begynde da med ikke at skjæmme sig ved Usselheden. Men Ære være denne Blusel! Det er den, som sætter de Fattiges Huse istand, som skurer deres Gulve; lapper deres Klæder og holder Børnene rene og hele; det er den, som tvætter deres Vinduer og sætter Balsaminer og Roser deri, som holder Manden hjemme hos sin Kone, indtil hun faaer pyntet om ham, og som formindsker ikke alene Fattigdommens Bitterhed, men Fattigdommen selv. Thi nogen gavnligere Følelse end Æresfølelsen har Mennesket ikke. Den hader ikke blot Usselheden, men Skinnet

deraf, fordi der altid klæber derved nogen Mistanke om at være selvforskyldt. Og derved viser den af hvor høi moralsk Natur den er.

Derfor var det at glædes over, at Titelen „For Fattigmand“ stødte. Thi derved forstaaer den arbeidende Klasse kun Folk, som nyde Menighedens Understøttelse; og naar nu de, som ville arbeide, ikke trænge dertil, saa var Bladet efter Titelen ikke for dem, som dog — jeg gjentager mit „Gudskelov“ — ere de Fleste. Men alligevel faaer baade Fattigmand og Arbeidsmand, som ikke vil være „Fattigmand,“ læse sammen; thi der skal findes noget for Begge, om jeg ikke bliver altfor mismodig over at Fattigmandsklassen voxer og Arbeidsmands tager af, over at Fattigdommen bliver mere uærlig og af mattere Æresfølelse og over alle de Forbrydelser, al den Liderlighed og stedse dybere synkende Usselhed, som deraf er Følgen.

Nu — er der en Fattigdom, som er en Skam? Den engelske Nation, der er flittig i høi Grad, og respekterer Formue, fordi den tilskrives der i Almindelighed egen personlig Vindskibelighed og Anstrengelse, er tilbøjelig til at ansee al Fattigdom overhovedet for en Skam. Men vi Normænd, der ere af en mageligere Natur og nøisommere Vaner, tør ikke være haardere, end at vi ikke fordømme den pjaltede Kjole eller den heldende Hytte, men den modvillige, selvforskyldte uvirksomme Fattigdom, som lever deri. Det er *denne* Fattigdom, som er en Skam, ja baade en Skam og en Synd formedelst den Skade, den gjør den virkelige Trang. Denne hader sin egen Tilstand og arbeider sig ud deraf, og denne er det Gud engang hjælper; *denne* er det Himmelen elsker i alle gode Menneskers Agtelse og Kjærlighed og Hjælp, saasnart den bliver kjendt; *denne* er det, som ikke er nogen Skam, men vel et Kors, som mange af Jordens herligste Mennesker have baaret baade før og siden Apostlerne levede, der ogsaa maatte ud før det blev rigtigt lyst for at hente Føden.

15. Om syndig og smudsig Tale.

Matth. 5, 34, 37.

Hvor Hytternes Beboere ikke ere altfor svinske, sope stundom Svalen og holde af og til Dørtærskelen nogenl fremkommelig; men at faa dem til at holde Indgangen ti res Sjel, Portalen til Helligaandstemplet, Munden, reen fo fæle Eeder og for skiden Tale, holder haardere, naar V først er der. Vanen? Ja her er det netop Vanen, og d er aldrig at spøge med. Den spøger i dets Sted selv Mennesket, med dets Løfter og Forsætter ved Guds Bord, dets Alvor og Vilje, der skulde være saa majestætisk, med egen Fornuft og Andres Formaninger. Selv De, som letsin og urigtigt sige, at Banden og skiden Tale ikke er en S indrømme dog, at dette er en Vane, og ikke af de gode. deri sige de denne saakaldte Vane just ingen Ros; thi Vane er Last, og Last er Syndens Modenhed og Frodigh at kunne vedblive og fortsætte sit Liv, ligesom Ukrudtet sig selv og kommer ganske vist igjen næste Aar. Men lig de tørre Tistler og Sivet i mange Lande afbrændes, s ogsaa en Flamme engang fare fortærende gjennem ! nes Ukrudt; og denne Flamme er netop de Guds Straffe me, hvormed der, under forskjellige Navne, saasom , velen, Døden,“ ja endog Guds eget, leges saa letsindi den Mængde Eeder, der udvælde af Raahedens og Daar dens Mund baade naar Sindet er bevæget og i den d jevne Tale.

Jeg havde en Lørdagskvel Anledning til at iagttage Arbeidsmænd, der trættede om nogle Brændeviinsskillinge hvem af dem der nu skulde „tage i,“ saa Anledningen var for reen. Og Ordene da heller ikke; thi det er Overdrivelse naar jeg fortæller, at der i en omtrent 5 M ters Samtale imellem disse ¾ fulde Lumpenkarle faldt ov forskjellige Eeder, hvorimellem nogle kunde bringe Ha til at reise sig paa Hovedet. Tyve Gange ønskede sa den Ene, i Anledning af et Kvart Tobak ataat den omhan

Skjænk, det Forfærdelige, at Gud skulde forbande og fordømme ham — en Besværgelse, der indeholder alt det Rædselsfulde i den borgerlige Eed, som aflægges for Retten. Rundt om de to Mænd legede Børn, hvis Øren lettere opfange hvad de høre, for at lade det gaae ud af Munden igjen, end Jordfuren fanger Kornet og faaer det til at spire. Thi — „Som de Gamle sjunge for, kvidre de Unge efter."

Men ogsaa Voxne og Gamle ere, meer end man troer om sig selv, udsatte for at tage efter denne slemme Vane. „Gud bevare dig, *Kristen!* hørte jeg engang en skikkelig Arbeidsmandskone sige til sin ellers altid ligesaa agtværdige gamle Mand: — „hvad gaaer der af dig? Du bander jo saa Hytta kunde brænde af." Og ganske rigtigt, der stod Kristen Jakobsen i en Handel om en Smaating med en Nabo, der just ikke var bekjendt for at være den Ordentligste. Samtalen var venskabelig nok; de drejede Knappene paa hinanden derunder og sloge mange Haandtag, saa det vel neppe var frit forat de idetmindste havde tømt een Pæl isammen, hvilket sjelden hændte med Kristen; thi hvorledes skulde han ellers kunne hede en i det Hele og i Sammenligning med sine Lige agtværdig Mand? Ja saa var det; og Pæglen havde gjort gamle Kristen dobbelt lærvillig til at tage efter i sin Kammerats Banding. Det er ogsaa en af Beruselsens naturlige og almindelige Følger. Man bliver pralende, eftersnakkende, og tilsidst bestaaer Talen næsten udelukkende af Eeder og Udraab, enten man nu blot vil fortælle noget, eller gjendrives eller troer at have noget at fortørnes over. Kristen raabte vel ind til sin Kone: „ja Gud forlade min Mund, Moer; du har Ret;" men hans Tale blev blot mere hviskende, men lidt efter lidt lige saa fuld af bansatte Eeder som før. Hvergang han knepsede med Fingrene eller tog sin Kammerat ved Knappen, kunde man være vis paa, at han igjen forgik sig. Saameget er vist, at han begik flere Svaghedssynder den Aften, end han Dagen efter var glad ved, da Kirkeklokkerne lød, og hans gode gamle Kone lagde Psalmebogen tilrette. Kristen havde ingen Lyst til at gaa i Guds Huus, hvis Navn han havde taget saa forfængelig. Det var ham som om han havde en Svovelsmag i Munden; og dog greb han sig i Løbet af Dagen oftere i Eeder

og Udtryk, som hans Læber før havde været rene for. Vanen har, som sagt, Magt ogsaa over gamle Folk. Han hørte med Gru sit spæde Barn lallende forsøge at sige Djævelens Navn efter, da det engang igjen undslap ham; men det fæle Navn var den Lille for haardt. Vi see dog, at gamle Kristen langtfra var af de Værste; men de Bedste ere dog De, som give Agt paa sin Tunge, og ikke lade sig forføre til saa *ligefremt at synde imod det 2det Gudsbud*, som Banden og Sværgen er.

Men er dette da virkelig en saa *stor* Synd? Det var et Spørgsmaal, naar vi høre, at Guds Lov udtrykkelig forbyder det! Og denne er ikke saa vidtløftig med sine 10 korte Bud, at der ikke bliver os Frihed nok tilbage, og Sproget er heller ikke saa armt paa syndløse og anstændige Forsikringer, eller en skikkelig Mand saa fattig paa Tillid, at han nødes til at besmitte sin Mund med ugudelige Eeder. Vel er det saa, at Ønsket om at faa enten sig selv eller Andre kogte eller stegte af Djævelen, eller at alle hine 75 Besværgelser ikke ville gaa i Opfyldelse, fordi den barmhjertige Gud har visere Straffedomme; men slige Uvaner antyde en Letsindighed og Mangel paa Ærbødighed for den Høieste, som ikke *kan* blive ustraffet hisset, hvor vort Væsen skal renses ved mere tvingende Midler, end dette Livs Tugtelser, og efter en saa nøje og streng Retfærdighed, at ethvert unyttigt d. e. syndigt, Ord, vi have talet, der skal dømme os. Uden Eftertanke bør Guds Navn aldrig nævnes, og uden Frygt og Mindelse om vor egen Skrøbelighed bør vi aldrig tænke os Gjengjældelsen og hint Hisset, der kun taber sin Rædsel for det fromme Øje. Spørg dig selv, naar Tordenen ligger over dit Hoved, om det ikke vilde være en gudsforgaaen Frækhed at kalde Lynene ned paa det. Da tier de gudløse Letsindige med blege Læber. Men naar Himlen er blaa, er Gud da ikke ogsaa der? eller er den tom paa Hans Magt, fordi den er tom paa Skyer?

Simpelmand kan vel ikke naa de højere Klasser i Kundskaber; men ikke at bande eller være smudsig i sin Tale er en Dannelse, han kan naa, og hvorved han vil kunne have et sædeligt Fortrin — desværre for mange Andre, hvis større Fiinhed da kun bestaaer i Kjolen. Og dette er ikke at kaste Vrag paa. De bedre og sandt dannede Mennesker lægge lige-

saavel Mærke til den simple Mand, som ikke bander og ellers er anstændig i sin Tale, som til den Fornemmere, der vender sin indre Raahed frem i Eeder og Usømmeligheder. Flere, som kunne yde Arbeideren betydelig Hjælp, sætte af religiøse Grunde særegen Priis paa dette Fortrin, som det ikke er saa vanskelig at komme i fast, af Andres Exempel uantastelig, Besiddelse af, naar man bløt anvender en skjærpet Opmærksomhed paa sig selv, og ikke tænker, at hvad der let er bleven Vane ligesaa let og hurtigt kan udryddes.

Men ere Letsindighedens og Raahedens Eeder saa afskyværdige, hvad skal man da sige om dem, Bedrageriet søger Skjul og Fremgang under og Løgnen en Støtte ved? Jeg mener ikke engang den rædsomme Meeneed, den foran Rettens Skranker, nedkaldende med de oprakte Fingre den alvidende og retfærdige Guds evige Straffedomme, men den Ugudelighed at misbruge Guds hellige Navn eller Benævnelsen paa hans Straffedomme til at bekræfte noget Falskt i det daglige Liv, i underfundig eller anden Hensigt, som vor Samvittighed fordømmer. Dette er sandelig at bruge det Helligste i Ondskabens Tjeneste, til Syndens Skjul.

En saadan besvoren Løgn er en Løgn med Helvedes Indsegl paa. Og bedre end den er ikke den Løgn, som besværges, idet man gjør sig selv den Forbeholdenhed, at mene noget andet Ligegyldigt og Sandt. Saa taabeligt lader ikke Samvittigheden og endnu mindre Guds Dom: Samvittigheden i sin forklarede Tilstand efter Døden, sig bedrage. Og om et meensvoret Ord efter nogen Tid synes glemt, sjunket som en Steen i Havet; om det forekommer os, som om Samvittigheden ogsaa kan blive gammel og sløv og have sine lystige Timer, og som om vi kunne blive vante til den som til Fossens Brummen og til Møllens Klappren, saa vi ikke høre den, eller som om den med Tiden rinder af og bliver tør og stille som Saugbækken — visselig vi ville faae en Havsbund af Stene at rense, om vi ere ligegyldige for de enkelte, som vi kaste i vort Livs Bølger medens de stige — visselig Samvittigheden vil faa sin Erindring igjen selv om de „unyttige“ Ord — visselig igjennem Graven vil den bruse med fornyet Vælde som igjennem en Fossetrang, den kvalte Strøm længe i Stilhed har

Udg.: „Nu! du er ogsaa en Fiende, som Fattigklassen har skaffet sig, fordi den er skjødesløs om sin egen Ære. Men aldrig er en Anstrængelse for noget Godt ganske spildt. Menneskeheden gaaer fremad, ikke som Strømmen, men ligesom Jordens Masse voxer, mens Havet, under Ebbe og Flod, træder tilbage. Den blege Mose bedækker de skaldede Klipper; hver Høst yder den dem sit Affalds Støv, forat der skal blive Muld deraf, og der bliver. Jorden bliver skjønnere, Klipperne grønnes. Og Dette er et større Mirakel, end om Menneskehedens Haardhed og Raahed formindskes. Mine Moseblade skulle ikke aflade at falde."

16. Pøbelen i Kristiania.

Efter de Historier om overlagt Overfald, hvori endog Fruentimmer have sin Rolle, om Indbrud, Tyverier i Folks Gange og andre deslige Nederdrægtigheder, som ofte fortælles og forskrække Almeenheden, maa den sædelige Tilstand i den simplere Klasse her i Byen fremdeles være i Synkende. Saa udretter da Politiet intet imod den almindelige Fordærvelse? saa er der da intet Afskrækkende i de Grebnes Skjebne? saa ere da disse Blade forgjeves skrevne og udspredte inden hiin Klasse, og Tiltalen til dem af denne, som endnu maatte være ærlige og bryde sig om at de ikke bleve holdte for Kjeltringpak fordi de høre til denne Klasse, at de indbyrdes skulle overholde dens gode Navn og Reenhed for Forbrydelser ved at angive Tyveknegtene o. a. Lignende, som holde til imellem dem — denne velmeente og gjentagne Tiltale og alle hine Anstrengelser ere da spildte? Det er en tung Tanke. Forsøg at bygge, mure eller plante Dag efter Dag, og at see det hver Morgen nedrevet eller oprykket! Forsøg at øse af al Kraft, og saa tilsidst at opdage, at onde Mennesker have slaaet Hul under

Kjølen, saa vil du omtrent føle hvad Tilfredsstillelse man har efter saadant spildt Arbeide.

Jeg er overbeviist om, at et *Selvpoliti*, som foreslaaet, vilde være af større Virkning, end om Patruljer gjennemstrøg Gaderne og Klapjagt efter Skøjere og Løsgjængere oftere blev holdt. Naar der kun i hvert Smug, i hvert Nabolag fandtes en retskaffen Arbeidsmand, som ikke vilde vide af noget Tyvehul eller nogen bekjendt slet Person i Nærheden af sin Bopæl, vilde det blive en herlig Gjennemrenskning, og den simplere Klasse skulde snart paa mange Maader mærke, at den havde vundet Samfundets Agtelse tilbage.

Vil den ikke bekvemme sig hertil, saa maa Gud vide hvad der skal hjælpe.

Men et af hans kraftigste Midler til at hindre Fordærvelsens Tilvæxt forsømmes i en forfærdelig Grad her i Kristiania. Jeg mener Kirkegangen. Det kan være galt andensteds, men en saadan Fremmedhed for Guds Huus, en saadan Uvanthed til at besøge det, en saadan Mangel paa Trang til der at opløfte sin Sjel og søge Trøst og aandelig Veiledning hersker vel neppe nogetsteds som her. Dette er en død Koldbrand, som gjennemæder den store Klasses Sædelighed. Og skulde man ikke tro, at Udslukkelsen af de religiøse Følelser og af Trangen til engang imellem at nærme sig sin Skaber, at dele Menighedens Gudsfrygt og at fylde sit Hjerte med Konfirmationsdagens og den første Altergangs Følelser og Gjenerindringer skulde høre imellem de dybeste Kilder til det Morads af Fordærvelse, som nu sluger den store Almeenklasses Børn? Det er ganske vist saa.

Men søg ikke paa en Søndags Formiddag denne Ungdom i Kirken eller paa Vejen did. Skiden, lurvet, oplagt til hvilkensomhelst Streg, er den at finde i vore Forstæders Portrum; der findes Lømlerne sammen ledige eller spillende eller man seer dem enkelte lænende sig op dertil i Solskinnet eller løbende over Gaden med en Brændeviinsflaske. Med Haandværksdrengene er det ikke stort bedre, forsaavidt de ikke have Fyrabendarbeide. Det er da deres Gudstjeneste.* Men ville ikke hines Forældre gjøre noget for sin til Ulykke og Elendighed modnende Yngel, saa kunde Mestrene dog gjøre en

at spinde" d. e. paa enhver ærlig optænkelig Maade med Hoved og Haand at stræbe sit Udkomme sammen. I flere Egne ere Hytterne smaa Fabriker; ja vi behøve ikke at gaa længer end til vor Nabo, den stræbsomme Svenske, forat kunne lære noget i denne vigtige Henseende. Lægger Mærke til disse Vink, I Forældre og Børn med nogen Tænksomhed! Mange Ejere af Millioner have begyndt med Svovelstikken og Limen. Og jeg vilde ogsaa anbefale Skolelærerne ret indtrængende at lære Almuebørnene Arbeidsomhedens mange Fordele og Fortrin og hvor sandt det dog er, at Lediggang er Djævelens Hovedpude.

18. Fordærvet Ungdom.

At gjøre den tilvoxende, Børnenes, Slægt bedre og lykkeligere og derved at redde den for sig selv og Samfundet, saa ikke saamange af den opsluges af Strafanstalterne eller fortabes udenfor disse i syndfuld Elendighed, som nu skeer af den gamle Slægt — *det* er Børneasylernes Hensigt. Asyl betyder et Fristed. Det skal være et Fristed for Arbeidets og Armodens endnu uskyldige Børn. De skulle unddrages den øde Hytte, som Forældrene maae forlade de fleste Timer for det daglige Brøds Skyld, unddrages det til sig selv overladte Ophold paa Gaden, og i Asylets venlige Bopæl skulle de, i muntert Samkvem med talrige Jevnaldrende, overantvordes kjerligt Tilsyn, undervises og bibringes Sands for en sædelig, reenlig, ordentlig og bedre Levemaade. Saaledes har man troet at raade Bod paa Afsavnet af Forældrenes Pleje og at lette fattige Forældre Omsorgen for deres Børn.

Men kunne Forældrene ganske yde sine Børn Tilsyn, Pleje og Opdragelse, forbliver Hjemmet dog det bedste Asyl, og for disse lykkeligere Børn bør derfor Asylerne ikke aabne sig. De tilhøre kun den virkelige Armod, de ere kun Hjælpe-

ıdretninger for denne, og ikke indstiftede for at slappe de aturlige Forpligtelser og Baand, forat lukke det bedste og kjønneste Asyl: det inden Moderens Arme. Den mylrende Mængde i vore Asyler viser dog hvormange der tiltrænge dem, og er dette end ikke i sig selv behageligt, er det dog tilfredsstillende, at de dog ere til.

Thi ve disse Børn, om Asylerne ikke vare! Saa gode Gemytter, som der skinner igjennem disse hundrede smaae reentoede Ansigter paa Bænkene der, saa har man dog under Beskjæftigelserne, navnlig ved Grønlands Asyl og Skoleindretning opdaget Aarsager til Fordærvelse, som vilde være nok til at anstikke den hele Slægt. Man skulde tro, at have fundet lutter blød god Jord at arbeide i i denne Ungdoms Hjerter; men desværre man har selv mellem dem truffet paa Stene, saa haarde at Menneskekjærligheden træt og fortvivlet kunde bringes til at standse i sit Arbeide, ja har maattet opgive disse Enkelte og søgt at faa dem, saa unge de ere, afsondrede inden Strafanstalterne forat de ikke skulle fordærve de mange uskyldige. Forældrenes Vanart er en frygtelig Fare for Børnene, men hvorfra de dog for en stor Deel kunne reddes gjennem Asylerne; men Faren er frygteligere naar Lasten findes hos Enkelte mellem Børnene selv, naar den fuldmodne Forbryder har hjemme imellem sine Jevnaldrende paa Skolebænken, som han flyer for desfriere udenfor at forplante sin Fordærvelse. Det er, som berørt, Tilfælde med vort største Asyl, det paa Grønland, at dermed er forenet en Almueskole for det tilgrændsende stærkt befolkede Forstaddistrikt. Det samme Huus omfatter altsaa en talrig Ungdom fra spædere Aar og ligetil Konfirmationsalderen. I de egentlige Skoleaar, i Drengealderen, er det man har opdaget Personer, hvis Fordærvelse, begyndt i en Tid da intet Asyl kunde hjælpe paa den slette Opdragelse i Hjemmet, allerede stempler deres hele Liv som hjemfaldet Vanæren og Straffen, om et Frelsensmirakel ikke vil foregaa i deres Sjele.

Erfaringer ere dog altid gavnlige ihvor smertelige de ere. Man bør kjende Dybden af det Morads, man vil udtørre. Kjendsgjerningernes stærke Sprog bør tale og de navngivne Exempler advare Massen i vor Byes Forstæder, saa de vogte

i dem, og ikke lægge sine smudsige Fingre over Skautets Reenhed, over det hvide Linned eller over de ternede regnbuspraglede Kjoler.

21. Var jeg en Arbeidsmand.

Ja, var jeg en Arbeidsmand, skulde jeg nok vide, at gjøre mit Liv behageligt. Skulde Gud endnu ville gjøre mig dertil, vilde den eneste Hindring for at gjøre det, være den, at jeg maaskee, som uvant, ikke blev nogen god Arbeidsmand, idetmindste neppe for det første. Men en god Arbeidsmand — det er det, jeg paastaaer — kan, naar han vil, gjøre sit Liv behageligt nok. Hos Os arbeides ikke strengere, end at der bliver Hvilestunder nok baade for Kræfterne og for at gjøre sig Hjemmet bekvemt og behageligt. Sundheden, som trives under dette passende Forhold af Arbeide og Hvile, og som føles under denne, faaer nu Arbeidsmanden gratis fremfor Andre, og den holdes medrette for Livets højeste Gode. Men den bør drive Arbeideren til endnu mere at behageliggjøre sit Liv. Jeg vilde saaledes benytte en heel Deel Hvilestunder til at skaffe mig adskillige Bekvemmeligheder i min Bopæl, og til at pynte om denne. Jeg vilde ikke lade mig nøje med det første og det nødvendigste: at holde den reen; men jeg vilde idelig ved Smaaforbedringer reparere, tætte og forskjønne min Bopæl. Søndagskvellen skulde finde mig udenfor paa Dørbænken speidende overalt om paa Vægge og Tag, om ikke en eller anden Mangel lod sig opdage, som kunde lade sig reparere ved en omlagt Steen, en Dot Mose, lidt Rapping eller Indfælding, en Spiger eller et Par Strøg med Malerkosten. Denne sidste vilde jeg ikke foragte; men søge, ved et nogenlunde pynteligt Udvortes paa min Bolig, at bibringe Folk den Tanke, at der dog levede et Menneske med nogen Sands, og ikke et tobenet Sviin, indenfore.

Og gjorde de mig den Ære at komme indenfor, skulde faa endnu bedre Tanker om Hyttens Beboer. Der skulde .e være renere hos min Arbeidsherre, Vinduerne skulde re saa klare, de kunde blive, min simple Seng anstændig opredt fra den tidlige Morgen af. Møblerne kunde ikke ıre rare; men Ingen skulde dog være bange for at sætte sig a min Bænk eller Stol, og Prydelser skulde heller ikke være a ganske borte. Saaledes skulde det være rart, om jeg ikke ;ulde have faaet Væggene anstrøgne med en lys og venlig arve, og om der ikke skulde staa nogle Potter med Geraium, Malva, Maanedsroser og en Balsamine i Vinduet. Slige maating bøde paa meget; og det skulde undres mig, om ikke n Blomsterpotte i Flor, der kun koster mig to Skilling og idt Taalmodighed, er mit lille Værelse en sandere Prydelse ınd f. Ex. et prægtigt Speil. Tørhænde jeg ogsaa ved et ıxtraarbeide eller ved at indspare et Par Søndagskruus kunde ıave vundet Raad til at faa et Par Skilderier paa Væggen, nen da ingen af disse taabelige katholske Kludrerier af Jomru Maria, Helgener og stundom af Gud selv. Lidtefterlidt ıkulde jeg vel ogsaa faa mig et Stueuhr, og da vilde jeg see il at faa det til at pikke ligesaa roligt som mit eget Hjerte. Men Sligt maatte naturligviis først komme naar det nødvenligere var anskaffet; men da skulde det ogsaa komme. Thi ıvorfor skulde ikke ogsaa Arbeidsmanden gjøre sig det saa ıekvemt og behageligt, som han seer sig istand til?

Desværre kun de Færreste gjøre det, og synes at have ıands derfor. Efterhaanden bliver det dem ogsaa umuligt. 'attigdom er en reen, men strid, Strøm, hvori de fleste Menıesker ere plumpede, og som fører uundgaaelig ud i en stor kiden Myr, dersom de ikke strax fra Begyndelsen anstrenge ig og kave imod af al Kraft. Da lykkes det dem at komme pmod Strømmen og ofte at hvile sig paa bløde, behagelige ıngebredder. Men, som sagt, de Fleste lade sig drive; de ıvne sig, lade sig nøje med Maden fra Haanden og i Munın og Taget over Hovedet, saadant som det er, og drikke ar om Aar op i Skillingsviis baade Huusreparationer og Møbr. Der er ganske vist gaaet mere end eet Stueuhr, meer d eet Sengested, Dragkiste eller et andet nyttigt Møbel igjen-

nem de fleste af vore Daglejeres Hals, som nu Sommeren over lidet bryde sig om hvorledes eller hvor de boe, ja om de have nogetsteds at boe, indtil de om Høsten enten selv tye til eller føres til Tvangsarbeidsanstalten. Ja, ere ikke Menneskene daarlige?

Men hvorledes mon vilde jeg sørge for Klædedragt og Udvortes, om jeg var Arbeidsmand? I det Punkt pleje Mange at være ligesaa uvorne som om sin Bopæl. Nu vel, jeg vilde idetmindste om Søndagen være ligesaa reen baade paa Hud, Linned og Kjole som nogen anden Mand, og bøde med Reenlighed og Heelhed paa Fiinheden.

Jeg vilde foretrække en reenvasket Haand, reen og heel Strieskjorte og min grove Vadmelskjole for „Sprætivasfad'ens" grønne eller gule Handsker, lugslidte sorte Søndagskjole og Halsflipper til en skiden Skjorte, om han har nogen — saaledes som mange udmaje sig forat see lidt fornemmere ud. Ja, om jeg var saa fattig, at jeg kun havde een, og det ikke engang heel, Klædning, og kun eet Skjorteombytte, vilde jeg dog bøde saa godt jeg kunde paa dem, banke Klæderne ud, og endnu strengere holde over hiin Reenlighed, som skulde være første Paragraf i min hele Levemaade. Og da jeg, naar jeg blot har Arbeide, daglig kan lægge op nogle Skilling, selv efter ringeste gangbare Dagløn, skulde det ikke vare længer end fra Paaske til Pintstid før min Klædedragt skulde være forbedret. Og naar den var komplet, vilde jeg, oprigtig talt, maaskee lade nogle Skilling springe en Søndagsaften til et Glas Gódtøl i Lag med en eller anden Ven af samme Tanker og Omhu for sin Arbeidsmandsære. Jeg tænker det skulde smage godt, og dertil skulde vel ogsaa blive Raad. Dog vilde jeg ikke spendere saa meget af Aftenen, at jeg ikke skulde faa Tid til min sædvanlige Søndagsmoro i ledige Stunder: Læsning i en eller anden almeennyttig Bog. Deri vilde jeg sætte en særdeles Lyst: og ganske vist skulde jeg nok skaffe mig Læsning, naar man blot mærkede, at det var mit Alvor. Og naar jeg efter en saadan Søndag igjen lagde mine Klæder hen, og strakte mig paa mit simple Leje — hvem skulde ikke, om han holdt Lyset over mit rolige Ansigt og hørte mit re-

lmæssige, sunde Aandedrag, maatte tænke, at et Menneske, m følte sig lykkelig, slumrede der?

„Godt sagt; ikke saa let gjort“ vil mangen en Kamerat ;e, skubbende sig i sine Filler for Utøjet, som plager ham. ligt lader sig gjøre af en løs og ledig Karl, som har sine Mark og 6 Skilling som mindst om Dagen, men ikke for ı, der sidder med Kone og Børn, eller som begyndte i Gjeld ; Uselhed.“ Saa tale de, der lade sig drive med Strømmen; en de have ikke Ret, skjøndt deres Udvortes og nedtrykte ine synes at sige det. Thi jeg skulde, selv med en Nedættelse af Dagløonnen til 1 Mark, eller 20 Skilling, ja vel ndog til 16, men rigtignok i længere Tid, dog vide at skaffe nig det nogenlunde bekvemt og ordentligt; og hvad Kone og Børn angaaer, da vilde jeg haabe, at kunne lære dem at hjælpe nig heri, istedetfor at være mig til Byrde. Jeg erindrer her engang at have seet en Arbeidsmands lille Sexaars Pigebarn ivrig beskjæftiget med at kravle op for at faa stukket en blomstrende Hæggekvist etsteds fast paa Kakkelovnen, og jeg sluttede strax, at Forældrene havde bibragt Barnet denne Sands for det Behagelige og Skjønne. Virkelig! det var en Lørdags Eftermiddag omtrent ved denne Tid — Døren stod oppe og viste mig en Stue, saaledes som jeg selv vilde have den i lignende Kaar. Grønt var strøet omkring Ovnen, Huusmoderen tørrede et Bord af, som saae ud til forud at kjende Vaskekluden, et Par Børn sad og nøstede, en halvvoxen Pige bødede nogle Klædningsstykker, og da Sexaaringen havde faaet Hæggekvisten der den skulde, raabte hun, springende ned: „Mo'r, Mo'r, der kommer Fa'r!“ „Svindt jer Børn,“ sagde Moderen, „lad der være ordentligt til Fa'r kommer.“

Med hurtigere og hurtigere Skridt nærmede en Arbeidsmand sig med en Vedbør paa Nakken. „Gudskeelov jeg er her igjen,“ syntes at staa i hans Ansigt; og det vilde staa enhver Arbeiders, naar han blot brød sig om, med de Kræfter og den Tid han har, at hyggeliggjøre sit Hjem. Er der ikke Reenlighed og Orden er der ingen Hygge, og er der ingen Hygge, da er der heller ingen Fred. Men Fred over Arbeidsmandens Hytte!

22. Mangelsgaardsarbeideren.

I Europas sydligste Lande lader det sig nok til Nød gjøre at holde ud med Livet de faa Vintermaaneder uden just at have fast Hjem eller Tag over Hovedet. Der er Vinteren som April eller Maimaaned hos os, og de mange Kirker, Klostre og offentlige Bygninger yde i sine Portaler Ly for en kortvarig Sludregn og for Natten. Den simpleste Klasse er derfor høist letsindig der i det Punkt at sørge for et Hjem til Vinteren; men hvor mildt end Klimatet er, og hvor godgjørende end de formuende Klasser ere, straffer dog denne Uforsynlighed sig noksom, saa Arbeidsklassen, der fører en saadan Levemaade, kaldes der overeet „Lazaroner“ d. e. Lazarusser, formedelst dens usle Udvortes. Livet lader sig, som sagt, nok vedligeholde ved en saadan Levemaade, og Adgang til Arbeide ved de altid aabne Havne er ikke der, som her, lukket Vinteren over for den Mængde, som søger Erhverv derved; men hos Os er Huus, Varme og Sengklæder nødvendige Ting den lange Vinter over, for at kunne opholde Livet. Alligevel ere vore løse Arbeidere i Kristiania i Almindelighed ligesaa letsindige og uforsynlige i dette Punkt som hine Lazaroner. Mangelsgaarden er deres Tilflugt. De hade denne Tvangsindretning, men gjøre dog intet Sommeren over, naar de have Fortjeneste, forat undgaa den til Vinteren. Ligesom af en Hvirvel i Vandet, lade de sig i Høstugerne, naar Arbeidet minker, drage imod dens Porte indtil de forsvinde der bag. Enten melde de sig selv naar Frosten og den første Snee kommer, eller de, som gik ud om Vaaren med Frihed, Adgang til Arbeide og det Løfte ikke at komme igjen mere, men at sørge for sig selv som ærlige frie Folk, komme derind paa en Stige, fundne paa Gaden berusede for den sidste Skilling, de havde tilbage. Og disse Normænd ere dog ogsaa fribaarne, og Sønner af et Folk, som er bekjendt for sin Æresfølelse. „Dersom jeg kunde komme ud af Mangelsgaarden,“ sagde en derfra lejet Arbeider til mig i Mai Maaned forrige Aar, „skulde det nok ikke gaa som ifjor.“

„Har du da Arbeide om du kom ud, *Arne?*“

„Ja paa Revierbryggen."

„Havde du ikke det ifjor ogsaa?" — „Jo; men . ." „Naa! mener, at du nu har lært, og vilde bære dig klogere ad. ·t fornöjer mig, at du synes at føle, at det ingen Ære er r en flink Arbeider, at maatte være paa Mangelsgaarden. Jeg n ikke indsee, hvorledes en Karl af din Dygtighed kunde ›mme did. Du blev vel funden fuld paa Gaden?"

„Nei, jeg maatte melde mig under Juul, for jeg havde ke til Huus."

„Hvormeget tjente du da om Dagen den Sommer over?"

„Dag om anden to og tredive Skilling," svarede Arbeideren.

„Det du lagde op, gik vel til Klæder da, kan jeg tro?"

„Aa Gud bedre os," sagde *Arne*. „Det var nok daargt med det. Skillingerne gik nok med Øl."

Hos Høkeren da, var let at begribe, skjøndt han maatte ilstaa, at han ret godt kunde have lagt op 12—16 Skilling om Dagen eller en 3—3½ Daler om Maaneden, og at han da kunde have sine Vadmelsklæder, Skjorteombytte og Huus Vinteren over. Med sin Øx eller Saug under Armen lod det sig da vel ogsaa gjøre at tjene Føden.

Mangelsgaardsarbeideren syntes at være bleven klog, og han fik sin Frihed. Sommeren gik, og han fik virkelig Arbeide paa Revierbryggen. Nu gaaer alt vel, tænkte jeg; og dette unde stærke Menneske, som ikke mangler Handlag til hvad et skal være, og som synes at have Smag for Forskjellen mellem at arbeide for sig selv og for en Formynderskabsindretning, skal nu ikke optage Pladsen for Uslere, Svagere eller Ældre.

Jovist! 3 Uger før Juul meldte Arne sig selv som næringsløs og huusvild til Gjenoptagelse i Mangelsgaarden; og ·r agter han da atter som Tvangsfange at tilbringe Vinteren. resfølelsens sygelige Udvæxt: Forfængelighed, skaber de fle: Forbrydere, Mangelen paa Æresfølelse de fleste Elendige Usle.

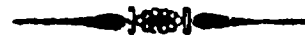
23. Den norske Arbeider som Borger.

Enhver norsk Mand eller Kvinde er fribaaren, d. e. født med Ret til at vælge sin Levevei og til Lighed for Lovene. Dette synes lidet; og dog føães Ingen med større, uden man vil sige, at Odelsmanden eller den, som skal arve en fast Ejendom som Førstefødt eller som eneste Barn, fødes med denne Ret og den dermed følgende Stemmeret. I mange Lande fødes Børnene med den Tvang, at blive hvad Faderen var, i mange fødes Kvinderne til Slavinder, i andre fødes ogsaa Drengene dertil, og til Lighed for Lovene fødes kun Børnene i de færreste. Selv i det for sin Frihed og sine vise Love berømte England er der en Adel med saa uretfærdig en Bestemmelse, alene forat de store Familjegodser og Formuen kunne blive samlede, at kun den ældste Broder arver, mens de øvrige blive saagodtsom arveløse. Og heraf følger atter den Ulighed, at disse Sidste ved sine høje Navne trænge sig ind i en Mængde Poster, som ellers Folkets Børn i Almindelighed skulde kunne beile til. Yderligheden af Ulighed er dog der, hvor Børnene endog fødes som Handelsvare, nemlig forat sælges til Slaver. Men Norges Jordbund taaler saa lidt Slaveri, at Negerslaven bliver fri Mand i det Øjeblik han sætter Foden derpaa; og fordi Lovens Aand er frisindet og for hiin Ligheds Skyld, er det Normanden synger med saadan Glæde:

„Frihedens Tempel i Normandens Dale
stander saa herligt i Ly af hans Fjeld" o. s. v.

Men hvorledes er det? Huusmand og Arbeidsmand faaer jo nok den Ære at bære Musketten ved Siden af Gaardmandssønnen og den Odelsbaarne og at falde for Fædrelandet; men nogen Borgerret have de dog ikke. De kunne ikke engang stemme paa Bygdeformænd og endnu mindre paa Storthingsmænd. Og hvorfor det? Jo fordi Staten har maattet knytte Udøvelsen af Borgerret til Besiddelse af Grund, Huus eller Embede; thi ellers vilde ingen Orden kunne iagttages ved de offentlige Forhandlinger, og den bedste Spore til at hæve sig frem til Nydelsen af fuld Borgerret forsvinde. Erhverv et

et Grundstykke, som saa mangen Arbeidsmand har gjort
ine Hænder, og om han fødtes i Inderstens lejede Rum,
ı norske Arbeider i borgerlig Ret og Rang blive jevngod
in rige Drivtsherre, med sin galonerede Øvrighed, med
der kalder Ejendomsvidder af Fjerdinger eller Mile sine,
ıolitisk Betydenhed vil ingen Arbeidsmand paa Jorden
maale sig med ham! I Egenskaben at være norsk fød
er han alt Forjettelsen om at naa dette Maal og et
som mangen Udlænding misunder ham, og som der skal
ller Fortjenester til for at vinde. For alt Dette fortje-
ɜrfor Fædrelandet at elskes af den norske Arbeider frem-
hvert andet Land, fremfor Amerika, som kun tilbyder
'rihed, som kan undgaa at maatte sælge sig som Slave
gtarbeide for mange Aar; og derfor, fordi det har kal-
ım til borgerlig Ære, elsker han det ogsaa; og Fædre-
har ingen større Ros end naar det velsignes i Hytterne.

24. Farbrors Kiste.

en Snees Aar siden døde der i en af Landets Byer en
el Knark, hvorom Rygtet gik, at han ejede en god Klat
paa Kistebunden. I det mindste troede hans Broder-
som han havde opdraget, det; og denne Gavstrik, som
le for sin Farbroder og Velgjører, men gjorde Gjeld paa
isningen paa dennes Alderdom og Skrøbelighed og An-
ıger paa „Farbrors Kiste," hvis uomtvivlede Ejermand
kulde blive, stundede med Længsel efter Gamlingens Død.
havde været Sjømand, og det var ikke saa urimeligt,
ı kunde eje noget paa Bunden; men at faa denne under-
hans levende Live var ikke saa let. Endelig laa da
ɔr der som Brodersønnen vilde have det, og indeni hans
blev ganske rigtig Testamentet fundet, ifølge hvilket
skulde arve alt efter ham. Skjælvende af Glæde sætter

han Nøglen i den forjettelsesfulde gamle Skibskiste. Men hvad beskriver Arvingens Forbauselse, da han finder den tom. Men paa Siden var der en Læddik med flere Rum. Den kunde endnu være fuld med engelske eller spanske Gulddaler. „Farbror narrer mig som man giver Abekattene flere Papirstuller at aabne,“ tænkte den Letsindige, og aabnede det første Rum.

Deri laa en Seddel, hvorpaa stod skrevet: „Kjære Brodersøn, glem for det Første aldrig, at en god Samvittighed er bedre end to Vidner, og at den er en Stav naar du segner, en Kilde naar du torster, en Skjærm naar Solen stikker og en Hovedpude i Dødens Favn! Dernæst indprænter jeg dig, at du vil betragte den menneskelige Lykke kun som en Regnbue. Saalænge den er foran os, overhvælver den vor Udsigt med syvfold Glands og Fortryllelse. Men ikke saasnart ere vi midt deri for den er forsvundet. Bed derfor, at den milde Gud altid vil lade dig beholde idetmindste syv uopfyldte Ønsker, saa at deres Regnbue altid maa forskjønne din Udsigt ind i Fremtiden. Og, for det Tredie, skulde du nogen Gang være i Tvivl om hvad der er din Pligt, da erindre, at den bestaaer i at gjøre hvad det nærværende Øjeblik kræver af dig.“

„Ei du gamle Skjelm,“ sagde Arvingen, „det Sidste skal vel betyde, at det nu var min Pligt, at skaffe dig pynteligen i Jorden; men det beroer paa, om de andre Skuffer indeholde noget bedre. I den anden laa en Regning over hvad Farbror havde anvendt paa hans Opdragelse samt en Anviisning paa en Kiøbmand paa de 10 allersidste Daler han ejede. Og det Ord „allersidste“ stod med en tyk Streg under. „Atter en Streg Farbror!“ mumlede Brodersønnen. „Men han er ikke at ... Derfor ud med den sidste Skuffe.“ Ak! der laa kun ... gammel guul Lap, hvorpaa stod skrevet Følgende:

„*Klogskabsregler til min kjære Brodersön.*

Giv ... hvad man ham give bör medrette!
... för du en Ting i Værk vil sætte!
... ige Folk alene Venskab holdt!
... af dit Pund og höje Gaver stolt!
Mening fiir! (dog ikke alle Tider)

Giv efter sömmelig, om Ret mod dine strider!
  Agt paa og nöje mærk alt hvad man siger dig!
  Lad aldrig din Forstand med Brauten vise sig!
Betro ei Nogen meer i Snak end du er pligtig!
Hvert Ord dog være sandt og Meningen oprigtig!
  Hvad eengang lovet er lad uforkrænket staa!
  Men för du Löfte gjör betænk dig vel derpaa!
Viis dig tjenstagtig, blid, ei i dit Væsen myndig!
Dog, om dit Ord er mildt, din Gjerning være fyndig!
  Beleven vær og fri, brug dog Gemeenskab ei!
  Döm aldrig hastig, men först Sagen overvei!
Elsk uden af Gevinst! Tilgiv og uden Trudsel!
Mod Store viis Respekt, dog nedrig ei og ussel!
  Stræb med hvert Menneske at holde Venskab fast!
  Yp aldrig Trætte, ei dig i Processer kast!
Vær ei nysgjerrig at udforske Andres Sager!
Stræb, men dog uden Tvang, man dine ei opdager!
  Laan villig ud, men lad dit Laan forstandig skee!
  Men er det Vederlag, da lad din Rundhed see!
Hvad Tilstand du er i og hvordan du dig vender,
tag aldrig saadan feil, at du dig selv ei kjender!
  Hav Medynk med hvad Ondt en Anden skeer; og bær
  taalmodig Andres Feil! I Venskab trofast vær!
De Sorger overvind, som tvinge kan Forstanden!
Lad dem ei yttre sig til Skade for en anden!
  Stift Fred og Enighed, hvor Strid og Ufred er!
  Sög aldrig anden Hevn end ved Velgjerninger!
Straf uden Bitterhed! Beröm foruden Smiger!
Skjemt maadelig, hör og hvad Skjemt en Anden siger!
  Hold hver i Agt i hvad Haandtering han er i!
  Last aldrig nogen Ting af eget Praleri!
Bebreid ei Nogen hvad du hannem gjör til Vilje!
Regn saadant blandt de Ting, der holdes taus og stille!
  Red en elendig Ven, og forekom hans Trang!
  Vær gavmild! Ödselhed lad dog ei have Gang!
Styr Galdens Hidsighed, naar den vil tænde Vrede!
Tal aldrig ondt om Den, som ikke er tilstede!
  Sky Utaknemlighed og lev ædruelig!
  Og det i hver en Lyst, som vil forlokke dig!
Tal lidt, tænk meer! Af dig lad Ingen skuffet blive!
Gjör altid meget af det som man dig vil give!
  En fattig Skyldner grib ei ubarmhjertig an!
  Mod ham, som mod dig selv, vær blid og ligedan!
Misund ei En om han har Lykken paa sin Side!
Hvad man fortroer til dig lad aldrig nogen vide!

Braut ei af nogen Ting! Dölg hvad som dölges bör!
Trods saa hver Sladdermund, naar du alt Dette gjör!"

Brodersønnens Vrede er ikke let at beskrive. Med Foragt slog han Læddikken i og Kisten ilaas og slængte den op paa Loftet. Men for et Par Aar siden meldte der sig for Husets Ejer en fattigklædt Mand, i hvis Aasyn Synd, Sorg og Lidelse havde gravet sine Præg, med Anmodning om at maatte see paa dets Lofter, om ikke en saadan gammel Kiste skulde staa henslængt der. Det var Brodersønnen. Efter et Vagabondliv kom han nu som demitteret Slave for at lede efter Farbrors Kiste, og han fandt den og Papirerne i Læddikens Rum.

Der sad han paa den gamle Kiste, da jeg fandt ham. Et skarpt Lys faldt fra Loftsvinduet paa hans Ansigt. Han sad der læsende paa de gamle nu gulnede Papirer. Taarer havde vædet dem, og strømmede nedad hans Kinder, da han stak dem til sig, og saa listede sig atter nedad Trappen, — jeg tænker, nu først klog, forbedret, udsonet og en værdig Arvtager af Indholdet af Farbrors Kiste.

25. Nøstetullen i Liigkisten.

Dagene ere hverken blevne synderlig kortere eller længere siden den lille Historie indtraf, som maaskee ikke uden Nytte lader sig fortælle, idetmindste for Piger, som maatte have Vorter paa Halsen og — vilde jeg lægge til — stærk Tro til overnaturlige eller sympathetiske Midler, dersom ikke paa det nærmeste allesammen vare beheftede med denne sidste Sygdom. *Margit Oline*, en forøvrigt til Sjel og Legem sund og vakker Bondepige, havde idetmindste begge disse Smaalyder; men at Troen var saa stærk hos hende, at den gik til Gjerning, havde

nylig nær kostet hende meer end hvad Vorterne kunde være at lide noget for. Thi hvad hændte hende ikke i Løbet af nogle faa Uger? Paa eengang bleve alle hendes Friere — og hun havde ikke mindre end fire — borte; Tre med spodske Smiil, og Een med Taarer i Øinene. Og dog skulde hun om faa Dage forlade Bygden for at drage paa længere Tid tilsæters, hvilket dog vel var værd en Afsked? Hun kom paa en „Dands," og hvad hændte ikke der? Hun, som det ellers ikke manglede paa at blive tagen op, og det med Mange om Budet, blev nu siddende, og der hun sad flyttede man sig væk, og gleimede til Siden paa hende med Øine saa kolde og lurende som Slanger. Og hendes Veninder? De vare de Første, som vendte hende Ryggen, og den bedste var ikke den Sidste til at gjøre det. I et Papiir kom endog nogle laante Skilling og et høirødt Tørklæde, hun havde faaet til Foræring af *Margit*, tilbage. Og da hun nu skulde reise tilsæters, sagde hendes Madmoder: „det er vel ikke værd du tager noget Tøi med dig, for du bliver der vel ikke saalænge." Hvad skulde alt dette og meget mere til, hun nok mærkede ondt af, betyde? *Margit* vidste med sig selv ingen Grund dertil, men hun græmmede sig fast tildøde, og mangen Taare faldt paa Kløvstien, da hun drog tilfjelds; og da hun kom paa det høieste Sted, hvorfra hun kunde see hvert Huus i Hjemgrænden, kastede Smerten hende til Jorden med en Hulken, saa Konen i en liden Plads kom ud forskrækket over Laaten.. Men *Margit* fik ikke anden Trøst end et „Aa ja Stakkars, du har nok at graate for." I Jesu Navn, spurgte hun sig hele Vejen, hvad skal alt dette betyde?" „*Mari Aasen*, for Guds Skyld siig mig — —" Men Graaden kvalte hendes Ord, og hun vandrede Stuen forbi ind i de øde Skove, hvis Eensomhed, tænkte hun, neppe i Aar vilde blive afbrudt ved noget kjært Besøg.

Der kom et skrækkeligt. Det gik som Madmoderen havde ymtet om, at hun vel ikke fik blive længe paa Sæteren. Tredie Dags Aften kom tre Mænd over Sæterløkken. „Hun er der, Lensmand," sagde den Ene. Og *Margit* sad paa Dørstokken i Strøsset, strikkende og med et Ansigt, som man ikke skulde tro kunde saa snart blive saa blegt blot af uvisse Tanker, uden Bevidstheden om noget Ondt. Ja det var Lens-

manden, hans Karl og endnu En til. I Jesu Navn hvad vil han? Strikketøjet faldt hende af Haanden før Lensmanden kom igjennem Grinden. . .

„Det er nok dig vi skal til —“ Meer hørte hun ikke med Vished. Det forekom hende blot, da Mændene havde sprøitet hende noget Vand i Ansigtet, som om hun havde en Erindring om, at der ogsaa var blevet sagt, at der var kommen en Anmeldelse om, at hun skulde have født i Dølgsmaal, dræbt Fostret og faaet en Kone, som før en Maaned siden havde lagt et Par Tvillinger i Kisten, til at stikke det ind i denne. Men det forekom hende somom der var længe, længe siden noget saa Skrækkeligt var bleven sagt, somom ubevidste Aar, ligesom en Slummer under Jorden, laa derimellem. Men endelig hørte hun tydelig, at En sagde: „Stakkels Pige! hun kan jo gjerne være uskyldig,“ og da var det somom hun ved sit Skrig „ja uskyldig! uskyldig!“ sprængte en Steen over sit Bryst, og hun vaagnede virkelig først ret af dette sit eget Raab.

„Du maa komme med os, *Margit,*“ sagde Lensmanden i en mild Tone. „Det vil være godt for dig, om det bliver undersøgt.“

„Bi lidt!“ afbrød Margit med Haanden over Panden. „Bi lidt!“ Et Lys gik op for hende over hvad hun i de sidste Uger havde lidt. Det forekom hende somom en stor Slange havde bevæget sig rundt omkring hende i snevrere og snevrere Kredse, og som om hun nu først havde faaet et Glimt af dens Hoved at se. Pludselig brød hun ud i en krampagtig Latter. Mændene studsede, halv uvillige. „Afsted!“ sagde Lensmanden bankende med Stokken i Jorden.

„Ja afsted,“ gjentog *Margit* endnu fremdeles som i Tanker. „Blot et Tørklæde om Halsen.“ Og hun tog det tilbagesendte og knyttede det høit oppe om Halsen. „Seer I her Lensmand,“ sagde hun, idet hun skjød det lidt ned, pegende paa et Sted paa sin Hals.

„Margit,“ sagde den Ene af Mændene, gribende hende ublidt i Armen, „spøg ikke saa! Det er ikke sagt det kommer *saa* vidt.“ Han tænkte paa Bøddeløxen; men *Margit* vedblev:

„Nei, se kun efter. Er der ikke tre? og er det ikke Synd paa Halsen?“

Det var ikke frit for, at Lensmandens Folk gyste lidt over denne frække Fortvivlelsens Spøg, som disse Ord forekom dem at være. De vendte sig bort, og saa gik det afsted nedover mod Bygden.

Mari Aasen stod atter i Døren. „Var det ikke det jeg vidste? Adjøs med dig, *Margit!* Du kommer vel ikke saasnart opover, veed jeg?“ sagde Kjærringen med et ondskabsfuldt Griin. Og nede i Bygden kom der Folk paa Bakkerne udenfor Gaardene for at see efter Toget. Paa én stod tre sammenklyngede Piger med Armene ligesom angste om hinandens Liv. „Jogu!“ — sagde den Ene — „bærer hun Tørklædet! Godt og vel, at jeg sendte det tilbage.“ Ogsaa sine tre Beilere maatte *Margit* passere — tre lange Halse og sex gloende Øine over een Gjærdesgard, og Kjolefligen paa den Fjerde fik hun see, idet han skyndte sig ind for ikke at see det rædsomme Tog. Men Han — jeg veed ikke hvorfor, at ogsaa han fæstede Øinene paa Tørklædet om Halsen. Det maa have syntes ham som en blodrød Ring; thi han løftede pludselig Hænderne for Øinene og ilede ind.

Den mildttænkende Lensmand lod *Margit* blive paa Gaarden Natten over; men Mændene maatte blive der, og det var ikke mere end saa, at hendes Madmoder vilde give hende Huus.

Dagen efter skede Aabningen af Graven, hvori *Margits* myrdede Barn skulde ligge. Ogsaa jeg gik af Nysgjerrighed ned paa Kirkegaarden. Der stod Præsten, Lensmanden og hans Vidner, en Graverkarl halvt nede i Jorden, nogle Bygdefolk, Konen, som havde skriinlagt Tvillingerne, og *Margit* med et høist besynderligt Ansigt, paa eengang smertefuldt og triumferende. Hun havde Tørklædet høit oppe om Halsen og et Strikketøi ved Beltet, og hun strikkede — virkelig, hun strikkede, mens den ene tunge Spadefuld faldt efter den anden, og Liigkonen regelmæssig hvergang man kunde tælle til 10 udstødte et stønnende Suk. Kun et Blik, og man kunde vædde 1000 mod 1 paa *Margits* Uskyld.

Endelig klang Spaden mod Kistelaaget. *Margit* skiftede *ikke* Farve. Hun strikkede ogsaa da den blev løftet over Jorden. Naglerne bleve løsnede. Man saa det hvide Liinklæde. Liigkonen stønnede tre Gange stærkere end nogensinde. *Margit* strikkede.

„Nu Kone," sagde Lensmanden til Liigkonen, „siden du siger, at du godt erindrer, at du lagde Bylten, som *Margit* gav dig, paa venstre Side under Lagenet, saa stik din Haand ind, og tag den der."

„Ja det skal jeg gjøre. Gud bedre mig, saasandt — —."

Alle rakte Hovederne frem. Ogsaa mit Hjerte slog noget stærkere, glemmende næsten sin Overbeviisning om Pigens Uskyld. Jeg saae paa *Margit*. Hun strikkede, og var snarere rødere end blegere end før. Liigkonen spidsede sin brune runkne Haand til som en Nebbetang, vendte Hovedet bort ligesom om hun var saa sikker i sin Sag, stak den ind og trak ud — — *en liden blaa Nöstetull* omviklet med hvid Traad.

„Hvad er *det* for noget?" spurgte Alle. „Hvad er det for noget Sludder? Hvad er det for Narreri?" o. s. v.

Margit strikkede. „Ja se nu efter!" sagde hun.

„Hvorledes Kjærring?" sagde Lensmanden — „Du har selv sagt, at du lagde en Bylt ind i Kisten for *Margit* saa stor som et Brød."

„Nei, Gud bedre mig, som et Æg, sagde jeg," stønnede Kjærringen.

„Nu ja, Sniksnak," sagde Lensmanden, „saa har en anden Sladderkjærring gjort den til et Brød, og Nummer Tre og Fire har saa øget videre paa."

„Ja se nu efter," sagde *Margit*.

„Det faaer vi nok gjøre," mente Lensmanden og lod Konen aabne den lille Tull. Og hvad var der vel deri?

En Slump graa Erter. Ja en Slump graa Erter.

Margit tog sig under Halstørklædet. „Daarlig har jeg været," sagde hun, „det føler jeg nu, for se her." Og nu rev hun Tørklædet af Halsen og viste frem tre smaa. Vorter. „De sidde der lel."

„Altsaa derfor?" spurgte Præsten.

„Jaja for Vorter."

„Aha, det er altsaa en Almuesovertro, et sympathetisk Middel, som her er bleven drevet og iværksat? Nu erindrer jeg det.“

„Jayist. At faa Erter listet hemmeligen ned i en Liigkiste skal nu være overmaade godt imod Sligt“ bemærkede En af de Tilstedeværende.

„*Margit*, hvor kunde du med din gode Forstand —?“ Præsten saae, at *Margit* blussede af Undseelse, og han vendte sig derfor til Kjærringen med en dygtig Lexe, hvoraf hun vel kunde mærke, at man nok kunde anse hende for god nok til at kunne have gjort en saadan Gjerning som at hjælpe en Barnemorderske af med Fosteret. Den endte med, at han bad hende skynde sig hjem forat faa Sladderen kvalt igjen, som hun selv havde opvakt.

„Men du, *Margit*,“ vedblev han, „tak du Gud fordi denne Omtale kom ud medens endnu en Undersøgelse kunne redde din Ære. Den havde været uigjenkaldelig tabt havde Sladderen sneget sig om indtil denne ikke havde ladet sig iværksætte. Men kom her, *Margit*, her bag Kirkemuren voxer „Svaleurt“ i Mængde. Dens gule Saft vil inden et Par Uger tage dine Vorter paa Halsen væk, men dit sympathetiske Middel kunde, om ikke tage Hovedet, saa dog din Lykkes Hoved, din Uskyldigheds Krone, dit gode Navn og Rygte med.“ „Ja kom, *Margit*,“ hviskede en Stemme. „Jeg veed hvor den voxer. Og — lagde den sagtere til — jeg vil have dig kjær endogsaa med dine Vorter paa Halsen.“ Det var den fjerde Frier, han som græd da de andre flirede, og listede sig ind da de Tre gloede over Skigaarden.

26. Overtroiske Skrifter.

To Aar isommer gjorde Bogtrykkerne her i Byen, som overalt, ved Bogtrykkerkunstens fjerde Aarhundredefest, stort Væ-

sen af deres og deres Kunsts Betydning for Oplysningen. Og isaahenseende kan der heller ikke gjøres formeget af den. I Festfølge gik de og alle Deeltagerne i Festen til Kirken, hvor Gudstjeneste holdtes og en Kantate, der havde til Text „Vorde Lys!“ blev opført. De oprettede en Hjælpekasse til Minde om Dagen, og endte den med et Gjæstebud, hvortil Guds frie Himmel maatte laane Huus, da intet andet var stort nok. Og Glæden deltes af Folket: det var Oplysningens Fest. Bogtrykkerne erkjendte, at de vare Oplysningens Tjenere, og alle Taler og de fleste Skaaler gik ud paa at prise den. Men hvorledes gjøres nu ikke dette vakre Ord til Spot og give ikke Bogtrykkere Slip paa sit Værd for Samfundet som Oplysningens Fremhjælpere, naar man nu seer bekjendtgjort fra et Par af dem, at de nylig have udgivet „en sandfærdig Beretning om en Pige ved Navn Astri Olsdatter paa Gaarden Skarud i Aadalen paa Ringerige, som i fem Dage var indtaget i et Fjeld.“ Hvorledes kan man kalde Pressen „Lysets Port,“ naar Overtroen saa aabenlyst tør trænge sig ud derigjennem? Er Kunsten saa brødløs, at en Bogtrykker, forat kunne leve hos os maa nedlade sig til det Styverfængeri, at aftrykke efter e Skrift, der for længst har optaget Historien som et Vidnesbyrd om Datiders Overtro, et Smøreri, der er saa plumpt beregnet paa Almuens Lettroenhed og Overtro? For et Aarhundrede tilbage, da man endnu brændte gamle Koner som Hexe, og da hvert Loft havde sin Nisse, hver Steen sin Dvergalf, lod det sig høre; vort maa idetmindste have det Fortrin, at det ikke kan skee upaatalt. Og hertil er et Blad som nærværende opfordret, da det i sit Meed er stik modsat deslige Skrifter som ovennævnte.

Troen paa Underjordiske er Hedenskabets seigeste Levning. Dog har den i de senere Tider taget af som al anden Overtro, og har vel nu kun især sine Venner i afsides Egne og blandt gamle Budejer. Men for disse er et Skrivt, som bekræfter den med Rettens Stempel, en Æressag; det frier dem for de yngre Vantroendes Spot, og det vil ikke vare længe før Huldrefolket atter kommer tillive i alle Skove og Fjeldknatter, og før baade den og den bliver taget i Bjerg. Det

vil sige foregiver, uden eller med en Drøms Selvbedrag, at være bleven det.

Men Datids Overøvrighed over Ringerike, Amtmanden i Buskeruds Amt, har jo selv undersøgt en saadan Begivenhed og fundet, at den maatte forholde sig saa? Hvad skal man sige til det? Intet Andet, end at for 100 Aar siden var hiin Overtro saa almindelig, at vel ogsaa dannede Mennesker kunde være smittede deraf.

Hvad har ikke hændt mig selv? Jeg vil ikke tale om, at der endnu foresvæver mig en overordentlig prægtig, med Krystaller fra Fod til Tind besat Fjeldvæg, der pludseligen viste sig for mig som Barn, mens jeg slentrede alene om i et Buskads i Omegnen af Christianssand (om jeg mindes ret ved en Gaard, som hedder Kjos). Idet jeg slog en Busk tilside, syntes jeg at see en lodret himmelhøi Fjeldvæg straalende i Solen med alle Regnbuens Farver; men kom jeg paastedet igjen, nu et Par Alen høiere, er jeg vis paa jeg vilde kun træffe paa en maadelig Bjergknat, besat med almindelige Krystaller. Men dengang, erindrer jeg, efter en Stund at have stirret forbauset paa det vidunderlige Syn, blev jeg betagen af Forskrækkelse, lod den nedbøjede Green igjen fare op i sin Stilling, og løb derfra. Jeg maa allerede den Tid have hørt noget om Underjordiske; thi jeg erindrer fra samme Tid en Sandgrop med en Steen i Midten, hvorfra en Dverg med en Hund skulde komme ud naar man bankede paa den. Men det jeg vilde fortælle er fra de senere Aar; og jeg vil fortælle det, fordi det viser hvor vanskeligt det fuldkomne Herredømme dog vindes over Selvbedraget og Levningerne af Barndommens Overtro. Det er ikke længer siden end 1831. En Høsteftermiddag i Skumringen befandt jeg mig fjernet fra mit Følge paa Jagt. Jeg saae, at jeg befandt mig paa den anden Side af Aasryggen, som skillede to Præstegjeldes Dalstrøg fra hinanden, og besluttede at følge Stien, som jeg saae bar nedimod den anden Bygd. *Der* skulde Dagen efter en Henrettelse finde Sted, saa jeg vel var noget spændt i Sindet. Pludselig syntes jeg at maatte være faren vild; jeg tabte mine Mærker, og befandt mig, inden jeg vidste Ordet af det, inden en træløs Rundar, hvorfra der korsviis løb fire Stier ud. „Men hvilken skal

jeg nu følge? Ei, der sidder jo en gammel Kone derhenne paa Stubben ved den ene Vei, med sort Skjørt, grønt Tørklæde og hvidt Skaut!" Jeg var standset strax jeg var kommen indenfor Rundaren.

„Hei, Moer! hvilken Vei gaaer til Fudsker?"

Kjærringen svarede ikke. Jeg raabte tregange, nærmende mig hvergang. Hun svarede ikke; men altsom jeg nærmede mig, blev det mig tydeligere, at det dog ikke kunde være noget andet end en Kjærring.

„Hei, Moer, er I døv?"

Hun svarede ikke. Nu skulde jeg kunne talt Traadene i hendes Dragt, om det ikke havde været temmelig tusmørkt. Da, i dette Øjeblik, var det en Beskjæmmelse overgik min Fornuft: Tanken gjennemfoer mig: hvad? skulde det være muligt, at Dette dog kunde være en Huldre? Og i samme Øjeblik begaaer jeg den Latterlighed at fælde Gevær og gaa lige indpaa — — Stubben.

Ja Kjærringen med det sorte Skjørt, det grønne Tørklæde og det hvide Skaut, Kjærringen, som blev livagtigere jo nærmere jeg kom indpaa hende, var ikke andet end en kuldblæst Stubbe. Noget bruun, grøn og hvid Mose, Tusmørket og Sindsspændingen gjorde Resten. Jeg maatte lee over mig selv. Jeg havde jo ingen anden end den daarlige Undskyldning, at det her ikke var min Indbildning, men mit Øje, som gjækkede mig fra først af? Med Undseelse for mig selv maatte jeg dog tilstaa, at jeg havde opdaget, at der alligevel sad nogle Stumper af Tvivl tilbage efter den Overtro, som jeg forlængst troede oprykket og udrøddet.

Men af alle Mennesker ere modersyge Fruentimmer, aldrende tungsindige Piger, som Hun fra Skarud, udsatte før at blive idrømme, under en dyb nervøs Søvn i vild Mark, „tagne i Bjerg," som det heder. Da foregjøgles dem isøvne forvirrede Erindringer om hvorledes de have hørt det skal være hos Bjergfolket og af hvad Herlighed de have seet hos Fornemmere. Efterat have nydt en halv Pot Brændeviin og lagt sig til at sove paa en Steenhelle i vild Mark, udsat for Solens Straaler, kom Peer Skrædder hjem til Gaarden efter 24 Timers Forløb, og da vidste han meget at fortælle om det herlige

Gjæstebud han havde været i i Bjerget. Han var tomset i flere Dage — naturligviis af gode Grunde, som anført, af saadanne, som man skal sætte Folk Igler i Panden for. Men neppe var Peers Eventyr i Bjerget bleven bekjendt, saa vilde snart Den, snart Den have seet en bruundroplet Ko, som man altid saae paa den modsatte Bakke hvormeget man end gik efter den, foruden en Mængde andre Ting, der syntes at vidne om, at de Underjordiske, som nu vist i 50 Aar havde været borte fra Bygden, vare komne tilbage pludseligen som Lemændene. Man hentede Peer til sig, og jo mere Brændeviin man da skjænkte ham, jo forunderligere bleve de Ting han havde seet.

Maatte nu blot ikke Udgivelsen af hint 4 Skillingsskrivt bevirke, at de Underjordiske mylre frem over det hele Land af enhver Bakke, enhver Fjeldhammer! Om en saadan Følge bekymrer Udgiverne sig ikke, min gode Almuesmand. Det er dine 4 Skilling de ville have.

27. Mindet i Nordbygaden.

Naar Folk, der ikke paa nogle Aar have passeret ovennævnte fjerne Forstadgade til Kristiania, atter igjen nu gaae igjennem den, ville to Ting paa en behagelig Maade tiltrække sig deres Opmærksomhed; nemlig først, at Husene have vundet betydeligt i Udseende, idet de nemlig næsten overalt ere anstrøgne med lyse og smukke Farver og forsynede med temmelig store og klare Ruder, hvori Børneansigter og Blomster om hinanden; dernæst, at denne Gade, som før dannede et næsten bundløst Morads, hvor Gjenboerne fra hver sin Side peent nok kunde hilse over til hinanden, men ikke gaa over uden paa Klopper, er bleven godt brolagt; og endelig vil man blive overrasket ved, omtrent midt i Gaden, lidt til Høire, at see et 3 Alen høit Minde af rød Granit, hvorpaa følgende Indskrivt staaer at læse:

ERINDRING
OM
OLE GUDMUNDSEN,
DER TESTAMENTEREDE
SIN EIENDOM
TIL DENNE GADES
ISTANDSÆTTELSE.

AF
NORDBY-GADENS
HUUS- OG GAARDEIERE
REISTES HAM DETTE
ERKJENDTLIGHEDS MINDE
1842.

Altsaa en Menigmand har gjort sig paa saa nyttig en Ma fortjent af sine Lige, og disse have hædret ham paa en ædel? Altsaa Menigmands Fortjenstfuldhed og Ædelmodig og Menigmands Taknemlighed? Mange ville maaskee i tro det; men saa faa de gaa ud for at see selv. Klinger ikke bedre, end om man paa begge Steder satte „Rigmand Jeg for min Part kan ikke sige hvor det behagede mig.] denne Maade at vise sig erkjendtlig paa, saa smagfuld og bende Kultur. Skulde den ikke staa i Forbindelse med Husenes hyggeligere Udvortes? Hvor der er venlige E med klare Vinduer, trives ogsaa ædlere Følelser og Kultu Blomster derinde mellem Børnehovederne og Geranierne Balsaminerne og Maanedsroserne.

Ole Gudmundsen var en gammel ugift Tjener, som ha lagt sig saameget tilbedste, at han kunde bygge sig et H af 6—700 Dalers Værdi, ude i Nordbygaden. Supset gik gang ligesaavel til hans Dørtærskel som til de Andres, og foruden leed Gadens Beboere af et andet stort Onde, ne af Mangel paa en Vandpost. Ole besluttede da, at gjøre I paa en af disse Ubekvemmeligheder, hvilken det nu kunde b og kort før sin Død erklærede han, at han skjænkede Ejendom til Gadens Bedste, til hvilket af disse Formaal maatte holde nødvendigst. Udarvingerne leek dog ikke d og protesterede imod Husets Salg; det truede med Pro

men da Thingsvidner bekræftede Oles sidste Vilje, kom det til saadan Akkord, at de beholdt Huset mod at betale 400 Spdlr. Og for disse besluttede nu Gadens Beboere, paa gode Folks Raad, at lade denne brolægge. Dette skede, og Resten, en 40 Daler, indsattes i Sparebanken til Brolægningens Reparation. Men da de saa saae ud paa Gaden og bemærkede, hvor stort et Gode dens Brolægning var, at de og Koner og Børn nu kunde gaa tørskoede baade langsad den og tvertsover til hinanden, og de maaskee iblandt andet ogsaa tænkte paa hvormegen Sygdom derved blev undgaaet: saa tænkte de paa at hædre deres Velgjører og vise sin Taknemmelighed paa en eller anden Maade, og saa valgte de, paa en brav Mands Vink, ovenomtalte smukke, idet de for et Sammenskud opsatte hint saa vel fortjente Minde.

— — Idet samme jeg kom ud af Gaden gik der en Mand forbi, som gjerne kunde foræere Byen et Kirketaarn uden at han derfor behøvede at smøre Smøret tyndere paa Brødet.

28. Samvittighedens Magt.

Det er længesiden vi hørte fra gamle Skolemester Ole Andersen. Han har ogsaa lagt syg af Nervefeber paa en af Gaardene i hans Omgang, hvor denne farlige Sygdom just var brudt ud uden at man endnu vidste Sygdommens Natur. Ellers havde Ole nok ikke villet udsætte Børnene for Smitten; og det varede heller ikke mere end een Dag før han undersøgte og fik Mistanke om hvad Sot der var i den anden Stue paa Gaarden. Den anden Morgen laae Ole; og han havde nok med at samle sine Tanker saameget, at han kunde faa Børnene, saavidt muligt, henviste til Nabodistrikterne medens han blev liggende. Udpaa Dagen talte han allerede vildt, i ni Dage stod det om Livet, og i syv Uger var han bunden til Sengen

af en Mathed, der lignede Døden, som Tusmørket ligner Natten.

Men Noget skulde støt hændes med Ole. Selv Drømmene plejede ikke at gaa spildt for hans altid ransagende og undersøgende Fornuft. Stundom saae man ham om Morgenen sidde overende paa Sengekanten, med een Strømpe paa Benet og den anden i Haanden, eller hvilende sig halvtoverende paa Albuen indtil han efter nogle Minuter pludselig ligesom rev sig sammen og sprang op. Det var da en Drøm, som han forfulgte med en Mine som en anglende Fisker. Han speidede da i sin Sjæls Dyb efter en Drøm, han havde havt om Natten, ligesom man luder sig udover Baaden for paa Kjærnets Bund at see de svømmende Vasblommer og Veenhaargræsset og Fiskene og de smaa Insektuhyrer; men ikke gjorde han det med Overtro, som om Drømmene nogensinde indeholdt Aabenbarelser eller vare noget andet end det dyriske Livs, Blodets, Mavens o. s. v., naturlige Indvirkninger paa Hjernen — det fineste og meest modtagelige af alle Legemets Organer — uvilkaarlige, ufrivillige, forunderlige, men netop derfor morsomme siden at betragte, som de Figurer Vinden kan frembringe i den fine Sne, eller i den endnu lettere Sne som de afblomstrende Piletræer nedryste. Ole besad en god Samvittighed, et sundt Blod, et godt Lune, var maadelig, og gjorde saameget af en god Søvn, at hverken Medisterpølse eller Gaasesteg kunde lokke ham til at tage mere til sig om Aftenen, end han vidste han kunde sove godt om Natten paa og drømme behageligt mod Opvaagningen efter. Og fordi hans Tanker vare rene og hans Lune godt, vare hans Drømme altid saadanne, at han nødig vilde gaa Miste af dem. Behagelige og opløftende Drømme ere ogsaa et af det uskyldige Hjertes sødeste Belønninger. Den rige Synder kan ikke kjøbe sig dem for sine Skatte, og han vilde det dog, om han havde smagt deres Sødhed. Men denne Velsignelse som kan falde over den dydige Fattige, ligesom en Dugg fra Englevinger, nedrystet over ham om Natten, erholdes ikke i rigeste Maal uden Sjelens Opklarelse, uden at Sjelen bibringes en heel Deel Forestillinger. Det er nemlig disse, som gjengives, og som oftest med en vidunderlig Klarhed, i Drømme. Ole, som be-

sad nogen Kundskab om Verdensbygningen, befandt sig ofte idrømme imellem Stjernerne, paa Tinderne af Maanens udbrændte Vulkaner, eller, naar han om Aftenen havde beundret den straalende Aftenstjerne, paa denne, paa Planeten Venus; og da hjalp Indbildningskraften ham med de enkelte Udsmykninger og Udbildninger, hvis Sandhed naturligviis ikke var at lægge Vægt paa, men som dog udgjorde en Aandens Nydelse. Han havde læst Historie — ofte saae han og talte med dens store Mænd: han saae Napoleon og Luther og Kolumbus og mangfoldige Andre lyslevende og i deres Tidsalders Dragter. Han var vel hjemme i Fædrelandets Historie, og en Nat kunde han have seet Trondhjems berømte Domkirke i dens fulde Pragt; en anden Nat havde han seet gamle Halfdan Svarte eller hørt Sverrers Taler om Drukkenskab og over Magnus Erlingssøn. Han var i høi Grad religiøs; men Noget, der skulde forestille Gud, saae han dog aldrig, siden han forlængst havde forladt de afmægtige Forsøg paa at afbilde sig den Almægtige; men ofte omgikkes han idrømme med himmelske Aander, og han kunde see Jesu rene, forherligede Aasyn imellem Apostlenes forskjellige Ansigter. Hans Aand var oplyst, hans Hjerte reent, derfor vare hans Drømme opløftende og behagelige, saa han var tilmode, naar han engang imellem ikke kunde erindre dem, som om han havde mistet en Ring af Værdi imellem Fingrene, sørgmodig som over en Blomst, der fortidligen er visnet. — Men vi kom ifra hvad der hændtes Ole, som noget støt skulde hændes og hos hvem selv Nattens Drømme ikke vare spildte, men indholdsrige paa Sødme for hans Hjerte og Næring for hans Aand, saa han ligesom Bien udsugede hvad der var godt ved dem og forkastede det unyttige. En Morgen paa den syvende Uge i Sygdommen sad Ole overende i Sengen, stirrende frem for sig med de klare skarpe Øine ud af det udtærede Ansigt, eftertænkende en Drøm, han havde havt paa Morgensiden af en alvorligere Karakteer end ellers. Han havde engang, som kommanderet Soldat, seet en Henrettelse, og da Drømme for en stor Deel bestaae i uvilkaarlige Gjenerindringer eller Fremstillinger af Noget engang oplevet (ligesom om Erindringen var en Æske, hvori alt saadant var kastet ind og Laaget gled af isøvne) havde han gjenoplevet

dette Optrin, og sad nu grublende over Aarsagen til en saa ubehagelig, fra hans sædvanlige saa forskjellig Drøm. Da hans Hoved endnu var svagt, varede det en Stund før han fandt, at denne ikke var nogen anden, end at han Dagen iforvejen havde læst en Fortælling om en Forbryder, en Morder, en Mand i de lykkeligste ydre Kaar, som efter mange Aars Forløb blev dreven af sin Samvittighed til at overgive sig selv i Retfærdighedens Hænder. Det var over Duertid og midti Slaataannen. Alle vare paa Marken, kun Ole alene i Kammeret, der vendte mod Svalen. Pludselig stikker et af disse Kvindfolk, som stundom rangle om paa Landet med alskens Varer, Hovedet indad Døren, og spurgte om han ikke vilde kjøbe en Dunke Totens-Brændeviin. Ole blev siddende i sine egne Tanker, stirrende stivt paa hende, men uden at svare. Kvindemennesket gjentog sit Spørgsmaal, trinende heelt ind med den rødmalede Dunk under Armen.

„Otte Graders, Far. I kunde da gjerne svare."

Ole saae paa hende uden at svare anderledes end med en Rysten paa Hovedet. Han var fordybet i Tanker over Samvittighedens forunderlige Væsen og uimodstaaelige Magt. Det var ham, som om han stirrede ned i en bundløs Brønd eller Grube hvoropaf forfærdelige Aander fra Tid til anden steg. Men han anede ikke, at han snart skulde selv opleve et Vidnesbyrd om dens Vælde, og det nu i hans uvirksomme Tilstand, som om det blev ham tilsendt fra Himlen selv. Kvinden nærmede sig meer og meer, stedse gjentagende i en paatrængende Tone sit Tilbud. Hun nærmede sig alt til hun omsider stod ligeved Sengefoden og fik tydeligen see Oles skarpe, nu formedelst hans anspændte Aandsvirksomhed og det blege Ansigt næsten sortladne, steenkulskinnende Øine. I nogle Sekunder svarede hun hans Blik med frække Øjekast; men pludselig maler der sig Forlegenhed og endelig en dødelig Angst deri. Man hørte intet i Værelset uden Stueuhrets alvorlige Slag. Man kunde have hørt en Myg lufte sine Vinger. Med stigende Angst bryder endelig Kvinden Tausheden og spørger ligesom ampusten: „Gudbevars, Gudbevars da, hvorfor gloer I saa paa mig?" Ole svarer intet. Hun gjentager og atter gjentager sit Spørgsmaal. Ole tier endnu fremdeles. Da raa-

ber hun pludselig, ligesom udenfor sig selv: „Gid Fanden tog jer! I har ikke med at glo saa paa mig; jeg har ikke gjort noget ondt.“ Ole tier; men Øinene syntes at blive mørkere og skarpere.

„Jøssu Navn da! Jeg har sandelig ikke gjort noget Ondt. Men se dog engang bort, og ikke slig som om I vilde stikke En tvertigjennem.“

Endnu lukker ikke Ole sin Mund op. Han forundres ved sig selv, da han mærker hvad Magt han har over hende, og begynder at ane noget Ondt. Kanskee hun har stjaalet noget i det tomme Huus, tænker han.

„Gud hjælpe mig!“ — udbryder Kvindemennesket, famlende efter Forklædet, „Gud hjælpe mig! Lad mig dog gaa. Hvad vil I af mig? Ak Gud, jeg seer alt, han veed det, han veed det. Og Noget, som en Orm, syntes at vride sig i hendes Indvortes. „Ak Gud, ja jeg skal gjerne tilstaa det. *Eet* har jeg havt.“

Ole aabner Munden. Et Lys gaaer op for ham. Alvorlig siger han: „Jasaa? *Eet*? Jeg har ikke spurgt dig.“

„Ja,“ udbryder hun grædende, „eet uægte Barn har jeg havt; men sandelig ved Gud ikke fleer.“

Ole spørger med endnu fastere Blik og dybere Tone: „Jasaa? Bare et?“

„Ak, ak! Hvoraf veed I Alt? Javel, to har jeg havt; men siig det for Guds Skyld ikke til noget dødeligt Menneske, for ellers er det ude med mig. Men jeg har vist ikke gjort dem noget Ondt; visselig ikke! Hvorledes skulde jeg kunne det?“

„Ak, Gud i Himlen! Nei, jeg har gjort af med det Ene af dem! Nei, jeg har dræbt det Andet ogsaa; O Gud, hvad er dette for en Mand? Gud bevare mig for slig en Mand . .“ Og med et Skrig styrtede hun paa Døren før Ole endnu ret kunde besinde sig om hvad der var at gjøre. Men Forbrydersken kom ikke langt unna. Hun sidder nu hos Lensmanden.

Ole sad forbauset tilbage, slagen af Ærbødighed for den Aabenbarelse af den guddommelige Retfærdighed, hvortil han havde været Aarsag og Vidne. Hvilke frygtelige Kræfter i Samvittigheden, naar den først bliver vakt! Og den kan vækkes

ved det Mindste, ved Græssets Susen, ved et Blads Raslen, ved en Fugls Røst, ved mange ringere Ting og Omstændigheder end ved en dydig Mands faste Blik. Og naar der, som her, i den Maade, hvorpaa den opvaagnende Samvittigheds Stemme lader sig fornemme, ligger noget med Afsindigheden Forvant, er dette et endnu større Vidnesbyrd om Samvittighedens Magt. Domstolenes Bøger ere fulde af Tilfælde, hvor denne Magt viser sig saa overvældig baade Vilje og Overlæg, og det er et Spørgsmaal, om det ikke er den, som driver til de fleste Selvmord. Den boer i Sjelen, den er en af dens Hovedbestanddele, og lader sig derfor kun til en Tid bedøve af Blod og Kjød. I Sjelens fri Tilstand efter Døden maa den virke endnu stærkere, og Billederne af en Fortærelse og Gjenopvaagnen til Fortærelse i Flammer ere kun et Forsøg paa at give et Begreb om dens Kvaler.

En ond Samvittighed er den nærmeste Syndens Følge. Der udvikler sig mange andre; men denne er den nærmeste og uundgaaeligste. Det er især ved den Synden straffer sig selv. Dette er Grundloven i Guds moralske Verdensregjering, og dens Øjemed er, at føre Sjelen igjen tilbage til det Rette, til Tilnærmelsen til dens hellige Ophav. Efter sit Væsen er det Onde Unatur, maa indvirke forstyrrende paa Menneskets sande Natur og frembringe en Række af ulyksalige Følger. Disse maa ansees som en Hevn af den krænkede Natur, som en Straf, det Onde fuldbyrder selv paa sin Udøver, afsondret fra de Straffe, den guddommelige Retfærdighed ellers lader følge i mangfoldige jordiske Ulykker, saasom Synet af den Elendighed, en Synd kan afstedkomme for Andre, Sundheds- og Velfærdstab, udskjæmmet Udvortes o. s. v. Hine Lastefuldhedens umiddelbare, i Sjelen selv fremynglede Følger, ere derimod Fornuftens Formørkelse (saa Evnen til at skilne imellem Ret og Uret sløves) Viljens Frihedstab og endelig den onde Samvittighed, denne Frygtelige, som man har afbildet som et fælt Væsen, idelig og overalt med Fakler og Svøbe og forstenende Aasyn forfølgende sit Offer, der ofte omsider ikke veed at gjøre andetsteds af sig end under Bøddeløxen eller i Graven.

29. Skildringer fra Hytterne.

1. Julekvællen hos Gjenboerne.

„Det var noget at slæbe Vassaaer til for den Juulkvællen. Lort blier Lort" — mumlede *Kari*, Kone til Graasteensmurer Hans Fælle, idet hun Juleaftens Morgen traadte ud paa den brøstfældige Steenpall udenfor sin Hytte, der hørte til en af de smaa Klaser af Huse, som ligge hist og her i en Afstand fra Kristiania, og idet hun saa over til Nabokonen Mari, som laa og skurede sin Trap.

Ja selve Steenpallen var brøstfældig udenfor hendes Hytte, og det uagtet hendes Mand, dens Ejer, var Graasteensmurer og Steenbryter af Profession og havde meer end nok af Steenrøser saagodtsom udenfor Stuevæggen. Han kom nu ogsaa tilsyne i Døren, gnikkende sine Øine, kløende sig i Haaret og slæbende paa et Par Buxer, der syntes nedtagne fra en Fugleskræmme. „Haa dages det, Kari?"

„Se selv, Aaskesvinet. Det er alt langt paa Dag."

Ja Hun kaldte sin Mand Svinet, Aaskesvinet (formodentlig fordi han plejede at ligge i Asken naar der havde været opgjort) men hvorledes saae hun vel selv ud? Det er næsten ubeskriveligt. Kun var det rødgraa Haar, som stak frem under en Hue, hvis Farve det var umuligt at angive imellem Drankeguult og Kaffegrudbrunt, det Modbydeligste af det Hele. Ansigtet, som ikke var bleven vasket siden Kari var ude i sidste Høstregn, kunde dog vel, ved Hjælp af Lud eller Sæbe og Vand blive reent, skjøndt Smudset laae saa tykt, at Aabningerne syntes ligesom opskaarne for Øinene; men at faa det Haar reent — dertil maatte Dages Arbeide medgaa. Før kunde man banke tyve Meel- Aske- Fjær- eller Hakkelsesække rene. Det kløer og bider, det mylrer og ryger for Øinene bare ved at tænke derpaa.

Og nu Karis Skjørt og Særkærmerne? Gud i Himlen, at Purken, der reiser sig fra et Bad i Grøvten, skal kunne være et Menneske til Spot! Nabokonen, som laae og skurede sin Trap, skal Gud vide var tarvelig nok klædt og for Øjeblikket

og i det Arbeide heller ikke meget reenlig; men af nogle Ord, hun vexlede med en Mand, som stod bagom Væggen og kvistede Brusebar op, kunde man vide, at hun vilde blive reen tilkvæls, baade hun selv og Hendes. „Kristen — raabte hun — nu er jeg færdig. Kom nu med Barret dit til Trappen, og hent' mig saa en Vassaa, at jeg kan faae hængt paa til Bona.“

Tre smaa Ansigter i Skjorten kigede ud igjennem Vinduet og bankede paa til Moderen.

Parret paa den anden Side var gaaet ind igjen, og Manden havde lagt sig igjen i sin Kasse efterat han havde faaet stellet Kjærringa til Byen efter en Pot Akkevit „siden det var Juulkvællen.“

„End Lys da siden det er Juulkvællen?“

„Lys da! Kjøb Brændeviin for det med, og se til at faa en Halmdot med dig fra Torvet til at dytte bedre i Vinduet med.“

Nu skulle vi see hvordan den smudsige og nederdrægtige Armod og hvordan den reenlige og agtværdige Armod høitideligholdt Juulkvællen hver paa sin Viis.

Omtrent samtidig kom *Kristen* og *Kari* hjem med hvert sit Knyte. Af Karis stak der to Buttelhalse frem; af Kristens et Lys og et Par Rugkager. Det var i Mørkningen. Vi ville først følge Kari ind.

„Hei, vil du op, dit Sviin! Nu ligger han igjen, og ingen Veed er hugget.“ Saa dundrede hun paa Døren; men — jovist Veed? Den maatte nok tages lidt senere ifra Skigardene omkring. Og det var ogsaa Meningen. Kari slap ind, og mere see vi ikke til Parret, end at en Arm viser sig forat dytte til Ruden med en Halmvisk. Hytten var og forblev bælmørkt. Kun da *Hans*, med de Ord: „drik nu ikke op altsammen, Kari!“ senere paa Kvællen, listede sig ud for at stjæle Skigardveed, saae man et lidet Glimt fra Gruen. Hvormeget anderledes hos Kristen, som dog ikke havde kjøbt for flere Skilling. Brændeviinspotten og de Brødvarer, der fulgte med i det Knyte, Kari bragte med fra Byen, kostede 1 Mark, og for en Mark havde nu Kristen kjøbt sig et Fiirskillingslys, Øl, Gryn og Sirup til Grød samt et Par Kager til Børnene.

O hvor yndig er Fattigdommen, naar den bærer Skyld-

loshedens Mærker! Ingen af disse Rigdommens udmajede og udforede Dukker, som føres om tilskue i smaa Karether med Opslag paa, Gigher og udstoppede Lænestolstriller, kunne i rørende Ynde lade sig ligne med de tre reenvaskede Smaa, som sad paa den barstrøede Trap, lyttende efter den fjerne Klokke i Aker, som ringede Helgden ind, da Faderen kom hjem.

„Dom!“ sagde den Ene.

„Dim!“ sagde den Anden.

„Domdimdom!“ sagde den Tredie. Og saa efterlignede de Klokkens Helligkimen i det Fjerne.

Den Ældste, „Vesle-Ola,“ reiste sig paa Trappen.

„Dom!“ sagde han, „Det er for Gud Fader.“

„Dim!“ sagde han — „Det er for Gud Søn.“

„Domdimdom! Det er for Gud den Helligaand.“

Med denne Høitidskimen af uskyldige Tunger og med denne Præken blev Faderen modtaget.

„Om vi aldrig skal brænde Lys meer hele Aaret,“ havde Mari sagt, „saa skal vi brænde i Aften.“ Og saa skede det, og nu kunne vi see ind paa denne Side af Vejen. Vinduerne vare rigtignok grønne (fordi de vare af billigste Glas, og fordi vi ere nogle Fuskere her i Landet i denne, som i saa mange andre Henseender) men rene vare de, saa de dog gav et Indblik i Stuen. Paa Arnen rørte *Mari* Turuen i Grødgryden. Paa det vaade Haar og det rene, skjøndt grove og slidte, Linned kunde man see, at hun havde været i Bad efterat alt var overstridt; og for Kristens Reenlighed havde hun sørget før han gik i Byen.

Børnene sad legende paa det barstrøede Gulv. Kristen ved Bordet, hvorpaa en Ølkrukke stod, og hvor Lyset brændte — til Ære for Frelseren. Thi saa troer den Armod, som kun brænder Lys om Juleaften.

„Sesaa! retnu er jeg færdig,“ sagde den raske Kone med et Par dygtige Turuslag. „Saa skal vi sove saa godt inat, for jeg har nok saa vi berge os over Helgen. Bare lidt til, lidt til, Kristen, saa skulde det nok gaa.“

„Ja bare vi kunde komme væk fra dette Grandelaget her, væk til en Huusmandsplads, hvor det saa var henne. Jeg er

bange for Barna der. Idag blev igjen han Hans Fælles Unge jaget til Byen forat tigge og forat faa med sig hvad det kan være. Jeg kom i Følge med Kjærringa, og hun bandte Ungen, som ikke alt var kommen hjem med Suul til Brændevinet. For det har vi da selv, sagde hun."

„Kan nok lykkes, Kristen, om der saa ingen Lykkespaan kommer i Lyset der — det velsignede Lys, som gjør mig ret saa glad om Hjerte fordi det skal betyde noget og fordi det er saa bistert Veir ude. Hu! — sagde Konen — idet hun lagde Ansigtet til Vinduet — der er saa mørkt som en Grav over hos Hans'."

Det var hyggeligt at se ind igjennem Vinduet i den lille Stue; men ingen Mennesker saae derind. Ingen var ude i sligt Snefog, som var begyndt. Ingen uden den Engel, Gud udsender hver Julekvæl, forat han skal se efter hvorledes man overalt høitideligholder hans Søns Fødsel. Men *han* stod udenfor og lagde det venlige Aasyn til Ruden.

„Moer, Moer, jeg seer noget vakkert ved Ruden," raabte Vesle-Ola. „Se Johanne, se Vesle-Marthe!" Og alle tre Børnene strakte virkelig Armene ud imod Vinduet, som om de saae noget der.

„Nei, Børn, der er intet," sagde Mari.

„Store hvide Vinger. . ." vedblev Vesle-Ola.

„Det er Sneen, Barn, som lægger sig paa Ruden."

„Gud veed hvad Barn kan see," sukkede Mari.

„Kan dog gjerne see efter," meente Kristen, aabnede Døren og saae ud. Der var Ingen. Men hvor forbausedes de gode Folk ikke, da det strax efter bankede paa Døren, og en finmutklædt Storkarl traadte ind.

„Nu Gudskelov fordi I havde Lys tændt ikvæl, Godtfolk, for det gik jeg efter," sagde han. „Her er da et kristent Huus, og her faaer jeg vel Hjælp. Jeg har i Mørkningen slaaet indover Jordene en Miilsvei fra Byen; men i Snefoget forsvandt ethvert Spor, Hesten var ukjendt, og har traadt sig fast i et Brohul her i Nærheden, saa jeg maa bede dig om et Haandtag, Manden min."

Kristen var strax færdig. Men hvad skulde de see, da de kom til Hesten, uden en sort Skikkelse af et Menneske,

som laae paa Hænder og Fødder og arbeidede med at overskjære Vadsækremmen i Slæden? At kaste sig over ham og holde ham fast, var et Øjebliks Sag for Kristen.

Hans Fælle, *Hans Fælle* var det, som paa sin Udflugt efter Skigardved havde truffet paa den forladte Hest, og saa benyttet sig af Leiligheden.

„Det skal du have undgjældt," mumlede Skurken.

„Nu foran i Skvætten, Karnalje!" tordnede den Reisende, „Og saa afsted i Arrest."

„Vil I gjøre mig en Gjentjeneste," sagde *Kristen*, saa slip ham! Han er saa fattig. Jeg kjender ham; han er min Nabo." Den Reisende gjorde det; men han gav ham nogle Rap, saa det sang i hans Ribbeen, med paavejen. Han var et Menneske, et godt Menneske; men oprørt, og i de Sekunder ere de gode Mennesker ikke længer gode, men de skrøbeligste af alle.

„De Rap faaer *jeg* svide for," sagde Kristen ved sig selv bagpaa Slæden, da Hesten endelig, uden at brække Benet i det Hul i en Grøftebro, hvori den sad fast, var kommet paavei igjen. „For det er saa — forklarede han sig nærmere — at naar af to fattige Naboer den Ene er en Skarv, betragter han den Anden som en Fiende, der maa udrøddes, om han ikke gjør Parti med ham eller dog ikke lukker Øinene til." Det var idetmindste Meningen af hvad Kristen sagde.

„Skal vel raade Bod paa det," meente den Fremmede.

Da de kom til *Kristens* hørtes ligeoverfor hos *Hans'*, som havde taget korteste Vei hjem, vild Domineren, Banden og Skjænden i den mørke Hytte. Kjærringen holdt paa at mishandle et Barn: *Hans* paa at true under de græsseligste Eder. Mellem hinanden hørte man: „Kjære vene Moer, jeg fik ikke mere og allesteds var lukt; bare slaa mig ikke! Du seer ikke hvor du træffer.." — „Satansunge! komme saa tomhændet hjem! Har ikke Vet meer end en Bikje" — „Jeg skal D— steike og brændbakke mig betale ham, at han tog mig over Ryggen som en Tyv og de Rap jeg fik.." o. s. v. Det var gruopvækkende at høre paa — gyseligt paa en Julekvæl.

Men paa den anden Side af Vejen — da den Reisende og *Kristen* traadte ind, sad *Mari* og madede sine tre Smaa med samme Skee. Herligt som en Engels Kjærlighed, yndigt som

en Spurvs! „I gode Folk — sagde den Reisende — eders Julelys har viist mig hid og ydet mig en stor Tjeneste. Det skal aldrig mangle eder for Eftertiden. Jeg hørte hvad den Lille der sagde ista om Engelen, og jeg vil heller ikke negte hvad han kan have seet; men vist er det, at jeg vil kalde det Tilfælde en Herrens Engel, som har ledet mig til eder. Jeg hørte eders beskedne Ønske, om blot at komme bort som Huusmandsfolk ifra det Pak, I ere komme imellem. Jeg er N. N. og har en saadan Plads paa min Løkke; og siden Du frygter for Hevn af den Usling, uagtet du dennegang frelste ham fra Strafanstalten, saa kom imorgen om I ville.“

Mari var nær sjunken paa Knæ. Hendes Mund var aaben, hendes Øine stirrede paa den Fremmede, som om hun saae Vesle-Olas Engel med de store hvide Vinger klapprende ved Vinduet. *Kristen* tørrede sine Øine paa Ærmet.

Da de endelig havde faaet saamegen Sands, at de kunde takke, bemærkede *Mari* dog: „Nei ikke imorgen. Det er Helg. Min Broder skal komme hid og passe Børnene medens vi ere i Kirken, for did maa vi.“ Den Fremmede var ligesaa rørt som de, da han skiltes fra dem.

„Tænk dig, Kristen, sagde Mari (hvis Kjærtegn dog udelukkende skjænkedes Børnene) en god Plads, en god Huusbonde, fast Arbeide og saa væk fra Disse heromkring! Og alt Dette blot fordi vi havde saamegen Kristenskik i os, at vi vilde, uagtet vor Fattigdom, brænde Lys Juleaften! Nu! lad det brænde da til Midnat til vor Frelsers Fødselsstund. Da skulle vi sammen prise ham og hans Fader, fra hvem alt dette er kommet, og da, Kristen, da skulle vi inat sove saa godt og kanskee faae see Engelen, som Barnet saae.“

2. Den Fattiges Kirkegang. Forældre- og Lancaster-Opdragelse i Kjeltringsstreger.*

„Nei, Kirkegang kan der ikke blive noget af,“ sagde Mari den følgende Julemorgen til Kristen, „for hverken Du eller jeg have Klæder dertil. Havde jeg endda bare et skikkeligt Tørklæde. Reent er nok det jeg har, men . . .“

Saa er det. Kirken mister mange af sine bedste Børn,

fordi de ikke have Klæder at gaa med. Smukt er det, at man vil være peen og net i Guds Huus; men ilde er det, at dette er bleven overdrevet indtil at Kirkegangen er bleven til en Parade-Udstilling af Flitter og Flatter. De laane af hinanden naar de endelig maa gaa tilalters paa en Søndag naar mange Kirkefolk ikke ere ventendes. Men naar nu Ureenlighedstilstanden er saaledes hos Den, der vil laane, at Ingen vil vove sin Kjole de Timers Tid? Man vilde forfærdes, naar man kom underveirs med hvormange Tusinder, der i saa og saa mange Aar ikke have været indenfor en Kirkedør.

„Og dog vilde jeg saa gjerne i Kirken idag,“ sukkede Mari. „Thi jeg er saa glad, og vi have ogsaa stor Grund til at takke Gud.“

„Raad har vi nok til et Tørklæde nu for de Penge vor nye Huusbonde gav mig igaaraftes for Hjælpen; og var det ikke saa seent paa Juuldagen, saa er der Kjøbmænd nok derinde i Byen, som gjerne staae op om Natten for at veje ud et Fjerdingspund Kaffe.“

„Det er for seent — det ringer alt første Gang.“ Den deilige Julekimen hørtes tydelig gjennem den klare blaa Luft som Sølv gjennem Glas. Børnene, som laae længe idag, begyndte at lytte og at hærme. „Dididididi“ hærmede begge de Mindste, og Vesle-Ola faldt ind med sit „Domdimdomdom.“

„Veed du hvad? — sagde Mari pludselig — gaa Du forud og stel Brormin hid at passe Barna, saa gaae vi sammen lel. Vi kunne sætte os ved Døren under Orgelskuret. Rene ere vi dog, Gudskelov, og til Paaske eller før skal vi med Guds Hjælp see noget likere ud. Og nu op, Barn!“ Og de tre Rollinger krøbe muntre ud af deres lille Kasse.

„Jagu' vil hu Mari tilkirke idag,“ sagde den fæle Kjærring i Gjenbohytten, idet hun blæste og spyttede paa Ruden til hun fik et lidet Kikhul. „Tvi Fan'ens Skind, ikke at have mere Skam for sig end at gaa slig sta. Da kunde jeg gaa med.“ „Det skulde Du kunnet, Kari — Uh! uh!“ stønnede Manden borte i Sengen — dersom jeg havde faaet Vadsækken løs. Der var nok til os begge, skulde jeg tro. Men Kristen skal.. Uh! uh! det værker mig saa i Ryggen. Men bi lidt!..“

Resten døde hen i en Stønnen, som halvdeels kom af Rappene, halvdeels af Fyldesyge siden igaarkvæl.

„Nu, vil du ikke hae lidt af det Jens bragte med sig igaar, Hans?“ — „Grisemad! Du skal ikke tage imod sligt, Gut.“ — „Vel nok tage imod, men saa slænge det bagom Væggen. Hei, der kjører'en Rasmus Nordsæt tilkirke med Kvindfolka sine. Jøss hvor griskt og grumt det skal være. Det skinner langt afvei af de Bælene. Ei, svindt Jens, rap dig! Der mistede Styrkaren Svøben under den tykke Kappen sin uden at mærke det. Svint og knip den herind!“

Jens smuttede ud af Døren og bragte strax efter en Svøbe ind igjen med sig.

„Hid med den, Gut!“ buldrede Faderen — „God Svøbe, D— klore mig! Ingen saae det vel?“

„Var det likt det da?“

„Nei, Kristens ere jo gangne tilkirke,“ bemærkede Konen. „Har du hørt sligt? De er vel bedre end os, skal jeg tro.“

„Nuda, saa kan det da bli'e til en Sup tilkvels, og denne Dag gaaer da vel med. Du veed den Marketenteren der paa Hjørnet, Jens. Naar du gaaer ind ad Porten, lader han dig nok faa en Pægl for Svøben.“

Saa er det: der gives Borgermænd her i Byen, pyntelige og pene Folk, som ikke tage i Betænkning at sælge Brændeviin til ganske unge Fattiggutter for Ting, de ganske vel maa vide ere stjaalne. Bliver der Spørgsmaal om denne skjændige Handel, da heder det, at Tingene kun ere tagne i Pant. Hvilken Andeel have ikke Slige i Forbrydelserne og Fordærvelsen? Det hændte nylig, at tre slige Drenge, saa lasede og usle, at Mistanke strax burde have opstaaet, uden Vanskelighed fik sig hos en Borgermand seent en Søndags Aften en Pægl Brændeviin for en Sølvfingerbøl. Umiddelbart efter at have drukket den op, begik de et Indbrud, bleve grebne, og under Forhøret kom da ogsaa dette op og at Fingerbøllet var stjaalet. Marketenteren gjorde da Eed for Retten paa at det kun var sat i Pant(!)

Der var da ingen Vanskelighed for Hans Fælles Unge at reise en Pægl Brændeviin for den rapsede Svøbe. Men der skede noget endnu værre paa den Tour ind til Byen. Morbro-

deren, der skulde passe paa Bornene i den anden Stue, havde ladet Vesle-Ola slippe ud paa Trappen just da Nabogutten gik forbi.

„Kom og følg med til Byen, Vesle-Ola, skal vi ha'e Moro. Det er Jula.“

„Bare ikke Moer blier sindt,“ mente Vesle-Ola; men han gik dog.

— — „Bi nu her udenfor — sagde Hans Fælles Søn, idet han knappede bedre om Svøben — mens jeg faaer Brændeviin til'en Far og Mor. Men svindt ind i Porten, om du skulde see en Mand komme i blaa sid Frakke, blank Hat med Skilt og Stok i Haanden, eller nogen med Guldsnor om Luven!“ Det var Juledags Formiddag under Høimessen; men nok er det, Gutten kom ud igjen uden Svøbe, men med halvanden Pægl paa Flasken.

„Smag!“ sagde Hans Fælles Søn. „Der er en halv Pægl over, saa'en Far ikke kan mærke noget.“ Og dermed tog han sig en dygtig Slurk i Portkrogen og rakte Flasken til Vesle-Ola, som gjorde efter, men strax maatte give det fra sig igjen, da Naturen bød imod. „Saa gik det mig ogsaa første Gangen“ green Hans Fælles Unge; „men huf Gut! hvad godt det gjør nu“. Og atter klunkede det ham i Halsen. „Nu kan det være passe,“ sagde han og saae paa Flasken imod Dagslyset. „Det var mig, som tog Svøben, saa det er mig, som spanderer paa han Far.“

„Nu faaer jeg hjem til Moer,“ klynkede Vesle-Ola. „Hun er vist kommen nu.“

„Pyt, nei!“ sagde Staklens Forfører — „nu er det Middag, og idag er nok ingen Vægter ude. Idag skal vi leve godt. Gaa du ind i Kjøkkenerne du, som liden er, skal du bare see. Og naar det saa lider om lidt, skal vi gaae Gregoriusbrur sammen hele Maaneden. Vesle-Ola kom særdeles tilfreds ud af det første Kjøkken. Han lovede sin Forfører at blive oftere med ham til Byen. De holdt et Par Middage sammen ude i Portrummene, thi Hans Fælles Søn, som nok vidste, at han ikke var kjendt for godt, holdt sig tilbage. Men

han lærte Vesle-Ola, at han paa et Sted skulde sige, at Forældrene vare døde i Kolera, paa et andet, at hans Moder laa syg og at Faderen var død, paa et tredie, at Forældrene havde sendt ham ud for at bede til Julehelgen o. s. v. Og, som sagt, Ola fandt, at det lønnede sig, og han var saa glad i sin Kammerat, som havde lært ham denne Maade at faa god Mad og Skillinger paa, at han fandt sig i at han altid tog fra ham disse og et Par smaa Støvler, som en god Kone etsteds gav ham, da hun hørte, at Moderen laa syg hjemme paa Enerhaugen og at Ole havde syv Søskende. „Jo daarligere du seer ud, jo bedre,“ sagde Kammeraten, idet han tog Støvlerne. „Du burde ikke have noget paa Benene heller.“

Fra Betleri, der lyver, og til Tyveri er et saa kort Skridt, at det ikke er godt at sige, om det Sidste virkelig er værre. Tyven stjæler som oftest fra Fremmede; men Betleren, der lyver, vil jo bedrage den, der gjør ham godt, og han bestjæler tillige den virkelige Nød ved at berøve den en Gave, som ellers vilde være falden i dens Skjød. Hverken for Menneskenes Øine eller for sin Samvittighed maa derfor Betleren, der lyver, holde sig for mindre slet end Tyven; og vist er det, at, om han ikke stjæler paa samme Maade som denne, saa er det af ingen moralsk bedre Grund, end fordi hans egen Maade synes ham sikrere. Han burde derfor ogsaa lide Tyvens Straf, og Ingen burde, for sin egen Skyld, være ivrigere til at hindre ham i at drive sit Uvæsen end de virkelige Nødlidende selv, fordi disse lide meest ved hans Indgreb — kort, den fattige Klasse bør øve et indbyrdes Politi og rense sig selv fra de Personer, som skade den ved at blande Forbrydelser og Lumpenhed med Fattigdommen, der kan være saa agtværdig, ligesom den altid er hjælpeværdig og ikke vilde mangle Hjælpen, om slige Misbrug ikke havde gjort de Formuende mistænkelige imod den. Dersom det skede — man skulde see hvor overordentlig de Nødlidendes Antal vilde indskrænkes, og siden idelig formindskes, fordi Hjælpen da vilde rigeligere kunne ydes Enhver.

Læs dette to Gange, og medens du gjør dette, saa tænk, at Hans Fælles Gut havdeført Vesle-Ola ind i et Portrum for der bag en Vogn at lure paa, at en Student skulde gaa ud, hvis Dør gik ligeud til Portgangen. „Da hænger han Nøglen bag Dørposten — havde Kjeltringen hvisket — og saa skal vi see hvorledes han har det. Da han gik i Døren ista, saae jeg en vakker Meerskums Pibe med Sølvbeslag paa Væggen, og en havde han i Munden. Saae du den? Kan gjerne være der er flere.“

Vesle-Ola blev ganske bleg. En Følelse sagde ham, at Kameratens Forsæt var at øve noget Ondt. Han erindrede, at Moer ofte, naar hun skiftede Maden, havde sagt: „rør ikke det! Det er Maries eller Thorstens; men det er dit.“

„Jeg vil gaa hjem,“ suttrede han, „hjem til Moer.“

I samme Øjeblik tog det i Studentens Dør og Kameraten dukkede Vesle-Ola raskt ned bag Vognen. Ganske rigtigt; han hængte Nøglen bag Dørposten.

„Nu staa i Porten du Ola;“ sagde Informatoren, og se bare efter, om han ikke kommer tilbage. Det er der jo ikke noget ondt i.“

Vesle-Ola gjorde saa, glad ved at slippe med det. En sjettedeels Minut efter var Hans Fælles Søn tilbage med to sølvbeslagne Meerskums-Pibehoveder og en Sølvtheskee i et gult Silketørklæde, Nøglen atter paa sin Plads, og begge Guttene ude af Porten.

De gjorde Holdt paa det første ensomme Sted. „Ti nu bare stille, Ola — sagde Informatoren — eller du er ulykkelig, for du har været med. Ja tier du ikke, kommer du paa Raadstuen og faaer Riis. Men det er det Samme, der har du det Tørklæde der, som du kan sige du har fundet eller faaet, hvilket du vil. Og faaet har du det.“

Atter følte Vesle-Ola en Anelse om, at dette hang galt sammen; men da Kameraten rev ham med sig i hurtig Flugt, fik han ikke Tid til at tænke over. Men en Tanke faldt ham ind, som jog alle andre væk, den, at Moer vilde blive glad i Tørklædet og kunde bruge det til Søndags, naar hun ønskede at gaa i Kirken.

Hvad gjorde imidlertid, at Vesle-Ola, da han havde faaet sine Skjænder fordi han uden Lov var løbet til Byen med Hans Fælles berygtede Gut, med en vis Skamfuldhed tog Moderen tilside og hviskede, idet han trak Silketørklædet frem: „vær ikke vred længer, Moer, skal du faae noget Vakkert?“ Gud sænkede atter ligesom et blegt Stjernelys ned i hans Hjerne mellem dens Begreber om Godt og Ondt.

„Jesu Navn! hvor har du faaet det?“ spurgte Moderen..

Vesle-Ola svarede ikke. Samvittigheden rørte sig som en Slange omkring hans Hjerte, stikkende ligesom Hovedet op i hans Luftrør, saa han ikke kunde svare. Han saae paa sin Moders Ansigt, at hun blev forfærdet. Og hun blev det først nu, da hun af Olas Taushed og af hvad hun læste i hans Ansigt maatte forlade Tanken om at Ola havde fundet Tørklædet. Og om han havde fundet det, saa havde han jo villet give det bort.

Der var god Bund i Vesle-Ola! thi han undlod at sige, at han havde fundet Tørklædet, og tilstod strax at han havde faaet det af Jens Hansen Fælle.

„Saa er det jo stjaalet!“ skreg Moderen med Hænderne sammenvredne over Hovedet. Kristen reiste sig og greb efter en Kjep mellem Veden ved Skorstenen.

„Nei, Nei!“ raabte Mari. „Lad være Kristen; men lad os høre alt.“ Og Vesle-Ole fordulgte intet forsaavidt hans Graad ikke opslugte nogle enkelte Ord.

„Væk, væk herfra!“ mumlede Faderen, „Eller vore Børn ere forlorne for dette Skurkepaks Skyld mellem vore Naboer.“

„Han er det alt,“ jamrede Moderen. „Vi maa angive det, og vort Barn vil blive straffet.“ Vesle-Ola havde tilstaaet alt, at han havde staaet paa Post under Tyveriet og at han havde løjet sig til Almisser i flere Huse.

„O Gud hjælpe os!“ vedblev Moderen. „Politiet vil aldrig tro os naar de see vor Fattigdom og da de kjende vort Nabolag, og Ola vil blive straffet.“

„Bi lidt,“ sagde Faderen; „kan du kjende igjen Huset, Ola, hvor det blev taget.“

Vesle-Ola meente nei, siden at alt var gaaet til i saadan Hurv, som han sagde. „Og desuden var jeg saa bange“ lagde han til.

„Angive vi det,“ hulkede Moderen, der havde kastet sig paa Sengen med Hænderne for Øinene, „da vil han blive straffet han Ola der, og hvad vilde den snilde Mand tænke, som nu skulde blive vor Husbond?“

„End om vi ikke angive det,“ sagde Kristen langsomt.

„Aldrig! Det var Hæleri,“ svarede Mari raskt.

„Saa bliver han straffet og baade han og Vi mistænkte. Men jeg mente ikke, at vi skulde bruge Tørklædet.“

„Hvordan da?“

„End om vi tiede ganske stille og brændte det op strax?“

Mari reiste sig fra Sengen med store Øine. „Ja det kanskee. Bare det saa maatte gaa stilt over.“

Hun greb det smukke Tørklæde i den ene Snip og holdt det over Ilden. Det var længere end hun troede, slog sig langt ud, saa den anden Snip strax naaede Varmen, og i et Nu, før hun egentlig vilde, blussede det op.

„Gid Pibehovederne brændte med!“ sagde Vesle-Ola.

„Pibehovederne!“ skreg begge Forældrene.

„Gud fri os! Det havde vi glemt.“

„Det vil blive opdaget alligevel.“

„Vi ere i Skurkenes Vold!“

„I Politiets!“

„Ja, ja, ja!“ stønnede Mari. „Jeg frygter vi have gjort galt — galt værre.“

En mørk Anelse betog dem. Da den sidste Gnist forsvandt i Tørklædets sorte Aske, var det som om det sortnede for deres Øine.

„Vi ere ulykkelige!“ var det Udraab, som paa eengang kom fra deres Læber.

3. Daarlighed og Forbrydelse dele Fölger sammen.

Da Vesle-Ola havde forklaret for Forældrene Sammenhængen med Pibehovederne og Tørklædet, indsaae de, at de vare i det Kjeltringspaks Vold, som boede ligeoverfor dem, og at de, ved saa ubetænksomt at brænde Tørklædet havde begaaet en Daarskab, som hildede dem ind i større Forlegenhed.

„Turde vi endda sige det til den Mand inde i Byen, som vil tage os til Huusfolk til Paaske,“ sagde Mari, da hun en-

delig løftede sine forgrædte Øine op fra Tørklædets sorte Le' ninger, der laae, bævende som hendes Hjerte, paa Skorstenen, saa vilde han maaske kjøbe Mage til Tørklædet igjen, og a kunde blive godt; men nei! *Han* maa ikke vide noget deron *Han* ikke, *Han* ikke, sidst af alle Mennesker!"

„Ja for hvad vilde han tro?" sagde Kristen.

„. . . At vi vare Tyvepak, Hælerpak; og aldrig i Verde vilde han vide noget af os," hulkede Mari, skjulende atter si Ansigt. „Ulykkelige Barn!"

Vesle-Ola sad nedhuket i Krogen. Man kunde see pa hans Ansigt, at han dog begreb hvorfor Forældrene vare sa bange. „Han Jens, som tog baade Pibehovederne og Tørklædet, vil nok tie stille," mente han, men baade Faderen o Moderen mente anderledes.

„Jens vil sælge Pibehovederne," sagde Kristen; „det bliver opdaget, at de ere stjaalne og hvor; Tyveriet bliver undersøgt, og saa . ."

„Ja, og saa have vi Vægterne her . . ."

Vesle-Ola hukede sig dybere ned. Moderen taug; hu begreb, at hun, i Omsorgen for sit Barns Sikkerhed, havd udsat denne endnu mere og selv gjort Uret imod den Bestjaalne Det var en bedrøvelig Juledag i Kristens Hytte, og en syndi over hos Jens.

Der var Glæde over at den fordærvede Søn havde faae saa godt Bytte med sig fra Byen. „Nu kan vi gjerne drikk op Pæglen strax," mente Kjærringen, „for nu er der Raad t mere." Heller ikke dengang havde de nogen Frygt for ikk at faa Tyvegodset afsat. Den, som kjøbte Svøben, kjøbe nok ogsaa Piberne, mente de; „og havde jeg nu bare en skil kelig Kjole, sagde Hans Fælle, saa gik jeg strax til Byen."

„Pyh! der er nok Raad til det," sagde Kjærringen; „ha Vesle-Ola derover har jo taget et Silketørklæde med sig hjen sagde jo han Jens; og saa kan du jo gaa over og forlan Kristens Kjole laant. Han tør nok ikke negte, for nu er da ikke bedre end Andre, skulde jeg tro."

Til deres Forfærdelse saae Kristen og Mari Gjenbo træde ind hos dem et Par Timers Tid efterat Børnene va komne fra Byen. Det var saa i Skumringen.

„Hvem der?“ foer Mari forskrækket op. „Hvem der?“ gjentog Kristen. De troede i Førstningen, at Vægterne allerede var der for at hente deres Barn.

„Aa, det er nu mig,“ green Hans Fælle. „Jeg vilde gjerne see det Tørklæde, som I veed . .“

„Hvilket Tørklæde?“ afbrød Mari. — „Stille, Mari!“ sagde Kristen, trækkende hende i Skjørtet.

„Aa det I veed nok,“ green Hans. „Troer I ikke jeg veed det?“

„For Guds Skyld! gjør os ikke ulykkelige!“ klynkede Mari.

„Snak! det er jo ikke mere til. Se der Fillerne!“ sagde Kristen, pegende paa de sorte Levninger, som endnu laae paa Skorstenen.

„Hvad? har I brændt Tørklædet?“ raabte Gjenboen. „Det var som Fanden. Det var jo ikke jert. Skulde Nogen havt det, maatte det være mig, for det var min Unge, som . .“

. . „Ja som tog det; ikke vor,“ faldt Mari hurtigen ind.

„Hvad det angaaer,“ sagde Hans Fælle rolig, „saa bliver det nu det Samme, for jer Unge var nu med. Og for vor Skyld ere vi just ikke saa bange, for vi har været i Smelta før, og Pokker maatte sidde saaledes hele Vinteren uden at have hverken at bide eller brænde, naar baade varmt Huus og Mad og Klæder staar færdigt.“

Skurken mente Strafanstalterne. Baade Han og Konen havde været paa „Huset“ før, og deres Unge paa Raadstuen meer end eengang.

„Men det er det Samme,“ vedblev han med et fuult Griin; „siden det nu er saa, at vi kan faa jer did med, om vi bare kny, saa vil Du vel ikke negte at laane mig din Kjole ikvæl, for jeg har faaet et Snarærind til Byen; og om du har nogle Skilling, saa faar du nok lade dem gaa med.“

„Vi tør ikke negte ham noget,“ hviskede Mari; og strax trak Kristen sin Kjole af og gav den til Gjenboen, hvis Ureenlighed ellers maatte vække Gru for at gjøre ham én saadan Tjeneste. „Men Skillinger har vi ikke,“ lagde han til.

„Jasaa? Det kunde blive slemt for dig, om jeg vilde,“ green Gjenboen, „og skaffer du ikke mindst tolv til imorgen-

kvæl da der er Dands hos hu' Kirsti Valders, saa kan du tro, at du gaar paa Haaliis."

Med disse Ord gik han. Kristen og Mari følte, at de vare i hans Vold. Og da hans afskyelige Kjærring kort efter indfandt sig med samme Griin i Døren, hvormed han forlod dem, under Ærind, at laane noget Meel, turde de heller ikke negte hende det. Næste Dag maatte Skillingerne ogsaa være parate. Mari havde maattet gaa til sin Broder og laane dem.

Gud og Samvittigheden dømmer nok ikke en Daarlighed saa strengt som en Forbrydelse; men i Verden skeer det dog, at mangen maa dele Straf lige med denne. Og her var den Daarlighed, Mari havde begaaet, af et forbrydersk Ydre og virkelig af en forbrydersk Beskaffenhed, omendskjøndt Moderkjærligheden havde drevet hende dertil. Hun skulde jo naturligviis have forklaret Politiet alt og afleveret Tørklædet til dette, som da vel vilde have ladet hendes Barn gaa med en Irettesættelse, men ogsaa lagt Mærke til denne fattige Families Redelighed. Det faldt hende vel endnu ind, at det Bedste, selv efter det Indgreb, hun i det tankeløse Øjeblik havde gjort i en Andens Ejendom, vilde være at tilstaa Alt; men Frygten for at hun dog vilde blive straffet, og for at den gode Mand, som Juleaften havde lovet at ville tage sig af dem, da vilde slaa Haanden af dem, holdt hende endnu tilbage. Den holdt hende tilbage til det var — for seent. Ulykkerne, som komme selvforskyldte, komme som den knusende Vogn, man ikke kan gaa afvejen for.

Gjenboen undlod nemlig ikke at hente de Skillinger, han havde afpiint Staklerne; og med dem i Lommen og Kristens Kjole paa, strøg baade han og hans Kjærring samt deres Gut afsted til Dandsen Aftenen efter. De stjaalne Meerskumspiber vare med for at sælges eller at blive bortspillede ved samme Leilighed. Et af dem solgte han dog først til den samme Marketenter, men med de andre og en Flaske Brændeviin indfandt han sig der han havde emnet sig hen. Men der havde ogsaa En i Politiets Tjeneste indfundet sig, og da Spillet begyndte om en af Piberne henne i Krogen medens Dandsen gik hele Stuen rundt, blev Hans og Kari saavelsom deres Gutunge arresterede. Den bestjaalne Student havde gjort Anmeldelse; og Morgenen efter

vedkjendte han sig Pibehovederne som sine. Den Slyngel af en Marketenter maatte ogsaa frem med det, han havde faaet i sit Værge — som Pant, hedte det atter, uagtet Sandheden var, at det var taget for en vis Sum, der var bleven afskreven paa Kridtingen, og hvori Betalingen for Brændeviinsflasken var indgaaen. Men et Silketørklæde savnedes efter den Bestjaalnes Opgave; og hvor var det?

Kristen og Mari havde om Morgenen med Forskrækkelse bemærket, at Gjenboerne ikke vare komne hjem. „Skulde de allerede være opdagede og grebne, da Gud naade os!“

„Jeg vil gaa til ham, som lovede at tage os paa sin Løkke,“ sagde Kristen, og bede ham for Alting at tage os væk strax herfra før Flyttetid. Bare han Hans maatte komme med Kjolen min.“

Den faar du nok aldrig igjen,“ sagde Mari, „for det lod ikke som han agtede at give den tilbage. Han veed nok, han har Knibetag paa os. Men hvad skal vi nu faa til Middag siden Kjærringen fik Melet?“

Det var allerede langtud paa Formiddagen . . „Der kommer to store Manner med Stokker,“ sagde et af de mindste Børn, som var kravlet op i Vinduet.

Mari udstødte et Skrig. Vesle-Ola hukede sig saa langt ned han kunde. „Kanske de gaae forbi“ hviskede Kristen med en Tone, som naar man ikke troer, saa gjerne man end vilde, hvad man selv siger.

Ganske rigtigt; det var to Vægtere, som kom for at arrestere Fader, Moder og Barn. Det var et rystende Optrin. Hvor skulde der blive af de Mindste? Det var Maris første Tanke, da hun endelig kom sig saa vidt, efter et dygtigt Armtag af Vægterne, som ikke kunde bie længer, at hun kunde tænke. Hun bad om at maatte forhøre sig hos et Par Folk i Nærheden, som vare vel ved Magt efter sin Stand, og en af Vægterne var villig til at følge hende. Hun kjæmpede med sin Undseelse for at komme i saadant Følge; men endelig vandt Moderomsorgen, og de gik. Men der hos de velstaaende Naboer hedte det Nei. „Slig Fattigdom, som det har været med jer, maatte ende med Tyveri,“ meente Manden, „Fy skam jer og pak jer! Gudskelov, at vi blive her i Na-

bolaget fri for sligt Tyvehærkje,“ lagde Konen til, „for vi har nok seet hvorledes han Hans Fælle og Kjærringen hans, som vi nok kjende, har løbet over til jer i disse Dage.“ Mari kunde intet svare formedelst sin Bevægelse. Hun hulkede, saa Vægteren af Rørelse gjorde den, som han troede, trøstelige og smigrende Bemærkning, at Hun dog ikke kunde være af de Værste. „Og vær kun rolig for Barna,“ lagde han siden til, „De skulle faa Plads paa Mangelsgaarden saalænge.“ En smuk Trøst for saa øm en Moder, for En, der var færdig at besvime ved at tænke sig og Sine i Berørelse med Politiet! Men der var nu ikke andet for. Og saa kom det sørgelige Tog da afsted: Mari og Kristen med Øinene borede i Jorden naar de passerede Huus eller Folk, Børnene mellem dem, og en Vægter ved hver af deres Side. Saaledes gik det ind i Byen og nedefter Gaden, fulgte af en stedse voxende Sværm af Gadedrenge og voxne Dagdrivere. „Hei Vægter,“ lød pludselig fra et aabent Vindu en Stemme, Mari og Kristen troede at kjende før de slog Øinene op. „Hei Vægter, hvor skal du hen med de Børn?

„Paa Mangelsgaarden.“

„End med det Par Folk der?

„Paa Raadstuen.“

„Det maa være noget vakkert Pagas af en Familie,“ vedblev Stemmen. „Men hvad! skulde jeg ikke kjende dem?“

Mari og Kristen slog Øinene op til Vinduet. Deres Anelse havde været rigtig. Der stod den Reisende fra Juleaften. Det var hans Huus. Men ikke et Ord kunde komme over de Ulykkeliges Læber, saa forfærdede bleve de over, at det Menneske, de havde sat deres Lid til for Fremtiden, skulde see deres Skam og maatte mistænke dem; men om han havde kunnet see det bedende Udtryk i deres Øine, vilde han ikke sagt hvad han sagde, idet han slog Vinduet i, nemlig: „Saa gaa Fanden i Vold! der kunde jeg kommet vakkert an med at trække et Tyvefølge op paa Løkken min.“

„Gud i Himlen! hørte du?“

„Stille! Jeg er syg,“ hviskede Mari. „Ogsaa han, som Gud sendte, har forladt os.“

To Minuter efter var den tungeste Gang, de endnu havde

gaaet sammen, forbi. De befandt sig paa Raadstuen. De mindre Børn bleve tagne fra Moderen og sendt med en af Vægterne ud paa Mangelsgaarden. Kristen, Mari og Vesle-Ola bleve lukkede ind i et mørkt Arresthul. „Der er Mennesker herinde før,“ hviskede Kristen; og efter en Minutstid kunde de skimte Omridsene af andre tre Personer. Efter nok en traadte Ansigter frem af Mørket. De befandt sig sammen med Gjenboerne, som havde forvoldt deres Ulykke.

Kristen var af en godmodig Karakteer; men en Ulv kunde ikke mere glubende styrte over sit Bytte, end han foer Ophavsmanden til sin Ulykke, Hans Fælle, i Struben. Hanses Kjærring og Unge over ham da igjen; Mari og Vesle-Ola skrigende imellem og forsøgende at faa dem fra hinanden. Havde Kristen havt et Mordvaaben ved Haanden, var han maaskee bleven en Morder. Da Folk fra Slutteren kom til ved Allarmen, var han opkloret og slaaet blaa og sort i Ansigtet, og hans Klæder hang i Laser. Med Nød og Neppe slap han forat faa Tamp ovenpaa; men en endnu ufordeelagtigere Mening om ham end før var Følgen deraf.

„Der seer du hvad Folk de ere,“ snyftede Hanses Kjærring. „Men det skal I sagte have igjen, naar vi komme for Retten.“

„Aa ja,“ lagde Hans til. „Først føre Folk i Ulykke, for alt er kommen frem undtagen Tørklædet, og saa lægge sig om at slaa dem ihjel, og det paa Raadstuen. Det var rigtig vakkert.“

„Vi skal vidne paa dem ihop,“ hviskede Kjærringen. Et Kneb i Armen viste, at Hans var enig deri. Hver af Gjenbofamilierne krøb nu hen i sin Krog. Fra den ene hørtes af og til Hulken og Suk, fra den anden Hvisken og Tisken.

Da de Anklagede kom til Forhørs, fik Karis og Vesle-Olas Sag et slet Udseende. Alene Kristens forslaaede Ansigt og forrevne Klæder gjorde strax et ufordeelagtigt Indtryk og Maris aabne Bekjendelse, at hun, i sin Forskrækkelse over at see sit Barn indviklet i et Tyveri, havde opbrændt Silketørklædet, vandt kun liden Tiltro, fordi Gjerningen var usædvan-

lig og fordi Gjenboparret forsikrede, at baade Kristens og Maris Vandel og Kaar havde været saaledes, at de ganske vist heller havde forstukket det. Man holdt det meget mere for Forstokkethed, at hun ikke vilde komme frem med det.

Fordærvelsen imellem den fattige Klasse i Kristiania er stor. Børn stjæle og Forældre hæle med dem. Bedragerierne under Betlingen, hvortil Jens havde forført Vesle-Ola, kom ogsaa for en Dag, og det mildeste Omdømme blev, at de begge vare ligegode. Tyve paa Vesle-Olas Alder havde Politiet havt nok af at bestille med; men da han dog var af de yngste, bidrog dette heller ikke til at give det nogen god Mening om Familjen. Under et af Forhørene havde ogsaa den Mand, som havde villet hjælpe dem, tilfældigviis gaaet igjennem Værelset, hørt til en Stund under en ufordeelagtig Forklaring af Kari Fælle, og forladt det med et Øje, hvori der kun var liden Godhed for dem at læse. „Som man reder, saa ligger man,“ var det eneste han sagde med et koldt Blik til de Ulykkelige. Udfaldet blev, at Vesle-Ola skulde have Riis af Slutteren og Kristen og Mari sættes paa Tugthuset i tre Maaneder for Hæleri. De havde vedgaaet at have modtaget et stjaalet Tørklæde af deres Barn, og ikke bragt det tilveje. Derfor fik de en Maaned over ringeste Straffetid.

„Nu faae I Huus, som I sagde,“ green Hans og Kari imod dem da Dommen var fældet; „men det er ikke saa slemt som I tro; og *jeg* faar det nu meget bedre, som skal i Slaveriet,“ lagde Hans til.

„Saa er jeg kvit dig med,“ mumlede hans afskyelige Halvdeel; „men naar jeg kommer ud, skal jeg nok holde Huus, for jeg havde alt snakket med to Gjenter, som skulde flytte til mig paa sin egen Haand. De faa nu bie saalænge; men jagu' skal det bli'ta.“

Mari bar Døden i sit Hjerte; og hun skulde bukket under, om ikke Gud havde sendt en af sine gode Engle til Strafanstalten i netop det unge Menneske, som var bleven bestjaalet. Han med Flere, der besaa Indretningen, traadte en Dag ind i den Sal, hvor hun arbeidede. Han bøjede sig ved en af de

Arbeidende ned for nøjere at besee Mønsteret i Væven, og han bemærkede, at Konen var i Taarer og at en fáldt netop der hvor han vilde see. Det unge Menneske trækker op et Tørklæde for at tørke den væk, et guult Silketørklæde . . .

Tugthuskvinden gav en Lyd som om man kan tænke sig et Skrig med tillukte Læber. „Faar jeg see paa det Tørklæde?“ sagde hun, greb det uden at vente paa Tilladelse, bøjede sit Ansigt ned deri og udbrød i en voldsom Hulken.

„Det var Magen,“ sagde hun endelig vendende sig om til den af Tugthusets Betjente, som fulgte de Besøgende om.

„Skulde der da virkelig være noget i Forklaringen din, Mari?“ sagde Denne venligt: “at du ikke har forstukket Tørklædet, men brændt det op af Ubetænksomhed og i Forskrækkelsen.

Det unge Menneske, Studenten, som Tørklædet var bleven stjaalet ifra, blev opmærksom. „Hvorledes?“ sagde han, „skulde denne Kone . . ja det er sandt, nu erindrer jeg det . . det var for snart tre Maaneder siden. Men siig mig . . Denne Bevægelse vækker Tanker hos mig . . skulde du virkelig ikke have forstukket mit Tørklæde, men have opbrændt det af Angst for dit Barn, som du sagde var bleven forført og kun vilde bringe dig et, fordi du manglede et til at gaa i Kirke med?“

Mari slog et Par Øine op, hvori en Oprigtighed stod præget, som Vildfremmede kunde sværge paa. Ak! hvilke Lidelser, der vare komne til i hendes Træk, skjøndt hun ved Potteplante-Blegheden og et Par forræderske Rosenflekker, som vare komne til paa de spidse Kinder, istedetfor den brunlige Arbeidskuler, syntes at være bleven yngre.

Det unge Menneske forstod disse Øine og det hele Udtryk i dette Ansigt. Han anede allerede før Mari fik udtalt og forklaret ham Alt, at her delte en Daarskab, en Tankens eller Hjertets Vildfarelse, Straf med Forbrydelsen.

„Vi har havt Lykken imellem Hænderne,“ endte Mari sin Forklaring; „men vor Ulykke var, at vi boede i Nærheden af slette Mennesker. Vi bleve revne med i Ulykken, men ikke i Fordærvelsen. Skjøndt Gud veed, hvorledes det nu gaaer de Smaa,“ lagde hun til, og bøjede atter sit Hoved ned. „Du

skal høre fra mig" sagde Studenten idet han forlod hende. „Din Tid er udløben kort før Flyttedag, og jeg kjender den Mand, som kom til jer om Julekvællen." Mari rystede paa Hovedet; men om hendes Mund bevægede sig dog et Smiil, da hun saae efter det venlige unge Menneske.

Han undlod ikke at spørge efter; og da fik han ogsaa af Slutteren paa Raadstuen at vide, at Mari, da hun skiltes fra Vesle-Ola, Øjeblikket efterat han havde faaet sine Riis, havde taget en rørende Afsked fra ham og medgivet ham en Katechisme, som han skulde have med sig til Arbeidsanstalten, hvor han imidlertid skulde stikkes hen. Han gik til den Mand, som havde givet Kristen og Mari Løfte om at tage dem fra det slette Nabolag som Huusfolk paa sin Løkke, og det lykkedes ham at vække hans forrige Godhed i forstærket Grad for det ulykkelige Par. Denne var en varmhjertet Mand, let henreven af sine Følelser, som vi have seet, og han kunde neppe bie til Straffetiden var udrunden. Idet Mari og Kristen forlod Inspektørens Værelse efter Udskrivningen fik de Øje paa ham i Forværelset. „Stille, Folk!" sagde han, „Gaaer ikke tilbage til det samme Sted, men rakt udover til Nybroen. Der holder min Arbeidsvogn med Børnene paa, og saa lige op paa Løkken! Paa Søndag kommer jeg op for at see hvordan I har det; og har vi ikke faaet nogen Paaskekvæl sammen til Tak for Julekvællen, fordi Loven straffer Daarskaben som Forbrydelsen, naar dens Handlinger ligner dennes, saa skulle vi vel faae en Pintsekvæl."

Mari vil nok komme sig, da Glæden er en god Medicin, og da tænker jeg, hun paa den Pintsekvæl, hun venter Besøg af Husbond, vil pynte vakkert op i Haven og stikke Serinkviste op over Porten, han skal kjøre ind paa Gaarden igjennem.

4. Hyttens Skjönhed.

En „Hytte," eller „Stue" paa Norsk, er nok et lidet Huus; men derfor ikke just et gammelt og forfaldent Huus. Digterne bruge Ordet „Hytte," hvor de ville skildre Nøisomhed, en dydig Alderdoms Ro, den redelige Armods Lykke, ja endogsaa en Snæv af Tanken om Hyggelighed følger med

tte Ord. Og Malerne troe at forhøje et Landskabs Ynde
d at anbringe en Hytte paa et eller andet Sted; f. Ex. un-
r en Hængebirk mellem store mosbedække Stene, ved en
eller i Læ af en venlig Skov lade de

— et Hyttehjem
titte mellem Birke frem,
fra hvis Tag — med mild Betoning
over Alt — en Rög fremblaaner,
som det Hele Synet laaner
af et Offer og Forsoning.

en der er den Forskjel imellem Malerens og Digterens Brug
Hytten i deres Skildringer, at de Første naturligviis kun
ge Hensyn til det Maleriske og Iøinefaldende ved den, me-
ens Digteren tager alene Hensyn til hvad der ved Hytten kan
dtrykke de moralske Egenskaber, han vil skildre. Den Hytte,
laleren vil have, kan gjerne være forfalden, skimlet og lu-
lende som om den med Tagskjæret vilde undersøge sine egne
Grundvolde (om de gives); men Digteren vil, om han endog-
aa tror at give den en Ærværdighed ved at kalde den gam-
mel, have forudsat, om han ikke siger det, at den er vel ved-
igeholdt, reenlig og pyntelig indtil en vis ejendommelig Ynde
– kort, at den skal vise, at der boer Dyder indenfor den.

Der var i Olaf Tryggvasons Tid eller før en simpel Mand
nordenfjelds, som hedte Thorkil, siden kaldet Turefrost. Han
elskede en fornem Mands Datter, som han ikke maatte faa.
Kjærligheden var stærk fra begge Sider, og en vakker Dag
vandrer Thorkil afsted med sin Pige ved den ene Haand og
en Øx i den anden; thi over Dovre stevnede han, indimellem
Fjeldryggens hidtil ubetraadte Dale, der altsaa henlaa som Øde-
marker, hvor Øxen nok kunde behøves. Og der ryddede han
la, og byggede sig og sin haandtagne Viv en Hytte. Men hvor
aa denne Hytte end kan have været i sin Bygningsmaade
skjøndt Laftingen ganske vist ogsaa da var bekjendt) hvem
kan tænke sig den hæslig eller ureenlig, naar Tiltro til Alfa-
der, Mandhaftighed, Omtanke og Kjærlighed boede der?

Thor Hovland var en Huusmands Søn; men hvem kan
tænke sig hans hæderlige Pallask ophængt i en Svinesti af en
Stue? Digteren Edvard Storm elskede en Dølejente. Hytten,

hvorfra hun var, maa have samstemmet med de Yndigheder, som gjorde saadant Indtryk paa ham.

Dyderne tilvirke sit eget Ydre, sin egen Skal. Uagtet alle Lasternes Kunster for at efterligne den, bedrages dog ikke Kjenderen d. e. det klartseende Menneske.

Ingen skamme sig da ved at bo i en Hytte, naar den bærer Præget af at menneskeværdige Egenskaber boe i den! Og det sees med et eneste Blik. Før man kommer indover Dørtærskelen, ja over Pallen, kan man vide enten man kommer ind til Mennesker eller til Sviin. Ingen skamme sig ved at bo i en Hytte! Fra Hytter ere mange herlige Mennesker udgangne. Fra en Hytte udgik Wilhelm Tell med Buen paa Skuldren og befriede sit Fædreland. I en Hytte boede Niels Justesen til han fik undertvunget under Plogjernet Hitterøens barske Natur; da byggede han sig Huus og satte Sølvkanden til Munden, Landhuusholdningsselskabet havde sendt ham. I en Hytte fødtes Kong David — kort, undersøgte man det, vilde Hytterne erholde en Historie, om ikke i Tallet saa glimrende som Slottenes eller de rige Borgerhuses, saa dog mere glimrende end man skulde tro.

Men lad os nu see hvordan en Hytte skal være forat Himmelske og Dødelige skulle finde Velbehag i den, Englene neddale paa den i Nattens Fred og Menneskene ønske Velsignelser over den, idet de gaa forbi!

Vi erindre, at Kristen og Mari, efter den skarpe Belæring de havde modtaget, fik en Plads paa den formuende Mands Løkke, som alt siden hiin Julekvæl havde interesseret sig for dem. Pintseaften havde han jo sagt, han vilde see op til dem, hvorledes de havde stellet sig; og Husbond var altsaa ivente om et Par Uger.

Den Leilighed, vore Venner havde faaet til Beboelse, var en almindelig gammel Huusmandsstue, beliggende ligeved Indkjørselen, og det havde været nogle yderst skidenfærdige og forsømmelige Mennesker — derfor ogsaa bortjagne — som før havde boet der.

„Reent skal det være, hvor fattigsligt," var Maris Mund-

veld, især naar hun skurede, og deraf havde Kristen, der gjerne tog efter, dannet sig et ligesaa godt, nemlig det: „Ordentligt skal det være, ihvor fattigsligt.“ Og saaledes havde de Begge havt nok, hver med Sit: Mari med at faa Lorten væk af Gulv, Vægge, Vinduer og Kroge, Kristen med at faa Væggen skruet op, sat nye Tagskjær paa og nye Flikkebord ind, hvor det behøvedes, repareret og hvidtet Skorstenen og Piben, skrabet Sop af, sat Vinduesglas ind istedetfor Papiirfillerne o. s. v. Først Pintsekvæl-Middag syntes Mari hun kunde tee Stuen sin frem; men da var den ogsaa vakker. Gulvet guldreent, om ikke saa hvidt som Sne for sine Aarsagers Skyld; og, ligesom Pallen og Tærskelen, bestrøet med smaahakket duftende Brisk; omkring Skorstenen og paa Pladen friske Granskud og Kublommer; alle Kopper og Tallerkener paraderende paa Hylden; paa Sengen rene Lagen; en Stueklokke paa Hovedvæggen; et Speil med en maigrøn Birkekvist over; smaa Skilderier rundt om; en blomstrende Maanedsrosebusk og en Balsamine i de smaa Vinduer og saa et Kruus med Sérinblomster i paa Dragkisten, hvor Psalmebogen laa indviklet i et hvidt Tørklæde — kort Alt var virkelig saa hyggeligt og net, som det kunde være efter Leiligheden.

Hosbond kom da det leed paa Eftermiddagen med et Par Venner, og alene den lille Opmærksomhed, at de nye Huusmandsfolk havde pyntet Indkjørselsporten med Serinkviste og grønne Grene, samt endnu mere de Forandringer, han strax bemærkede ved Huusmandsstuen, stemte ham strax i et fortræffeligt Lune. Han kom derned, og fandt Alt saa net og hyggeligt, at han endog tog sit Selskab og en Flaske Viin med sig, fordi, sagde han, „han hyggede sig bedre dernede i Stuen end oppe i Stadsværelserne.“ Men — hvad der var det bedste — medens Hosbond drak sin Viin, skjænkede i for sine Venner og for Kristen og Mari, legede med Børnene, og var i et Lune, saa Munden ikke stod paa ham, saa foer hans Øine omkring overalt, og han tænkte noget, som blev meget vigtigt for Familjens senere Liv — han tænkte nemlig: Folk, der saaledes røgte det Lidet, kan man uden Frygt sætte over det Meget; og Følgen blev, at Kristen inden ikke lang Tid blev Opsynsmand over den hele Ejendom med større Løn end han

syntes han kunde bruge, dersom han ikke havde havt Børn. Da Hosbond gjorde ham Tilbudet, var han ogsaa saa beskeden at yttre, at Lønnen var overflødig stor; men da havde Hosbond sagt: „Du har Børn, Kristen, og Børn ere som Jorden, som man aldrig kan anvende formeget paa.“

Kristen kunde nu flytte op i Sidebygningen paa Gaarden; men han bad om at maatte blive ved sin Hytte. Han havde faaet den kjær, og skyldte den for en Deel sin Velgang. Og er der nogen død Ting i Verden, hvorfra Hjertet nødigst vil rive sig, saa er det en Hytte, hvori man har levet lykkelige Dage og hvortil kjære Erindringer knytte sig.

Da Hosbond og hans Gjæster kom op i et af Stadsværelserne paa Gaarden til Aftensmaaltid, sagde Hosbondens Søstersøn, en kvik Student, som han havde holdt frem: „Onkel har Ret. Der var en egen Hygge der nede i Hytten, og det skulde undres mig, om ikke Menneskene vilde leve lykkeligst, om de alle uden Undtagelse levede i saadanne Hytter paa ligeligt udstykkede Jordlodder. Ja dette tør vel endog være Menneskehedens Bestemmelse, som den vil være efter Aarhundreder eller Aartusinder i sin vise Alderdom, efterat have tilbragt en vild Ungdom og en overdaadig og egenkjærlig Manddomsalder.“ „Ha-ha-ha!“ — lo Onkelen — „fyld i Glassene, mine Venner! Velgaaende af Hytterne; men de blive færre og færre! Og lad os gjemme en Draabe paa alle Vildfarelsers Undergang. Men det er en Umulighed, saalænge Mennesker ere Mennesker og fødes forskjellige af Anlæg. Deri, min kjære Fætter, ligger Aarsagen til de ulige Kaar og til at Jorden er besaaet med Slotte, Huse og Hytter om hverandre. Stykkede du ud Jorden i lige Dele, endog i snorlige Fiirkanter — det vilde ikke vare et Aar inden flere Fiirkanter vare samlede paany af Klogskaben og Driftigheden, medens deres Sælgere kom til at drive om til Alles Byrde. Naturen selv hader Eensformighed endog indtil den Grad, at der ikke findes to aldeles lige Græsstraa eller Blade fra Norge til China i al deres Mangfoldighed. Og den har heller ikke bedækket Jorden alene med Græs, men med Planter af de forskjelligste Størrelser,

Buske og Træer. Og ligesaa forskjellige skulle Menneskenes Kaar være; men for at bistaa hinanden: den Fattige ligesaavel den Rige som den Rige den Fattige. Og jeg vil give dig et Beviis: hvorledes skulde Kristen og Mari være blevne saa lykkelige i deres Hytte, dersom jeg ikke havde af Gud været velsignet med Raad til at tage mig af dem? Ingen har Ret til at være sørgmodig eller misfornøjet med sine Kaar; og hvor hyggeligt man kan have det i en Hytte, have vi nylig seet; ja vi have endogsaa fundet en Skjønhed ved den, som vi kunde bedre føle end beskrive.“ Saavidt Onkel.

30. Huusmændene.

„Nu da, Hans, du faaer da ta'e i lidt likere,“ sagde Huusmanden Ole til Huusmanden Hans, idet de holdt paa at reise et Par Grindstolper ved Siden af Vejen.

„Aa jeg er leī det Altsammén,“ sagde Haus, skubbende sig misfornøjet over det ene Øre. „Ikke andet end Trældom. Saa Sommer og saa Høst og saa Svælt til Vinteren.“ Ole vilde til at svare, da han blev afbrudt ved at Husbonden pyntet kjørte forbi i sin Kariol. Hans Tanker fik nu en anden Retning. „Hosbond saae betænkt ud idag. Han kjørte saa fækkert utfore med Traverbrunen,“ sagde han ligesom for sig selv.

„Kanske han skulde til Kommissions?“ sagde Hans. „Eller i Formandskabet?“

„Nei! der er Storthingsvalg idag, og Hosbond tænker nok at blive Storthingsmand. To Gange har det gaaet galt, saa det tør nok lykkes denne Gang; og for en Bonde er der gode Penge at tjene. Men Gud veed — der er Mange om det.“

„Den, der var slig Mand som Han!“ sukkede Hans. „Men uligt er det.“

11*

„Hvorledes er det du har det da, Hans, siden du er saa misnøid? Jeg er ogsaa Huusmand; men jeg veed ikke, om jeg vilde bytte med Hosbond. Han og hans Lige har meget paa sig, som vi og vore ere frie for.“

„De ere dog frie Folk; men hvad ere vi andet end Slaver?“ sagde Hans og stødte Grindstolpen ned alene med et saa vældigt Stød, at der ikke behøvedes flere.

„Det kan jeg ikke kalde mig idetmindste,“ sagde Ole. Vel ejer jeg ikke den Grund, jeg sidder paa; men min Kontrakt gjør mig til en fri Forpagter. Jeg betaler med Arbeide paa bestemte Dage, og er jeg ikke fornøjet, kan jeg opsige og flytte hvorhen jeg vil. I andre Lande maa Huusmændene blive hvor de ere, som Lænkehunde.“

„Ja naar man havde det saa, at Gaardsarbeidet afgaves paa bestemte Dage i Ugen, saa var det ingen Sag,“ yttrede Hans; „men jeg var saa dum ikke at gjøre anden Kontrakt end mundtlig Vedtagen efter gammel Skik ved Pladsen, og saaledes maa baade jeg og Kona gjøre Arbeide paa Gaarden for 8 Skilling Dagen naar der befales, enten vi har faaet lagt Jorden til eller bjerget for os selv eller ikke.“

„Ja det er en Feil,“ sagde Ole. „Skal man kunne dyrke sin Plads godt, maa man fremfor alt kunne beregne sin egen Tid.“

„Høisaaterne mine staae endnu ude saa gule som Halm. Nu kunde jeg kanskee faaet revet dem ind; men saa skulde jeg sta idag for at faa Grinden istand, fordi der kanske kommer Fremmede til Gaarden idag.“

„Ja dersom det gaar godt med Hosbond,“ loe Ole: „Men se til at faa dig en Kontrakt som min, saa skal du see det gaar bedre med dig. Nu er jo han Gunder snart saa voxen, at han skal blive Soldat.“

„Ja der er ogsaa noget, som er lagt paa os Huusmænd,“ sagde Hans: at vi og vore Børn skulle være Soldater og lade vort Blod, uden at vi derfor have nogen Slags Borgerret. Uligt er det.“

„Nu! Er ikke det en Ære for Os? Bonde- og Borger- og Embedsmands-Søn skal være Soldater i samme Linje, saa

snart bare Loven kommer istand. Efter Grundloven er det. Hvilken Skam, om vi og vore Sønner skulde være udestængte derfra! De vilde blive foragtede og tilsidst feige, svage og virkeligt foragtelige!"

„Men naar jeg seer disse store Vidder under een Mand og tænker paa min lille Flek oppe i Bjerget, er dog alt saa uligt i denne Verden, at man gjerne kunde gaa i Fossen," vedblev Hans.

„Regn du efter, skal du see hvad Sorger, der ofte følge med de store Ejendomme, og hvorfor vi ere frie. Der er nu som oftest Gjæld, ofte, ligesom med Hosbond, kostbare og farlige Odelsprocesser, Afgifter af Gaarden, Ombud o. s. v. Hosbonds Ærgrelse, da han sidste Gang ikke blev Storthingsmand, vilde jeg ikke havt for min bedste Ko, — nei ikke for Kalven med. Han gik guul hele Høsten."

— Nu ringte det til Middag; men da de kom ud igjen for at stryge Grinden over med Bruntrødt, hørte de allerede Hosbonds Svøbesmeld. „Det er bestemt gaaet galt igjen," hviskede Ole, „for saa har han aldrig kjørt Brunen opfore før." Og idetsamme pilede Hosbond forbi som „Jehu, den Nimsis Søn, der foer rasende afsted" — Hesten skumdækt, Ansigtet blegt og sygeligt. „Aa læd være med Kliningal" faldt nok fra ham i Farten; men det blev ikke hørt.

„Nei, Hosbond er ikke bleven Storthingsmand" sagde Ole, seende efter ham; men tror Du ikke nu Hans, hvis Du saae Hosbonds Ansigt, at ogsaa det er en Sorg, vi ere fri for, og at Hosbond med alle sine Vidder er slettere tilsinds end Du!"

Hans kløede sig bag det andet Øre; men kom dog med et langttrukkent Jo-o.

22. Fællesboliger for Arbeidsklassen.

Naar Rigdommen bliver kjærlig bliver Fattigdommen lykkelig og ærlig. Ikke før? Da kan man komme til at bie længe efter de gode Følger for Fattigdommen; thi Rigdommen synes i samme Grad at have sine Øine lukte for Fattigdommen, som denne er den vedhængig. De store Arbeidsherrers Ligegyldighed for hvorledes deres Arbeidsstok har det i det Hjemlige er i Almindelighed utilgivelig stor. Og dog vilde der intet Middel være saa gjennemgribende med Hensyn til Arbeidsklassens sædelige Forbedring, som at skaffe den reenlige og sunde Boliger, og ingen Spekulation bringe bedre, endog kontante, Renter end om de Formuende anlagde saadanne.

Intet bidrager mere til Elendigheden og Fordærvelsen end den slette og overordentlig kostbare Maade, hvorpaa nu de Fattige bor. Man kige ind i Enerhougens, Ruseløkbakken og flere af disse Hyttebyer og man vil forfærdes over Smudsigheden, over Mængden, der kryber sammen og over de Uge-Huusleje de Stakler maa betale. Som oftest er det sel en Mand af Arbeidsklassen, en Høker eller deslige, som eje disse Huse, og de udstykkes i Familjeleiligheder indtil det ga ske Utilladelige, saa Sundhedspolitiet burde lægge sig imellem En Familje, som for et Værelse til sig og sine Børn maa be tale indtil 4 a 5 Mark om Ugen, søger at indvinde dette igje ved at tage løse Folk ind, som da maa betale overorden ligt for sin Krog. Skjøgerne tinge sig saaledes ind ent paa det af Forældre og Børn besatte Værelse eller paa et t hørende Kot, og den Leje disse maa betale skal være gansl overordentlig, saa de anspores til den mest anstrængte Ive Haandteringen for at kunne klare sig. Først naturligviis Hu lejen, siden til Mad og Klæder. Hvorledes alt Politiopsyn va skeliggjøres ved denne Sammenstuvning, er klart. Men d som nu disse fæle Hytter opkjøbtes og nye barakkelignen anlagdes paa deres Tomter, hvori Familjerne kunde faa h

sin Bekvemmelighed for en rimelig Penge, og hvor Reenlighed og Orden blev tilseet af Visse, som dermed havde Opsyn paa Ejernes Vegne — hvilke ubeskrivelige Følger for Sædelighed og Velvære vilde deraf ikke flyde? De ere af den Vigtighed, at man ikke engang tør lægge paa Vægtskaalen som nogen Bevæggrund det meget Synet Stødende, hvormed ovennævnte Kuler nu ere opfyldte. Rækker af smukt malede Huse med klare Vinduer og reenlige Beboere vilde da vise sig og ligemeget vinde Øjets som Følelsens Behag.

Flyveblade

og

Artikler af „Statsborgeren."

For Menigmand.

Et Patriotisk Flyveblad.

(1836.)

No. 1.

t Fædreland kunne Gjerninger forøves og Begivenheder
ı, der i høieste Maade vedrøre dets Ve og Vel, uden at
mme til den simple menige Mands Kundskab. Det mang-
l ikke paa Tidender, som berette dem; men disse kom-
ke til den talrigste Deel af Folket, og om Begivenheder
Tidender kaldes almeenvigtige, saa maa dette dog ikke
ıes saaledes, at deres Vigtighed derfor kommer til den
ige Almues Kundskab og Erkjendelse. Og dette er dog
en retfærdigt eller godt. Thi baade trænger den simple
til Oplysning i Almindelighed og i Særdeleshed om Ting,
edkomme det Fædreland, som han elsker ligesaameget
ıogen Anden, om han end har mindre Deel i dets Vel-
nger, og til hvis talrigste Befolkning han henhører; og
en er Fædrelandets gode Sag ikke tjent med at undvære
ærke Medhold og Ryggestød, som den er vis paa at finde
'olkets Mængde. Denne har en sund Forstand, som, for
mme rigtigt, kun behøver paalidelige Underretninger og
enhederne i deres Sandhed for sig. Dens Følelser ere
e, fordi de ere naturlige; og om de ere stærke, da kan
kun tjene tilbedste for den gode Sag, som finder Med-
i Menigmands Eftertanke og Følelse, og være et afskræk-
e Værn mod alt hvad der truer den, dette være nu enten
listige snigende Forræderi eller den aabenbare Voldsom-

hed. Om disse Egenskaber ved den store Mængde hører man adskillig smuk Snak, uden at de derfor værdiges nogen Opmærksomhed. Upaalidelige, forvanskende og forvildende Rygter ere undertiden alt hvad der kommer til Menigmand om hvad der foregaaer. Og dette er dog aldrig godt, og kan være meget ilde. Saaledes er det ikke ubekjendt, at falske Rygter, der maatte nedsætte Kongens Karakteer som ærligt Menneske, om at svenske Tropper skulde overfalde Landet for at kuldkaste vor Frihed og Selvstændighed, foruroligede Folk strax efter sidste Storthings pludselige Opløsning. Men undersøge vi dette Rygte, da finde vi dets Kilde i den almindelige Forbauselse, denne Begivenhed opvakte, idet nemlig den Tanke ikke var unaturlig, at man efter et saadant Foretagende kunde vente sig det værste. Desuden kunde ogsaa den Tanke være Oprindelsen dertil hos Mange, at det vel kunde være saa, at det mægtige især af Adelige bestaaende Parti i Sverige, som vil have egne Fordele af Foreningen med Norge, havde mistet Taalmodigheden og drevet det dertil, at et Forsøg skulde gjøres paa at faa disse ubillige Forventninger opfyldte, eller at sætte selve Foreningen, naar den ikke var anderledes end den er, paa det høje Hasardspil „kvit eller dobbelt.“ Andre Ting, som hver norsk Mand burde kjende, passere uden at endog kun et Rygte derom vækker Menigmands Opmærksomhed. Saaledes er det vel Alle bekjendt, at Menigmand og Menigmandsbarn skal formere de Geleder, der skulle med Liv og Blod forsvare Riget og dets Ære; men det er disse villige Offere ubekjendt, at denne har, siden Foreningen med Sverige, lidt mange og haarde Krænkelser, som dygtige Patrioter (Fædrenelandsvennen) i de vigtigste Henseender hidtil forgjæves have paatalt. Og dog skal den simple Mand, som sagt, forsvare National-Æren uden Betænkning naar det paafordres; han har Deel i dens Hæder; den kaster sin Glands ligesaavel over ham som over den Fornemmere. Det mangler ikke paa Ting, der maa forvilde hans Begreber om Fædrelandets Stilling og Anliggender; men hvorfra han kan hente de rigtigere er ikke saa let at sige. Saaledes er Unionsflaget, der viser ham ottegange mere af de svenske Farver end af de norske, fortræffelig skikket til at nære den simple Mands Vildfarelse, at

orge i sidste Krig blev Sverig underdanigt og at vi nu „høre Sverige." Og om end Efterretningen om at den svenske egjering i den senere Tid endog er skreden til den fornærelige Gjerning, at sætte den norske Rigsløve i Vaabenet aa svenske Penge, ikke er trængt ned til Almuens Masser, aa er dog Meget af hvad der daglig frembyder sig for dens Øine, saasom alene det svenske Kongetal „Carl den 14de" paa Fanerne, paa Bygninger, Uniformsager og Skillingerne, der løbe imellem Hvermands Hænder, medens han veed at Norge aldrig har havt nogen Række af Carl'er tilforn, særdeles skikket til at vedligeholde slige baade beskjæmmende og skadelige Meninger. Den 17de Mais Festligholdelse og Tidenderne har vel ikke i ringe Grad hemmet deres Tilvæxt og Udbredelse, men naar den simple Mand seer de fremmede Farver paa Skilderhusene, Lavetterne, Embedsmændenes Kokarder og Adjutanternes Fjedre naar de galoppere gjennem Gelederne paa Mønstringer, han saa gjerne besøger: da er det høist naturligt, at Tvivl opstaaer hos den, der mangler bedre Underretning, om det vel er saa rigtigt fat med denne norske Selvstændighed. „Svensken raa'er lel mest ti Galin" tør vel være en Slutning, han kommer til, ligesom han i gamle Dage maatte sige det om „Juten." Men ingen Vildfarelse kan vel være skadeligere. Folket maa ikke vænne sig til en saadan Tanke som den, at Norge er afhængigt af Sverige. Den maa ikke taales. Alene deri er Underkastelse, som skulde forberedes af Folkets Fiender, ja ligesom komme af sig selv, naar de mærkede at den taaltes, og at der intet gjordes for at tilintetgjøre den.

Men overalt — ingen Vildfarelse maa taales. Den store Mængde maa ikke overlades, som et Hav til Vindenes Spil, til Indvirkningen af allehaande Rygter og hvad Efterretninger og Begreber, der paa Maa og Faa kan komme til den. Og dette gjælder dobbelt under vigtige Begivenheder, hvormed ingen Mand bør være ubekjendt og fremmed. Storthinget har erkjendt dette ved at skjænke en almeenfattelig Storthingstidende offentlig Understøttelse; og den offentlige Underviisning har, ved at lade Hvermand lære at læse, sat Enhver istand til at

faa paalidelig Underretning om hvad der foregaaer, naar kun denne meddeles saaledes, at han har Leilighed til at forskaffe sig den.

En Normand, der oprigtigt elsker sine Medmennesker fra Kongen af og indtil Daglønneren, har besluttet sig til at afhjælpe dette Krav, som ikke alene tilhører Landets stemmeberettigede Borgere, og bør tilfredsstilles hos dem, men enhver af dets Børn. Og Tiden dertil er nu, da Begivenheder ere indtrufne og foregaa, som fortjene og fordre hver norsk Mands Kundskab og Opmærksomhed. Der vil gives Folk, som ville lade haant om saaledes at skrive for „Pøbelen," og som paa den læsende Almuesmand med daarligt Vid ville anvende Holbergs: „hvad vil du Trold og med Aviser skjemte?" Men jeg tænker vi ville lade hver Pøbel være god for sig, og lære Troldene, at de kunne skjemte saa meget de ville med Aviserne, naar de blot ikke skjemte med vor Grundlov. *Men herfor er stor Fare.* Enhver fornuftig og god Normand vil derimod finde Behag i et saa medborgerligt Foretagende, naar han seer at det er udført med Redelighed. Han veed, at Normændene have ikke alene een kirkelig Tro tilfælleds, men ogsaa een politisk Tro, een politisk Religion, hvori de Alle maa være deelagtige uden Hensyn til Stand, Kaar, Evne og Oplysningsgrad, om det skal gaa det fælleds Fædreland vel.

Storthingets Oplösning

er den mærkeligste Begivenhed i Norge siden 1814. Kanonskudene fra den svenske Flaade og Leir under Storthinget i 1821 vakte mindre Forbauselse end denne Efterretning baade for de mangfoldige Ulykkers Skyld, den pludselige og utidige Opløsning maatte og kunde have til Følge, og fordi man med Sorg maatte tro, at vor folkekjære Konge var fortørnet paa Nationens Repræsentanter. Foreningen rokkedes i sin Grundvold, idet Tilliden bragtes til at vakle og Forventningen om at Norge kunde i Ro udvikle sin Frihed og see Ærestvisten med Broderriget snart og fredeligt afgjort, opsattes paa ubestemt Tid, netop som den var højest spændt. Hs. Majestæt

har efter Grundlovens § 80 Ret til at opløse Storthinget efter den altfor korte Tid 3 Maaneder; men Ingen tiltænkte Høistsamme Viljen til at bringe denne sin Magt i en saa haard Anvendelse mod et Storthing, der havde ikke mindre end 19 vigtige Love fuldt forberedte, og paa en Tid, da ikke engang Skatterne for de kommende 3 Aar vare eller kunde være fastsatte. Man gjettede paa flere tænkelige Aarsager til denne Beslutning; men ikke paa den upaatvivlelig ene sande, nemlig den, at imellem hine Love var ogsaa den folkekjære, men Statsminister Løvenskjøld forhadte, Lov om Formandskaber, der tilsigtede Folkets indre Frihed og Kontrol over Amts- og Kommune-Paalæggene, samt at der baade var ivente en Nedsættelse af Afgivter for trykte Sagers Forsendelse, en Lov om Handelsflaget og en kraftig Adresse om alle de nationale Krænkelser, som forbittre Foreningen og gjøre dette Kongens store Værk skrøbeligere end man vil tilstaa sig. Der var Frihedsudvidelser og andre Ubehageligheder for rette og urette Vedkommende i disse Storthingsarbeider. Derfor bleve de afbrudte. Idetmindste er der mere Fornuft i en saadan antagen Hensigt end i at tro, at Storthinget skulde straffes for 17de Mais Festligholdelse, eller fordi endeel Medlemmer hilste paa Oberst Hagemann, der var afsat som Kommandant paa Akershuus, fordi han lod Musiken gaa den 17de Mai. Denne sidsteMagthandling har kun Betydning som et Forspil til den Række af forhadte (upopulære) Foretagender i samme Aand som Storthingets Opløsning. Det er nemlig fra Statsministerens Side bleven sagt, at denne Handling kun maa bedømmes som udrunden af og i Forbindelse med et heelt nyt og forbedret Regjeringssystem, som skulde bringes i Anvendelse — det Himlen befri Norge fra efter en saadan Prøve derpaa!

Den 2den Juli fattedes Beslutningen om Opløsningen i Stockholm imod Statsraaderne Holsts og Fastings kraftige Protest, uden at den i Norge værende Regjerings Betænkning var indhentet efter Grundlovens § 15. Statsminister Løvenskjold undlod derimod at protestere; tilsidesatte saaledes baade Grundlovens § 15, overtraadte § 30, der befaler Kongens ansvarlige Raadgiver at protestere imod Beslutninger, der ere „øjensynlig skadelige“ for Riget, og blev saaledes ansvarlig for Beslutnin-

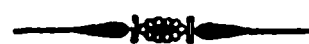
faar Lov til at existere. Og disse vare ikke Dødens, men det behagelige Livs Udkaarne; de vovede ikke Foragt og Forstødelse, men de diede ved Naadens Bryst, bleve Ærens Kjelebørn, og naaede de Magtens Tinder, hvorfra de tryggere kunde forhaane Fædrelandet og knuge dem, der ikke elskede det mindre i Vanæren.

En ubeskrivelig Følelse eller Anelse af Ulykke for Fædrelandet opfylder min Sjel, og jeg søger forgjæves Lettelse ved at see udover dets Skjønhed, som denne Høst udbreder en tungsindig Dunkelhed over, men negter sine vexlende Farver. Ak, *Norge* har ogsaa afblomstret; — jeg frygter det: Norges Frihed har ogsaa afblomstret; den har havt sin Sommer, en Sommer uden meget Solskin og Varme, og nu er dens Høst der — uden Frugter, som den der nu truer vort Land med grændseløs Elendighed. Storthinget, Nationens ædleste Kræfter, skulde vorde uden Frugter efter et Menneskes Vilje; — nu skal kanske Landet og det hele Folks Sved ogsaa vorde det efter Himlens Vilje? Og visselig, der vil gives hjerteløse Mennesker, som ikke ville forfærdes derover, men sige: „det er godt, at dette Folk bøjes ved en Ulykke hvilkensomhelst, thi det skjønnede ikke paa sin Lykke, men vilde have Frihed og Ære ovenikjøbet — de Overvundne!" Ja opfyldes de skrækkelige Spaadomme om et almindeligt Hungersaar, som disse endeløse Tog af Regnskyer og Frostskodder synes at jage indover Landet med — nu, ogsaa dette maa bæres saalænge det *kan* bæres, det er: indtil Legemets Død er nær. Men der gives Noget, som ikke *maa* bæres saalænge det *kan* bæres, det er: indtil Sjelens Død er nær, og Hjerterne sygne og et Folks naturlige Følelser tørre hen.

Det Brød, som kastes os i Næsen, voxer det ikke paa vore egne Agre? arbeides der ikke derfor? og endelig er det saa overflødigt? Den Frihed, hvis Brug vi bebreides, er den os skjænket? Har Nationen ikke vovet sit Alt derfor, lidt og blødet derfor? Den Fred, som med saa stort et Væsen tilskrives Foreningen — har Norge ikke offret denne Forening noget? gives der ikke Billighed i Verden mod et Folk, der ikke vil andet end Freden? Den Ære, som krænkes saa

iværksat en Kongelig Beslutning om hvem deres Betænkning ei var indhentet.

Storthinget sendte ikke som sædvanligt denne Regjering en Deputation ved Opløsningen. Dets fleste Medlemmer ilte til sine Hjemsteder, hvor Medborgeres Bifald gjorde dem Miskjendelsen lettere at bære. Og sidste Storthing fortjener dette Bifald baade for dets Flid og Frisind; men især fordi dets Adfærd under dets sidste Time hemmede de farligste Følger af Opløsningen og var en Streg i Statsministerens Regning.

No. 2.*)

Den norske Løve staar ikke længer i Spidsen for dette Blad**). Og den har heller intet at gjøre, hvor man ikke kan berette Noget, der er Norge og dets Nationalitet til Ære, Vinding eller Glæde. Derfor gjøre vi bedst i at undvære et Syn, som kun kan vække Bedrøvelse, dersom vi *føle* noget for det, der skal *tænkes* derved. I mange Normænds Bryst har allerede dette Sindbillede heller ikke hjemme mere. Mange elske det ikke længer, siden dets Betydning: Norges rene Nationalære og ukrænkede Frihed og Selvstændighed forsvandt og man vænte sig til Forhaanelsen. Istedetfor at aabne sine Hjerter og give dette Dyrebare et ukrænkeligt Tilhold *der* indtil bedre Tider, man udjoge de hurtigt Erindringen om at de vare Norske, og søgte at beskytte dette Forræderi ved at bagvaske og forfølge dem, som endnu erindrede hvad de ere, og ved at prædike den Lære, at Nationen har sine politiske Goder uforskyldt, og at den har intet at klage, saalænge den har Kjæverne fulde og

*) I Originalaftr. No. 3. No. 2 i det oprindelige Aftryk, der indeholder et Angreb paa Statsministeren, er her udeladt. (Udg.)

**) Det norske Rigsvaaben stod som Vignet paa de to förste No. (Udg.)

virke paa Retten, som laasede sig inde fra Morgen til Kvæl den Dag det andet No. udkom. Og et dødeligt Had greb Lejligheden til at udgyde sig mod en Person, som angaves for Forfatter, der har Ret til at foragte saadanne Angribere ligesaameget som han var bekjendt for at sætte Mistillid til deres Sindelag som Normænd. Men Ingen maa derfor tro, at *De* paatoge sig at forsvare det haardtangrebne Folk og Thing. Nei, Flyvebladet, der gjorde dette, angreb de, men ikke Nationens høifornemme Fornærmere.

Men saa gaar det hos et Folk, hvis politiske Stilling gjør at det sondres i Partier: Patrioter og Ikkepatrioter. Den store Mængde har hidtil hos os, fordi den forsømmes og ikke skal vide noget, været ingen af Delene, uden forsaavidt en naturlig, men tankeløs, Følelse havde nogen Indflydelse. Men *Jeg* vil nu gjøre den til Patrioter, og *derfor* skriver jeg et patriotisk Flyveblad „for Menigmand.“

Og deri meddeler jeg ham nu Rigsrettens Dom, samt, med Tilladelse, den Mening, at Ingen kan være tilfreds med den uden maaskee Angjældende selv, saafremt han, mod Formodning, skulde være af den lidet ærekjære Karakteer at ville beholde sin Post til enhver Priis. Og siden Personer af Indflydelse gjøre sig al Umage forat fremstille norske National-Anliggender som blot vedkommende et Parti — saaledes som skeet er med det Mindesmærke om Fædrelandets Befrielse, som, efter de udsendte Planer, er paatænkt at vorde reist paa Eidsvoll — saa fornærmes ogsaa Folk og Rigsret med at maatte høre fra Sverige, at dens Dom kun er et fordømmeligt Partis Sejer. Og skulde nu Hs. Exc. virkelig tro dette, da viger denne Nationens ubøjelige Tugtemester visselig ikke, fordi han har lidt følgende

Rigsrettens Dom:

„Statsminister Løvenskiold, Ridder og Kommandør af Hs. Kgl. Majestæts Ordener, bør, for ei at have protesteret imod den Kongelige Beslutning af 2den Juli sidstleden, hvorefter Norges ottende ordentlige Storthing hævedes den 8de næstefter, ifølge Loven af 7de Juli 1828 § 2 Litr. i og § 6, at bøde til Statskassen 1000, skriver et Tusinde, norske Speciedaler;

saa bør han og betale i Salarium til Defensor, Højesteretsadvokat, Ridder, Petersen 300 Spd., til Justitssekretær Rieck 120 Spd. og i Godtgjørelse til Højesteretsbudene Røsholm og Horn for Stævningens Forkyndelse og Opvartning i Rigsretten tilsammen 300 Spd.“

Men lader os ikke gruble over den bittre Bekræftelse paa, at det koster ikke meget at overtræde Grundloven; og heller ikke opregne Pengetabet, der intet vejer imod den Knæk, Agtelsen for den og Majestæten ved en Nationalforsamling, der maa høre sig paa det haardeste irettesat som en Flok Skoledrenge, uden at Straf derfor dikteredes, kan have lidt.

I *vore* Hjerter skal Grundloven idetmindste æres, om de end kun kaldes Raahedens Huler, og agtes for lidet mere end Blodstrømmes følesløse Udspring. I Folkets bedrøvede Kjærligheds Dyb skjule den krænkede Mø sit Aasyn, som raaber om Hevn men maatte tage Penge for sin Ære! Og vi ville trøste den atter Fornærmede, ikke med at pege hen i en Fremtids luftige Øde, der, efter svage Folks Tro, skal fyldes med Lyksaligheder, naar vi kun lade Statsskibet gaa eftersom det blæser fra Sverrig, og heller ikke med juridiske Beviser for at vi netop have vundet fordi vi ikke have tabt Alt (omtrent som at prise Den lyksalig og opfordre ham til Lystighed, som brak Armen, skjønt han unegtelig kunde have brukket Halsen); men vi ville hente vor Trøst fra Hvad der virkeligt er forhaanden og fra simpel Fornuft, rimelig Tro og naturlige Følelser.

1) Er det dog ved højest opnaaelige Dom erkjendt, at et Regjeringsmisgreb er begaaet. Den kongelige Raadgiver, som ikke fraraadede Storthingets Opløsning er anseet strafskyldig i begge de af Aktor paastaaede Henseender, nemlig som Den, der „har foranlediget eller medvirket til at Grundlovens Bestemmelser i § 15 om Indhentelse af den norske Regjerings Betænkning, er tilsidesat“ og som Den, der „har efterladt eller handlet imod en ved Grundloven foreskreven Embedspligt,“ nemlig, overeensstemmende med Grundlovens § 30 at protestere imod den kgl. Beslutning om Storthingets Opløsning som „øjensynlig skadelig for Riget.“

2) Om end Statsministeren har faaet en mildere Straf, end efter vor Anskuelse er og vilde været den rette, idet han nemlig er for hver af sine Forseelser idømt laveste Mulkt, 500 Spd., saa maa yi dog betænke, at dette dog maa være haardt for en ærekjær Mand, og at Hs. Exc., saafremt han er dette, af sig selv, med alvorligen igjennemført Beslutning, træder tilbage fra sit Embede, der ikke taaler saadan Plet; at Høimodighed og Forsonlighed tilhører vor Folkekarakteer, og at Statsministeren har maattet høre en strengere Dom af sine Landsmænd.

3) Folket har vundet Dom for at Anvendelsen af den kgl. Rettighed efter Grundlovens § 80 til at opløse Storthinget er forbunden med Ansvar.

4) Folket har faaet Øinene op for Forfatningens og Foreningens Farer.

5) Odelsthinget er retfærdiggjort for Folket med Hensyn til dets raske Anklage og Sagens Anlæg, hvor lidet end ellers Begge ville være tilfredse med Dommen i politisk og juridisk Forstand.

6) Om Folk og især Storthinget fornærmedes ved Meget i Anklagedes Procedure, saa gav dette Anledning til at Aktor forsvarede det saaledes at vrangt Omdømme derom maa være tilintetgjort*).

7) Under Proceduren blev man ogsaa gjort opmærksom paa, at der i en kgl. Resolution gaves Vished for at det nationale Ønske om at Kongen maa i Norge nævnes efter norske Kongetal og ikke efter det svenske, forlængst er opfyldt. Dette kan enhver see i sit Barns Udtog af Norges Historie, der er udgiven af Kirkedepartementet, som især har Fortjeneste af saaledes at have opløst en af Knuderne paa Foreningsbaandet imellem Rigerne.

---

*) Maaskee et kommende Flyveblad meddeler dette Forsvar. De, som kjende det af de övrige Blade, erindre at dette hedder „For Menigmand," og er fremkaldt ved Fornærmelserne, som först ret gjorde opmærksom paa Aanden i Hovedbegivenheden: Storthingets Oplösning, og som, om de ikke bleve protesterede, skulde beskjæmme os, ihvor grundlöse de vare, og, om de — hvortil de vare vægtige nok — sank ned i Menigmands Masser, anrette ubodelig Skade.

8) Den vægtigste Grund af alle til at tage Dommen med Rolighed som den er, er den; at vor kjære gamle Konge, der har personlig Godhed for Hr. Løvenskiold, ikke kan finde sig saaret ved ellers at *maatte* miste ham, og at Høistsamme vil hente ny Aarsag til sin Kjærlighed for vort Folk i Erkjendelsen af den Maadeholdenhed som er viist af dets Repræsentation i Rigsretten.

En besynderlig Trøstegrund kunne vi endelig ogsaa hente af at vi ikke maa tro, at *alene* Grundlov og Storthing fornærmes; nei, vor Regjering udskjeldes ogsaa fra Sverige og den mageløse Fornærmelse mod hvilkensomhelst Ret, at Dommen iforvejen skulde være afgjort, udsiges *der* om den norske Rigsret af en Tidende, som et, rigtignok fordægtigt, stundom utroværdigt og feigt, men vel underrettet, af vore Blade angiver som nærforbunden med Statsministeren. Saadanne Angreb ere Angreb paa vor Konges store Værk, Foreningen. Disse maa han see med Smerte, da Følgerne ikke ere vanskelige at opdage, men ikke at hans trofaste norske Folk ønske sine Rettigheder overholdte saadanne som Han selv har tilstaaet dem, at det bedrøves, naar det ikke skeer og naar Straffen ikke er tilfyldest, — at det bedrøves, men trøster sig over Alt i Haabet paa — Ham!

No. 3.*)

Hvor gjerne, Fædreland! dog Verden rykked
den Laurkrands af, hvormed dig Himlen smykked!
Men, Vunden liig, der under Blodström groer,
just Smerten Norges Kræfter sammensnoer.
Thi den i enig Pagt isammenbinder
de norske Hjerter, norske Mænd og Kvinder:
Og Fædrelandet bærer da paany
den samme Krands, det bar i Frelsens Gry.
Og Frelsens Trolddom den fremdeles ejer.
I Enighed er Fædrelandets Sejer.

Ond Forligelse ödelægger Base.

Og det Samme skeer med Stater, hvor ond Forligelse er indtraadt imellem Folk og Konge. Det vil sige, denne Tilstand er saa utaalelig, at den ikke kan bestaa, men maa *ophæves* for enhver Priis, undtagen Frihedens og Selvstændighedens, og Grunden dertil tilintetgjöres. Har denne lagt i Kongens Personlighed, saaledes at hans Regjering har været en Følgerække af udskejende Yttringer af et tyranniskt Sind, da har baade gammel og ny Historie mange Exempler paa at hans Høihed ikke har kunnet beskytte ham eller hindre Nationen i at bortskaffe denne Hindring for sin Lykke. Har den lagt i dennes egen Forfatning, da er en Omvæltning deraf foregaaet, og for en kortvarig Ødelæggelse af det Bestaaende har Nationen tilkjæmpet sig et varigere Velvære i Forsoningens gode

---

*) Vignet: en Krands, indeni hvilken fölgende Vers:
Som Blom til Blom
i denne Krands
er bunden tæt,
saa Normænds Æt
forenes om
sit Fædrelands
Klenodium.

rstaaelse med Kongen saalænge han ikke hemmede Revolu-
nens naturlige Gang, optraadte fiendtligt eller blev greben i
enker derimod.

Medens vi med dyb Smerte maa tilstaa, at den ulyksalige
ilstand af ond Forligelse imellem Konge og Folk eller dettes
epræsentation i høi Grad er indtraadt hos Os, er det dog en
ykke, at hverken det ene eller det andet af hine Tilfælde er
irunden. Inden os Selv, inden vor Statsforfatning, finde vi
en ikke. Ikke engang Tanken falder os ind om nogen For-
ndring eller om at nogen bedre Tilstand mellem Konge og
'olk virkelig — hvad hverken var tilladeligt eller Prisen værdt
– kunde kjøbes ved Opoffrelsen af et eller flere af dens yp-
erste Punkter. Og vor Konges Hjerte er for vel kjendt og
urderet til at Tvedragtens Rod deri kan søges. Det er der-
or et Slags Held, at vi have at søge den udenfor Konstitution
g Konge, og vi have ikke svært for at finde den i det poli-
iske Forhold, hvori Nationen har indladt sig, og som ikke
aa langt nær i samme Forstand som Konstitutionen ere nød-
endige for dens Velvære.

Det er vel saa, at vor Konge hidtil ligesaa urokkeligen
ar foresat sig og ivrigen forfulgt den Hensigt at see nogle af
Grundlovens Paragrafer forandrede, til Udvidelse af Kongemag-
en, som Storthingene have modsat sig dette, og at disse
Kræfters modsatte Anstrængelse maatte foranledige en Spæn-
ding. Men hidtil strakte denne sig ikke udover de enkelte
Spørgsmaal; man vænnede sig til deres Fremsættelse, forskræk-
kedes ikke længer derover, med Tryghed vidste man forud
deres Negtelse, og overlod dem roligen til, i en Tilstand
af Forstening at vandre fra det ene Storthings Haand i det
andets som haarde Kuriositeter fra en anden Alder, hvor-
ved intet andet er at gjøre end at besee og henlægge dem.
Sidste Storthing gjorde dette paa hurtigste Maade, idet Forsla-
gene til Forandringer i Grundloven ikke engang sendtes en
Kommittee til Behandling, saasom de tilforn tilstrækkeligen
vare drøftede og der ikke yttredes i Thinget noget til deres
Understøttelse. Men i Maaden hvorpaa Hs. Majestæt tog dette
op erholde disse Forslag ny og gjenopfrisket Betydning. Vi
opdage, at den hele Spænding, som i de sidste Maaneder er

stegen indtil Bristefærdighed, skriver sig fra disse Forsla(Skjebne, navnligen fra dets, der gaar ud paa at Ret skal in(rømmes Kongen til at negte Storthingsbeslutninger Lovskraf Vi opdage i Hs. Majestæts Førtørnelse det samme Hav rei: i tordnende Drøn mod Klipperne, som i hine Forslags idelig Fremsættelse stillere men uafbrudt lod sine Bølger rulle imo dem. Og dette bliver kjedeligt i Længden, og kan nok gjør utaalmodig. Storthingets Handling aabenbarede at Klippen va uigjennemtrængelig. Og det er tungt at opgive et længe fort sat Arbeide, et længe næret Haab. Vi vide det, Hs. Majestæ ansaa ikke alene denne sin Sag, men ogsaa sig selv for an derledes behandlet end fortjent. Men de sidste Yttringer a Hs. Majestæts Fortrydelse, fremkaldte nærmest i Anledning a Rigsretten, der paafulgte Thingets Opløsning, oplyse paa de utvivlsomste, at *Norges saavelsom Hs. Majestæts eget Forhold til Sverig er den Aarsag, vi söge*, Aarsagen, der ligge: dybest: Aarsagen til Forslagene: Aarsagen til den stedfindende onde Forligelse imellem Normændenes Konge og dem eller deres Repræsentation, med hvem de naturligst maa gjøre Parti.

En Konge, der alene var norsk, en Konge saadan som vore Hjerter og Øren finde en Vellyst i at høre dette Ord, vilde ikke inden Riget eller i sin Stilling finde Grunde til at sætte sig i en uafladelig Opposition mod Folket om den dyrebareste Perle i dets Frihedskrands. En saadan langvarig Blokade vilde blive farligere for ham end om han forsøgte et raskt Stormangreb paa enkelte Punkter i Konstitutionen. Ja selv om vi tænkte os denne som hovedsageligen hans Værk, vilde Forsøgene paa at ændre det gjøre en Ende paa Taknemmeligheden; og det kunde ikke vare længe før han saa i hver Normands Rynker Einars brustne Bue og fik høre Svaret fra Svollder: „nu brast Norges Rige af dine Hænder, Herre Konning!“ Men af en Konge, der i saadanne Tanker, nemlig at have skabt Forfatningen, regjerer Norge fra Sverige af, af en Unionskonge, hvis Regjering baade har Karakteren af at erkjende dette Rige for Hovedrige og af ikke at ville indlade sig paa nogen Forandring af dets Forfatning, lader hiin Regjeringshandling sig forklare. Skal et Vedligeholdelsessystem hævdes i Sverrig, maa Slagfjedrene brydes paa den norske Frihed.

Denne Ørn maa ikke stige saa høit, at den sees over Kjølen og forfærder de gamle rolige Svaner i Vettern og Mælaren. Det mindre Rige maa ikke byde det større et opeggende Exempel; den yngre Broder ikke besidde Noget, som kan vække den Ældres Misundelse; Folkevældet i Norge ikke staa i for skjærende Modsætning til Stormandsvældet i Sverig saaledes som dette er omhegnet af den bestaaende Konstitution. Norge maa minke Seil forat kunne holde sig i sømmelig Afstand bagefter Sverig, skjønt det bedste vistnok var, om denne tunge gamle Orlogger satte nye Seil til forat gjøre Følge til den politiske Lyksaligheds Verden istedetfor at maatte skilles saagodtsom ved Udseilingen af Havnen. — — *Skilles?* Det var en Tanke!

Kan den forundre? I Sverig „graater“ man over Foreningen.

Vi ville tænke derover til en anden Gang.

Eller over hvilke Forandringer der maa foregaa med Foreningen, forat den skal kunne bestaa. Den maa ikke genere. Men H. M. ønsker, at Thinget aabnes 20de Octbr. Det er den Dag, da man kom overeens om Foreningsvilkaarene. Ane vi rigtigt naar vi tro, at dette er et Tegn til at Alt skal jevnes?

Under 26de Septbr. har det behaget Hs. Kgl. Majestæt, i Anledning af at Regjeringen tilstillede Storthinget de Afskrivter af det inden Regjeringen Passerede betræffende Beslutningen om Storthingets Opløsning, som bevirkede Rigsrettens Nedsættelse samt af dennes Dom over Statsminister Løvenskiold, at udstede en Tilkjendegivelse, som giver os den sørgelige Underretning, at Spændingen mellem Høistsamme vor Konge og vor Nations Repræsentation har naaet en højere Grad end vi kunde tro og kunne tænke os bestaaende. Hs. Majestæt tilkjendegiver, at Storthingene have at behandle „fremfor Alt“ de Kgl. Propositioner. Hs. Majestæt paaberaaber sig Kielertraktaten (hvorved Norge afstodes af Danmarks Konge med Enevoldsmagt til Sverig — en Traktat, som Norge aldrig har erkjendt) og det i følgende Udtryk: „Da Kongen indrømmede Nationen de vidtudstrakte Rettigheder, som Grundloven af 4de Novbr. 1814 og Rigsakten af 1815 indeholde, kunde han langt-

fra tro, at Storthingsmedlemmerne før Seklers Forløb skulde kunne glemme Erindringen af eller Traditionen om de Rettigheder, som Freds-Traktaten i Kiel gav Sveriges Konge. At ville omtviste Kongens konstitutionelle Rettigheder i Hensigt at eludere dem, opfordrer til at tilbagegaa til benævnte Traktat."

Hs. Majestæt yttrer den Mening, at den Artikel i Fordraget til Moss, som betinger, at Ingen maa forfølges for foregaaende Yttringer mod Foreningen, skal indeslutte, at de, som havde indledet det norske Folk i en Krig mod Sverig (d. e. 1814 Aars højhjertede Patrioter, Selvstændighedens Hæderværdige Reddere, som vi maa bede Gud velsigne saamange de leve og dø) „erkjendtes daddelværdige," Hs. Majestæt erklærer, at Odelsthinget ved Rigsretsdekretet „har saaledes udøvet en lovstridig istedetfor en retfærdig Handling og derved tillige antastet et kongeligt Prærogativ." Hs. Majestæt yttrer om Befrielseskrigen i 1814, at dermed havde „Ubetænksomheden" (af Forsamlingen paa Eidsvoll), „for ikke at sige mere, bebyrdet en Befolkning af 850,000 (?) Mennesker, som vare berøvede al Slags Handel, og nødsagede til fra Udlandet at indføde Livets første Nødvendigheder." Om Storthinget og Rigsretten udtrykker Hs. Majestæt sig: „At dadle denne Foranstaltning (Thingets Opløsning); at tro, at kunne opvække Skræk hos de kgl. Raadgivere; at ville eensidigen fortolke Grundloven i dens Heelhed som i dens enkelte Dele; at ville forvandle Rigsretten til en politisk Domstol; og give den Egenskab af en Jury; at begynde med at dekretere Bøder, for derefter at kunne gaa videre: — Alt dette opfordrer Hs. Majestæt til overeensstemmende med sin kgl. Pligt at tage saadanne Forholdsregler, som kunne forhindre, at ikke almindeligt Anarchi og Enkeltes Vilkaarlighed skal indsnige sig istedetfor de Love, som beskytte den personlige Frihed, den almindelige Retssikkerhed og de Enkeltes Ejendomsret. Disse ere Kongens hellige Pligter. Han vil vide at opfylde dem uden nogensomhelst voldsomme Rystelser eller Omveltninger, om „(d. e. dersom)" Storthingets Medlemmer, som Han, ere gjennemtrængte af den Overbeviisning, at der ikke kan gives Tilfredshed i huuslige Kredse, Sikkerhed for Staterne, indenrigs Frihed, el-

ler nogen for de forenede Riger hæderlig Selvstændighed i deres Forhold til Europas øvrige Magter, af hvilken Beskaffenhed end disses Regjeringsform monne være, uden Kjærlighed for Orden, uden Vilje til at være retfærdig, og uden Undergivenhed under de offentlige og private Love, som styre saavel Nationerne som deres Regjeringer.“ (Og hvad er uomtvisteligere?).

Fra disse Synspunkter erklærer Hs. Kgl. Majestæt: „At, uagtet de ovennævnte Tildragelser, er Hs. Majestæt tilbøjelig til at tro, at Storthingets Medlemmer i Grunden ønske, at bevare for det Norske Folk alle de Garantier, som Grundloven af 4de November bestemmer. Men Kongen har med Bekymring bemærket, at, uagtet 22 Aar ere forløbne siden Foreningen med Sverige, uagtet den indre og ydre Freds Velsignelse, uagtet det Velvære, som er en Følge deraf, skjelne dog Storthingets Medlemmer endnu ikke tydeligen imellem de Rettigheder, som tilhøre Kongen alene, og dem, som tilhøre Hs. Majestæt og Storthinget fælles.“ Og videre hedder det, at Rigsretten har befulgt Grundsætninger stridende mod Lovens Forskrivter (?), hvilket Kongen ikke kan tilstede.

Vi forene os med Hs. Majestæt i den af Høistsamme yttrede Forventning, at den grundlovmæssige Udøvelse af Konges og Storthings Rettigheder „skal bortfjerne alle fremtidige Feilgreb og jevne alle Misforstaaelser mellem Kongen og det kommende Storthing;“ og oplyses endelig om at de „Forholdsregler,“ som Hs. Majestæt vil tage i ovennævnte Hensigt, gaa ud paa, med næste ordentlige Storthing at omhandle Sagens Form og Realitet d. e. den paadømte Rigsretssags, der betegnedes som en „systematisk (d. e. planmæssig) Forfølgelse“ samt at befale Regjeringen at overveje, hvilke Forandringer, der bør søges bevirkede deels i Rigsretsreglementet, især deleshed med Hensyn til Rigsretsmedlemmernes Ansvarlighed og til Offentlighed ved Voteringen og i Loven om Straffebestemmelser for Statsraads, Højesterets, Storthings- og Rigsrets-Medlemmer for Forbrydelser, de, som Saadanne maatte begaa, deels til mere Tydelighed i enkelte af Grundlovens Paragrafer.

Dette er nu en lang og haard Tale; og Du, simple og menige Mand, har kun liden Forstand paa og føler kun lidet af den Vægt, som Ord dog virkelig kunne have. Jeg veed det, om alt dette vil du kun sige: „Kongen er bleven vred, saameget seer jeg.“ Og Jeg har kun Haab om at kunne forøge dette korte og stumpe Begreb med den Tanke, at dette er dog meget ilde, og at det maa rettes paa ifra Grunden af. Du vil have *Handlinger;* disse ere det Tegnsprog med de vældige Træk, som du forstaaer, og — kan svare i, naar Opfordringerne dertil blive stærke nok, og Begivenhederne drøne forbi som rullende Bjerge. Nu vel, der er Handlinger, men af et mildere Sprog, et mildere Sprog end selv hine Ord. En er, at *Storthinget er samlet.* Det er: Kongen vil tale med Folkets vise og trofaste Mænd. Og de ere fra gammel Tid dog vante til at forstaa hinanden. De norske og svenske Kanoner talte højt engang i hinandens Mund; men de misforstode hinanden til Carl Johan og de norske Mænd fik klaret god Mening sig imellem. Og en Handling, der vel hører til hine „Forholdsregler,“ er, at Kongen har udnævnt Grev Wedel til Rigsstatholder. Det er: en norsk Mand, der har Folks som Konges Tillid, er sat Thronen nærmest som en Midler mellem begge, der skal gjøre sit til for at Begge kunne forstaa hinanden og være Folket en Borgen for at det skal blive tilfredsstillet. Og en tredie Handling, som med et mildt Solskin fra Kongens gode Hjerte gjennembrød de mørke Skyer, er en kongelig Anordning, som tilsigter betimelig Hjælp mod den Hungersnød, som truer mange af vore Bygder. Og det er: den ulykkelige Spænding har kun Sted imellem Statsmagterne, og at

„Den Kongernes Far,
som til Fattigmand skar
saamangen en Skive Bröd“

ikke har forglemt sin Kjærlighed for det norske Folk, og ikke vil glemme den, om det end, som Pligt og Natur byder, ikke kan andet end *gjöre Eet med sin Repræsentation, Eet med Sig Selv.* Da er der ingen Fare. *Enighed,* mens saa meget opfordrer til Partier, har reddet Norge før. Der var haardere Knude med Normannakonningen, da Asbjørn af Medalhuus maatte tale.

ʒ Asbjørn talte ikke alene eller for de fire Fylker eller for
ırøndelagens otte Fylker, skjønt ingen anden Røst hørtes
ıd hans. Men Hakon forstod, at Norge havde talt og at der
ıke var flere Meninger i det vide Land end Tunger i As-
ıjørns Mund paa Thinget *).

Ikke
For Menigmand.

Et Extra-Flyveblad **).

(1836.)

Om diverse Godmodighed.

Indledning.

Om sine Dyder hører Mennesket gjerne Tale, især nemlig
om dem, det besidder i største Forhold til sin øvrige Morali-
tet, og som altsaa let og med stort Behag gjøres til det ka-
rakteristiske Udtryk for dets hele Personlighed eller til den
store Solside, imod hvilken de Skyggefordybninger, som fin-

*) De fölgende No. (5—8) indeholdt: No. 5: Throntalen ved det overordentlige Storthings Aabning, med Bemærkninger derom; No. 6—7: Fortegnelse over Lovbeslutningerne paa det overordentlige Storthing etc., og No. 8, om Formandskabsloven, det sidste No. af George Fr. Krogh. Samtlige No. af „For Menigmand“ saavel som det efterfölgende Dobbeltnummer „Ikke for Menigmand“ udkom anonymt og uden Maanedsdato. (Udg.)

**) Vignet: „En veritabel god Nathue,“ hængende paa et Sværd. (Udg).

des, ligesaa lidet maa tages i Betragtning som det, at man har havt mest Raad til hine Dyder og mindst Ulejlighed med at erhverve sig dem i en vis Masse- og Storhed, ligesom Leerbunden driver en forfærdelig Mængde Hestehov og Kjærringrok frem og Sandbakken bedækker sig med Harefod og Gjeitrams. Der gives Dyder, som Folkeslag tillægge sig som næsten udelukkende Nationalejendom; og da det hele Folk kun er en liden Deel af den hele Menneskehed, kan man begribe, at hvert enkelt af dets Individer kan tilegne sig ikke saa lidet deraf, og, om man enkeltviis inden sit eget Folk kun gjælder for en Brøk af den fælles Storhed, saa fremtræder man dog udenfor dette imellem Millionerne, der intet skal besidde deraf, som en Repræsentant for den hele. Dette er ogsaa Tilfælde med enkelte Klasser af Mennesker. Hvor man er plaget med Adel, faa de Andre retvel at føle, at Adelsmanden tror at besidde særegne Dyder, der tilsammen betegne ham som saadan og udgjøre den sande Adelsmand. Og Menigmand har vel ogsaa sine, om han end ikke tør tro det, mens Andre mene, at han kun udmærker sig ved særegne Laster. Da han udgjør Millionerne, har han heller ikke saa let forat udmærke sig. Hans Masses moralske Egenskaber ere kun den dunkle muldfarvede Grund, hvorpaa de enkelte Klassers fremhæve sig. Og hele hans Stolthed indskrænker sig til at tro, at naar Præsten siger „agtværdige Kristne!“ saa menes Andre, men naar han siger „gudfrygtige Kristne!“ saa menes han. Og heri synes nu vel at være ligesaa umaadelig en Stolthed som Beskedenhed; men det er idetmindste ikke en Stolthed, som skal gaa ivejen for Nogen paa Jorden. Og hvad Beregningerne angaa om de Herredømmer, den tror sig kaldet til hisset, da ere de udkastede paa egen Resiko af den Godmodighed, som lader sig nøje med Intet, naar den kun faar Lov til at haabe desmere, og som er Menigmands karakteristiske Dyd overalt endog i den Grad, at paa den ere de fleste af de Regjeringssystemer grundede, der styre Verden.

Paa Menigmands Godmodighed? Ja, eller Taalmodighed. Veed du ikke det? Hvad andet bærer Ruslands Pyramide, end denne brede Grund? Hvad andet bar det gamle prægtige Frankrig? eller bærer Danmarks skarlagenkjolede Monarki,

eller Sverigs ærværdige Stænderforfatning, eller bar det forrige Regimente i Norge end denne Menigmands Godmodighed? Der er uhyre Kræfter i denne Asenryg. Og uhyre Mange, som ville ride.

Der er noget uanseeligt ved denne Dyd; men kun naar man betragter den hos det enkelte Menneske. Da har man en jammerlig Træl for sig. Men seer man den hos Millioner, da maa man dog tænke, at det er en Menneskehed disse Hoveder. Den enkelte graa Bølge have vi ikke Øje for, men naar den har mangfoldiggjort sig i det Uendelige til et Hav, saa strækker ikke Tankens Øje til; dets Straaler døe midtpaa som trætfløjne Fugle og Beundringens Udraab „ah! ah!“ anstrænger sig forat jage dem op.

Ak, hvad er dette for Tale? Menigmand har ikke Fantasi. Hans Sjel er uden disse Sandser, som forvirre Andres Hoveder ved denne Fiinhed, som beruses af Duften af enhver Blomst, dette Langsyn som seer Verdens Umaalelighed gjennem en Draabe, denne Smag, som nages af Bitterheden i en humleløs Satire og smelter hen i Sødmen af den Dug en poetisk Vandbie har efterladt paa et Blad. Hans Sjel er en opløst udvandet Grød af Godmodighed. Og jeg vil strø Sukker paa den. Thi „om sine Dyder hører Mennesket gjerne Tale!“ Og en Dyd kalder jeg, som Fiende af Troen paa en almindelig fælles Ondskab, den formedelst sin Almindelighed. Og om den er glandsløs og asenfarvet mod andre Dyder, som Himlen og Mulden, der ved sin Dunkelhed netop lader Stjerner og Blomster skinne, saa er den dog ikke agtet for mindre vigtig, end at den paa enhver Maade efter Statsmaximer maa vedligeholdes og gives Næring: uskyldig, men rigelig Næring forat den kan bære desmere: rigelig men uskyldig Næring i alle disse Skillingsopmuntringer til Taalmodighed og Lovtaler over almindelig Godmodighed, understøttet af den strengeste Banlysning af alt andet end denne eensartede Sjelediæt, som giver Kræfter uden at forføre til Kaadhed. Kort: Halm og atter Halm til Asenet; og jeg vil nu ogsaa, idet jeg, stik imod hvad dette Blads Fiender ville tro, priser Godmodigheden, kaste mit Halmknippe i Krybben, uden at lade mig forlede af

min Medlidenhed med Dyret til at lade en eneste stor, tagget, vandig Tidsel gaa med.

1ste Kapitel.

Om den almene menneskelige, saakaldte Menigmands-Godmodighed eller: Taalmodighed.

Af det Foregaaende kan man allerede slutte hvilken udmærket Egenskab den er. Ja, ganske vist, uden den skulde de fleste Stater ryge overende — undtagen Norge naturligviis; thi denne Stat siger man jo er grundet paa Opposition eller Trodsighed. Og saaledes vilde det da opfyldes (om Skjalden ikke blot har meent Granitens eller Kampestenens Haardhed), at

„om Kloden rokkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ei kunne fælde.“

Man veed, at der var en Tid før denne Skabelses, da alt var belivet, saaledes at man medrette kan sige, at Bjergene ere døde Uhyrer. Da var hiin Godmodighed Sjelen i den Leerklump hvoraf Mennesket blev skabt, og den fik Lov til at være med i den højere Tilværelse, hvortil Klumpen blev kaldet. Men formedelst sin lave Oprindelse fik den ikke sin Plads og Organ i Hjerneskallen, men i Ryggen. Alligevel er det ligesaalidet altid sagt, at Den, som fører en krum Ryg, har en stor Godmodighed, som at Den, der har en Bule over Øjet, er en god Regnemester. Men meget ofte gjælder det. Organet kan stundom ogsaa bankes frem. Formedelst dens større Forvantskab til Leret er det at Menneskehedens store Fleerhed har en Drivt til at sysle dermed som Bønder. Dens egentlige Navn er, som jeg kalder den, Godmodighed; men hvor den naaer en høj Grad af Udvikling bliver den til Trælsind, hvorpaa Storfolk sætte megen Priis hos Andre. Den kan da siges at have naaet sin Genialitet; thi baade viser den en vis Fantasi, der er opfyldt med alle Monarkiets Pragtbilleder af Slotte, Kroner, Adelskab, Parader og Uniformer, og den besynderligste Smag for det unaturligste og afskyeligste, saa-[illegible]ærdigheder, Udsugelser og Prygl. Jeg har Agtelse for [illegible]modighed; men dog er det ikke den, som jeg vil for-

e en veritabel god Nathue. Thi slige Folk skjønne sig ikke a noget godt.

2det Kapitel.

Om den huuslige eller Töffel-Godmodigheden.

Denne Godmodighed er den Klippe, hvorpaa Menneskene .ulle bygge sine Huse.

Dersom ikke den fandtes, maatte mangfoldige af dem aa øde og de sørgelige Dele af adsplittede Familjer ty uner Træer og Buske. Den, der knytter Kjærlighedens Baand, jør bedst i at have denne Godmodigheds i Baghaanden, forigtigen men forsvarligen knyttet under Rosensløjferne, ligeom man ikke maa tro, at Illuminationslamperne paa Brylupsaftenen svæve i Luften eller alene paa de forgyldte Traade, len have massivt Træværk under sig. Og dette Raad maa eller ikke Kvinderne foragte. De maa ofte være forsynede led en Skildpaddeskal mod den raa Huustyrans Støvle, og rives sjeldnere til at ty til Skjænken som Mændene gjøre aar Forholdet er omvendt. Den forarmer vel ofte Familjer, len kun naar Mændene give ødsle og forfængelige Koner for den Konto; thi dersom de, naar det dog engang er kommet avidt paa Glid med Regimentet, gav dem uindskrænket Raaerum i Finantsdepartementet, saa vilde Interessen ganske blie Konernes egen, og Egennytten drive dem til at blive ligea sparsommelige, som de før vare ødsle. Ingen Dyd er lere englelig. Glandsen af en himmelsk Retfærdighed bryder vilkaarlig frem paa de af Sandsekager blussende Kinder; thi led disse Lidelser udsone Mændene inden de fire Vægge de tilbørlige Forrettigheder, som de have tillagt sig selv udenre i Verden. Og desuden er intet Menneske mere benaadet led Opfordringer til at vende sit Sind fra den jordiske Jamlerdal og haabe paa en bedre Verden, d. e. hvor man ikke kal have Kjød, der kan bankes, end netop Tøffeltrællen. Algevel frembringes denne Opløftelse ikke af nogen Følelse af lykke; thi derfor beskytter Godmodigheden ham. Og den ære priset over alle gode Ting; thi den hylder baade Fred g Brændeviin; og noget bedre kjender jo hverken den gode

eller den onde Verden? Men den vilde blive en autoriseret Dyd, en Dyd ligesaa nødvendig for Ægteskab som at sætte i Enkekassen, dersom Husenes Indside kunde vrænges ud; thi da vilde det meest slaaende Beviis for Monarkiets Nødvendighed vise sig, og det vilde for evigt være forbi med alle andre Theorier, der føre et usselt kjæmpende Liv, netop fordi de ikke have sin Grund i den Godmodighed, der baade er Hovedbestanddelen af den menneskelige Sjel, det som kaldes Hjerte, og som er bleven Mennesket en Nødvendighed for at kunne holde ud saaledes som det har redet sig Lejet til, og da vel ikke sjeldnest og mindst ilde i den ellers lyksalige Ægtestand.

Den huuslige Godmodigheds egentlige Navn er Fromhed; men der er lidet ved den, siden den, som bekjendt, dog kan briste og saaledes kuldkaste det hele møjsommeligen opbyggede huuslige Regjeringssystem. Den duer ikke før den naaer sin Fuldkommenhed og bliver til Dotteri og Ørske. Men heller ikke dette vil jeg forære min veritable gode Nathue. Thi baade plejer det at have sin egen, og der gives endnu en Art Godmodighed, imod hvem det af kjære Hænder, under Rettelser paa højre og venstre Side, opelskede Dotteri er reen Opsætsighed og den gjennemtøflede Huustræl en trodsig Rebel.

3die Kapitel.

Om den borgerlige eller Nathue-Godmodigheden.

Ja her har vi den. Tal mig ikke om nogen Godmodighed af hvilkensomhelst Art, uden denne. Den er Godmodighedens Alfa og Omega og istand til hvad det skal være.

Hvad er Borgermænd dyrebarere, hvad er deres Ære ømmere over end over deres egen gode Stad? Den maa Ingen fornærme. Voldsgjerninger maa være banlyste fra dens Torv, ingen anden Tummel end den fredelige Virksomheds og Glædens maa høres i dens Gader. Og deres Koner og Børn? Ve Den, som turde fornærme dem i nogen Maade, ikke at tale om at udsætte deres Liv og Lemmer for Fare under vilde Chok af Rytteri og et stormende Infanteris Kolbestød, naar

le pyntede vare spadserede ud forat fornøje sig en Søndag Aften i den lyse Sommer. Rasende skulde de jo styrte ud af sine Huse, rive de Dyrebare med Livsfare ud under Hestefødderne og Kolbestødene, massakrere Voldsmændene alene med sine Haandværksredskaber, Alner, Vægter, Paraplyer, Haarpidske og Spadseerstokke, og ialfald i syvgange syv Aar nære mod Hovedfornærmeren et Sindelag, som om man kunde tænke sig at selve Byen virkelig personificerte sig til en Dame af fast Karakteer (som man kalder dem, der kunne gjemme Nag over Juul og hedest Sommer) og at Hadet krøb ind i dens Stene og lagde sig som en Skimmel paa Væggene.

Men dette vilde kun være naturligt for Mennesker med Blod i Aarerne d. e. Blodmennesker; men ikke for Borgere med Godmodighedens hvide Lymfe i sine Kar. Men gives der da Slige? Ja, priset være Skabningens Mangfoldighed! Men ikke i Stockholm eller Paris eller London, hvor man kanskee vilde holde dem for et Slags Planter; men i den gode By *Naboth*, den opblomstrende Hovedstad i det Utroliges Rige.

Ak, hvilke Eventyr *der* ere passerede!

Hvilken Borger af Naboth mindes ikke hiin dejlige Sommeraften den 17de Mai, da Humlerne og Bierne surrede til Midnat i de hvidblomstrende Kastanjer paa gamle Frelserskirkegaard og Sommerfuglene svømmede i lunkent Maaneskin og selv det mindste Barn var paa Benene i sine bedste Klæder ligesaa længe? Borgerne sad i de aabne Vinduer med Glas fulde af Viin, sød som Blomsternes Duft, liflig at see til som Blomsternes Farver i de hvide Vaser i Hustruernes og Døttrenes Vinduer, som de havde forladt efter Aftensmaaltidet forat tage sig en Tour med Veninderne, kvægende som om Sommeraftenens Luftning havde presset sin Behagelighed sammen til Draaber af Svale og Munterhed i disse Glas. Saaledes sad de, hilsende til de hjemvandrende pyntelige Koner og Døttre, som endnu ikke vare for trætte til en Times Fornøjelse atpaa al denne Glæde, med Nikken og Klinken gjensvarende de venlige Hilsener fra Gjenboer og Naboer.

O, Piben smagte for de Mænd af Naboth, som sad saa, og Vinen smagte, og den balsamiske Luft smagte, og Kysset

skreg: „det er Raaheden; ned med Raaheden!“ men man glemte, at ogsaa denne har Ret til at tale, at det bliver Folks egen Sag, om de ville høre den, og at de bør høre den, naar den har Ret. Man glemte ogsaa, at denne Raahed ikke er saa ganske forskyldt, og at Mennesker, som stikkes, ikke synge, men skrige. Statsborgerens Fiender vilde negte dem dette naturlige Udbrud; og søgte at gjøre den smukke, men ikke sande, Tro alene gjældende, at Lov og Ret, og ikke offentlig Appell til Humaniteten, er det eneste, man har at ty til, og at de give tilstrækkeligt Værn imod Uretfærdigheden. Man anførte som Beviser herfor endeel Løgnagtigheder, som Borgeren havde ladet undslippe sig; men det ivrige Omdømme forglemte, at tage i Betragtning, at Skam og Skade heraf kun var Individers Sag — at hiin Lov og Ret var meget beredvillig til at rette herpaa — og endelig at den offentlige og almene Skade af Offentliggjørelsen af enkelt Mands falske Beskyldninger mod den anden ingenlunde lader sig sammenligne med de fordærvende Smigrerier for højere Personer, urigtige Beretninger om Folkestemningen og Tilstanden og politiske Efterretninger af falsk historisk Lære, som Tidender, de mere almindeligen dannede Klasser vedkjende sig som sine, aldrig have været sparsomme paa at udbrede imellem os.

Men der er mangfoldige Ting desforuden, som Humaniteten bør tage i Betragtning med Hensyn til og til Fordeel for Statsborgeren, som den har været; hvorimellem vi dog kun ville fremhæve en, som afgiver meget til Undskyldning for dens virkelige Fejl. Og den er korteligen: „hver Fugl synger med sit Neb“ — eller, med andre Ord: Statsborgeren har, som hovedsageligen Organ for Borger og Bonde, netop været som den maatte være efter det Dannelsestrin, som Staten har tilstedet disse at naa, og det i samme Forhold, som fornemmere Tidender staae i til de Klassers aandige Udvikling, der vedkjende sig dem, og hvem Staten tilbyder langt flere Dannelsesmidler, end de almindeligviis benytte. Forholdsviis skal man sandelig ikke af disse Tidenders, f. Ex. Rigstidendens og Morgenbladets Beskaffenhed have Anledning

il at gjøre Sammenligninger, der geraade de Klasser til Skam, som det Offentlige, paanær en kursorisk Elementærunderviisning, overlader til deres egen aandige Forsorg. Ligesaa vist ogsaa, som der gives Individer i de højere Klasser, til hvis Aandskultur disses Tidender staae i et underordnet Forhold, ligesaavist kjender Almeenheden ogsaa Bønder, der ved egen Kraft have hævet sig til en saadan Grad af aandig Udvikling, at denne ikke repræsenteredes ved et Blad, der hovedsagelig angav Graden af den Dannelse, deres Stands Masser vare i Besiddelse af. Vare disse komne saavidt som hine Enkelte, skulde Organet ogsaa have staaet i tilsvarende Forhold til denne højere Udvikling — ligesaa vist som at de højere Klassers Tidender ere maadelige fordi det er ikke meer end maadelig bevænt med deres Dannelse i det Hele.

Men er det saa — hvi da ikke bære over med hinanden? Dette vil Humaniteten.

Statsborgerens Fejl have mest været formelle og Følger af en vis Skjødesløshed og vidtdreven Tilladelse til at benytte dens Spalter. Men ogsaa i denne udskejende Hylding af Ytringsfriheden fremskinner den Humanitet, som umiskjendelig er dens *Væsen*; og denne Fejl har, som oven bemærket, havt ikke liden Indflydelse paa mangen simpel Mands Dannelse. Alene Visheden om at et Blad stod ham til Tjeneste, dersom han havde noget at sige og kunde sige det, har dertil været et Incitament. I Statsborgerens kontrollerende Tendenz, som har været og fremdeles skal være dens Særbetegnende (Karakteristiske) aabenbarer det sig, at dens Væsen er Humanitet. Og dog er det just dette man har villet negte. Men hvem har negtet det? De, som enten rammedes eller vidste, at de stode under denne Almeenhedens Kontrol: Embedsmændene og deres uendelige Slægtskaber. De fnysede eller zitrede gjennem Korporationerne, Kollegaskaberne og de fjerne Frændskaber lige indtil de forglemte Naadsensbrød-Tanter, saasnart En blev rørt ved i Statsborgeren. Kun vanskeligen fik denne udøve en af sine mindst iøjnefaldende gode Virkninger, nemlig at betage Folk denne overvættes Killenhed, som tilhører en politisk Barndom. Men hvis Sag er det, som føres ved slig Kontrol? Er det ikke Deres, som idetmindste

troe sig forurettede; altsaa Menneskelighedens, der ikke negte Nogen at klage, og Retfærdighedens, der vil underso Klager, og hjælpe Folk tilrette — med eet Ord Humaniteten I hvis Hænder er denne Kontrol? Ikke i nogen stemplet (fentlig Anklagers, men i Almeenhedens, som ikke kan bo give denne sin naturlige Ret, fordi den maaskee falder Enkel til Besvær.

Der er ogsaa megen politisk Klogskab i at en saad Kontrol finder Sted, aldenstund Regjeringen (Embedsmænden og de Regjerede (Folkets Mængde) staae i den Modsætni til hinanden, som de maae staae i. Den beroliger nemlig Fo ket, meddeler Styrelsen ikke faa Bidrag til Kjendskab til si Organer og Repræsentanter i Embedsmændene, lader see in i Statsvæsenets Indre til dets løbende Hjul, hædrer Retska fenheden og Dueligheden, er en Skræk for det Modsatte her af og en Vækkelse for Alle, og udøver samme hemmende Virk ning paa Fremvæxten af endeel Smaatyranner, som Helvedes stenen paa de vilde Kjødvorter, der idelig ville voxe frem Vunden. Men sand politisk Klogskab er altid Humanitet. Det te erkjende Diplomaterne, naar de tillyve sin dette Navn. O det er altid sand politisk Klogskab, ikke at tilsidesætte de Heles for Enkeltes Interesse, de enkelte Tilfælde undtagen hvor denne er bleven en Ret. Men Intet er saameget det He les Interesse, som at de Enkelte fremme den, og holdes ti at fremme den; Intet saameget derimod, som at Enkeltman skulde baade kunne unddrage sig denne Tvang og være fi for at Almeenheden paatalte det.

En saadan Barmhjertighed vilde ikke være Humanitet Det er denne Galanterivare, som vi vilde hive overbord. Me med det samme maa ogsaa Haardhedens Steen gaa tilbund og Smaalighedens Støv og deslige Varer, der saa ofte falsk ligen mærkes med Navnet „Retfærdighed.“ Dette Navn find vi som Statsborgerens Stavnsmærke. Alene i dens eget Nav (det franske *citoyen*) ligger noget Medborgerligt, noget Frisi det og Tillidvækkende. Til Tegn paa, at denne Følelse ikk tager Fejl, og at den *vil* fortjene den, har den ogsaa tag „Friheden“ som sit Symbol. Men endnu synes Humanitet at savne noget. Dette udfylder Statsborgeren i sit Tegnoi

„Oplysning.“ Og Oplysning er Lysstøtten, der fører os til det forjettede Land, hvor vi broderligen skulle kunne hvile os tilsammen under vore Oljetræer, og fortælle vore Børn, at der vel var en Tid da Bileams Asen profeterede, men at det nu er anderledes i Israel.

„Retfærdighed, Frihed og Oplysning.“ Ret, gamle Statsborger, det er netop Humanitet! Dette ene Ord vilde netop sige det Samme. Eller omfatter denne Righjertede endnu flere Egenskaber? nogle elskelige mildtfargede foruden disse herlige, der blinde os næsten med en uvant Sols skarpe Straallys? Nu! Du har jo sagt, at Du i din Virken positivt og praktiskt vil deducere os hvad Humaniteten er. Og dertil maa hver god Borger sige Amen!

2. Blandede Artikler.

21 Februar 1836.

— (*Om diplomatisk Smidighed.*) For sit, fra anden og bedre Haand komne, Forslag om en *Svaradresse* — ikke Takadresse, som den ellers med et krybende Udtryk kaldes, og kaldtes under de ulykkelige Debatter, som den 19de d. afstedkom Forslagets Død og derved Sløjfningen af en enkelt liden Udvikling af vor Frihed og vort parlamentariske Liv — har Capt. *Foss*, der med Talent og mindre tilsyneladende Hjerteklap end vi havde ventet, søgte at soutenere det og dermed en af de smukkeste Roller, han har spillet, — ogsaa anført, at den burde være affattet med „*diplomatisk Smidighed.*“ Han gjentog ogsaa dette Udtryk under det for de Tabende hæderlige Nederlag den 19de Febr., angaaende hvilken Datum man bør see efter, om ikke paa den ogsaa Polakkerne i sidste Krig og med dem Folkefrihedens og Fremadskridningens gode Sag etsteds har lidt et Tab; og bør man da, om

saa befindes, ikke længer være i Tvivl om at Romerne havde Ret i at antage og fastsætte uheldige Dage paa hvilke offentlige og vigtige Handlinger ikke maatte foretages. Han gjentog Udtrykket, sige vi, men ganske let — omtrent som Katten gaaer afvejen for sin egen Ureenlighed. Han forsvarede det ikke imod Byfoged Christensen, der har uddraget adskillig Bitterhed deraf. Han nævnte det, men ledsaget med endeel Omskrivninger, nemlig de gamle om Forsigtighed, klog Forsigtighed, Klogskab og forsigtig Klogskab, Varsomhed, klog og forsigtig Varsomhed (en smuk Familje, der, *in casu & parenthesi* sagt, har Fejghed og Uklogskab til Far og Mor, en Natluve til Stamhuus, og hvis Børn, som ofte er Tilfældet, ligne Bedsteforældrene paa et Haar). Han hævdede ikke sit Udtryk, maaskee fordi Ingen lod til at tænke videre derpaa i den paniske Skræk for værre Spøgelser, som Christensen havde udbredt. Det lod til, at man havde Fanden, hans Oldemoder, Asmodæus, Mefistofeles og hele Helvede for Øjne (og visselig mange onde Aander vare løse), men den Afgrundens Slange, som Christensen paastod vred sig under denne „diplomatiske Smidighed", glap unna Synet. — Man sige ikke, at Kvæstionen og Debatternes Gang og Natur medførte dette. Det var om Rekvisiterne til en Adresse ligesaameget som om Nødvendigheden deraf, at Majoriteten tvivlede, — denne Masse af Conservative, ɔ: en Slægt, som nedstammer fra Loths Hustru og har Krystallisationsvand i sine Aarer: en Slags Forsteninger i den moralske Verden. Men at Rekvisiterne, de parlamentariske og personlige Egenskaber til værdigen at løse Opgaven af en Svaradresse, saaledes som Omstændighederne fordre den af den norske Nations Repræsentanter, fandtes i Thinget, og mellem dem da ogsaa en diplomatisk Smidighed, hvis Hensigtsmæssighed og Moralitet maatte bevises — denne Demonstration burde som et Lyn have slaaet ud af al den Damp, Foss gav fra sig under den udmalte Lignelse om Dampbaadene, som dog hverken var heldigere eller uheldigere end andre Lignelser eller mere poetisk end dem, han forfærdiger med samme Kulde og Lethed som en god Fyrværker sine Patroner af Karduuspapiir. Men nu forøgede denne flammeløse Damp kun den spøgelseagtige Scenes Rædsler, og ud af den,

gjennem den stønnede de skrømtrædde Jeronimussers Abracadabraer!

Derfor — vi ville tage Udtrykket op, og forsvare det, og vise at diplomatisk Smidighed hverken er noget i sig selv ondt eller noget, man behøvede at tro, man i Thinget vilde være udsat for at gjøre værtløs Regning paa. Men saa smidig er man heller ikke som Lejligheden til at gjøre et Steg fremad paa frie Folks Bane den 19de Febr. var til at glæppe Folk af Haanden.

Vi negte ikke, at der klæber noget Modbydeligt, noget Slangesliim-Lignende ved dette Udtryk: „diplomatisk Smidighed," men vi ere dog langtfra derfor underkastede den forfærdelige og overdrevne Gysen, som desformedelst overfaldt Byfoged Christensen i Storthinget den 15de d., og som meddelte sig dette, og fremdeles, idet hans Foredrag imod Adressen er leveret i Mbldt., søger sympathetisk at meddele sig til Publikum. Men det er at haabe, at dettes Fleerhed alene finder Anledning heri til at slutte, at en kolossal Moralitet kan ligesaavel være politisk nervesvag som en svær Mand ingen stærk Mand. Diplomatisk Smidighed er ellers et Vaaben, som en ærlig Mand kan være sig bekjendt at bruge i ærlig Hensigt, om end Skurke have brugt det og kunne bruge det i en slet. Angribes man af en Maske med en lang trekantet Milaneser eller en korsikansk Stilet, er man en Tosk, om man ikke griber til lige Vaaben, om man kan. Dette er meget ærligt; men meget enfoldigt vilde det være, at lade sin Kaarde sidde, blotte sit Bryst og juble „Ærlighed varer længst!" idet man gjennemstinges. Lige Vaaben! Ingen Klubbe imod en treegget Kaarde! Og det gjælder ligesaavel for Fædrelandet som for Religionen: „enfoldige som Duer, kloge som Slanger!" Det er bekjendt, at Statsraad Chr. Krohg i 1824 drev de forhadte Konstitutionsforslag tilbage ved diplomatisk Smidighed, ligesom ogsaa, at H. M. Kongen i sin mærkværdige, i det hjelmske Maanedskrivt indtagne, Instrux til Statholder Platen tillægger det norske Storthing denne eller en lignende Egenskab i en imponerende Grad, der giver det en Styrke, som det ikke er en simpel Opgave at mestre. Vi kunne gjerne foreslaa at sætte: „Klogskab og politisk Takt"

istedetfor de ægte fossiske Udtryk: „klog Forsigtighed og d plomatisk Smidighed," fordi de støde en Følelse hos os, me ikke fordi vi erkjende, at den medrette over nogen Indflyde se, eller fordi vi troe, at dette Thing mangler Personer me ægte diplomatisk Smidighed. Her troer man naturligviis, ; vi først tænke paa *Foss*, som i ovenmeldte Udtryk har vi: os den ene Side af sit politiske Ansigt, mens hans afbarted daglig, i et Billed af den pletløse Maane, glæder os med de anden. Men man tager fejl; — et Træk af ægte diplomatis Smidighed, som hverken skulde gjøre Talleyrand eller Fo: nogen Skam, og det (som er det morsomste af alt) af e Bonde, rinder os nemlig ihu. Ja af en Bonde; — vel ikk af disse „jevne, støe og solide," som faldt saameget i det gamle Statsborgers Smag, men af disse Trohjertige, som mar ikke seer længer ind i end til Tænderne, af disse langvarige Ærligheder, som man forgjeves venter at see Enden paa under eet Thing. Det er en Repræsentant, som repræsenterer alle de Godmodige i sit Amt, en Mand, simplere i sine Sæder end i sit Tænkesæt, lig Nissen i at han staaer paa Benene om man sætter ham paa Hovedet, og istand til at lægge mere Politik for Dagen i et kort og godt „Ja" end Mange i lange Taler, der ende med Ufiinheden af et trodsigt „Nei." Et saadan „Ja" ville vi fortælle, forat bevise, at diplomatisk Smidighed selv ikke er vore Bønder fremmed. Ved Festen i Anledning af Storthingets Aabning underholdt den artige Vært sig med en liden Kreds Repræsentanter af Bondestanden, hvorimellem ogsaa vor Mand. Samtalen faldt paa de Bevillinger, som ere ivente for Marinen. De øvrige Bønder hørte temmeligt passivt til, men med Forundring (fordi maaskee Nogle af der ikke kjendte Manden fra før af) hørte de ham med udtryksfuldt Bifald sige: „Ja Statsraaden har Ret! Statsraaden har skam Ret!" Men da Statsraaden var vel borte, og de yttred sin Forundring for Kollegaen over hans livlige Udladelse, sag de denne hverken meer eller mindre kloge end oprigtige Repræsentant: „Aa, jeg meente s'gu intet med det." Dett Træk skulle vi tro lægger vel saamegen diplomatisk Smidighed for Dagen, som nogen Repræsentant eller anden ærli Mand kan behøve. Men godt var det ikke, om den var a

mindelig — ligesaalidt godt som om Heltemod eller mathematisk Lærdom var det; thi sligt have vi seet fører alene til Slagsmaal *). Derimod bør den ikke mangle i Thinget, som behøver alle mulige Vaaben for at forsvare en Post, som angribes paa saamange Sæt, ifra den exsekutive Magts Viisdoms — dersom Gjentagelser sige mere end det engang Anførte — vægtige moralske Vaaben og, i uafbrudt Udholdenhed det paa Stranden tærende Hav lignende, Udvidelsesforsøg, og ligeindtil de plumpe Hug af en statsborgerlig Terrorisme.

27 Febr. 1836.

— (*Svensk Indflydelse paa norsk Tænkesæt*). Vor Repræsentations meest udmærkede Medlem, Høiesteretsadvokat *Hjelm*, lod i Debatterne om et Thingsvar (saaledes! og hverken „Svaradresse“ eller „Takadresse“) Yttringer falde om svensk, særligen fra Personer i Kongens svenske Raad udrunden og af disse vedligeholdt, Indflydelse paa flere Nordmænds Anskuelse af de politiske Forhold, der selv i hine Diskussioner kunde synes uvitterligen for Individet at gjøre sig gjældende, — om hvilke Yttringer vi maa tilstaa, at vi vel fatte Meningen og erkjende Sandheden i dem, men ere dog ikke forundrede over at de misforstodes i den Grad, de bleve det.

Thi baade er det saa, at hiin svenske Anskuelse af det underordnede Forhold, Norge bør indtage **), existerer, og at den, ved uafbrudte, med den meest haardnakkede Konsekvents gjentagne og i dumdristig Fremskriden vedligeholdte Angreb paa vor Nationalitet, har udøvet en Indflydelse paa mange ellers fornuftige og velsindede Normænds politiske Tænkesæt, om hvilken de ikke selv ere vidende, eller ville erkjende, men som dog har affødt den Tro hos dem, at vi have vundet

*) Paa denne Tid förtes i Aviserne en heftig Pennefejde mellem Professorerne Hansteen og Holmboe, om den Sidstes mathematiske Lærebog. (Udg.)

**) Selv ellers liberalere Tidender lægge ikke Dölgsmaal herpaa. Nya Argus' Udladelser om den norske Modopinion vare os ikke ubekjendte för de fremkom i andre af vore Blade, men vi holdt for at en Protest var nok, og at der fra den Kant er nok at faae ondt Blod af alligevel.

alt og ikke behøve mere, om Grundloven og den unionell *en garde*-Stilling til Sverig bare kan bevares som den ei Hvem erkjender ikke denne Stillestands-Opinion? Hvormang vedkjende sig den ikke aabent, og troe, at det at nære dei er eet med en fornuftig Patriotisme? Mistvivl om Fædrelan dets Kræfter, Undervurderen af Betydenheden af dets Krav en Overskattelse af nærværende Tiders bedre materielle Til stand, et Hang til i dette Materielle at søge Trøst over Na tionalærens Krænkelser og Manglerne ved de unionelle For hold, en lige haardnakket Pukken paa det Bestaaende son sløv Forglemmen af gamle uændrede Forurettelser og sangvinske Forhaabninger om at Tiden vil, uden Menneskers eller ialtfald Normænds Hjælp, ligesaa sikkert gjengive vore Æresklenodier, det skjændede Rigsvaaben og de sløjfede Folkefarver, som Tyven maa gjengive Diamanten, han har slugt — se alt dette tilhører og karakteriserer hiin Opinion! Men er denne fra først af født i Norge? Til at tro dette giver hverken Forfatningen, Folkets Grundkarakteer og Opfatning af Forfatningen, ja af Unionen selv ingen Anledning. Vi bede at erindre Foreningens første Aar, Nationalbladets Aand og livlige Tilvær og Karakteren af Storthinget 1821. Da havde en saadan Opinion — vi kunne sige et saadant Parti — ikke Tilvær. Den er udviklet senere og ligesom den fysiske Blindhed langsomt, snigende, uformærkt. Hvoraf da?

Hvoraf da? Stod der ikke saa i Linjen ovenfor, I ærlige Normænd, som ikke føle Tyngden af eders egen Hjertesorg, af den I dog bære og nære, men ikke som en Flamme, men som en Natlampe — tarveligt og kun saameget at Ingen skal kunne føre Vidner over Eder, at I sov paa eders Post — tarveligt, saaat I dog kunne famlende finde Vaabnene, om Nogen vil afbryde eders Ro og forstyrre det størknede Blod? Hvoraf da? Stagnationens skyggerædde Opinion, denne Elendige, som betragter det urokkede Fodfæste paa egen Grund som en Triumf, mens man slaaer ham Hatten af Hovedet, denne Defension som ikke mærker sin Retirade, dette System, som har ladet Historien bagefter fortælle Verden, at ingen Forening mellem to Stater har kunnet i Længden bestaa, og som beriger det konstitutionelle Monarkies Modstandere af for-

skjellige Farver med Kjendsgjerningerne af Konstitutioners liden Realitet, denne farlige Meningsvægt, som nedknuger til Goldhed Forfatningens Kimer til et større borgerligt Velvære, og uformærkt har ræsonneret sig til Identiteten af Udvikling og Udvæxt — visselig denne har ikke uden Indvirkning udenfra udviklet sig hos os, uvitterligt for Individet, nu synligt i den Masse, som deler dem, i den Plads, den indtager i vort politiske Liv og — i dens Følger!

I dens Følger? Ja; thi i samme Mon den har udviklet sig, have Aarsagerne til Klager tiltaget, og i samme Mon disse have forøget sig, har hint bornerede Defensionssystem konsolidert sig. Hjerterne have sammentrukket sine Fibrer og indbildt sig derved at vorde stærkere imod det udvortes Tryk; og saaledes skulle de sammentrække sig indtil Størrelsen af et Fluehjerte forat vedligeholde den søde Indbildning, at de dog slaa frit i den sammenpinte Barm. Hjerterne have sammentrukket sig og Stæren har udvidet sig i Skyggerædhedens Øje.

Dog ere disse Hjerter redelige — og det sagde ogsaa Hjelm — og disse Øjne ere ærlige, som troe Synet i noksaa god Stand fordi de dog see Solen, ja endogsaa Maanen. Og dette sagde ogsaa Hjelm. Ellers maa ingen have forstaaet hans Ord. Han sagde os, at én Opinion af hiin Beskaffenhed havde sit Tilvær, og deri vare vel hans Modstandere enige, siden de ikke lagde Skjul derpaa, men netop deri begrundede sine Debatter? Men da han sagde, at ingen Normand nærede den af sig selv, men kun som Følge af at man havde grebet Passiven mod et vist formaaende svensk Parties Active, og som en, Individet uvitterlig, Indflydelse af en konsekvent Forfølgelse af en fremmed Plan, en fremmed Anskuelse af Forholdene, som idelig har søgt at gjøre sig gjældende — da han sagde dette, saa slap Fanden løs baade i Falsen og Christensen. Men Sandheden i hvad han sagde er baade i sig selv iøjnefaldende og gjengives i alle de Billeder som tilbydes os af det uafbrudt umærkeligt tærende Hav, af Lavinens ikke i Momentet eller Punktet opdagelige Fremskridt, af Saarets Sløvgjøren ved idelig Berøren og Oprippen og af den Skik hvor-

efter Prokuratorerne altid vinde noget og meer end tilbørligt ved at fremsætte umaadelige Fordringer.

Det er netop de svenske „Anspråks“ Umaadelighed, som har fremskabt hiin vor politiske Middelmaadighed, vort *juste-milieu.* Det er Ideligheden af deres Fremsættelse, som vi skylde denne Tilbageholdenhed, der imellem den indskrænkede Plads om vor Frihedsstøtte og Sverig har af eget Territorium ladet et Rum oppe, som hint svenske Parti ikke har undladt at benytte sig af.

Der ligger vort Banner m. m. m. m. visselig med mere. Men gid her var mere Rum i dette kummerlige Blad, der ligesom et sammenpint Bryst ikke har Rum og Aande nok for sine Klager! — ja i dette stakkels Blad, der er blevet spyttet paa af mange af vore stoute passive Mænd, som have paataget sig — at redde Grundloven idetmindste, og som betragte det blotte Fodfæste som en Avance. Ak, Stokkene mærke ikke at de drive med Strømmen, og Stenene ikke at de udhules af Draaben ikke ved dens Kraft men ved dens idelige Dryppen!

27 Marts 1836.

— (*Herrliche Moralien*). 1. „Spanjen staaer som et nyt sørgeligt, men afskrækkende Exempel for Nationerne, at de itide maae standse uduelige Regjeringers Vilkaarligheder, hvis de ikke eengang i Tiden skulle komme til, og det medrette, at bøde haardt for deres uendelige Taalmod!“ — „Det frie Nordamerika bestyrker den gamle Regel: Extremerne staae hinanden nærmest; størst Frihed, størst Trældom og Undertrykkelse.“

(Extremer i „Den Constitutionelle„ No. 53.)

Moral.

At sige Ja og Nei og det i samme Stund
enhver Trompeter kan; thi derfor fik hans Mund
to Rader Tænder jo, to Læber og to Viger;
til ene Læbes „pro“ den anden „contra“ siger.
Før Pendulslaget dør, i hvinende Sěkund
Revolution at præke og Frihed ud at skjælde,
det er da Kunst ej for den Constitutionelle.

2. „Den Constitutionelle“, som har leveret for mange Stykker i en god Aand til at man ikke dobbelt skulde be-

Inkonsekventserne, naar de finde Sted, skylder fremde-
svar paa endeel Spørgsmaal, som den optog, og som en-
ordrede tilfredsstillende Forklaring eller at den aabent
le forandre sit Navn til „den Uconstitutionelle."

Moral:

Var meer end Menneske I før (ja tro hvo kan!)
— nu mindre er I. Skyldner er mindre end en Mand.

3. Forresten indeholdes almindelige Forholdsregler for
, der befinde sig i lignende Forlegenhed, i følgende

Moral:

Paa Spörgsmaal, som du vil i Spörgers Strube gjemt,
svar intet eller kjækt, men kjækt og ubestemt!
hvad eller kort og hvast med Hvepsens Brod du svare!
Et ganske lille Ord kan mange Spörgsmaal spare.
Hvis Ja'et sidder fast, saa bruse Nej'et ud!
Slaaer ei Honnören til, saa sværge du ved Gud!
Men hvad du svarer end, du dertil flux maa lægge
et „Basta!" tungt og haardt som Slaget af en Slægge.
End er der en Maneer, som særlig passer sig
for fine Folk, af dem da og mest brugelig;
den er: du proppe Den, som du ei svare gider,
med Complimenter og med Contraspörgsmaal, til
omsider han ei selv erindrer hvad han vil,
kort til hans egne Ord ham fast i Halsen sidder!

4. „Den Constitutionelle" roser meget den *Oprigtighed*,
med vor Statsminister i Formandskabssagen er traadt i
ɔsition mod Folket, Konge og Regjering. Dette er nu
e vel og ilde nok; men ved saaledes at rose al Slags Op-
hed kommer man til nogle besynderlige moralske Resulta-
Hvilken Agtelse maa vi saaledes ikke nære for Gjest
lsen, der med den største Oprigtighed har tilstaaet sine
erninger? for Storfyrst Constantin, der ufordækt og paa
ɔprigtigste trodsede den polske Nation og vedgik at dens
rkuelse var hans Formaal? for Herostrat, der skulde have
t sig selv, om det var blevet skjult, at det var ham, som
ɔdte Jordens prægtigste Tempel o. s. v.? I Politiken
hiin Beundring for Oprigtigheden lettelig gaa over til en
dring for det mest absolutistiske Tyranni; thi hvad er op-
ere end dette, som træder i aaben Opposition mod den
Menneskehed? Beklage maa man da (og det jo ivrigere,

rende Tid, naar vi sige, at den har denne Egenskab. Saaledes er det, at ligesom Ønsket om et Minde i sin Tid fødtes hos Enkelte, og udviklede sig omsider hos Folket, saaledes er nu ogsaa Beslutningen hertil udgangen fra Enkelte forat meddele sig det hele Folk.

Medborgere, bekræfter da dette! Vi ere ligesaa overbeviste om ikke at have taget Fejl af nogen Normands Følelse som af vore egne. Vi ville give dem et Udtryk, som Verden skal forstaa og Efterslægten ære ligesom Børn ikke ære alene Forældrenes Kjærlighed i Testamentet, men selve dettes Ydre, Materien deri, Haandskriften, Kapselen. Og visselig det er vor Tid at rejse et Monument, der kan være Konstitutionen en Kapsel, sige Efterslægterne hvordan denne Slægt bevarede den, og lære dem hvorledes de skulle igjen overantvorde den. Idet vi rejse Konstitutionens Tilblivelse et Minde, give vi deri virkelig ogsaa dens Vedvarenhed og Selvstændigheden en ny Støtte. Ligesom Grundloven i Borgerens Stue, saaledes skal Monumentet ogsaa være for det hele Land og vidne om Folkets Tænkemaade. Det skal vorde dets fælleds Arne, hvor hellige Flammer skulle næres: Taknemlighedens imod Forsynet, Fædrelandskjærlighedens og Frihedssindets; og i dens Skygge skulle vi og de kommende Slægter pleje Mindet af de Mænd, der i Konstitutionen gav det gjenfødte Norge Tilværelsen.

De lokale Omstændigheder ere gunstige for et saadant Foretagende. Den stærkt befarede throndhjemske Landevej løber forbi Ejdsvoll Jernværk, havende paa østre Side dets Hovedbygning med Rigssalen vendende ud til en af Vejen begrændset aaben Plan, og paa vestre en af Alleer gjennemskaaren betydelig Lund af svære Graner. Hovedalleen aabner sig netop med to høje Hængebirke i Skue fra Vejen; og netop der have vi tænkt os Mindet af et imponerende Udvortes opført [illegible]n. Dette Material findes af fortrinlig Beskaffenh[illegible]ere end tilstrækkelig Mængde ½ Miils Vej fra St[illegible]enbrud, hvor Naturen synes at have brugt Kunst[illegible], og hvortil er Transportadgang tilvands eller [illegible] Vej. Da Værkets meste Jordgods er udstyk[illegible] Pladse og Egnen desuden er velbefolket, vil

an neppe mangle Arbejdere. Omgivelserne ere smukke med dsigt til alt det, som karakteriserer vort Land. Da Monuentets Anbringelse vil hæve Ejendommen i Værdi, vil der eppe indtræffe Vanskeligheder med Underhandlingerne med ens nærværende, mod Norge og dets Forfatning særdeles velindede, Besidder.

Monumentets Størrelse og endelige Form kan kun bestemmes af Subskriptionens Udfald. Men bliver denne tilstrækkelig til, uden at betage Monumentet noget af det grandiose Udvortes og den Fasthed, det bør besidde, at tilkjøbe den hele Lund, som da tilligemed Mindet, vilde blive Nationens Ejendom, da vil saadant, ligesom og enhver Udvidelse af nogen Nationalbesiddelse dersteds, ganske ligge i Foretagendets Plan.

Hertil bidrage da enhver Normand, som erkjender Vigtigheden af hiin Begivenhed paa Ejdsvoll, og de Velgjerninger for vort Samfund, den har havt tilfølge! En Indbydelse dertil er udfærdiget af endeel Medborgere, hvorimellem man seer flere af Nationalrepræsentationens værdfuldeste Navne, og tilstillet for det første Præsterne i de forskjellige Præstegjeld og Repræsentantskaberne i Byerne, hvilke ogsaa ere anmodede om at yde den al Interesse og imodtage Bidragene *).

9 Juni 1836.

— (*Ved Döden Afgangne*). *Patriotismen i Skeen*. Død 17de Maj s. af Tæring, hvilken Nogle paastaa den havde paadraget sig ved en Lejlighed paa Fossum **), Andre tilskrive en Konstitutionsfejl. Liget var jammerligt at see til, og gik strax i Forraadnelse formedelst de mange Infektioner, det viste sig at have været befængt med. Familjen har ikke frabedt sig Kondolence, som den højligen behøver. — *Trikolorkokarden*, 7 Maaneder gl. Af Orm, Kulde, slet Medfart og Mangel paa Næring. Et smukt Barn, højtelsket af Alle, som kjendte det, og især af sine Forældre. Men dets overmættes levende Farver spaaede intet godt, og dets blaa Øje havde altid noget sværmeriskt og melankolskt, som syntes at ede efter Himmelen og ikke at tilhøre denne Verden. Mærk-

*) Her følger Indbydelsen.

**) Den d. v. Statsministers Gods. (Udg.)

værdigt er det dog i vore oplyste Tider, at troværdige Folk forsikre, at den gaaer igjen hist og her ved høilys Dag. Hvis der er noget heri, da vove vi den Gisning, at den foruroliges endnu af den Mishandling den leed af en vis Mand af et fornemt Navn, der berøvede sin Søn den med overdreven Gevalt. Og, forat være sikre, foreslaa vi at bruge samme Middel, som er probat mod de ubehagelige Vampyrgespenster, nemlig forsvarlig at nagle den til Jorden, slaa nogle Kors og læse over den. — *Bankpladsens Skjönhed.* Neppe født er den ikke mere. Ogsaa død formedelst Vanrøgt og den uvorne Behandling, den maatte lide af Publikums forkjælede, sletartede og uopdragne Yndling, Theatret. Dens Grav er daglig tilskue, og besøges af Mange med Taarer, endskjønt Kondolence frabedes af dens bedrøvede Moder Bankpladsen, der bogstavelig har indhyllet sin Kummer i Støv og Aske. — *Kirkedepartementets Löfte om en forbedret Lærebog*, 7½ Aar gl. Et Barn af store Forhaabninger, død af en uforklarlig Sygdom, hvorfor hverken dets Fader eller de gode Folk, han havde udsat det hos, kunne gjøre tilfredsstillende Rede. Men hertil er maaskee den sande Grund en stedmoderlig Behandling, som nu angres. Ellers er det Bedrøveligste ved dette elskelige Barns Dødsfald, — at det har trukket Moderens kjæreste Barn *Reputatio Desiderata* med sig i Graven. Fred med Begges Støv! — *Norsk Haandværksdygtighed*, død forlængst af at bruge for snevre og stive Snørliv, hvortil, saavelsom til trange Klæder, stramme Halsbind og Strømpebaand denne naragtige Pedant var henfalden. Med denne Pertentlighed er det forunderligt og tungt at maatte sige, at den Salige bedækkede megen Raahed og en Overflødighed af Luus, som sagdes at have sit Stamhuus i den gammeldags Oldermandsparyk, han betjente sig af lige til det sidste. Man paastaar ellers, at der aldrig i Norge har existeret Nogen af dette Familjenavn, og at den Henfarne kun havde spillet eller taget det af en engelsk eller tydsk Gesell i Herberget, og saaledes ikke havde Ret til at bære det. Hans eget Navn var „Dyre Laugmæssig Slethed." — *Liberaliteten* (mod Avispressen), faa Maaneder gammel. Død samme Dag Regjeringens Portoproposition fød-

tes til Verden, af formeget Sødt, Kjæleri og Slikkeri; i hvilken sørgelige Anledning Forældre gjentagende advares. Den Salige leed altid af Trangbrystighed og svage Been, og forøgede sin Ansats til Svindsot ved overvættes Snakken, ved hvilket falske Skin af Livlighed Mange paa det Bedrøveligste bedroges. I den sidste Tid angrebes med overraskende Hurtighed de ædlere Organer. Tegn til Polyper i Hjertet og Vandansamlinger i Hjernen viste sig, og ovennævnte Dag blev Tungen saa tyk og det norske Mæle forlod den syge Spæde saa ganske, at Ingen kunde forstaa „Ordlydelsen.“ Over den spæde Afdøde er af en af vedkommende Forældres kjæreste Venner gjort følgende

Liigpsalme.

Engang, o Död, Orkanen liig, der fælde
kun Ege vil, var Höjhed i din Vælde.
Men nu, liig kaade Vind, der Siv kun knækker,
hvor lav er ej den Rædsel, som du vækker!
Nu du ramle
med din Torden
Börn og Gamle
kun i Jorden.
Mænd mod dig sin Barm vil blotte,
i din usle Sejr dig spotte.

Ak, hvad var vekt og blekt som denne Spæde,
selv ingen Fryd, kun Kime til en Glæde,
selv intet Liv, paa Livet kun en Hærmen
af Döden gjort med grufuldt Vids Fornærmen.
Jonæ Plantes
Kraft var större,
end der fandtes
i den törre
Pode, hvor vi engang troede
Bedstemoer Norges Glæde boede.

Lad Kjkajonens Aske gaa for Vinden!
Et tæmmet Liigfærdssmiil, ej Graad paa Kinden!
En Nar, der vil som Jonas staa mismodig!
Det Blomster visne, som ei blomstrer frodig!

Dog vi sende
Himlen denne
Bön, at Noret,
som forloret
var til Krop og Sjel hernede,
hist blandt Engle maa faa Sæde.

Men er det Skik, at Præst og Klokke toner
foruden mindste Hensyn til Personer,
saa lyde begge for den lille Datter,
men over dem min melankolske Latter!
Præsteamen,
Klokkeklingen
vier sammen
Ingentingen
med den Storhed, som du finder,
naar i samme Hul den svinder.

12 Juni 1836.

1ste Juni.

— (*Correspondenz om den Constitutionelle*). —— Nok og vist er det, Ven! at det nye Blad „den Constitutionelle" har gjort sig velfortjent af Fædrelandet ved at opdage og skaffe sig nøje Underretning om stedfindende Kabaler og Machinationer imellem Storthingsmænd. Slige Folk kunne dog umulig fare med Løgn og Sladder, og begaa den strafbare Vindighed at debitere noget Saadant, uden virkelig at være nøje underrettede. Og om Intet inden dem selv gjorde dem Sladder vederstyggelig, saa maatte det dog endnu ose dem i Næsen, hvorledes det ene af dette Helligtrekongerslys brændte sig selv ned i Talgen paa Ballet hos Statsraad Collett og siden pudsedes af i Morgenbladet af Hr. Ytteborg. Vi have et Ord „flaakjæftet," stygt som det, det skal udtrykke; men tænk dig ikke dette anvendbart paa den norske Intelligenzes Repræsentanter. De ere ikke engang aabenmundede, som Du kan see af den Forbeholdenhed, hvormed de kun angive sig „nøje underrettede," og af den Humanitet, hvormed de tilsløre og opsætte de tydeligere og personlige Denunciationer. Men disse kunne ikke udeblive, og ville det ikke, — det sværger jeg, saasandt Maanen stod stille i Ajalons Dal, og saasandt den Cst.nelle er den norske Intelligenzes eneste sande og uomtvivlede Repræsentation. Ve Kabalisterne og Machinatørerne!

Fiirbenen to Fod over Slangens lurende Øjne er ikke værre deran. Den vil dratte ned for Alles Øjne fra det Løv, som endnu skjuler den, naar Dyret behager atter at opspærre sit Gab. Men det er vant til at delikatere sig og at forlænge sin Nydelse. Det har alt gabet engang og slugt sit Bytte i Indbildningen. Og maaskee imorgen allerede —? o hvor min Nysgjerrighed er spændt! hvor jeg under dette treho'dede Underdyr Maaltidet! Imorgen allerede maaskee er Sandheden, det Rette, den gode Sag reddet; og iovermorgen dekreterer Nationalforsamlingen, at den Constitutionelle har gjort sig velfortjent af Fædrelandet, og Forbauselse og Taknemlighed mod dets Reddere er alt langt paaveje over Landet. Den vende tilbage med Krandse al Sommeren igjennem, og til Vinteren med Helligtrekongerslys efter Enhvers Lejlighed, hvoraf det, der lyser meest, betegne det skarpsynte Øje, som opdagede Kabalen! Din etc.

P. S. Husk dog paa at sende mig de arabiske Eventyr samt Historien om Vigtigpeer og Ridder Langnæse. Ligesaa kan din Kone lade gaa med en Myseost, som jeg for min Maves Skyld kan nyde om Morgenen tilligemed den Constitutionelle.

5te Juni.

— — Jeg holder endnu fremdeles paa den Constitutionelle, dog nu ikke mere end 4 Skill. imod 2, siden den ikke, efter Morgenbladets maliciøse Opfordring, kommer frem med hvad den har „nøje Underretning" om. Men det har den! det har den! Det kan ikke fejle. Derpaa vil jeg dø eller endnu leve to Dage, hvilket ikke er stort bedre i et Liv, hvor Mistanke og Mistro endog til Sandhedens Apostle ere de elendige sociale Incitamenter. Fy! kom mig ikke med din Tvivl, om det dog ikke skulde være muligt, at den Cst.nelle føer med Sladder.

Før vil jeg tro, mit Barn er ei mit Barn;
at galt jeg hörte, da Hun gav mig Ja,
det tusindganggjentagne; at den Haand,
jeg trykte, ei tilhörte Hendes Aasyn.

Ja før slid fra min Barm min Ægtekvinde,
og udslet Evangelet af min Tro!
Slaa Öjet ud! Og jeg vil tro, at Himlen
var altid sort, og at den aldrig blaaned.
Tilintetgjör min Sjel! Dog vil en Tanke,
som Diamanten uoplöselig,
blandt dens Atomer findes: Tilliden
til Constitutionelles Underretning.
Men taales den paa Jorden ej, da vil
den hefte sig til Stjerne, der ei har
sit Fjerne flyttet siden Tidens Gry.
Der vil den bo og tro i Ro. Maaskee
til Maanen, som er nær, den först dog flyver,
for derfra mere grant at see Hvo lyver.

6te Juni.

Ak, min Ven! Hvilket besynderligt, men strax forvirret og tildunklet Indblik i Aandeverdenen synes vi ikke at faa, naar det forekommer os somom vi forhen havde anet eller drømt, i hiin Verden allerede i Skyggeform oplevet det Mærkelige, som oftest Skrækkelige, der møder os! Tal om Fraværende, og af 10 Gange vil han de 7 banke paa din Dør. Spiis Østers, Asparges eller andet Rart en Dag, og med den Tanke vil du stirre i Fadet: hvad Pokker, har jeg drømt inat eller tænkt igaar paa eller talt om Østers og Asparges? Kom paa et fremmed Sted, og det skal ofte synes somom du havde været der før, som om meget der er dig velbekjendt; men hvorfor? Det kan du ikke gjøre dig Rede for, uden at ty til et svedenborgsk Dogma om hvorlunde Sjelene, under visse Betingelser, kunne færdes omkring, i en frigjort Tilstand, der dog ikke udelukker al Forbindelse med Legemet. Til dette mystiske Væsen hører ogsaa en besynderlig Selvforudbetegnen af Menneskets Skjebne, en Forbindelse, som ofte overrasker ved den Klarhed hvormed den lader sig tilsyne, imellem forudgangne uvilkaarlige Tankerækker, i tilsyneladende løse Ord, henkastede Udbrud deraf, og senere Begivenheder. Aar kunne ligge imellem, og pludselig, naar disse Begivenheder indtræffe, da see vi, at de kun ere Virkeliggjørelsen, det stereotyperede Afpræg af hine af Sjelens eget Dyb oprundne Tan-

kerækker, som nu pludselig staa for os i en Klarhed, de selv ikke i det Øjeblik havde, fremhævende sig med alle sine Forbindelser og Konsekvenzer ligesom Hjembygdens Aasrækker, naar vi efter mange Aar nærme os den igjen. Men Lovene for disse Fænomener kjende vi ikke, ligesaalidt som vi kunne forklare os, at de ikke ere bundne til nogen Tid, men saa aldeles udenfor vor Beregning, at Manden og Oldingen kan i sine Skjebner see Barnets Tanker og Anelser fremmanede, ligesom der ofte kun ligger Dage og Timer imellem Forbilledet i Aanden og dets Virkeligbliven. Det synes somom Begivenhederne, der afspejle sig i vor Sjel, have ligesom Stjernerne de forskjelligste Ellipser at gjennemgaa. Nogle ere korte, andre maaskee saa uhyre, at dette Livs Maal er forkort til at lade os møde en og samme Fatumstjerne igjen. Men den gaar ikke bort.

Vi maa derfor ikke foragte Tanker, vi ikke altid kunne gjøre os Rede for, og heller ikke Ord, som glide os fra Tanden. Hvilken Sky er der, som ikke har sin Betydning med Hensyn til en Dags totale Karakteer og Ve eller Velgaaende? Hvilken Dag uden Indflydelse paa det hele Aar? Æblet falder som et ubetænksomt Ord; dog veed Landmanden hvad Æblets Fald betyder i Træets Liv, og en højere Styrelse har forud indtaget Ubetænksomheden i sin Tankegang, og knyttet hint Ord til sine Konsekvenzer.

Hvorledes? Kom ikke i mit Sidste min Tanke paa, talte jeg ikke om, nævnte jeg ikke Maanen? Og nu (det var et Fatum af ligesaa kort Bane som den indenjordiske Planet Nazars) og nu er jeg allerede, siden den ildige *Hielms* flammespyende Udbrud i Lagthinget idag om den Konstitutionelles ubeviiste Beskyldninger om Sthingsmænds Deeltagelse i Kabaler, deran og tilmode somom jeg var falden ned fra Maanen; eller rettere sagt —, da der dog er et Haab igjen om, at den Konstitutionelle endnu kan komme som de Engles Hærskarer, der skulde udbrede sine Vinger og bære den Nedstyrtende — jeg er deran og tilmode som Nils Kliim mens han var underveis med Hovedet fore og det brustne Toug om Livet. O ve, ve mig, om den Kst.nelle ikke opretholder min saa ilsomt synkende Tillid, og nu griber med kraftig Haand min brustne Tro! Mine Fienders Horn ville opløfte sig, mine Venner være som Hjobs.

Om mig vil Tungen gaa som hvileløse Hammer,
og Spigerne, den slaar, er hvasse Epigrammer.
Jeg hænges op i Riim,
ned i min Æres Grav man haanende mig føser.
Jeg dratter som Nils Kliim
ned i et Helvede af fule Spotteglöser.

Men hvad er dette for en Klejnmodighed? Afskyelig, siden den røber Vaklen i Tilliden til den Kst.nelle. Jeg opdager den nu efterat jeg har spiist til Middag (hvilket uden Undtagelse gjør Folk anderledes tilmode) og siden Apostelen den ærlige Petrus aabenbarede sig for mig under en lille Luur, besværgende mig med grædende Taarer, før at tro, at han nokengang kunde sværge falsk, end at den Kst.nelle, hvis Efterretninger stundom modtages med Glæde paa højere Steder (hvorved han ventelig mente Himlen) ikke skulde staa ved sit Ord. I samme Øjeblik goel rigtignok Hanen hos min Nabo, den ærlige Naalemager Fischer, og, uden at grunde over hvad det kunde betyde, kom jeg derved atter paa Benene.

Ja, paa Benene, paa Stylter; thi jeg er nu ophøjet over enhver Tvivl om den Kst.nelles Sanddruhed. Ja saaledes *maatte* det være; Den Kst.nelle vidste det nok, havde nok den „nøje Underretning" om Kabalerne; men den var for human til at afsløre dem med en Pludselighed, som skulde have Udseende af Voldsomhed. Initiativet hertil overlod denne Humanitet med Tryghed til det Indtryk, den vigtige Meddelelse maatte gjøre paa Publikum, og særligen paa de Repræsentanter, som vidste sig rene. Og hvem skulde vel rimeligere gribe det, end den heftige Hielm, hvis graalige Haar ikke er andet end Skummet paa en Foss eller Asken over Emmer, hvori Enhver kan brænde sin Finger? Meddelelsen om at den Kst.-nelle var i Besiddelse af nøje Underretning om stedfindende Kabaler og Machinationer (ikke Maskinationer, Hr. Hielm) var given. Forventningen om den fuldstændige Angivelse var spændt ved den bedst beregnede Tilbageholdenhed og Taushed. Meddelelsen laa der som det blødkogte Æg paa Fadet, kun tilbageholdt i sin Hinde fra at briste ud. Hvem, der vilde, kunde bruge Kniven; og ganske rigtigt, Den, den sad løsest hos, brugte den, og nu maa den dejlige Blomme ud.

Hvilken afskyelig Tanke om Vindæg, saa umotiveret og af sig selv kommende som Røgringene, der undertiden stige op af Tobakspiben! Vindæg? Tanken alene stinker. Dem kan Naboens Høne, men ikke den Kst.nelle lægge. Men den, der kan befri mig for saadanne regelløse Tanker, især naar de ere til Fornærmelse for den Kst.nelle eller min Tro paa den, vil jeg forære et Snees virkelige Æg med forskjellige Paaskevers paa, som f. Ex. følgende i den Kst.nelles vise og sanddru Aand.

1.

En Bonde kan bestikkes blot med Mad og Drikke.
Bland Ære i, saa kan du Fyrster selv bestikke.

2.

I Brist af et Mirakl, flux nye man opdigter.
Hvad griber man ej til, naar En Beviset svigter?

3.

Man snakke kan med Mund, man snakke kan med Pen,
man vover ikkun det, at sluge det igjen.
Den Snak med Munden til gemene Sladrer gjör;
men Snak med Pen og Prent gjör En til Redaktör.

o. s. v.

Endnu vil jeg triumfere, fordi jeg vil det. Hielms Tordner i Lagthinget angive kun Begyndelsen til den Battalje, som den Kst.nelle nu uundgaaeligen maa levere Kabalisterne, disse den gode Sags Fiender, der have Mørkets Aander i Ledtog med sig. Men bestaar de Cst.nelle sig ikke (hvorom dog ingen Tvivl kan være, siden de holde sine Navne for tilstrækkelige Garantier for hvad det skal være), da kan det ikke negtes, at Hielm har fuldeligen Ret i at Beskyldningen egner sig til retlig Paatale. Men Sejren er vis, netop vissere under disse langsomme Udviklinger, der paaengang pirre og pine din Ven etc.

7de Juni.

— — Endnu en Udvikling, endnu intet Afgjørende, intet Beviis, ingen bestemt Angivelse. Den Indgang var lang. Bare man ikke, naar Teppet endelig er oprullet, istedetfor det Belovede faar en Figur at see, der parafraserer sin egen Elendighed i en Afbigt. Men dette var atter en af de forbandede regelløse, fornuftlovløse Tanker.

Hvor jeg bevæges af min Forventning? Men giver den Cst.nelles mandhaftige Opfordring til Advokat Hielm, at meddele Publikum sit i Lagthinget Yttrede, ikke al Grund til endnu at knejse og at naa, ikke med Forventningens øverste bævrende Axskjæg det svindende Haabs sidste Straaler, men med kjæk Pande det Lys, hvori den Cst.nelle endnu holder sin Viisdom fasttryllet i Høiden? Hielms Filippika? Det vil omtrent sige Hielms almindelige Tale. Og mod hans Filippika, har jeg ikke den Cst.nelles katilinariske Denunciationer? Humlen er paa Bunden i dens som i andre Krus. Det er jo rimeligt. Og fordi en af Redaktørerne foer med Snak om en Mand engang, og fordi den Cst.nelle med overdreven Vigtighed meddelte svenske Blade den Efterretning, at der fandt skriftlige Forbindelser Sted mellem norske og svenske Bønder af begge Rigers Repræsentationer, mens derfor ikke laa andet til Grund end Vexlingen af et Brev mellem Fauchald og Anders Danielsson, og fordi hiin Redaktør i en uheldig Brochure om forrige Storthing kom før Skade at tillægge et Selskab, hvis Tendenz var selskabelig Sammenkomst og Øvelse i at debattere om x, u og Pavens Skjæg med mere af samme bestemte Betydning og Betydenhed, politisk Hensigt og Vigtighed, samt utilbørligen under dette taabelige Referat at prostituere to Repræsentanter: saa er det dog endmere utilbørligt at ville tro, at de Godtfolk nu skulde ville prostituere sig selv saa skrækkeligt som ikke at have speciellere Data for den generelle Imputation, der har tildraget sig saamegen Opmærksomhed, og maa gjøre dette saavel her i Landet som i Sverrig og Danmark, hvor den Cst.nelle passerer for et Mønster paa Blade.

Jeg er i slet Humør; men det kommer af Maven, og dette igjen af din Myseost, ikke af den Cst.nelle. Dog skal intet forstyrre min rolige Tillid til dens Udsagn, undtagen den angstblandede Interesse hvormed jeg vil høre Navnelisten paa dens Proskriberede. Til Døden med dem eftersom de opraabes! Din etc.

8de Juni.

— — Hjelm har opfyldt den Cst.nelles Opfordring ved i Mrgbl. igaar at gjengive sin Motion i Lagthinget. Men denne Opfordring, som skulde være et dumdristigt Vovestykke, om den Cst.nelle ikke havde Grund at staa paa, er nu den gode Samvittigheds naturlige Kjækhed. Og idet denne Opfordring og dette Svar ere de Sidste af Præliminarierne, saa vil dog Rækken af disse, som saaledes have pint den offentlige Taalmodighed, erkjendes forat have været ovede kooperercnde Generalers koldblodige, rolige og sikre Træk.

Imorgen skal jeg sende dig den Cst.nelles detaljerede nøje Underretning, som ikke *kan*, ikke *kan*, ikke *kan* udeblive længer, uden at udsætte Redaktionen forat blive transporteret til et eller andet Kjærringhospital, hvor Snak og Sladder ligesaalidt gaar istaa Aaret rundt som Rokkerne. Din etc.

P. S. Send ikke Jens saaofte til Byen, for han spilder bare Tiden og lærer at ringeagte dens uorstattelige Gave ved at hænge paa Storthingsgalleriet under Pensionsforhandlingerne.

9de Juni.

Ak, ak, min Ven! jeg kommer til dig, jeg maa paa Landet, bort fra denne By, hvor frækpandet Løgn tør knejse, Sladder og Klaffer føre Tonen, hvor Skumlen praler af sin Sandfærdighed, Usselheden gjælder, hvor Enhver tør aabent dyrke sin Guldkalv og hvor Korruptionen er endemisk som Bylder i Sodoma. Ak, hvorledes skal jeg hemme disse Overdrivelser, der kun ere Blodet, der flommer af det dybe Saar, jeg har modtaget? Tænk dig, tænk dig og glem det: den Constitutionelle har . . har faret med . . med (ak, svar mig, er ikke et Fjeld nedstyrtet etsteds paa Landet eller noget andet overordentligt, naturstridigt, forbausende skeet?) ja, det maa ud: den Constitutionelle, —, som idag i et uforskammet Gjensvar til Adv. Hjelm, hvori dens Redaktion med vanlig Fripostighed pukker paa sin Sandhedskjærlighed, gjentager sin Beskyldning med den latterlige Angivelse af at et Selskab i Pibervigen d. 19 Maj s., hvis Uskyldighed jeg med alle Til-

stedeværende kjender fuldkommen til, var det første Møde for hine Kabaler og Machinationer, — har faret med Snak og Sladder og Tant. Jeg kan ikke mere. Jeg maa tilsengs forat svede ud med anden Usundhed min hidtil saa urokkelige Tiltro til den Constitutionelle.

16de Juni.

— — Intet Andet end Sludder og Snak. Nu har Morgenbladet idag berettet hvorlunde de Cst.nelle ogsaa har trukket Byens godmodige Politimester ind i Snakkeradset, og i alt modsagt dens uforsvarlige Beskyldninger, forsaavidt de søges grundede i hint Selskab. De stakkels Repræsentanter af Bondestanden ere værre end ilde ude for Hr. Fougstad. Hvad Bagsnak de fik, som ved Herværelsen under forrige Thing havde deeltaget i Selskabet „for Nytte og Fornøjelse," have vi hørt; og hvad Ondt times de nu ikke fra samme Haand, fordi de en Aftenstund paa Invitation komme sammen i en aaben Have, hvor jeg skulde tro hverken denne Omstændighed eller de ved Musikken talrigen tilkaldte Vidner i nogen Maade kunde begunstige eller give et Selskab Præget af Tendenzen til Kabale og Machinationer, som i sig selv kun var et Efterdrøn af 17de Majs Fornøjelser.

Slig Fremfærd er dog altfor uforskammet; og Beskyldningerne af saadan Art og saa bestemt angivne, at man med Rimelighed maa vente, at de Storthingsmænd, som deeltoge i hint saakaldte første Møde, søge al den Revenge, som Domstolene ej vil kunne negte dem.

Iaften har du din med hele Publikum af den Constitutionelle saa høiligen skuffede Ven.

30 Juni 1836.

Hs. Exc. Statsministerens Beføjelse til at igjenkalde i smertefuld Erindring de kgl. Manifester mod 17de Majshøjtideligheden lægges for Dagen i den Cst.nelle i en Efterretning af det ubehageligste og skadeligste Indtryk, nemlig den, at *Oberst Hagemann er afsat fra Kommandantskabet over Agershuus, fordi han lod Militærmusiken gaa den 17de Maj* — en Slutning alle gjøre sig, efterdi det var bekjendt, at en An-

søgning fra denne Officeer om Afsked faa Uger tilforn i naadige Udtryk var bleven ham afslaaet. Du store Gud! En Nordenvind vil stryge igjennem de norske Hjerter, og — smukke og fine og rasktspirende Kjærlighedsblommer, Farvel! Nej, nej! det sidste vi gjøre for at holde Liv i dem er at aabne vore Aarer og yde de blegnende Spirer det varme Blod. Men dette Sprog forstaaes ikke af mine, ellers ikke saameget som man paastaar lidenskabsløse, Landsmænd, skjønt det er bogstaveligt sandt, at de rodnære med sit Hjerteblod disse Kjærlighedsspirer, som en saa farlig Kulde truer. Med andre Ord: Indtrykket af denne Efterretning vil være skadeligt, idet denne Foranstaltning ikke egner sig til at knytte Folk og Konge nærmere sammen.

Mellemkommende Spörgsmaal:

Naar skede dette Forunderlige?

Svar:

I Begyndelsen af det wedelske Militærregimente.

Men siden vi have holdt op at tale lidenskabeligt, saa lad noget Fornuftigt komme paabane! Og det er: Hovedstadens Borgere og Officeerpersonale (om det tør sligt før den nye Nobokodonosor igjen har forladt sin Højhed og er kommen paa Græs for sin Hovmods Skyld) tænke vel paa en eklatant Maade at bevidne den afsatte Kommandant sin medborgerlige Deeltagelse og Erkjendtlighed for det Offer, han, om ikke i Tabet af Befalingsposten over den kræftædte Fæstning, saa dog i Byrden af den kongelige Unaade har bragt Medborgerligheden? Og her sætte vi et Spørgsmaalstegn for Ortografiens Skyld, ikke fordi vi tvivle. Officererne have forsterstedelen komplimenteret ham, og paa Søndag siges Storthingsmændene at ville gjøre det, ligesom og Studenterne skulle have det isinde; men dette er ikke nok i denne Sag *).

1 Septbr. 1836.

— (*Om en velmeent Forandring af 17de Maj*). Synderne vide ikke naar deres Omvendelsestime slaaer. De i sig

*) Her fölger Digtet: „Egen paa Agershuus." See förste Bind Side 357. (Udg.)

selv kraftigste Bevæggrunde til Forbedring spildes ofte og forblive uvirksomme 999 Gange; men endelig indtræffer imellem de 1000 den enkelte som skal trænge ind. Den afgjørende Omstændighed er der; Paulus lynslaaes og seer. Saaledes kan det tænkes, og Meningen forsvares, at Hs. Exel. Statsminister Løvenskiolds erklærede Antipathi mod sine Landsmænds Konstitutionsfest den 17de Maj kan virke paa mangfoldige Gemytter, som hidtil haardnakket have udholdt Tanken om selve Hs. Majestæt Kongens Uvilje over slig national Kaadhed. Noget Mirakuløst maa visselig antages heri, saasom det, i en saadan Sammenstilling, ikke er tilladeligt at ophøje Hs. Excellences Viisdom, ihvor straalende den end kan være. En pludselig Omvendelse antage vi har kunnet skee i Gemytter, som Efterretningerne om Kongens Vrede over den fortsatte Fejren af Dagen allerede havde gjort vaklende. Statsministeren har lagt den sidste Steen paa maaske mange tusinde Asener, som nu endelig kunne være sjunkne iknæ. Men en Fest maa vi dog have, sige Mange af disse Folk; og deri ere vi enige. Og de ville tilmed have den paa en Aarstid, der tillader Fornøjelser i den fri Luft. Ogsaa maa der, for den gamle syndige Vanes Skyld, være noget Patriotisk deri. Javist, ligesom flere Folkeslag kun bekvemmede sig til Kristendommen naar de fik beholde noget af Hedenskabet. Javist, noget Patriotisk saavidt det kan bestaa med Statsminister Løvenskiolds Patriotisme og godt Broderskab med de Svensker, som true med at kunne tyne os „naar de bare ville,“ men som ere de søteste Brødre af Verden, naar Patriotismen ikke gaaer videre end hos dette Normændenes ophøjede Forbillede. Men alt dette skal kunne skee paa en peen Maade, naar vi blot ville, tilligemed den syndige Vane at ytre sin Glæde paa Fædrelandets Befrielses- og Hædersdag, ogsaa træde en dum Nationalstolthed under Fødder, og laane et opmærksomt Øre til følgende Beretning i den svenske Statstidning, som maa forekomme ethvert ufordærvet Gemyt ligesaa rørende som værd at tage Exempel og Belæring af.

„Gefle. Hver Tildragelse, som har gjort et stærkere Indtryk paa Sindet, tilbagekaldes sædvanlig i Erindringen, naar Tiden i sit

Löb kommer til dens Aarsdag. Saaledes opkommer inden Familjerne Festligholdelsen af Födsels-, Navns- og Bryllupsdage. Har Tildragelsen virket paa hele Samfund, giver den Anledning til almindelige eller saakaldede Folkefester. Og saaledes er Aarsdagen af H. M. Kongens Besög hersteds forleden Aar ikke heller passeret ubemærket. Hver Familje har inden sig ihukommet de livsalige Indtryk, som Aasynet af H. M., af hans godhedsfulde og naadige Ytringer gjorde paa Alle og Enhver, og som bevares uudslettelig hos Enhver. Paa en mere udmærket Maade fejredes 19de August d. A. af det Kavalleri-korps, som havde den Naade at eskortere H. M. fra Staden til Grændsen af dens Gebeet. Under Musik marscheredes til det Sted, hvor H. M. i naadige Udtryk aftakkede dem og hvor en Deel af Helsinge Regiments Musik stödte til, hvor de da blæste omkaps, defilerede og indtog en Middag under et for Festen gjort rummeligt Telt, som var beklædt med Flag, Blomster, Löv og Granbar samt siret med „Konungens Höge Navnechiffer." Under Festen Skaaler og Sange i Mængdeviis. Derpaa foretoges et Ridt (man seer Entusiasterne kun vare Fornemme), og efter Tilbagekomsten indtoges en Æftasvel, hvorefter Toget under Sang og Musik rykkede ind i Staden Kl. 9, og skiltes jublende ad paa Slotstorget, hvor Korpset ifjor havde den Naade at modtage H. M. til Eskortering. En Mængde Mennesker vare samlede ved Festen. En udmærket Orden og Samdrægtighed herskede hele Dagen saavel inden som uden Korpset; alt gik til med störste Moderation og Sands."

Moderation og *Sands?* Ak ja, der er intet berusende i disse Ord i den *Sands,* hvori de her ere tagne af den officielle svenske Kronavis; men noget opløftende er der, og de ere Navnene paa en Fests skjønneste Dyder og Prydelse. Ingen fornuftig Mand vil undvære dem i de Samkvem, hvor han skal være tilstede, idet de sige intet andet end at den samme Fornuft, som gjør ham agtværdig, er almindelig herskende. Man vil sikre sig dem og tilkjøbe sig dem selv for Ubehageligheden af Politiets Nærværelse, og formindsker heller Fornøjelsen med Anvendelsen af nogen ydre Tvang, hvor man kan have nogen Anelse om at Moderationens lette og behagelige indre Aag skulde kunne afkastes. Men ved en Fest, der rentud erklæres for at være en Frihedsfest, taales ikke Anvendelsen af nogensomhelst Tvang, omendskjønt det er *in petto* at „Moderation og Sands" er fremmed for dens Karakterer. Derfor gik ingen klog Mand til Festen uden Angst; derfor spurgte man ligesaavist hinanden tidlig paa Dagen om

det vilde gaa godt, som om hvad Vejr man troede det vilde blive; derfra alle disse allerede om Morgenen skjælvende Brave, derfra disse oprigtige Aftensuk over at Dagen var vel over og denne Deeltagelse i dens Glæder og Begejstring, der lignede det langansigtede Mod og den koldsvedende Lyst, hvormed man udsætter sig for Indflydelsen af Elektriseermaskinen. Bagefter fik man rigtignok Historier; men som kun tjente til endnu mere at sætte Moderationen under Bordet og tilsløre den Sandhed, at den norske Patriotisme i sin Ægthed kun findes hos Statsminister Løvenskjold i Stockholm (ligesom Trojas Guder i den landflygtige Kreusas Barm), og at dens stille Luer have forenet sig der med den unionsborgerlige Ærligheds, saaledes som denne, ligesaa ensomt og i sit Fædreland ringeagtet, opbevares i Hs. Excellences Bordven Minervaredaktørens Bryst, forsaavidt Gjestereringens Overflod levner den Plads. Men da nu 17de Majsfesten ikke er af den Natur, at Moderation og Sands kan siges at være den ejendommelige; da dog enhver fornuftig Mand ligesaavel maa være berettiget til at fordre dette som stive Støvleskafter; da selv mange af dens Fejrere gaa dertil med Bæven, og da nu endelig *) Statsminister Løvenskjold med al sin Indflydelse har erklæret sig derimod, og saaledes bestyrket Kongen i hans uvillige Formening om denne Folkefest: saa tør det nok hænde, at den Tid er der, da brave Normænd heri gad foretage en liden Forandring: en Manøvre, hvor man vel overlader Plads, men dog viser Front. Og dertil har Geflestykket givet Inds. en Idee, nemlig den, at enhver By og Bygd, der har havt den Ære at lade Hs. Majestæt Kongen eskortere igjennem sig, med Ophævelse af 17de Maj, gjør Aarsdagen til denne uforglemmelige Begivenhed til sin Folkefestdag, der fejres med Ridt til og fra Eskorteringsstederne og ellers paa samme højtidelige Maade som i Gefle. Derved vilde Mænd, som nød denne Ære, fremdeles æres som fortjent; og vilde det være passende, om denne Hæder, eftersom de døde fra, overgik paa deres Børn. Konstitutionen kunde jo ligefuldt erindres, og det vilde da

*) „Sidder dit Hoved löst siden du ikke ærer Veziren?“ siger Mocassem.

skee paa to Steder i Bygden, nemlig paa Modtagelses- og Afskedsstedet, hvor Folket kunde strømme til forat see Eskorten komme, vel uden svenske Vogne imellem sig, men dog Allemand beskidte og glade af Naadens Ihukommelse (ligesom Kvæget kan ræbe sig mæt af Opstødelser) og over „svenske Landbruksakademiens“ Skillingsmedalje, som de kunde have om Halsen. Forsaavidt der gives Egne, hvor aldrig slig Eskorteren er foregaaet, saa kunde nærmeste Bygds Eskorteringsdag tages. Og desuden kunde man bruge den Dag da enten Statsministeren eller Baronwedel engang havde faret igjennem. Kort, ihvordan det nærmere Arrangement blev, vist er det, at Nationen vilde staa sig glimrende derved, idet den, for een Folkefest, der er til Forargelse for høje Vedkommende, vilde faa Folkefeste paa enhver af Aarets Dage, der tvertom maatte være til Glæde og Behag og vinde Plads i „sjelfva svenska Statstidningen.“

20. Novbr. 1836.

— I gamle Dage var en Ravn Stockholmspost. Det var i den sydlandske Odins Tid, i den første Unionskonges, der allerførst — og allerlettest, fordi Nationerne endnu ikke vare blevne forskjellige — praktisk deducerede Unionens Nødvendighed paa Grund af at et Hav omgav Landene. En prægtig, troskyldig, poetisk Alder! Ingen opponerede imod den besynderlige og raskt igjennemførte Sats, som var uimodsigelig, idetmindste fra datids norske Befolknings Side, fordi det er rimeligt at antage, at denne, der endnu skal besidde saameget af den oprindelige Bjørnenatur, og i hiin Tid mest bestod af Jotuner, dengang neppe kunde tale eller udtrykke sig artikuleret. Alle, det vil sige: Alle, som fortjente nogen Agt, d. e. Gother, som svare til vor Tids Constitutionelle, Intelligente, Excellente eller Excellenzer, Utomordentlige o. s. v. vare enige her og hinsides Kjølen — dette dunkle Grundtræk af en Mening i Naturen, som de geniale Gother oversaae, mens de bornerte norske Jotuners Grynten derom ikke agtedes mere i Sigtuna, den Tids Stockholm, end man nu i Stockholm og Upsala agter den nærværende norske Statsborgers. Ja, en prægtig poetisk Tid, da Ravnen svævede hen med Guddomsbudene, mens nu et Par skidne Hjul maa slæbe de Østens

Budskaber frem, som bevæge Norden — da Odin gjorde den rasende, men med hiin Tids Adelskab: med Guddom begavede Thor til kommanderende General i Norge — da et Hoved (Mimers) uden Krop var Statsminister, istedetfor at det nu skal hedde omvendt — og da Thronen i Aserne var omgiven med al Byrdens og Geniets og Bedrivternes Glands, mens vor fattige Tid vanskeligt seer disse tre at forene sine Straaler.

Men Odins Ravn bragte ikke forunderligere Budskaber end Stockholmsposten idag, der beretter den kristiansandske Stiftamtmand *'s Udnævnelse til Statsraad.

Morgenbladet og den Cst.nelle skumle omkaps derover. De bære sig ad som Ænder, der laa Natten over i en Dam med noget Sort ved Siden, som de højt ansaa for en Gaas; men nu ved første Gry pladsker Vandet, Skikkelsen letter sig, og gjennem den splittede Taage see de Jupiters egen Fugl at iværksætte en Apotheose med — ja muligt at Ænderne tænkte rigtigt om det ubekjendte Sorte, men nu er det ialfald højt nok til ikke at bryde sig om deres Snadren.

19 Januar 1837.

— At slutte efter de Æresmaaltider, som ere givne forrige Stiftamtmand, nuværende Statsraad, * i Kristiansand og Mandal, maa Stiftet i ham lide et ganske uerstatteligt Tab. Man har forgjæves søgt Trøst i Kalaser og ved hinandens Hjerter. Taarerne flød omkaps med Vinen. Hulken og Smadsken blandede sin behagelige Lyd sammen. Man læste Smerte og Mættelse i hverandres Ansigter. Nok, det er nu ganske afgjort, at Hr. * er den meest udmærkede Mand i Norge, og langtifra skikket til at være nogen blot *gentilhomme de chambre* hos Excellenzen Løvenskiold. Man gjør Uret i at imaginere sig ham pudret og meest passende kostymert i en gammeldags Aristokrats violette Stivkjole fra nogle og 80; men derimod kommer man Sandheden nærmere, om man tænker sig en gammel Romer, af Kraft og Storhed uden Forbrydelser, med det ædle *), (som der staaer i Visen), bekrandse-

*) „Held * Dig! Den Krands, som vinder
Sig om din Pande, er Du værd.

de, allerede graanende, stærkthaarede, kortlokkede, noget bucefaliske Hoved kjækt tilbagekastet som forat overskue det mylrende *forum,* Togaen opsnippet over Skuldrene under den ædle Holdning, Haanden halv udstrakt, somom han allerede engang havde udtalt: *„Qviritesl“* og nu blot venter paa Taushed. — Der har viist sig Stykker, som berettige til de høieste Forventninger, og Publikum skal betale Tilintetgjørelsen af det gamle Ordsprog, at Den, som er slaaet til en Skilling blier aldrig en Daler, med Fornøjelsen at høre de Constitutionelle, som allerede have iværksat et Par Retirader for Hr. *, med stor Upartiskhed udbrede sig om hvor galt det er at dømme Nogen forud, og hvorledes en Necker let kunde tages for en almindelig bruunkjolet Genfer-Spidsborger før han blev Minister eller før han blev en Necker.

Hvad mere er, Hr. * skal besidde den vigtigste Betingelse forat kunne være én god konservativ Minister, nemlig den, at han tilforn har været Republikaner, Republikaner med Liv og Sjel. Og det tro vi, alle Mennesker have været engang i sit Liv, idetmindste i et enkelt Øjeblik, nemlig i det lyseste og meest himmelske. Og ligesom man siger, at den Dødes Ansigt kortefter det sidste Suk antager sin skjønneste Form, idet Trækkene vise sig saaledes som de vare i den Afsjeledes bedste og lykkeligste Øjeblik, saa tro vi ogsaa, at Enhver paa sit Sidste bliver Republikaner igjen, og farer heden med den Tro, misfornøjet med hele det Mellemrum hvori han praktiserede en ganske anden. Menneskets Indre viser sig paa sit Sidste, ligesom Ansigtet efter Døden, saa tækkeligt som det kan. Men Forraadnelsen har ingen Barmhjertighed med de sødt isammensvømmede Træk, og Fordærveren ikke med de søde Miner af en Sjel, der kun var, hvad den burde være, i to Momenter af sit Liv.

Men det var om Gjæstebudet i Kristiansand eller om Kristiansands uerstattelige Tab. . . Ja, de gode Mænd ere at ligne med dem, der „give op,“ lægge Aarerne op, give sig over og lade Ulykken raade. Beretningen i Morgenbladet af 2den Januar er fast rystende at læse. Der lader til at have været en Slags Liigfærd over Byen. Men den var prægtig. . . . .

„I Glands gik Sorgen frem, men Verden kjendte
dens Huulblik grant igjen —"
Der var over 100 Stykker fede og magre. En Christian Hansson var Gjæstebudsbarde.
„Og Harpens gyldne Taarer faldt."
Og Byfoged * var der med det samme Ansigt hvormed han skrev Dommen over Storthinget *). Man fandt, at det var dog godt, at der var *nogen* Trøst, og Christian Hansson (adskiller sig fra Christen Hansson ved Tøjlesløshed i Imaginationen, fra Mikkel Hansson ved friere Versifikation, fra Jochum Hansson ved større Gediegenhed i Geniet, fra Kasper Hansson ved Satirens Blodtørstighed, fra Hans Hansson ved større poetisk Høihed og fra alle Verdens Hanssonner ved større prosaisk Drøjhed) — og Christian Hansson, sige vi, han stemmede sin mægtige Harpe, og som Orfeus fik han Ikkemælende til at synge paa Melodien „det gamle Gøthalejon hviler," og „Tidens vilde Bølge" fik han til at løgre; og over den sendte han „de rørte Sjeles Farvel," de rørte Sjeles Farvel.

Deputationen fra Mandal, bestaaende af 7 Stykker, ankom bekvemt nok til at kunne være Vidne baade til de rørte Sjeles og det rørte Smørs Farvel. De fik Hr. Statsraaden afsted de 5 Miil til et Pikkenik af omtrent saamange Mennesker som Retter. Og der vankede da atter Mad og Graad. Og om Vejen var belagt de 5—6 Miil med Skarlagen, maa det have taget sig dejligt ud. Og saaledes havde vi ogsaa en liden Lord-Greys-Rejse.

29 Januar 1837.

— At vor Konge er en stor Krigshelt, er bekjendt og uomtvivlet, om det end i Geburtsdagsviserne repeteres sammen med en Mængde Overdrivelser og Dekorationer af poetisk Bogguld, som ikke holde Prøven. Det var derfor en prægtig Idee af Højstkommanderende, at fejre Højstsammes saakaldte høje Geburtsdag ved et *Nederlag*. Hekatomberne eller Slagtofringerne af 100der til Guderne i fordums Dage herledede sig fra samme Principer, nemlig enten fra den rene

---

*) Et Forsvar for Storthingets Opløsning i „Christiansands Stiftstidende." (Udg.)

Devotion eller begejstrede Nidkjærhed for at vise den Dyrkede Ære — og dette antage vi som det mest moralske — eller fra det blodtørstige Overmaal af imperatorisk Selvfølelse. Men ved saadanne Lejligheder eller rettere sagt Sindsomstændigheder, naar Sjelen aabenbarer sig i sin Spænding og Fylde og bearbejder og afføder det Overordentlige, plejer den netop, meer end ellers lukt for det Sædvanlige, at være følsomst for alt forudgaaende Overordentligt, som den sætter i Forbindelse med det Store, som forestaaer og beskjeftiger den, antager som himmelsendt og med profetisk Skarpsindighed veed at hente Varsler af.

Men vor kommanderende General agter aandelige Ting kun lidet, skjønt Mænd, der have været udi større Battaljer end Han, ikke ansee at tage vare paa Saadant for Bagateller, og skjønt der virkelig var indtruffet et sandt *omen portentosum,* d. e. et Varsel, der kan bringe umælende Bæsters Børster til at rejse sig — ja en Begivenhed, som kunde fortjene sit eget Omen, og sandsynligviis alt havde faaet det i en iisfalden gammel Kjærring, en Høne eller Hane, som dat af Pinde, eller andet Sligt, som vel ikke var saa forfærdeligt som Begivenheden selv, men dog altid nok til at varsle noget forfærdeligt.

Under alt — der var foregaaet Noget, som burde have ladet Generalen ane, at hans i sig selv store og heroiske Forehavende umuligt kunde løbe godt af den Dag. Thi hvad skede ikke med hans Majestæt Kongens egen første Generaladjutant midt paa Pladsen, midt foran Fronten af Tropperne, Generalen og Publikum, forsaavidt dette kan siges at have noget midtforan sig og ikke blot bestaaer af en Masse Bagdele, og bør nævnes eller kan antages at skjønne om der er stor Forskjel imellem en Græsrytter og en Sneerytter! Hvad skede ikke? Ja Noget, som har været agtet for en stor Ulykke alt siden Mennesket tæmmede den første Hest, ja for en saa meget større Ulykke, som den ikke beklagedes nogensinde, men holdtes for at medføre noget vist Beskjæmmende og forøgedes med Spot selv naar det skede ved en Olivers Landse inden Turneringen — Noget, som vi ikke vidé om vi skulle

give det Plads som et Omen foran det egentlige Nederlag, eller tælle det med i dette som et af Dagens Offere.

Nok — Hs. Majestæt Kongens Generaladjutant galopperer hen til kommanderende General, drejer af, Hesten støder let mod Generalens, rygger lidt, Rytteren trækker Stangen an, Gangerens Bevægelser blive farligere i samme Mon som Stangen handteres paa den Maneer, og — inden man veed Ord af, sees Generalkommandoens Been ivejret — den plumagerede Hat gaar forud og saa hele Generalkommandoen med brudt Spore efter og forsvinder i Sneen. Hvilket Syn for Baronen, der er Kavallerigeneral med Liv og Sjel, og, som Saadan, agter gode Ryttere højest af alt! Vi vide ikke hvilken Positur Forfærdelsen antog hos ham, men *hiin* Hest stod stille ligesom om han frygtede for Lieut. Roosens Sjebne fordi han lystrede Ordre.

O Dag, est Du saa höj kun for at være
meer ubarmhjertigt Vidne til sligt Fald?
Men hvo sig selv fornedrer skal ophöjes.

Vi vende Blikket med saameget større Deeltagelse fra denne Scene som dette ikke var den eneste Gang Generaladjutanten maatte bide i Sneen den Dag. Ved Udtrædelsen af Vognen, som førte ham til Gjæstebudet hos Generalen (hvilket efter en saadan Dag, som vi snart skulle høre den 26 Januar blev, med megen Ret kunde kaldes et Slags Valhalla, hvor de Slagne fryde sig med hverandre) . . ved Udtrædelsen falder den ulykkelige Generaladjutant atter, men dog, til en behagelig Forandring, dennegang paa Næsen.

Ved Parader plejer altid Defileringen foregaa kun i Skridt, og ved denne Lejlighed kunde man saameget mindre vente noget andet, som Pladsen var bedækket med temmelig dyb, kun løst nedtraadt Snee. En saadan Defileren foregik ogsaa med nogenlunde Orden, og dermed tænkte man det var forbi, Men —

Men Generalen, der (det veed jo Verden nok)
som Folk til Dit og Dat, forfalden er til Chok —

Men Generalen faaer pludselig den forunderlige heroiske Idee at befale ny Defilering i Trav og Gaapaamarsch i den dybe

Snee. Med Hestfolket gik det, men Fodfolkets stive Linjer . . . Ak, saaledes segnede Franskmændene i Rusland, eller Bjerkebeinerne ved Laake, ak, saaledes . . . Men man vil faa et Begreb om Nederlaget ved en af dets enkelte Scener. En Kapitain, en liden men djærv Mand, stormer frem foran . . Skjebnen griber ham — han forsvinder — over ham storme første segnende Peloton — han tænker Farvandet klart — og rejser sig, da anden og tredie segnende Peloton . . Nok! Det var et Nederlag. Regner man alle Dagens Ulykker sammen, saa kan man sige, at man beklager foruden hiin Generalpersons ogsaa en brav Kapitains og mange andre gjæve Krigeres Fald. Det er en Trøst, at de „stupade" paa Ærens Mark.

Det var et Vinterfeldttog. Og regner man nu hver Lejr eller Mønstring for et Sommerfeldttog, saa har vi en af Jordens største Hærførere til kommanderende General.

„Napoleon sin Alder tælled efter Sejre;
men Norge har en Helt, som tæller efter Lejre."

2 Marts 1837.

— (*Om slavisk Titulatur etc.*) Det er vel saa, at vore østlige Naboer overgaa os i slaviske Titulaturer, i Underdanigheds- og Høfligheds-Udtryk; men fordi de deri have et lidet ærefuldt Fortrin fremfor de fleste andre Nationer, og maaskee kunne hamle op med selve Chineserne, bør vi ikke dølge for os selv, at det i denne ikke uvigtige Henseende er klejnt nok bevænt hos os selv.

Paa sidste Thing vakte den throndhjemske Repræsentant Gram Motion om at faa det af Grundloven ikke anerkjendte, og i en Stat, hvori Magterne ere lige fordelte imellem Konge og Folk, upassende Udtryk „Undersaat" i Toldloven ombyttet med „norsk Borger," og dette var nok til at rejse Hexebørsterne om svenske Minervas Læber, især fordi en lignende Motion var i 1831 i det franske Kammer bleven vakt, og med Levningen af Julifyrigheden dreven igjennem, og der altsaa lod sig slutte til samme „revolutionære" Tendenz hos Throndhjemmeren og i Thinget, hvor Saadant kunde fremsættes og optages vel, som hos den Deputerede af den yderste venstre Side, der foreslog hiin Redaktion ved Franskmændenes Benævnelse. Toldlovens beklagelige Skjebne er bekjendt. Med

dens Henlæggelse indtil videre have Minervas Børster lagt sig. Og formodentlig er det med Grund, under nærværende reformsky Styrelse, at hiin Motion, som en Extravagance af „Norskhedsiveren," har forstrækket med et af Motiverne til Ikkesanktionen. Men der er Saameget, Normændene have at vente af Tiden, skjønt de vel ogsaa burde vente noget af sig Selv. Og hvorfor da ikke Forbedringer ved en slaviskklingende Titulatur?

Omendskjønt vore svenske Naboer heller ikke i det Punkt lade os vederfares Retfærdighed, at det staaer værre til med denne Skrøbelighed hos dem end hos os, idet vi nyligt derifra ere blevne tillagte en Titel- og Rangsyge, som langt overgaaer den, som de selv vedkjende sig, saa maa dog denne Bebrejdelse, skjønt det ikke kan undgaae os, at den er fremhentet under Bristen paa nogen bedre i den Tvist, som nu er opkommen mellem begge Rigers Tidender, tjene til endmere at vende Opmærksomheden hen paa hiin Fejl. Titel- og Rangsyge? Og med denne staaer Overdrivelserne i Underdanighedsudtryk i nøjeste Forbindelse. Nu! I Folkets Karakteer ligger Saadant sandelig ikke. Det er noget fremmed og indpodet: i gamle Dage fra Danmark; i disse — der i Modsætning til hine kaldes gode — fra det Land, hvis „blåa band" Gøthakanalen er, og hvor selve Poesien søger sin Pragt i Rangspersonernes Garderobe og Dekorationer,

och af hvis höga andes fläkt
förskingrad blev vor låghets dimma,
vor nakenket med blåfärgd ull,
vor arma mull
med Wasagrönt och regn af gull,
vort moln med Stjernor blev betäckt —
med stjernor — ack, hur ljumt de glimma!
och samma ande har udsträckt
en rangförordnings Mjölkvägsstrimma,
och lärt min penna oförskräckt
på svenskt at rimma.

NB. (I dette Øjeblik indtriner en „åsna och en riddare" i egen Person, hvorfor — fortsættes).

9 Marts 1837.

— — Ridderen, som afbrød mig, var virkelig et Kreatur, som havde slidt til sig noget Grønt paa Naadens Mark, men forsaavidt alene maaskee ikke rettest et Asen, som han længtfra levede af mager Kost. Da hans Udtryksmaade ganske er et Exempel paa den Slaviskhed i Titulatur, som endnu geraader Normændene til Skam, vil jeg anføre nogle Prøver deraf. I Ansøgninger til Kongen gjentoges Udtrykkene „underdanigst" „naadigste Konge," „store Monark" og „Deres Kongelige Majestæt" saa ofte, at Perioderne blev ganske uforstaaelige. Underneden var ikke et „underdanigst" nok; men, foruden at *det* maatte staa, tilføjede han ogsaa: „Med dybeste Ærefrygt — Deres Majestæts underdanigste tro Undersaat o. s. v." Jeg er vis paa, at det gjorde ham ondt, at være underrettet om, at det er den væsentligste Forskjel imellem absolute og konstitutionelle monarkiske Stater, at man i de første sætter et „aller" til. Stundom lod han dette ogsaa mod bedre Vidende flyde ind, og da troede han idetmindste at være en Kjende sikkrere. Den gode Mand! Hans Valgsprog var, at lade det dryppe paa Klokkeren naar det regnede paa Præsten. Og alt eftersom Autoriteterne og Personerne vare, afpassede han paa det nøjeste sin Titulatur i saa høj Skala og med saamange Gjentagelser som muligt. Departementet var han i en Skrivelse paa tyve Linjer idetmindste tigange underdanig mod, og det høje Amt maatte synke sammen under alle de Højheder, hvormed han „allerærbødigst" overdyngede det. Hans Brevaddresser manglede vel det svenske „Konungens tro Man," men Pladsen blev dog knap nok for alle de „Højvelbaarenheder, højlærde Velbaarenheder" og simple „Velbaarenheder" og „Velbyrdigheder," som han fandt Vedkommendes Stilling tillod at anbringe uden at komme den egentlige Charge, som paa det allerfuldstændigste maatte udføres, for nær. Han var en stor Ven af Norges Dæmring; thi i hvert Brev med et simpelt S. T. foran Stands- eller den blotte Persons-Benævnelse med et „Herr" foran fandt han et nyt Beviis paa den tiltagende overmaade store Raahed. Og da han engang traf paa en Brevaddresse til „S. T. Herr N. N. Ridder af den kgl. svenske Vasaorden," var han vis paa at

see Bjørnesporene efter selve Vildhedens Apostel. Ellers holdt han det ikke overflødigt at sætte „Til S. T. Hans Højvelbaarenhed, højvelbaarne Herr“ o. s. v., skjønt Titlerne udførtes med et Stikbrevs Fuldstændighed og Nøjagtighed. I Samtaler var vor Riddersmand næsten ligesaa fuldstændig i sin Titulatur, og derfor blev han ikke anseet for en Abekat af Alle. Tvertom; Mange holdt ham for en artig Mand, for en Mand, hvorved der umuligt kunde være noget ondt, for en Mand af Verden, der kunde føre en Samtale; thi af hiin Grund kunde han jo ikke være saa kort som Andre, der maaskee vilde komme i Vildrede, om de f. Ex. vilde sige: „jeg forsikkrer Deres Højvelbaarenhed, at om Deres Højvelbaarenhed havde behaget at være ude igaaraftes, vilde Deres Højvelbaarenhed have bemærket det samme forunderlige Meteor, som Deres Højvelbaarenhed maaskee har bemærket at den Constitutionelle har bemærket og som maaskee vilde have forundret Deres Højvelbaarenhed.

Vor Riddersmand havde en Tid for Vane, ihvorom Samtalen end var, at føre Catharina den 2den eller Frederik af Preussen paa Bane; men siden En bemærkede som noget fortjenstligt, at Frederik var en Hader af al Titelextravagance og at Catharina endog i en egen Ukase havde forbudt Russerne visse slaviske staaende Udtryk i Ansøgninger og deslige, saa — hvad enten han nu antog Bemærkningen som en Satire paa sig, eller virkelig følte sin Beundring slappet — falder han aldrig ind ad Døren med sit: „end Catharina den anden?“ eller „end Frederik af Preussen da?“ men nu siger han, om man saa taler om hvad Vejr det er, ene og alene sit „end Napoleon da?“ eller „end Carl Johan da, mine Herrer? hm!“ Gud velsigne Hans Velbaarenhed! Eller, jeg vilde oprigtig sige: „Gud velsigne Hans Velbaarenhed, vor svenske Riddersmand,“ dersom det ikke var overflødigt siden han staar sig godt hos Statsministeren. Forøvrigt behage man at lægge Mærke til, at det var i Rusland den Regjerende forbød at være altfor slavisk i Titulaturen.

16 Marts 1837.

— Hvor glad og med hvilken Ret bærer ikke denne Ar-

tikel idag dette Navn! *) *Grundlovens Fødested er endelig bleven Nationens Ejendom*, idet Ejdsvoll Jernværks Hovedbygning, med 2de mindre Bygninger med Have og Grund af omtrent 25 Maal, Løverdagen den 11te dennes tilsloges Subskribenterne til et Nationalminde paa Ejdsvoll ved Kommitteemedlemmerne Dhrr. Kapitain Foss og Advokat Stang for 5000 Spd. Denne Sum er vel ikke efter de endnu indkomne Lister udbragt, men efter disses Antal i Forhold til de udsendte bør og kan man ikke tvivle paa, at den, paa det allernærmeste idetmindste, alt er tegnet. Men denne Erhvervelse, saa længe inderligen ønsket og ængstligen omtvivlet, bør ogsaa, saavidt Normænd ere Normænd, give Subskriptionen fornyet Fremsted. Thi hermed kan man ikke standse. Man har kun tilvundet sig Ejendomsretten og Stedet til *uhindret* at kunne gjøre noget Større og at virkeliggjøre de skjønneste Drømme i Nationens Hjerter. Enhver Medborger, der nærer dem og indseer den nationale Vigtighed deraf, og troer at kunne virke derfor, holde sig nu ikke tilbage, men gjøre dette ivrigen og frimodigen! Og for Tiden vil den virksomste Maade være den, at fremme Subskriptionen og bekjendtgjøre og udvide den i sin Kreds saameget som skee kan. Mangfoldige ere endnu uvidende derom. Menigmands Mangfoldige ville holde sig fornærmede, om noget stort Nationalt udføres uden at de fik yde sin Skjærv. De Allerfleste have endnu ikke seet en Plan. Men Planer ville være at erholde hos Kommitteen for Enhver, som ønsker saaledes at virke noget for Sagen. Sandsynligviis vil idetmindste Omegnen fejre denne nationale Erhvervelse paa Stedet førstkommende 17 Maj — noget, som selv Fjernere baade have ønsket at deeltage i, ligesom man og tør vente, at Kommitteen betimeligen bekjendtgjør at Huus og Grund den Dag staae til Almeenhedens Disposition. De øvrige med Ejdsvoll forbundne Ejendomme og Herligheder solgtes samme Dag saaledes: Jernværket, Saugene, Møllebruget samt 11 forskjellige Jordlodder og Skove i Ejdsvoll, Nannestad, Hurdalen og Toten til Glasværksejer Lieut. Tandberg for 24,600 Spd., og 20 Stykker større og mindre Gaarde, Skove

*) „Norge.“

og Pladser til Forskjellige for 16,329 Spd. Forsaavidt disse ligge nær Værket, hvis nærmeste Omegn alt forud er udstykket i omtrent 100 Selvejerlodder, vil det sidste Kjøb maaskee give Anledning til en endnu stærkere Befolkning og Bebyggelse deromkring; og hvad nu, om Befrielsesstedet, foruden sin historiske Anvendelse til Opbevaringsted for nationalkjære Minder, ogsaa gives hvilkensomhelst anden anstændig nyttig Brug, og inden en Tid, om Nationen begunstigede dets nærmeste Omkreds, vilde rejse sine Tage midt i en By, i hvis Indre Masovn og Fabrikker røg, mens Ploven gik i dens Udkanter?

Men ihvor behageligt og tilladeligt det kan være at udmale sig Kjærlighedsstedet og den Lykke som i kommende Tider kan fæste Bo der, saa har Fantasien for det første nok at bestille med den nærmeste Anvendelse deraf, og først og fremst med det Minde, som *der* efter Planen skal rejses. Besiddelsen af Huset er høist usikker, selv om det, som rimeligt, blev paalagt Den, som skal have Indseende dermed, at tage Bopæl i et af Sidehusene, saaledes at Brugen af Ild forbødes i selve Vaaningen, der ogsaa burde forsynes med Tordenafleder. Besiddelsen af Grunden er derimod sikker og vigtigere, saasom den sikrer Adgangen til Oprettelsen af et Minde, som vil opbevare Erindringen om Folkets Befrielse og nærværende Slægts Fædrelandssind, naar Huset efter Naturens Orden ikke længer kan existere. *Kjöbet bör derfor hovedsageligen betragtes som en Erhvervelse af Grund for Minde.*

— I Forbindelse med ovenstaaende glædelige Efterretning bringe vi en anden til vore Landsmænds Kundskab, som ligeledes maa fryde vore norske Hjerter. Gamle Jacob Aall paa Næs Jernværk, den lærde Oldforsker, den klare smagfulde Stilist, har lovet Folket en populær Udgave af Snorre Sturleson, og han har gjentaget dette Løfte, omendskjønt der fra Danmark er en iventе, besørget med Hensyn til Oversættelsen af Normanden Kand. Munch, som herfra er stipendieret derned, for at gaa Lektor Keyser tilhaande ved Afskrivningen af de Norge vedkommende Dokumenter. Dette vakte Betænkeligheder hos vor Aall, men i Bestemmelsen at levere en populær

Snorre, en Folkebog, fandt han Gudskeelov Udsigter til at undgaa, at see sin Plan ganske overkrydset af Fremmede. Hr. Aall forsmaaer Subskription; og vi haabe, at hans Landsmænd ville forstaa denne Tillid og vide at paaskjønne den og at vurdere ogsaa *det* Fortjenstlige ved dette patriotiske Foretagende, at Fædrelandet befries for den Skam og det Tab, at erholde sin store Historieskriver, der bør være udbredt i Landet i en Huusbogs Mangfoldighed, fra Fremmede. Udlændingerne ville ikke undlade at regne det mellem Vidnesbyrdene om at den indre nationale Selvstændighed, den aandige Fuldmyndighed har Sted hos Normanden, som garanterer et Folks politiske, og gjør den saa nødvendig og naturlig som at Sjelen maa have et menneskeligt Legeme forat danne den Forbindelse imellem noget vexelvirkende Aandigt og Materielt, som kaldes Menneske. Denne Snorre, saa sikkert funden i Husene som Bibelen, vil vorde et af Nationens bedste Vaaben. Den bemandes med national Begejstring og Oldtidens gigantiske opstandne Forjettelser og kjæmpestærke Drømme fra det gamle Rige en usynlig Bastion, som, lig Eventyrets Trylletaarn, i Kampen vil afdække sig bag de forraadte Fæstninger. Men indtil da maa ikke Normændene undlade at forstaa Aalls saa sande Bemærkning, at Norges Old- og Nutid kaste en interessant hinanden sært opklarende Belysning paa hinanden — en Sandhed, som vi ville have anvendt endnu mere paa Fremtiden, der er egnet til endnu troere at afspejle Oldet, nærme sig dets historiske Storhed, opfylde det Herlige, som er forjettet det Folk, der ejer en herlig Historie, og virkeliggjøre de Ideer om det gamle Riges Gjenoprejsning i det unge Norge, som man — om man en Dag seer en eller anden Normand, der besøger Ejdsvoll, i Tanker under dets Hængebjerke — kan vædde 10 mod 1 om beskjæftige hans Sind.

Gud give Hr. Aall Sundhed og Styrke til at fuldføre Arbeidet!

23 Marts 1837.

Vi have forhen søgt at hendrage Opmærksomheden paa de Grene af vor Nations literære Virksomhed, der tilhøre Almueliteraturen; og ingen Deel fortjener den mere. Vi gjøre det atter her saameget før, som de øvrige Blade ganske for-

somme sig i denne Henseende, idet de i den senere Tid endog unddrage de fornemmere Grene af Literaturen, hvorpaa der nu og da kan udskyde et Blad eller en Blomst, enhver Opmærksomhed, naar undtages den Constitutionelle, der er ivrig nok til at opløfte og anbefale sine egne Klienters og Kanuters Ubetydeligheder. Og dog arbejdes der hos os meget forat tilfredsstille Folkemassernes aandige Behov, der ene saaledes vil kunne forhøje og forstørre sine Krav, indtil Grændsen ophæves imellem den nuværende uhyre Pluralitet af Udannede og de Dannedes Minoritet, for hvem den egentlige Literatur *nu* kun er til, og Forfattere og Boghandlere arbejde. Formandskabslovens Anvendelighed, ja vor hele Forfatnings Lykke og Uddannelsen af vore Samfundsforhold er grundet i Almeenmands Oplysning; og derfor fortjener enhver Bestræbelse for at fremme denne, ethvert godt Godtkjøbsskrift Opmærksomhed og Anerkjendelse. Nu kunde det synes som at vore to Skillingsmagaziner saavelsom ogsaa den Lekture, Sognebøgsamlingerne give Adgang til, kunde tilfredsstille Trangen til belærende og underholdende Læsning; men Udgiverne af „*Læsning for Menigmand* til Nytte og Fornøjelse i Fritimer,“ Dhr. Boghandler Winther og Faktor Malling maa vel kjende bedre til hvordan det har sig, siden de begge to samtidigen hver for sig averterede et saadant Skrivt, om hvis fælles Udgivelse de siden ere blevne enige. For 8 Skilling leveres her Almuesmanden maanedlig 2 Ark af en Lekture, der, efter det første Hefte at dømme, ikke gjør Titelbladet til Løgner. Dette Hefte indeholder en Fremstilling af den norske Bondes borgerlige Kaar i Old og Nu, ledsaget af en Poesi af Hr. Sivertsen, der forekommer os særdeles smuk, samt Fortællingen om Josef og hans Brødre. Dette sidste Valg af en Fortælling, som maa antages almindelig bekjendt, af en Begivenhed i det Folks Barndom, hvis Historie vi ligesaavel som andre kristelige Nationer tilegne os og benytte til at udpine nogen Moral af, som vi dele disses Skyld for Forurettelser imod det, maa vistnok synes besynderlig, dersom det ikke var Tilfældet, at Fremstillingsmaaden gav den nogen ny Interesse. Vi anbefale dette Foretagende, og anbefale ogsaa Udgiverne ikke at udelukke Poesi, navnlig Balladen, og nogen Roman-

. fra Skrivtet; thi hertil har Almuesmanden maaskee en mæg-
;ere Trang end mange af dem, der tro sig bedre og finere,
rdi de ere mindre barnslige og af en tørrere Indbildnings-
'aft. Eventyrliteraturen tilhører ham, og den er ikke at for-
;te. Han vil heller ikke miste Viegoleis med Guldhjulet
ler Tristan og Indiana uden han faaer andre Eventyr i Ste-
et. Men til at skrive nye er ikke Enhver istand, som maa-
kee kunde behandle et givet Thema. En underordnet Deel
maatte dog disse Bidrag udgjøre imod det sandt Historiske;
nen i vore Sagaer har man Gruber, som drive bedre Guld
nd i Viegoleis'es Hjul, og mon den engelske Miss Martinets
økonomiske Noveller ikke skulde kunne finde norske Efter-
ignere?

Men skal en Slags æsthetisk Literatur blomstre inden Me-
nigmands Vægge, mens han lader Naturen udenfor uden For-
skjønnelse? I Udlandet skaffer den fattige Bonde sig en va-
rig Vinding og Fornøjelse ved at plante et Frugttræ udenfor
sin Dør, sætte en Bistade der og anlægge en liden Frugt- og
Urtehave. Og i de allerfleste Egne af Norge tillader Jord og
Klimat det samme uden at det dog skeer. Gaardene og Huus-
mandsstuerne staa uden hiin saa let erhvervede Prydelse.
Sandsen og Smagen er ikke vakt for disse Bekvemmeligheder
og Behageligheder. Men hvad der kan vække den — det er
Ære og Opmærksomhed værdt. Vi bemærke saaledes med
Fornøjelse to i sidste Aar udgivne Havebøger: en hos Win-
ther af Handelsgartner Mortensen, og en hos Guldberg og
Dzwonkowski, paa Hr. Mallings Forlag, af vor forevigede Pro-
fessor Lundh og Handelsgartner Hansen. Vort Bekjendtskab
strækker sig kun til denne sidste, hvis fuldstændige Titel er:
„*Norsk Havebog*, indeholdende *Kjökkenhaven, udarbejdet med
særdeles Hensyn til Rigets forskjellige Egne til Huusbrug.*
Med et lidet Tillæg om Humlens og Tobakkens Dyrkning.
Første Hefte 48 Skilling.“ Denne Bog, som ogsaa især bør
anvises Plads inden Almueliteraturen, forekommer os i høj
Grad tilfredsstillende — en Lysstraale fra klare Hoveder og
varme patriotiske Hjerter, der har Evne til at vække Liv
og fremkalde Havefloren af mangen ubrugt Plet i Fædrelan-
det. Lad det ikke, som Hr. Hansen siger i sin Fortale, læn-

gere være en Sandhed, at Fleerheden af vore Bønder betragte Havevæsenet næsten med Foragt! Men lad Forfatterne, som Hr. Hansen ønsker, med Sikkerhed gjøre Regning paa, at denne Blindhed for egen Fordeel vil hæves ved den Opmuntring og Oplysning, der bliver Landmanden til Deel gjennem de bestaaende og vordende Sogneselskaber, som ved denne Bog have et Middel mere til at udbrede idetmindste en enkelt Green af Agerdyrkningen, som deres nærmeste Hensigt! Vi tro, at Sogneselskaberne, om deres Virksomhed skal koncentreres, især bør have Havedyrkningens Fremhjælp for Øje. En Opmuntring til Vicepræses for Selskabet for Norges Vel, Hr. Statsraad Vogt, at han skal søge fortrinsviis at fremme denne Retning af Selskabets landøkonomiske Virksomhed, tro vi især at ligge i Dedikationen af Bogen til denne Mand.

9 April 1837.

— I Mbldt. af 3die d. ytrer en Indsender følgende patriotiske Ønsker til den nysvalgte Direktion for det offentlige Theater i Kristiania: 1) at Direktionen ved Engagement af nye Skuespillere og Skuespillerinder ikke vil indskrænke sig til, som forhen, at lade dette besørge udelukkende fra Danmark ved Kommissionærer i Kjøbenhavn eller ved at lyse efter Subjekter i danske Aviser alene; men at den ogsaa bør lade Bekjendtgjørelse derom indrykkes i de forskjellige norske Aviser, og *„det ikke blot for et Syns Skyld og med den hemmelige Reservation bag Öret, at forkaste enhver* Norsk, der maatte melde sig.“ Ingen — siger Inds. — har endnu negtet vore*)

*) Rossing, den danske Skuepladses berömte Prydelse, var en Normand. Hans norske Maal var ham ikke til Hinder i selve Kjöbenhavn. I det norske Studentersamfund har man i den senere Tid paa et lidet Theater givet Forestillinger, som intet Publikum, hverken danskt eller norskt, med Retfærdighed skulde vrage. Publikum glædedes engang i Vinter med Rygtet om at et Ensemble af disse studerede Dilettanter skulde ville, til Bedste for de korntrængende Bygder, give en ordentlig Forestilling paa Theateret i Grændsehaugen, nemlig Jeppe paa Bjerget, hvor Jeppe gives som norsk Bonde. Beklageligt nok, om der ikke skulde blive noget af dette hæderlige Forsæt! Endnu er der Tid; og det vilde have velgjörende Fölger med Hensyn til den fornemme Pöbels Fordom mod vort eget Sprog og vor sceniske Kapacitet.

Landsmænd naturlige Anlæg og Kunstsands, og en eller anden Juveel vilde maaske findes i *den foragtede* Gruusdynge, naar Vedkommende turde gjøre Regning paa en human og ikke afskrækkende Behandling saavel fra den *norske* Direktions som de fremtidige danske Kunstbrødres Side, og for begge Dele staar det i hiins Magt at garantere, naar den er hvad den bør." 2) Lægger Inds. denne Direktion paa Hjerte Realisation af det saa ofte ytrede Ønske om Oprettelsen af en Theaterskole, hvis Nødvendighed og mindre Bekostelighed, end det kunde synes, han deducerer. Og 3) ytrer han, at Direktionen bestaar af dannede, hæderlige og fædrelandssindede Mænd, hvorfor han har det bedste Haab om at den endog uden Andres Vink vil varetage hine Ønskers Opfyldelse. Og gid han havde Ret!

Er der vel nogen Normand, som har Tanker og Følelse for det, der skyldes hans Nation, der ikke forener sin Stemme med hiin Landsmand, og ikke lydeligen skulde kræve af en Direktion, som er anbetroet Fuldmyndighed til at foretage sig hvad den vil, hine længe nærede og saa længe og bittert skuffede Ønskers Opfydelse eller ialfald Tilnærmelse? Det norske Folk er vant til Nøjsomhed, hvor dets Ære skal iagttages og nationale Krav varetages — derfor, om meget end ikke skal eller kan gjøres for det første, en Begyndelse, en Tilnærmelse, en Antyden af Hovedstadens offentlige Scenes Nationaliseren vilde det være ublueligen haardt at negte. Ingen Normand udenfor Hovedstaden tro, at dette ikke angaar ham! Vor politiske Forbindelse med et andet Rige og den forrige Unionsstats fremdeles arrogerede aandige Suprematî svækker vor Nationalitet, vor indre Selvstændighed saameget, at den ikke kan undvære Støtten af et nationalt Theater. Herimod maa ingen provindsial Egoisme ytre sig. Et nationalt Theater i Hovedstaden angaar ikke den mere og det hele Land mindre end Banken f. E. angaar Throndhjem. Det hele Land har Nytten, Hovedstaden kun Deel i denne; men da den dog har Fornøjelsen, saa er det ogsaa billigt, at den gjør noget derfor, og saaledes, ved at skaffe Landet Æren af en Nationalscene, lægger sine bedste Grundvolde til sin Ho-

vedstadsrang i alle dets Hjerter ved nemlig at hede den B
som er mest kjær om dets Hæder, belivet af den ædles
Borgeraand, altid rede til at ofre noget for det Hele, ikl
alene Embedsglandsens, men Nationens Genistraalers Bræn
punkt, dens sandige Blomstrings Have, ikke blot Travlheder
forum eller en By, hvorom det kun heder, at der boer e
Statholder (fy hvilket Navn!) og at nogle Danske spille Ko
medie der. Man bygger Huse — smukke, hvide, talrige
seete fra Skyen som om en Gud strøede Perler ud; men de
skal være eet i Nationens Stil, eet Marmor, hvori den præge
sit Aasyn, eet Huus, hvori dens Aand er hjemme og tør vise
sit Fysiognomi saaledes som Geniet bevæger og belilver det.
Stenene saaledes som vi see dem sammenformede til en Theaterbygning ere gode nok; men *de* danne ikke *hiint* Huus: *det* bygges af Aand og Tunge: af de indfødte Talenter, der uddannes til at optræde i hiin nyrejste Bygning, som uden dette skal mangle alt Liv og Betydning for Nationen og kan vorde et Institut for Denationaliseringen, et Tugthuus for Geniet — dets Portaler et nyt Aag for et Folks Aand, der fordømte sig selv til Umyndighed. Derfor en *Theaterskole*! I den aabnes først i Aand og Sandhed det nye Theater. Men som sagt, *Hovedstaden bör gjöre noget*, og, forat see, om den ogsaa vil gjøre noget for et saa vigtigt Meed, bør Direktionen, i Brist af øvrige Midler, henvende sig til den med en Subskription til en Theaterskole. Hensyn bør ogsaa tages til, at man derved tillige fremmer noget Velgjørende i almindelig Bemærkelse. En saadan Skole vil nemlig være et Slags Asyl eller Opdragelsesindretning for endeel fattige, men begavede Børn; thi Eleverne vilde ventelig især blive tagne fra Ulykkens større Verden, af de forsømte Klasser, som kun faae Lov at ligne de øvrige Mennesker i det Øjeblik de udgaae af Guds Haand og fødes. Men det er store Ting det.

Oprigtigt, dersom man ikke vil foragte det Norske fordi det er norskt, saa er der endnu en Kombination mellem Fattigdommen og Talentet, som meget sandsynligen vil bidrage til at befolke vor Scene med Indfødte. Har Nationen ikke nogle hundrede Børn ved Universitetet? og vel derimellem et hundrede fattige, og endeel yderst fattige? Og træffer nu see-

nisk Talent og Fattigdom og akademisk Dannelse sammen, og Vedkommende ikke „have den hemmelige Reservation bag Øret at forkaste enhver Norsk,“ men end ydermere har Forkjærlighed derfor og søger at trække det indfødte Talent frem — hvad saa?

Jo, da vilde det indfødte Talent ty indunder hine Portaler, som da bleve Geniets Æreport. Og Fædrelandet vilde ogsaa være *der* og modtage det med aabne Arme. Men dersom Foragten for alt hvad Fædrelandets er, undtagen for dets Æresposter, og Mistvivlen om, at Geniets Guddommelighed ogsaa her kan undfanges af de svangre Mødre og om at vort Modersmaals Malm har og kan gives Velklang for alle andre Ører end Menneskeæselets, og dersom en meget formaaende hæderlig og fædrelandssindet Ringeagter af Nationen, og Danomaniets og nogle af Tidsomstændighedernes og det nuværende Gouvernements Alumner med de forsvenskede Hjerter og fordanskede Hoveder — dersom Noget af Dette skulde staa derbag, da vil det indfødte Talent pidskes ud og tilbage i Nødens og Selvfortabelsens Vraaer, hvori det fortærer sig selv, forgaar eller bliver til Spot og Beviser for Fiendernes Paastand at intet Norskt duer.

Men endnu herligere, dersom indfødte Talenter igjennem alle disse Hindringer, flammende af Selvfølelse og Selverkjendelse, tiltvang sig Adgang til Scenen, og derfra — o jeg seer disse Øjne hvorledes de derfra lyne Spot over disse Terrasser af stupide Ansigter — jeg hører de malmrige Toner lære et forkvaklet Publikum at elske d. e. at kjende sit Modersmaal. . . Hvor forbausede, somom de opdagede en ny Verden! Nej, Den som betræder en ny Verden, det er det norske sceniske Talent, som betræder sit Fædreland: den norske Scene. Direktionsbænken der foran skal ikke være Brændingen, som vil forhindre det. Hersk der, Arving til Rossings Eftermæle, opfang Anerkjendelsens Krandse paa Spidsen af din Triumfs Haan, indtil Forfærdelsen griber Folket over hvad det vilde bortkaste, og indtil Troen kommer paa at dets Hoved ikke er dumt, dets Maneer ikke klodset, dets Maal ikke ildeklingende, dets Sprog ikke udannet, og indtil det i Theatret ikke alene seer et Ørkesløshedens Tilflugtssted, men et

Tempel ogsaa for Landets Muser, hvor de tør omgaaes med de fremmede og gjæstmildt modtage dem, og hvor det fornemmer Resonancen fra sine egne Følelsers Indre og Duften af det Hjerteblad i et Folks Udviklings Blomstring, som et *Nationaltheater* er!

Afvejen, Æsthetikler!

Skjemtende og satiriske Skrifter.

Karantænetanker.

(Et Brev fra Siful Sifadda *).

Clara Maria — Spithead
30te Juni 1831.

ekjæmp Ondt med Ondt: Karantæne-kjedsommelighed med ːdsommeligheden af at skrive et Brev. Jeg vil gribe denne homøopatiske Kuur, før min Ærgrelse virkeligen ier over i en Cholera eller i en Galdefeber — noget jeg kelig troer den truer med, saasom vi, efter 3 Ugers haard ierfart, nu lænkes her som Choleramistænkte midt uden : Ryde, hvorom Walter Scott siger, at Den, som engang r seet denne henrivende Egn, aldrig forglemmer den, hvormhelst han end siden omtumles til Klodens skjønneste Lan-. Jeg har tænkt at svømme i Land; men — den fordømte ırantæneskonnert ligger der med sine Kanoner, og blanke ariners spadsere op og ned paa Dækket med lange Musketınnere. Men jeg har Spithead, Codringtons Admiralskib, aaden — dette *rule Brittania-chart* — *Portsmouth* og *the rden of England* for mig. Min Interesse er saa levende, jeg af en Slags glad Ondskab mod sig Selv vil sætte ig hen paa Spillet, bortræsonnere den, sprætte Hul paa den-

---

*) Alm. Norsk Maanedsskrift: udg. af J. A. Hjelm. 16de Hefte.

ne Forbauselses Blære, som truer med at voxe til det uhyr under stedse behageligere Kildren i sin Væxt, saa at den ikke naar jeg ruller ind i Paris, hævende sig under høj, uvilkaarlig Skoggerlatter, strax skal løfte mig over de ubeseede Herligheder fra St. Denisporten til Bicetre. Jeg vil sige hundrede gange til mig Selv, hvergang et emfatisk Forbauselses-Ah truer med at springe frem:

„*Der er, der skeer intet Nyt under Solen.*“

Beviset for dette forunderligt klingende og dog sande Udsagn ligger i det Selv. Det paafalder os, at noget Saadant, allerede i det, efter vort Begreb, tidlige salomoniske Aarhundrede, har kunnet blive paastaaet af en Viismand og med saadan Sandhed. Hvilken Uddannelse, allerede *da*, forudsætter dette Udsagn ikke, og hvormange Beviser tilbyder ikke Historien for dets Sandhed! Se for Ex. gamle Æsops Fabel om Frøskene, der forlangte en Konge af Zeus-guden; men, da han slyngede en Træbul ned til dem i Dammen, forat tjene dem til Konge: saa fore de vel, forskrækkede over Pladsket, tilbunds; men da Alt forblev stille, saa stak de igjen op og begyndte at klavre op paa den uvirksomme Stubkonge, haanende baade den og Zeus, hvorpaa da denne, paa Anmodning om en ny Konge, sendte dem en Stork, som nu ret tyrannisk knebrede Frøskene i sig, enten de sad i Mudderet eller svam forskrækkede om. Hvilken Række af historiske Erfaringer maa ikke i de før Æsops saakaldte mørke Alder henrundne Aarrækker have tilbudt sig Digteren, forat han kunde sammensætte dette saa uendeligen træffende, vore pralende, som alle Dage, skildrende Billede! — Nationerne have sjelden undladt i deres Herskere at see enten Bul eller Stork; og de ville gjøre samme sørgelige Erfaringer ligeindtil de fraabede sig baade Buller og Storker, og saa rense Dammen for alle de raadne bourbonske, habsburgske o. s. v. Thronbuller, som drive om der, og for alle de romanoffske o. s. v. Storkebeenrader og Hejrekløer, som endnu klore sig fast i Mudderet.

Kristendommens Sædelæresystem, som alle Andre ville bøje sig for, fik jo ogsaa sin Tilblivelse i en Tidsalder, som man er vant til at tro uvidende og mere raa end vor; og

dog byggedes dette af forlængst hensovnede Seklers Viisdom. De paa den Tid omtrent rasende filosofiske Stridigheder have til mange Tider gjentaget sig, og de gamle Filosofer tælle endnu sine Disciple, ligesaavel som de taabeligste og klogeste Kirkefædre sine. Endnu stampes der imod Braadene, endnu tilbedes Djævelen, og i de kristelig-katholske Templer dyrkes de gamle Italieneres og Andres hedenske Guder og Gudinder, vel under andre Navne, men med ligesaa ivrig en Afgudsdyrkelse; og disse gamle Folkeslags Guder vare atter en formeent Forbedring af endnu Ældres. Det er ogsaa en Sandhed, som alle de Stympere, der troe at kunne klavre paa Andres Skuldre til Digterkrandsen, ikke kunne afbevise, at Digtere have til enhver Tid været lige fortræffelige. Dette forudsætter ligesaavel en omtrent lige Beskaffenhed af den Verden, som omgav dem til enhver Tid, og som er det Hjul, hvorpaa deres Genidiamanter slibtes og slibes, som og omtrent lige medfødt Kraft, der, saa at sige, fordøjede deres Erfaring og Opfattelse af deres og forudgangne Tider, og som gjorde dem saa stærke som de vare. For de Lærde behøver man Ingen at nævne; dog vil jeg her fremsætte et Par østerlandske Tankeblommer fra det 12te Aarhundrede, spørgende Lærd og Læg, om de ikke ere isandhed dyrebare og gyldne, og om de ikke forudsætte allerede da en rigtudviklet Verden, Menneskekundskabens Høstmark, sandende hint salomoniske Udsagn.

„Dyd er guddommeligere end Forstand og Uskyld. Den kan du hitte igjen, endskjønt den er tabt.“ (Fortræffeligt!)

„Tvende Mennesker skal du elske fremfor Alle: Den, som gjorde Dig meget Godt; Den, som Du gjorde meget Ondt!“

„Din Hemmelighed er din Fange. Meddeel den, og du vorder Dens.“

„Øret er vort, — Tungen Fremmedes.“

„Af Konger vorder Jorden dømt, af Vise Konger.“

„Vil du prøve den Takkende, unddrag ham dine Velgjerninger; da røber dig hans Hengivenhed den ægte — hans Uvilje den uægte Taknemmelighed.“

„Omgaaes de Mægtige som Ilden, at Du ej, altfor fjern skal fryse ihjel, og, altfor nær, brændes!“

„Synder samle vi for os selv, Penge for vore Arvinger.

„Daaren maa søge sin Dadler udenfor sig; Viismanden fin der ham i sig selv.“

„Hvilke ere de bedste Bundsforvante? — De Dødes For nuft og de Levendes Kjærlighed.“

„Har man mere at fortie, end Hemmeligheder? — Ogsaa at man har nogle.“

„Tro er Stjernen fra det Høje — Haab Diamanten fra Dybet — og Naturens skjønneste Perle heder Kjærlighed,“

Nu, berømte Tidens Vise, har nogensinde eders knejsende Kundskabstræ baaret saa søde, saa faste, saa perleskjønne Kjerner? Kunne I male med saa fagert et Guld en renere Viisdom? Hvor fremtraadte al Viisdoms, ja selv Kristendommens Aand sandere og klarere og skjønnere end i det første og sidste af disse Sprog, som ere skrevne paa et mørkt Aarhundredes Bund, for Evighederne, og som ikke skulle fornægtes i Himlene? Hvor fejrer ikke Menneskekundskaben sin Triumf i disse Linjer — Vi see den selv stillesmilende at spille i det klare Øje under Turbanen og at krøke sig i kloge Folder under denne Persers ærværdige Skjæg — han som levede midt imellem vore rullende Dage og hine Salomons, der nu ligge stive for os, som Mosaikkvadraterne i Historiens Tempelgulv. Verden gik dengang ligesaalidt forbi den Haugedør, hvor hiin Perser strakte sig, uden at skatte Viisdom til ham, som den nu gjør det forbi ethvert klogt Øje paa et Torv, paa en Bro, i Folkeforsamlingerne, i Sørgehusene, i Glædessalene, ja forbi ethvert, som blot vogter paa den Enkelte, paa lette Træk, paa Ord, og som spejder først og fremst i sine egne Dybder.

Selv vore Aarhundreders Oplysnings sorte Port: Bogtrykkerpresserne, siges jo længe tilforn at have staaet aabne i Kina. Og Araberne — ikke at tale om den græske Ild og Thrand Fisiliers Opfindelse under Erik Præstehader — skulle jo have kjendt Krudtet længefør de europæiske Fyrster ved det første Kanonskud ved Crecy udraabte: her er det menneskelige Snilles højtklingende Sejerværk; thi heri har man fun-

det Middelet til at ødelægge i eet Sekund, hvad der ikke kan gjenoprettes i mindre end en Menneskealder, og til at vinde den Sejer i eet Minut, som vi neppe vandt, efterat have pikket paa hverandres Harnisker fra Hanegal til Solefald; ja her i Kartoven er Cæsarens Herold; her i Lavetten Herredømmets Vejplov!

Ja endog om vi indrømme, at vore Tider ere komne videre i det Mekaniske og i at lade adskilligt Nyt snurre sig under Solen: saa skede dette dog kun efterat de havde lagt sig paa de Ting med hele den fortvivlede Kraft af Ærgrelsen over at have spekuleret i det Oversandselige nogle Aarhundreder bort, uden at være kommen videre end det graae Olds Fædre. Og vi maa heller ikke glemme, at mange af Nutidens Kunster maaskee ere gjenopstandne fra Thebens, Memfis', Jerusalems, Ekbatanas, Athenens og Roms Ruiner. Hvad Statsmaskinerier betræffer, da ere vore oplyste Dages netop som de ældstes. Eller har Europa ikke sine assyriske og babyloniske Despotier, sin Ypperstepræstestat, sine Republiker, netop som de gamle, og med de samme Fænomener: — Tvistighederne imellem de græske Smaarepublikers Land- og Byborgere, og de nuværende Sweitzerurolighedег — Nebukadnezars og andre østerlandske Tyranners Sæd at omflytte de Undertvungne i fjerne Provindser, og Czarens barbariske Polaktransporter ind i sit Rædselriges Uhyre — Karthago og Rom, og England og Frankrig — den korcyræiske eller peloponnesiske Krig, og den nordamerikanske — Satrapen Tissafernes, og Warzawskyen — Rom, og Paris — Cæsar, og Napoleon? — og nu (kort, man kan gribe iblinde og iflæng og dog træffe paa lutter Kongruentser) ja nu: Heliogabalernes, Tibererernes, Sardanapalernes, Rehabeamernes, men ogsaa Timoleonernes, Makkabæernes, Demosthenernes, Alcibiadernes Gjentagelser, i det Mangfoldige, og ikke alene i Ludvig den 15de, Filip den 2den, Carl den 10de, Ferdinand den 7de, og i Bolivar, Epaminondas, Lafayette, Rotteck, Washington, Sheridan, Fox, Pitt, Guiche, Sigurd Slembidegn, Richard af York osv. osv. osv.? Man tør paastaa: lad Demosthenes pludselig træde op i de Deputeredes Kammer, med den Dannelse og de Kundskaber, han tog med sig i Graven, og han skal fange Flaggermusen

Dupin i sine Tordner, og det er forbi med Perriers langsomme Trælken og det skal han gjøre uden at støde an imod de øvrige Deputeredes Dannelse. Han vil maaskee noglegange raabe Zeus! Zeus! men da skal ogsaa Zeus komme i sin Torden og med sine Lyn, længe før nogen Gud kommer efter noget „*o mon Dieu! mon Dieu!*" Lad Timoleon komme, og han vil strax orientere sig: Han seer vel først hen til Sicilien, sin Hæders Høstmark; men saa iler han til Grækenland, og der bliver hverken af nogen tydsk Barnekonge eller nogen russisk Satrap! Lad Epaminondas komme . . . han seer en Garde-Revy ved Besançon, og har sat sig ind i sin egen Infanteritaktik med de bajonet- eller landse-glimrende, uryggelige Karreer; han veed strax hvad han har at gjøre: over Germanien bevæge hans Kvadrater sig henmod Polen, og Tydskerne bølge efter som det brede Kjølvand efter Flydebatterierne, og højtovenpaa disse Bølger skvulpe de berlinske Prælerier som falskt Skum over det brølende Dyb.

En historisk Parallel er forglemt, men som her optrækkes, da den har noget tiltrækkende ved sig, for Nedskriveren idetmindste, og da den klarligen viser, at Historien ikke er andet end Rekapitulationer, saaledes at man næsten kan falde for Alvor paa, at Efterslægten vil indskrænke dens Studium til et enkelt Afsnit, naar den erfarer, at man evindelig lærer det Samme af den, og at den i sin Heelhed vil blive for vidtløftig for den menneskelige, endog en mithridatisk Hukommelse. Denne Parallel er den, som lader sig optrække snorlige imellem den røde og hvide Roses, Birkebenernes, og de nuværende karlistiske og loyale Kampe. Samme Fænomener af samme Bevæggrunde; ja neppe er der Forskjel i Koloritet mellem disse Begivenheder. Men er Historien, som dog skulde synes at maatte være den mest foranderlige Videnskab, kun som en evig ensformig Bølgen, uden at Stranden sees, hvorhen disse Vover bevæge sig, den ene vel stundom lidt højere og mere kruset end den anden, men dog alle støbte i samme Hvælvform og rullende een Vej, og uden at man — hverken med kristeligt Øje, der kun seer 5000 Aar igjennem, og det set med Doktorbriller, eller med et hinduisk, der med overnaturligt Klarsyn vil gjennembore 50,000ders Dynge — kan skimt

vorifra de udrullede, begyndende deres Ensformighed: hvorledes tør da nogen anden Videnskab fornægte hiin salomoniske Dom? Filosofien ikke; thi den maa vel vide, at Plato og Aristoteles høre mellem dens Mestere, og at disse havde ine Mestere igjen. Theologien tør vel endnu mindre og vil et vel endnu mindre, saasom den gjerne vil tælle Aner og educere Alt tilbage under Nomadeteltet, til hvis Vise den ætter den ydmygeste Stolthed i at appellere fra Nutidens beømteste Kathedre? Geografien? — nu vel, det kan dog vel ikke kaldes nogen Nyhed at finde hvad der ligger, og har ald lagt under Solens Øje. Mathematiken og Mekaniken? — lader os sætte os under en af de uhyre Obelisker og udrunde dette Spørgsmaal, samt hvorlunde slige Masser rejstes og hvorfor saamange ligge i Støvet, medens Mathematikere og Arkitekter klavre paa dem! Eller lader os fra en Pyramides Top — ah! vi glemme Spørgsmaalet af Forbauselse og ellig Gysen; thi Isis staaer hos os med Stjernesløret og med fingeren paa Munden, og nedenunder see vi Aljorden, og Cheops'es svedende Trælle, og Ludvig den 14des dødtrætte karer arbejdende paa Marlys Vandværker, som hine paa Merissøen, og paa Versailles-Pyramiden, hvorunder det gammelfranske Monarki er begravet.

Men jeg seer ligesom en i tre Afsatser delt Kridklippe, om om hele den hvide engelske Kyst, fra Shakespeares Learsliff til Folkstone, bevægede sig henover Havet. Det er Caledonia, Admiralskibet *of the blue*, med sine tre — fire Kanonportrækker, som braser forbi. Codrington er ombord. Der er navarinsk Luft i Sejlene. Men bag efter det bruser det. Det er Northumberland, Ørnen, som omsvævede Aquitanien og bortbar Napoleon, da han traadte ud i Verdenshavet. Og der gaar en Kalkuttafarer, og der gaaer En til Kanada, og En til Nyholland; men Latter skingrer fra alle Tre Oceanets Bølgevælter imøde. Skibsbygningskonsten, Navigationen, er den Tidsalderens Triumf? disse majestætiske Orlogsmænd og Handelsskibe, ere de det Nye, som Solen opdager? Er Kompasset den Ordensstjerne, den senere Tid brisker sig med for den forbausede Sol? Ak, den har seet det foeniciske Kongeskib, det vandrende Tyrus; Den har seet Ar-

gos gyldne Stavn gjennemskjære det graae Old, og med sai
me Mod stævne indigjennem Dardanellerne ud i det fiendtli;
Hav, som nu disse Fjernfarere mellem Whigt og Portsmou
ud i Kanalen. Den har seet Fønicierne under Thule i livl
Handelsfærden. Den har seet Ormenlange, Ellida, Kars- (
Mariesuden, og Jorsalafars silkesejlede, funklende Snekke
Den har seet Lejf under Grønland og under Kanadas og N
skotlands Kyster. Og Sydsø-øerne befolkedes ikke uden Sk
be. Sæden nedregnedes ikke paa det dejlige afsondrede Ot
hejti, for at opblomstre i det første Par venlige Insulanere
Og i Siam og Pegu har man altid forstaaet at bygge Skibe
og Ceylons Cedrer have pløjet den indiske Bølge, før Portu
giserne kom, Aartusinder førend Britterne forgiftede Lufter
om det hellige Benares' uhyre Tempelkolosser med deres Dra
gesnuften efter Guldet. Og Magneten paastaaes jo er kjend
fra Arildsold. — Altsaa seer du heller ikke paa det prægtig
Spithead noget Nyt, gode Sol. Alle Videnskaber ere Opstan
delser eller Foryngelser. Kun den guddommelige Poesi fø
des fra Nyt, og Solen har seet nye Laurer i Homers, i So
fokles, Æschylos's, Ovids, Horatses, Calderons, Shakespeares
Schillers, Byrons, Eddas gamle Forfatters, og i hiin Perser
Krands, plukket i Ghulistan.

Den travle Rørelse i Havnen siger mig, at jeg er i Na
vigationsaktens Fødeland. I dette Politikens Mesterstykk
saae dog Solen noget Nyt? Jasaa! Slaa op i vore Sagablad
og find der, at vor gjæve Hakon den 7de Magnussen har og
saa skrevet Hansestæderne en Navigationsakt! Men Norge hav
de da ingen Blake, ingen Helt *of the blue* til at trykke Seg
let paa.

Jeg har nærmet mig Hjemmet. Det forekommer mig som
om jeg vuggedes paa Florevaag. Nu — derfra erindrer je
en yderst naiv Historie, den jeg bringer Dig nu iminde som
et godt Bilag til min Sats. Det er jo nemlig vitterligt, a
mangfoldige Udlændinge have de mest bagvendte Forestillinge
om vort Fædreland: ja igaar lagde hertil en brittisk Søoff
cier, som — paa min Ære — ikke vidste hvor Norge laa
paa Kortet, men spurgte, om det laae langt ifra Sverrig, o

det hørte til Rusland, og som endelig først maatte rejse til sine Superiører i Portsmouth, før han begreb, at vi ikke behøvede at berøre Danmark, som da var koleramistænkt, og at vi heller ikke havde havt vor Kurs igjennem Kattegat. At samme latterlige Uvidenhed og gale Begreber om Norge ikke er noget Nyt, eller en Følge af Norges Hensynken i den danske Forenings Velfærds- og Æres-grav, eller af Udlændingernes ved de raskere Begivenheder i deres egne Lande alene didhen vendte Blik — det sees klart af Kardinallegaten af Sabinas (eller Albanis) Tale over Bordet efter Hakon den 6te Hakonssøns Kroning. Han erklærer, at han højligen er bleven skuffet i de forudfattede Meninger om Landets Raahed og Usselhed, som alskens Fremmede paa hans Vej havde indblæst ham. Han siger, at han nu saae Guds Overflødighed for sig, og herlige og lærde og fiintdannede Mænd og Damer, og den mest levende Færdsel og Handel, han havde seet, i dette Land, hvor man havde sagt ham, at han kun vilde træffe Lidet og Slet af det Første, Intet af det Andet, og kun et Liv i Stæderne, som kunde lade sig ligne med Utøjs Kravlen paa en i Solvæggen henkastet Tiggerfille. Saa omtrent var det. Og erindre dig hertil de kostelige Taarer, som den skotske Ridder ved Magnus Lagabæters Kroning og Ridderslag fældte af puur Rørelse over at slige prægtige Ceremonier og saa statlige Riddersmænd fandtes i et Land, om hvilket man sagde, at slige Herligheder aldrig der havde fundet Sted.

Saa da i det Daarlige som i det Herlige — intet Nyt skeer under Solen. I det Smaa som i det Store — intet Nyt skeer under Solen. I Alt afpræger sig det samme Ense, om end ikke Ensformige, ligesom den fuldkomne Kugleform i Insektægget, der gjennembores af en Fluesnabel, og i Verdenskloden, der maa have Lynet af et guddommeligt Bliv, Straalen af et Skaberblik, til sin gjennemborende Pol. Og dog — hvorfor rejser jeg? — For at finde noget Nyt? Og dog, er Evigheden saa ensformig som Livet, saa maae Englene dø af Kjedsomhed — rigtignok den længste Død og altsaa mest passende i Evigheden. — Det er Karantænetanker!

Om Maadehold i Dyd.*)

Hvor ere de moderne Daarskaber dog gamle!
Hvormange Gange have ikke de samme Vildfa-
relser og Sandheder omrejst Jorden?
Raynal.

Denne Titel klinger noget parodisk, for ikke at sige guds forgaaet. Dog er det visseligen saa, at der maa Maadehol til selv i Dyderne eller rettere maaskee i Maaden at udøve dem paa — idetmindste om de skulle behage Menneskene. Menneske- og Fædrelandsvennen maa indskrænke sin rastløse Virksomhed, om han ikke vil passere for en Vielgeschrey og virkeligen ogsaa see sit Arbeide spildt, om han ikke deri iagttager et vist Maadehold og concentrerer sin Kraft. Digteren maa moderere og udvande sin Fantasi, om han vil undgaa at blive udskjældt; og dog tvivler ingen uden Fuskerne i hans eget Laug om, at en høj Grad af denne Evne er den hans hele Væsen betingende Dyd. Republicanismen (som jeg med Godtfolks Tilladelse vil sætte imellem Dyderne, og som virkelig ogsaa omfatter flere) maa moderere sig med temmelig lummen Livsfilosofi, for ikke at blive overspændt i Theorien og omsider at dø af Melancholi. Og da dette særlig gjælder om alle de Dyder, hvori Følelse har Overvægt, saa maa selv Religiøsiteten bekvemme sig til at hylde denne Verdensviisdom

I Grunden bliver dette Maadehold heller ikke andet en den Forstand, som maa befindes i al vor Meed og Id, baad for at denne kan gjøre sin rette Nytte, og ikke bringe os for mange Sorger paa Grund af vor Dyds altfor gedigne Gehal Dette skulle vi beholde for os selv, og kun sætte maadelig Mynter deraf i Circulation i en bedragerisk Verden, der ikk skjønner paa det Ægte, men vant til det dagligdagse Flac kun seer det Dybe i et Gemyt forat spytte deri, og en Aan Højder forat grine derimod,

*) „Morgenbladet“ 6 Dec. 1833. Anonymt. (Udg.)

Græder du derfor under en højtidelig Psalme, saa vend dig mod Væggen. Ryster Orgelet dig, saa undskyld dig for Naboen med den fæle Kulde, eller tænk paa noget Avisnyt eller Bysladder. Og om Synet af en Polak, Czarens polske Katechisme eller Nationalsangen skulde bringe politiske Nerver til at dirre, saa — ja du finder altid paa Raad; men tænk bare paa, at der er Ingen, som ansees uduéligere til offentlig Virksomhed end Den, som har Varme i sin Sjel og mere Energi og Gavnelyst end afmaalt er i Kontoret. Vist er det ogsaa, at det er et Under, om du ikke skyder eller stikker dig ihjel inden det 30te Aar, om du alligevel var af sligt Sind, som omskrevet, i dit 20de, og ikke siden aflagde det, skjøndt du allerede da burde været kommen til Skjels Alder. Den sidste Højde Sværmeriet naaer er som oftest kun den laveste Green paa et eller andet afsides Træ; og Pistoldampen er det sidste Dunkle, hvori Fantasten indhyller sine Tanker.

Men vi komme — hvad der er endnu værre — endog til det, at mange Dyder maae have sine Grændser, for ikke at komme ind paa selve Lasternes Gebet. Republicanismen grændser til Terrorisme, Samvittighedsfuldhed i Pligtopfyldelse til Farisæisme og Rigorisme og der er ingen Nederdrægtighed, hvortil ikke en vidtdreven Royalisme er nærbeslægtet, Her menes ikke Dyder, som sidde i Constitutionen og Maven, f. Ex, den højlagtede Afsky for et Glas Viin, eller i Blodet, som f. Ex. Linjetroppe-Tapperhed; men virkelige Dyder, hvis gode og skjønne Følelser dog maae afsvales, ikke alene for at undgaa en maaskee foragtet Verdens Latter, men for at vedblive at være gode og skjønne. Gjæstmildhed er saaledes en smuk Dyd og medrette et Folks Ære; men den bliver ligesaa stor Usædelighed som Taabelighed, om den gaaer ligeindtil at tilbyde Gjæsten sin Kone eller Datter til Sengekammerat, som nogle Folkeslag have for Skik. Heller ikke er der noget af Dyden tilbage, om den for een Gangs Skyld lader hele Husets Formue springe, saa man næste Dag maaskee er nødt til at være uartig. Begejstringen for Valdersens eller Hardangernes Eenfoldighed og Nationaldragt (hvorpaa man nys i Morgenbladet har seet et latterligt Exempel) bliver let, om den ikke gjør

sig Rede for sig Selv, til al Illiberalitetens Begejstring for Uvidenhed og gammeldags Barbari hos Bønderne. Den troer sig maaskee patriotisk og liberal; men i denne Nedladenhed er en højst ubeføjet Stolthed, som næsten altid i Nedladenhed; og der er intet modbydeligere til, end at see en aristokratisk Laps klappe en af disse forsømte Landsmænd paa Skulderen, og, stolt i ham, dog tale med ham som med et Barn, uden at bemærke, at den Ærbødighed, han vil lægge for Dagen for disse Fædrenes Sæder og Former, hverken i sit Indre eller Ydre er forskjellig fra den blandede Følelse af Behag, hvormed han seer en Bjørn eller en Elg fra Østerdalen. Hertil ere dog disse Landsmænd for gode. Agtelse for det Simple og Naturlige er en Dyd; men gaaer den indtil at blive Begejstring for det Enfoldige og Uvidende, da kan Ufrisindet ikke komme synderlig længer.

Hengivenhed for Kongehuset er saaledes en Prydelse for det norske Folks Tænkemaade; men ikke videre end Retfærdigheden og Selvagtelsen billiger den. Om den viser sig under andre Mærker, end disse give den, forvexles den medrette med Trælsindet, og skal forgjeves bestikke sig selv med den Tanke, at et Folk, om det udsvæver i Hengivenheds Ytringer for en kongelig Person, dog kun igrunden derved hylder sin egen Selvstændighed. Denne Dyd har saaledes overskredet saavel sine egne som Sømmelighedens Grændser i den Erklæring, Bergensdamerne gave Kronprinds Oscar i Krandstrækkene „vi elske Dig!“ Var end dette ikke saa slemt meent som sagt, saa er dog den Tvetydighed, som Damer for Alting maae undgaae, saavel i dette, ikkedestomindre betydningsfulde, Loyalitetstræk tilstede, som i det *fine* Svar, en Dame siges et andet Sted at have afgivet: „vi gjøre saamen *Alt* for at behage deres Durchlauchtighed“ (*sic*) paa en, vistnok noget satirisk, Compliment fra Prindsen i Anledning af den Mode-Elegants, som overraskede ham dersteds i Damernes Antræk. Man kan jo selv af Slaven fordre, at han midt i Henrykkelsens Ruus over en Naade skal erindre, at han dog er et Menneske; men naar den Frie glemmer det, hvorlangt har da ikke Hengivenheden overskredet sine Grændser? paa hvilke fremmede Gebeter kommer den da ikke ind? ja, selv

den utilladelige fysiske Kjærligheds er den ikke fjernt længer. (Hugs *La Valière*). Ellers, dersom disse moralske Særsyn maaskee blive klarere ved Exempler, saa vil jeg endnu anføre nogle.

Medens Hovedstaden viste det rolige Maadehold, som charakteriserer Hengivenheden, overgik denne paa andre Steder til en *fortærende* Lidenskab. Den ophøjede Gjæsts Simpelhed syntes ikke at blive følt med al den Vægt, som ligger i Contrasten. Hint Exempel toges ikke tilfølge, men syntes dem snarere at ligne Højforraad. Og en Ødselhed, større end den meest udsvævende carlistiske Royalisme kunde ønske og kræve, blev tagen til Maalestok for Loyaliteten. Hurtigsejlere afgik fra Arendal og Bergen for at hente Sydens dyrebare Frugter og Lækkerbidskener. Man talte om 1000 Dalers Gjæstebud i en By paa 2000 Indb. Ad Postvejen hentedes med uhyre Bekostning fra Europas Midte de for Grusomhed ved Frembringelsen og Kostbarhed berygtede strasborgske Gaaseleverpostejer. Magaziner af Modesager tømtes i Hamborg og Paris; og purpurdraperte Sybaritlocaler aabnede sig for at forbause en Fyrste, som maaskee tænkte at møde republicansk Simpelhed, mercantilsk Sparsomhed og norsk Trohjertighed. Det var Triumfen i saa Henseende at have skuffet ham. Forsildigt, om de kom, kom disse kjølende, modererende Tanker, at den høje Gjæst rimeligviis var ligesaa glad som hans Sundhed tjent med at han kom ombord igjen eller i sin Vogn; at Rystelsen og Arbejdet med selv at styre under Kjørselen nu var det bedste efter al den umaadelige Stads, for at forebygge Fordøjelsesulejlighederne; og at de Laviner, Højstsamme udsatte sig for paa Filefjeld, vare langtfra saa farlige, som de af uhyre Blomsterkoste, Shawler o. s. v., der truede fra Æreporte og Vinduer at begrave H. K. Hs. dyrebare Person i Byerne.

Hvor aldeles udenfor Fornuftens Regler en saa umaadeholden Hengivenhed er, saaledes at den ad en ubeskrivelig løs Overgang hensmelter i Tilbedelse, om den opdager Træk af Jevnhed og Godslighed hos en saa høj Person, men aldrig gaaer tilbage til at finde den rette Betydning heri — det kunne vi see i den skjærende Contrast mellem Prinds Os-

car i en graa Overfrak styrende sin simple Faeton under vel-
lig Samtale med Skydsgutten, og den tydske Post rullend
gjennem alle det romerske Riges Lande indtil den i Kiel kun-
de til Dampbaadene faa overleveret Porcelænskrukkerne med
Gaaselever i til Bergenserne. Disse fandt ikke Betydningen
i hint og andre elskværdige Smaatræk af Prindsen: dens
Simpelhed var ikke efterlignelsesværdig, men syntes ad en ba-
vendt Fornuftproces at opfordre til det Modsatte; og til Ære
for den høje Gjæsts Simpelhed skulde Lækkerbidskener sli-
ges, der vare dyrere end om man spiste en Sølvskee op for
hver Mundfuld. Nu er det rimeligt, at Eftersmagen bringer
Hengivenheden inden de Grændser, hvor Fornuften erkjender
den, og at man gjensidig undskylder sig for hinanden med
den hollandske Frase: „har du raset eller skal du rase? Kjæ-
re snak aldrig om det!" Pinligt maa det dog altid være at
tænke, at De, der ikke lode Hengivenheden løbe af med sund
Sands og Pung, baade have den tilkjøbte fælles Nytte af Over-
tydelsen om rodfæstet Hengivenhed for Dynastiet og tilmed
Løjer for en god Stund.

Løjer? Det er umenneskeligt efter saamange Opofrelser.
Dog kan jeg ikke, med al den Kulde, som jeg har tiltage
mig til en Afhandling over Maadehold, holde Maade i min
Latter over den hulkende Duet imellem Stiftamtmanden og
den sentimentale Hardanger *). Med Stiftamtmanden var de
idetmindste, efter den rørende Beskrivelse, paa en god Vej
og enhver anden Mine end enten Alvorlighedens eller et Smiil
vilde under det Optrin have viist, at det Følelsens Maadehold
var borte, som alene kan frelse den fra at blive latterlig.

Under Nedskrivningen af disse Linjer faldt det mig ind
at der dog maatte gives Dyder af saa rolig Natur, at de al-
drig kunde modtage for meget Liv, saa der ved dem inter
Spørgsmaal kunde blive om Maadehold. Som saadan paafald

*) Da den daværende Kronprinds opholdt sig i Bergen, indfandt der
sig en Bonde fra Hardanger, der medbragte en Velkomsthilsen til
h. k. H. fra Provst Hertzberg i Ullensvang, i Hardangers Menigheders Navn. Det maa rimeligviis være noget i denne Anledning Forefaldet, hvortil her alluderes. (Udg.)

mig Troskaben og Taknemligheden. Jeg vil indrømme det, hvad den sidste betræffer, forsaavidt det ikke ogsaa hos den kan kaldes et Krav paa Maadehold, at den aldrig maa ved Velgjerninger tro sig forpligtet til Forbrydelser, og aldrig paaklænge en stolt tilfældig Velgjører evindelige Erkjendtligheder. Men derimod den første? — jeg beder at erindre den Pudeltroskab, som visse Nationer gjøre sig til af; og af vort eget Fædrelands Exempel i Befrielsesaaret og alle befriede Folkeslags Historie, hvor uendeligen betinget den politiske Troskab er og maa være. Derimod, medens Kjærligheden tiltrænger alt Maadehold, medens Venskabet selv maa iagttage dette, taaler Troskaben i Venskab, som dettes bindende Princip, og i alle private Forhold intet Maadehold. Ellers er den maaskee uden Undtagelse ligesaavel nødvendig i Sindets gode Bevægelser som Tvang er det mod dets onde, og som den er det i alle Legemets Forretninger. Den platoniske Kjærlighed tiltrænger ligesaavel Maadehold som den fysiske Elskov; i Godmodighed maae vi ligesaavel sætte os Grændser som i Søvn; i Loyalitet som i Æden; i Patriotismen som i Drikken; i Velvilje som i Aareladen; i Republicanisme som i at see mod Solen; i Gavnelyst som i at sidde oppe om Natten; i Retfærdsfølelse som i at røge Tobak; — ja (og dette er det mindst Triviale heri) selv i Maadehold maae vi have Maadehold.

II*).

Forfatteren til „Om Maadehold i Dyd" har den Ære i Morgbl. No. 1 at opfordres til at besvare Spørgsmaalet: „hvad fortjener meest Dadel, enten for lidet Maadehold i Dyd eller Umaadelighed i Misundelse og Ondskab?" — samt til at forklare Sætningen: „ogsaa Maadehold kræver Maadehold."

En god Forklaring over det Sidste vilde blive en passende Prædiken for Flegmaticusser og det berømmelige *juste milieu* - Parti; dog vil man opsætte den til man seer hvad Rum den første Spørger giver. Hvor enfoldig Denne end ved første Øjekast kan synes selv for det uskyldige Barn, der

*) Morgenbl. 25 Marts 1834.

dog kan sin Lexe om Svagheds- og Ondskabs-Synd paa de fermeste, vil jeg dog antage ham for en verdensklog Mand der giver mig Medhold, naar jeg tillægger for lidet Maadehol i Dyd Dadel fremfor Umaadelighed i Misundelse og Ondskab Jeg troer at sige ham selv hermed en Artighed, og smigre mig med Haabet om at befri Spørgeren for en Selvbebrej delse, saafremt det skulde lykkes mig at overtyde ham herom. Gjensidigen takker jeg dog fordi hans Spørgsmaal lod mig opdage denne Sandhed just som jeg tænkte, at det Modsatte som Sandhed skulde blive Udbyttet af en lang, højst alvorlig Afhandling om Umaadelighed i allehaande Ondskab, hvormed jeg netop var beskjeftiget. Og har jeg ved nøjere at overtænke hint dybsindige Spørgsmaal faaet bedre Tanker om de forskjellige Gjenstande for hiin Afhandling, skjønt deres blotte Navne syntes at maatte svide den Mund, som udtalte dem, og snarere at være de afskrevne Indskrifter paa Monumenter i en eller anden Pragtby i Helvede, end opsamlede i et levende Menneskes Spor. Jeg tilbagetog Forbandelsen over Umaadelighed i puur Ondskab, i Løgn og i Foragt for Vidneedens Hellighed. Jeg ansaae Umaadelighed i Udsugelser med samme Ligegyldighed som Ebbe og Flod. Ubarmhjertighed lod sig tage i Haanden, uden at jeg mere frygtede for at føle en Kulde, som naar man vil plukke en Blomst og faaer fat i Ryggen af en Snog; og for Bedrag og Aager fandt jeg at man kunde løfte paa Hatten.

Upaatvivleligt — for lidet Maadehold i Dyd fortjener den skarpeste Dadel. Den i et Hjerte, og se — Verden gaaer afvejen derfor, som for den fyldte Granat. Den er farligere og bringer større Ulykker over sin Besidder end Misundelsen og Ondskaben, som netop i Forhold til sin Umaadelighed forhudes, slangeskjælles, skildpaddedækkes indtil uantastelig Haardhed, medens hiin Egenskab er den nøgne Nerve, det aabne Frelsersaar. Og Verden undlader ligesaalidt at rode i dette Saar som Solen undlod at skinne i *Regulus's* laagløse, brynbare Øje. Og denne Nerve? Verden slider i den, hine Slangeskjellede die netop denne nøgne. For lidet Maadehold i Dyd? — min Ven, det er Thormodur Skjalds hvide Hjerterod, der hænger ud af Dødssaaret. Blot den, vær stolt af

ˌnne Egenskab, og det skal gaa denne din udhængende erve, som det gaaer det norske Flag, naar en uforsigtig kipper hejser det i Middelhavet. Det nedrives og Skipperen iden efter.

Hvad er farligere end for lidet Maadehold i Mod? hvad nkes mere end for lidet Maadehold i Medlidenhed? hvad gjør ittigere end den ubegrændsede Redelighed, som siger Varernes ande Værdi? hvem er forlornere end den Ærlighed, som si- er til en Skurk: bliv bedre eller jeg angriber dig? hvad er lettere aflagt end reen Uegennyttighed? hvad haanes mere end or lidet Maadehold i Patriotisme? hvad bedrages mere end den lenneskekjærlighed, hvis Hjerteslag høres, og som strax ud- laaer sine Vinger til at favne? Alle disse ere dog Dyder; nen, med for lidet Maadehold, kun Hakkelse for Misundel- en og Strøelse under Ondskaben. I sin Reenhed ere de ode til at henlægge i en eller anden Ideebank i Maanen. 'erden forlanger kun deres Repræsentativer, og lader til kun t være tjent dermed. Venskab er ligesaa godt at givte sig aa som Kjærlighed, Høflighed er bekvemmere end Velvilje, g et vist Ubeskriveligt — jeg vil kalde det Gelassenhed — dfylder en heel Cirkel af Dyder. Saaledes er det alminde- ige Krav paa Dyd modereret; med ⅓ af de vigtigste er man edst hjulpen. Har man mere, hviskes der alt: afvejen! ar man ⅔ siges der: han er ubrugelig, uduelig; — har man en hele, det være kun een Dyd, raabes der af alle Kræfter: ind ham! aarelad ham! Død og Fordærvelse! han ja- er Verden op af dens Tranerede ved Bredden af Helvedes- moradset! —

Men Umaadelighed i Ondskab? hvem lader ikke den fly- e? Ingen Sommerfugl kan være fagrere tegnet. Og den ryster sit Støv i Dommeres Øjne; og idet den, kjæk som Zeuses Ørn, omflyver de jordiske Tordneres Gyldensæder, lander det sig dristigen med Majestætstraalerne, og en Regn- ue af forherligede Støvgran viser sig for de Dødelige. Umaa- delighed i Ondskab Dadel? Spørger, du maa være umaade- ig i Dyd for at spørge saa for Alvor. Du veed jo, at Umaa- delighed i Ondskab kan stige højt, saa højt, at den bliver

ophøjet over al Dadel. Den plumpe, beskedne, maadeholdne Ondskab derimod? Ja den er en stakkels Kaalorm, som endnu ej har faaet Vinger, som kryber ikke paa Bladet — grønt paa grønt — men guulgrøn, som den er, paa den svarte Muld, og sees, og sønderttrædes; — dog ikke fordi den er Ondskab, men fordi den er plump, maadeholden og beskeden. Alligevel heder det om de fleste: Fanden frier nok Sine.

Umaadelighed i Misundelse? O, jeg vil ikke vøge at dadle den, hvis Veltalenhed er den sødeste; og, som blot den peger, blot den blinker, nagler Beviser for selv en Catos Landsforræderi ind i alle Hjerter. Denne Egenskab er vel ikke pragtfarget som den forrige. Den forholder sig til hiin, som den svartitrukne Minister til *Porphyrogennetos* selv. Dog taaler den intet Maadehold, om den vil gaa ganske fri for Dadel. Men da, i sin Storhed, har den forunderlige Kræfter og Krav paa Verdens høieste Agtelse. Thi drevne af dens Aand seer man pludselig Folk, der havde godt af at læse paa sine Lexer, apotheosere sig i bindsvære Recensioner, hvis Sandhed en Myg kan flyve bort med, men hvis Uretfærdigheder, om de fik en Form, maatte standse Kloder i Farten; eller man hører guddommelige Toner fra Bunden af en Kasserolle; eller ubegribelig Viisdom fra en Bormester med Raad i et fremmed Lands Aabenraae; eller og, at denne ærværdige Autoritets Maver pludselig opsvulme af Reformsyge, og rumle et dødt Nationalhad ivejret til at beklæde sine Aadselribbe med Flammer og skyde sine uhyre Tigerrygge luekammede over Grændseaasene. Umaadelighed i Misundelse har man unegtelig Respect for; men forlidet Maadehold i Godhed, Godmodighed og Velvilje? — „stakkels Mand! det er en snild Fyr! men — afvejen!“ Ve ham, om han ikke gaaer, og søger sig en Plads som en liden Knap i Rammen om Spejlet, hvorfra Ondskabens og Misundelsens Aasyn tilsmile hinanden.

Misundelsen har stygge Negle; men den har ogsaa fine Handsker paa, saa den tør lade sig see hvor det skal være. At den skriver en nydelig Haand og stiler godt, har man baade seet og læst i Bøger og i Tidender, der gjøre med-

:te Krav paa Publikums højeste Agtelse. Ingen Haand
.r plukket saamange Laurer, ingen faaer saamange betyd-
ngsfulde Tryk. Misundelsen er større end Storheden; thi
ən er dens Skygge, og Retfærdighedens Sol har kortere Mid-
ıg, men længer Morgen og Aften, end nogen anden.

Lader os ikke dadle hvad der er saa stort; men fange
egnen i vort Ansigt og see paa Skildvagten udenfor, medens
en gaaer ind og ud af Ønskernes Port, hvorigjennem Sukke-
es Rendesteen løber. Denne skrider den over — lader os
:ke dadle den, fordi den ikke vil bortskylles med Fortjene-
ten. Denne synes stærk, og er maaske stærkere end den
ıaadelige Misundelse — den staaer der med en bred Oxe-
ande og et Par rolige, saakaldte selvtillidsfulde Øjne; men
en umaadelige Misundelse kommer — den fine Handske fa-
er over den kjække Pande, og fem sorte Fingre staaer der
- de ærlige Øjne see intet; men Folk har nok at lee af.
'isselig, Misundelsen er ikke at dadle fordi den fortærer Hæ-
eren, der er den sødeste Spire, eller fordi den indsnuser i
in Lunge Æresrygtet. Den viser sin Ophøjethed netop ved at
øge denne fine aromatiske Athmosfær, og sin Fiinhed netop
ordi den helst æder Hæderen, og kan tage Rødmen af ti jom-
ruelige gode Navne til Desert. Den maadelige Misundelse
;naver vel paa Andre, men tærer dog meest paa sig selv;
len umaadelige lever alene af Andre; og, naar den er over-
næt, tør den ræbe i Øren, som den himmelske Sandhed vilde
;ive et Kys for at kunne naa.

Men det er Misundelsen i sin Højhed at være misun-
lelig over den Misundelige, over at han er misundelig. Da
ər man meer misundelig end Den, man synes er meest mis-
ındelig. Saaledes bider den ene Sjæl sig fast i den anden,
og en glimrende Perlesnor af skelende Øjne gaaer fra den
umaalelige Verdensdome — nederst paa den flammer Helve-
des prægtige Lysekrone. Etsteds maa Fortjenestens Herkules
staa; men der er ikke *een* Skorpion i hans Hæl — jo vel,
kun een, men den er den ypperste — og i den hænger en
Skorpion, og saa en Skorpion og Skorpioner ibidte hinanden
alt rundtom Kloden, alt til Krebsene og de smaae Fiirfisler
komme, som ogsaa ville bide, skjønt de ere saa lidet mis-

undelige, at man gjerne kan stikke dem Fingeren i Munden men dog heller ikke godmodige nok til at elskes.

Elskes? — vil min artige Spørger nok tænke — ja saa elskes dog det Godmodige. Det var uforsigtigt sagt i et Forsvar som dette? Nej, jeg kan gjerne tilstaa det. Godmodighed elskes, men ikke anderledes end ovenfor sagt; og den elskes netop fordi den er den maadeholdneste af alle Dyder. Den elskes af selve Misundelsen, fordi den ikke belurer den, men laaner den sin Kappe, og leer, blot Løgnen er morsom. Den elskes af Ondskaben fordi den slentrer gabende efter i dennes Triumftog og beundrer Meriterne som Pøbelen Illuminationerne paa Undertrykkerens Navnedag.

Desuden denne Elsken? Er den umaadeholden, da er den Fjottethed; er den maadeholden — og saaledes gives den — da er den — ikke Tak værd. Kjærlighed for Godmodigheds Skyld rynker en Mand Panden ad; og siges der ham, at han er godmodig, da zitrer Tanken „ah! han holder mig for en Taabe“, under hans Øjenbryn.

III *).

Jeg seer et Navn heroven — Regulus —; jeg vil fremkalde ham af Jorden til at vidne. Denne Mand var umaadelig i sin Dyd; og hvo dadlede ham ikke undtagen Historien? — Ja der er en smuk Trøst i denne Luftning af Medbør over det sjunkne Skib. Den er omtrent som naar Dagen skinner klar og herlig ind i den Bruds grædende Øjne, som om Natten, Natten før Brylluppet, mistede sin Brudgom i Storm og Fog. Vi see ogsaa hvorvidt Kejsere og Konger og alle Verdens Mægtige agte den. De ringeagte Historien netop fordi den er umaadelig i sin Viisdom. De hade den netop fordi den er umaadelig i sin Sandhed. Derfor holde *de* sine egne Historieskrivere og Menneskeheden sine, ligesom Juristerne have sine Taxter for hvad billigt er, men den anden Deel af Menneskeheden sine.

Historien er ganske fortræffelig for mine Satser. Men jeg skal blot behøve at samstille Kong Sverrer, der plagedes

---

*) Morgenbl. 29 Marts 1831.

sit hele Liv for sine umaadelige Dyders Skyld, og Bisp Nils, der bar det hellige Pallium over al sin umaadelige Ondskab og Misundelse med al Ære, over 20 Aar efterat han havde bragt Sverrer i Graven. Historien er en Engel, der kommer at kysse den Dødes Saar. Maaskee den Aand, som udfoer af disse, skal være den første til at spotte denne Læge, der har Vinger og dog kun hinker, om han ikke med sit friere Blik erkjender, at den, Historien, netop gjør dette for at lære Menneskene den dadelværdige Farlighed i Umaadeholdenhed i Dyd. Historien, som hinkede i den Stores Fodtrin, iler derfor paa fulde Vinger til hans Grav, jamrende: „ak, at jeg kom for seent! dette Alt *vilde* jeg have sagt mens han levede!" — og se — Menneskene lære da af selve Sandheden, at Sandheden kan suspenderes uden almeen Skade, og at sky den Umaadeholdenhed i denne som i andre Dyder, ikke at lade sig nøje med *Viljen* alene. Saaledes er det jo og antaget i de fleste Moraler, at tage Viljen i Gjerningens Sted, at berøve Dyden sin Handeel: Gjerningen, og at tillægge dens ufrugtbare kvindlige Levning: Viljen, al Hellighed eller saamegen som behøves for at bejle til Himlen. Derfor er det Barmhjertighed nok at stikke Hænderne i Lommen, rangle med Pengene der, og sige til de Vansmægtende: „stakkars Gamle, du har nok sultet i mange Dage? Stakkars Moer, hvormange har du? Stakkars Mand, du har nok været i Procuratorklør? Stakkars Vesle, det er kalt idag. Der gaaer Vejen!" Ligesaa er det ypperligt Venskab, som altid sætter „men" efter: „hvor gjerne vilde jeg!" Ligesaa er Nepotismus god Retfærdighed nok i barbariske Lande, og det saameget bedre der, som den faaer være god nok i selve Pavens Italien. Og det er ogsaa upaaklagelig Retfærdighed, som siger: „hvor gjerne frikjendte vi den Skyldløse ganske; men betale skal han for den kjære Middelvejs Skyld, og det dygtigt!" Og det Frisind er ædelt nok, som imellem 2 og 3 prøvede Venner eller imellem 4 Vægge eller imellem Lunge og Tandgard raaber: „pereat Cæsar! Vivat hvad jeg mener — Tys!" Og den Ærlighed er mere end god nok for Jorden, der ikke snyder Andre end Staten, som er en meget uvis Ting, og dem som lade sig snyde med Lethed. O. s. v.

Gaae disse og andre Dyder videre, have de for lidet Maadehold, da blive de skrevne paa et saakaldt sort Bret i et Hospital for al sjelelig og sedlig Elendighed. Det forfulde Hjerte helbredes dog vanskelig der, trods de kolde Om-Slag af Spot, Tilsidesættelsespulveret, Taarebadet og Sultekuren. Omsider døer Patienten, og da er det muligt, at han kan give sine Dyder Tøjlen i de blaae Rum, at disse fjerdedeels Dyder tabe i Værd, og at Maadehold i Dyd lønnes med Maadehold i Salighed.

Men jeg troede at tale til En, der forstaaer sig paa Jorden, og troer, at Menneskene have nok i den for det første; ikke til En, der seer paa Stjernerne, vader med blodige Been i Skaar og Braader, og stamper som en ung Hingst i Klogskabens Tøjler — disse, der styre Verden ligesaa sikkert ind i Despotismen og Pavevældet igjen, som den højere Viisdom styrer Kloderne tilbage til det Punkt de rringløbe ud fra. For baade Jords og Himmels Skyld bliver det dog nok sikrest at have Dyderne fulde og uden Maadehold ibehold, men kun vise Verden saameget deraf, som den taaler. Der skal ikke megen Dyd til før den raaber: „dø Cato! dø Brutus! dø Virginia!" eller ogsaa: „Død og Pestilentse! Redeligheden er løs — hæng den! Retfærdigheden er løs — skjær Haserne af! Uskyldigheden er løs — pluk den! pluk den! tørstige Ondskab, der har du et himmelsk Bæger, gejle Misundelse, der har du den fagreste Jordens Mø! Frisindet er løst — skyd det! Klapjagt! Klapjagt! Kongejagt! Sandheden er løs — bind den! sult den! kvæl den! brænd den! procedeer, præk den ihjel! Død og Helvede, hvor den parodierer! — for al Verdens og alle Helgenes Skyld! parodier den bort da igjen." — —

Maadehold i Maadehold? Men der bør være Maadehold i at skrive. At skrive som Menneskene gjøre det, er ogsaa et Maadehold; thi kunde de, rev de Lynet af Skyen, Straalen af Solen, Vingen, Nebbet af den svævende Kondor, Hugtanden af Vildsvinet og Klapperslangen, og skrev dermed Udfordringer til den hele Natur. Men takket være Krigen! i dens Sværd og andre Vaaben ere alle hine Redskaber forente, og de velsignede Marker ere store nok at skrive paa.

Som Kulturen stiger, indhævder sig dog ogsaa i denne dæmoniske Skrivelyst et viist Maadehold, og Pennen bliver Vaabenet mellem Mand og Mand, som imellem Folk og Folk. Dermed tager nu rigtignok Disputerne ingen Ende, og Nationer faae finde sig i at være uvidende om de skulle existere længer end indtil Politikerne faae udprotokolleret, og almindelig Mand bliver ømmere om sin Hud end om sin Ære. Man bør derfor endnu gjøre et Skridt i Maadeholdet i at skrive med disse simple Fjedre, hvor maadeholdent dette end er iforhold til hiin store Skrivelyst; og jeg agter retnu at iværksætte mit Forslag.

Der kunde vel skrives en heel Deel om hvorledes altfor stort Maadehold eller Maadehold uden Maadehold nærmer sig formeget Nulliteten, og frembringer noget Negativt hvor der dog spørges om noget Positivt. Man vil ikke bide i Sandhedens Citron, men heller ikke stikke Tungen i Vand; men delikatere sig med en Limonade, hvori flaut Vand er gjort smageligt ved nogle Draaber af hint Sure og en Tilsats af Smigersødt. Med samme Ret, som Diætetikerne anbefale Maadehold i at spise (hvilket dog alt er en Maadeholdenhed, da Mennesket vil *sluge*), kan anbefales Maadehold i Nepotismus, skjønt denne er et Maadehold af den ubegrændsede Kjærlighed og Ømhed. Taalmodighed er i sig selv et Maadehold, men iagttages deri ikke Maadehold, burde man lægges til Dørtærskel i Departementsgaarden eller foran en anden, hvor mange Folk og mange Slags Folk ofte gaae ud og ind. Hovmod er et Maadehold af Galskab, men mestres den ikke endnu af et Maadehold til, da — ja mange af disse gaaer det dog ikke saa galt endda; — men alligevel er det dog lejt at blive beleet. Rimen, og det dets bedste Slags, er Maadehold af Poesi; men deri er Verden — saafremt Rimerne ikke alt udgjøre Fleerheden — enig, at Maadehold i det Maadehold er højst nødvendigt. Poesiens Højder ere over den Luftkreds, hvori man gjerne aander; dens Dale ere brændende og kun behagelige for den, som fryder sig ved en Natur saa yppig, at Mulden synes at krybe og Luften at føde Sommerfugle saatidt en lummer Vind, der sukker ud af det i hinanden pressede Buskads, bøjer en svulmende Blomst

imod en anden. Men sjelden sætter nogen sin Fod paa slig Bund, hvor fede, glimrende Slanger slaae Døninger under det yppige Græs, og hvor Ryggene af et Uhyre og dets Kalv som et Storbritannien og Irland i Havet hæve sig over Savannen, omsejlede af spøgende Antilopers og Daadyrs og Hjorters Takker, hvorfra Blomstre og Ranker, (der bleve hængende idet de brød ud af Buskadserne) flagre som stormsplittede Vimpler og Flag. Nej, en tør Flade og et Par smaae Højder, hvorpaa nogle gode og danske Kjør og Faar græsse — dertil indskrænke sig vore Fordringer. Omendskjønt det f. Ex. er et Maadehold af en beskrivende Poesi netop at afmale Gjenstanden som den er (hvilket ogsaa meget vel kan skee i Prosa): saa kan dog Gjenstanden være saa forfærdelig, saa majestætisk, saa yndig, at dens tro Afbildning vilde regnes Poeten til en Mangel af Maadehold i det Maadehold, han bør iagttage for ej at henfalde til den Grundfejl hos enkelte Digtere, at forhøje, forherlige og forskjønne enhver Gjenstand de besynge. Normændene beundre derfor det Digt, der beskriver Krogkleven omtrent som et danskt Dige, og de danske Næser synes at de vilde Roser i „Rungsteds Lyksalighed“ lugte for stærkt.

At slutte fra Kjærlighedens gjængse Udtryk, saasom: Tilbedte, brænde af en uudslukkelig Flamme, Evigelskte“ o. fl. d., synes denne Lidenskab at være et Maadehold af en maaskee forgangen, højere og ubekjendt — den maaskee, som levede i og besvangrede Chaosets Kolosser. Men jeg vilde dog forskjønne Hovedstadens Omegn med et drivhvidt Snefjell, om jeg samlede paa en af Bjergene deromkring alle de blege Kinder i denne lille By, som maatte bekræfte, at selv i hint Maadehold kræves Maadehold. Dette sagt ikke alene om Elskoven, men om den Kjærlighed, som banker, drømmer, sværger og rimer: den, der forholder sig til Elskoven som Chapeaubas til Nathue.

Der lod sig meget sige om Maadehold i politisk Maadehold. Uden det kaldes denne Egenskab landsforræderisk af Millioner i England og Frankrig. Den er virkelig ogsaa den Atlas, som bærer Thronhimlene, mens den afgjorte Toryisme, Royalisme og Servilisme kun række sine Hænder op for at

ukke Stjerner af dem. Det politiske Maadehold drak sig ld i det polske Blod; og man ventede, at Verden skulde kreget over at Opretholdelsens Dyd var forsvunden. Men ngland sagde: *Hony soit, qui mal y pense!* og det övrige uropa erklærede: eengang er ingengang. Ventede man da, t Menneskeheden, oprørt over sin Yndlingsdyds Prostitution, skulde styrtet over den Berusede, der væltede sig paa *Vola*markerne og banket ham af, uden derfor, saalænge den ej øvede *Judiths* Daad med *Holofernes*, at tabe sit Navn for politisk Maadehold: saa var det dog det beundringsværdigste Maadehold i politisk Maadehold, at den undlod det ganske. Et andet Slags Maadehold i politisk Maadehold er anderledes og værre berygtet, saasom det af alle kloge Folk kaldes Republikanisme, skjønt denne ej erkjender det derfor, men for n Svaghed, som kunde have godt af stedse at ligge paa den enstre Side.

Det politiske Maadeholdssystem staaer ved Maadehold i t skrive. Man vil ikke forundre sig over, at jeg adlyder nt Verdenbeherskende *punktlig*, d. v. s. ved her strax at ætte. —

Maximer.*)

En Republikaner taler:

— — **) „Hör efter! Ej Forræderi der gives
undtagen mod det Bedre. Alt det Slette
er efter sin Natur den Ost, hvori
Forræderiets Orme yngles, og
hjemfaldet Döden som det bedst kan skee.
Det er kun Magtens Sprog, som nævner med
uærligt Navn den störste Ærlighed:
at lyde vor Samvittighed mod Verden,
den störste Riddersdaad, forvist antegnet
i Himlens gyldne Bog: at löfte just
forbudte Skjold, naar Solen falder bedst,
og Dragens Hoved slumrer trygt derunder,
og Tiden er, da Liv er værd mod Liv.
Det er Historiens Skjændsel, ikke Sandheds,
at Sejren den lovsynger, Retfærd ej;
at den ej peger fra det Enkelte
med Tröst mod Enden stedse, ikke sætter
ved Tidens Ende sig, at höre derfra
Begivenheders sande Harmoni
som Oceanets Storhed i eet Drön.
Paa enkelt Bölge flagrer den; og bleven
er Evighedspræstinden Den, som först
nedknæler for det sejersdrukne Dögn.
Historien lærer ikke Tiden længer,
men Tiden den. Og Menneskene vide
ej af Historien, men af Erfaring,
at Sandheds Straalefrembrud, ej Forraad,
er' de Omvexlinger, der bydes
af mere höje Love, af en Tvang,

---

*) Morgenbladet, 7 Oktbr. 1835. Anonymt.

**) Smlgn. „Barnemordersken“ 4de Akt 4de Scene. (Udg.)

som er lig Evigheds symbolske Ring
elastisk i sin Styrke.
Ej det er
Forraad, om vi erkjende ei hvad Andre
os paabandt, mens end Aanden sov. Ej er
Forraad det, om vi bryde hvad vi tvinges
ved Tiders Lov og Öjeblikkets Aag
at taale; men at bryde hvad vi hylde
i Hjertets Tempel, hvad vi dyrke der
med Sjelens Flammer, dræbe hvad vi elske,
og krænke, hvad vi ære. O det er
et Helligaandsforraad! Men som du er,
saa vær; og vær det for Alverden, naar
sin Örnevinge Klogskab kan slaa ud
og flyve med Begejstringen omkaps!

Du er nu födt at tro, hvad Staten vil.
Den Ed blev i dit Hjerte fæstet før
det fölte Livet. Du har revet ud
dens Tvekrog — Ret! — Din unge Sjel blev böjet
i Massens Spalier langs Kirkens Væg.
Du har nu voxet anderledes, for
at naa den frie Himmel — Ret! — Dig er
lagt Sværd ihaand imod dit eget Hjerte;
nu tænker du at vende det mod Fiendens.
Og det er störste Ret. Derfor, da du
har været, hvad du er, saa glem ej heller
at være som du er, naar du det kan.

Naar Spanjer födtes, hvalpblind blev hans Aand
i Ed til Monarchiet tagen flux.
Men bedre Rige kræved snart hans Sjel
som Odelsbaaren. Blodet, som det voxte,
slog mod dets Kyst i stedse större Drön.
Som Circe i Misenums Huler, sang
det i hans Hjerte: „Helt, iland! bestig
dit Arveland!" Og stedse klarere
og höjere fremstraalede dets Tinder,
som nærmere han saae var Evighedens
med Glorier krandste Æresminder
for Brutus, Cassius og Arminius
Sertorius og Thrasybulus. Da
Samvittigheden forekom hans Tvivl.
Den selv ham böd at bryde saadan Ed,
og jubled först af alle Aanders Röster,

da kjække Sjel, liig Svömmeren af Havet,
opsteg af Tiden, der med sine Former
ej bandt den meer end Havet ham, der ryster
paa Stranden Vandet af sin Skulder.
Tingen
er kun at vide, naar vi kunne virke
med störste Nytte for vor Sjels Idee.
Thi ofte bringer Tiden Sejren selv,
og Tyranniets Magtemblemer hænge
tilbage som de tomme Skjæl paa Klippen,
hvor Floden sank. Men ofte Tiden er
lagt i en Enkelts Haand, og med sin Evighed
er han for Öjeblikket da ansvarlig.
Uböjelige Regel derfor lyder:
vær hvad du er; og, kan du, som du er."

Men, mine Herrer, da jeg ikke kan være som jeg er, vil jeg først i en Sifulin udbringe Monarchiets Skaal; og saa skyde mig.

„Al Daarskab — sagde Præsten Klog —
i sig har Dödens Kime.
Jeg haaber Monarchiet dog
vil staa til sidste Time.

(skyder sig virkeligen.)

Röster fra Himlen: Deri gjorde han Ret.

Andre Röster fra Himlen: Deri gjorde han ikke Ret.

Andre Röster: Man kan høre der gives ogsaa dumme Engle.

Andre Röster: Ja, hvor skulde ellers de mange gode Mennesker blive af?

Andre Röster: Hvor er Haabsengelen? I Guds Navn, hvor er Haabsengelen?

Andre Röster: I St. *Pelagie* *).

Andre Röster: Saa lad da den smukkeste, men mest hysteriske af alle Englene, Fortvivlelsesengelen, føre Sjelen til Tidens Endepunkt, hvorefter den sukkede saa saart.

Andre Röster: Ak! han vil ikke finde andet end Daarskaber der, som, liig Postheste, kun puste ud der, for atter at begynde Løbet omkring Verden.

*) Statsfængsel i Paris.

Andre Röster: Saa lad ham løbe med!

Andre Röster: Ak! enten vilde Daarskaberne gjøre Nar af ham, eller han vilde gjøre sig til Herre over dem; og det vilde ikke sømme sig for en Republikaner.

Sandhedens Röst: Følg mig, mit Barn, til *min* Himmel, skal jeg sige dig om du gjorde Ret. Du kan gjøre dig et Begreb om disse Engles Forstand, naar du hører, at de troe, at Konstitutioner af alle Nuancer udenfor den republikanske give Folkefriheden tilstrækkelige Garantier; men først og fremst af, at de troe de ere bedre end et godt og klogt Menneske, fordi de have taget Dødens Examen *artium*. De trøste sig med hovmodige Indbildninger over det rigelige Maaltid hos Abraham, med meget mere, som de gik Glip af; og have makket nogle Sætninger sammen, som ikke ere stort bedre end de, der have saamegen Deel i den Dumhed, de bragte med sig. Vi kalde dem Dæmringsaander, det vil omtrent sige: Aander uden Aand.

Fantasiens Engel: Jeg gjør Krav paa Republikanerens Sjel, Jeg! Jeg!

Republikanerens Gejst: O hun er smukkere! Skjønne Engel!

Sandhedens Engel: Ah, Fantasi! det er ikke førstegang du har bedraget mig for mine skjønneste Sjele. Gejst, jeg befaler dig!

Republikanerens Gejst: Ve! Er ogsaa du Tyran? Var Lynet mit, nedstødte jeg dig.

Sandhedens Engel: (Brutus' Gestalt viser sig.) Der seer du Brutus i min Himmel. Troer du?

Republikanerens Gejst: Tag mig! tag mig! Sandhed, jeg er din for evig som altid!

Fantasiens Engel: Det var en smuk Konklusion paa Republikanismen, at lyde og tro!

Republikanerens Gejst: Ja jeg lyder Sandheden og troer paa Republikens Tilvær i dens Himmel indtil den nedlader sig paa Jorden.

Fantasiens Engel: Chiliasme! Men maa jeg spørge min kloge Mand, hvem har bygget Palladserne i dette herlige Je-

rusalem uden jeg? Den Brutus, du saae, var min egen Sø Fantasus med et Par falske Knebelsbarter paa.

Röster paa Jorden om Liget: Republikaneren gjorde ikk Ret i at skyde sig.

Andre Röster: Jo! dersom han havde taget en Tyran me

Andre Röster: Nej!

En troskyldig Mand: Hvem har Ret?

En Kreditor: Jeg har Ret til hans Efterladenskab; th han skylder mig 1 Spd. 2 Mk. og 4 Skill.

Sandhedens Engel: Hvi mørknes det himmelske Alvors rene Aasyn? Hvi bæve Aanderne af Fortrydelse? Have de glemt, at Spot var den Dug, som nedfaldt paa Christi Palmes første Hjertespirer? Sandelig! Republikens Sejer er vissere; thi der var mere Godt og Stort ved det gamle Hedenskab, end i Det, som modsætter sig den. Det staaer kun ved Menneskenes Fordærvelse. Denne er Republikens Fiende. Men Fordærvelsen er kun en Forraadnelsesproces, der vil berede Jordbunden, fortærende sine egne Elementer. Naar Menneskene overbevise sig om, at de alle ere Skurker, da vil en pludselig Omvendelse skee hos den ene Halvdeel, og dens første Frugt vil være, at denne ødelægger den anden Halvdeel. Da opfyldes det, at Jorden forgaaer i Ild, men Ild, som udgaaer fra Aanderne. Selv Fromheden maa erkjende Rigtigheden af den Maxime, at Den, der ikke er værd Friheden, er værd Døden.

Et Indfald: Med andre Ord, høje Engel, Friheden er det Eneste, som skal paatvinges Menneskene levende eller døde. Saa bliver det efter min ringe Forstand.

Sandhedens Engel: Hvem talte? Hvad er dette for et Insekt?

Indfaldet: Jeg er kun et Indfald, nogle Sekunder gammelt; stammer fra et Glas Stærktøl, og er født under voldsomme Repetitioner i en Skeptikers Næse. Men jeg beder om Forladelse, høje Aander.

Sandhedens Engel: Hvorledes kom du hid, næsvise lille Ting

Indfaldet: Ak, Sandhedens Engel, ligner du Jordens Sværmere i ikke at see hvad der er nærmest omkring dig? Opdager du nu først, at Himlene have sine Smaakryb, sine Fluer og Sommerfugle, sine Aber og Papegøjer? Mange hele Menneskesjele afgive jo ikke andet. Eller mon Den, der paa Jorden stod Papegøjen saa nær som Kajen Kraaken, skulde kunne her optræde som Seraf? Menneskenes Drømme er den prægtige Vegetation, som fornøjer Eder med sine Afvexlinger og sin dunkle Fremstræben mod det, der kun for eder er simpel Organisation, men for Menneskene al Organisations Højde, nemlig: Bevidsthed. Hver Nat er eder en ny og fremmed Sommer. I fryde eder ved hvert Bacchanal ligesom Landmanden, naar frugtbar Regn falder. Nu skulle vi see interessante, forunderlige Formationer, sige I, og have ikke mere Medynk med Kazenjammeren end Bonden med den Ager, som ligger brak. Men i hiin Vegetation er de enkelte Tanker af Værdi og Klarhed og alle Menneskenes instinktmæssige Indfald, som disse selv ikke tage ind i Kredsen af deres aandige Virken, netop kun Insekter og Smaafugle, kort — i eders Tanker — Organisationer af noget højere Liv end Skyggerne, hvori de vrimle. En Saadan er jeg; og vil Du vide, Sandhedens Engel, hvorledes jeg kom hid, da tjene det til Underretning for den, som burde vide alt, at jeg heftede mig til Støvet under dine Fødder, da du sidst var paa Jorden.

Sandhedens Engel: Der har jeg ikke været i 6000 Aar.

Indfaldet: Nu lyver Sandheden — og det er vel ikke førstegang. Du var der dog da Republikaneren talte.

Sandhedens Engel: Min Haand var paa hans Hoved. Og om jeg skulde træde paa Jorden, da vilde jeg ryste Støvet af mine Fødder.

Indfaldet: Jeg saae tydeligt dit Ansigt, dine straalende Vinger, men din Fod bedækt med tykt Støv, og jeg heftede mig til. Gives der da nogen Aand, som ligner dig?

Sandhedens Engel: Her Ingen; men i Helvede Løgnens. Det er Den, som giver sig ud for mig paa Jorden. Det burde du vide af Lærebøgerne, lille Taabe!

Et Eventyr om Gabestokkene
i Mosseby og Borresogn,
som begynder langthenne i Tiden.

De gamle Jetter vare sejge at faa Has paa for Gothebilen her i Norge. Selv i de første Haraldiders Dage saae de forfærdede Nybyggere af og til en Røg at stige op fra de dybeste og ensomste Dale, hvorhen man vel vidste, at endnu ingen af det herskende Folk havde flyttet sin Fod. Det var da en Jothun, som holdt til der, og de yderste Beboere passede vel paa Barna, somom der var et Bjørnehie i Nabolaget. Det hændte vel endog, at de saae et uhyre rødbørstet Hoved stikke frem fra en fremspringende Klippe og ilsomt trække sig tilbage med et sørgmodig-vildt Korsdrag mellem de buskede Øjenbryn; og det var da Jothunen, Jothunen selv. Den Stakkel! han spejdede ikke efter Børnene forat spise dem, men efter en med hans Hules beslægtet Røg, ensom, snigende som den, dybt forstukken inde i Afkrogene som den. Da var hans Folk endnu ikke ødelagt. Der kunde endnu bo en Jettinde tilbage. Og højt strakte sig det ræverøde Hoved, som Argyleshires celtiske Beboere, enhver ægte Campbell endnu bærer i Arvmærke, og han væltede et Fjeldstykke (saadant et som Jothunporten i Vaage) for sin Hule, og gik ud paa Frieri, som maa være bleven haabløsere og haabløsere indtil det blev ganske haabløst for den sidste Jette, der sandsynligviis maa have gaaet sig bort uden at finde nogen Mage. At slutte af det Blandede i Racen og af visse voldsomme Træk af Herskesyge, som ikke skulle være sjeldne mellem de nærværende Fruer af prætenderet gothisk Byrd, kunne vel ogsaa de sidste Jettekvinder, kjede af at vente og lystne efter et Regimente, som vel kunde være dem vist nok — kort af endnu gjældende Motiver, være blevne troløse imod hine kraftige

*) Mrgbldt. 11 Nov. 1810. Anonymt. Skrevet i Anledning af en ved Mosse Bything afsagt Gabestoksdom, der i sin Tid vakte endeel Opsigt. (Udg.)

ladoner og have givet sig de indtrængende Fremmede ivold. dnu gad jeg vidst, hvilken Bondepige, der ikke vilde holde rtiet med en Byskrædder for en Ære, og hvilken Jyde, der .e skulde have et Mon forud i Friervejen for en Landsmand s vore Damer af den inderste Kringle *). Og saaledes omnt var Forholdet.

Men lad os nu tænke os den rødbørstede ensomme Jom spejdende fra sin Klippe. Saaledes omtrent rettede enng i en smuk Maaneskinsnat Gabestokken ved Mossekirke op og spejdede med det ene Øje, man havde i Tidens Løb let den beholde, udover By og Land. „Skulde jeg være ı alene i Norges Rige? den Eneste tilbage af *min* Slægt?" ie med smertefuld Forbauselse i det grovt udsnittede Ansigt, m ogsaa prydede *denne* Gabestok. Og den drejede sig ike utroligt i Moss, hvor den for nogle Dage siden bogstalig løb bort) og kastede et sørgmodigt Blik udover de nærəste Huse, hvor en noget sammensjunken Høj var synlig a en af de Skrænter, som omgive denne mærkværdige By. et var hans Faders, en Galges, Grav. Vinden hvinede menkolsk i de tørre Neslestilker derom, de smaae Sørgeflor uddøde sorte Blade bevægede sig og blottede et Par fosrskinnende Splinter i Jordskorpen af en nedraadnet Stok. n uhyggelig Zitren gjennemfoer Gabestokken. Det var som see sin Faders Been.

Men det er sandt, jeg sagde det var en Maaneskinsnat. ı saa tog det sig ud. Alle Omgivelser havde et natteagtigt, ıyggemæssigt Præg. Men det var højlys Dag bare man kom ienfor Byen. Derindenfor var det, som sagt, Nat, uden at ig kan forklare det uden ved et Mirakel, som kun tilhører enne gamle By, hvori de gamle gode Dage gaae saa igjen. lan tænkte meget fornuftigt der, men omtrent som andetsteds ır hundrede Aar siden eller mere, og man har tildeels, blandt ıange andre, den Grille at skrive med Blyant et 7 Tal isteetfor et 8 Tal i Almanakkerne, som man dog kjøber fra Kritiania. Alt er noget omvendt. Byen gaaer ogsaa tilbage,

*) Et fashionabelt Dandseselskab i Kristiania. (Udg.)

som bekjendt, mens andre gaae frem; og ligesaa bekjendt er det, at Borgerne maae rejse til Gjeløen for at trække frisk Luft. Da og for den jevnlige Nats Skyld hjemme sige de ogsaa *Goddag* til hinanden med en Trohjertighed og Glæde, somom de aldrig havde seet hinanden paa Gaderne. Der svæve de ogsaa hinanden forbi som Skygger, og man siger, at der kun ved et Par Korpulente skal være nogen virkelig Gehalt, hvorimod det bliver lyst paa Klubben og dagfriske Ideer sætte i Cirkulation der, naar det bliver mørkt andre Steder. Hvorledes det maa være fat der med Anskuelser inden Lovs og Rets Omraade kan man let begribe, naar man betænker, at man overalt taler om Rettens *Gang*, mens man om Tidsaanden siger at den flyver. Den maa da der staa fast som Gabestokken, siden Tidsaanden kryber. Kort, jeg kan ikke forklare denne vidunderlige Tilstand anderledes end ved at der var en Slags Nat.

Gabestokken kunde ogsaa være vis paa ikke at blive forstyrret, skjønt Præsten netop gik af Kirken.

„Skulde jeg være den Eneste tilbage af *min* Slægt?“ sukkede den Røde og strakte sin uformelige Hals med en belevven Adræthed, man ikke finder hos Enhver, der ikke har været udenfor Byen. Thi der er ogsaa stive Herrer og ikke saa mange Torqviller iblandt Damerne som hos Os. Den Stakkel var Enkemand, og vilde nu gifte sig igjen, skjønt han havde havt Uheld med sine Børn som med sit Øje. Der var det smekre Tvillingpar „Spø,“ som rejste til Sverrig, og „Spidsrod,“ som skal leve i Danmark. En Bytting, som hedte „Brændemærke,“ er paa Rasphuset i Kjøbenhavn, òg nok en Affødning „Tortur“ blev i 1814 forviist Landet, hvor han dog har havt den Frækhed siden at vise sig to Gange. Da seer han, til sin uudsigelige Glæde, et Hoved ligt sit at titte frem hiinsides Fjorden. Saa glad maa den ensomme Jothun være bleven, om han fik see et Skaut paa et Hoved med de nationale Lokker og Propositioner etsteds at stikke frem af Skoven eller Uren.

„Hvem er du, Allerfagreste?“ læspede Mosse-Gabestok, og blev 3 Alen længer, mens han tillige, som Friere pleje, gjorde Revnen, hvorigjennem denne Lyd trængte frem, saa

nerpesmal som muligt. At han vendte det seende Øje til, om om han blot mistede af Ømhed med det andet, følger af ig selv.

„Jeg er Gabestokken i Borre“ burde den Tiltalte have varet, og saa igjen (om der havde været meer Oprigtighed nd sædvanlig i slige Tilfælde) have faaet det Udraab: „Jessu lavn, er du endnu til?“ Men Gabestokken i Borresogn svaede ikke for det Første.

„Aha! det maa være fordi du er stolt af din danske Nedtammen fra Alf Tønsberggreves Stejle,“ tænkte den borgerige Gabestok, som kun stammede fra en Galge. Adelskabet r ophævet ved Lov af 1ste August 1821.“

Men den Knipske forekom vor ærlige Ven med sit imertinente: „Jessu Navn er du til endnu, Morten Jesperen?“

„Jamen er jeg saa, Kari Borre. Og hvor gaaer det?“

„Haa! *Jeg* lider ingen Nød. Der er ingen Mangel paa skjelmer, skulde jeg tru.“

„Her heller ikke.“

„Der falder da En nu og da.“

„Her ogsaa, om du vil titte lidt op under Skautet.“

Kari tittede op med elskværdig Undseelse. De skammelige Bondegutter havde skaaret Næsen af hende. Mortens Akier steg; men en hæslig Skygge havde dette uheldige Øjeblik blandet hans ædlere Følelser. „Aahaa! tænkte han, har hun let saa, da maa der Mere til.“

„Har du Nogen nu da?“ raabte han med større Kvikhed Stemmen over Fjorden.

Kari, som troede han spodsk mente Næsen, stirrede stivt ien for sig. Man kunde høre Dødningpikkeren i hendes Træhjerte. Liv og Død hang af dette Øjeblik; thi hun havle ikke meent det alvorligere end andre Pebermøer i hendes Stilling.

„Jeg mener, har du Nogen der du veed nu?“ knebrede let igjen tvertover, som naar man vilde tale med Kastagnetter.

„Jo men har jeg saa!“ sagde Kari, og halte en fiirskaaren Bondeknøs frem ved Halsjernet. Skjelmer ere Gabestok-

kens Rigdom. Den lever af Skjændsel. Et Menneskelivs Lykke og Forhaabninger er for den en Steg. Kari havde vundet. „Der kan du see, jeg er ikke saa indpaa.“ En Jothun kunde ikke see gridskere paa kristent Kjød og Blod, end Mosse-Gabestok mønstrede med sit ene Øjes sidste Kraft den blege Skjændsel i Synderens Aasyn. Han talte Tænderne, hvergang de skar sig af Fortvivlelse, med den Gjerriges Henrykkelse, som roder i Perler. Hans Beregning var ligesaa snart gjort som Huusmandens, naar hans tilkommende Halvdeel aabenbarer ham, at hun desforuden ejer et „resbit“ Sviin.

„Kari! sukkede han, Kari! Vi To ere kun tilbage, og se her! . . lad os slaa vore Pjalter sammen.“ Og med disse ømme Ord viste han pralende en Synder frem, som ogsaa han havde iklemme.

„Naar skal vi have Bryllup,“ hviskede det over fra Østsiden, „og hvor skal det staa?“

„Nu! — Og i Thingstuen derover hos dig. Paa Raadstuen har der før været Bryllup.“

„Og hvem skal vi bede, kjære Morten Jespersen min i Moss?“

„Ei, ikke de Spottegjøger, som gave Knegten din Kobberdanker i Mangel af Epigrammer til dig selv; men alle vore Fættere, om der endnu er nogen ilive, Herskaberne og Retten. De forliges saa godt, og skaffe os Udkomme i Verden.“

„Ja — Retten!“ sagde Morten Mossemand med et Griin *à la Rabelais*, og Begge bøjede Hovederne som fromme Bønderbørn naar de høre Jesu Navn.

„Ja Retten, siger jeg ret,“ raabte den Elskværdige, og antog det truende Udvortes af en af vore ludende Vejkors. „Juristerne gjør jeg meget af, for de holde meget af os Gabestokke.“

„Ja, eftersom de ere Venner af Antikviteter til,“ laae i et malicieus Træsnitsmiil paa Mortens brede Overlæbe; men han strøg det strax og eftermumlede sit „Ja — Retten!“ saa pligtskyldig-mekanisk, somom han allerede havde besiddet sin præsumerede Halvdeel i Hvedebrødsdagene + 1.

„Det skulde jeg tro, Mand! Juristerne ville endnu en od Stund beherske Verden, mener de berømte Troppisters g Gabestokkenes Advokat, den unge Retslærde i Kristiania, om alt har erhvervet sig Ordet forat være en vis Trediedeel f en Koryfæ. Gid vi saasandt bare kunde vente os nogle f hans Klienter herned forat illustrere vor Højtid, saa den unde blive en liden Kringle for een Gangs Skylds, Snutten in! Thi jeg kan ikke negte, at jeg gjør af nogle af dem or deres Træhoveders Skyld, og desuden ere de Alle over let saa hule i Hjertet, saa de ret ligne vor Slægt, og desuden, esuden ere de saadanne ordentlige pene Mennesker . . ."

„Uf!" lød det fra Morten. Ogsaa hans Kjærligheds nysdslagne Rose var tornet. Jalusien stak sin Troisqvart igjenem hans Hjerte og lod et uklart Had mod Alt hvad der var roppist tilbage i Saaret, som en Rendesnor, der, ved at trækes i, strax fornyer Irritationen. Men han gav det kun Luft ed at mumle for sig selv: „Pene, ordentlige Mennesker? anden heller! Om Nogle af deres Notabler veed man noget anske Andet."

„Søde Sukkervandskarle," læspede den Elskværdige.

„Jedermann seine Lust!" stjal sig over Bejlerens Læber. len — — en vis Glands af Herredømme udbredte sig trunde over den hulde Halvdeels Aasyn liig den, der forklarede en unge Retslærdes, da han havde gjenundfanget hiin stolte amle Tanke fra van der Noots Dage, at „Verden hører *Os*, s Jurister til," og endelig faaet den paa Papiret med en velykket Halvfordølgelse af sit eget lille Kopiistjeg.

Morten Jespersen Mossemand taug naturligviis.

Der blev, i god Bryllups Bemærkelse, et frygteligt Huus aa Thingstuen i Moss. Selv gamle C. Vtes Lov dandsede ned over Bord og Bænke. Anordningen i 4to af 9de August 754 blæste Støvet af sig, og kom ned paa Gulvet. Men næst Opsigt gjorde en ung Dame fra Kristiania, som kom over fra Klubben ganske negligent med Papillotter af et skillent Morgenblad i Haaret. Det var Intoleranceloven, en Dat-

ter af Professor Hjelm *) og Barnebarn af gamle Morgenstjerne, der var velkjendt paa Moss. Hun blev derfor vel anseet alligevel, og man bar over med hendes Unoder, især da hun holdt sig mest med en stivpidsket pudret Forordning af 13de Januar 1741, som hun vilde lære Kringledandse. De enedes omsider om Menuetten. Kort, Brylluppet var over al Maade lystigt og *comme il faut*. Mossemænd vare forfærdede over Tummelen, og holdt sig derfor til Klubsiden af Torvet, og Dagen efter, da Bytjeneren aabnede Døren — Himmel!

Byfogdens Stol havde man vovet at røre! Den stod paa Ende. C. Vtes Lov laa i en Krog, Kristianiadamen og Forordningen af 13de Januar 1741 under Bordet i en gruvækkende Stilling, og en Tommeskrue og en Knibetang borede sig ilsomst nedigjennem et Rottehul.

Men Brudeparret var af de vise. Hvad enten de nu ikke havde fundet sig tilfredsstillede eller de erindrede Kjærlighedens Forbandelse, at Hymen lukker dens Porte, saa skiltes de ad næste Morgen for hver paa sin egen Grund at forøge Boet, hiin rædselfulde Rigdom. Og der staae de endnu paa hver sin Side af Fjorden som en Æreport til Entreen til Landets Oplysnings Sæde, Frihedens Hovedstad.

Efterskrivt. Kari Borre skal allerede være frugtsommelig; og der er vel heller ingen Tvivl om, og der vil blive nok af Gabestokker saalænge de to faae Lov at blive sammen.

---

*) „Forslag til Lov om Grændserne for Religionsfriheden, af Prof. Cl. Winther-Hjelm".

Kunsthandler Schmahrs Proces

mod

Kunstdommer Homann.

Af

J. H. Schmahr.

(1842.)

Jeg holder med den gamle Epictetus:
„Anechu kai apechu!“ Lid og taal!
Magistri etiam verbis hisce fretus,
jeg graa er bleven og saa haard som Staal.
Schmahr.

Anch' io sono autore.

Astræa steg til Himlen som man veed,
Da kjed af Procedure hun var vorden.
Men jeg har lokket hende atter ned
med mine Malerier hid til Jorden.

Dog blev hun ikke længe der; thi som
den Himmelske just vilde dem bedömme,
en Stokkemand fra Byens Raadstu kom,
og flux tilbage hun da maatte römme.

Schmahr.

Denne

Proces

tilegnes alle

Kunstyndere

og

tænkende Mænd

ærbödigst

af

J. H. Schmahr.

Skaden.

Formodentlig et Vindu oppe
til Malergalleriet stod.
Thi pludselig frå Træets Toppe
en Skade sig derind nedlod.
Den hörte Publikum at dömme.
A roste höjt hvad B rev ned.
Men under Talens raske Strömme
et Ord iblandt sig Skaden hented,
og saa med et og höjst uventet
begyndte den at snakke med.

Schmahr.

Fortale*).

Innocens sit animus in irata fortuna.

ↄ:

Min Rolighed man ikke ud skal pante;
paa Retsind heller ikke skal det vante,
om Lykken end er arrig,
lunefuld og karrig
som en gammel Tante.

Dette var min Tanke, da jeg den 13de Januar dette Aar forlod Bythingsstuen i Christiania med det Budskab, at jeg havde tabt en Sag, jeg troede var retfærdig og utabelig, hvor Lovene ogsaa havde taget den Fremmedes Ære i sin Beskyt-

*) Dette Skrifts fingerede Forfatter, der i Hösten 1841 i Kristiania foreviste en Malerisamling — hvis Kunstværd nok har været mere end tvivlsomt — var i den Tid ved sit originale Væsen saagodtsom bleven en offentlig Personlighed i vor Hovedstad. Efter Traditionen at dömme, har den gamle Mand ved en snurrig Blanding af Hjertensgodhed og löjerlig Salvelse havt adskilligt tilfælles med Danmarks Carl Friederich Reiser, „Ildebrandshistoriens“ berömte Forfatter. En saadan Original maatte da være et velkomment Bekjendtskab for W., hvis Libhaberi for snurrige Personer er vel bekjendt, og at Dette var grundet i noget Mere og Bedre end alene i et vittigt Hoveds Lyst til at „harcellere“, ja at det i Grunden var nær beslægtet med Trangen til at betragte udprægede, paa egen Haand udviklede Mennesker — derpaa har man et Beviis blandt mange i den Velvilje, hvormed han tog sig af den gamle Kunsthandlers forfaldne Affærer, og i den digteriske Sympati, hvormed han i de her meddelte Schmahrske Skrifter fremstiller hans Personlighed, saaledes at Læserens Medfölelse for den betrængte Mand vækkes, paa samme Tid, som den komiske Sandses Fordringer i fuldeste Maal blive tilfredsstillede. Dette W's. Bekjendtskab med Schmahr kan

telse. Men — *si vis beatus esse, cogita hoc primum: co temnere & contemni; nondum es felix, si turba non deriser* Det er udlagt:

Hvis Du vil leve lykkelig, det være först betænket,
at byde Andre din Foragt, og selv at blive krænket.
Lyksalig ej og stor Du er,
hvis Pöblen ikke Dig beleer.

Ja, det blev Resultatet, at Modpartens Forsøg, paa gjøre mig til Maal for Lystighed hvor jeg kom frem med mi ne Malerier, blev authoriseret som uskyldig Morskab, og a jeg faaer husvale mig med den tynde og vanskelige Trøst disse Vers, at byde Foragt mod Foragt. Jeg kalder den tynd, fordi der ingen er deri for mig, og vanskelig fordi de har viist sig, at det ikke har været mig let at udskille Pøbe len af den Mængde, som har besøgt mine Udstillinger. Je vil derfor søge en bedre Trøst i en Appel til Publikum, ide jeg her udgiver min Sag med Forfatteren af de Smædevers den Konstitutionelle, som gav Anledning dertil, en ung Juris ved Navn *Homann, mihi sane plane incognitus*, d. e.

Mig ganske ubekjendt forresten,
som Græsk og Galathee (og som Hebraisk for Præsten).

Jeg vil overlade det ærede Publicum selv at forbind de Aktstykker, som i det Følgende ville blive leverede me en kort Antydning, med det behørige Raisonnement, hvor Materie heller ikke vil mangle. Det vil ogsaa af visse Ste i det Følgende faa tilstrækkelig Underretning om min ege Person, der, kort at fortælle, er en gammel Kjøbenhavne som ikke har andet at leve af, end af min Rest af Malerie Derfor er Kampen for deres Ære naturlig som for min ege

uden Overdrivelse kaldes en for vor Literatur heldbringende Beg venhed. Thi ved digterisk at leve sig ind i, — om man vil, id alisere — en saadan Karakteer, har W. i „Forsoningen,“ der h meddeles som Tillæg til „Processen“ frembragt et Digt, der maasl mest af alle hans Frembringelser nærmer sig det Humoristisk Om Anledningen til dette Digt har jeg forövrigt ikke kunnet erhol de nogen sikker Oplysning. Efter hvad En af Digterens Venne tror at erindre, er det, ligesom Processen, skrevet for at skaffe S en Pengeunderstöttelse og improviseret frem med den samme over ordentlige Lethed og Hurtighed, hvormed saa mange Andre af W's bedste Digte ere blevne til. (Udg.)

og derfor griber jeg Pennen, som den knæhuggede Tapre endnu famler paa Jorden efter et Sværd, og bruger det, skjønt Æren her, denne bydende Herskerinde, *„infandum me jubet renovare dolorem“* ɔ:

Mig byder remse op en Hob af Smerter,
som Bomber tunge, talrige som Ærter.

Dog — Correggio behøver ikke Papiret til sit Forsvar. Det er gamle Schmahr, som intet andet Forum har, da, reentudsagt, jeg aldrig har troet, at Astræa har forladt Jorden, men at hun aldrig har forladt Himlen, og at ved Fablen om Labyrinthen er at forstaa Processens Snirkelveje, og ved den altslugende Minotaurus Jurisprudentsen.

Skjønt jeg kan sige om mig selv hvad der siges om Jugurtha, at jeg udmærker mig *plurimum faciendo & nihil de me ipso loqvendo* ɔ:

Meer ved Daad (saa er min Viis)
end ved Priis
i Avis, —

vil jeg dog her bemærke, at det juridiske Uheld, som saaledes anden Gang (thi jeg har før i Kjøbenhavn i 1821, paa eget Forlag udgivet en Proces, 8 Ark stor) bringer mig ind i Literaturlexikonet, saameget meer maa opfordre mig til dette Foretagende, som min derved foraarsagede slemme Stilling staar i den mest skjærende Modsætning til hvordan denne for faae Maaneder siden var ved min Ankomst til Byen. Da havde kun den i Norge saa yndede og berømte Paul Dahl *) havt saa alenlange, med Ros opfyldte, Spalter, i det svenske Aftonblad som Jeg. Da vare alle baade Vest- og Østgothlands Aviser opfyldte med Berømmelser, og foran mig fra Moss løb følgende Expectoration i Smaalehnenes Amtstidende(!) som jeg her indtager af Respekt for den Bemærkning i Dommen, at Omdømmet af Kunstsager bør være frit:

„I vor lille Stad, som vel ogsaa i enhver anden i vort kjære Fædreland, forekommer saameget Hverdagsligt, saameget Lejt, saameget Sindsnedtrykkende — kort sagt: saa meget Prosaiskt, saa det maa være Enhver, hvis højere Aandsretning ikke aldeles er gaaet tilgrunde, kjært naar et eller andet Element

*) En i den Tid bekjendt Linedandser. (Udg).

af en aandig Natur fremtræder i denne Livets Prosa. Det var derfor Indsenderen behageligt at erfare, at Kunsthandleren Schmahr atter besøger vor By, forat tilbyde Publikum Skuet af sine originale Oljemalerier af Mestere, hvis Navne ville mindes, naar mangen Fyrstes og dekoreret Stormands ere glemte. Indsenderen heraf er blandt dem, der glæde sig ved Mindet af den Kunstnydelse, Herr Schmahrs Exposition i forrige Aar skjænkede, og han fryder sig ved atter at kunne have den Nydelse, især da den Samling, der nu vises, ikke forhen her har været udstillet. Iblandt de Stykker Herr Schmahr nu vil opvarte Publikum med, findes f. Ex. hint berømte „Isak søger Rebekka ved Brønden" af en af Verdens Malerfyrster, Rubens; et Portrait af en venetiansk Adelsmand af en anden af disse Fyrster, Paul Veronæse; en Hanefægtning af en af den nederlandske Skoles Heroer Hondekoeter o. Fl. Det var at ønske, at Herr Schmahr — der ved en Ildebrand i Wexiø led et Tab af 175 af sine Malerier, og hvorved han, der har anvendt sit Liv og sin Formue i kunstsamlende Retning, — kunde ved sin Udstilling af de Reddede, her som andetsteds, baade i Sverige og Norge, finde nogen Erstatning for sit forøvrigt uoprettelige Tab". — Saa mange vare Ordene!

Dette er et *audiatur & altera pars* fra en saa *gammel* By, at ikke alene min *dunede* Modstander, men ogsaa de to saakaldte Kunstkjendere DHerr Frick og Grosch, som det lader til skulle repræsentere Omdømmet i Christiania, vel i sit Indre maa føle nogen Ærbødighed derfor. En Landskabsmaler og en Bygmester foran de correggianske Engle? Nu vel! Det er just ikke:

Navita de ventis, de tauris narret arator,
enumeret miles vulnera, pastor oves,

ɔ:

Matroserne tale om Vindenes Leg, om Studene Bonden,
Vunderne tælle Soldaten, Hyrden de adspredte Faar!

Men jeg er for gammel til ikke at vide, at i de Blindes Rige ere de Eenøjede Fyrster; og hverken falder det mig ind foran Enhver Hr. *N. N.s* Landskaber at tænke paa Poussin, eller foran *P. P.s* Bygninger paa Palladio. Det er vist-

k, at Branden i Wexiø, der ødelagde 175 af mine Malerier, saa fortærede Stykker, der vare bedre end endeel af dem jeg r tilbage, men dog Ingen der overgik min Correggio og ravaggio.

Naar Englands grönne Kyst jeg seer med dem,
vil fleer Guineer trille mig imöde,
end Stjerner tindred over Norge frem,
da bid jeg Teucer-sloges af mit Öde.

Ære være dog Nationen! Mine smaae corregianske Engle de godt for den, om de end finde det for koldt deroppe i t saakaldte Nationalgalleri paa Slottet, og lade haant om lege med Kobberskillinger. Dens Sands til at skille imeln Godt og Slet i Kunsten er mærkeligen tiltaget siden Jeg traadte Landet, og det har betalt mig denne Fortjeneste med n dyrebare Erfaring:

Naar En vil trætte med Dig om din Frak,
saa giv ham Kappen med og dertil Tak.

Men efter saadan Erfaring indtræder ogsaa den sande phisophiske Rolighed, der kan sige med Poeten;

Sedes prima est vita ima,
Stet quicunque volet potius
aulæ culmine lubrico.
Me dulcis saturet qvies;
obscuro positus loco
leni perfruar otio.

ɔ:

Jo lavere jo sikrere mit Sæde.
Lad hvo som vil paa Borgens Tinde træde!
Jeg bytter ei med selve Excellenzen
min lille Kvist hos Mikkelsen i Grændsen.

Der boe Angeloer sammen med mig, og stundom naar g i et Par Timer seer paa dem, svæve de ud af Rammen rat trøste mig over Juristeriets Triumph, og lægge mig sin rpe i Hænderne. I saadanne Stunder har jeg skrevet mine 'ad, min Thriumph-Hymne over Juristerne: „Til Kamp, St. org!" (Dragebetvingeren); da er det klassiske Reminiscent- vise sig i mit Hoveds *Camera-obscura*-Baggrund, og at ; taler Latin ligesom Taarnhanen siges at gale, naar den ter Brød.

Men det er ikke med slige Partikulariteter, jeg vil interessere Publikum. Om mig selv kun saameget, at mit Valgsprog er: *Honeste vivere, prudenter agere, alterum non lædere, suum cuique tribuere* ɔ:

Leve honet,
handle ret,
Ingen at skade,
hver En Sit at lade.

Og med en gunstig Forudmening om mig Selv være da min Sag indledet til et gunstigt Omdømme, idet jeg, ligesom Friederich Reiser begyndte med Ild, begynder med Vand, nemlig med de Vers i den Constitutionelle, der gav Anledning til Processen.

Christiania i Januar 1842.

Ærbödigst
I. H. Schmahr.

I.

Tirailleurild af Poesier.

1.

I den Constitutionelle for 17de October, paa en Søndag (til hvilken Dag man altid gjemmer Kvintessentsen af det Vid, som staaer til Red.s Tjeneste) viste sig følgende Vers:

„**Soirée des Muses.**

Der, hvor man før Forening fandt
af Alt, hvad der var elegant,
der, hvor Lorang sin Hæder vandt,
för han forsvandt —

Der holdes nu en Soiree
til stakkels Musers Spot og Spee.

men som for eengang man bör see,
naar man vil lee.

Til Vinduesrammer tjenlig Stads
er hængt omkring hvor der er Plads.
Dermed en vittig Populats
gjör Harcellats.

Men den, som leer polidsk, er Schmahr.
Folk troe han er en gammel Nar;
men den, som os ved Næsen ta'er,
er ingen Nar."

2.

Den følgende Dag viste sig dette Gjensvar:

Til Poeten i den Constitutionelle.

Hvis Du og Dine Medfigurer
vil komme paa min Soiree,
skal Publikummet faa at see
jeg mangler ei Karikaturer.

Til böhmische Musikverein
en Dands af dem vil gjöre Lykke,
især naar jeg ta'er Flöjten frem
og blæser Jer et Stykke.

Schmahr."

3.

Den 19de kom Personen igjen:

"Til Hr. Schmahr.

Du be'er mig see paa Din Trafik,
og dandse ved Verein-Musik,
hvorved Du assistere vil
med Löjer og med Flöjtespil.

Undskyld, jeg er ei den, Du troer,
desværre jeg er ej Din Bro'er:
Dit Björnetrækker-Apparat
er kun for Björn og Abekat.

Poeten i den Constitutionelle."

4.

Hvorpaa jeg gav ham rodeviis det glatte Lag den 21de i Følgende:

„Nok en Presit

til Poeten i den Constitutionelle.

I.

Naar tog jeg Publikum ved Næsen?
Jeg trylled kun dets Öje allenfals.
Tom er min Pung, som fuld af Lögn din Hals;
men kun af Ærlighed bestaaer mit Væsen.

II.

Du angler og meder,
Du söger par force efter Vittigheder?
— O daarlige Jagt!
Thi vist med en Fjeder,
saa slöv og forlagt,
Du fanger for Alt hvad Du træller og sveder
kun Hvermands Foragt.

III.

Hvis Du, Mossjö, ei endnu har faaet Mætten
af hvad jeg her paa din Tallerken skar,
men bliver ved at hyle med al Strubens
Brutalhed mod Correggio og Rubens;
saa bliver det bedst nok, at vi ende Trætten for Retten;
Det mener jeg, den gamle

I. H. Schmahr."

5.

Den poetiske Aare maatte alt have udtømt sig, thi med paafaldende Løjhed lod han sig nøje med følgende Opkog:

„Nogle Ord i Striden mellem Hr. Schmahr og hans Modstander.

Naar dette drives altfor vidt,
saa bliver det omsider lidt
tyndt

I. H. Wessel.

To Stropher af mig, som i samme Blad for 18de og 24de August havde fundet Plads (jeg havde endnu 8 i Reserve) og som jeg her vil citere, burde have overtydet Anonymen

ıt han før burde have indladt sig paa at tage Kagen med
: Hænder ud af en Bikube, end paa at udæske mig med
De lød:

1.

„Til Kunstdommeren i Christianssandsposten.

Correggio du et Skabilken kalder?
Tillad, jeg kalder Dig igjen en Nar.
Mit Maleris Værdi ei derfor falder
fordi din Dumhed stiger med din Alder,
saasandt som jeg er gamle

I. H. Schmahr."

2.

„Til Kunstdommeren i Christianssandsposten.

Tag af Viziret, falske Ridder Röd,
som hugger lös paa mine Malerier
med morderiske Nidingsstöd!
Tag af! tag af! Du vover ei? Du tier?
For Afmaskering Du Dig rædsomt kvier;
thi bedst du veed nok selver, at
bag Masken er en Abekat:

I. H. Schmahr."

Uagtet jeg, uden Selvros, tør sige, at disse Vers røbe
.arl for sin Hat, seer man dog, at han vovede sig ud, og
:de Handsken. Men hans Tapperhed var som Musens,
har Rumpen i Hullet og strax er nede. Kjed af en Kamp,
var saa lidet at vinde ved, og saa lidet fast at holde sig
)esluttede jeg da at gjøre Alvor af min Trudsel, og at
Personen staa tilrette, hvem han saa maatte være —
fordi han havde belagt mig med „en gammel Nar," hvil-
baade *Democritus* og *Cato* har maattet taale af sin Tids
ınskoldinger;" men fordi han havde sagt, at jeg tager
ikum ved Næsen. Med sligt Skudsmaal kunde jeg ikke
tjent hverken her, eller i de andre Byer, det var min
ıigt at besøge med mine Malerier. Før jeg turde tænke
aa maatte jeg da see til at faa hine Udtryk mortificere-
Jeg lod da Redaktionen beskikke og se — *Apparuit*
ɔ:

Sig Musen viste da med Queuen og med Teten:
en Homann, Candidat i Jura, var Poeten.

II.

Kanonade af Stevninger og Indlæg.

O Dannemark, min Moder, hvi belönner
Du kun med Hæder dem af dine Sönner,
som spröjte Blodet over fremmed Kyst?
Hvi tager du kun Jueler, Troller, Ruder
og Schoutbynachter over sprængte Skuder
med öm Begejstring til dit Moderbryst?
og glemmer mig, din Sön, som nys en Træfning
i Norge har bestaaet, mod hvis Brag
Kanonerne i Kjögebugtens Slag
kun var som Bologneserhundes Bjæfning
imod en Löves Bröl dens Friheds Dag?
O flöd ei Blod og Malm, af Ilden smeltet,
saa strömmer dog ei Sundet eller Beltet
saa stridt som Blækket strömmed fra min Pen,
naar den sin Vredes Lynild slynged hen.

Schmahr.

Jeg mener herved den egentlige Kamp jeg har maattet fegte for min og Correggios Ære; og sandelig, Lignelsen med en Kanonade er ikke saa ueffen formedelst det Skydses Grovhed, som er bleven brugt, under hvis Drøn jeg har udstedt følgende:

Hjertesuk.

Hvi fik jeg ikkun Winkelmanns
og Cimabue's Kunstdommersands,
Vasaris Smag, Zoëgas Öje,
et kritisk Blik som Wolfgang Menzel;
men ikke den dæmonisk-höje
Buonarottis djærve Pensel,
Ostades brogede Pallet?
Som Hiin jeg da tog til Sujet
det fulde Helvede i Lue;
jeg derpaa parodierte det
Ostadisk i en Bythingsstue.

Men — *en avant!* Lad Battaljen atter gjentage sig paa disse Blade saadan som den foregik i det svundne Efteraars

skumle Dage i den uhyggelige Retsstue fuld af problematiske Genregesichter! Altsaa til

Sagen *).

III.
Efterord.

Men ingen *Eftertale.* Jeg vil afholde mig fra alle Be- og Anmærkninger. Kun vil jeg endnu tillade mig imod DHrr. Frichs og Groschs Dom at anføre en af Hr. Anonymus (der, som bekjendt, ligesaa ofte er den bedste Kunstdommer som han er en slet). Morgenbladet, der roser sig af sit skarpe Indseende med denne mangfoldige Forfatter, meddeler den under 20de Aug. f. A. saaledes:

„Iblandt de Stykker, som Hr. Kunsthandler Schmahr i disse Dage foreviser i Hr. Advokat Hjelms Gaard i sin Udstilling, er der unegtelig flere, der fortjene det kunstelskende og skjønsomme Publikums Opmærksomhed. Den Correggio f. Ex., som er Udstillingens Lyspunkt og Perle, er unægtelig ægte, og saaledes alene værd et Besøg, og det samme lader sig ogsaa sige om andre, navnligen om Saul for Hexen i Endor af Caravaggio, som man, fordi det er saa smukt, maa beklage kun er et Brystykke. Disse to Stykker vilde hæve vort Nationalgalleri, om det havde Raad til at komme i Besiddelse af samme. Efter den trykte Catalog ere ogsaa flere af de udstillede Malerier tilsalgs. Mellem disse fortjene ligeledes Portraitet af Venetianeren Andreas Grimani, der bærer Paul Veroneses Mærke, at komme i særdeles Betragtning; og det samme lader sig vel ogsaa sige om Landskabet, der udgives at være af en Michel Carrée. At Hr. Schmahrs Udstillinger ere blevne anerkjendte saavel i andre norske Blade

---

*) Retsakten, der paa dette Sted fölger i Originalaftrykket, er her udeladt. Dommen löd saaledes:

„Indstævnte Kand. jur. Homann bör for Citantens, Kunsthandler I. H. Schmahrs Tiltale i denne Sag fri at være. Processens Omkostninger ophæves."

som i det svenske Aftonblad, kan maaske ogsaa tjene til at hæve dem her i Publikums Øjne."

Jeg vil ogsaa her, som forhen, have bemærket, for at sætte *modus procedendi* i sit rette Lys, at jeg virkelig har kjendt en Krigs-, Kammer- eller Commerceraad *Barck* i gamle Dage — en meget peen Mand, som man siger, og ligesom Conferentsraad Bugge en decideret Liebhaber af Malerier, som siden kom til Fyen;

Der spredtes de som Höstens faldne Blade:
de Potters og van Dycks — o Jammerskade!
De Wouwermannske Heste löb sin Vej
for Slaget under Auctionarens Hammer.
Gud veed hvorhen? men til en Samling ej,
der noget bedre var end en af Rammer.

Og herom var jeg da, som forberørt, saa høflig at give de to unge Herrer Underretning, som behagede at spørge mig i Departementet, om jeg havde kjendt en Kammerraad Barck. Først senere, efter deres Edsaflæggelse, underrettedes jeg til min Forbauselse om, at de havde *meent en fingeret Vaudevillefigur*, hvortil dens Forfatter gjerne kan have taget Navnet af den virkelige Krigs-, Kammer- eller Commerce-Raad Barck, som jeg (og vel en Mængde gamle Kjøbenhavnere fra min Tid) har kjendt. Sligt kan nu være lystigt nok, omendskjønt Vittigheden er mager; men hvorvidt en streng Chef for et Lands Justits vilde lee derad, skal jeg lade være usagt. Men kan ikke han det, saa kan *Jeg* det; og *den* Evne holder jeg for at være det herligste Udbytte af et Liv, ved hvis Ende man gjerne, naar jeg regner al den Tid fra, som Thingstude, Narre og Geert Westphalere have spildt mig, kan give mig Gravskriften:

Hic jacet Schmahr, cujus ætas multorum annorum fuit.
Ipse septem duntaxat annos vixit.

ɔ:

Her ligger Schmahr.
Af Aar en Patriark han var.
In Alles knapt dog syv han levet har.

Og disse syv kan jeg først sige jeg har levet efterat Venskabet havde efterladt sin Kappe i mine Hænder, Kjærlig-

ı havde nedvendt sin Fakkel og efterat min store Gaard re Kongensgade i Kjøbenhavn var fløjten.

Jeg fik kun Viisdommen og Lykken
med Fattigdommen og Parykken.

Før var jeg Daare nok til at spilde min Rolighed i Kamp vad jeg tænkte var baade min og Allemands Ret. Aar og Haar visnede før jeg indsaae, at den fredelige Nater den sikreste Hjelm imod alle Livets Storme, at dens hed ikke er at bortbytte mod Fortunati Ønskehat eller Kongen af Persiens perlebelæssede Krone, og at det ıte paa Jorden staaer mig tilbage: at tilgive og glemme. eg har let derfor. Thi

Hvor födtes i det blide Danmark vel
en melancholsk og hadsk cholerisk Sjel?
Selv Den, hvis Vugge stod paa Jyllands Hede,
ombruset af det vilde Vesterhav,
kun Blomsten seer paa Lyngen, ej den vrede
blodlystne Torn, som stikker frem deraf.

Og Jeg, som födtes under Sjellands Bög,
er bleven gammel under Sang og Spög.
Jeg mindes kun det Skjönne, jeg har seet;
det er min nationale Charakteer.
Ad hver en Gang, jeg i mit Liv har leet,
paa Gravens Rand jeg end af Hjertet leer.

Dog loe jeg aldrig bedre nogen Gang,
end da Correggio'en op jeg hang,
og hörte Dommene man derom fældte.
Da præked sjeleblinde Kallifan *),
Correggio man for en Kludrer skjeldte,
og gamle Schmahr — han blev en Charlatan.

Nu Charlatan? Lad gaa! men gaa i Fred!
Med et Glas Viin gaaer „Charlatanen" ned;
og det jeg tömme vil paa Konstens Triven.
Bag Maleriet skjult jeg Harpen har;
Den slaaer jeg, mens Correggio er Skiven,
og ikke længer gamle I. H. Schmahr.

Muurmester og Kunstdommer i Grækenland.

som i det svenske Aftonblad, kan maaske ogsaa tjene til at hæve dem her i Publikums Øjne.“

Jeg vil ogsaa her, som forhen, have bemærket, for at sætte *modus procedendi* i sit rette Lys, at jeg virkelig har kjendt en Krigs-, Kammer- eller Commerceraad ***Barck*** i gamle Dage — en meget peen Mand, som man siger, og ligesom Conferentsraad Bugge en decideret Liebhaber af Malerier, som siden kom til Fyen;

Der spredtes de som Höstens faldne Blade!
de Potters og van Dycks — o Jammerskade!
De Wouwermannske Heste löb sin Vej
for Slaget under Auctionarens Hammer.
Gud veed hvorhen? men til en Samling ej,
der noget bedre var end en af Rammer.

Og herom var jeg da, som førberørt, saa høflig at give de to unge Herrer Underretning, som behagede at spørge mig i Departementet, om jeg havde kjendt en Kammerraad Barck. Først senere, efter deres Edsaflæggelse, underrettedes jeg til min Forbauselse om, at de havde ***meent en fingeret Vaudevillefigur***, hvortil dens Forfatter gjerne kan have taget Navnet af den virkelige Krigs-, Kammer- eller Commerce-Raad Barck, som jeg (og vel en Mængde gamle Kjøbenhavnere fra min Tid) har kjendt. Sligt kan nu være lystigt nok, omendskjønt Vittigheden er mager; men hvorvidt en streng Chef for et Lands Justits vilde lee derad, skal jeg lade være usagt. Men kan ikke han det, saa kan *Jeg* det; og ***den*** Evne holder jeg for at være det herligste Udbytte af et Liv, ved hvis Ende man gjerne, naar jeg regner al den Tid fra, som Thingstude, Narre og Geert Westphalere have spildt mig, kan give mig Gravskriften:

Hic jacet Schmahr, cujus ætas multorum annorum fuit.
Ipse septem duntaxat annos vixit.

ɔ:

Her ligger Schmahr.
Af Aar en Patriark han var.
In Alles knapt dog syv han levet har.

Og disse syv kan jeg først sige jeg har levet efterat Venskabet havde efterladt sin Kappe i mine Hænder, Kjærlig-

ɜn havde nedvendt sin Fakkel og efterat min store Gaard ɔre Kongensgade i Kjøbenhavn var fløjten.

Jeg fik kun Viisdommen og Lykken
med Fattigdommen og Parykken.

Før var jeg Daare nok til at spilde min Rolighed i Kamp hvad jeg tænkte var baade min og Allemands Ret. Aar lt og Haar visnede før jeg indsaae, at den fredelige Nat- er den sikreste Hjelm imod alle Livets Storme, at dens ghed ikke er at bortbytte mod Fortunati Ønskehat eller Kongen af Persiens perlebelæssede Krone, og at det ·ste paa Jorden staaer mig tilbage: at tilgive og glemme. jeg har let derfor. Thi

Hvor födtes i det blide Danmark vel
en melancholsk og hadsk cholerisk Sjel?
Selv Den, hvis Vugge stod paa Jyllands Hede,
ombruset af det vilde Vesterhav,
kun Blomsten seer paa Lyngen, ej den vrede
blodlystne Torn, som stikker frem deraf.

Og Jeg, som födtes under Sjellands Bög,
er bleven gammel under Sang og Spög.
Jeg mindes kun det Skjönne, jeg har seet;
det er min nationale Charakteer.
Ad hver en Gang, jeg i mit Liv har leet,
paa Gravens Rand jeg end af Hjertet leer.

Dog loe jeg aldrig bedre nogen Gang,
end da Correggio'en op jeg hang,
og hörte Dommene man derom fældte.
Da præked sjeleblinde Kallifan *),
Correggio man for en Kludrer skjeldte,
og gamle Schmahr — han blev en Charlatan.

Nu Charlatan? Lad gaa! men gaa i Fred!
Med et Glas Viin gaaer „Charlatanen" ned;
og det jeg tömme vil paa Konstens Triven.
Bag Maleriet skjult jeg Harpen har;
Den slaaer jeg, mens Correggio er Skiven,
og ikke længer gamle I. H. Schmahr.

*) Muurmester og Kunstdommer i Grækenland.

Ak Viin? Hvad Drömme om forsvunden Tid!
Ræk mig, min Ven, et Bæger Vand kun hid!
Jeg drikker deri Fred med hele Jorden
og Ende paa enhver Proces den har!
Jeg fik nu en som saa paa min: for Norden
indankes den af gamle

I. H. Schmahr.

Har det lykkets mig i det Foregaaende at meddele det højtærede Publikum det Begreb om mig, at jeg er et Menneske, der vil „Alle vel og Ingen ilde“ (en velsignet Skaal, min gamle Ven Capitain Folchmann i Weise altid plejede at udbringe, og som jeg har tømt mangt et Glas paa i mine Dage) og at min Nations Godmodighed ikke vanslægter i min Person, saa tør jeg maaskee ogsaa haabe, at man med Overbærelse tillige vil høre noget nærmere om min nærværende Stilling, hvis fortvivlede Omstændigheder egentligen bringer denne Bog (der bringer Fleer end mig over til Udødeligheden) i Publikums Hænder. Jeg er vel et Stykke af en Livsphilosoph, som i sin Tid har ejet en Snees Gaarde i Kongens Kjøbenhavn, og har under Barbererens Indsæbning, uden at fordreje en Mine, kunnet modtage Efterretningen om Skibs og Ladnings Forliis ved Engelskmanden; men reentudsagt — jeg gjorde mig den Tanke om det stolte Norge,

Hvis Mænd foruden Praleri fortælle,
at Billeder de er af egne Fjelde,

at det ikke lod sig gjøre, at gjæste dets Byer, især paa Vestlandet, før jeg for det Første havde afvæltet mig ved Proces Beskyldningen at tage Folk ved Næsen, og for det Andet betalt min Gjeld til mine Creditorer hersteds. Men i disse Meninger har jeg nok blot havt Ret i den sidste, og derom er man ogsaa saa temmelig enig i Verden, mens Begreberne om, hvad der er Fornærmeligt eller ikke, ere, ikke blot saa forskjellige som Nationerne, men som Personerne ere. Holder man det i Norge, ligesom imellem Yankierne, for ingen Fejl at tage Folk ved Næsen, saa for mig *meer* end gjerne, naar man blot tillige vil udstrække sin Liberalitet til at kjøbe

denne Bog i saa tilstrækkeligt Antal, at jeg kan betale en Gjeld af 150 Rigsdaler, der holder mig bunden til et Sted,

Hvor Folk, der vise Björne frem og Aber
en smuk Gevinst til sig om Aaret skraber,
mens Den, der Rom og Florenz hid har fört,
maa lutter Viderværdigheder taale,
og fristes af et Liv, der er saa tört,
til Stöv at ryste af den slidte Saale,
som, medens den var heel, til Norge bar
med Mesterværker gamle

I. H. Schmahr.

Men jeg skulde ikke fortjene denne Godhed, om jeg ikke i denne Sag havde viist mig fra den ærekjæreste Side. Jeg tæmmede min Vrede *), erindrende, at en viis Mand er en stor Monark, og har et Rige i sig selv, alt efter de gamle Linjer:

Latius regnes avidum domando spiritum quam
si Lybiam remotis Gadibus jungas,
te uterqve Poenus serviat uni.

ɔ:

Ved dit afspænstige Gemyt at styre,
et Rige du behersker, meer uhyre,
end om du svejsed hele Mauritanien
ved Herkles' Stötter sammen fast med Spanien,
og i din Haand var Esparteros Magt
med al Marokkos vilde Herskers lagt.

Men min Æresfølelse lod sig ikke tvinge som min billige Harme, og Sagen selv viser, at det kun var mig om dens Tilfredsstillelse at gjøre, hvilket saavel vil kunne bevidnes af mange Andre, som af en gammel Mand af Byen, Hr. B....tz, der indlod sig i en lang Samtale med mig udenfor Raadstuen, hvorfor jeg, paa Grund af hans skarpe Domme om Processer i Almindelighed og om min i Særdeleshed, hans Alder og ligefremme Henvendelse til mig, under den hele Time lange Samtale stod i den Formening, at han var en Onkel eller en anden Nærbeslægtet af Modparten, som vilde overtale mig til

---

*) En Nar kan Höjheden dens Ro beröve.
En lumpen Maus forstyrre kan en Löve.

at lade Sagen fare. Men fremfor Alle tør jeg paaberaabe mig Hr. Maler S. der, før Sagen anhængiggjordes, paa Hr. Advokat *Hjelms* Kontor, paa sit Spørgsmaal, om jeg ikke vilde hæve Sagen, om jeg fik 100 Daler, hvorfor jeg da kunde rejse til Kjøbenhavn, fik til Svar, at jeg ikke for 1000 Rd. vilde gjøre mig til Bedrager, og at jeg ikke vilde sætte min Fod ud af Christiania før jeg havde faaet Dom forat jeg ikke tager Publikum ved Næsen. Men jeg har nu erfaret Sandheden af, at

„Paa Narrenæser og Kjæklertunge
hænge Prokuratorens Pengepunge,“

hvortil jeg kun vil føje det *pium desiderium*:

Er jeg en Nar, gid Næsen var saa lang,
at ogsaa Prokuratoren ved Pungens Side hang!

Og jeg har derfor henvendt mig til et billigttænkende Publikum, som baade kjender Sandheden af *„ubi plurima nitent non ego paucis offendar maculis.“*

ɔ:

Hvor herligt straaler Mesteparten,
jeg ved en Flek ej stödes, selv ikke ved en svart en,

og som antager, at følgende

Maximer for Kunstdømmere, Procederende, Narre og Andre

ikke ere at foragte;

1.

At være streng som Cato
er ikke altid just at være viis som Plato.

2.

Hvo troer, han kjender mindst, næst Sokrates'en gaaer:
men Den er Narres Konge, som troer, han mest forstaaer.

3.

Vinden blæser Blærer op, Indbildninger en Nar.
De blie nok begge stive, men tomme som de var.

4.

Prokuratorer Saxe lige ere:
kun hvad der er imellem de isönderskjære.

5.

At tale kun geraade den Kloge kan til Priis;
men Taushed er paa Narres Klogskab et Beviis.

Punctum finalè!

I. H. Schmahr.

Forsoningen.

Et fantastiskt Digt

af

I. H. Schmahr *).

Kunsthandler, Forfatter af Processen mod Fru Scharffenberg i Kjöbenhavn samt af Do. mod Kunstdommer Homann i Christiania, m. m.

(1842).

Krig og Fred.

Forkvæde i en Grotte **).

Under Jorden
Mænd i Norden
maae for Gjekke fly.
Her i Grottens Skygge

---

*) NB. Idet jeg med dette Digt tager Farvel med et höjstæret Publikum, bemærkes, at, forsaavidt deri siges, at Rejsen vil gaa direkte til Storbritanien, maa dette ikke tages saa strikte, da jeg formedelst det sildige Efteraar og höj Told paa mine Malerier först gjör en Kunst-Vinterrejse til Stockholm.

Ærbödigst
I. H. Schmahr.

**) Stændig Melodi: Gubben Noah.

ere vi først trygge.
Udenfore
smaa og store
allesteder krye.

Fredens stille,
lumre, milde
Sol dem yngler frem.
Libyens Palmekrat er
fuldt af Abekatter;
men vor kjære
By desværre
flere har af dem.

Gid den linde
Fred forsvinde,
som slig Yngel har!
Gid en Storm maa komme,
fuld af Himlens Domme!
Landet taber
sine Aber;
men Gevinst det var.

Kornet vilde
sig udskille,
Sæd fra letten Avn;
Avnen vilde gyve,
udaf Landet flyve;
kun de Bolde
det beholde
vilde i sin Favn.

Det er stille,
ganske stille,
som en Foraarskvel.
Stormen vil ej fnyse,
Baunen vil ej lyse,

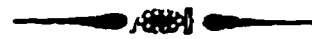
Blodet kultner,
Marven multner,
syg er Folkets Sjel.

Usle trives;
de belives
i sligt Solskinsvejr.
Derfor vil jeg tage
en Guitar og klage.
Heller skarpe
Pauk og Harpe
slog jeg an til Sejr.

Fantasere,
kvinkelere
vil jeg blot i Kvel:
danne Arabesker
vildt som Grottens Fresker:
Disse Stanzer
ere Krandser
deraf om mig Selv.

Mig Cithrinkens
Strengeblinkens
Trolddom vækket har.
Helte og Trofæer
skabe kun Tyrtæer.
Fred og Gjække
kan kun vække
op til Sange

Schmahr.

skal den sidste Nar
sig paa Næssets Ende
reent fortvivlet vende;
men i Ryggen
har han Skyggen
af den gamle Schmahr.

Rappe Jagte
maae de fragte,
eller gaa tilsjøs
i omkaps Uorden,
hovedkulds som Hjorden,
det forlorne
helvedsvorne
Gergasus slap løs.

Før fra Norden
over Jorden
vandred Helte ud.
Nu da, til Forandring,
ske en Narrevandring!
Med Forfærden
vil da Verden
atter be' til Gud.

Der vil messes,
der vil læses
i hver Kathedral.
Carolingens Klage
Frankrig vil gjentage:
„Fri os, Herre! *)
endnu værre
jamre ud det skal.

„Fri os bare
for de Narre!

*) Libera nos, o domine! a furore Normannorum!

Send os heller Mænd!“
Et højtidligt Amen
udfra Notredamen
vældigt bruser,
dumpt det suser
over Seinen hen.

---

2. Tilbagekomst.

Men kan hænde,
at min Ende
endnu Anstand har.
Ville I da tage
kjærligt mig tilbage?
Gjerne leve
vil blandt gjæve
Normænd gamle Schmahr.

Jeg vil bytte
for en Hytte,
Norge, i din Dal,
prægtigst Gaard og Lade
selv i Vestergade,
ja i Løbet
gaa paa Kjøbet
gylden Kongesal!

Hyttens nøgne
simpeltstrøgne
Væg af Furutræ
flux blier omfortryllet
af Correggios Billed

til en prægtig
Hal i mægtig
Konges Lystpalæ.

Døden skrider
ind omsider
ad min Hyttes Dør.
Men i taus Beskuen
mildnes hen hans Truen;
Seglen gjemmer
han, og glemmer
mig, og gaaer som før.

3. Mødet.

Efter rundne,
lumpent svundne
fyrgetyve Aar,
blier i Perspektivet
mig paa Gaden givet
et forunder-
ligt Vidunder,
som paa Buer gaaer.

Ja paa tvende,
som sig vende
mod hinandens Hvælv.
Slige *pedes* have
baade Ryg og Mave;
slige Lægge
bukke begge
for hinandens Selv.

Vindes Skare
kunde fare
gjennem dette Hul.
Sande Theorier
om Periferier
Folket lærer,
ja om Sfærer
og Struktur af Hjul.

Mon en Cirkel-
passer virke-
lig, magnetberørt,
kan sligt Liv meddeles,
at den fuldt besjeles,
og spadsere
kan medmere?
Sligt er aldrig hørt.

Kort da! Gadens
(som er Stadens
Bondstreet) Perspektiv
viser i sin ene
Ende tvende Bene,
lige Gjorden,
der er vorden
lagt om Tøndens Liv.

. . Himlen skjærme
mig! de nærme
sig, som en Dressin,
rullende paatverke
gjennem Gadens stærke
Folkevrimmel . . .
Frels mig, Himmel,
i en Port nu ind!

Niagaren
i sin Faren,

Sarpens Riven-hen
ere, ihvor rappe,
imod Skjebnen slappe:
Jeg og Manden
mod hinanden
førtes dog af den.

Mødt i Farten
har jeg Parten
just i min Proces.
Han er gammel bleven,
Panden fuldt beskreven,
Haaret visnet,
sølverisnet,
blegt som tørret Græs.

Begge ville
Vi staae stille;
Ingen Synet troer.
Munden, overrasket,
hænger slap og lasket,
Øjekuglen
som paa Uglen
stirrer stiv og stor.

Men vi lægge
flux en Begge
Haand til Hat med Buk.
„Er De ikke, Kjære . . ?
Har jeg ej den Ære?"
„Jo, min go' Mand,
jeg er *Homann!*"
svarer han med Suk.

„Hvorfor sukke?
Lad os lukke
os i Aften ind,
os en Bolle lave,

hvori vi begrave
et forvitret
Had, som bitret
engang har vort Sind!"

„Vel, som sagt er,
vi os agter
sammen Arm i Arm
til et Sted, hvor Vreden,
kanske var forleden,*)
men hvor denne
Kvel skal ende
tvende Gubbers Harm."

Piben damper,
milde Lamper
fylde Rummet med
en Slags Efterlignen
af den Freds Velsignen,
som i blide
Straaler glider
paa os begge ned.

Nok et Bæger!
Det bevæger
Gubbens gamle Bryst.
Slukt er Vredens Fakkel,
Soningens Mirakel
skeer i Sindet,
som forblindet
fandt i Had sin Lyst.

Nok et Bæger!
Intet læger
bedre gamle Saar.

*) Café Royal.

Efter sex en Muse
vil mig ildberuse.
Dithyramben
flyer paa Jamben,
naar jeg otte faaer.

Aanden river
hen, den giver
mig en Hymne ind,
en Triumfs, en bister
over de Jurister.
Homann hører
den, med Øret
lænet til min Kind.

4. Triumfhymne over Juristeriet.

„Sankt Georg! vel glimrende meer var din Strid,
da Dragen du fælded i Fabelens Tid;
det skinner vel meer,
i ridderligt, sølverne Pandser,
med Guldpailletter og flagrende Fjer,
at spække et Monstrum med funklende Landser;
men, hellige Georg, den Edder var lind,
som pusted sin fugtige Ild i din Drage,
og malte med spraglede Flammer hans Skind,
mod dette forgiftige Blod,
der livner den Slange, hvis Tænder nu knage
under min Fod.

Men, Georg, meer skjult laa din Drage ej gjemt i sit Krat,
end bag Formularerne *den* jeg har fat.

Men se! som du stak
i hvislende Dyb uforfærdet
din Næve, i Dagslyset Monstret fremtrak,
og kløved dets bævrende Bugter med Sværdet;
saa splitter jeg Formlernes snirklede Stads,
og Udaadens Aasyn jeg seer under Skriften
saa blegt som Forræderens bag sit Kyrads.
Med sanddrue Øjes Lancet
jeg aabner dens Hjerte, den Bylde, af Giften
svulmende mæt.

Bretlands St. Georg! det brusende Storocean
var Dragen du vog, med den flyvende Man,
dit Spyd var en Mast,
en Kjøl var din susende Klinge,
som kløvede Modstanden ilsomt og hvast,
og Storhavets stribede svulmende Bringe
med Skarpsindets Staalhandske tøjled du myg . .
. . Men Jeg? Se, en sortsmudsket, syndrynket Hjerne,
en fuul Prokurators bugtede Ryg
er Havet, er Dragen jeg slaaer:
Jeg snogslaaer en Barm, at den Eddercisterne
Aabning dog faaer."

5. Morgenen.

Naar Garçonen
i Salonen
aabner Kamrets Dør,
seer han mig og Homann
meer lig een end to Mand.

Kun i Eden
saae man Freden
saa livsalig før.

Mig, saa bister
paa Jurister,
Ham, min Contrapart,
Correggios Forhutler,
bag en fire Butler
seer han drømme
sammen ømme.
— O vidunderbart!

Ved hans Hjerte
al min Smerte
seer han dulmet ind.
Ja vi sammentrykker
Pander og Parykker,
somom Ening
var vor Mening,
ja i Krop og Sind.

Han maa ikke
paa os stikke,
vække os, den Nar!
Sammen, som forfulne
Hveps, vi vilde smulne,
som de hule,
tørre, fule
Myg i Januar.

Mellem Døde
hint vort Møde
kist paa Gaden var.
Er man død og glemt i
næsten Vintre femti,

af vort Eget
ikke meget
vi tilbage har.

Men naar over
mig, der sover
ved min Uvens Bryst,
Domsbasunen skralder:
Støv og Aske falder
Straalefjere
sammen bære
os til Himlens Kyst.

Naar den lyder,
Livet bryder
frem, som bundet var.
Naar Basunen toner,
to Papilioner
himmelfare.
Engang vare
Homann de og
Schmahr.

Taler.

Dimiss - Prædiken i Opslo Kirke,

Hellig Trefoldigheds Fest 1833,

og

Tale i vor Frelsers Kirke til Aftensang

3die Söndag i Advent 1834.

Bön.

:llige Fader! i dit Billede skabte du Menneskets Sjel —
din Naades Forherligelse lod du den oprinde i Støvet og
den Kraft til forherliget ogsaa at oprinde i dine Himle.
fattes os den Ære, vi skulle have for dit Aasyn, og din
'ærdighed finder os alletider bedække med Synd. Til din
ermildhed, din Barmhjertighed hentye vi da, og blotte vor
ghed for dig, som du vel kjender, og bede at du vil til-
os for Forsonerens Skyld, den milde Christ, som har op-
t os som Børn og som opsøger os selv om vi forlade
. Du udstyrede dine Børn rigeligen — dog ødsle vi og
ikke ret at bruge dine Gaver. Verden binder os —
gav du os Kræfter til allerede her i Støvet at begynde
Himmelfart. Vi dvæle til Natten med at komme til Chri-
ı — dog taler han til os alle Dage. Du indaandede os
.jærlighedsfuld Længsel mod det Højere — dog vække os
Tugtelser og befrie denne Længsel saa den bliver den
nes frelsende Vinge, hvorpaa han atter hæver sig. Og
Fader! — saastor er din Kjærlighed, saa stor vor Tro
en! — dog vove vi at bede at du ikke vil fratage os dine
ignelser, og vi fornye Løfterne om at forbedres, skjønt
og aldrig vilde kunne fortjene dine Velgjerninger — dem

du give os for Jesu Skyld, vor Fader du som er i Himlen o. s. v.

Joh. 3 Cap. 1 V.

Hvi komme til Christum om Natten? Hvi gav Gud os disse Manddoms Dage, denne Sundhed og Glæde (denne Kraftens friske Blomst)? hvi denne livlige Forstand til at fatte — dette frejdige Haab, som seer mod Højderne og Besværlighederne, og flyver over —? hvi dette Blod let som en Morgenrødme, disse Øjne klare som vor Forstand, kjække som vor Id, muntre og uskyldige som vore Hjerter — hvorfor vel, Elskelige! alle disse Gaver, der synes udrundne af Lyset, denne himmelske Rustning og Prydelse, uden for dermed at indgaa til vor Mester og tilbyde ham vor Tjeneste og lære af ham hvorledes alt dette Herlige i *den* skal bruges?

Skulle vi bie til disse Kræfter sløves? — det vil være at gaa til Christum om Natten. Skulle vi opsætte at gjennemskue Sandheden til Øjnene dunkles? — Det vil være at gaa til Christum om Natten. Skulle vi først *da* vende vort Øje mod den Alkjærlige, naar Sorger have formørket det, og bitre Erfaringer, ikke Fredens og Evangeliets Glædesskrift staaer deri at læse? — Det vil være at gaa til Christum om Natten. Skulle vi kun ad Angerens smertelige Overgang til det bedre søge dette Tempel, hvor Christi Kjæmpere forsamle sig for derfra at udgaa og bekjæmpe Verden? — Det vil være at gaa til Christum om Natten. At sige: se jeg er ung og vil fryde mig alene, jeg er sund og vil leve som om Jorden var min Himmel . . Hvad kommer Ulykken og Undertrykkelsen og al denne Jammer mig ved? min egen Sorg kommer nok — da vil jeg blive alvorlig og maaske hjælpe Alle, der sørge som jeg . . de onde og graae Dage komme nok — da vil jeg søge Templet og *der* lade en ny Sol skinne paa mig!" — Letsindige, det er at gaa til Christum om Natten; og du skal maaskee ikke finde ham. Og det er at gaa til Christum om Natten om du siger: „jeg tør ikke sige, at dette Evangelium er helligt; thi Verden vil lee derad; — dog lyder

ler et „Helligt! Helligt! Helligt! i mit Sind . . jeg tør ikke være menneskekjærlig og elske de forurettede Uskyldige og hjælpe den Fattige og belære de Uvidende; thi Verden siger at alt dette er fantastiskt og forgjæves — dog jamre disse Suk i mit Indre, dog slaaer mit Hjerte under fremmed Sorg . . Jeg tør ikke følge disse Tempelklokker og sætte mig mellem Menigheden, thi Verden leer og trækker paa Skuldrene og taler om Mørke i dette venlige Huus . . dog klinge disse Klokker i min Sjel, og Noget kalder, og jeg elsker disse ubekjendte Brødre mere end denne Verden, som behersker mig . . Men vel! denne Trang er mig sød i sin Styrke . . jeg vil liste mig til at læse i denne Bog, jeg vil vove at være menneskekjærlig, jeg vil skjule min Andagt . !" Ak, Svage! dette er at komme til Christum om Natten. Og tænker du at forurette, at synde . . „det er jo kun et Øjeblik, en Taare, et Skrig . . jeg vil have Tid til at oprette" — O det er at være mellem Christi Forfølgere om Dagen, og at komme til ham om Natten. Vogter Eder: det er ikke alle Nætter at han er tilstede. Der skal være en lang Nat hvor han ikke er, men hvor Fornegterne mødes og famle, og favne Fortvivlelsen. Der skal være en Dør, som ikke oplukkes om der raabes „Herre! Herre!" før Albarmhjertigheden saa behager. Vogter Eder! Der er en skarp Lja i denne tynde blaa Luft, i denne søde Vaaraande . . herover dig du som *beregnede*, naar du vilde komme til Christum. Det skal falde svært at opgjøre Regning medeet med et henfaret, misbrugt Liv. Da høres Jesu Ord, men ikke venligen som til Nicodemus: „Du Daare — i denne Nat kræves din Sjel af dig!" Det skal falde svært at udrydde Syndevanen, som Mennesket lod opvoxe, tænkende „der er Tid." Da skal gamle Sirach staa hos den gamle Synder og sige: sagde jeg dig ikke: „Ydmyg dig før du bliver svag, og viis Omvendelse i den Tid da du endnu *kan* synde!" Det skal drages tilminde, at der engang var en Dag, en lang Dag med Aar til Timer, hvori Christus sad beredt til at modtage os, til at belære og udruste med højere Kræfter end Sundhedens, Styrkens, Forstandens, Ungdommens og Manddommens egne. Men naar Mennesket besidder disse, *da* er dets Dag, Dagen da vi bør komme til Christum, at han kan lære os

hvorledes den skal henrinde til Guds Ære, hvorledes Mennesket skaffer sig en evig Ungdom i Gjenfødelsen. Da er Dagen, da Jorden kræver din Kraft, Himlen dine Tanker! Da er Dagen, da Jorden raaber: „herlige Mand og Kvinde, hvilke Kræfter har du til at velsigne mig! hvormeget Godt skylder du at gjøre! hvormeget Godt skal jeg af dig modtage?“ — *da*, da Himlene raabe: „en Søn af Os er udrustet — se, der rejser han sig i Støvet, kjæk som det springende Lyn, from som en indelukt Bølge — men han forvilder sig ikke i Verden forat knuse og knuses — Christum søger denne Adam i sin Dag — han vier *Ham* sin Kraft — Han søger Templet, han indgaaer deri — og *da* først udgaaer han derfra i Verden som en Christi Kjæmper, og hans Meeds, han Krafts Lyn bliver lysende, rensende — hans Fromhed liflig, husvalende som dengang da han indledtes til den store Lærer i sin første Ungdom, i sit Daggry!“ — Saa er det, elskelige Christi Lærlinge! tidlig, i vor Styrke, *för* vor Styrke maae vi søge Mesteren — ikke om Natten, skjønt Han ogsaa *da* kjender Sine, og lukker op for den sande Angers Hjertebanken. Tidlig maae vi op at „løbe paa Banen, hvor Klenodiet vindes.“ De graae Dage ere os kun givne til Sejershvile, og Oldingen skal hvile under sine hvide Lokker, som under et tilkjæmpet Fredens Paulun. Om Dagen skulle vi komme til vor Mester: — vi skulle ikke fornegte ham enten for Spot eller Trudsel. I vort Livs Dage, før de mørknes, i vor Kraft skulle vi gaa til ham, der venter os forat styre disse Gaver til sin og vor Faders Ære! Vi skulle erfare, at vi langtfra ere tabte for Samfundet om vi indgaae i Templet — at intetsteds læres Borgerpligterne fuldkomnere end hos ham, som der sidder ventende at vi skulle komme . . komme ideligen indtil Vi vænnes at kalde dette Huus vort fælles Hjem.

Gud, der udrustede Mennesket saa, — der viste Os det udmærkede Fortrin at fødes i dette Huus, og strax uden egen Fortjeneste at kunne arvtage Oplysningen og Civilisationen, som udkomme derfra, og ere dets Ejedeel . . Gud og Christus, der endnu og evindelig er sin Kirkes Hoved, hjemme i dette Huus og virkende i alle de Forbedringer, som derfra udbrede sig paa Jorden . . de fordre friske Guds Riges Kjæmpere,

ænnesker i fuld Kraft kommende i sin Dag. Derfor fødes jo herrundtom Christi Sæde; derfor indlede jo ømme Fordre os alt i vor Uskylds Morgen til Christum; og han lær os, hvad vi skylde Gud, vor Velgjører, og Verden, som vi ulle gjøre vel imod. Og da, naar han har udrustet os, før r han os ud igjen i Verden, at vi skulle øve, hvad gode ræfter Gud, og hvad god Kundskab Christus har givet os. an beder blot at vi flittig skulle besøge ham igjen i det ımle Huus, hvor rundtom nu Forældrene hvile, at han kan ge Byrderne af os og tørre Ugens Sved af vor Pande. Han ver os i Bønnen en Nøgel med til altid at oplukke hans uus, ja hans eget Fædrenehuus — dette i Højden — i Koret et helligt Tegn til at kjende hverandre — og i Naadesıaaltidet kvæger han med et nyt Liv. Alt dette skeer Os, aar Vi komme til Christum medens det er tidlig Dag. Vi dgaae da igjen til hans Arbejde, som disse herlige Mennesker med det dybe Alvor og fromme Frosind, hvis Krafts ellige Gløḋ er Religiøsitet, der maa til for at udrette noget lgavns, og som gjennemvæver selve Armoden og Sorgen med n overjordisk Glands.

Vi føres til Christum, kjære Medchristne, i vor Morgen. kal ikke vor Dag hos ham henrinde? Vor Hu staaer ud i 'erden . . . Nu! Han skal ogsaa didhen følge det unge Blod. ler er det Christus virker: i Vraaerne — didhen følger han lvidenheden og Elendigheden: i Borgene — didhen bringer an Sandheden og Retfærdigheden: i Husene — didhen bringer han Fred og Oplysning og Frihed og Kjærlighed og Dyd; - ja han skal være med dig i din Glæde, at den kan kvæge in Kraft; og i din Sorg, at han kan hviske til den Nedbøjde: „Søn! du skal ikke fortabes, men have det evige Liv!"

Men hvorledes er det? Menneskene indledes tidligen til hristum. Han lærer dem venligen, og langtfra at afskrække e unge Gemytter fra Verden fører han dem selv didind at e kunne virke medens det er Dag, og lade Herrens Gjerning ee — den han lærte dem — og han lærer dem hvorledes altid midt i Sværmen og under Travlheden kunde gjende Ham. Men hvorledes er det? Mange af disse Christarne og Tempelopdragne forsvinde i Verden. — De komme

ikke igjen. Det bliver Aften og de komme ikke igjen. Dagen henrandt, og Spor efter dem findes ikke. Hvor ere disse Unyttige? Ak, En løb efter Rigdom, En efter Vellyst, En efter Forfængelighed, En efter uvirksom Ro! Guds herlige Rustning: Kraften og Frosindet, Haabet og Kløgten forspildes derude. Mesterens Lærdomme forspildes. Sørgmodig sidder Han alene i sit Huus. Det bliver Nat. O, vil endda Ingen komme? —

Mennesker! hvorledes er det med os? Er Dagen henrunden — aftnes det alt, og vi besøgte ikke ham til hvem vore Forældre indledte os aarle. Disse Aar vare dog Kraftens og Livets bedste. Skal der være et tomt Gab eller et fuldt Helved mellem denne sørgelige Aften og hiin søde Morgen. Hvilke Røster bortkaldte os? Nu klinger jo ikke dette Guld — denne Skjønhed rødmer jo ikke — denne Ære er af mat Skin og dette Leje haardt. Vi kunne ikke fryde os, thi vi ere syge — ikke arbejde, thi vi ere gamle. Vi kunne ikke gjenfinde hint venlige Huus, thi vi have glemt Vejen dertil — ikke hiin kjærlige Mester, thi vi søgte ham ikke mens det var Dag, og nu er det Nat. — Elskelige! der er ikke Faa, hvem disse Tanker knuge. Og dog ere disse velsignede, disse der dog komme før den lange Nat. Disse Tanker ere som Engle, den forladte Alkjærlige endnu før denne Nat udsender mellem hine Forvildede, forat lede dem tilbage. Hvor miskundelig er Gud: — i Synderens Hjerte er ogsaa en Tidens Fylde og Frelserengle kunne komme derover raabende: „Hil dig du Benaadede! Herren er med dig du Velsignede! Frygt ikke, thi du har fundet Naade hos Gud!"

Mørk som Johannes Døberen rejser sig hiin Syndserkjendelse i Sindet; men det er ikke denne Selv, denne Kuende, der slaaer Øjet mod Jorden, hyller det i Taarer og Sindet i Forvirring — det er ikke denne Anger med det bøjede Hoved og de vridende Hænder — denne sig selv forvisende Blusel, denne uvirksomme, mørke Syndserkjendelse som er det egentlige Frelsende i Syndesjelen. Denne er det Standsende paa Syndebanen, men ikke det paa en anden Vej Fremdrivende. Den siger: Dagen er henrunden . . det er Nat . . Men den siger ikke: „det er paatide at jeg kommer til Christum."

Den er de mørke Skyer, hvorfra en ny, bedre, lys Verden udgaaer i Menneskets Indre. Derimod tyder den Forvandling, at den gamle Synder vil opsøge sin skyldfrie Ungdom i Templet hos Christum, denne pludselige, tillidsfulde Drivtighed, at Han tør komme til Den, han var borte fra mens Dagen randt, selv om Natten, paa en levende Kraft, paa en Virkning, der er himmelsk somom den ikke opstod i Menneskets Sjel, men kom umiddelbar fra den Alkjærlige. Denne, der pludselig rejser den uvirksomme, i sig selv nedsjunkne Anger til Haab og virksom Kraft, og som vandrer med *modig* Tro imod de Arme som altid ere aabne, det Mesterens Huus som er aabent om Natten — denne er det *alvorlige* Forsæt at forbedre sig — dette der aldrig kan komme ganske forsilde; thi dets Frugt er *Omvendelsens* saliggjørende, som er fød for Himmelens Engle.

Banker kun paa, og der skal oplades! Og ikke skal der blive sagt med Bebrejdelse: Hvi kom I til Christum om Natten? Thi Naadesmaaltidet skal staa beredt i det oplyste Huus, og den venlige Mester være der og sige: „sandelig, sandelig siger jeg dig: uden Nogen bliver født paany, kan han ikke see Guds Rige! Tro paa den ophøjede Menneskens Søn, og du skal ikke fortabes, men have det evige Liv! Ikke skal han spørge: „hvorledes kan et Menneske fødes, naar han er gammel?“ Det skal han vel vide med sig Selv at det Underværk er sandelig skeet med ham selv. Han skal vide det med Fryd, naar han har lært at elske sin Anger, saasom han veed, at den er elsket af den hellige Gud, selv formedelst hans Barmhjertighed og formedelst hans Kjærlighed til Jesum, den Forsoner. Han er indkommen, skjønt det var om Natten . . dog fandt han det han søgte . . Han er indkommen i Jesu Huus, der indbyder alle dem til Vederkvægelse, som syge og sorgfulde ere, som behøve Ro til sine Sjele. Han kom fra sine Irrveje liig en forloren Søn, og fandt en forbarmende Fader. Og did kom den Blødende og Overgivne fra en kjærlighedsløs Verden liig en saaret Stridsmand for at faa den evige Kjærligheds Lægedom for sine Hjertesaar — did kom den Nedbøjede fra sine ubelønnede Anstrengelser som en træt Arbejder i Viingaarden, og finder Lønnen og Hvilen — did

kom den paa Lykkens Hav Omtumlede og finder Tryghed — did den Tvivlende, og finder Vished, den Uoplyste, og finder Opklarelse, — og Alle komme de og lære Gjenfødelsens Hemmelighed — De spørge ikke som Nicodemus, hvorledes dette kan skee; thi de have seet Haabet født af en Taare, Sejr af Sorg, Fryd af Anger, og disse Graae føle unge Engles Vingeklap i sine gamle Hjerter, og de vide at en Morgen skal fødes af denne Nat, da de bankede, og der oplodes, da de kom til Christum, og at denne Morgen skal finde dem samlede evig for Ham inden Alkjærlighedens Arme, ved Albarmhjertighedens Hjerte gjenfødte, friske, ungdommelige i Himlen indledte for Gud af Forsoneren, saaledes som de her i Uskyldsmorgenen indledtes for Christum af Forældrene. Farvel sige de . .

Farvel du Synd som flöj forbi
 i Frydens Frivilklæde!
Farvel du Sorg, som ammed i
 din Angersgraad min Glæde!
 Farvel! Farvel!
Nu uden Sorg og Synd min Sjel
 didind hvor aldrig det blier Kvel,
 vil for sin Mester træde.
 Amen!

I Aftensangen.

Bön.

Gud, vor Fader, du ophøjede Mennesket da du skabte det saa herligen fremfor Medskabningerne; Du ophøjede det over Jorden, ikke ved Svøben, Sceptret over de Umælende, eller ved Sceptret, saa ofte de Mælendes Svøbe, men da du udgjød venlige Smiil som en Afglands af den himmelske Kjær-

ıeds, om Menneskets Læbe, lagde klar Viisdom i dets Øje Eftertankens Skrivttræk paa dets Pande. Du ophøjede nnesket — o Fader, du ophøjede Mennesket; denne Aan'nes Benjamin, denne din skabende Kjærligheds yngste ıertessøn over Jorden. Og endelig ophøjede du ham til nlen mens han dog har Støvet paa sin Isse som under Fod; thi Sandheder anbetroede du ham, der maa gjælde Iimlene som paa Jorden; det Haab, som fryder de Sae, nedlagde du i dødelige Hjerter, til det Guddommeliges enere udnævnte du os, og anbetroede os dine egne hemılige Ting. Dette gjorde du ved den Guddommelige — han, ır har forsamlet os, at vi skulle fryde os ved det Anbetroe:, og benytte os af Tilladelsen at forkynde før hverandre et Dyrebareste deraf, som tilforn var skjult: at Gud og ans Forløsning stedse er os nær. Denne Tro forlade os ke! Forløseren selv og hans Kraft er deri. Den være os ke alene en Vished her i Templet, men udenfore i det færdende Liv. Da er Jesus og hans Kraft, Gud og hans Udndte med os „som Den der egentlig tilhører os,“ ja i de ørke Dage som et skinnende Lys, i de klare som en trofast aand, der leder os saa vor Glæde ikke bliver Synd, vor ›rg ikke Forbrydelse, og som en Velsignelse over alt vort ɔde saa det ei fordærves; men saa at det, der har et jorsk Værd, ogsaa faaer et himmelsk og selve Blodets Glæ:r Saliges Straal-Reenhed. Ja dette er den Hemmelighed, ım er en Guds Hemmelighed, men som vi med bævende ŕyd tør oplade, at Forløseren har kjøbt de Frafaldne Gud en Ejendom, sig til en Ejendom, som han vogter i sin immel dog med nære Blik, og ikke lejet os, saaat vi vel en tund blive hos ham, men siden forlade ham somom noget øjere kaldte os. Nej, *saaledes* er ikke dit Blod rundet, ellige Forløser! Sandheden henrinder ingensinde med Blodet Sandet. *Derfor* lyder ikke din Tale, at vi skulle høre paa en som en Torden eller en Musik, der vil forsvinde. Derır anbetroedes os ikke Hemmeligheden om den Alretfærdies Barmhjertighed, forat vi skulde egges til at vide *mere* m det Ubegribelige, og vente paa Dem, der skulde kunne ›rtælle os det. Derfor er ikke Forløserkorset blevet et hel-

ligt Tegn forat vi kun i Angstens Øjeblik skulle klynge os dertil; men forat vi aldrig skulle forlade det — forat vi skulle støtte os dertil, naar Verden hænger sine Byrder paa os, og forat vi skulle see det som *den* Hyrdestav, du endnu og evindelig løfter over Menneskeheden, over Jordens Bjerge af Bekymringer og taarnede Skyer — af gjøglende Fristelser.

Se, derfor ville vi vogte paa dig vor Frelser! thi *du* gaaer foran os — vi ville høre efter *din* Røst: thi *den* er ikke forstummet i Aarhundredernes Drøn; — vi ville see efter dit Kors; thi *det* er ikke flitrende med Tiderne eller nedbøjet af Ælde, men knejser imellem christne Millioner — vi ville overlade os til *din* Ledning, thi *du* er Lyset og Sandheden og Livet — denne Guds Hemmelighed, som ikke skyer Forstandens aabne Øje, og som vi ville forkynde indtil den ikke er skjult for nogen af dem, Gud ophøjede til Menneske-Kald og Rang, og *deri* forjettede himmelske Hemmeligheder, (mens selv mange af Jordens ere skjulte), og Sandhed for Evigheden — i Vildfarelsernes Verden, Rigdom midt i Armoden, Frihed under Trældommen, og Fred og en salig Vished, der ligner Englenes, mens det kunde *synes* at det græssende Dyr eller Spurven paa den nøgne Kvist eller Fuglen paa den stormdøende Bølge har det bedre end mange af Disse, der saa herligen ere kaldede — Amen. Hør os vor Fader o. s. v.

---

1 Cor. 4 C. 1 V.

Huusholdere over Guds hemmelige Ting? Guds hemmelige Ting? Præsten i sit Purpur er det ikke alene; — ogsaa os alle ere mange Guds hemmelige Ting anbetroede: baade de fælles Religionens og Menneskehjertets særegne: Salighedshemmelighederne, som nedlagdes deri skjulte som Sædekornet, der dog indeslutter det prægtige Træ, den glimrende Plante i sin lille sorgløse Skal, og aabenbarede sig kun for Gud og for dem, der ligeledes begavedes. Eller dæmrer der ikke en sød Hemmelighed imellem Menneskehjertet og Gud i det Øje hvormed den Barmhjertige vender sig bort fra den lindrede Nød, fra sin Gjerning, at den ikke skal smigre ham?

Og *i* Stefanens Blik, naar Steendyngen højner sig? Paa den Retskafnes Pande, naar selve Miskjendelsen forgjæves eggede ham, og han trækker sig tilbage med sin Dyd i sin ensomme Krog? Tilvisse, det var ilde, om vi ikke vedgik Alle at have saadanne Hemmeligheder, fast vi ikke ville udtale dem og ikke kunne det uden at berøve dem den bedste Deel af deres Fryd. Men hine fælles? De ere fælles for at de skulle meddeles. De tiltage i Dyrbarhed derved. De ere Hemmeligheder i *den* Forstand, at de aabne os Guds Væsens Dybheder og lære os at elske den forfærdelige Alretfærdighed, for hvis Aasyn Synderen som Fnugget i Flammen forsvinder — forsvinder for at optages af Alkjærligheden.

Men mellem hine fælles Guds Hemmeligheder lader os meddele hverandre, Christi elskelige Venner, den herligste: *at vor forevigede Frelser, hvis* Spor ikke fandtes paa Bjerget, *dog er over os, med Os, med Sine fra Daaben* og indtil Verdens Ende. Lader os ikke glemme dette! Hvor skræksomt for den Onde — Intet er trøstigere og frydfuldere for den Gode end Tanken, at en højere Verden omgiver ham, at han kun er blind en Tid for dens Straaler. Og nu, at det Højeste dog overalt vogter paa vore Skridt, og lader Intet af hvad der rører sig paa Hjerternes Dyb undgaa sig? Elskelige, skulle vi forfærdes? Med en saadan Frygt maatte vi heller forfærdes over at vi bare Navn af Christne og dog kjendte saalidet til Ham, der græd over Synderstaden og ikke dømte Synderinden. Han er ikke over os for at nedknuge os om vi falde, ikke med os for at tordne os Bebrejdelser i Ørene. Han er med os for at tale venligen med os ved Dagen i det lyse Tempel, ved Natten paa vort enlige Sted som med Nicodemus, ja for at tale venligen med os endog da naar vort eget Hjerte skjælder paa os; og først efterat dette har hørt op med at kunne bebrejde, tier den kjærlige Røst.

Saaledes er der visselig intet frygteligt i at den Helligste er med Os — Han, der kjendte Menneskenes Svaghed saa vel, der ynkedes over de Forblindede og som bad for sine Fiender medens de gjennemborte ham. — *Dette* er en af de Guds Hemmeligheder, som ere os betroede, at vi vide *det* om

de Forevigedes Liv, at de iagttage Følgerne af sit Virke, at de see Høsten af sin Sæd. Forsoneren da, for hvis Blik Tiden ingen Skranke har, han veed, mens vi bedrøves over at Menneskeheden i de lange Aarhundreder ikke har gjort sig bedre Nytte af hans Fortjenester — han veed, at den *ikke har vidst* at gjøre sig den bedre tilnytte — han øjner Enden, hvor vi kun see Ledene — og naar han seer alle disse Velgjerninger som dog ere tilflydte Menneskeheden af hans Fortjeneste og som, i større Sedelighed, Frihed, Oplysning, Menneskekjærlighed og al menneskelig Uddannelse ligesom lysende Grene udskyde sig fra hans Kors over Jorden .. o! *da* mindes han ikke, at dette tyngede, at Vunderne gik indtil Margen, *da* er dette en herlig Deel af hans Salighed, *da* er hans Erindring Sejer, og sejrende gjentager han „visselig der skal vorde een Hjord og een Hyrde!" og han opgiver os ikke, fordi vi endnu ikke ere fuldkomne og Værket end ikke fuldbyrdet, men han er med dette, der fuldbyrdes gjennem os, saalangt vi leve i Tiden, *med* os alle Dage indtil Enden.

* *
*

Elskelige — denne Guds Hemmelighed kunne vi ikke give Slip paa. Tiden har stadfæstet den. Gjennem de stridende Kirkers Larm og gjensidige Forbandelser lød altid den sande Menigheds Broderhilsener, tonede altid fra Land til Land den søde Hemmelighed; „Forløseren er med os." — Saa betydningsløst er dette ikke, at den bethlehemske Krybbe har opløftet sig til alle disse Christenhedens Kathedraler. Saa ussel er ikke Menneskeheden, at det skulde være uden Mening, at dens bedste Nationer samle sig i *dem*, og tage Navne derefter.

Dog er i Menneskeaanden, som vi sagde, Hemmeligheden om Christi Nærværelse, dybere indskreven. Thi deri ligger Troen som en Nødvendighed, at de Henfarne med frigjort Aandeblik fra deres himmelske Højde kunne i *eet* overskue deres hele forbifarne Liv med alle dettes Handlinger og disses Følger, ja Tankerne i deres Vraa, disse ufødte men dog avlede Gjerninger, Idrætternes ufødte Fostre. Selv Lastens nidkjære eller døsige Træl kan ikke unddrage sig fra denne

Tanke, fast at han ikke lader den klarne til Tro. Den hænger over ham som Lynet paa den endeløse Hede. Som de stedse fremskyllende Bølger paa Stranden vender Anelsen, overskyllende hans Forbrydelsers Vellyst, tilbage: at ogsaa ham venter paa som Aand i Arv et frigjort Blik for hvilket Gjerningerne i deres lange Følgerækker ville oprulle sig som Linjerne i et forbrydersk Brev, der troedes tabt men under Dødstrudsler holdes for Øjnene. Stundom, som naar en Slange skydende over Vejen forfærder os, gjennemskjæres hans onde Beregninger uvilkaarlig af Tanken, at disse Slanger, han ynglede i sit Hjerte og lod udkrybe i Støvet for at dræbe og forgaa, i jammerfulde Følger skulle yngle i Led paa Led en Vrimmel, der forfølger ham hisset. Pludselig træder Rædselen frem fra hans Sjels Baggrund, at Synd ej døer med Støvet, at Skjændsel kan overleve selv jordisk Ære, hvori han maaskee hylledes, at Bedrageriets Regninger kunne gjælde selv der hvor Guld ej gjælder, at Nag ikke standser ved Graven. — Og i den dydige Sjel udtaler samme Hemmelighed om Aanden sig i en liflig Anelse, som den har uddannet til sin skjønneste Tro, saa den veed, at den hisset med salig Forundring skal see hvorledes den dernede i Støvhjertets Snare *kunde* føle og *ville* som den i sin Himmel tør vedkjende sig at ville — at den Retfærdige skal see sine Veje udbredte saaledes som han *vandrede* dem, og gjenfinde sine Spor paa den trange Sti han gik, vigende ikke af til højre eller til venstre — at den Højmodige skal undre sig over at det Offer, han ansaae ringe, den Kamp, der er forsvunden, disse Sukke af en bekjæmpet Egenkjærlighed, han ikke mere fornemmer Smerten af, har hensat ham mellem saa rige Salighedsfrugter; at den Strid, Højmodighedsofferet kostede den Dødelige, har efterladt saa sød en Klang i Engelens Minde; at et underkuet Ønske, et Forsoningshaandtag, en liden Opoffrelse, et Øjebliks Handling men ikke et Øjebliks Beslutning, har kunnet udstrø slige Velsignelser paa Jorden i et forbedret Fiendehjerte maaskee, i gjenrejst Fred og alle dennes Følger; og at selv disse Ædelhjertets mindre Træk kunne tegne ham hans Himmel saa skjøn. —

Udenfor Menneskesjælen selv trænge vi da ikke at hente Vidnesbyrd om at Aanden overskuer og er nærværende ved sit forbifarne Livs Følger. Den Gode skulde give Slip paa sin Salighed, den Onde paa sin Forbedring, om det ikke var saa.

Men nu den Bedste, den Retfærdigste, den Højmodigste, den Ædleste — Han der turde sige: „Hvo af Eder kan overbevise mig om nogen Synd" og „Jeg har givet Eder et Exempel, at ligesom jeg gjorde mod Eder, skulle og I gjøre" — Han, der drog om og gjorde vel, agtende alene den himmelske Ære og velsignede dem, som bandede ham, bad for dem der hadede og forfulgte ham indtil Korsdøden — Han, der leed alt dette i sine fagre Aar og Alt for Andres og for en Sandheds Skyld, som kun gjennem fjerne Tider skulde sejre . . . hvilket Liv, hvilken Velsignelse af sit Liv har ikke *Han* fra sin Herlighed at anskue? eller bør og kunne vi tænke os denne uden saa saligt et Skue? og er *deri* ikke *Nærværelse*, Forbindelse mellem den Højestes Himmel og den lave Jord, Opfyldelse af Udsagnet: „jeg er med Eder indtil Verdens Ende." — Denne Guds Hemmelighed, som da er bekræftet baade ved hvad vi vide udenfra og have seet og ved hvad vi vide med os Selv. — Hellige Christus, guddommelige Forløser! Du er med Os. Din Hjord har ikke menneskelige Hyrder alene, men en himmelsk, for hvem Aanderne bøje sig. Du er hos Os, mens du er hos din og vor Fader. Du er hos Os som Han: kraftigt skjønt usynligt, nærværende skjønt der hvor Aanderne dømmes! —

* * *

Vi ville vogte denne Hemmelighed som Klenodet — det vi vel vise med Glæde, men ængstligen fastholde og ingensinde henlægge. Den er os for *dyrebar* denne Tro, og netop *fordi* dens Sandhed bekræftes af vor Aands Natur og *fordi* Fornuften i al sin prøvende Strenghed ikke kan dadle vort Hjertes tilsyneladende enfoldige, men dybsindede, kostelige Tro, at Christus den Guddommelige er med os. Tør vi vel berøve ham Deel i alt hvad Godt, der udspringer af vor Christendom? Der tør Ingen sige: „sæt mig i en Ørken som

Barn mellem Vilde, og jeg skulde dog være sedlig, mit Familjeliv fromt, mine aandelige Kræfter ligesaa udviklede, min Kamp uden Vildhed, Freden viet, og denne igjen al Uddannelse — eller mellem Afgudsdyrkere, og jeg skulde dog kjende den eneste sande Gud, og vide at gjøre hans Vilje; jeg skulde dog paa Fædrenes Val, mellem hevneggende Landsmænd, ved Blodaltret kjende og øve Budet at tilgive, at give Gud Hevnen, at nøjes, at foragte de taabelige Skikke, at være et godt Barn, en god Fader, at opdrage mine Børn vel, at ære Pligterne og det Hellige. Visselig, om Nogen sagde saa — *han* kjendte ikke Menneskene saaledes som de have været og ere, overladte til sig selv, under Lidenskabernes, Overtroens, Vildhedens, ikke Guds Viljes, Fornuftens og Lovens Herredømme; og han kjendte ikke Menneskene saaledes som de kunne blive og ere blevne under Christendommens milde Vejledning, under Christi *fortsatte* Varetægt, under hans Hyrdestav, *den* med Korset paa. —

* * *

Forældrenes Dyder leve i deres velopdragne Børn.

Mesteren lever i sit Værk. Hans Storhed er nærværende hos Efterslægten. Lovgiveren lever *i* sin Lov. Hans Viisdom raader paa Efteralderens Thingsteder. I Aarhundreder, i Aartusinder udstrække de sin Virken forlængst efterat Fnug af deres Støv ei mere findes. Christus lever i *sit* Værk, men ikke i et, der gjennem Ruinens prægtige og forfærdende Fortærelsens Overgange skal lade sine Dele hensmuldre til Næring for lave Mosser, eller under Smagens Omvexlinger fra en Tid at have været en hensat Raritet, see sig omsider agtet ringe som det Støv det bedækkes af. Han lever i sine Love, men ikke i saadanne, som sednere Viisdom kan forandre fast de bleve Evigheden tilsvorne af en kortsynt Tid og virkeligen erholdt Ålderens Ærværdighed. Hans Værk fuldendes først den sidste Dag. Hans Love ere Evighedens, og Livet af denne tilsvorne. Han lever i sin Lære, i Christdaad og Aand, i alle de Forbedringer, som udspirede og udspire deraf evinde-

delig, han seer sine Bekjendere og er hos de Trofaste saamange de leve, saamange de døe indtil Verdens Ende.

* * *

Den fraskille sig, som ikke troer denne Christi Nærværelse! Han har ikke Øre for sin egen Aands Røst, ikke Øje for det som skeet er og skeer. Han fraskille sig som den Særsindede, der skyer Menneskene og vandrer vildsom om paa de ensomme Høje. Han nærme sig ikke Christum, naar han aabenbarer sig for det troende Angerhjerte i en til det Inderste følelig Nærhed, i himmelsk Højhed og Kjærlighed i sit hellige Naadesmaaltid. Han bære sit betyngede Hjerte om med sig! Han prøve disse sine egne Kræfter, som forsmaa en Forbindelse med himmelske! Han vandre i sin stolte Ensomhed! — Det christne Tempel skal ikke være ham nogen Samfundets fælles Arne, noget Brødrenes hellige Sted, hvor de afvælte Dagenes Byrder. Hans Sorger skulle ikke lettes; hans Glæder ikke deles. Fremmed skal han være i Kirken og i Verden, som har knyttet sig til den. Han forlanger jo at være alene; thi selv Den, der er hos Mennesket, naar Verden og Alt dens forlader det, maa jo ikke være med ham.

Ak, Ulykkelige! mon du ikke engang skal føle Trangen til hans hjælpende Nærhed, naar Syndebyrden er voxet dig ret tung paa Hjertet? mon du ikke engang skulde røres af en vemodig Smerte, liig den gamle Erindrings, som pludselig vender tilbage, naar du vandrer forbi de christne Templer og hører den fromme Sang der og seer Menneskene at udvandre med et skinnende Haab i sine Aasyn, eller naar du maaskee selv der tilfældigviis hører Christum gjennem sit Ord tale endnu som i hine Dage: „kommer til mig Alle I, som Syge og Sorgfulde ere; Jeg skal give Eder Lise!“ — Ak, visselig, nær skal dette Spørgsmaal „kalder han mig? Er jeg ikke Syg og Sorgfuld?“ være din Sjel.

Men ikke alene disse Haarde synde imod Christi Hyrdetroskab. Ogsaa den Letsindige, der kun i Nødens og Angstens Stund mindes Hemmeligheden om hans Nærværelse, synder derimod. En fornøjelig Stund, en liden Vinding kunne de ikke give Slip paa for Christi Skyld om hans Sag

sker det. Men saasnart deres Himmel morknes — ja, da pejde de med Taarer, om de ikke kunne see Frelserkorset dens Skyer, da søges til Templet, og de opbygge ham i dees Hjerter smukke Templer af herlige Ord, men Ord der igner Sandet i Flugten — da søge de Christi hellige Nærhed Naadesmaaltidet, og bekjende, „dette kunde ikke Mennesket undvære, denne nøjere Forbindelse med Gud og Christus end Mennesket selv kunde give sig — o, nu er min Sjel reen og et som Fuglen, der svinger sig fra Badet!"

Nej, Dagen efter Nadveren er Christus dem ikke mere nærværende, Dagen efter at Naadestraalen faldt paa dem ere de nedrodede i deres gamle Synder. Jesu Hyrdetroskab er lønnet med Lejesvendetroløshed. Han er med Kirken, sige de, men hans rene Øje maa ikke følge mine Stier. *Jeg* er et svagt Menneske, uden dén Ufortrødenhed, som han æsker af sine Arbejdere, og som jeg erkjender er nødvendig for at hans Gjerning kan fuldkommes.

Men, Elskelige! saaledes er ikke den Guds Hemmelighed om Christi Nærværelse, at den lader sig tyde og tøje som Enhver vil have det. Det er ikke, som Overtroen vil, at den er bunden til Billederne og Crucifixerne; ikke som Vantroen vil, at det er kun en smuk Talemaade; ikke saaledes, at han kun er nærværende i og *for* den *hele* Christenhed. Med *enhver* sand Christen er han — og krævende er han med — ligesom han er med alle Sine eller sin hele Menighed. Dette er en Tro, som *vel* forlener Kraften til at tiltræde Himmelfarten gjennem et møjsommeligt Liv, til at være ufortrøden, til at hede Løgner for Sandhedens Skyld, til at pines for sin Kjærlighed, til at dø for det evige Livs Skyld, til at udrydde de onde Torne for Livsens Krones Skyld, til at vandre selv Christi blodige Fodspor for det himmelske Æressædes Skyld hvortil de føre. Dette er en Tro, som har Forstandens Klarhed, Begejstringens Varme, Skjønhed og Styrke. Dette er en Tro, som ikke kjender Mismod, men selv i Undergangen Sejeren og forud Melodien til de Forherligedes Glæde. Dette er en Tro,

som i Muld tör spidse Öre
for Guds skjulte Ting at höre,

fast de klinge fjernt ifra;
som tör frejdigt Öret sætte
til sin Frelsers Mund — forjette
skal han mere Fryd endda
i et himmelskt Ephata.

Med den Tro har Ensomheden intet Skrækkende, den myl-rende Mængde intet Forvildende, vor Glæde ingen Vildhed og dog tvangløs som Jesu i Cana, vor Sorg ingen Fortvivlelse, vor Religiøsitet intet synligt Frastødende. Naturligt og let som Blomsten sin fagermalte Kalk for Solstraalen udfolder det Herlige i Menneskeligheden sig under det Guddommeliges Indflydelse. Ingen falsk Selvforagt fortrænger den ædle Selvfølelse, som er en Slave i Kraften for det Gode; men denne spørger ikke efter Basunernes Bifald og Rygtets Vidende om Christsindet og Christdaaden, naar der er et saa ypperligt Vidne hos som han, „der kjender Sine og kjendes af Sine," og som ikke bestikkes af noget „Herre! Herre!" Ingen fremtrænge sig, men hver veed, at han har Plads i Christi Tempel, om ej som Pillar, dog som Kalk eller Steen, der er lige nødvendigt for dette hele, hvori Frihed, Sandhed og Kjærlighed skal dyrkes og øves — dette hvorpaa endnu bygges og hvorfra Mesteren ingenlunde er borte.

Hans Aand er derover. Hans Aand er i Fremskridtene. *Den* maner. Den *maner* gjennem Ordet og Menneskehedens Herlige. Fremad til Sæde Retfærdighed! din Fod er fast, dit Trin bør at høres. Hvi lister du dig da sagte, med dit aabne Aasyn ludende somom du ledte efter noget i Støvet, blinkende somom Noget havde forblindet dig, irrende til Højre og Venstre mens du dog har kun *een* Vej? Han maner: Sandhed tilmæle! her er din Talestol! hvi er du tvetunget imellem Sværmen, ængstligt hviskende mellem de Mægtige! Saae du Noget der forstummede dig? Isandhed *disse* vare Blændværker disse blegnende Fagersyn, som engang tryllede dig: Bagtalelsen en Vind der hvirvlede i dine Fodspor, Hadet en Torn som rev et Uldfnug af din Kappe; Armoden — nu det er ikke det bekvemme Huus du saae i Frosindets Udsigter, men der er en venlig Vært i *den* Hytte og en herlig Udsigt til den anden Side. *Han* maner: Menneskekjærlighed — har du

alene en Haand for dine Venner, for dine Lige — se! her er en Fiendes — der er Flammer i hans Blik imod dig, dog er det mildt mod de andre, dog er han ærlig i sit Fiendskab og hans Vredeslyn tændtes i Vildfarelsens Taager — eller han staaer der, han tør ikke see paa dig, men hans Hjerte banker efter Forsoning . . . Der er en fattig men retskaffen Mand — har du ingen Haand for ham, ingen uden hvor Verden ikke seer det? Der er den Forførte — vogt dig for et vredt Øje! den Faldne — vogt dig for at sætte Foden paa ham og sige det er retfærdigt! Der er et Folk — Aarhundreders Trældom staaer ipræget dets Millioner Aasyn — Sløvheden har sit matte Blik, Armoden sine Furer, Fejgheden sit kraftløse Muskeldrag, Lumskheden sit blinkende, i Rolighed flux stilnende, Blik, Raaheden og Usedligheden sine arvede Træk — en ødelagt Menneskehed — Menneskekjærlige, om dit Blod bruser, om dit Sind oprøres, og om din Taare ligner mere det sydende Kul end Smertens dulmende Dug — det skal før være dig tilladt end et koldt Skulderdrag og Bemærkningen: „de trives derved; thi de ere ikke vante til andet.“

Han maner: Veldædighed, mæt dig ikke, søg ikke en Vellyst i dine letflydende Taarer! *Der* er Elendigheden — udstræk din Haand. Væmmes du ved Nødens Vraaer? Dog maa du bo der som Faklen i Natten. Du elsker Vintren? Elsker du den, naar du møder de nøgne Been paa Isen? Du elsker Somren? Voger du dig ind i de trange Stræder, naar Døden hænger i den lumre Luft? Fulgte du Betlerstien? Den gaaer der hvor Sneen fyger. Men godt er det at sidde i det lune Huus i den klare Stue. Mange salte sin Mad med Graad paa den aabne Vej. Men den kan lee for hvem Fadet ryger ved Arnen. At vandre med Stormen, naar Folk holde sine Hunde tilhuse, at toes af den kolde Høstregn, og tørres af Snoen — det kan lade Hjertet sygne i Livet. Men godt og sundt er der i det tætte Huus og at varme sig ved Arbejde, hvis Frugter tilhøre os selv . . Veldædige! Christus maner dig til Bøn: „Giv os i Dag vort daglige Brød“ . . Vil du ikke lære hine Arme ogsaa at bede den med Fortrøstning? Talte du dine Kapper imellem de Nøgne, og fandt de tvende,

og deelte du? Veldædighed, har du ingen Hemmelighed fo Verden, ingen mellem dig og Gud?

Han maner: Forsonlighed, hvi sætte dit Stevne paa Kirkegaardene? Livet hører dig til. Du er dets Vunders Læge Hvad skal Lægen med sin Balsam ved den lukte Kiste? Hv saa silde ude, du Engel fra en bedre Verdens Morgengry, der er hidfløjen forat udryste din svalende Dug over vor Dag, naar den brænder, naar de stridige Kræfter svede imod hverandre? Ve! hører du Forsonerens Røst ,,forlad os vor Skyld som og vi forlade vore Skyldnere" først naar Klokkerne ringe over dit Had, naar de dybe Drøn — som paa Dødsenglens Vingeklap bringe Budskabet om din Fiendes Henfart forbi dit Huus? Seer du dens Kors, som bad for sine Mordere, først i dets sorgfulde Afbild paa din Uvens Grav? Du udstrækker Armen for seent efter det sorte Tog, som bevæger sig gjennem Gaderne. En Sol, hvis Buer vare lange, er gaaen ned over din Vrede, og det er uvist naar du atter skal kunne hilse dens Gry. Forsonlighed, der bad paa det blodige Bjerg for Jordens Aasyn, du maa ikke saa tidt være alene at finde i Gravlundene, under de dunkle Træer, søgende ængstligen een Grav, paa een Indskrivt heftende de sky Blik. Menneskehjertets veneste Blomme! Christtaare! vox ikke alene saa bøjet paa Gravene; thi du tilhører Livet og det kan ikke undvære dig, og hisset skal blive nok at sone hos Gud, om ikke Sjelene skulle kræve hverandre til Regnskab.

Han maner: Mildhed! blues ikke over at du kaldes Svaghed og forvexles med denne. Som Strenghed er Retfærdighedens Højre, være du dens Venstre! Klippen styrter ikke mere ned under de Blommer, som klatrende fæste Sæde i dens Væg end Kraften forsvages af dig. Til Dommersædet er du ikke kaldet; men din Plads er nær derhos, og som Frelseren tør du skrive i Sandet dine Tanker under den steenhaarde Lov. Din Plads er imellem Synderinden og Steenhoben. Intet Forbrydelsernes Skjold, men et Spejl, hvori Retfærdigheden opdager, naar dens Bryn rynkes formeget, naar vanzirende Vredestræk overfare dens Pande. Mildhed! — ikke let at opdage mellem stærkere Dyder, som Christus ogsaa kræver, men denne christelige Dyds Virkninger ere dog

ore og de christne Samfund kunne ikke undvære dem. Du hører Christsindet ligesom Tækket det skjønne Ansigt. Tilitteviisning er din Tale, Trøst dit Sprog. Paa Børneopdragelsen i Husene som i det stille Samfund maa du udøve din idflydelse ligesaavel som Alvoret — ja hvad er du andet end lvorligheden, forherliget som Christus til ikke at lade sig verile, til at lindre, trøste, vejlede og velsigne?

Han maner: Oprigtighed, tal! Ærlighed, handl! Fred bo Husene! Forstand raade! Viisdom være Kraftens Øje, Fromied dens Hjerte! Gudsfrygt være Samfundenes Første, Forbedring deres Sidste! Dyder, gjører eder gjældende: Vaagner alle I ædle Kræfter!

Han maner:

Spörg ikke, naar der svedes skal,
din Haand, som hader Möye!
ej Foden, naar fra dybe Dal
du skal bestige Höje!

Lad Kjödet sige hvad det vil,
naar Aanden siger andet.
Böd den end: „gaa igjennem Ild!"
— det gik til Fædrelandet.

Men veed den ej hvorhen — til Gud
dig Christus Vej vil finde.
Thi han er nær; og kan hans Bud
ej höre selv den Blinde?

Der maa ingen Slummer være; thi Arbejdernes Slag lyde i det ufuldendte Christtempel, og dets Buer ere ikke sammenkjedede endnu. Taget er ikke sammenhvælvet end. Den sidste Aftenrødme er dets sidste skinnende Plade. Da lyder Mesterens sidste: „det er fuldbragt." Og Jordens Henfarne høre det og see det og sige: „visselig han var med Sine indtil Dagenes Ende." Amen!

Christsind i Landfarsot,

Prædiken i Ejdsvolds Kirke, 21de Tref. 1833.

Forord.

Herre! Du kommer med Tiden i Din Haand, med en Prøvelsens Tid. Men over Tiden er Din Viisdom og vort Haab, Barmhjertighed i Dine urandsagelige Domme, og til de salige Højder gaae Dine usporlige Veje. Som Regn og Solskin falde onde og gode Dage. Men *trofast er vor Gud, som ikke lader os fristes over vor Formue, men gjör baade Fristelsen og dens Udgang saaledes, at vi det kunne taale;* og *Alt tjener dem tilgode, som tjene Gud*. Derfor ere vi ved godt Mod paa en god Dag og tilfredse paa en ond Dag; thi Gud har gjort denne ligesaavelsom hiin. Og vi hilse Dig Herre, naar Du kommer, med Apostelens Frejdighed: „Dig alene, vise Gud, være Priis og Ære i al Evighed!"

Det skal være vor *Tröst,* vor eneste og sande, om vi have vort Sind beredt til saa *med Sanddruhed* at kunne bede i Ve som i Vel, i Alt hvad Dagene bringe; thi *da* forvirres ikke for vore Øjne hvad der skeer til blinde Hændelser, til uundgaaelige, forfærdende, fiendtlige, knusende Skjebner, men det staaer klart for dem, at Alt er kun den helligste Viljes Fuldbyrdelser. Det skal være vor *Höjhed* om vi bede saa med Sandhed; thi de rolige Engle have ingen skjönnere Lovsang end denne Bøn, som synes at tilhøre Tilværelsens Fuldendelse og at være al Erfarings ypperste Viisdom, Ende og Krone, og dog kan Mennesket i sin Elendighed, i Støvets tumlende Færdsler, opløfte sig i den og fornemme det Guddommeliges Sejersang i et skrøbeligt Hjerte. Det skal være vor *Lykke,* og den eneste som ikke vakler, om vi bede saa med Sandhed; thi *da* skal intet Forstyrrende være i Tilskik-

elsernes Omvexlen; men Sjelen være rolig selv under det vorfor Støvet skjælver; og Herrens Tegn skulle staa klare ›r det grædende som for det smilende Øje. Lader os bede aa, lader os saaledes hilse Gud, om Han kommer i Forfærelse, om Hans Vilje gaaer igjennem Livet som Stormen gjenem Ørkenen, naar Alt maa kaste sig ned for ikke at fortæres. Det skal være vor sejrende *Kraft* i Ulykken; thi i disse Ord ır der Besindighed til at raade den imod og Erkjendelse af ;udgivne Evner dertil og Tiltro og Haab, og dog den Ydmygıed som giver Gud Æren. Ja, lader os bede saa, at vi maae 'aa den skjønneste Erkjendelse i Himlene som paa Jorden: *at vi elske Gud mere end Hans Velgjerninger.* Giver vor Samvittighed os denne højeste Ros, da skal vor Forstand ›ekræfte os denne herligste Sandhed, at alle disse Skjebnens Tordenslag kun ere Højtidshilsener fra Guds Himmel, der senles os for at styrke, belære, prøve og kalde os. Amen!

Joh. 4 C. 46 V.

„Herre, kom ned før mit Barn døer!" — dette Raab høres nu i Landet; thi Døden er udsendt i sin Vælde.

Den stærkeste af Verdens Magter,
Dödsengelen fra Gud udfoer,
og mejende han gjennemjagter
i Landfarsot skrækslagne Jord.

Døden er udsendt. Ingen veed over hvilket blegnende Hoved den i næste Stund skal suse. Derfor raabes der fra Mange: „Herre, kom ned før mit Barn døer!" — fra ømme Forældre virkeligen over kjære Børn — fra Den, hvem et Haab, en Plan er som et elsket Plejebarn — fra Den, der nærer en pligtmæssig Kjærlighed til Livet som en dyrebar Guds Gave, som fra Den, hvem dette Liv var Skjødebarnet, mens Tanken om hint højere letsindigen forstødtes.

Der foregaae velgjörende Forandringer i det menneskelige Sind under saadanne Omstændigheder. Gudsfrygten viser sig i sin rolige Højhed; Retskaffenheden fejrer sin Triumf

— den, den aldrig søgte; Redelighedens rolige, stille, sikre Trin høres gjennem en Verden, af en Verden med Ærbødighed, som sjelden erkjendte den; og om Fromheden har nogen Glands, da har den den da. Som den vesle Blom i Mosen staaer rolig, end ej rystende Duggen af sit Bæger, medens Stormen farer over den, brydende Træernes Kroner, saaledes da det fordringsløse Retsind; — og Verden, som seer det, troer at have fundet noget Nyt at beundre. Skjønt man skulde tro, at hver havde nok med at betragte sig selv, er det dog saa, at Menneskene under hine Omstændigheder skarpest betragte hinanden, mere for at søge gjensidig Trøst og Fatning end af den kolde Betænkning, at de da ere lettest at udgrunde. Da er det, man finder hos Andre og hos sig selv, hvad en god Samvittighed har at betyde, hvad Værd der er i altid at være paa det Rene med sig selv, med Gud — da er det man seer Ærgjerrigheden sagtne i sit alle sædelige Hensyn kuldkastende Løb — Guldbegjæret vælte sig fortvivlet paa sin Dynge — Bedraget at famle i sine Regnskaber — da forstummer Latteren over det Hellige, og Folk sees i Gudshuset, som aldrig saaes der før, og Hostien er bleven til Kjød og Vinen til Blod — da staaer Omvendelsens blege Dagskjær paa Letsindiges Aasyn, hvis Tanker aldrig vare over Jorden, hvis Øje aldrig i deres Barm — Vellystens Træl betragter skjælvende sine udmargede Lemmer — den Hovmodige er bleven spag — den Tyranniske folkelig — Ubarmhjertighedens Lader aabnes, og den Gudløse tænker førstegang med Alvor paa sit Liv — dette, der nu er usikrere end hans Tro, Løve og Ærlighed nogensinde var. Kort — Forvandlinger foregaae som om Gribbene svævede omkring i de Duers Fjedre, de have myrdet. Men den Dydige? — agtbare Christne! vi have seet, at *Han* forblev rolig, uforandret i en Ro, som tilhører den evige Salighed, af hvem endeel har forud nedsænket sig i hans Sjel. *Han* sørger ej som Den, der intet Haab har. Hos *Ham* er Mesterens Under allerede forlængst skeet, at de brusende Bølger ere stillede. *Ham* vækker den almene Fare kun til højere Borger- og Menneskedaad. *Hans* Dødsfrygt er kun pligtmæssig Omhu, og rolig og høj som et Orgel lyder

mellem Sukkene i forhøjet Begejstring hans Røst: „Dig alene, vise Gud, være Priis og Ære i al Evighed!“

Ja *Han* er det, som betimelig har lært sit Hjerte den store Kunst i Ve og Vel med Sanddruhed at bekjende, at Gud alene, den Vise, være Priis og Ære i al Evighed. Det er saadanne Mennesker, som have den sande Storhed, der i Ulykken aabenbarer sig. De have Kraften til at holde Samfundet sammen selv i bristende Undergang. Og midt i den Beundring, som førstegang ydes dem, give de Gud Æren; og slaae disse Øjne ned, der vare lysende Stjerner, da Sorgens Mulm var som tykkest og Ødelæggelsen rasede deri som værst — disse, der tilstraalede de Svage Mod, Samfundet klogtig Hjælp, og i hvis milde Alvor hine ængstede Syndere læste, at nu og altid er Omvendelsens Tid, om Sjelen blot er rolig nok dertil, og ikke gjemmer det Fordærvelsens Forsæt at fortsætte som før blot Faren staaer over.

Saadanne Forvandlinger pleje at foregaa i de menneskelige Gemytter; og de ere velgjørende, thi de ere jo ikke andet end *en skjærpet sædelig Tilstand som indtræder hos Gode og Onde til Frelse af Menneskets Bedste*, medens dets skrøbelige Deel opgives. Selv under den Raahedens og Uvidenhedens virksomme Forfærdelse, som lader Hænder og Sjelekræfter synke, anseende Sotten som en himmelsendt Syndestraf, hvem det er en unyttig Formastelse at modsætte menneskelige Kræfter, forglemmende Jesu Ord om hine der faldt under *Siloams* Taarn og mistydende „at vi skulle kaste al vor Sorg paa Gud“; — selv under denne sløve Fortvivlelse, der ansèer og gjør al Hjælp unyttig, er en Selvprøvelsens Forvandling foregaaet. Tingen er — bevægende sig i en Cirkel, er den, efterat have prøvet Ulykkerne og vel prøvet, men for hurtig forkastende Midlerne, standset ved den samme Forfærdelse, hvorfra den udgik, ved det samme Jammerens Punct hvor den vaktes. Imidlertid, om disse Sjele ikke udstraale i Kraft under Ulykken, ikke føle sin Andagt opløftet, ikke lytte til Trøst og Hjælp og Raad, men troe det bedre, at lade Byen brænde og gaa i Vandet — vist er det, under Dødsslagene rundt dem, ere ikke deres Hjerter saa stille som deres følesløse Øjne og hængende Hænder; deres Sjele ere dog mere

vakte, og aabne end ellers; de have opløftet sig og spejdet, men intet fundet, skjønt det var der; de have prøvet sig og maaskee fundet en Ro, der indbildt tilfredsstiller dem selv — kun Haabet have de ikke mægtet at fastholde og Kraften skinner ikke gjennem deres formørkede Øjne.

Der er da Ingen, hvis Sind bliver uforandret og uendset af den Almeenulykke, som vi kalde Landfarsot. Som Borger, som Menneske, der er deelagtig i særskilte Forhold som Fader, som Barn, som Moder, som Brud og Brudgom og Ven kunne Sindsforandringerne — ligesom hos den Dydige eller Lastefulde — antage mangehaande Særkjender og Grader fra Huusfaderens rolige Omhu til de Elskendes ømme Ængstelse, disse

— hvis Hjerter slaae,
fastklemte i hinandens Fryd og Ve —

Men som Christne lide vi kun een Forandring; men en, som, hvor mild den er, dog *skal underordne sig hine*. Menneskets voldsommere; og den er — et *Gudsfrygtens Alvor udbreder sig over Gemytterne*: over Den, hvem dette ingensinde før var fremmed, men som en hellig Skygge hjemme i hans Sjel, med en forhøjet Mildheds Glands; en begejstret Kraft — over Andre, som ikke vare saa lykkelige at have denne Sjelens ypperlige Nerve, med en ukjendt Styrke, med en ængstlig, dog velgjørende Spænding. Dette Alvor, der er svangert med Velsignelse medens Skyerne maaskee ere det med Død og Undergang, ytrer sig og over det Almene som en større Bekvemhed til at søge Religionens Trøst og til at modtage dens Sandheder. Denne Majestætiske, hvis Højhed det daglige Sløvsind skyede og ikke tænkte sig saamegen menneskelig Mildhed under eller saamegen verdslig Kløgskab hos naar det paafordres, træder da frem; og se — Frelseren har givet Den sin undergjørende Kraft, og betroet Den de hulde Ord: „gak bort! din Søn lever.“ Landfarsoten bliver den skjærende Plog, der bereder de himmelske Sædkorn Plads i sine sortnende Furer.

Over denne Forsamling af elskelige Christne har dette forhøjede Alvor ogsaa udbredt sig. Det var her ingensinde fremmed, men medvandrede hid hjemmefra. Dog fandt det

her et andet, et højere, dog et beslægtet: det der boer i Templernes Højtidelighed, nær Fædrenes Grave derude, og som lader Hjerterne zitre om Alterets Hellige. Saaledes og: — de rolige Dage have sit Alvor, Farens sit: et andet, et højere, dog et beslægtet. Vi træde ind fra Sikkerhed i Faren med en Følelse, som ligner den, hvormed vi fra det lune Hjem træde ind i disse kolde Vægge. Dog angre vi ikke, at vi byttede — vi frydes ved at finde Brødrene her, og Brødrehaanden opløfter os i fælles Fare — her staaer Alteret, Haabet er Farens, — dette Haab, som dog ikke har noget bedre at pege paa end paa dette Alter, noget bedre at sige end dette: „kommer til Ham her alle I, som syge og sorgfulde ere! Han skal give eder Lise."

Vort Sind er da beredt, elskelige Tilhørere! til at anskue Faren nærmere; vi ønske at benytte disse Stunder, som allerede ikke ere rolige længer, til at gjenvinde her den Ro, som vi behøve saameget derude. Vel vide vi Alle, at Gud med Alt hvad der hidtil har mødt os har villet vort Bedste, at vi med kummerfuld Erfaring have oftere maattet beklage, at vi ikke strax benyttede det dertil, men lod denne blive vor eneste Gevinst. Men Tiden, der altid tilbyder Lærdomme og gjentager efter Mellemrum selv det Usædvanlige og Forfærdende indtil den højere Mening fattes, og vor Sindsstemning opfordrer til særegen Trøst; og Gud giver sin Velsignelse til at finde den i Betragtningen over:

Hvilke Goder Gud selv ved den skrækkeligste af Sine Tilskikkelser: en Landfarsot tilsigter for Menneskene; — samt

Hvorledes den Christnes Sind og Færd bør være i en Landfarsot.

Vi skulle opdage, at Gud vor Faders *Hensigter* ikke ere saa fjerne, at de ganske undvige vore Øjne. De gjøre det kun tildeels og medens *Midlerne* i forfærdende og blindende Storhed bevæge sig for vort Syn. Det Højeste, som vi opdage er dog, at Gud beholder Sine bedste Hensigter for Sig Selv i Sin Himmel.

En Landfarsot er et Onde i Naturen; men visselig ikke i denne, hvor Alt er afvejet, uden *tilsvarende, opvejende Gode.*

Dog medens flere af de haandige gode Følger af en Ulykke, som Menneskene medrette frygte som den værste, ligge aabenbare, gjennemskue vi kun endeel af de naturlige, som tilsigtes. Stormen, Tordenilingen nedslaaer en Landmands gyldne Haab, mejet en Skog, knuser et Træ, der var os kjært, udenfor vor Dør. Men hvem troer, at den raser derfor, forat være ubarmhjertig, eller for at forfærde Skabningerne? Se, den har jo renset Luften, som ellers skulde kvalt og ynglet Pest i sine lumre Skyer; og al Skabningen aander og dufter jo sundere! Saaledes maaskee farer Landfarsotten, rensende gjennem den menneskelige Natur, vel rammende som Stormen, der synes at triumfere i sin Ødelæggelse og at haanspringe over det den kasted ikuld; men levnende den større Fleerhed frelst og frisk og kraftig til at erstatte de, dog sjeldent for det Almene, følelige Tab, og — hvad der er det bedste — maaskee sædelig stærkere, fri for mange Sjelesonder, der bortføer med Ødelæggelsen.

Men mellem de aandelige Goder, Gud tilsigter ved en Landfarsot, synes følgende særligen at opfordre os til at tilbede Hans Viisdom: Gud vil forbedre os

1) *ved at minde os om at tragte efter himmelske Goder, medens de jordiskes Skrøbelighed lægges for Dagen.*

Der er da Lærdom i disse Suk, som forvirre os? Opløftelse i den Jammer, som nedtrykker os? evangeliske Hilsener i disse Klager, som byde os at være rede til at tage Farvel med alt det vi elskede? Ja, Elskelige, der er en Lærdom deri, som siger os, at vi skulle lidet ansee de synlige Ting mod de usynlige; „thi de synlige ere timelige, men de usynlige ere evige“ — der er en opløftende Røst, som raaber: „jeg holder for, at den nærværende Tids Lidelser ere ikke at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ — der er en evangelisk Hilsen, som klinger over Dødslejet trøstefuldt og klart: „Verden forgaaer og dens Lyst, men hvo som gjør Guds Vilje bliver til evig Tid! — der er en Røst, som siger Dig fra Dit Indre, om Du staaer dybtbedrøvet ved den friske Grav:

Tro, Döden, mörk og barsk paa Jorden,
har neppe Sorgens Bo forladt,
för hen i Harpeklang hans Torden
i Lys hensmeltet blier hans Nat.

Men det er vanskeligt for Dig med det aabne Smertesaar; for Dig, der nyligen bedøvedes af Dødens Nedslag mellem Dine Elskte; for Dig, hvis største Pine det er paa Dødslejet at see disse, som maaskee uforsørgede, uden Støtte skulle prisgives Verdens Fristelser og bitre Mangler — det er vanskeligt for Dig at erkjende dette. Og dog — Du maa, om Du ikke vil fortvivle, om Du ikke vil gjøre en Forbrydelse af Din Smerte. Hvormange Tusinder have ikke lidt som Du fra Maria under det blodige Kors og indtil Du ved denne Baare, hvorover Du græder? Dog have de erkjendt, at der var Lægedom i denne Smerte, denne bitre Urt som voxer paa Gravene, og Balsam i dens Taaredug. Vil *Du* da være saa uvis og selvkjærlig at tro, at der for *Din* Sjel deri ingen *Lægedom* skulde være, *fordi den er bitrere end de henfarne Dages, som maaskee var altfor söd?* Det skulde kun vidne, at denne Sødme alt havde fordærvet Dig. Maaskee, om Du gaaer irette med Dig Selv, skal Du finde, at Dit Hjerte var for jordisk, Dine Lyksalighedsforventninger til Verden for overspændte, Dit Sind for lidet alvorligt, Dine Tanker for uvante med at henvendes paa Gud og Hans evige Raad og Hans ubetvingelige Vilje, Din Forstand for slappet *i* de gode Dage til at have tænkt paa Raad i de onde, Dit Blik alene henvendt paa Din Dynge, Din Lyst alene til forgjængelige Glæder, som have forstemt ogsaa Dit Legemes Nerver.

Men nu da Herrens Alvorsdage komme, er det ikke *Vinding* for Dig, at Dit Blik vænnes til at see mod Himlen, at deres Lyn tvinger Dig at see Dig Selv og Dit Behov, at deres Tordenslag *vækker Dig* til at høre efter Dit eget Hjertes Slag, om det slaaer med Ro for Dig Selv, med *Kraftens* Raskhed og *Kjærlighedens Varme* for de Lidende omkring Dig? Ja, er der ikke *Vinding* for Dig, om *Gudsfrygt bringes dig,* var det selv af Dødsengelen, der ogsaa kommer fra Himlen? om *Fromhed rodfæstes i Dit Hjerte,* var det selv af Skrækken? om Lidelse lærer den Utaalmodige *Taalmod,*

den Letsindige, Ærgjerrige, Forfængelige, Misundelige, Gjerrige, Vellystige at der gives Noget af højere Værd end Tant, ufortjent Ære, Guld og Sandselyst? — kort, skulde det ikke være Vinding for Dig, om Ulykken, liig Foraarsskurene, der ved sine Styrtninger vække Sæden af den sorte Jord, *udfoldede den höjere Natur i Dig*, som maaskee hidtil var Dig ubekjendt? Det skal være Dig til Vinding i Livet, om selv det lynende Blink af Dødsljaen, der mejede Dit Kjæreste, viste Dig med en Klarhed, som stedse staaer siden for Dine Øjne, de jordiske Ting i deres *sande* Skikkelse og Farve. Dette Blink blegner Purpuret paa Æresskaaben, saa det siden ikke blinder Dig, bortjager Flammeskinnet af Guldet, viser Beenraden gjennem Skjøgens Huld, og matter Glandsen af dit Bæger. Men med skjærende Klarhed viser det Dig dig Selv: Du skal see, om Dit Øje skelede af Misundelse og hvorledes det var for; om der er Blod paa Din Haand eller Pengebegjærets Smuds, Bedragets Blæk, eller Uskyldens Taarer: Du skal see *om Din Gudstro har sine Piller* eller om de vakle: et *Udödelighedshaab* skal være en velkommen Engel naar Dødeligheden voxer; og, om Du ikke tænkte paa et Golgatha — det skal rinde Dig ihu naar Gravenes smaa Korsbjerge rejse sig om Dig. Naar det blegnes rundt omkring, naar Samfundet synes at opløses, skal Din Indbildningskraft danne sig elskede Skabninger, som ikke blegne uopløseligen, forente i et Samfund, hvor Skræk ikke indtrænger og over hvilket ingen Fare svæver. Og see — mens Du leder for at finde den skjønne Verden, Du skabte, og seer mod Himlen og seer kun dødsvangre Skyer eller de alvorlige Stjerner, og seer mod Jorden og seer kun Grave — mon Du ikke ogsaa skulde indskue i Dit Hjerte? — og se! i Din Aands Dybder er den skjønne Verden opdaget. Derfra opsteeg hiin Anelse i Dit Hoved som et Gjenskin af den straalende Bygning, som *der* staaer liig et Tempel i Jorden — denne, om hvem Apostelen siger, at „dersom vort jordiske Huus, denne Hytte, nedbrydes, have vi en Bygning af Gud, et Huus, som ikke er gjort med Hænder, et evigt i Himmelen."

Disse ere Gudsgjerninger, at Letsind bliver Alvor, Gudløshed Gudsfrygt, Sjelesløvhed og Mørke, Sjelelys og Kraft

— disse ere Gudsgjerninger, dog skee de under Landfarsotens Jammer. Er da ikke Gud den uforanderlige Hellige om Tiden omskiftes, den Gode midtl Sine Forfærdelser, den Vise midtunder Sine mørke Veje? — mørke Veje — de vare det kun mens vi græd; ikke da vi saae. De ere ikke mørke selv om de føre til Graven, thi derigjennem skimrer Udødeligheden, og de forsvinde kun i Lys.

2) *Gud vil ved en Landfarsot vække Mennesket til mangehaande Dyder og udvikle dets Evner.*

Nød knytter Menneskene til hverandre. Samlidende elske hverandre. Faren er netop bekjendt som det ypperste Middel til at vække Menneskenes Aandsevner og under fælles Lidelse har man seet Menneskehjertet udfolde de herligste Dydsblomster. Saaledes vovedes Livet i Skibbrudet for Ulykkesbrødrene — i Feldtslaget modnedes det trofaste Venskab — i den brændende By saae man den Rige bringe Den Redning, som kun havde lidet, mens hans eget Huus brændte — og under overordentlige Farer traadte Selvopholdelsens voldsomme Drivt tilbage for den uegennyttige Menneskekjærlighed. Men ligesom denne hulde Dyd forhøjes under Faren ligetil ædel Selvopofrelse, saaledes bliver og Klogskaben virksommere. Man kan sige, at Sygdomme have fundet Lægedommen i den skjulte Rod; at Branden har opfundet Redningsanstalter; at Armod og Elendighed har bygget disse Barmhjertighedshuse, der hædre Nationer; at Tyranniet har fremfødt Friheden; at disse sikre Skibe og dygtige Redskaber, som prise det menneskelige Geni, har Stormen bygget til sin Ydmygelse fordi den stundom vilde friste at herske paa Havet. Men naar gav Gud *rigere Anledning* til at øve *Menneskekjærlighed* i venlig Pleje, Hjælp og Tilsyn end i det udmærkede Skækkens og Farens Tilfælde, som vi have for Øjne? Heller ikke fremkaldtes nogensinde Forstanden tydeligere til Kamp mod noget Onde end i dette, hvor den ret kan vise sig sejrende i roligt Overblik, i hensigtsmæssige Anstalter til Forebyggelse eller Helbredelse; og imod de Hindringer hvormed Ondet forøges af Uvorrenhed, Uvidenhed og hiin sløve slaviske Tro, som altid er rede til at kaste sig ned for en knusende Skjebne, og som troer

at smigre Himlen ved at haane Jorden.

Vel kommer det kun an paa os Selv, om Vi ville lære af *enhver*, selv den dagligdagse Begivenhed; thi ingen er uden Lærdom og Hensigt til at danne Forstanden og forædle Tænkemaaden, og ethvert Tilfælde gjemmer en Erfaring, som lidt efter lidt gjør den Voxne af Barnet, den Vise af den Voxne. Men ingen Begivenhed er dog saa skikket til at indpræge den ypperlige Dyd: *Gudhengivenhed*, som en Landfarsot. Og den er ikke Klogskab modstridig; thi al sand Klogskab kommer til Erkjendelsen af en *Alt til det Bedste styrende höjere Viisdom*; og Gudhengivenhed er langtfra at foragte de Mennesket gudgivne Kræfter til at redde sig og Andre udaf Faren og bekjæmpe Ulykken med. Dette var Guds vise Villie med mange af Sjelens fortrinlige Evner: med *Opfindsomheden*, *Skarpsindet* og Charakterens *Bestemthed* og frosindede *Mod*; og det er Guds Villie som hiin Hengivenhed underordner sig.

Alle disse Evner vil Gud i Landfarsoten udvikle. Netop ved at føres Døden under Øjne skulle vi befries fra den Dødsfrygt, som jo er „en Trældom al vor Livs Tid;" og kun den skal blive tilbage, der er Alle naturlig og det Samme som pligtmæssig Omhu. Opfindsomhedens Øje skal klarnes i Sorgmulmet; Skarpsindigheden udtænkte Frelse, og *i Kampen mod Ödelæggelsen skal Mennesket staa, tilvindende Menneskeheden Hjælp og sin Sjel herlige Evner og Dyder*. Men mellem disse maae vi ikke glemme *Forsonligheden*, som lettes vort stolte Hjerte, nu da al Skyld, vor som Andres, trues pludselig at bedækkes med Dødens Skygge. En Grav er ikke det bedste Altar at bede ved: forlad os vor Skyld som og vi forlade vore Skyldnere. Det skal være bedre at bede saa i vor Fiendes Huus; — da skal hans Gravsteen ikke ligge paa vort Hjerte. Det skal være bedre at bede ved vor krænkede Vens Bryst; — da skal hans Grav blive en venlig Erindrings Hjem. Og *Redelighed* og *Retfærd?* læres disse os ikke naar Døden udruller sine Registre? Disse Dyder ere stærkere Pillarer for Samfundet end Sundhed, Befolkning og Velstand; og de ere vor egen Saligheds Pillarer, som bære det Fredstag, den lille Straalhimmel hvorunder vi indgaae i den store. Desuden — denne Sot siges at have det Særegne at true mest de Umaa-

deholdne og Uordentlige; — naar da agtværdige Forsamling fik *Maadehold, Reenlighed* og *Orden* slig Roes som af denne Sot? Dog dømme vi ikke haardt! men erindre hvad den milde Jesus siger: „mene I, at de 18, paa hvilke det Taarn i Siloam faldt ned og slog dem ihjel — mene I, at de vare skyldige fremfor alle Mennesker, som boe i Jerusalem? Nej, siger jeg Eder.“ Vi see, at vi ikke behøve at lede efter Guds Hensigter med en Landfarsot. Vi opdage letteligen langt ædlere end den, at den er sendt som en Straf alene over hine Synder, der visselig og syntes at trives altfor vel, men dog som en, der, løssluppen engang, slaaer i Blinde Skyldig med Uskyldig. Hellere ville vi tage dette Særegne ved Sygdommen indunder en følgende Række af Gud værdige Hensigter, og tree, at *Mildhed i Omdömme* sømmer os bedst nu, da vor egen Himmeldom maaskee falder i næste Stund. Denne Dyd er mindre skattet i Verden end den bør; maaskee skulde Omstændighederne gjøre os opmærksomme paa, hvor skjøn denne blygsomme er. Det er ikke Kraften eller Retfærdigheden som mangler den; det er Hykleriet. Den er Kraftens milde Rødme og Retfærdighedens Smiil, og henhører mellem alle disse Dyder, som gjøre os „stærke i Herren og i Hans Styrkes Kraft,“ og som med de udviklede Aands- og Charakter-Egenskaber danne det „Guds fulde Harnisk“ hvormed „vi kunne modstaa paa den onde Dag og staa naar vi have udrettet alle Ting.“

3) *Gud vil ved en Landfarsot vise Dydens Værd og Lastens Uværd.*

Dette er højst iøjnefaldende i ethvert Ulykkes- og Fares-Forhold, og da vel særligen i dette. Det forhen rolige Hjerte skal, idetmindste for sig selv, ikke slaa uroligere under Dødens Vinger. Der var ingen ond Samvittighed i det Bryst som trodsede Storhavets Bølgeslag forat redde et Medmenneske. Der var Bevidsthed om en god Sag i de faa Tapres Skare, som stode for Fædreland og Frihed mod Overmagtens Tordener — i den hjemlige Dal mens de legionpandsrede Høje vare som lynbremmede Skyer omkring dem. Det er de retskafne Borgere, som vogte Ordenen i Forstyrrelsen, og holde Samfundet sammen om det truer at briste. Det er de ædle

Christinder, som opsøge Nøden i Vraaerne, aftørre Taarerne, mætte Hungeren og klæde Armoden. Det er den Dydige, som behersker Elementerne med sin rolige Pande. Det er Kjærligheden, som oprejser sit Sæde i Ødelæggelsen. Det er Barmhjertigheden, som lever i Nøden. Da sees disse Herlige. Da lader Gud deres Glands frembryde i Sorgmulmet, deres høje beherskende Røst, deres milde Trøststemmer som et himmelsk Chor lyde i Undergangen. Der staaer den *Dydige* — *fast* ved sin gode Samvittighed — *rolig* som tilforn i de sikkre Dage — *ophöjet* over Ulykken — liig en Klippe i det fraadende Hav, hvorhen Ulykkelige redde sig. Synet *af ham indgyder Mod*; i hans Arm *er der Hjælp*. Ham overmander ikke Frygten. Han *indbilder* sig ikke at Faren er større end den er. Han glemmer ikke, selv om den rammer ham selv eller dem der voxte ved hans Hjerte, at prise Gud med Hjobs Røst og Hjobs gudhengivne Sind.

Men hvo ere disse Forvirrede om ham? disse Forfærdede, disse Blegnende, Raadvilde? Ak! det er Disse, som maae misunde ham hans Hjertero, som mangle dette ypperlige Skjold, som frygte Døden for det Livs Skyld som henrandt, Rædslerne heruden for Rædslerne i sit Indre! Ak! vi ville ikke nævne dem — det er Disse, som nu angre, at de ikke have været som den Dydige, for nu at kunne være som Han. Dog maae vi tilstaa: den naturlige Frygtsomhed antager i visse Gemytter hele den onde Samvittigheds Ængstelse og er det jo ikke. Vi maae derfor vogte os for at dømme; men heller erindre saadanne Svage om, at de oftest ere altfor tilbøjelige til at gjøre Faren større end den er, at denne overspændte Frygt baade virkelig forøger Faren og er den Christne uværdig, om Guds vise Hensigter, og henpege paa hine stærke Dydiges udmærkede Mønstre — Disse, som tiltalte Hine, der forfærdes af sine Hjerter:

Synder med det mörke Blik
— see dog mod det Höje!
Veed du ej, at derfra fik
du saa mildt et Öje?
at en Frelser derfra gik
sprængende din Böje;

— og Hine, den forvirres af sit Blod:
Skyen, som i Öjet hang,
Svage, kan du jage.
Armen, som din Angest sank,
Stjerner end kan tage.
Stærke Engles Sejersang
lære kan din Klage.

*

Efter dette, kjære Medchristne! er det klart for os, at Gud, om det behager Ham at udsende over Landene en dødende Farsot, ogsaa derved og paa en udmærket Maade vil fremme *Sine almindelige vise Hensigter til Menneskenes Forbedring og sande Lyksalighed.* Det er da let at finde, hvorledes en Christens Sind og Færd bør være i saaledes nemlig, at disse gaae ind i og *fremme Guds Hensigter.* Har han forstaaet disse saaledes, da maa han vide at *indrette sig Selv derefter* som det sømmer sig det forstandige Menneske og den himmelske Korsbærers Efterfølger, og som det kan kræves af Jordborgeren og Den, hvis Odel er i Himmelen, og som vel veed under Glædens som Forskrækkelsens Tummel, i trange eller rige Kaar, at han her intet blivende Sted skal have. Dette Sind yttrer sig:

1) *i Tröstighed,* fordi den Christne veed, at Alt dog tjener til det Bedste — fordi han veed, at Faren baade er overgaaende og oftest mindre end det Billede Skrækken udkaster deraf, at Angest i saadanne Tilfælde er farlig, at han som god Borger bør styrke de Svage ved frejdigt Exempel — og endelig fordi denne gode Egenskab er en Følge af den i Alt urokkelige Støtte: Hjertefreden med Gud, Menneskene og sig Selv; —

2) i det velvilligste Beredskab til at vise al den *Menneskekjærlighed,* som Religion og Stat fordrer; —

3) i drivtig, klog *Borgeraand,* saaledes at han offentlig og privat bistaaer med al Hjælp, med Raad og Daad, overholder for Sig og Sine hvad Anordninger desangaaende maatte være givne, og iagttager al den Forsigtighed, som Klogskab

og nærmere Pligter byde, og Christenkjærligheden kan tillade. Og

4) forhøjes saavel hans egen *Gudhengivenhed* og *Andagt* som Iver for at bibringe Medborgerne et varigt og gudfrygtigt Alvor og ellers *at gjöre de sorgfulde Omstændigheder saa heldbringende* for deres Aandelige som muligt.

Saaledes er den Christne tilsinds og tilfærds i Landfarsoten. Saaledes maae de Mennesker være, *som formindske, afhjælpe, begrændse og med Guds Velsignelse standse* dette for vore verdslige Øjne saa frygtelige Onde. Det er saa; dog lader Gud Menneskene nedstige til dets Bund og oprykke dets Rod; dog lader Gud Menneskene højne sig derover og beherske det, naar det har virket efter Hans velgjørende Hensigter. Begaaer derfor ikke den store Synd at miskjende Gud, om Nøden skulde blive svar! Den er dog ikke jammerfuldere end disse Ulykker, som Menneskene ofte af Lyst selv afstedkomme som f. Ex. Krigen, der myrder Folkenes Blomster under lystig Musik og troer at dække de sønderskaarne Familiebaand med glimrende Bannere. Ja den er i Længden ikke jammerfuld som de tærende Onder, der fremhjælpe den: Ureenlighed, Drikfældighed, Uvorrenhed og Uvidenhed. Hermed være dog ikke Armoden sagt noget Bittert; men der gives Folkeslag, hvis Fattige udmærke sig isaahenseende fremfør vore, der dog have Frihedens Ære, og burde, som de, kunne pryde den med de modsatte lette Dyder. Maaskee skal, som en ny velgjørende Følge, denne Sot, idet den er en Tugtelse til Reenlighed og Ædruelighed, tillige henlede de højere Classers, de Bemidledes Opmærksomhed, den offentlige og private Barmhjertighed paa de simpleste Classers Tilstand, og fremvirke en varig Hjælp mod hine varigere Onder, efterat den i Nødens Tid rejste sig op og hjalp de Arme, som da ikke kunde hjælpe sig Selv.

*

I saadanne Anstrengelser, saadanne Forholdsregler, saadan Menneskekjærlighed, saadan christelig Samfundsaand er

det, elskelige Brødre og Søstre, at „Herren kommer før Barnet døer.“ *Det er i Menneskenes Dyder og Forstand, at Herren kommer* og hjælper Mennesket af dets Elendighed. Da kommer Gudsfrygten og Kjødsfrygten flyer. Da kommer Hjælpen og Faren forsvinder. Da kommer Menneskekjærligheden og dækker Nøden med sine udbredte Arme. Og Modet kommer og Kløgten og den blegnende Kind rødmer som en ung Sejerherre. *I Mennesket kommer det stærke Guddommelige det svage Dödelige tilhjælp.* Se — det store Hav gaaer i Bølger som rullende Fjelde — under det hvinende Sejl staaer Sjømanden, den kloge og mandige — ve ham! om han skjalv og lod Roret slippe sig af Hænderne, overgivende Skibet, tænkende det nytter ikke at stride imod; Saaledes fly- gjennem Luften gaaer i Landfarsot et usynligt, men farligt Element — *da skal ogsaa Menneskets Sjelekraft svæve over* — ve ham! om han tænker, at denne intet nytter, at Gud gav ham saa herlige Gaver som Forstandens til ingen Hjælp i Ulykken. Da er det den viser sig baaren af Ulykken, opløftet nær sin Himmel, skinnende over Ulykken som Sejlet over det mørke Element. Da er det vi paakalde *det Guddommelige i Os og over Os*, og at vi raabe, erkjendende, at Alt kommer derovenfra og at vi behøve Hjælpen og Velsignelsen fra Himlen: „Herre, kom ned før vort Barn, vort Haab, vort Kjære døer!“ — og da er det, at der svares os derovenfra gjennem vor Sjel: „gak bort! Din Søn lever.“ — Amen.

Ejdsvolds gode Menighed venligst tilegnet.

Tale

ved Afsløringen af Christian Krohgs Minde

17de Maj 1833.*)

„Siig, hvor jeg elskte jer! Ros mig i Döden!
Naar da Historien er endt, da dömme
Han Selv, om han var elsket! —“
Shakespeare.

Medborgere! Vi staae her ved en Borgeraandens Triumfstøtte, ved et Fædrelandets Altar.

Der er det, at den medborgerlige Samfølelse bortsaander det Skarpe i Rangens og Standens Omrids — at Decorationerne blegne — at eet Øjeblik, belivnende sin Højtidelighed med en ligesaa hellig Fryd, bortgløder mange af disse daglige Forhold undtagen Agtelsens og Sædelighedens evige; — der er det, at Mennesket fremtræder alene som Menneske — at Ligheden fra sin Drømmeverden eller fra sin Højde tør nedtræde paa Jorden — at alt andet Navn end Borgerens forsvinder; — *der*, hvor Samdrægtigheden og Borgersindet, som altid danner det moralske Folk og dets Kraft, fremtræder synlig, ikke forbausende, men ophøjende som en Aabenbarelse, i det overordentlige Skue af et Folk, en Menneskehed samlet af een Id, udtrykkende kun eet Med, — *der* er det, at Højtidelighed og Fryd, Ærbødighed og Tiltro forenes — at Hjerterne slaae hverandre nærmest — at den Unge tør tale frimodig som ved sin Faders Arne, som i Brødres Kreds. —

Og — Medborgere! I mine Fædre! Hvo er den *Fremmede*, som ikke vil tilstaa, at vi *Alle* befinde os her som Børn ved en *fælles* Arne, varmede af den *samme* Ild, hos den *samme* Fader og Moder, omsluttede af denne velsignelsesrigeste Dags Hvælv ligesom af et hjemligt Paulun, som huer *Dem* bedst, der voxte under det, som tiltaler *de* Børn

*) Se 1ste Bind Side 224.

er bleve hjemme i det med uforandret Sødhed og Tryghed, g alle dem, der *nu* fra denne Højtidsstund af være hjemkomne erunder det, med Forsoningens Vemod. — O Højtid og Fryd! Fred og Forsoning under denne Himmel evindelig, hvorfra engang Frelsen nedsteg over Norge og hvorhen vore Lovsange are! Højtid og Fryd, Fred og Forsoning under denne Dags Himmel *idag*, der samler os Alle, os Alle under sig til den kjønneste Familjefest! Da ville de *ældre* Brødre kjærligen høre hvorledes en *Yngre*, opfyldt af Ærbødighed og Tiltro, fryder sig og raaber: „*idag* er Glæden fuldkommen! thi et Storvirke er skeet i Fædrenehjemmet! et 17de Majhimlens Midtpunct er rejst — et Himmelfartsbjerg for Frihedens Frelser — et Borgeraandens Altar — en Almeenviljens Herkulesstolle er opløftet — der er sat en ny Støtte under vort fælleds Hellige: under Norges Frihed og Hæder!"

Norske Folk! værdiges da at høre hvorledes din *Ungdom* tænker og *vil* ved denne Fest, ved Borgerens Minde! Den vil fylde sine Hjerter med Alvor og Fryd, og gjøre Minnilofter under *Din* og Himlens Velsignelser værdige den Ihukommede, som har viist, at de skjønneste og største kunne fuldbyrdes. Den vil *takke* dig at du rejste Borgerens Æresminde ogsaa til et Forjettelsesminde for *den*, ja *meest* for *den*, for din egen Æt, for *Os*, hvem du tilarbejdede Friheden til Opdling og overgav dens Velsignelser og Forjettelser og det nye Norges Hæder med Forpligtelser, lige hellige som dem du løste.

— Dette Minde rejste det norske Folk for En af sine ypperste Borgere. Menneskeheden burde rejst den; thi han var det elskeligste Menneske. Dette siger Os Navnet der: *Christian Krohg*.

„Navnet som skjælven blegt paa min Mund;
men raabt af Cheruberne højt:
Christian Krohg!"

Men dette Guld siger *Mere*, det siger ogsaa: „*før Enhver Christian Krohg: for Enhver* Normand denne Ædling lig!"

Og *da*, *hvem* ønske I, Nationens Ældre, *mere* at vorde lette end dem, I overantvorde alt hint Hellige og Norge saaledes som I forbedre det, indtil Eders Kræfter briste? *Hvem* uden eders *Ungdom*, for hvem I ogsaa rejste dette Minde?

Hvortil Mindet *Ham* den Forherligede, som med frigjort Aandblik fra sin himmelske Højde i *Eet* overskuer alle de Æresminder han rejste sig i sine Handlinger, og fremstragende da sit Fædrelands Grundlov saaledes som han med stærken Arm greb den og støttede under den og stillede den uryggelig og høj over Folk og over Throne . . hvortil Malmet *Ham* der læser i Eders Hjerter en Erkjendtlighed, som I ville tage uforandret med til ham hisset, hvor Sjelene ere klare for hverandre?

Visselig — det skulde være *stort* om Mennesker kunde forøge en frigjort Aands Salighed og forskjønne hans Himmel. Men er dette *muligt?* Himlene Jorden saa nærme?

Menneskene kunne jo *Selv* ikke undvære de store Menneskers Minder. De gjøre det til en Samvittighedssag at overantvorde disse saameget herligere til Efterslægten som de selv miskjendte og forbitrede hine Aristider, hine Camoenser, og Wandelwitter og Carnoter Livet? De øve imod disse og sig Selv streng historisk Retfærdighed for Efterslægtens Skyld; thi enhver Tid elsker *denne* mere end sig selv, i *denne* drømmer enhver Tid sig lykkelig, for denne lider den, og siger sammensynkende: „Branden smerter ikke Fønixen.“ Historien og historisk Retfærd fødes vel først paa Gravene, men *da* optages den med Ømhed og prydes af alle Kunster, ja optages med en Drivts vilde Kjærlighed. Den er Menneskene en *Nödvendighed* fordi det er menneskeligt at de altid erkjende at de syndede, at de altid haabe paa det Tilkommende; og fordi de elske Efterslægten nok til at arvgive den sit eget Strafmønster og Sandheder, de selv krænkede. Historien og historisk Retfærdighed er Menneskene en saa tvingende Nødvendighed; at selv *den* Tid, som den maa vidne imod og slaa med Anger, fremkalder den paa det uegennyttigste alene til Efterslægtens Tarv, denne som den smykker med alt Kjærlighedens F[illegible] Indbildningens Kraft og Tiltroens Uskyld, og tænk[illegible] vorde som den selv vilde været: at vorde dens For[illegible]ennøskene fremkalde Historien og det store Minde [illegible]ket, Guddom, der vel skal knuse dem selv under [illegible], men rulle *fredelig* imellem Efterslægterne, der [illegible]gte Selvsonofferne sin Tilgivelse. Saaledes faldt

Taarerne i Cimons Forviisningsskaar, i Sokrates' tømte Giftbæger, og faa Aar efter vor Sverrers Død sagde Bagler til Bjerkebein i Hakons Hal: *hvi* lode vi ham ikke tæmje Borgerkrigene?

Men vi troe at see med Sandhed noget Høiere i denne Menneskenes *Trang til historisk Retfærd* mod store Minder end Ytringen af en ærgjerrig Glæde hos de Svage over at de dog tilhøre en *Slægt*, som endnu har havt Kraft nok til at føde slige Stærke, saa uforvanskede Guddomsbilleder. Vi see deri heller et Bevis fra Menneskets Indre, at det Guddommelige *altid* deri boer, om end tilhyllet en Tid, dog ubetvingeligen fremstraalende — og *der* da i Angerens Taarer, i Laurens Glands som de lægge paa Graven. Selv Misundelsen viser at Anerkjendelsen af et Menneskes herlige Fortrinver tilstede — den bliver kun Myggen med det spæde Flor, der svævende over Sjøfladen troer at hindre Himlen fra at spejle sig deri; — og i denne Anerkjendelse, i denne Retfærdighed i vort Væsen er Guddommelighed — kun uvilkaarlig forsaavidt Mennesket ikke har spejdet nok i sin Sjels Dyb til at see, at den er naturlig.

Men dette staaer *klart* for Menneskene, naar den Store er borte: — naar de ikke mere finde sig mørke i hans Pyramideskygge, da falder en brændende Sol paa deres Isser — de ile til hvor den stod, og rejse en Obelisk hvor Pyramiden, der gjorde dem Ørknen sval, sank i Sandet, og de græde indtil den brændende Bund fugtes; og *der* sidde de i den smale Skygge og maale Savnet. De sige paa den Stores Grav: „Vi *misundte* ham ikke; det smertede kun, at vi ikke vare som Han. Men nu, hvor smerter det at erindre at dette græmmede ham! Vel! vi ville glæde *ham*, den Frigjorte, med større Hæder end Mennesker tør byde en Dødelig. *Nu* er der Fred —. Vi ville rejse en Støtte til Minde om *ham* og om at *Vi* ere blevne retfærdige!" —

Men, Medborgere! er det selv *da* en Trang, en Nødvendighed, udledet af Menneskets indre Guddommelighed, selv *da* at øve historisk Retfærd naar denne maa bebrejde Menneskene deres Adfærd mod de Fortrinlige, de hædre i Graven — *hvo* skal da miskjende at det norske Folk her fyldestgjør en saa-

dan Trang; — men en der er det en Behag — dette Folk, som altid forsødede *Krohgs* Dage med sin Kjærlighed, nærede hans Aandskraft med sin Yndest, sagde den Gode aabenbart at det elskede ham, og lod Constitutionens beundrede Sejrkjæmper vel ane — om ej hans Beskedenhed fortaug ham det — hvor folkekjært og helligt hans Minde vilde vorde i Norge? —

Der er i den Handling, at et Folk rejser den *enkelte* Borger et Æresminde, foruden det *Rörende* i at see de samme ædle Følelser, som henrykke os hos det *enkelte* Menneske, ligesaa livligen med eet Pulsslag bevæge sig igjennem et heelt Folks Hjerter . . der er i denne Handlings Storhed, idet vi føle os selvtilfredse med den Deel vi Selv have i det Opløftende deri, Noget som rører de lifligste om end ikke klareste Evner i vor Sjel til et tryllende *Haab*, til en Indbildning vi ikke ville give Slip paa eller alene tilskrive Fantasien, men som vi udlede fra samme hellige Dybde som vor religiøse Tro . . ja hvilken Sjel føler ikke, at Storheden i denne Handling rører til *den Tanke* fuld af hellig Fryd, til den søde Tro: at Vi glæde den forherligede Aand selv i hans Højde og forhøje hans Salighed ved den Kjærlighed vi vise hans Minde, ved den Hæder, der tykkes os for stor for den Dødelige? —

Vel os! vi kunne beholde denne fromme og kjære Tanke — ja, at Han selv er her *imellem os* i denne Stund, den Forevigede, omsvævende dette sit Minde, hvilende paa denne Krands, indaandende vor Kjærlighed, delende vor Fryd, indaandende *os* denne Tempelfølelse, denne det Helliges Højtidelighed.

Fornuften skal selv skjænke vort Hjerte denne Tro, der ikke skal føle sig krænket og sit Aandige berørt, om der siges den, at dog rejste det norske Folk dette Minde med de *vigtigste* Hensyn til *sig selv og sin Efterslægt:* at dette Minde rejstes vel en Himmelsk til Ære, men dog ikke Himlen, men Jorden, men Norge!

Maae vi end sige: Aandens *egen* Bevidsthed er hans Himmel — *did* kan *Ingen* indtrænge enten forat forstyrre eller forskjønne: den er en Himmel i Himlen, fyldt med sin *egen* Fryd, nedhvælvet mod Jorden, vel gjennemsigtig for Aanden

derinde, men uanlastelig, kun oventil aaben for det Højestes Forherligelser; — maae vi end sige dette — *saa*, idet *hiin* udmærkede Evne til at overskue sit hele tilbagelagte Liv, som vi nys tillagde Aanden, med samme Grund ogsaa maa udvides til at kunne overskue *alle Handlingens Fölger i deres hele Kjæde: da* nærme vi os hiin fromme og kjære Tro, at Menneskenes Kjærlighedsbeviser kunne forhøje de Henfarnes Salighed, at det Offer Norge her bringer sin *Krohg* maa fryde *ham* i hans Himmel.

Ja, *saaledes* er det, at dette Æresminde er en *historisk* og altsaa nødvendig *Retfærdighedshandling* af os, er en *Fölge* af *Krohgs* Handlinger og *disse* af hans Sinds Ypperlighed, og at det *saaledes* er anskuet af *Ham*, tilhører hans Selv, er indtaget som en Prydelse i hans Himmel ligesom Templerne og Kuplerne gjenskinne hist højt i den klare Sydluft — *saaledes* er det, at *Æresmindet* formedelst de ædle Følelser af Erkjendtlighed, som ere stærke og naturlige i Menneskehjertet, og formedelst den inderlige Erkjendelse af hans Fortjenester, *maatte* være en *nödvendig* Følge af disse — *saaledes er det*, at dette *Chr. Krohgs Minde* som opelskende disse Følelser, som *vidnende* om en norsk Almeenviljes kraftige Tilvær, som et *Selvstændighedsmærke*, som en *Stötte* under Forfatningen, et *Minde* om dens *Opretholdelse* og Folkets *Hengivenhed* til den, som et *Foreningspunct* for Fædrenelandssindet, som *mindende* igjennem Tiderne om Norges bedste Borger, som opflammende til at efterligne ham — som altsaa *fortsættende* hans Daad for Fædrelandets Hæder og Held — *saaledes er* det, at dette *Minde* er en af de meest *velgjörende* og altsaa Aanden *kjæreste* Følger af sin, af *Christian Krohgs* jordiske Virken, og *saaledes* er det at hiin fromme *Tro* bliver Sandhed: at den Forevigede anskuer dette Minde med Fryd, at det er indtaget som en Prydelse i hans Himmel.

Hint *Store* er opfyldt: Menneskene kunne forøge de frigjorte Aanders Salighed. Himlen er Jorden saa nær! —

Ham være da Glæden og Hæderen! Ham og Eder, I Trofaste, som rejste hans Minde, og kom for at sværge i Eders Sjele Id som *Christian Krohgs* og *Hans* Vilje og *Hans* Borgersind — sværgende ved dette et Folks Minde for sin ærvær-

Da pege Vi paa Colonnen og raabe: se *der* Befrielsesdagens Sejerstøtte! se *der* den Axe hvorpaa klarere Dage: Fredens og Kraftens og Borgeraandens og Forsoningens ophvælvedes over Norge — over alt *Carls* Styre! se der *det* Punct Majsolen vilde finde paa Jorden forat kunne fæste sin Zenith lige derover saa dens Straaler i en Teltskraaning kunne glide lige jevnt over Normændenes og Gothernes Arner! Se *der* ligger Krandsen for *Krohg!* — den er af Malm og dog dufter den — den ligger *her*, og dog dufter den Fred over al Norden, over alt Norge alle Borgerens og Menneskets Dyder! *Vi* skulle sige til Fædrene: naar I henvandre, da vandrer hen med Tryghed for eders Norge! *I* satte vort Foreningssted, da I rejste Mindet for dets bedste Borger. Dets Malm har sammenloddet vor Kraft. *Vor* Hu staaer ikke over Bølgen didsyd eller udenfor de Fjelde, hvorfra Solen rødmer først over Norge. Anden Ære end den norske Borgers, end *den*, der vandt dette Minde, kjende *Vi* ikke, og — I vide det — *Norge er stærkt!*

Vi skulle sige til Europas fri Nationer: *se* et Tegn staaer *der* i Støtten for Værneren om den norske Konstitution . . et *Tegn*, at Norge tilhører *eders* Samfund, at det har en *Frihed*, Mænd som vogte den, og et Folk, som ærer disse. Lader os *forstaa* hverandre, Nationer! ogsaa igjennem vort Nord gaaer en skinnende Bue af den Ideernes Lyskreds, en Deel af den Frihedens trefarvede Himmelbue, som ogsaa skal skyde sine Straaler ind i Europas Indlande og engang *ubrudt* ombue Aljorden! Lader os *forstaa* hverandre! Naar *I* kjæmpe, stønner et dybt Echo mellem vore Fjelde. Lader os *forstaa* hverandre! *Da* skulde ikke Nationer dø imellem os og deres Lande sælges som Stervbo, eller *Friheden* nødes til at afgrændse sig med Have og Alper og Geleder eller til at ty til den store Ø eller til at staa *stille* herunder Polen som et Billed for Europas Øjne, der er didudflyttet som for *stort* til at sees nærved!"

Og til *Stötten* skulle vi sige: „*du* skal fremkalde flere om dig; dog *alle* skulle de kun blive som Afstøbninger af dig, ligesom *Ingen* skal fortjene en uden han er *Christian Krohg* liig, hans Daad *Christian Krohgs* liig. Men nærmest dog

al samme historiske Retfærd, som gav *Krohg sin*, sætte *arl* den Borgerkonges, og bøje en Egegreen over Navnet, ørk imellem Laurerne og Blommerne som Skyggedraget af vor mellem Funken af Heltemodet og Mildhedssmilet i hans ine. Og tvertsfor skulle vi fremkalde den mandige *Herlof yttefads* og *Knut Alfsons*; *thi* ogsaa *de* — — Bort! der er ke Sorg i at blodvidne eller at *straablegne* for sit Fædrends Selvstændighed og Frelse!

Og til Hverandre skulle Vi sige: lader os elske dette inde; thi det lærte Ynglingen Betydningen af at være Borr, Kvinden Rangen af at være Borgerinde! Lader os vorde *ɔende* Minder over den bedste Borger! *Fædrelandet tabe* m ikke; men see ham *opstanden* i sine Tusinder!

Seer dette er Malm og dog er der mere Ære *deri* end i ıld. Vor *Moder* er fattig, dog er der Ære i hendes Huus, g er der mere *Ære i hendes* Spind end i fremmed Flitter, ere Sødhed i *hendes* Røst end i fremmed Veklyd. Vi le være som *Krohgs* Støtte *norske* i Malm og Klang og æg og Pryd, og dog under Borgerkrandsen skuende frit og dt udi Verden. *Den* skal være i de klare Dage som Jehohs Skykolonne foran os, paa Vejen til Borgerpligt, til Fæelandets *Vel* til *Krohgs* Hæder.

Men kommer Mørket over Majhimlen, en Nat med Baunımmer til Stjerner, en Storm i dette rolige Banner, og ampes disse Fredens Marker engang under fiendtlig Fod til rkner — men til Ørkner med Løven i — se, da udskyder *rohgsstötten*, liig Jehovahs, Flammer foran os i Mulmet, og *Vi* skulle gløde som *Den*!

Tale

ved en Borgerfest i Ejdsvoll

„til Forfædrenes Minde" *).

(1834).

„Din Sejersæte, Oldtid, er nu kun Ord.
Din Frihed lever endnu i höje Nord.
I Mindets Skjold, hvor Tiden som i et Spejl
kan skue egne Dyder og egne Fejl,
sin bedste Viisdom Saga, den Kloge, skar:
det Folk, som ejer Frihed, nok Ære har."

Normænd! Det nye, det unge, det gjenfødte Norges Sønner og Døtre! Det er ikke et Misnøje med disse Tider, en drømmende Forelskelse i de gamle, et Hang til i disses Storhed at søge Trøst over egne Dages Usselhed, til at hjælpe paa deres Armod ved at kare efter Guldklumper eller Staalstumper i fordums Herligheds Aske, der lader os fremkalde Fædrenes Storhed i vore Tanker. Vi fejre meget mere derved vor egen Tid. Det er for at den kan spejle sig i Fædrenes Skjolde, at vi ophænge dem! forat maale dens Kraft at vi byde den at prøve Oldets Rustninger. Vor Tids Borgersind, Tilfredsheden med gode Dage samler os, — men ikke til et Altar opbygget for os selv, men til Forfædrenes Grave, at vi kunne være alvorlige i vor Glæde, afhøste gammel Tids Lærdomme mellem egne Dages Sødtale, flette Gravgræs ind mellem Blommerne forat mindes deres Forgjængelighed.

Dertil, ikke til Forfængelighed, er det vi fremkalde Fæ-

---

*) Se förste Deel S. 299.

drenes Minni, og fremmane deres Dyder forat disse kunne mønstre vore. Var der ingen Lighed imellem dem — forgjæves traadte da disse Masser sammen nær det gamle Ejdsevjuathing, i Norges minderigeste Egn, paa den Val hvor Borgerkrigen udøste sit sidste Blod! forgjæves paakaldte vi de gamle Tiders Aand, naar disse intet Forvandtskab havde med vore Tiders. Vinden, som nu liig en venligt hviskende Erindring suser gjennem Græsset paa disse Fædrènes Høje, vilde forfærde os; denne højtidelige Taushed ligne den Blegnen, som overfarer den vanartede Søn naar Faderen træder ham for Øjnene; for Bautaen, i hvis Ly vi saa gjerne hvile, vilde vi gaae afvejen som var den en graa Skygge, der truende rejste sig fra Højen.

Men Held os, at det er anderledes. Disse Minder tiltale os. Ingen Skræk fæster sig til disse gamle Grave. Disse Skygger synes os nærmere befrændede end Mellemalderens forglemte, som levede under Fædrelandets Fald uden at see dets Gjenoprejsning. *Vort* Norge og Fortidens Norge synes som to afbrudte Halvringe, der passe paa det nøjeste isammen; Mellemalderen kun som den uægte Lodning, som vi bryde væk forat hele de ægte Led. Med Følelse af disse Dages Hæder, med Erkjendelse af andre Nationers, er det vi byde Gravene aabnes, deres Herlighed opstaa i de Levendes Minde.

Ingen Tid skylder sig selv alene alt, eller er uden dyrebar Arv fra de svundne, Det der gjør den glimrende tilhører maaskee mest den selv, men Hovedtrækkene, Grundegenskaberne gjenkjende vi fra forgangen Tid. Denne har da Deel i hint Glimrende ligesom Margen i Bladpragten og Blommerne.

Dette gjenfødte Norge, dette, som synes at have ved ingen anden end Guds Bistand givet sig for nylig *selv* den Højhed og Hæder hvormed det pranger mellem Landene, at udbølge af egen Ungdomsfylde Hundredetusinder og Hundredetusinder over Dalene, og at have kjøbt sig sin Lykke selv for Lidelser og Opoffrelser — selv Dette skal erkjende, at mange af Rødderne til disse Fortrin gaae indunder hint Old, om hvis Grave vi ere forsamlede, ja at *det* har større Deel

deri end de mellemliggende med Ulykker og national Vanære mærkede Aldre.

Det var ikke alene et Land, skikket til vidtstrakte, men i Mellemalderen ikke udførte Opodlinger, som vi fra Oldet have modtaget — fast dettes veldyrkede, rigtbefolkede Bygder, hvoraf vi endog træffe Spor i vild Udmark liig udslettede neppe synlige Tegninger, endnu staae os for Øjne som et Land, Efterkommernes Flid først skal komme i Besiddelse af i dets fulde Udstrækning, hvor Hammers Klokker atter skal tone over den rige Stad, Kaupangur rejse sig af Asken, og Sarpsborg, som om Fossen derunder havde rejst sig, hvidne i Luften. Ikke alene dette uryggelige, disse i Jorden skrevne Forjettelser ere os overantvordede; men Sædkornene til vore herligste Friheder lagde Fædrene i Oldet; gjennem dettes Skygger, som de mørke eller glimrende Malmgange i det graae Fjeld, gaae Trækkene af den Charakteer, som fortjener og skal værne disse Friheder, Frisindet som fremkaldte dem, Mannavettet, som hegnede om deres Fremvæxt paany, den nationale Selvfølelse, som fryder sig deri — se disse tilhørte hine Fædre under Stormhattene og med de tunge Stridsøxer i Hænderne; de vare Nordmændenes Ætklenoder, en Sjeleodel, som vel en Tid kunde sættes udaf Brug, men ingensinde fortabes. Derfor tyktes det Verden et Særsyn, mens det dog var Nordmændene naturligt, at de, saalænge afvante med politisk Frihed, baade fordrede denne udstrakt som Fædrenes og større end Tiden var vant til, og at de færdedes med saa sikker Kløgt paa Thingene, somom disse ingensinde havde været ophørte, som om de ufri Aarhundreder kun vare en Drøm, henilet over Thorlejf Lagmands og Thambeskjælvers Øjenlaage, kun et roligt Fravær fra det ene Alherjarthing til det andet.

Ak, Medborgere! denne Drøm var lang og tung; dog gik det stærke Aandedrag, og Pulsen slog fuld. Den var frygtelig: Oslos og Hammers Rogdriver vare gjøglende Skygger [illegible] mellem brudte Vaabenskjolde og Dynger af Menneske-[illegible]e Knut Alfsons og Herluf Hyttefads Hoveder hen-[illegible] Bødler kivedes med Örnene om de dryppende Stej-[illegible] Den var frygtelig: dog forvirrede den ikke Forstanden.

le de indsatte Ædelstene faldt under den ud af Kronen; dog ev dens Ring endnu siddende om Issen.

En saadan synkende Mellemtid, hvori et Folk synes at rnegte sig selv, dets Kraft at slumre, og med dets udmær-ende Dyder Lykken at forsvinde, have flere Nationer end den orske havt; — ingen dog mere end denne. Det er derfor med saamegen Glæde, med en naturlig Drivt formedelst et større Aandsforvantskab og Lighed i Forfatning, sætte os Forbindelse med det ældste Norge. Dets Saga forstaae Vi; ien ingenlunde tilfulde hvorledes Ætlinger af disse frisindede elte kunde saalænge taale Fædrenelandets Vanære. Vi springe ver Mellemalderen. Vi hverken beundre eller elske disse lordmænd. Det er kun i Tiden, ikke i Aanden de staae os ærmere. Vi finde ikke hos dem *vore* Følelser for Rigets læder, *vore* Begreber derom, *vor* Frihed, vor Frihed- og Fæ-lrelandskjærlighed. Vi tale ikke til det Norge, der forekommer os sovende, men til det levende, hvis Bedrivter staae os for Øjne i Sagaen og atter foregaae i vor Indbildningskraft — det der taler til os i et Sprog, som synes formet efter Landets og Folkets Natur, og som vi føle Fortræffeligheden af fremfor det vi fik af de nærmeste Fædre. Vi mene Oldtiden, naar vi nævne det gamle Norge. Vi ile strax did, ligesom Øjet seer tversover fra Fjeldtind til Tind uden at bøje Synstraalene efter Dalen imellem.

Det er fælles Dyder, Friheden og dens ejendommelige Dyder, som bevirke denne sympathiske Lighed. Det er Dyder, overantvordede dette Norge fra det gamle Norge, hele og med det gamle Præg, uforvansket som jordgravet Guld, opspirende uformærkt som Sæd, der faldt af og blev liggende Vinteren over. Det er det oprindelige gothiske Frisind, der avlede den ordnede lovbundne Frihed, som gjorde det gamle Norge herligt i sit Indre og lige herligt om end ikke dets Krigshæder havde lagt straalende over Havene og Landene; og som udviklede, — idet den var grundet paa Forstand og sedlige Begreber, og nødvendiggjorde en vis Oslysning og alment Kjendskab til Lov og Forfatning, og aabnede Geniet, Veltalenheden og Retten fremfor Magten, Sejersbanen paa Thingene, — Folkets aandelige Evner, selv før Christendom-

men, mere end man almindeligt troer om slige Tider, og paa samme Maade, efter samme Grund, som de udvikledes hos de to Sydens Folk (Grækere og Romere) der meest have vundet al Efterslægts Beundring.

Men nu har Normannafolket faaet *samme* drivende Kraft. Med Friheden, der opstod i de sidste Tider, ere dens Dyder gjenkaldte til Livet. Dette er nødvendigt som at Ild maa lyse og varme, som at Solen maa straale. Oplysningssands, Kappelyst imellem Aanderne, forhøjet Fædrelandskjærlighed, Borgersind, Ærbødighed for Loven, — den højeste Myndighed, Nordmannaoverkonning, — se disse ere lette at opdage som udstraalede af Friheden; men flere komme dog med den, om vi end ikke see Forbindelsen. Vi see dem som Rødmen paa Fjeldene, skjønt Solen end ej teer sig. De komme med den, som Kjernblommerne, der droge sig til Bunden da Solen dalede, men som atter hæve sig svanskjære over Vandspejlet naar den brænder paany.

Hermed være ikke sagt, at disse Dyder ganske vare vegne fra Ulykkestiden, som taalte, at Fremmede herskede i Landet. Tapre Mænd vare Rødkjolerne ved Norderhaug, i Høland og Halden; tapre Mænd Hvidkufterne i Kringen; og de graa Kaputter have jo ladet Blaamyrstallen bevæge sin Top i Sejersskrig. Og tapre Mænd have ialfald Evner til Frihed. Heller ikke manglede de hvad der gjør værdig dertil, nemlig det Retsind, den Fædrelandskjærlighed og naturlige Forstandighed, som aldrig har manglet de gothiske Stammer. Men Sands for gothisk Frihed, for det gamle Riges Betydenhed, var bortvegen fra disse Digerdødens Efterladte. Kronen, Selvstændighedsmærket, var denne fordum saa stærke Samsons gyldne Haar. Med den veg den sidste Kraft, og bunden maatte Helten male Meel for sine Fiender. Om end aldrig den politiske Frihed var gaaen forloren, de Træk tabtes, som danne den udmærkede Folkecharakteer — en Kjendsgjerning er det dog, at denne sedlige Selvstændighed ikke før i de sedneste Tider, og egget af Ulykker, krævedes og modnedes til at afføde den politiske Selvstændighed, og at den fo[illegible]ke besad dennes Dyder. Ja, Folkecharakteren om[illegible] Træk — i sig selv agtværdige og udrundne af urgo-

thisk Trofasthed — som meget mere forhalede Befrielsen. Det forøger da ikke vor Agtelse, at Kræfter udenfra maatte medvirke til at nærme denne, at Ulykkers Tyngde og Fienders Spot maatte egge den bundne Helt til at omstyrte Templet hvor han trællede og hvor Eenvælde-Afguden dyrkedes. Men det *kunde* maaskee ikke være anderledes. I lang Tid lignede det norske Folk de forfærdede Efterladte i en Familje, hvor Døden har raset. De samle ikke Sindet i den første Skræk. Endelig drage de Een efter Een ud i Verden; og altsom de bygge sig selv Huse, udslettes det fælles gamle af Tankerne. De samles kanskee atter der, men kun i Forbigaaende. Man taler vel om hvor godt der var tilforn; men man græder ikke mere, knuger ikke Dørposterne mere ved Adskillelsen. Hver iler atter til sit, did Vanen driver. Det *kunde* maaskee ikke være anderledes. Vor Tids Uafhængighedsfølelse, der fortærer Tanken om fremmed Tryk ilsomt og aldeles som Flammen Glofnugget, har ikke saa let for at dømme. *Det* er vist, at Guds Vilje med Norrige er bleven fuldbyrdet. Og ihvordan det var, mens Staten var forsvunden, tvivlede dog ingen om at Nationen levede. Tiden aad end mere forgjæves paa Nationalcharakteermærkerne end paa Bautaens dybtfurede Runer og paa Fjeldenes Takker. De vare for mærkede til at de kunde udslettes af ensformige Aar — det der dog er skeet med andre Nationer, som berøvedes Selvstændigheden. Skulde noget være forsvundet af dem, da maa det være den ildige Fyrighed, der laa i den gamle Nationalcharakteer som Funker i Staalet. Forgjæves udvandedes denne forøvrigt med fremmed Blod — Ligesom de mærkeligste Træk af Oldsproget vedligeholdtes mellem Bønderne, hvortil det egentlige Normannafolk da var indskrænket, saaledes vedligeholdtes og mellem dem alle de Træk af Oldnordmændenes Charakteer, som ikke tog Næring af den politiske Frihed. Men disse manglende laae slumrende i denne; med denne bør vi tro Oldets Fædres hele Sjelsbeskaffenhed gjenoplivnet. Tør og hænde hiin Livlighed vender tilbage som Farverne i de mulmklækkede Planter, der udsættes en Tidlang for Lyset.

Frihedssindét udgjorde dog for stærk en Aare i Nordmandens Væsen, til med eet at forsvinde med Friheden. Det laa

endnu længe over mange Gemytter i det sjunkne Norge ligesom den glødende Rødme i Skyerne over den nedbrændte Stad. I Knut Alfsons og Hyttefads, i de mange Adelsmænds Blod som med disse gik under Christians Bøddeløx, glimrede endnu Gnister deraf. Den fortørnede Patriot rejste sig ogsaa under Olaf Engebretsøns Bispekaabe. Mange norske Hjerter sloge varmt for Sturernes Sejerlykke i Sverig. Jeg nævnte Adelsmændene, som Blodvidner for Selvstændigheden og Uafhængigheden — delte da ikke Bondestanden, hvis Blod som Sved altid maa være rede til at flyde, denne Ære? Mænd! til en Landadel, som Tid efter anden havde udviklet sig af Bondestandens Mægtigste, men og afsondret sig fra denne, glemmende sin Oprindelse, var dennes politiske Magt og derved lidt efter lidt Sandsen for al Deeltagelse i Styrelsen og Dygtigheden dertil gaaen over allerede før Foreningen med Danmark. Derved var denne og dens Ulykker forberedte, Frihedssindet og Følelsen for Rigets Hæder udslukket i Folkets Kjerne selv. Digerdøden, at Gejstlighed og Adel bemægtigede sig en altfor stor Deel af Landgodset, den derved bevirkede Armod, forøget ved Udlændingers Handelsaag, Udsugelser, Bortledningen til fremmed Rige af Statsindtægterne fuldendte en saadan Forandring hos Massen af Folket, at vi, med de gjæve Fædre i Tankerne, ikke skulde gjenkjende det, om ikke et ubetvingeligt arvet Hang til personlig Frihed samt Besiddelsen af enkelte borgerlige Særrettigheder fremdeles havde givet det et udmærkende Særkjende.

Ogsaa disse enkelte Frihedslevninger, som lod Nordmændene mindre opdage og føle det gamle Riges Aag, vare da Arv fra Forfædrene? De skyldte disse, at de dog hedte frie Mænd, mens Riget ikke længer var frit. Med Kronen turde fremmed Magt skalte; men Odelen i Bondens Haand turde den ikke røre. Embederne stode aabne for de fremmede Herrer; men mellem disse og Bondegodset var Odelsretten en uoverstigelig Vold. Inden den holdtes Æterne vedlige. De kolde Øxegge bag den kjølede fremmed Adels Lyst efter de vene Vid-[illegible] Mjøsen, om Randsfjorden, om Thyrifjorden og langs [illegible] store Floder. Taarnene turde de bøje i Byerne, hvor [illegible]orskt Blod rørte sig; men vel vogtede de sig for at

bøje den norske Bonde under den Livegenskabets personlige Trældom, som knugede Bonden hjemme hos dem selv, ja næsten over al Europa, mens den forlængst var forviist fra Norge. Tempelmalmen turde de udtage, men ikke Malmen af Bondens Haand. Efter gammel Sed var han bevæbnet, og æskede at agtes for og behandles som en fri Mand.

Der levte da med hine Frihedens Levninger, som gjorde sig gjældende i det daglige Liv, og derfor indgroede med Slægterne, ogsaa Rester af Frihedssindet? Ja, de overraske os som de Sommerens Blomster der stundom træffes om Høsten og rødme frem af den tynde Sne. Ja; men Trangen til større, til *megen* Frihed, Almeenfølelsen for det *hele* Rigets Velvære og Hæder var forsvunden — deri vare Mellemalderens Nordmænd vanslægtede fra Oldets. Deri, at vi have den, at vi glødes sammen deraf til eet Folk af een Aand — *deri* er det større Forvantskab imellem Oldet og Os.

Medborgere! deri — i Almeenfølelsen for Norges Velvære og Hæder, i samme Frihed, i samme Sands derfor og Dygtighed dertil, er Forvantskabet mellem Oldets og dette unge Norge, Uligheden med det, der erkjendte et fremmed Herredømme. *Det* vilde være os umuligt. Dette er *nok* til at gjøre Skillet. De gudbrandsdalske og østerdalske Bauner, Haldens store Baune har lyst herligen over det sjunkne Norge; Anna Kolbjørnsdatters Halmflamme har blusset sig i Natten Stjernens Evighed til, Kruses Karabiner have blinket livligen i den mørke Skog. *Da* flammede vel en vis almeen Følelse af Nationalitet; men den var kun Nationalstoltheden, Krigshæderens, blussende kort som de Bauner der tændte den. I lange Fredsaar opløstes den. Om lidet taaltes af andre Riger, af det Medforbundne taaltes Alt. Egenkjerlig var hver Mand nøjd med, at *han* intet led, og med at de personlige Friheder bestode.

Men dette er ikke *den* Almeenfølelse, *den* Nationalaand, som er Særkjendet paa det unge Norges Lighed med Oldets, og som forjetter os Fædrenes Hæder — disse, der erhvervede Nordmændene Ret til bestandig at agtes for en selvstændig Nation, i Feldten lærte Fremmede det, og ved Forfatningen, som tidligen ordnedes til et meget indskrænket Kongedom,

Folket at føle sig selvstændigt lige livligen i Fred som Krig. Denne Nationalaand, vak om Friheden som Ørnen om sin Yngel, omhyggelig om Nationalæren som Den der bestandig pudser sit Klenod, taaler ligelidet af den medforbundne Stat som af hvilken anden. Den blusser vel, men slukkes ikke med Baunerne. Den tændes ikke med dem, men tænder dem. Freden inddysser ikke den, men den gjør Freden tryg. Den gløder ikke alene hos de mere Oplyste, hos Faa, hos dem den opblomstrende Stat nedryster sine Velgjerninger rigest over. Den findes hos Alle. Det maatte være et Ribunghjerte, som manglede den. Den gjennemtrænger Samfundet, forener dets Klasser, meddeler alle Broder- og Medborgernavnet, betegner det gjenfødte Norge — thi den og Friheden er det som er gjenfødt og alt med den — og er Forfatningens Livsaande, Thronens Værn og Frihedens Styrke. Nærmere er ikke Trefargerne parrede med vort Flag, end den er med Nationalæren. Denne staaer særligen under Almeenaandens, Nationalitetsfølelsens, Nordmannafolkeaandens Beskyttelse. De leve og døe med hinanden. Ingen Nordmand tør fornægte den. Den udgjør den Lighed, der kan forenes med Friheden, og som vi tiljuble i vore Sange. Den elsker det gjenfødte Norges trefargede Flag og intet andet end dette. Det er Den, som lader alle Hjerter røres af een Samfølelse, naar Nationalsangene tone, naar der istemmes „For Norge, Kjæmpers Fødeland.“ Fandtes denne Aand ikke, skulde disse forstumme. Men naar Glæden bryder frem ved Stormandens Bord, naar den simplere Gjæst, iførstningen maaskee blændet ved det prunkende Antræk, fremmed Tone har indført, har overtydet sig om at han ikke sidder ved den Konges Bord hvor Alt var Guld — da bryder ogsaa hiin Følelse frem i Nationalsange. „Boer jeg paa det høje Fjeld“ lyder, og Statsraaden forflyttes af sin Indbildningskraft did eller paa „Stranden mellem de rullende Bølger.“ Tanken iklæder ham den nationale Dragt — han længes efter Bondens Sysler og Ro — han hører en hjemlig Bjerk suse og Lurene og Vækkerne i Lien eller seer sig under et jagende Sejl. Det er Nationalaanden, som farer tonende over disse søde Samstrænge. Det er den, ikke Fugtelfrygten, som farer

klingende gjennem Geledet i den punktlige Vaabenøvelse — denne som er bleven til en Kappeleg, da Nationalaanden under sin store Skabelse udstrakte Værnepligten, og forvandlede Hæren, før afsondret fra Folket, til en Nationalgarde. Det er den, som opbygger Kongeboligen, som ikke bliver træt deraf, da den skal være et Kjærlighedsminde for Nationens bedste som han er dens første Borger, og som rejste Mindestøtten for Krohg den fortjente. Det er Den, som veeklagede i det norske Folks Navn højt imellem Nationerne over Polen. Den fryder sig i Betlernes Bryst over at Kongsbergs Skatte opvæltes fra Dybet — i Alles, som synes de faae nok deraf i Tanken, at det deri gaaer Norge, den kjære Moder, vel. Den bar villig Opofrelsen, som fulgte med Statsforandringerne; og ikke alene de nødvendige — ingen Æresskilling skulde paahvile Nationen —; ikke alene dem Tiden syntes at kræve — sandelig denne Slægt jevnede Vejen for den Efterkommende og lagde Hynde til paa dens Sæde. Denne Aand krævede og skabte Banken — den Norges Stav — midtunder Manglerne. Den gav Folket den Trættes Kraft, der springer op af sin Hvile for endnn at fuldbyrde noget, og hvem Solen da tilsmiler venligst. Den svor hiin uforglemmelige Bededag, at ofre Liv og Blod for Norges Selvstændighed.

Den jublede da Carl besteg Hakonernes Throne. Den jubler ved hvert Storthing da Folket bestiger sin. Den gjør Thingmændene, i Riddersdragt eller Kufte, til broderlige Venner, ihvor forskjellige, dog enige i Grundlovens Urørlighed. Den bringer dem, Mændene fra Nordcap og Lindesnæs, Throndelagen og Agder, til at mødes med raske fortrolige Haandslag — førstegang dog som efter gammelt Bekjendtskab — og til at skilles med Vemodets langsomme, kun medgivende hinanden de samme Ønsker for det fælles Fædreland. Den fryder Nordmanden, naar han seer Opodlingen lysne frem i Dalene — den gjør ham glad som om disse nye Vidder ere hans egne: disse lysnende Vange, disse nye gulnende Agre ere jo det fagreste Solskin over Norge, hver vunden Plet et nyt Blad i Norriges Krands. Den gjør Agerdyrkningen ikke til et egennyttigt men til et politisk Virke. Tanken om Fædrelandets Nytte gaaer foran den plogstyrende Landmand. Tan-

ken om at Norge skal brødføde sig selv opløfter Haanden, der udslænger Sæden. Spilder Uheld hans Flid, da trøster Nationalaanden ham med den aandige Herlighed Norge besidder fremfor sædsikrere Lande, og som synes at trives vel her under den kolde Pol. Utallige ere dens Frugter — Nationalaandens, denne Frihedsstammens Marg, dette alle norske Sjeles Fælles og Samklingende, saaat at de ere til hverandre og til den som Blade paa samme Træ. Den rignede Højskolen, den fremkaldte tillive Selskabet for Norges Vel. Utallige ere dens Frugter; men en af de fagreste Blommer, den udskjød, var den nationale Frihedsfest, der aabner sig aarlig i Majen, uddufter Glæde og udkaster Sæd. Nationalaanden skabte den. Den var Tegn til Nationalaandens Modenhed. Nationalaanden fejrer den, og fejres derved. Den, ikke Pragten, gjør Højtideligheden derved. Den, ikke Bægerne, gjør Glæden. Den, ikke Nysgjerrigheden, samlede os; thi Fædrenes Minde var den kjært.

Saadan er den Almeenaand, som betegner og maa betegne det gjenfødte norske Folk. Det var kun løse Træk af den eg skildrede; men forgjæves som at vise en Ørn i en Haandfuld Fjer —; den kjendes som Christsindet at sine Gjerninger, dens Virkninger ere utallige som Solens, og selv skjuler den sig i vore Hjerters Inderste, klar der for os Selv, men uudtalelig som det Helligste.

Men saadan opsteg den af Fædrenes Grave. Den forbinder Os og kommende Aldres Vugger med dem. Det er den samme Aand, som gjorde det gamle Norge stort, der nu skal gjøre det lykkeligt, og som alt erhverver det en indre Storhed, større end de affaldne Statholderskaber i Øst og Vest. Ikke Krigens; men den Kraft som er viis, og ikke lægger Mandemodet og Krigsdygtigheden bort i Freden, ikke glemmer Bjarkemaalet med gode Dages Honningdugg i Mo-den: Den der i Hakon Adelstein skiff[illegible] til, mens dog Kværnbider[illegible] tede Gyldenhjelmen, [illegible] i Slagstormen, slog [illegible] Jæmtland og Hels[illegible] frem mellem [illegible] [illegible]ære, [illegible]

torm Sindris Harpe. — Den der vel med Jarl Erik i den 4de Kamp besteg Ormenlange, men i 16 Aar fredede Norge, Borger- og Samvittighedsfriheden — Den, der førte Nordmannasværdene i Hafursfjord, i Hjørungavaag og ved Svollder; men som ogsaa gav Olaf Kyrres Kronguld Glandsen, der fremlokkede Velstand af Klippebunden, Civilisationen under Landødebanneret og Stæderne langs de vilde Strande. . . Ikke Krigens Aand alene, men ogsaa den Fredens, som udrakte Hakons Sejerherrehaand til Partierne; som altid stod malt i Sverrers Skjold; og som, mens Kronørnene klotoges inde i Landet, ofte dalede paa Hvitingsø, og var der som en trætfløjen Due at finde. . .

Ikke Lovløshedens Aand — thi *den* var fredløs i det gamle Norge, bar den end Kronen, og raadede mindre der end i andre Lande af finere Seder . . . Finere Seder? I Agt for Lovene bestaaer jo Sedlighed, og den var i det norske Folks Fysiognomi mærkede Træk, mens sydligere Folks Sedlighed kun var en flagrende Rødme. Frankens prægtige Røverriddere vare ikke saa sedlige som disse Nordboer i Skind og Kufte, der satte Ejdsevjualag som en Fakkelkrands i det mørke Old, og stode lyttende om Lagmanden og Dommerne, thi det var Loven, den sande Folkekonge, som talte paathinge. Denne Aand da, som mælte paa Ejdsevjuathing gjennem Thorlejf Vise og Halfdan Svarte, hiin Højtelskede, fordi Loven var hans, den Kronedes, Konge — gjennem Kong Adelstejn, hiin isandhed Ædle, og Thorlejf Lagmand paa Gule- og Frostethinge; — som bød Drot at stevnes tilthinge, Tvekamp og Selvhevn at ophøre, hegnede Ejendom ved Odel og skarpe Straffe, og gjorde til Mundheld „ved Lov Land bygges.“

Den den fredsæle Drivtigheds, som gjorde lyst med Øxen i de mørke Jetteskoge — og Landet alt før Halfdan Svartes Tider vidtopodlet og godt at være i, — som styrede Plogen paa [illegible] Sigurd Si[illegible] Landejendomme — og som hvif[illegible] [illegible]aands S[illegible] [illegible]er alle Bølger.

[illegible]ugheds[illegible] [illegible]astede Planen til Smaakonger[illegible]ngelse [illegible]arige Haralds Sjel, og hærdede [illegible]om Jern[illegible] — som lod den 14aarige Erik

kue de stolte Klerker — og som bød Sønnerne tidlig at sørge for sig selv.

Den mandige Frimodigheds, som røstede fra Asbjørn af Medalhuus og fra Sighvat Skjald, da han fremtreen for den harmtændte Konge, tvang Magten at bøje sig for Sandheden, tæmjede med Harpens Toner Dødsbeslutningerne som udviklede sig liig iilsomme brændende Dampe af det glødende Kongehjerte. — Den der gjorde Sandheden mindre farlig og derved mindre fremmed mellem Mand og Mand, Folk og Drot.

Retfærdighedens, der altid ærede Fiendes Dyder, der — om den ej kom til Ordlyd paa Valen mellem de bragende Skjolde — søgte tilthinge for at tale, dømme og dømmes, og som ikke for den fnysende Konges Skyld fordømte den Uskyldige. Retfærdighedens og Højmodets, der lod Erik Jarl beundre og benaade sine tapre Fiender paa Dødsblokken — som igjennem den døende Hakons Mund tilsagde Banemanden Riget, og lod den krænkede Sigurd Hranesøn falde Fornærmeren tilfode.

Nationalæresfølelsens — ikke Forfængelighedens, der udfoldede Jorsalafarernes spraglede Silkesejl — men den alvorlige, som oprørtes ved danske Svends fornærmende Anordninger, og forstødte ham; — ikke den hævntændte, som 100 Aar efter brændte Englands Byer til Soning for Haarderaade, men den retfærdige, som vogtede Landet og dets Besiddelser, som forhøjede Kræfterne i Svolderslaget, og raabte „Striden bliver skarp, thi der er Nordmænd mod Nordmænd;“ som gav Olaf den Hellige Riget fremfor de Fremmedes Lehntagere, og afskyede selv Skinnet af Afhængighed.

Trofasthedens Aand, hvorfor Norden var berømt, saa Myklegaardskejseren kun troede sig sikker bag dens Mænds Sværde . . den, der hyllede den unge Hakon ind i Bjerkebejnernes Kapper, da de reddede den dyre Prinds den uvejsomme Østerdal igjennem, igjennem alt Midvinterens Yrvejr — den som udstraalede over Norge i Ung-Reidars Hjerteblod, da han fangede Spydet for sin Konge og segnede med ham — og hvis Ære hvilede i Urold, men strakte sine Tinder

op i Thronpillarerne Thjostolf Alesons og Gregorius Dagsøns Skuldre.

Mandemodets, der rejste sig ved Davrebordet paa Stord, og i Ølvar Bønde sprang ensomt fram mod de mylrende Vender i den brændende Stad. Den Standhaftighedens, som sejrede i Bjerkebejnerne. Fyrighedens, der ikke lod Modet fryse, om de for den gode Sag vandrede Vinteren gjennem og Norge paa langs og tvers i den dybe Sne paa Næversaalerne — der styrtede frem i Berserkerne — og som var Blodet i Fædrene-Tapperheden ligesom Æresfølelsen var Hjertet. . . . . Frisindets og den ædle Stoltheds Aand, som tyede udover Bølgerne og besatte Island og Øerne, da den holdt Friheden før tabt — som lagde djerve Ord i Folketale, og gav Sandheden Mæle som den var til.

Medborgere! af flere end disse ædle Kræfter bestod den Aand, som rørte sig i det gamle Norge. De vare barske disse Fædre, siges der. Ve os, om denne Barskhed, naar Hornet gjalder, ej kommer tilbage som et Echo. Mange af de herligste Bedrivter udføres af onde Mænd, siges der. Hvilke Bedrivter? Krigens? I Blod kan Björnen staa til Bringen. Det blotte Nederlag er ikke den herligste Bedrivt. Retfærdighed ved Sagen, der strides for, er det alene som i Kamp ophøjer Mennesket over det rivende Dyr. Det er Dyderne, som under Kamp aabenbare sig ligesom de fagre Fugle, der efter det gamle Sagn sværme om i Folgefondens Snehvirvler, der kunne gjøre den herlig. Og *det* er ikke den sande Prøvesteen, at vi beundre og forfærdes, men at vi ogsaa maa elske. Forfærdende beundre vi Hakon Jarl i den blodige Stavn under det 3 Dages Slag, blussende af Harme, bleg af religiøs Rædsel i Haglstormilingen, hvormed han troede himmelske Kræfter kom ham tilhjelp, efter det frygtelige Offer; men Erik Jarl, der kjæmpede roligen de 3 Rædselsdage ud, rolig mens Sejren drejede sig som Fløjen paa hans Skib under Ilingerne, og som ærede sine tapre Fiender og gav dem Naade — hans Bedrift er den herligste — han er den rette Hjørungavaags Helt, thi ham maa vi ogsaa elske som vi beundre.

Lidenskaberne vare stærke i de gamle Fædre. Der kom ikke alene velgjørende Varme af disse Flammer, men stun-

dom og Røg, der skumlede mangt et Helteskjold til. Men Dyderne, jeg nævnte — visselig, Sagaen taler — de havde Borgerret og Indfødsret i det gamle Norge: mange huuslige Dyder, — ikke alene Gjæstfrihedens, der boede under hvert Tag — Menneskekjærlighedens, der lettede Trællstandens Kaar og frigav den før i andre Lande — Sands for Saga og Skjaldskab indflettede sig forskjønnende deri; og som Guldringen Perlerne, omgaves og fastholdtes de alle af en Nationalaand til et Nationalsmykke, som vi have Vidnesbyrd om at Verden ansaa med Beundring, og som tindrer over Gravene.

Vi kjende dem alle; thi end er ikke Sagaen glemt omkring Ejdsevjuathing. Og det mindsker ikke Følelsen af Forfædrenes Hæder, at Kraftens Overmaal udtømte sig altjevnt i Kamp; at Ærgjerrigheden greb efter Nordens herligste Krone, at Borgerkrigen jog ogsaa over disse Sletter, hvor den stupede og slukkede en af sine sidste og fæleste Fakler i Vorma, at vi mindes, at vi staae netop paa de sidste Ribungers Grave. Den barske Tid er nedbrændt — de ædle Metaller ligge tilbage. Lad ingen fræk Aande blæse i Asken! ingen overmodig Haand søge at rokke selv disse forbrændte Søjler af Hedningetemplet. Som saadanne staae selv Oldets ældste Helte igjen. Men disse Menneskeaander var en Ildprøve beredt. Nordens forhistoriske Mulm, hvori Upsalaodins og Asathors Offerflammer og Offernes sprøjtende Blod vare som Maane og kringspredte Stjerner, laae paa deres Øjenlaage — dog skulde de opløfte dem til at see Sandheden, og rejse Minder om Dyder, som en anden Tid kunde opdage naar det klarnede. Og de gjorde det. Selv Asathor var en Civilisationens, Uddannelsens Kjæmpe; og han førte Kampen som Jefta for samme Sag mod Cananiterne. Frithjof hin Frække, Sigmund Brestesøn foragtede en Statsreligion, som ikke kunde undvære Overtro, og Haarfagers aldertunge Øje saa den eneste Gud, og ofrede ham en Søn med større Ære for sin Sjel end den Abraham vandt ved at fristes til at lede sin Eneste til Alteret. I Huset over Sejdmændene antændte han en lysere Tids Sol — den Tids vi her fejre. Olafernes christne Baal vare ikke saa skjønne. Vi beundre Hedningen med det brændende Had til Overtroen: liig Moses, da Tavlerne faldt

ham af Hænderne, over Israel, forfærdedes han over sin Søn, og ofrede ham til Sandheden og Loven. Med det Baal udsviedes medeet den værste Overtro, den som husede hos Ondskaben og koglede for den fejge Lumskhed. End en Tid vejede Lidenskaberne hinanden paa Sværdet. Fiendskabet mærkede sin Thingring i Sandet afsides fra Folkets rolige. Christendommens Aand foer da hen over Heden, tildækkende de blodige Spor. Dens Olje stillede Blodbølgerne i mangt et kraftigt Bryst, som elskede Fædrenes Sed. Kun Ærgjerrighedens gik for høje — de maatte kjæmpe sig til Mathedens Ro. De livlige Nordmænd toge Parti, viede sig en Sag, og kjæmpede for Overbeviisning. Dette var Borgerkrigene. Eftertiden har opdaget fast Kjerne i deres Kraft, men ogsaa Ærgjerrighedens Orme, som søge den bedste Frugt.

Vi elske ikke deres prægtige Flammer; men vi opdage dog midt derinde Dyder i Ildprøven, den herlige Sverrer styrende dem liig en Guddom Elementerne, den frosindede Magnus Erlingsøns vakre Gestalt, Dagfind Bonde fast i sit bristende Castel — vi høre de trofaste Bjerkebeiners Kampraab for Kongen af Sværdsiden, og Hakon Sverrersøn med arvet Sejr i Hænderne at tale Fredsord; vi see Hakon Hakonsøn dæmpende med Forsoningshaanden de sidste Flammer, saa ingen andre lyste end Nordmannakonningens Skarlag.

O, Nordmænd — hvad Under om vi elske Sagaen? om vi samles for at fejre Fædrenes Minde? Sandelig, intet Folks Historie fremstiller en saadan Kongerække af ædle Mænd; og vi slutte med Sikkerhed derfra til Folket, om end Sagaen ej nævnede de Mange fra Jarlen og den fribaarne Bonde til Trællen som frelste sig ved Bedrivt. Elske vi Sagaen, jeg mener særligen som den taler i Snorre Sturlessøns udødelige Skrivt, der alene er det herligste Minde over hint Old, ja herligere end Nidarosdomkirkens Kupler — da gjøre vi den til et Huusklenodium! Den er Nordmannafolkets Adelsbrev imellem Nationerne. Vist som Bibelen findes den i Husene! Disse To være Højsædernes Gudebilleder som Odins og Thors fordum. Og sandelig Sagaen er det; thi det Guddommelige i Mennesket har deri spejlet sig klart og uforgjængeligen. Elske vi Sagaen, da er det et godt Tegn paa at Nordmændene

ikke blues ved Fædrene, men tør see de gamle Helte i Øjnene. Denne Udødelighed i et ærefrygtfuldt Minde skal hue dem, og de skulle selv berede sig en Saga.

O! Tanken fører mig fremad et Aarhundrede. Kun det — har alt dette Norge vundet sig en Saga? Ha, hvor Skogene staae som Øer mellem alt det grønne Land. Som Kindernes stigende Frydrødme har Opodlingen udvidet sig op ad Aaserne. Som højthvalte glade Øjenbryn har deres Skoge opbuet sig. Folkemængden er en halv Gang større end i Hakon Hakonsøns Tid. Klokkerne tone i det gjenrejste Hammer. Flodskibsfarten gaaer. Ogsaa ved Ejdsevjna en Stad. Ingen fremmede Kornskuder stevne op gjennem Folden. Men om Agdenæs styre Islændere ind. „Ha, Kjartan, velkommen til Nidaros!“ „Jeg kjender Indløbet.“ „Nu staaer det vel til i Island, det udsvømmede Norge.“ „Friheden udkaster sine Flammer højere end Hekla.“ Begynde Skjaldene ikke at synge efter Althingets Aabning? „Som Fuglene med Vaaren!“ Farvel Broder Islænder! Vinden tager ham — den samme som fylder Bergens Vaag med alle Europas Flag. Og det gamle Oslos Datter Christiania ligner ikke mere den opblomstrende Spædjomfru mellem Europas Hovedstæder. I fuld Blomstring har den allerede omarmet Kongeboligen, kastet sit Slør af Haver højere opad Dalen; og ladet som Perlesnore skinnende Boliger indringe Vikerne.

Inden da har Norge bestaaet en Kamp frygtelig som Fædrenes med Jothunerne. Fostbrødrene have blandet Blod sammen. Men Kampen var kun Kraften der pressede Buerne tilsammen, over hvilke end herligere Aldre gaae. Det vi ane idet vi kaste Øjnene til Fjeldene om Baunerne endnu staae der, er skeet. Bruddet er brustet ud efter den Revne *vi* saae i Jorden; men nye grønne Dale bølge hen derover. *Da* — ogsaa denne stolte Tid maa hædre det gamle Norge. En næsten rodløs svævende Klatreplante skulde denne høje Udvikling være om dettes Aand ikke fandtes derunder. Den er Kometens Kjerne — sednere Tiders den prægtige Hale den udfolder igjennen Rummene. *Da* — jeg seer et knejsende Minde i vor Bygd ved det Sted hvor Fædrenes Aand rejste sig, hvor Frelsen fødtes. Vor Tids Minde fejres af dette

fuldt forherligede Norge. Det afryster sine Blomster paa vore Grave. Det kalder den et skjønt Mellemled mellem sig og Oldet. Det ærer Gravkorsene, der nævne hine Rigsforsamlingens Mænd, som Bautaer, Huset hvori de samledes som et Frihedens Betlehem. Det tykkes, at der ikke er langt imellem Hakon Hakonsøn og Carl — ikke længer end imellem to Tinder af samme Alprække, og end rimeligt er forat to hinanden lige kunde i Afvexlingernes og Ulighedens Verden vise sig paa Thronen; — Snart som Ganger Rolfs Æt blev Franker er Carls bleven Gother; og den agter sit Stamhuus at være Frihedens — det vor Lund beskygger — det, Norge altid vil regne sin Herlighed ifra.

O Medborgere *saaledes!* Lader os ile denne Tid imøde, men erkjende, at vi begynde vor Fart fra Fædrenes Grave! Lader os ile den imøde: Frisindet udfolde sine Vinger! Tænder den Fædrene-Fyrighed! Oplysningen udspænde sine ilende Straaler! Trægsindet ligge tilbage med de klodsede Ankler afhuggede! Redeligheden vandre saa dens Trin høres i Verden! Nationalaanden opløfte os, men ogsaa over Spliden og Hadet! Alle disse Sejl paa Ærens Snekke, som bar Fædrenes og skal bære vort Norge mod lyksalige Tider, udfolde sig! Fædrenes Minde er dens Ballast, at den gaaer sikkert! Som Skum efter sig efterlade den Forfængeligheden, Fordommene, Veksindet, Usedligheden og Umaadeligheden, der har suget saamegen Kraft, fordrejet saamange af de vakre gothiske Ansigtstræk til modbydelige Masker, og som maa rødme for de gamle Fædre med Mjødhornene! Saaledes, det unge Norges Borgere! lader os ile Fremtiden imøde! Den være os nær gjennem Daad, som Forgangenheden gjennem Sagaen. Den er det Vest, mod hvis gyldne Skyer *vor* Dag daler for at føde en ny; Oldet det Øst, hvori vor Sol stod op. Forgangenheden og Fremtiden ere vore Dages Sejerbues Pillarer. Rivende Strømme gaae derunder — Ragnarokerske Kræfter drøne i Dybet; dog vandrer det unge Norge frejdigt som Heimdal derover, og dets vaagende Gjallarhorn høres af Verden. *Saaledes* Medborgere! Vor Kraft tilhører Tiden, vort Haab er en Blomst der allerede dufter frem af Fremtiden, en glimrende Tinde der allerede rager frem af dens Storhed. Men Oldets Storhed staaer

heel for os med alle sine kronstraalende Tinder — skulde da ikke Mindet gaa ind i sin Festhal? Normanna-Aanden bestige den Borg hvorfra den herskede, og atter besøge det Huus hvor den fødtes og voxede?

Tale

i det norske Studentersamfund

17de Maj 1835.

Velsignte blandt Dage,
paa blomstrende Skyer
til Norge tilbage
fra Himlen du flyer.
Der stille du svævte
blandt Engle ilön
til Skyerne bævte
og brast af vor Bön.

Den Dag er kommen, Brødre! som er os den kjæreste fordi den er Fædrelandets skjønneste. Ærens Dag er oprunden; thi paa den indtraadte Fædrelandet i Rækken af frie Nationer, paa den vandt det sin Frihed, uden hvilken ingen Ære er og al Folkelykke kun er et Bedrag. Sejerens Dag overstraaler os; thi paa den betvang Fædrelandet en i Aarhundreder næsten til Bestemmelse indhærdet Vanskjebne. Velsignelsens Dag omgiver os; thi fra den skulle vi regne disse Fremskridt, der ere øjensynlige og stigende; paa den fødtes Nationens Kraft til at udvikle alle disse Kimer til forhøjet Velvære som ligge i Friheden, og med denne gjorde Nationen sig fortjent til stedse rigere at velsignes.

Brødre! den Dag *er*, da Fædrelandet tiltaler os, da vi

skulle tiltale hverandre i Fædrelandets Navn og forkynde Frihedens Forjettelser.

Thi sandelig som en ung Moder har Friheden rejst sig og vandrer imellem sine Børn. Velsignelseskilderne ere ikke standsede i denne Barm, som nærede os. Ømheden ikke udslukt i dette Hjerte, som elskede os. Disse Arme, der bar os, ere endnu favnende. Det drømmende Kjærlighedsblik gjennemtindrer kommende Tider, og seer ufødte Slægter møde — dem hun skal tage til Barmen, elske og velsigne som os.

Det er falskt, om vi sige, at Friheden udbredte sin Glands pludseligt og uventet som Meteoret, der gjennembuer den mørke Nat med sin Flammekugle — eller at den nedfaldt uventet som Tordenstenene. Visselig, den er en Himlens Gave og den bedste (thi alle Goder ligge i den); men den nedfalder ikke over de Sovende; og er sat som Priis-Klenodiet paa en Bane, hvor Menneskene maa anstrænge sig og kappes. Kun for Sved er det at Himlene sælge Jorden sine Goder.

Derfor er Fædrelandet os dyrebart, fordi det har kjøbt os Ære og Lykke for Anstrængelser — fordi det midt i sin Armod og Magtesløshed erkjendte, at Frihed ej kjøbes for dyrt. Hvo der lever af Slægten, som erkjendte dette, vil vidne. — Hvo der døde før Frihedspalmen nedrystede sine Frugter — og Gravene langs Grændsen i de mørke Skoge, hvori Disse henmuldne, der faldt forat værne hint „Norges bankende Hjerte," hine kløgtige Besværgere, der endelig paa denne Dag saae Friheden aabenbare sig efter Paakaldelsen — alle Disse ville vidne dette, og at Intet er mindre egenkjærligt end Frisindet.

Dette Ejendommelige er Frihedens Guddomsglorie — dette, at enhver Slægt, der har Frihed, arbejder mere for de kommende end for sig selv. Den veed, at den skal vorde velsignet, om den kun overantvorder Efterslægten Friheden ukrænket. Og enhver Slægt kræver derfor Friheden som en naturlig Arv. Overantvordes den ikke, da er der ingen Hellighed om Fædrenes Grave, ingen Glands ved Navnene, ingen Historiens Hæder, ingen Mindernes Ærefrygt. Det forekommer Slægten, der opdager dette med Blusel, somom det paa-

ligger *den* at begynde en ny Historie, at omskabe *sig* til en *ny* Nation, at udsone Fædrenes Synder ved at ofre *sig* for Efterkommerne.

Uden dette Martyrsind, uden denne reen guddommelige Destination, skulde Friheden ikke existere i Virkeligheden — ikke være saa hellig — uden Flugt — uden Liv — stillestaaende, forblivende i de Former, som et Tilfælde, mere end en bestemt og klar Folkevilje, havde givet den.

Det var for Efterslægten, for Os, at vore Fædre samledes for at oprække de faa Hænder mod Europa, æskende Frihed af en Himmel, de vidste krævede mere derfor end Bønner, og Retfærdighed af en Jord, som kun lader sig den aftvinge. Det var for Os, at disse Mænd, hvis Alder vilde Ro, hvis Adspredthed i de afgrændsede Bygder og fjernt adskilte Stæder, at hver holdt sig for sig selv, og hvis Uvanthed til at gribe ind i politiske Bevægelser syntes at opfordre til at lade den tilsyneladende Overmagt raade med Skjebnevælde — det var for Os, at De lode alt dette intet betyde — at de ringeagtede den Røst, som kunde raade til at blive siddende for at redde hvad reddes kunde af eget Velvære, forat bøde paa de Formuesbrist, som de sidste Aar havde tilføjet Alle — det var for *Os*, at de indlode sig i dette Vogespil, hvori Alt var sat mod Alt, men hvori dog selve Tabet vilde være Ære.

Landets Natur var som forvandlet under denne mægtige Aand. Den hindrede ikke mere end Fjeldrækkerne hindre Ørnene fra at sænke sig i hvilkensomhelst af de dybe Dale. De slappe, afskaarne Forbindelser spændtes. Landet var som den strengfulde stemte Harpe, hvorigjennem det mindste Anslag toner.

Dette gjorde Fædrene for Os — dette og mere; thi de vidste, at den nye Frihed skulde æske flere Ofre end der behøvedes forat vinde den. Og de have ikke ophørt med disse Ofre. Fædrene have vundet Friheden togange. Først med Blodet og siden med Formuen. Først med Modet og siden med Ædelmodet. De indtoge Tinden og befæstede den. De vunde Klenodiet og udjevnede Banen dertil for Os

— den Bane, de selv maatte gjennembryde med Sved og mærke med Blod.

Dog har Friheden betalt dem. Det var som om den i Norge fandt sin forudberedte Jordbund. Den har forlængst betalt dem. — Mange faldt med Sejerskriget i Ørerne — paa det ere de opstegne forat see Fædrelandet lykkeligt. Ingen er siden død uden at have seet Fædrelandets unge Glands voxende, voxende ilsomt som Dagbrynet over Aasen — med det bristende Øje paa Frihedspagten have de takket den Almægtige fordi han lønnede Opofrelserne med Velsignelse. De Fleste leve endnu, og leve forat velsigne det Øjeblik, da de besluttede sig til at voge, at ofre, at lide, at bløde for det Norge, de ej ventede selv at opleve nogen Lykke i.

Dette er det Sind, som *tör* paakalde Friheden. Denne Fjernhed fra al Egoisme er dets Væsen, og det som gjør Friheden himmelsk og omgiven med religiøs Majestæt.

Men dette Sind tilhører ikke Farens Stund og Blodvidnerne alene. Det har ikke sin Rod i nogen Spænding over det sunde Hjertes almindelige. Vi have ikke modtaget i den dyrekjøbte Arv en død Skat, eller Noget, der ikke kan eller bør modtage nogen højere Udvikling. Saaledes er det ikke at vi sværge til Forfatningen.

Vi, Brødre, ere Mellemleddene mellem hine Frihedens Skabere og Ætterne, der skulle nyde dens modne Frugter. Ligesom Fædrene for Os, maae vi arbejde for Ætten — glade hvad enten det skal tillades os som Oldinger at udhvile os mellem en taknemlig Efterslægt, der nyder Frugterne af vort Virke, eller om vi først i en endnu friere Tilstand skal forhøje vor himmelske Lyksalighed med Glandsen af vort jordiske Fædrelands.

At tabe sig Selv i sit Formaal — *dct* er Begejstringen. Her er Formaalet rykket ud over vor Tid. Den Frihed, hvortil en ubetvingelig Attraa driver os — den vi med drømmende Vellyst udbilde os — er en anden, end den, der er disse Dages Hæder. Men med klar Sands see vi, at en Alder er forjettet den, hvori den vil kunne udfolde sig i al sin store Sandhed og yndige Fantastiskhed. Derfor slukke vi ikke dette Blussende; thi det udgløder det Egoistiske af vort

Væsen. Derfor pleje vi disse Frihedsidealer; tillade ikke kummerlige Erfaringer at overhølje disse Smiil fra et bedre Væsen med sine Taarer, at skysløre disse Glimt af en højere, i Ideen og Tilkommelsen ikke mindre sand Verden.

„Bygger Ynglingen i Hjerne
Slot for Frihedens Idee,
Mand, da skal du Borgen værne
som en Drage Fepalæ!
Gamle Hvide
Du skal stride,
gjöre Graven til Tropæ.

Trylleborgens Herskerinde
er jo, Aand, din Aandebrud.
Kjæmp, at hun sit Hjem kan finde
trygt paa Jorden som hos Gud!
Englefulde
Himle rulle
der for hendes Födder ud.

Se de Himle skal du dele,
om du hende Jorden böd!
Himlens Datter vil jo dvæle
som din Viv i Hyttens Skjöd.
Kamp hun vejer
op med Sejer,
og med Salighed din Död.

Hun med Tro betaler Anen,
med Triumfens Jubel Kval.
Hun din Gravhöj til Altanen
gjör for eders Bryllupsbal.
Under denne
Dig og Hende
frelste Aander hylde skal.

Dog til arme Dödelige
bejler selv saa rig en Brud?
Sjel, du blues forat stige
fra din ringe Hytte ud,
for til Frihed
blive viet
i dens Himmerig af Gud?“

— Som Ynglinge kunne vi for Efterslægten, for Andre end os Selv og for Friheden saaledes at vi af den nærværende udvikle en, der mere nærmer sig dens høieste Idee, intet Bedre gjøre end at nære Frihedssindet og at være os den Begejstring, som dette er i sin Reenhed, bekjendte. Luft for denne Flamme! Intet Stængsel for disse Straaler fra Sjelens Indre! De maae søge Menneskehjerterne — i disse Dyb ville de besvangrende sænke sig.

Det maa være en given Sandhed for Verden og en Erfaring for hver Æt, at den kommende er mere frisindet end den selv var. Faderen maa trøste sig over at ikke Han har gjort nok ved at Sønnen vil gjøre mere. Han maa vide at Sønnen i samme Forhold er større Enthusiast end han var, som Friheden har udviklet sig siden hans Puls slog i samme Takt, og siden han greb i samme Aare, der driver Menneskeheden frem gjennem Tiden mod dens *Atlantica.*

Dette sagt, Brødre! og vi vide, at det er ikke for os Selv at vi fejre denne Fest. Vi fejre mere det Forbigangne og Tilkommende end det Nærværende. Vi ville fæste Efterkommernes Øjne paa Os som værdige til at overlevere dem Friheden meer fuldkommen end vi modtoge den fra Fædrene. Det Frihedstræ, vi fryde os om, skal ikke være af disse Underhavens forstenede, hvor Frugterne kun til Øjenlyst ere Diamanter og Rubiner; men et, der lædsker og nærer, forædles, voxer og voxer til en Ygdrasil, der omskygger Verden. Det er ikke en Fest for den taabelige Stolthed, at kunne skjænke disse Arvklenoder ligesaa ufrugtbare, forældede og koldtglimrende til Ætlingerne. Ikke en Stagnationens Fest, dette Dynd hvori Menneskeheden og alt Godt bliver hængende, dette en seendrægtig Frihedsvaars Tælegrøp, hvori Norge lettelig skulde nedsynke. Det er en Fremskridningens Fest, ikke det Nærværendes, denne Overgangstypus, vi fejre.

Saaledes Brødre — hvilken Hellighed i vor Glæde! Saaledes tilhøre vi Dagens Idee ganske. Vore herligste Idrætter skulle kun være som udstraalede af den. Hvilken Spænding i vor Energi! Thi hvorledes skulde vi turde vore at meddele Efterslægten — den vi, i Fædrenes Billede skulle arbejde

for — Friheden unyttet eller endog nedværdiget og bedækket med Forhaanelser?

Op! op! Brødre — det er paatide at vi bekjende. Disse Pocaler ere ikke Glemselsvalmuer. Dette Flag vajer ikke forat blænde os med sine kjære Farver eller forat tilslørе vore Klager. Ve! jeg hører det udhvine sine i Luften. Lader *dem* ikke komme til Efterslægten — de skulle forstyrre os i vore Grave. Thi *det* var det Mindste vi kunde gjøre for Ætlingerne mod hvad Fædrene gjorde for os, at vi pletløst afgave Klenodet vi modtoge — at vi vare flittige i at blanke dette vaulundgjorte Overflødighedshorn, naar vi mærkede at Luften var svanger med Elementer tilbøjelige til at anløbe det.

Dette er vort Livs Opgave, men paa denne Dag skeer det, at Klenodet fremstilles skinnende for Folket.

Lader os da bekjende, at denne Dag er os vigtig — at den ikke udtømte sig med den Rigdom den udrystede hint mindeværdige Aar, da Normannafolket følte en Revolutions Bølgeslag i sine Aarer.

Hvert Aar kommer den som Forfatningens Nytaarsdag. Thi visselig den aabner et Aar, i den Mening nyt, at nye Udviklinger af Forfatningen lægges for Dagen ligesom Rødmen stiger i Kinderne, og Musklerne svulme om den frodige Yngling. Ja en Nytaarsdag, thi det nye Bedre, som de svundne Aar have overtydet os om ligger i de kommendes Skjød, er ikke længer det Gamle, og hver 17 Maj slaar op et nyt Blad i Forfatningens Fortolkning. . . . En Nytaarsdag; thi da bringe vi Alle Constitutionen vore Hilsener, vore Ønsker, at den maa trives og voxe, og vore Kjerligheds-Gaver i et frimodigt Aasyn, i et reent og uegennyttigt Sind, i trofaste Løfter, i mandigt Ord og Bedrivt.

Dette tør *vort* gamle Samfund sige. Dette siger *jeg* i dets Navn, Brødre!

Er det ikke fra Fjeldets Tinder og Huler at de Storme fare, der lader Træet friste hvad Løv det bærer: fast og livsfrodigt eller visnende og falskt?

Storme nedbrøde fra Throntinden og fra Hulerne derunder hylte de som Dæmoner mod vort Frihedstræ, og mange

ıde, hvorpaa Vaarens Glands end laa og som det nærede fra ı Rod, stode ikke sin Prøve, men faldt til Jorden til Leeg r uslere Vinde.

Men *vort* Samfunds Brødre vare de ikke som de livsfriske ıde, der holdt Stand i Stormen? deres sammenknyttede Hænr som Frihedstræets faste slyngede Grene? Bægerne, de opløfle, ligesom Blomster, der med sød Trods netop hvælve sig mmen og ville ikke give Slip paa Dugdraaben under Stormen?

Denne er sagtnet. Det hviner ikke længer i Bladene, oraf hvert af vore Hjerter er et. De affaldne omtumles ragteligen paa Jorden. De, der holdt sig, glindse og suge ı Næring i Fred, og en mild Aftenluftning toner igjennem m.

. . . Denne Aftens Luftning toner igjennem Os. . . Afıs? O, denne Dag tilhører sig selv alene, delende to af Fædlandets Aar . . denne Aften er det kommendes Morgen. Disse lykkelige Borgeres Glædesblus ere Stjerner over et nedınket lykkeligt Aar. Disse Himmelens Stjerner ere Morgenyet for et kommende end lykkeligere. Det begynder imorn. Denne Dag staaer ensom i sin Højhed. Den tilhører ke Religionen, ikke Erhvervet, ikke de sandselige Glæder. elt imellem Mindet og Forjettelsen synes den halvt at tilhøre rden, halvt Himlen.

Denne Kvel med sine Stjerner er et kommende Lykkesrs Morgen med sit buede Dagbryn over Fædrelandet.

Derfor — Brødre — vi ere aarle ude for at hilse dette ar, der skal indgyde Friheden ny Marg, give Forfatningen ye Tryllerier for Hjerterne. Sønner af gamle Norge! Børn den unge Frihed! af denne Gudinde, som opsteg af Oceaet, der overskyllede den fordærvede gamle Verden og endnu ryder imod dens undergravede Pillarer, — hvert af vore Høeder være en af disse kjække Bølger! Lad dem knuses, om et skulde være nødvendigt; thi det er Aanderne eget, at Døen er kun Eens, Seiren vis og Alles.

Vort Blod gjennemruller ikke raskere vore Aarer, vort hele egeme tiltager ikke igjennem Ynglingealderen uden forat minde s om at Aanden ligesaalidt taaler Stillestand som Tilbagegaaen, g om at Forbedringerne, Udviklingerne er *vor* Sag.

Derfor lader os fremkalde vor Vilje! lader os bede til vor Kraft! Thi dem er det Gud engang for Alle har anbetroet Friheden og Fædrelandet. Forfulner vor Vilje, indtørker vor egen Kraft — da skulle hverken Englenes Legioner komme; og heller ikke, om de kom, skulde de kunne frelse det Forraadte. Men brænder Frisindet og Fædrelandskjærligheden, skulle selv de Skjebner, Himlene forbeholdt sig selv at tilskikke vort Land, ikke være andet end det ædle Aasyns mørke men forbifarende Skyggedrag.

Regnsvangre Skyer over den nedslagne Sæd føre ikke længer noget Triumftog over Norge. Thi Udholdenhed er den naturlige Skal om den Frisindedes Mod. Elementerne ere ikke frygtede Fiender længer; thi Norges Aander have følt, at de voxede under Kampen mod dem, og de erkjende, at Friheden, ved den Ret der er den fribaarne Nordmands paathinge, erstatter rigeligen enkelte Aars Nederlag i Striden mod de voldsomme Floder, mod Havet, Lavinerne og Klimatet.

Men Himlen vil være barmhjertig mod dem, der gave Slip paa mange af Jordens Goder, for det ene himmelskes Skyld: for Friheden.

Men hvad der beror paa os Selv — lader os sværge, at vinde det: Oplysning, denne Frihedens Lyssfære: Medborgersind, dette Frihedens Styrkesbelte: Oprigtighed og Uforfærdethed, denne Frihedens Veltalenhed: Flid, dens Haand, og Hæder, den Dragt, som tilhörer den!

Ved den 87aarige

Pastor emeritus Lundhs

Grav.

Den 22de April 1836 *).

Nogle Ord, ærede Medborgere, i den akademiske Ungdoms Navn, om hvis Kjærlighed den elskede Afdøde har medtaget Visheden ikke i sin Grav men til sin Himmel, og særligen i deres, som med eders Hædersbeviisning ogsaa har forenet det simple Kjærlighedens, at følge denne Olding til sin Hvile! Kun et Løfte nedlagt i hans Grav! en Frugt for vort Liv hjemhentet derifra! Kun et Ord, ingen Tale over denne Olding, som var et Særsyn, thi en Tale er almindelig, men et selvmant Udbrud af min Sjel, af vore Sjele, og det er sjeldent!

Han var et Særsyn denne Gubbe — ikke ville vi sige, fordi han var en Normand, saadan som vi besynge dem, og som Sagaerne fortælle os dem, og som de fremtrine endnu af vore Dale; men fordi han besad en Ynglings livlige Varme, en Ynglings Kjærlighed og Gløden for det gjenfødte og opblomstrende Fædrenelands Frihed og Ære i et Legeme, som tilhørte dets forsvundne Smertestid.

Saaledes var det, at „gamle Lundh" tilhørte Norges Ungdom, medens dets Oldinge maatte kalde ham sin Krone.

Dette Sjelehekla af Ungdoms Varme og Manddoms Nidkjærhed under Alderdommens Snee er nedbrustet. Løsreven er dets Flamme, henfaren at lyse ad Guds mørke Veje, opstegen at medforherlige Aandernes Himle. Lader os ikke stirre derefter, men fylde hans Grav med Kjærlighed, ligesom Naturen fylder den tomme udslukte Krater med blød Grønsvær og milde Blomster.

*) Statsborgeren.

Visseligen! et Smiil overglimrer Aanden i denne Stund, naar han seer sit forrige Fædreneland at bringe sine bedste Blomster, sin akademiske Ungdom, med til at pynte hans Grav.

Brødre! intet Ord om hvor dyb denne Grav er, fordi vi vide det ikke! intet om Dødsadskillelsens Smerte, fordi han har gjort det herligt at dø efter saadant et Liv! intet mod det Ubetvingelige, hvis Viisdom Han nu fuldkomnere kan skatte! Kun det, at denne Grav aabnedes for tidlig for den ungdommelige Varme, som belivede hans Hjerte; for tidlig for den Sundhedskraft, han samvittighedsfuldt vogtede; for tidlig for *vor* Kjærlighed og den almene Erkjendelse af Hans Værd som Menneske og Borger; men ikke for tidlig for den himmelske Kjærlighed og den Alviisdoms Raad, hvis Tjener han i over et halvgangen Sekulum var. Saasandt vi troe dette, og saasandt vi troe Hans Sjel ikke slugt af disse Skyer, graa og tomme som dette Leer, der nu har slugt hans: saasandt lader os glæde Hans Sjel med at gjøre disse Fod Jord, det Sidste han levnede sit Fædreneland, frugtbare for dette!

Det kunne de blive! Vi have et *pium votum*, hentet fra dette udslukte Liv, levende i Os — hentet fra denne Muld forat bo i vore Hjerter; et *pium votum* til denne kjære Sjel fra den Ungdom, han elskede, fordi den er det Fædrenelands Haab, Han elskede næst det, der nu har kaldt ham og skal samle alle Gode; — et *pium votum*, Brødre! dette hvorved vi samvie vort Liv med denne Grav; dette Løfte, Brødre: at *hver norsk Yngling maa bringe det samme varme Hjerte, den samme Kjærlighed til Fædreland, Dyd og Ret ind i det virksomme Liv, ind i sin Manddom, som gamle Lundh medbragte i Graven!*

Amen! Dette er vort Suk, hentet fra Gubbens sidste. Dette være en Sæd, saaet i vore Hjerter, men som i vort Liv skal grønnes og blomstre over denne Grav, og bære Frugter over Fædrenelandet! Amen! Fred og Hæder over den og det!

Blandede Skrifter.

vi skrider Menneskeheden saa langsomt frem? *)

(1831.)

Se Mörkets Börn, alt ængstlig bæve!
Hist glimter lyse Dagskjær frem.
O, leve Frihed! Sandhed leve!
Snart hele Jorden hylder dem!
Vise fra 1794.

Det er ikke usædvanligt at læse og høre offentligen, hvor
n vender sig, de bestemteste Ytringer om, at Tidens Hi-
rie især deri yder et forbausende og til Beundring henri-
nde Skue, at næsten enhver af de Begivenheder, der fort-
ridende fremstiller sig i den, synligen og fremstikkende vi-
r sig som ligefremvirkende til Tilværelsens Maal; eller —
ed andre Ord — at Dagens Begivenheder, ja hver af disse,
r er betydelig nok til at fæste sig paa Sagas Tavler, vidner
vende og overtydende om, at den europæiske Menneskehed
aer Aar for Aar med tiltagende hurtige Skridt sin Udvikling
avel i aandig Henseende som i behageligere værdigere Livs-
delse, eller rettere Livsbenyttelse, imøde. Aldeles at nægte
tte, at paastaa Menneskehedens Udvikling i det Hele fra
r 1800 til idag ikke mere belivet og fortskridende, end i et
nende Tidsrum i ethvert andet Aarhundrede, vilde ansees
 det samme, som at erklære sin Vantro til et Forsyn, sin
indhed for den store Haand, som gaaer styrende igjennem
givenhederne, afdækker sig mere og mere, og det ligesaa

*) Alm. norsk Maanedsskrift, 2det Bind.

tydeligt i ethvert Folks Historie, som i det lille israelitiske, man byder os fra Barnsbeen at beundre. — Det tør dog maaskee ved nøjere Undersøgelse vise sig, at den Frosinds-Tro om en saadan forbausende Fremskriden, mere end denne Selv, er Tidsaandens Kjendemærke.

I aandig Henseende — hvilke uhyre Fortrin ejer vor Alder vel? — Sidste Halvdeel af det forløbne Aarhundrede er udenfor det Tidsrum, vi her betragte. Disse kunne vi da samstille; og hvad finde vi da i vort, som kan veje op imod de Fremskridt i Viden, som hint gjorde? Hvor ere de store Folkelærere? de store Opdragere? Rousseauerne? Snarere finde vi i vore Dage Sammensværgelser, der gaae ud paa at kvæle og tilbagedrive hiin Viden, der gjennemlysnede selve Templerne. Folk, der ikke ere værdige at løse hine sande Stores Skoremme, driste sig til at haane deres Minde, forskrækkede over de Statsomvæltninger, som deres Undersøgelser i Philosophien og Religionen havde tilfølge; ja de Mildeste betragte dem omtrent som Mølleren Drengen, der blot ved at trække i en Lem for Løjers Skyld, faaer hele Værket igang med dets bragende Hjul, og nu, angest over Duren, løber derfra. Nej! af synderlige reenaandelige Fremskridt maa Tidsalderen ikke bryste sig formeget, om endog alle dens mystiske Viismænd, Præster og Skribenter med een Mund skulde ville paastaa det. Den har antaget en ganske anden Retning, nemlig til den blot i Livet nyttige Viden. Ligesom den Tidsaand, vi samstille vor med, især deleshed gjorde al Videns Kjerne: Religion og Sædelære — den eneste Viden, som har en ligefrem Indvirkning paa Staten — til Gjenstand for sit Skarpsind, og nedhalede den, fra at svæve i Rum, der vare ophøjede over al menneskelig Eftertanke, og derfor indtoges kun af Drømmetaager, til den menneskelige Hjerne: saaledes see vi vor Tidsalder ligegyldig igjen lade Religionen stige tilvejrs, Sædelæren synke i Gravene til de ærværdige Fædre, men nedlede saa at sige al Viden fra Hjernen til Haanden. Alleslags økonomiske og mekaniske Videnskaber, de statistiske, de mystiske og Krigsvidenskaberne (da Krigen er bragt i System og gjort til Næringsvej) staae sig herved særdeles godt. Imidlertid er det dog alt, at Nytten af de førstnævnte

Kunst-Videnskabers Fremskridt kan bære Tabet, som den sidste forvolder. Thi hvormange Hænder røver ikke netop Krigsvidenskabens stigende Fuldkommenhed fra nyttigere Aands- og Legemserhverv? hvormange Armeer opstiller den ikke, for at skræmme Freden bort? hvormange durchlauchtige Luner lader den ikke virkeliggjøre sig? hvormange brogede Narrekjortler og Kronliberier lader den ikke Folkeslagene iføre sig? hvormange Projecter tvinger den ikke de svedende Nationer til at bringe istand? hvormeget Guld forvandler den ikke til Steen, hvormange Sved og Taaredraaber til Cement, for at faa sine Fæstninger istand? Dog nok herom! vi ville lade disse ligge, i det Haab, at Efterverdenen vil blive ligesaa vanmægtig til at holde *dem* istand, som vor Tidsalder til at bygge og vedligeholde de Mindesmærker om det 12te og 13de Aarhundredes Bygningskunst, der ere adspredte i vor Verdensdeel, ikke at tale om, at den i denne Henseende ikke kan maale sig med selve Oldtidens Folkeslag. Vi ville, uden at lade os blende af noget *Skin* af Aandighed, Kraft og Fortrinlighed, hvilket Skin vi gjentage er vor Alders betegnende, med skyldig Ærefrygt bukke os for Britten, der farer os forbi paa sin Dampvogn, og løbe iilsomst af Jernvejen, for ikke at lide Huskissons Skjebne. Vi ville raabe vort Hurra for Dampskibet, der neppe faaer Tid til at spejle sig i vore Fjorde. Vi ville med ærbødig Taushed betragte slige Almanakmænd, som vor Hansteen, naar de sysle med deres Tuber og Penduler. Vi ville af reen Kjærlighed til vor Konstitution forglemme, — at den kun glimrer som ydre Statsforfatning, at endnu i 16 Aar Intet er gjort forat nedlede den til det borgerlige Samliv, at det samme Misforhold finder Sted i andre Stater, at Stater som Storbritanien og Sverige t. Ex., der, uagtet de i saa lang Tid have gjæret en Statsforbedring imøde, ikke have endnu kunnet erholde denne, — ja selv at Despotier, i Væsen og Anvendelse (Praxis) aldeles asiatiske, findes indmængede mellem andre frie og halvfrie Europas Stater. Men vi ville undersøge *hvorfra disse politiske Uregelmæssigheder rejse sig*, hvoraf det kommer, at en Kamp for det Gode saalænge kan vare, uden at noget afgjørende, beroligende Udslag viser sig. Vi ville skimte igjennem Maskinernes Røg, ind i Tidsal-

derens Indre, indi Menneskehedens Hjerner og Hjerter, og see hvorledes disse bearbejdes i borgerlig og religiøs Henseende for Tilværelsen og Bestemmelsen, for Jord og Himmel, sig Selv og Gud. —

Religion og Statsforfatning — det er disse to Samlinjer, inden hvilke de menneskelige Hjerter slaae roligt og regelmæssigt, hvor de ere netop ligeløbende (parallele), snevert og kvalt, hvor de ere sammenløbende (convergerende), men febrilsk og vildt, hvor de ere fraløbende (divergerende). At de ere ligeløbende vil sige, at de ikke staae i Misforhold til hinanden: at en fortræffelig Statsforfatning alene ikke gjør Borgerne lykkelige uden en tilsvarende fortræffelig Religionsforfatning; men denne Sidste viser sin Overrang deri, at den nødvendig medfører den Første, hvorimod hundrede Mønstre vise, at det Omvendte ikke er Tilfælde.

Hvoraf kommer det da, at vi maae vende vore Øjne mod et uopdaget Atlantika, og at vi vel henflytte vore Træer, vore Huusdyr og døde Omgivelser did, men idealiserende skabe nye Mennesker der, nye Guddomme over det skjønne Fantasilands Himmel, som om vi kun vare misfornøjede med Menneskene eller rettere med os Selv? Saavel hensvundne Aarrækkers, som de løbende Dages Historie giver os Svaret, løser os Gaaden, hvi vi, hvi den stolte Britte, som paa sine skjønne Strande fremkunstler en Slags Følelse af Lykke, der dog intet andet er, end den selvbehagelige Følelse af sikkert fysisk Tilvær — hvi *Han* stirrer mod Vesten *og skaber sig der et Stor-Taage-Britanien.* Thi *hvor* lærer Historien, at hine Samlinjer ere trufne? Ikke engang i Nordamerika, hvor Millionerne røre sig inden den fortræffeligst-indrettede lovbundne Friheds snorlige Linje paa den ene Side, men inden en saadan Religionsfrihed paa den anden Side, at den kan lignes med den slappe eller Bølgelinjen. Ogsaa der maa den sande Ædle, der kun er lykkelig i hele Verdens Lykke, see ud imod Vestens Skyer, naar han finder Tusinder uden Religion, eller Tusinder galne Sekterer. Hvad skulle da vi Europæere sige? Vi, af hvilke kun nogle Millioner ere borgerlig frie, men alle Millionerne religiøse Ufrelse, edbundne ved paabudne, forældede Troessætningers Stavnsbaand? Ja, hvad skulle

Vi sige, som nødes til at anføre det Rige, for hvis blotte Navn vi gyse tilbage, Rusland nemlig, som det, der viser hine tvende Linjer mest parallele? Hvad Jammer over Verden, naar dette Rige, og Østerrige, hvilket vi ligeledes ere vante at tænke paa med Rædsel, skulle nævnes som de ideale? Og dog maae vi dette; thi hvor svare Religion og Statsforfatning nøjere til hinanden? Kald den Første aandelig, den Anden borgerlig Trældom, og den døsige Lykke, Millionerne, der bevæge sig inden disse Samlinjer, nyde, Sløvhed — de svare dog til hinanden, og forholdsmæssig kun Faa blandt disse Millioner føle deres Elendighed. Det aandige Liv, som under strænge diætetiske Regler holdes indespærret paa enkelte Universiteter i disse Stater, og Muraviews med Brødres Bestræbelser for en forbedret politisk Forfatning ved Alexanders (ikke den Stores) Henfart, ere ikke Lyspunkter i denne mørke Skildring; thi den forrige Vicekonge i Polen har, ved sin barbariske Exekution paa polske Studerende, og hans, ved Folkets modige og kraftigen forsvarede Beslutning som Konge i Polen afsatte Broder har, ved Exekutionen paa disse Sammensvorne for Friheden, viist Despotiets aldeles overvægtige Vælde i denne Stat, Noget, der desuden viser sig i de Sammensvornes ringe Antal, og i den liden Interesse Deres Foretagende og Skjebne vakte hos Folket. Nej! Rusland bliver Idealstaten. Baade ihenseende til Religions- og Statsforfatning har dette nærmest af alle europæiske Stater naaet Forbillederne: Oldtids Ægypten og alle Tiders China og Japan. Dette er sandeligen sagt, og uden Ironi. Tvangen er igroet de Millioner Sjele, der drikke eller vandes i Volga og Donau. De føle ikke, at deres Tanker ere afmaalte og indsnørede. Men: — gjør dem, eller en Fleerhed af dem, opmærksomme paa deres Elendighed, paa, hvorlidet deres Sjele erhverve sig imellem Vuggen og Graven, paa at de ere henviste til et Planteliv eller ihøjden til at avancere i deres Liv som Dyrene, der kun ere lidt erfaringsklogere som gamle end som Hvalpe: — lær dem, at en Sjelevandringslære (der dog erstattes ved deres Skjærsild-tro) næsten kunde være passende for dem, forat de ikke skulde prostituere sig Selv og deres Poper og Autokrater, ved millionviis at træde ligesaa sløve ind i Verdens-

rækkerne hiinsides Graven (i Himlen) som de traadte ind herunder Maanen — og disse Folks døsige Lykke er forbi. De ville igjen stræbe efter en rolig men fornuftmæssig Tilstand, og de have samme Trin at kravle opad til dette Maal, som de fleste Europas Nationer nu krybe paa. I denne Mellemtid ville *Slaverne* sige: vi vare lykkeligere, da vi vare Slaver. Men der vil danne sig en oplyst Middelstand, som vil vide at besvare disse Massens Raab, og beholde, hvad de vunde ved Omvæltningerne, der vare skræksomme i samme Forhold, som de herskende Kasters Modstand var stor og som det har lykkets disse at barbarisere Folket.

Jødestaten derimod, ligesom vel og den italienske og den thibetanske Kirkestat, for ikke at nævne Jesuiternes i Paraguay, viser det matte, asthmatiske Liv, et Folk hensættes i, hvor den religiøse Forfatning aldeles opsluger den politiske, hvor Statsformen er Hierarki, eller — som vi oven udtrykte det — hvor hine Samlinjer gaae sammen, skjærende hinanden, kunne vi lægge til, i Formen af et Kors. Derimod give de konstitutionelle Stater, men fortrinsviis de revolutionære, Mønster paa Stater, hvor den religiøse og politiske Forfatning er i det andet Misforhold til hinanden, som vi oven udtrykte under Billedet af divergerende Linjer. Ja i Frankrige, i forrige Aarhundredes Revolution, divergerede dette saameget, at den religiøse Forfatning, den ene Samlinje, tabtes ganske afsigte.

Med konstitutionelle Stater, som Overgangstrin til Republiken, maae imidlertid endog Tidens mest oplyste Folk lade sig nøje. Hveden da denne Uro, som alligevel ikke lader dem være lykkelige, hvad end Skjaldene kvæde, og Rimerne klirre paa deres Fest-leje-Harper om Lykke og Frihed i Geburtsdagsvers o. a. d., hvormed man endnu, efter gammel Sæd, opvarter Konger? Man tør ikke ud med Sproget; thi en endnu mere gigantmæssig Skyggekjæmpe end den imaginære Thronsky-Majestæt, nemlig den ligesaaa imaginære Mysterie-Majestæt rejser sig bag tusinde Altre, og fylder Hjerterne med Bæven og slaaer Hjernerne med et *delirium tremens*, saasnart man nævner den egentlige Grund til denne almene Følelse af Lykkebrist, saasnart Sandheden lader sig høre i denne Tone: *den religiöse Forfatning maa staae i tilsva-*

rende Forhold til den borgerlige: den maa være liberal, saafremt denne er liberal: denne Religions-Forfatnings Liberalitet sættes ikke *alene* i Tolerance, men deri, at den *ligesaavel vedkjender sig at have fælles Kilde med den borgerlige Forfatning,* som den vedkjender sig, skjønt i højere Potens, at have samme Maal som denne. Men hiin Kilde til de stedse fuldkomnere udviklede Statsforfatninger, hvilken anden er den, end den stedse mere sig udviklende *Fornuft?* Som en elastisk Ring, lagt om den unge Ørns Hals, udvider sig, altsom denne voxer, saa maa den menneskelige Sjels Forhold baade til Jord og Himmel klarnes, som denne klarner selv. Men ligesom Ørnen vilde kvæles, naar den voxede til, hvis Ringen var af Staal, saa kvæles ogsaa Menneskeheden i dens Fremskriden og Foraedling, saa *fængsles ogsaa Civilisationen,* naar disse forældede Formler, der ere anviste Plads i det uhyre Taagerum udenfor Tænkningens Sfære, gjøres til Civilisationens *Stempel,* naar Folkemassernes Viden indskrænkes til disses ordrette Fremplapren, naar deres edelige Antagelse gjøres til *conditio sine qva non,* for at regnes saaatsige til Menneskeheden — Med eet Ord: *Religionsforfatningerne trænge til en Revolution,* og Europæernes, som de der have opkastet sig til de andre Menneskeklassers Koryfæer, først og fremst. *Det Mysteriöse maa bort* — Det Sædelige og Belærende i en Religion, det af en objektiv Menneskefornuft Udledelige maa *fremhæves* i et sammenhængende System som *almeenmenneskelig Religion* — Præsterne af enhver fortiden bestaaende Troesbekjendelse maa bringes tilbage, fra at spille Roller som Midlere imellem Himmel og Jord, til at være *Folkelærere.*

Dette skal vorde Kristendommens Triumf! Den naaes ikke ved at binde de kommende Slægter i al Evighed til Mørkets Alders halvhedenske Kristenpræsters eller til Middelalderens gejstlige Heroers Dogmer. Tvertom er paa denne Vej bevirket, at intet egentligt Kristensamfund eller Kirke har Tilvær; men at de Kristne, — til liden Opbyggelse for alle de andre Religionsbekjenderes Troende, som forgjæves opmuntres af Missionærer til at gaa over til Kristendom, fordi de ikke vide, hvilket Parties Kristendom de skulle vælge, og derfor hensove i den Tro, hvori deres Fædre roligen hensov — ha-

ve udgrenet sig i utallige stridende Partier, i hvis indbyrdes Strid der er flydt ligesaameget Blod som Blæk (see Kirkehistoriens Skjændselsregistre!) og som kun da have en Fred, naar det dunkle Begreb om Stridsgjenstandenes Uværd, hvilket man kalder Indifferentismus, har paatrængt sig Fleerheden af Folkeslagene, eller naar de aandelige Kamphøvdinger ere hensjunkne af Mathed.

Dette skal vorde Kristendommens Triumf? Dens ophøjede Mester rejste den af de brugbare Brudstykker af forhen i Ruiner hensjunkne Religionssystemer, af de vigtigste Sandheder, den menneskelige Skarpsindighed dertil havde fundet, og sammenføjedes af hans egen til et fuldkommen harmonisk Pantheon, i hvis Kuppel han satte den *sunde* Dogmatiks almeennødvendige Hovedlærdomme om en Gud og Udødelighed, lig Pantheonets aabne Hvælvvindue, hvorigjennem Himmelen seer ned. Selv Platos fiirkantede Akademia taalte ikke Sammenligningen med Kristi fuldkommen runde Pantheon. Men nu — Himlen bevare os! — hvorledes seer det ud? Udmajet med alskens Pulpiturer, Kors, Kapeller o. s. v. o. s. v., dvæler Tænkerens Øje hartad med ligesaastort Behag ved Konfutsees Pagode, for ej at sige ved Mahomeds Moskee.

Ja dette skal vorde den sande Kristendoms Triumf! Den medfører Civilisation, siger man. Ja, sige vi, hvor herlig er den dog ikke, at den endog har mægtet at gjøre dette, saa sønderhugget som den har været og er! Dog, hvad har den mægtet, imod hvad den kunde have udrettet? Ere Lasterne, eller endog Raaheden, uddøde blandt de Folkeslag, som stemple sig til Jordens første og fornemste med dette Navn? Eller, om vi endog indrømme en egen kristen eller europæisk Civilisation, hvi *mægter den ikke at overstige* en Flod, et Bjerg eller *Europas Grændser?* Hvi har nu i Aarhundreder en kristelig Hovedkirke, den græske, der tæller 40 Millioner, og den Mahomedanske hvilet roligen i hinandens Arme, saavel i de slaviske Lande, som i Civilisationens Oldsæde Hellas, uden at Hiin har formaaet at meddele Denne den mindste Kime til europæisk Civilisation? Det viser, *hvorliden Kjerne, hvorliden Sandhed,* der dog er i denne højtpriste kristelige, europæiske Civilisation, saaledes som den har været og er. Men-

nesket har ingen anden Grundvold for sin Stræben efter Fuldkommenhed end Bevidstheden om den allerede vundne. Man maa være dydig, for vedvarende at kunne virke paa Andre til noget Godt. Dette gjælder om et Folkeslag, eller en Samling af Folkeslag, ligesaavel som om den Enkelte. Nu! hvilken overvejende Dydmasse have de kristne Europæer at opstille imod Barbarerne? Vi søge noget Saadant mere forgjæves, end vi søge Grunden hertil. Denne ligger *i Sædelærens, i den sande praktiske Filosofies Underkuelse, forat ufrugtbare Mysterier kunne fremhæves* — ufrugtbare, sige vi? ja ufrugtbare for Menneskeheden, for Sandheden og det jordiske og himmelske Velvære, men frugtbare for Kasterne, der fremhævede dem, det være nu i Form af Kors og Kar og Billeder paa Guldbrokades-skuldre, eller i Form af haarde Dunkelheder og Forbandelser paa en Prædikestol. Fleerheden i de dannede Klasser overalt i Europa finder ikke i disse Mysterier den Beroligelse, det Opløftende, man forsikrer os om skal findes i dem; men de finde den alene i de Sandheder, den gjældende Religion har tilfælles med den almene, den naturlige Religion. Saadanne Fornuftvenner (Rationalister) findes i alle Religionssamfund. Men hvad skulle vi svare den tænkende Mahomedan, som haardnakket siger til den, der vil friste ham til at blive Kristen og række ham Korset at sværge paa, samt endeel Formularer at opramse: „jeg er ikke Mahomedan, saasom jeg ikke kan bekvemme mig til at tro Mollahens Forsikringer om de 7 Himle og Alkoranens Eventyr; heller ikke bliver jeg Kristen: thi jeg indseer ikke, at den byder mig noget Bedre? Jeg for min Person mægter ikke at fatte det Poetiske, eller mere at udfinde en Betydning i Vore end i Eders Billeder, der forekomme mig som Urimeligheder; men jeg er Menneske og veed, at der gives Sandheder, intet Menneske kan være foruden, Sandheder, som den Eenfoldige kan opsvinge sig til, og den Viseste ikke overstige — det er den Religion, som lærer disse Sandheder, der fyldestgjør Alle, som Jeg vil bekjende. Men see, Menneskene have nægtet den et Tempel, imedens Gud Fader aabner sit, sin Himmel for den.“ Hvor dydig en saadan Mand end kunde være — han var dog udstødt af alle Religionssamfund. Missionæren vilde

forbande ham efter slig Tale, og korsende sig gaa sin Vej, ønskende til Gud, at han blot havde ham saasandt fat i Madrid; og i sit Fædreland maa han hylle sig ind i sin Kaftan og bortsmøge sine Planer til at oplyse og forbedre sine Landsmænd; thi fik Muftien blot eet Øjekast inden for hans Pandeskal, fik han ligesaasnart alle 10 Fingre om hans Strube. *Hvad standser da Civilisationen saameget, som netop disse Mysterier, i hvis blinde Antagelse det herskende orthodoxe Parti næsten udelukkende sætter Christendommen?* Derimod giv Tanken og Troen fri! Kristus fremstaaer, og fremstiller *sin Religion, som Alles Fornuft baade maa erkjende og böje sig for* — han fremhæver Sædelæren og gjør Præsterne til Folkeopdragere og Folkelærere! *Da skulle vi see alle de oplyste Mahomedaner, Chineser, Hinduer og Jöder gaa over, og nedlede den europæiske Civilisation til deres Folk,* og disse Hundreder af Millioner, som nu ikke ere Kristne og sværge, aldrig at blive det, skulle følge. . . . . Da skulle vi see Kristi Spaadom opfyldt, om at een Hjord og een Hyrde skal vorde, d. e. Alle skulle leve som Brødre; een Idee om Mennesket, saaledes som det i sin sædelige Fuldkommenhed aabenbarede sig i Kristus, skal herske levende og belivende hos Alle. . . . Da skulle vi see en Ende paa Krigene, og en heel Deel Elendigheder bortmarsere med den sidste Parade . . . . Da skulle vi see Auktioner lyses i Tidningerne over de sidste Mondurer, de sidste Geværer og Tasker, og andet gammelt Stats-Skramleri . . . . Da skulle vi see Staternes Penge anvendes til Ætternes Opdragelse, til nyttige Indretninger, og ikke til Hofhold, priviligerede Dagdrivere og udstafferede Armeer . . . . Da kunne Forbedringerne i de politiske Forfatninger skride fremad, uden at komme i stedse voxende Misforhold til de religiøse . . . Da ville Staterne blive sædelige Foreninger, der stiftedes og undergaae Forandringer, indtil man er vis paa at have nærmet sig saameget det ideale Samliv, man maa tænke sig imellem de Himmelske, som det er jordiske Væsener givet at kunne nærme sig dette. Eller, er der noget andet, skjønnere Formaal for menneskelige Samfund? Men *der* — hisset — bindes dog vel ikke Aander til nogen mysteriøs Tro, uden hvilken de udelukkes? Altsaa bør vi stræbe, ogsaa *heri* at gjøre Jorden Himlen liig.

Men desværre, desværre, ihvormange Mørkets og Kampens Aarhundreder, der fordre et Aar — Gud give os i Naade, at see i vore Dage dets Sol oprinde! — som skal være helliget en saadan *Religionens Restauration* og Fredens og Oplysningens Begrundelse, før vi kunne *med Grund* vove at tale om Europæernes, eller i det Hele om Menneskehedens forbausende Fremskridt mod Maalet, gjennem stedse uddannet Kultur; og hvormange Øren, der med Bifald aabne sig i andre Stænder for ovenudtrykte Hjertesprog: saa maae vi dog — saa fast er endnu Menneskeheden tøjret til de gamle Pæle, til de gamle Vejvisere, der, da Ordene ere udslettede paa dem af Ælde, kun have beholdt til Vildledelse Korsformen tilbage — ja saa maae vi dog netop hos den Stand, fra hvem Restaurationen skulde udgaa, bede ydmygst om Forladelse, fordi vi — saa tidligt, ville de Fornuftigste sige — have ytret, at *de kristne Kirker trænge til en Totalreformation*, der maa bevirke Opstillingen af en Kristendom, autoriseret og autorisabel, ikke af Enkeltes Fantasier og Følelser, men af den rene objektive Fornuft. Harmes da ikke, strenge saakaldte Orthodoxer, som ubøjelige diktere evige Flammepiinsler for Dem, der ere saameget Herrer over deres Sjeleevner, at de ikke, som I, lade Sværmeriets Lidenskab Tøjlen, — I, der sætte eders hele aandelige Liv i en Hjerne-Dispositions overvægtige Indflydelse, der er ligesaa modstridig den Harmoni imellem Tilbøjelighederne og Evnerne, som udgjør Fornuften, som f. Ex. den, der driver til Hor og Tyveri! — harmes heller ikke over dette Spørgsmaal: hvad have Eders Forgjængere virket, hvad virke I til Menneskehedens Fremgang, til Gjengjeld for al den Agtelse, I fordre for det I kalde eders hellige Kald? Eders Kald skulde være Folkelærernes; men hvilke Folkelærere ere det, der lade de unge Slægter lære at læse efter Lærebøger, som uden Forandring aftrykkes saaledes, som de autoriseredes for 100, ja for 3—400 Aar siden, og som Intet indeholde uden Dogmatiken, saaledes kompenseret og indkogt til en endnu haardere Materie end Massen i sig selv? Er dette ikke, som om den Læge, Forældre tilkaldte for at helbrede deres mavesyge Børn, vilde føre disse Børnemaver med Pundtlæder og andre ufordøjelige Sager? Børn — har man hørt Magen? — skulde begynde de-

res Læseøvelser med Indstavning af Sætninger, *Summi Theologi & Doctores* maae lade ligge urørte, og som ikke afgive det Mindste for Tænkeevnen. Men takket være det guddommelige Væsen, som i evig Friskhed gjenaabenbarer sig i de fødendes Slægter, at ikke et saadant Opdragelsessystem har bragt Folkemasserne ned til Dyr-sløvhed. Deres daglige Sysler, som fordre Opmærksomhed, sikre dem derfor. Harmes heller ikke I fede, forgyldte Prælater, fra Abbederne og Erkebiskopperne og indtil Paven! Jeg vilde spørge ligeledes Eder om, Hvad I, som Folkelærere, gjøre for Menneskehedens Fremskridt, til Gjengjæld for Eders Præbender og fordi eders Stand er Staternes bedstlønnede; men hvor skal jeg finde Eder? Stifterne staae øde, og i Kirkerne ere Vikarier Ceremonimestere for Eder. I Hovedstadens Stormænds Salons? Dog jeg tager Fejl! Jeg beskylder Eder for Eders nærmeste Formænds Synder. *Nu* ere I paa Post mod ethvert Indgreb i eders hellige Dovenskabs Prærogativer; og det saameget aarvaagnere i de Lande, hvor Oplysningen og den borgerlige Frihed gaaer saa lyshurtigt fremad, at I maae vente, at Straalerne snart række bag Eders Altre. Frankrige viser os derfor især Bisper af Hermopolis, Besançon, og Tyven ifra Rheims. — Lader os da gaa til det Land, hvor intet Saadant endnu paa længe er at befrygte . . . Kjære Pope, hvilket moralskt og aandigt Fortrin, eller hvilken Forskjel er at spore imellem Tidens Russer under den, ligeindtil det polske Manifest, ubetinget lovpriste Nikolai autokratiske Scepter, og det 11te Aarhundredes? Eller, kjære Pope, der har studeret i Dorpt endog, hvilket Fortrin har Du for en Pope eller en Munk paa Munken Nestors Tider? . . . Stakkels Pope, du tager dig en Dram, svarer „Visvas“, og stryger dig om Skjægget.

Saaledes er det. Den ene vil afvise Restaurationsideen med Anathemer; den Anden med gravitetisk Taushed, eller jesuitiske Ræsonnementer for, at Verden maa og bør være som den er, eller med komplaisant *bonton;* den Tredie med Flauhed og „Ich kann nit verstaen“. Vi gyse, naar vi tænke os, hvad *denne uhyre passive Modstand* (thi den aktive er langtfra saa farlig) omsider vil bevirke. Hvilke Rædsler medførte det ikke, at Folkene toge deres Frihed tilbage? og da, naar

de vilde sætte sig i Besiddelse af en endnu højere Nødvendighed: af Tænkefriheden? en almeen Revolution for Oplysningen? Dog vi haabe, at Civilisationen indtil da, indirekte igjennem den politiske Oplysning, vil bevirke, at den skeer med saameget Maadehold som muligt: at Menneskeheden ikke gjenseer Scener fra de konstantinopolitanske Billedstorme, eller fra Fornuftdyrkelsens Vaudeviller i Paris.

Eller tør I sige, at Vi (ja Vi; thi det er den oplyste Menneskeheds Fleerhed, som her igjennem disse Linjer udtaler sin Hjertensmening) . . . tør I sige, at Vi gjøre Eder Uret, Ærværdige? Gjører I blot ikke os den Uret, at tro, at vi skjære Alle over een Kam! Vi vide meget vel at udpille de Hoveder, over hvilke, uden Hensyn til, uden Medlidenhed med Fleinskallen, Kalotten eller Alderens ærværdige Snee, Staven maa brydes i Sandhedens, i Alretfærdighedens hellige Navn, — og dem, der benytte sig med Maadehold af det indirekte Privilegium til at lade Alt slæbe sig frem i de gamle Gjænger, eller reentud, til Dovenskab, for ej at nævne andre Bekvemmeligheder, som følge af at de bekjende sig til det overalt i Europa for Tiden herskende formeentlig ene rettroende Parti. Fra denne Klasse og fra alle dem, som — skal jeg kalde det saa? — nødes, — deels for ej aldeles at skuffe Forældres Haab, deels af Kjærlighed til deres Kvinder, der gjerne, som man siger, ville have noget Eget at sparke paa, deels af reen Nød — at eedbinde sig til det herskende System, og bøje sig med hemmelig Uvilje under den fastsatte Slendrian . . . fra disse vil vel ikke Restaurationen *udgaa*; men flux som Universitetslærerne og Filosoferne fremstaae som *primi motores,* ville de strømme til med de Befriedes Jubel. Det er da ikke disse Svage, der nu, saaatsige, tude med de Ulve de ere iblandt, som vi fordømme. Vi beklage blot, at dette virkeligen talrige Parti saasnart lod sig bringe til Taushed: hvadenten det nu var den politiske Bulder, eller de mystiske, helligede Skrigere som overdøvede dem, saa var det ligesom om de, over hele Europa, af Forskrækkelse lode deres Vaaben falde: Redemptoristerne oversvømmede igjen det katholske, Mystikerne det protestantiske Europa, og de sunde, filantropiske Bøger trak sig fra Skolebænkene til Hylderne. Men skulde I, I, der lægge

Aaget saa tungt paa disse Eders Laugsbrødre, I, der (havende omtrent samme Øje til disse, som Russerne til Lithauerne, hvis Linjer de maae omringe med Kosakker i den Polske Frihedskamp) indringe, tøjre dem med Eedsformularer og frimureragtige Besværgelser . . . skulde I kunne paastaa, at Vi gjøre Eder Uret? skulde I kunne paastaa, at Menneskeheden under Eders Hænder, ved Eders Lys, som Folkelærere, er fremført *saalangt* mod Maalet, som den kan fordre, i Forhold til de Aar, I og Eders Fædre have havt at virke i? at I have fyldestgjort Eders af Nationerne vellønnede Hverv som Folkelærere? Hvad, Jesuit! Hvad, Munk! Presbyter! Pope! Præst! Hvad, hvorledes forsvare I, at Eders Legioner ikke have mægtet at standse Mørket, saa at det dog ikke i vort Aarhundrede skulde dæmre endog i alle Hedenskabets Skyformer over Tagene, over Hjerterne? Hvi har Massen af Folkeslagene saa elendige Begreb om sig Selv og Verden og Gud? Det var Eder, som skulde bibringe Alle, (se heri Eders Embeds Herlighed og Højrang!) de rette. Men nu, hvor dum og træven staaer Bondegutten for Eder, naar I proppe i ham *de trinitate, angelis malis, externo die* ɔc. ɔc. medens han med den elskværdigste Lærvillighed indsuger de ædleste og sundeste Begreber og al den nødvendige Tro, flux en forstandig Lærer oplader hans Øje for Naturen? Det varer ikke længe før denne Unge lærer at see den sande Himmel gjennem det første det bedste Blomsterhvælv, og, støttet til en Græsstængel, gaaer den empiriske Vej til de mest ophøjede Sandheder, opklarer sin Fornuft, og er reddet for Menneskeheden. Vi ville undlade at opregne Bebrejdelserne, der kunde gjøres Eder; men blot paapege den, der ligger disse Linjers Opgave nærmest: *Hvilket andet Grundonde* — sige Vi, hvem lykkeligviis den Lod ikke blev tilskikket, at lade os nøje med nærværende Folkeunderviisning — end Eders Uvirksomhed og Skjødesløshed, der aldrig igjennem Aarhundrederne har rejst sig fra de bløde Lejer, I beredede Eder paa Folkenes Dumheds-Taage, *er det sörgelige Særsyn at tilskrive* at, — da de Klasser, som Universiteterne og Skribenterne havde dannet, vældigen fremstode, tolkede Menneskehedens Krav paa borgerlig Frihed, og erhvervede Staterne denne: saa opdagede de med Forbauselse, *at*

fasserne, der havde været Præsterne anbetroede til Opdra-
else og Underviisning, vare uden den Aandsudvikling, som
Betingelsen for borgerlig Friheds Tilvær, uden Sands og
den Begreb om dennes Højværd, Nødvendighed og Væsen,
ta at Folket selv, der vel laante hine dets oplyste Venner
ne Kræfter i Kampen for Frihed, ligegyldigen, naar Alt skulde
ende tilbage til Ro under den bedre Forfatning, lod sig denne
arive, enten af en enkelt Ærgjærrig (som i Frankrig), eller
f fremmede Despoter (som i Polen), eller af de reagerende,
jemmefødte Tyranner (som i Spanien og Portugal og i Fran-
rig 1815) og, istedetfor at vende dertil tilbage, ligegyldigen
endte, under de Galger, hvori Befrierne dinglede, tilbage til
et gamle Aag? eller i Stater, der beholdt den Frihed, de
avde tilvundet sig, hvilket forbausende, sørgeligt Særsyn var
et ikke for Folkets Oplyste, *at det egentlige Folk var saa*
rsömt, at det ikke mægtede at paaskjønne og nytte Fri-
eden: — at det, selv lejret om Altre for Friheden, stirrede
ied Forundring, — som en Hofmand paa en 17de Majs Ju-
el, — paa deres livlige Fryd, der kjende de ubetalelige Go-
er, de aandige Glæder, der tilflyde dem af den borgerlige
'rihed; — at det ikke vidste at skikke sig i den bedre Orden,
ien med Uvilje opfyldte sine Pligter, med Ligegyldighed be-
yttede sine Rettigheder, ligesom om, ved det svundne Des-
oti, ogsaa Begrebet om Stat var blevet uigjenkaldelig opløst:
ette, der fra Slægt til Slægt er blevet det identificeret med,
implificeret til en Eenhed i Kronen; — videre, at det ikke
ægtede at bringe en værdig Repræsentation tilveje, men at
vertimod de saakaldte ministerielle maatte gives et Slags stil-
iende Samtykke, naar de paastode *Folket umodent for Fri-*
eden og at man maatte undlade fortiden at tilstede det endog
le Friheder, som dets Grundlove hjemlede det? Hvad Andet
evirkede Dette, som finder Sted i de bedste Europas Stater,
nd at de Oplyste, som ikke, fordi Millionerne vare ligegyl-
lige derved, vilde give Slip paa Friheden, sammensluttede sig
g fremtraadte som Aristokrati, under dettes forskjelligste
'ormer, (saaledes da ogsaa som Embeds-Aristokrati) og som
)pposition. Istedetfor Ro maatte Kampen fortsættes: man
iaatte fremkunstle en Styrke og gaa angrebsviis tilværks, for

at dække sit eget Partis Svaghed: Massens Dorskhed. — Det højeste Sejersmaal var blot at beholde. *Her have vi Stagnationen i de konstitutionelle Stater.* Dens Kilde finde vi under Altrene. Kryber derfor ikke, ved saadanne Angreb, bag disse, I, der kalde Eder fortrinsviis Ærværdige! Sandelig, I skulde være det, naar i blottede Fortjenester istedetfor Fordringer, der ikke længer begrundes i en overtroisk, almeen Idee om en Hellighed, som overgaaer paa Eders Personer, uden Hensyn til Egenskaber, fra Eders Embeder.

Fra Menneskehedens Domstol bortvandre ikke de kristne Præster, i det Hele taget, med Ros for, hvorledes de have røgtet deres i højeste Maade vigtige Kald. Det er Alretfærdighedens, som udtaler sig igjennem en saa stor Jurys „Skyldig“. Og, ville de appellere til deres saakaldte Midler, da kunne de visseligen ikke smigre sig med at møde noget mildt Øje, men et, hvori adskillige af hans Parabler, f. Ex. om den dovne Tjener, om den utro Forvalter o. fl. dl. staae tegnede. Vi kunne jo med Rimelighed antage, at det hisset er Aanden givet, at beskue Følgerne af sin Daad her, at altsaa Frelseren hisset beskuer Følgerne af sit Storværk. Visselig han seer færre herlige Følger, end dette hans Storværk fortjener, end Han anede, i den Stund han ikke tog i Betænkning at ofre sit Liv, for at frelse Menneskeheden fra Synds og Uvidenheds og Tempels- og Thron-Herskeres Aag. — Han, der var den Første, som med Kraft stræbte at ophæve den *fordærvende* Ligevægt imellem det borgerlige og aandige Despoti, idet han *gav Stödet til et andet Jevnforhold imellem borgerlig og aandelig Frihed, og fremsatte i sit Religionssystem Grundloven for denne Sidste;* — Han, der var den Første, som med Fynd udviklede Menneskehedens Krav paa allerede her under Altre og Throner ubehindret at ytre den, for dens guddommelige, men didtil, næsten indtil Selvbevidsthedens Tab fordunklede, Væsen, karakteristiske Stræben efter Sandhed d. e. *Tænkefrihed*, og efter at give denne klarere og klarere Udtryk i moralske Handlinger, d. e. *sædelig Frihed, hvorved da politisk og religiös Frihed gjordes til en uundværlig Betingelse for* de Menneskers Tilvær, som, betegnende eller ligesom salvende sig med Kristennavnet, fremstillede, under Billedet af een Hjord

og een Hyrde, en Menneskehed, der stræber, Een som Alle og Alle som Een, efter at naa den Idee om et fuldkomment Menneske, der hævet af Fantasien til Himmelen som en Engel eller Alfrelser, men af Fornuften igjen nedkaldet til Jorden som et simpelt Menneske, lever i Alle og behersker Alle; — Han, der i saa fjernt et Old emnede at betage Præsterne, Magerne og Despoterne Magten til at hemme denne Stræben — mon han da anede eller kunde have saa ringe Tanker om Menneskeheden, at, *efterat 1800 Sekler ere hengraanede*, efterat den største Deel af denne Tid er bleven anvendt til de afskyeligste Krige, forat udbrede hans blotte Navn: saa skulde dog hiin saliggjørende Stræben *saalidet* være udviklet i Menneskeheden, at alskjøns Mager, Farisæer og Despoter trives saa herligen i Korsets Ly, at de have dristet sig til fra Tid til anden at slutte offentlige Forbund, forat hemme hiin Stræben d. e. for at værne deres fælles Bedste, ja saalidet udviklet, at hans Grundsætniuger skulde være fremmede for Nitiendedele af Jordbeboerne, at Europas Almues hele aandige Tilvær ikke hæver sig over hans Apostlers Katekumeners, at Millionerne endnu skulde være aandige Lazarer, der overlades til deres Dødssøvn, uden at de, hvis Pligt det er, gjenvække dem?

Tvivler nogen om dette Natstykkes Sandhed, saa trække han frem den første den bedste Broder af Europas Almuer! Der soler en doven Romer sig paa Lateranpladsen! der kryber en firskaaren Karl, paa andres Vegne, Dag ud og Dag ind paa Knæerne, opad *scala santa!* Kald dem frem, prøv deres Sjeletilstand, og Vi skulle selv krybe *scalaen* hundrede Gange op, dersom Du finder et Solegran af Fortrin hos disse, eller endog anden Forskjel end Togaen imellem disse og deres Oldfædre, der solede sig udenfor Caracallas Bade! Og Dette er dog i et Land, der var Civilisationens anden Vugge, der drak Kristendommens første Lysstraaler, hvor Kunster og Videnskaber aldrig have hørt op at blomstre i de berømteste Akademier og Universiteter; og disse herlige Kristne fandt vi fire Alen fra den kristelige Ypperstepræsts Sognekirke. Eller tag en protestantisk Bonde; og vi ville finde, at hans Begreber om Gud og Gjengjeldelsen ere Jødens fra Esræ Tider, uværdige,

gruopvækkende, om Hevneren Jehovah og Satan i Gehenna. Og see vi hen til det Folk, vi nære mest Højagtelse for, som det, der med det største Heltemod og de største Opofrelser har kjæmpet for den politiske Frihed: til Frankrig — hvilket Misforhold imellem religiøs og politisk Forfatning og Oplysning slutte vi os ikke til af dets forsømte Almue-Underviisningsvæsen?

Saaledes er Folkemassens Tilstand i Thronernes som i Konstitutionernes Ly. Hint kvalfulde Ubestemte, *hin Usikkerhed i den politiske Friheds Sejre, hint Misforhold imellem Oplysning og Frihed, Religions- og Statsforfatning* spores *overalt.* Uvidenheden, som er en Følge af den elendige Religionsforfatning, gjør Masserne enten til *politiske Indiffirentister,* der med Sløvhed (som den portugisiske og den spanske Nation) lade sig Sikkerheds-Karterne for deres borgerlige Frihed rive afhænde, eller til *Sansculotter,* hvis forvirrede Frihedsbegreb — selv et Blændværk — lader dem jage efter Blændværker. Eller — hvilket sørgeligt Vexelforhold! — ere Folkemasserne ved en varig Nydelse af borgerlig Frihed saavidt blevne uddannede, at de opdage det Misforhold deres religiøse Forfatning staaer i til denne: saa blive de enten *religiöse Indifferentister* (hvortil nu desværre Europas dannede Klasser overhovedet, ɔ: alene de højere, Embedsklasserne, høre) eller *religiöse Sansculotter* d. e. uvittige Religionsforagtere og Troeshadere. Hvilken bundløs Kilde til Laster og Forbrydelser opdage vi ikke her? Dog er den frembrudt og stiger daglig, især i den store Klasse, som i vore Dage spiller en Rolle, for ikke at sige at den angiver Tonen i det offentlige Liv, nemlig Middelstandens Ungdom. Men det staaer til Eder, Præster af enhver Troesform! at standse alle disse Onder, ved at ophæve *Grundondet: Misforholdet imellem de fremskridende politiske og de fastlænkede religiöse Forfatninger.* Reformationerne d. e. de religiøse Revolutioner, lære jo Nødvendigheden heraf. Luthers, Kalvins, o. a. fl. partielle *vare kun**) *Intimationerne til den almene Restauration,* vi

*) Vor Tids St. Simonister i Frankrige ere mærkelige som Saadanne. De ville udrette mere end Filanthroperne i Tydskland og Frankrige i sin Tid udrettede, saasom de kalde deres Filanthropisme Religion — dette den og virkeligen er.

ovenfor nævnte som det *eneste* Radikalmiddel. Bliver Folkelærere! besætter Skolerne! giver enhver Underviisning det ophøjede, religiøse Præg! gjører Opdragelsen til Statens højeste Formaal; hvortil dens Skatte alene anvendes; men alt dette først, naar I have afskaffet af Religionen alt det Menneskelige, som støder den menneskelige Fornuft; men *fremstaae som Talsmænd for en almeenantagelig Lære, for en Tro-Harmonia!*

Skeer dette i det 19 Aarhundrede: da forvandler Historien sig fra en sørgelig Fortælling om Lysets og Mørkets, Friheds og Trældoms altfor langvarige Kamp, for ikke at sige (hvis vi antage den betydningsfulde Drøm om en Guldalder) om en uhyre Reaction, — til Menneskehedens Sejersepos: *da lad Aarhundredet rose sig af, at det fuldendte, hvad det 18de begyndte,* af de forbausende Fremskridt Menneskeheden i det gjør: — da var *Alt* vel!

Cosmopolita.

Tale til Menneskeligheden i Menneskeheden

af Vesle-Brunen *).

Udgivet af hans Ven Henrik Wergeland.

(1833).

Mennesker, særligen I Mænd, Jordens Herrer! Den Tid er, da alle Undertrykte rejse sig paatalende sine Rettigheder. Ja selv Kvinderne gjøre det — Disse der hidtil kun agtedes for Mellemled, hvor skjønt flettede de end kunne være, imellem Eder, Mænd, og os Dyr, eders „stumme Brødre i Støvet", som En af vore faa Venner iblandt vore høje Beslægtede har udtrykt sig. Men rejse Kvinderne sig, som man skriver fra Paris og Newyork, da maae Vi følge efter. Hører derfor; — men befrygter intet Oprør! Vi erkjende eders Herredom, *saameget heller som I selv ere Slaver under forskjelligartede Aag.* Vi beklage os *kun over uretfærdige Lidelser*, der *vanære* Eder og gjøre vor Tilværelse ulykkelig *imod Dens Villie der skabte os Alle* af samme Leer.

Det lader til, at I kræve Pligter af de ophøjede Aander, af de vældige Verdensmagter. Kunne da ikke Vi kræve Pligter af Eder, som I kræve dem af hine og af os? Eller hvi tale I om en Aands Majestæt og lynende Skarpsind, der er formørket nok til ikke at finde, at det *anstod Eder bedre,* af egen Godhed at indrømme os, at vi have Pligter at kræve af Eder eller maaskee blot I at indrømme os? I forlange, at Mørkets Engle ikke skulle forfærde eder ved sine Aabenbarelser. I kræve det af Guds Godhed, af disse Magters egen Barmhjertighed; ja, bedragende eder selv, føre I Beviser for Umuligheden heraf med skrattende Læber men darrende Hjerte. Nu — *hvi lade I da saamange Djævle aabenbare sig for Os?* De fremtrine af eders Midte med hadske, gridske Øine, Sna-

*) W's Hest.

rer, Stigremme, Svøber, Knive, blodige Hænder. I, der ikke tør gjentage under en Hyld eller en raslende Aasp paa Kirkegaarden hine Beviser for Djævlenes Ikketilvær, som I sammensatte eller digtede i et muntert Lysthuus — I Solskins-Filosofer, men Maaneskins-Daarer, Morgen-Helte, men Aften-Harer — I, der korse eder med den ene Haand, medens den anden blader i Treschows Fornuftviisdom — hvi ville I give Os Beviset for Djævles personlige Tilvær i Eder? Værer visse paa, at Naturen ikke tilsteder Uregelmæssigheder og Partiskhed: *Djævle over Os: Djævle over Eder.*

Jeg synes at ane det: Eders Uret er eder ikke ubekjendt; men I troe at udsone den ved *en Nedladenhed, der er ligesaa uværdig for Eder, som fornærmende for Os.* Vider da, det er *langtfra smigrende* for Os, at Nogle af Eder nedstige til at vorde Æsler, Oxer, Sviin, Gjæs, Aber, Paafugle, Kalve, ja ligeindtil vore Afskum: Tigrene, Crokodiler, Tudser, Skorpioner og eddrede Orme. Hvilket frygteligt Træk, hvilken nedslaaende Opdagelse hos Skabningens Konge, at han blot afskummer Bærmen af de lave Dyrs Svagheder og tilsmører dermed sit Væsens Herlighed! Han vil være doven og ufølsom som Æslet, men dets Udholdenhed og Taalmodighed tager han ikke. Tyrens Voldsomhed er Husaren ligesaa nødvendig som Dolmanen; men naar saa man ham drage Plogfuren, hjælpe den Trællende, see venligen som Tyren med Fromhed i det ildige Øje til Den, der plejer at give ham Næring? Dette er Staten, den store Mader. Vi have derimod hørt, at disse Tyre stange Alle uden Forskjel. — Svinets Liderlighed er kjær: i dets Leje, i Rendestensmørjen have vi seet Jordens Herre, og dets gejle Øje plirende under Gyldensløret og Kniplingskappen; og Brunsten og Fraadseriet have vi hørt grynte under Chorkaaber, Fyrstehermeliner og Dommerparykker. Men hvor er Purkens Ømhed for sin Yngel? — Vi have hørt om Dronninger, der kvalte sine Børn eller blandede Gift i Modermelken. Vi have hørt den Spæde klynke under Stene eller foran Steenhjertedes Døre. Hvor er Raanens taknemmelige Støn for den mindste Velgjerning; forat kløes med en Pinde? — Vi have seet den Haand bidt, der klappede; den Mund truten af Slag, der kyssede og velsignede. — Man bemægtiger sig

Gaasens Dumhed siger man, og smukke Hænder skulle rives om den i Mangel af Duens Fromhed; men denne Dumhed er blot et Skjeldsord, som man tillægger Capitoliums Frelserinder. Men vel, tager den, I Evas Døttre; men glemmer ikke at Reenlighed glimrer paa de hvide Vinger, og at Ømheden og Omhyggeligheden boer under dem! — Abens Naragtighed og Ondskab kan Smaaherren ligesaalidt undvære som Krydset og Mansjetterne: og under Navn af Vid og Elskværdighed skulle disse Egenskaber spille i ligesaamange Farver som Brillanten paa hans Bryst, i lige saa mange Bugter, som hans evindeligen løse Smiil. Men hvor er den borneanske Jockoabes ømme Erkjendtlighed? Orangutangens Mod? Bavianens Forsynlighed? og Hvem af dem Alle kan dreje en Steg eller bøje en Finger for Maden? — Og Paafuglen? O Himmel, der omslutter os Alle: Cheruben og Flyget, der døer med Øjeblikket! hvormange Bryster saae jeg ikke paa en Parade løfte sig under fortjenstløse Ordener? — Rækken glitrede isandhed som en udslagen Paafuglehale. Hvormange Naader og Frøkener og Madamer slaae ikke Hjul? Hvormange unge „Kongens Tjenere„ sige ikke „kytt“ idet de briskende slæbe Klingen efter sig som Kalkunskhanen sine Slagfjædre? Men hvem af hine bekymrer sig om disse Fugles Godmodighed eller Flid i at søge efter Føde i Støvet? — Og Ulvens blodgjerrige Graadighed? Ha, prale I ikke af at have Tigre til Konger, og brølende Løver til Landets Fædre? Men naar sprunge disse Løver foran i Kampen for Landet? De joge Lammene foran sig; og Pilene bleve aldrig hængende i deres Man, i Kongekaaben. Der var en Løve, som, for en udtrukken Torns Skyld, fulgte en Slave som en Hund. Men siig til hiin Løvekonge eller Kongeløve; „der er en sledsk men giftig Hugorm, som snoer sig om din Ankel“ — og du skal føle Kløerne i dit Hjerte. Siig: „du styrter rasende afsted, store løvehjertede Konge, fordi en Skorpion har rodet sig ind ved din Hale“ — og du skal bortrives først i de forfærdelige Sprang. Jeg siger Eder: I ville have Ulvens blodgjerrige Gridskhed, og I befinde Eder vel derved og eders Mammons Rovdynge voxer. Men hvor er Ulvens Beskedenhed, at han skjuler sig og sit Rov i Skogens Mørke, og lider skrigende Hunger paa de øde Bjerge

för han røver? I opdynge Byttet pralende — I røve om I ere mætte — I tør medbringe eders gridske Øjne i Templerne, og det skumle Vargblik glejmer rundt om Thingstedet — Eders Ulve besætte Dalene og fare over fredelige Sletter og midti Stæderne høres deres Hyl uden at vække Opmærksomhed. Kun da, naar En bliver en Hyæne, og æder Mødre og Enker, da studse I, og raabe: ikke ganske saa! kun Ulvegrumhed er tilladt i Nord. Kun da vækkes I, naar En bliver en Krokodil, og æder de Faderløse — da raabe I: ikke ganske saa! kun Jærv- og Gaupe-Graadighed ere vi vante til. Dog disse Dyrs Ondskab og Grusomhed afskyes af Os, og Ibisstorken suser over Krokodilens Rede, og Hugormen vrider sig i Hejrens Neb, og Elefanten hører Tigrens Ribbe knage under sig. Men I? Ha, I pryde eders Tigre med de brandgule Baand, Naturen nægtede dem — I spænde Hugorme til Strænge i Harperne — I fange en blodig Parder imellem Eder, der sønderrev det glade Folk midtunder en Fest, og sneg sig (som Schakalen i Gravene) ind i Sorgens Bopæl for at myrde, og udrev den Ulykkelige fra Lænkerne til Døden: I fange den, og lade den gaa . . I fange den atter efter en Blodbedrift, paa friske Gjerninger — og lade den gaa kun med Tabet af nogle Haar — I give Alcidefødderne Sporer af Skorpioner — I opløfte Øglerne, og da de mangle Svandsen, give I dem snirklede Nøgler og spettede Sløjfer — Krokodilen tør sole sig i Kronestraalerne — og uendset

tør sig under Frihedstræ
en verrinsk Hyæne
gnave Mennesker i Læ
af dets Lauregrene; —

Lader derfor vore Afskums Laster være, naar I ikke engang ville tilegne eder disses faa Dyder. Jeg gjentager, vi finde os ikke smigrede ved eders Nedladenhed. Den udsletter ikke, den forstærker kun Eders Uret. Heller ikke bruge I med Rette flere af vore Navne som Skjeldsord. *Mig synes, at der ere Egennavne imellem Eder, der ere vel saa udtryksfulde* som Æsel, Stud, Sviin.

Men Erindringen om hiin verrinske Hyæne minder mig om, at jeg ikke, som Han, bør undlade i en Proces at frem-

komme med Kjendsgjerningerne. Det er ogsaa de tørre Kjendsgjerninger I fordre, I prosaiske Mennesker, der tillukke Fantasien fordi den har formeget at bestille med Hjertet. I skulle faa dem; men der vil haarde Beviser til hvor Dommeren er den Anklagede og frelse Mand, mens Anklageren er Ufrelse, og som kun benytter en — ikke tilstaaet — men selvtagen, skjønt Alle af Naturen indrømmet, Ret til at klage.

De Forbrydelser I begaae mod Dyrene, Mennesker, ere uhyre. I fritage eder Selv for Torturen — dens Veeskrig lyde endnu kun i Tunis' og Agershuses Bagnoer. I have et højt Begreb om de dyriske Nervers fine Følsomhed hos eder Selv; men I forglemme, at *disse ömme Nerver ogsaa forgrene sig igjennem alle de Dyrrækker,* der vrimle imellem Jordens Ypperste, som opløfter sin Pande som en skinnende Stjerne, og Polypen, hvis Arme grenes i Dybet. Eller har ikke eders egne Smerters og Drifters Særsyn, dem vi Dyr ogsaa ytre paa samme Maade, Forplantelsen, Fødslen, Væxten, Døden formaaet at *vække eders Eftertanke i denne Henseende?* Knytte I ingen Tanker til Dyrets Klynken eller Glædeslyd? Er Hundens forunderlige Evne til at spore, Hestens til at finde Vej og Sted ikke værd eders Opmærksomhed? Troe I, at den Hund, I ubarmhjertigen lemlæste, hungre og prygle, kun har sine Nerver i den sorte Næse — disse I vide saavel at gjøre Eder tilnytte? Skulde det mere være Uvidenheds- end Ondskabs-Synder, I begaae mod os Stakler, *da betænker dog hvorlidet slig Uvidenhed anstaaer en Slægt, der siger sig at fostres af Oplysningens Aarhundrede!* Denne Slægt burde vide, *at der gives Öjeblik i Dyrets Liv, da dets Nerver anstrenges til en Grad af Bevidsthed.* Dette er ikke Velbefindendets Øjeblik, men den højeste Glædes og Vellystens, eller den høje Smertes. Men hos Eder nærme disse Øjeblik sig til Ubevidsthed: I føle Eders Væsen opløst i et Behag eller i Vee. *Disse Öjeblik före os nærmere hinanden: de oplöfte os, og I ere da næsten alene Dyr.* Den Bevidsthed, I da have, naaes af Dyret paa det nærmeste. Men Hvem er der nu imellem Eder, som har Medynk med den elskovsberuste Aarfugl, med Skogduen i det Øjeblik den bøjer sin Hals over den kjelne Mage, lader Vingerne synke og lukker Øjenlaagene, at hun ikke skal

forfærdes over den Iid og smægtende Dunkelhed, som opfylder dem? Nei, just da brænde I efter at gaa tilskogs med Riflen underArmen. *I lure netop efter disse Öjeblik, som Naturen troede for ædle og söde til Oodskab, og derfor gjorde dem værnlöse.* Den Hulde, som indvier sig Furierne, om man forstyrrede hende i et Kys, og som før gav sit Haab hen om en himmelsk Salighed end om engang at nyde den, en Barbars Kugle berøvede Skogduen, hører med Beundring om hvor let hendes Elsker sneg sig hen under Træerne, saae Fuglen i Grantoppen, hørte dens Elskovskurren, saae Hovedet bøje sig — paf! der laa den, før den, efter den lange Vinter, endnu havde elsket i Vaarsolen. Med Afsky vil den milde selv elskende Kvinde høre om Geværet havde klikket, og ligegyldig seer hun den forladte Mage svæve om de frydløse Træer, indtil den døer af Sorg. Den graahærdede Fader, der har seet sit Rede voxe i Fred og Tryghed, har saaliden Viisdom og Gudsfrygt, at han kalder sine Smaagutter om sit Knæ og lærer dem hvorledes de skulle efterligne de spæde Skogfuglungers eller deres Moders Piben, for at lokke enten dem eller denne til sig. Hertil er Menneskebarnet lærvilligt. De fjærløse Smaa døe af Hunger eller Kulde i Redet; thi Moderen faldt for Guttens Skud idet hun lokkedes til at opfylde Moderpligterne. Redet klækkes ikke ud; men hvorledes — har ikke Faderen udklækket Fromhed og Følelse i sit Barns Hjerte, og takket Gud for Hygget i *sin* Rede? Ja selv et af de Mennesker, som man tænker Ædelt og Godt om, Frithjofs og Ingeborgs Sanger har fornedret sig til at besynge slige uværdige Sejre i sin „Tiurlek“. Men hvad var Frithjof andet end en herlig Tiur, der tonede sin Elskov i Framnæssets Ege for Ingeborg-Røjen, der havde sat sig under Balestrandens vilde Roser derligeoverfor.

Ømme Elskende i Jasminhytten! Fader med din Førstefødte paa Knæet! Moder med din Yngste ved Barmen! tænker Eder, om Væsener mægtigere end Eder turde spænde Buer mod Eders Kjæreste, om Tordenskyen var Røgen af en Dæmons Rifle, der sigtede paa eder Selv eller paa det I trykte til Barmen, om Lynet var en Landse, der kun lurede paa eders Fryd, om Rübezahler stode bag Jasminerne, bag Vinduet

ligeoverfor Ægtesengen og Vuggen — om Bladene pludselig raslede og Vindøjet klirrende aabnede sig for en jagende Samiels Mordgevær! Sandelig — det var retfærdigt. Da skulde I maaskee lære Ærbødighed for Naturens Helligdomme. Den syngende Nattergal skulde ikke sikres af sit Legems Lidenhed, men af eders Ømfølelse. Nu, som I ere i eders sikkrede, barbariske Tyranni, skulle I dræbe den midt i sine Triller, var den kun Skudet værd. —

Dog — det paafalder mig med Blusel for Eder — I sørge jo selv for at slige myrdende Djævle gjøres overflødige. Skinsygen staaer jo med sine eddrede Pile bag Jasminhytten, bag Vuggen og Ægtesengen. Den tænder jo sin Fakkel i samme Lue som Hymen sin. Rænkerne sprede jo sine Net, Forfølgelsen og Chicanen hænger jo sine Angler ved Ynglingens Fod, og fæster sine Tvekroge i det unge Haabs Vinger. Ondskaben sigter jo efter Hæderen. Bagtalelsen skjænder det blyge Rygte. Misundelsen er jo den faste Rotte i Ærens Huus. Hadet slider i Hjertets Nerver, Nidet i den ædle Harpes Strenge. Ak, hvi skal alt dette Onde, hvis frygtelige Følger anklage Eder for det Brug I gjøre af eders Herredømme over denne skjønne Jord — hvi skal det ikke lære eder Godtroens Fortrin for Skinsygen? Mildhedens, Barmhjertighedens, Kjærlighedens for hine rædsomme Laster? Forgjæves, forgjæves skulde de personificere sig og pine og dræbe eder. Dog de personificere sig jo disse Morderengle! Hvilken Svovelvinge hvifter ikke over dette gustne Prokuratoransigt? hvilke Flammer brænde ikke paa dette Judashoved? hvilke Slanger snoe sig ikke i denne Critikkaklers Smiil? hvilken infernalsk Damp omsvæver ikke denne Lovelaces giftige Mund? hvilket sydende Beeg bobler ikke i disse Øjne? og hvem savner Vingerne, Dragevingerne paa denne Bagtalelsens Furie, som farer fra Huus og til Huus? De personificere sig disse Djævle; men forgjæves! *Selv piinte og döende under deres Hænder, pine og dræbe I hvad der er under Eders.* —

Dog I slagte jo hinanden indbyrdes. Nylig døde jo et Folkeslag. Levningerne have jo maattet redde sig til Havet, og et Fædreneland er bleven en Grav. Hvorledes kunde da vi, Eders lavere Brødre, fordre Mildhed, om vi endog skulle

dø? Jo — det er jo kun Adamsætlinger, der vove at ville være frie, eller Forbryderne, som I dræbe. Og Vi opløfte jo ikke vore Ønsker til Frihed. Og hvad have vi forbrudt, at vi ikke engang kunne dø som Forbryderne imellem Eder? Thi dem myrde jo Tidsalderens Herrer, Juristerne, med største Mildhed, med eet Slag. Men Vi? ak, jeg har seet *Döden zitre igjennem ömme Nerver i lange Timer.* Fuglen skal ophænges ved Benene indtil den døer eller pidskes død, forat Lækkertanden ikke skal trættes. Millioner af blodrige Kjør *aarelades aarligen tildöde*, for at en gjerrig Huusmoder kan vinde en Pot Blod mere. Kun det forjagede Vildt faaer Bifald af en forbrydersk Smag. Snogen skal dø i Myretuen til Tak for den befrier Logulvet for Muus. Padden skal vippes ihjel, til Tak for den æder besværlige Insecter. Katten og Aalen flaaes levende, fordi Skindet gaaer lettere af i det levende Blod. Men *hvortil da disse Grusomheder?* Da Nytten er liden eller ingen — hvilket Træk i Menneskesjelen aabenbare de ikke? Den er det jo, som skal dømmes. Men troe I medrette hisset at erholde fuldkomnere Organer — sandelig mellem disse skal ogsaa et Øre aabne sig, der er fiint nok til at høre Ord i de pinte Dyrs Klynken. Et Tyveri skal snarere undskyldes end de Smertenstoner I vakte og frydede Eder ved. *Af disses Samchor bestaaer Dommens Torden.* Hine Skjændselsbedrivter ere Kjendsgjerninger. Men der er flere end hine Vidnesbyrd om Eders Grusomhed, Vellyst og Gjerrighed. Det er ikke alene mod Skogens Dyr eller mod Enkelte af de Slægter, I, under Kjærligheds Skin, ligesom optage i Eders Familjer, at I lade disse Laster rase. Det er mod Alle, og værst er det, at denne *grusomme Krig föres mere mod eders egne Fölelser*, mod dem, Naturen nedlagde ædle Spirer til i eders Hjerter. Og hvilke Triumfer vinde I ikke i denne oprørende Borgerkrig? Det ædleste af eders Dyr, Hesten, som den vilde Araber ved Kjærlighed endog kan opfostre til Forstand og Troskab — denne skjønne Skabning, der villigen ofrer sine Kræfter, drives over dem: — med brusten Lunge, sønderflængt Ryg, skumbedækket Bov, Blodet fossende ud af de brændende Næsebor styrter den under sin Herres Haand. Kan der nu findes Medlidenhed, Tak-

nemmelighed i dette Menneskes Hjerte? *Han skulde ligedan fare ad med Mennesker, om han havde dem under Töilen.* Dyrets sidste Støn, sidste døende Øjekast har intet Forfærdende eller endog kun Tankevækkende for ham. Han spænder det der det ligger, ærgerlig kun over Tabet af dets Værdi. Han gaaer bort fra Aadselet, og — en af hine Triumfer er vunden: en ny Skorpe har trukket sig om Hjertet. — *Men det er ogsaa en fordærvet Smag, Vanen, Bevidstheden om fysisk Svaghed*, som affødе Misgjerningerne. Den ædle Foles Livsfølelse skal ikke culminere i Forplantelsens Øjeblik. Han er Hingst og Livet blusser i ham; men Mennesket har hverken Kjærlighed til at mildne denne Kraft, eller Mod til at styre den: derfor skal det ædle Dyr vanæres, og vorde et tyggende Automat. Dette kan dog trippe under den spinkellæggede Herre, lader sig fodre med Prygl, slæber sig uden Modstand tildøds, og Eskadronen af Valakker holde Linjen vakkert ret og gjør ingen Græsryttere. Ligesaalidt som hiin Tiurlejk, vækker den uudtalelige Moderømhed i Koens første duse Brøjt til sin Kalv nogen Rørelse. Hun skal berøves sine eneste lykkelige, smertekjøbte Dage. Vanen vil, at Kalven skal bort — forat vantrives og forat den ikke paa den allerbedste Maade skal aabne Melkeaarerne i Yuret. Naturens Former, Skaberens Gjerninger ere heller ikke smukke eller hellige for Menneskets fordærvede Smag. Ører skjæres af, Haler hugges af; de fine Damehænder, der vride sig i Smerte, om en Torn saarer dem, bryde ubarmhjertigen Skjødehundens Næsebeen, for at danne en allerkjæreste Mopsetryne. Sandelig, man kunde fristes til at undskylde disse Lister over Grusomheder med Vanvid; ja saameget heller som I troe at de netop vidne om eders Forstand og Herskerevne.

Ak vilde Gud saa herligt Harperige
som Verden — denne Samlyd fuld og söd,
der gjennem alle Skabtes Tonestige
ifra den store Faders Hjerte flöd —
til Konge give umelodisk Hjerte,
som ikke fölte i sin höje Klang
en Harmoni med Dyrets Fryd og Smerte,
med Flygets Surr og svagest Fuglesang?

Ak, vi paaminde Eder, ophøjede Brødre, at *det var ikke eders Fortjenester der hidsatte eder i en saadan Rang*; *men at dennes Höjhed netop bestaaer i at I kunne blive den værdige.* Vi raade Eder *ikke at nedtræde eders Thrones Trin, Skabningsrækkerne hvorpaa I staae, for dybt, forat I ikke selv skulle synke. Vi forlange gjensidige Pligt- og Tjenesteforholde.* Vi vove at give Eder et Vink om *at öve Eder i Dyder mod Menneskene ved at öve dem mod eders lavere Medskabninger*; og ville I forbeholde Eder Selv Kjærlighed, saa *meddeler dog os af eders Retfærdighed.* Vi vove at foreslaa Eder, *at eders Foreninger til Samfundenes Vel ogsaa skulle tage os i Betragtning: at al Mishandling imod Dyr, al grusom Slagtning skal forbydes. Vi skyde os ind under Regjeringen og Lovene*; *og paastaae, at disse skjænke os sin Omsorg, saafremt de vedkjende sig, at Menneskeslægtens Forædling er deres Öjemed.* Trods trælsindede Blades Bagvaskelser imod Athenienserne bringe vi i Erindring, at dette samme Folk, der erklærede Grændserne for Statens Vel ikke at gaa videre end Retfærdighedens, og som forkastede Themistokles' Forslag, fordi Aristides erklærede det ligesaa uretfærdigt som gavnligt, ogsaa straffede den kaade Dreng, der mishandlede Kraaken. Vi vove at *opfordre Præsterne til at tale vor Sag* fra Prædikestolene, til at *gjöre Almuen opmærksomme paa de Synder der begaaes mod Dyrene*; og at *lære dem efter Kjærligheds-Gudstroens Aand, at de, skjönt upaatalte, dog medföre moralskt Ansvar.* Vi bede *Præsterne og Menighedernes Anseede at give Mönstret paa en værdigere Haandhævelse af det Herredömme,* som kun er Mennesket *anbetroet* over sine Medskabninger. *Vi anraabe om Retfærdighed og Skaansel og Barmhjertighed af Alle.* Eller skal jeg før beraabe mig paa Eders Viismænds Udsagn, end paa de guddommelige, der tale i eders Følelser, saalænge I ikke modvilligen have arbejdet paa at kvæle disse Røster til de virkelig forstummede? Da skulle I høre bekræftet hvad jeg paastaaer og hvad *Erfaringen* burde lært Eder, nemlig at I kunne *erholde af Dyrene med det Gode, hvad de negte Strengheden.* Smith lærer Pligter mod Dyrene, og Buffon, for hvem Naturen aabnede sine inderste Templer, erklærer, at „Stokken, Svøben og

Hunger gjøre Dyrene ufølsomme, gjenstridige og kraftløse. Arabernes Heste, Hottentotternes Oxer betragtes som dyrebare Tjenere, flittige Kammerater og Arbejdere, med hvilke man deler Huus, Bord og Leje. *Mennesket fornedrer sig mindre i dette Samkvem, end Dyret hæver sig:* det bliver hengivent og lærvilligt, og gjør hist med det Gode, hvad der her skeer af Frygt, ja det gjør endnu mere, og bliver næsten i Stand til at udføre menneskelige Handlinger."

Hvad I end beslutte Eder til, stolte Brødre — for Eftertiden handler den hidtil Uvidende med *Ansvar*, og Den der ikke var det, vide for hvilken Domstol han stevnes. Det er et Fortrin, Hinduernes Religion har for den christelige, at den mere indskjærper Pligter mod Dyrene, og gjør dem vigtige. Men lægger Mærke til, at det ikke er Handlingen, men Sindelaget, der dømmes. Tør I da oprulle *et grusomt Hjerte* for Alkjærlighedens Øje? *Dette* er vel ikke dunklere end hine Lovgiveres, der bød ingen Slagter at dømme i Livssager? Det skal see, at Grusomhed *er fordömt* Grusomhed, *övet mod Mennesker eller Dyr; at Den, der frydede sig ved Dyrenes Smerter var föleslös for Medmenneskets; at det var ham kun om at mætte sig med denne Elendigheds Lyd, der kommer uartikuleret fra Menneskets som* fra Dyrets Hjerte. Da skulle I erindre (hvad jeg nys glemte, tænkende paa de ulykkelige gergasenske Sviin), at den store Aand, som forlængst straaler i Herlighed over Jorden, har velsignet Spurvene, sigende, at en af disse uvislige Fugle ikke falder til Jorden uden sin himmelske Faders Vilje. Og Moses udsonede jo sit amalekitiske Slagteri ved Budet: bind ikke Munden til paa den Oxe, som tærsker! *Saaledes forener Alt oven og under Eder sig forat anraabe eder om en Medlidenhed, hvorpaa vi have Krav.* Vi ville tjene Eder redebonne, Vi, der ogsaa boede i Paradiset; vi ville dø for Eder. *Men det vanærer Eder, forbittrer os vort Tilvær, forstyrrer Guds Hensigter, paadrager Eder Ansvar, om i lönne Tjenester med Mishandlinger og forlænge og forstærke Dödens Onde med Piinsler. Förer eders Herredömme saaledes over eders stumme Brödre i Stövet, at de ikke vilde afkaste det, om de end havde menneskelig Forstand! Thi det Herredömme er uforsvarligt og forbry-*

dersk Tyranni, som ikke tör forudsætte Forstand og Erkjendelse hos Underdanen. Nu, som det menneskelige Herredömme over Dyrene er, vilde en Meddelelse af Forstand bevirke et pludseligt og voldsomt Oprør, eders Lemlæstelse og Død og Hevnernes Udvandring fra Civilisationens øde Tomter, en Menneskeheds Grav, til Indien.

I alle mine undertrykte, mishandlede Brödres Navn:

Vesle-Brunen,

Ætling af Trompeter-Graaen, der sprængtes * *

Hej,	**Graapuus,**	**Pape,**
Søn af den svandskuttede Pasop, der blev pidsket ihjel.	Stammende fra Svartpuus, der blev levende flaaet, og fra Missekiss, der blev slaaet af Tönden.	som har tilbragt 14 Aar i Buur.

[illegible] unge svenske Skjald Ridderstad,

Forfatter af „Tidsruner"*).

[illegible] Literatur har en stor Deel af det norske Folk [illegible] endnu mindre Velvilje. Endnu skjø- [illegible] den svenske, saa at den fast er ukjendt [illegible] fjerneste Orient, medens den danske [illegible] Hjemstterne. Grunden hertil er neppe [illegible] men klart er det for Enhver, at den lig- [illegible] Skjønliteraturs Gehalt. Dertil hører noget [illegible] om den har det?, at have grebet [illegible] Det var vor Aandeverdens Efemerider nok, at [illegible] den lunkne Temperatur, hvori dem tykkes bedst [illegible] Men som en Mygmillion, om den trykker Sværmens [illegible] paa, maa kunne slukke Fakkelen, som fortærer [illegible] Hundreder: saa udøver hines Fleerhed en uværdig [illegible] paa mange af Anderledestænkende, der, uden at [illegible] hver disse klart, henriver dem med sig. Saale- [illegible] Mange ad I. L. Heibergs Flauserier, medens de [illegible] for dem i Hjertet: og saaledes saa man forleden [illegible] Talent redigerede „Frimodige" en besynderlig Af- [illegible] manns „Danevang", sat i Spidsen af et Digt, som [illegible] staaer over dette, af en Forfatter, hvis An- [illegible] berørte Henseender ere Nærværendes.

[illegible] Skjønliteratur synes fra Oehlenschläger og li- [illegible] (i Andersens *Genre*, og dennes Overmand) [illegible] *Underholdning* til Med. Den er en Sofalitera- [illegible] der, paa Sofaerne, findes dens Publicum. [illegible] ingen Poesis ensidige Hensigt, og har aldrig [illegible] alt længe før Horaz fremsatte dens, „at [illegible] første. Vor Oldtids Skjalde kvad vel i [illegible]; men Thormodur sang paa Stiklestad før [illegible] det gamle Bjarkemaal:

*) [illegible] 1834 og ff. Anonymt.

„Hanen hilser den rundne Dag.
Vaagner, Korsmænd, til Slag til Slag!"

og Sighvat sang Magnus tilrette for hans politiske Forfølgelser, og standsede dem i Kvadet:

„Vrede Herre! hvo tör raade
Dig at gjöre Kongeord
til en fuul tvetydig Gaade?
Det er dristigt her i Nord!
Vogt Dig, om de Gubber stikke
hvide Skaller sammen tyst,
om Normannafolkets Blikke,
skulme ned i opröret Bryst!"

Ikke Døgenichters Moro eller alene Kirke- eller Fabel-Moralen satte de sande Digtere sig som Med. De indelukkede ikke sine Sjæle i Gemakkerne. Verdensmoralen var dem anviist, og de søgte sin Plads i Verden, forhen som Hærbevægere og Kongernes Lærere, *nu som Ideeanförere og Folkenes Lærere.* De fortolkede de stortegnede Dyder og Laster, som Verdensmoralen omhandler: Friheden og Trældommen, Sandheden og Løgnen; og alle Dyder og Laster underordnedes disse. De stode i Spidsen for sin Tid. De levede i Sphærer, deres Tid endnu ikke igjennemskar; og deres Kvad vare Forjettelser. Som fagre Luftsyn foran den susende Snekke glimrede deres Høpbilleder foran deres Tid, og disse vare de samme som Kjerlighedsreligionen opstiller over Lyksalighedens Lande.

Aha! siges der — vi forstaae hvor det bær hen. Men politiske Digtere? Gives der noget modbydeligere? noget Skjønsandsen modstridigere? Men „politiske Digtere" er ikke det rette Ord; heller ikke „moralske", heller ikke „filosofiske". Vi ville „digterske" Digtere, eller — ikke beskrivende det ubeskrivelige — Digtere, som ikke boe i Himlen forat spytte paa Jorden; som beherske sine Idealer; som leve men ikke døe af Følsomhed, og ikke ville at Andre skulle døe af den, som deres Værker udaander; som ikke beruses af en barbarisk Fortids Mulm, eller baske om med Fantaseringerne i dens Støv for at gjøre Nutiden ærværdig ved at tilpudre den dermed, men som forstaae sin Tid, deeltage i dens Krav, oplyse den derom og paaskynde dens Idrætter og Flugt; og endelig som

idealisere ikke derfor, men *for at realisere* eller see eller haabe realiseret. For høj og sejervis til at kunne blive fanatisk, er slig Stræben tillige fri for at bortrives i Partiraseriet; thi de sande Digtere have kun eet Parti at sværge sig til, saafremt de ikke ville synde imod deres egen Natur, og det med større eller mindre Ubevidsthed, liggende under for fiendtlige Kræfter i sine Sjele. Saaledes Grundtvig. Men dette Parti er Himlens og den forbedrede Jords. Den højeste Egoisme, Tyranniet, har været bekjæmpet af dem med ligesaamegen Styrke som de Massers, som de rejste, altfra Profeterne af, der trøstede de Grædende ved Babylons Floder, til Schiller, Byron og til nu da Delavigne bevæbnede Paris. Og i Tydskland, hvor Digternavnet især er blevet fornedret ved Divertissementskjalde, der hændtes det ogsaa, at

Körner sang og Arndt og Uhland — Lützows sorte Jagt
vare deres Toner kun i Liv, i Staal, i Sejr.

Men væ ldigst af alt var den Indflydelse, som Skjalde erholdt i og paa Revolutionerne. Da fremkom maaskee ingen store eller lange „Kunststykker" fra dem; men hvorfor? — fordi den ilsomme Realiseren af deres Idealer bortrev dem:

Da Rhiga sang,
paa Marathon glimrede igjen en Falang,
og Zeus sit Lyn
Kanari, den Brændende, gav ifra Skyen.
Chenier sang — — da lodded Engle
Himlens Blaa med Lynets Flammer
ind i Galliens Liljebanner.
Roucher sang — — da, let som Skyer
fulde af Dæmoner, rulled
over Alpen Legioner.
Niemcevicz greb i Strengeraden,
Samson liig i Dagons Söjler:
— Weichsler blaae af Staal og Bug af
Blod om Czaren slog.

Er Digterens Plads saa høj, er deres Natur saadan, er det saadanne, der give en Skjønliteratur Rang, opfylde de saaledes i højeste Maade det Hovedbud „at gavne" — da maae vi tilstaa, at hiin Literatur, som sagdes at have Indflydelse paa os, fra denne Synspunct ikke fortjener denne. Det er meget mere modsatte Meninger af dem, der ere Friheden og

Sandheden tjenlige, som den udbreder, skjønt i ufrie Lande Harperne skulde være de „*rostra*“, hvorifra alligevel Frihed og Sandhed forkyndtes Folket. Dog — der er en Gavn, som Skjaldskabet siges at have valgt sig fortrinsviis, ja som der siges er den eneste: den at forædle Skjønfølelsen. Men dette er jo kun en Betingelsesegenskab. Den er Elementet, hvori Skjaldelivet er, men ikke Livet selv. Skjønfølelsen er Sandhedens Organ. Det er ikke dette som tiltales, men gjennem det meddeler Digteraanden sin Ild, sine Forjettelser til ikke framsynte Sjele og befrugter de koldere Gemytter. Det er aldeles nødvendigt, men *ikke nok*.

Dette er maaskee de bedste danske Digteres Fortjeneste. Den allerstørste Deel vedgaaer dog uden Blygsel, at „Løjer“ er deres eneste Meed; og de staae sig godt derved hjemme og her.

I den svenske Skjønliteratur er Akademisternes ensidige *Indskrænken* af Digternes Omraade alene til at forædle Skjønfølelsen, og deres endelige Nederlag bekjendt. Tegnérs Krands er af Vintergrønt, som ér groet paa Ruinerne af det gamle Vitterhetstempel, hvor Leopold og Kellgren vare Ypperstepræster. Han elsker derfor disse Ruiner, og ønsker vel at de stive Kolonner stod; men Poesien paa Forum, paa *rostra*, Frelsens kjæmpende elsker han ikke. Hans liflige Farver, ikke hans Ild, har gjort ham saagodtsom til den eneste Repræsentant for den svenske Skjønliteratur hertillands. Stagnelii og Lidners rubindunkle Glød, Kellgrens regelret slebne Demant, Anna Lenngrenns og Fru Nystrøms nydelige Rosetter, de ypperste af „Phosphoristernes“ Karfunkelregn — alle Disse have ikke tilglimret os gjennem den Kjølryg af Mulm, som hidtil har afgrændset den norske og svenske Aandeverden skarpere end Steenkjølen gjør det i den politiske. Kun de tegnérske Brillanter opdagede vi, og med samme Øjekast Glasset i de mange af dem, der hidtil havde fortryllet os. Alligevel var den blotte „Skjønhed“ deres ypperste Egenskab, „Underholdning“ deres Højmaal. Skjalden var fornøjet med Verden, og vilde fornøje den igjen. Dog, hans Værkers udmærkede Evne til at forædle Tænkemaaden, forfine Sæderne og vække Fantasien, samt de mange stærke Glimt af Frisind,

der lyne hans Skjønbilleder ved Siden, og de stærke Harpegreb, hvorved han gjør sine Landsmænd vake mod Barbariet og Trældommen, som truer at indtrænge fra Rusland, om dettes Øde skulde blive dem for snevert —

„. . Vinterböjen,
stormende ifra Nordosten paa“ —

dette gjør, at Tegnér alligevel indtager sin Rang imellem hine Digtere, som vi ville have tillagt den ypperste: disse Liberalitetens, fordi Frihed er Menneskeudviklingens, Lyksaliggjørelsens vældigste Drivkraft: Disse Sandhedens og Retfærdighedens almægtige Beskyttere, som røre de Strenge, der samklingende gaae igjennem Menneskehjerterne og bringe Folkenes Masser til som Taster at springe op: Disse, som „gaae til Doms med sin Tid; som udstake Vejen, som den har gaaet, og Vejen, som den bør gaa:“ Disse „som opblæse paany de halvsluknede Menneskehedens Altarilder:“ Disse, som „gaae med Livets mangefargede Fane fram foran de voxende Slægter,“ ja disse Skjalde, „som ogsaa ere Helte; thi de anføre Tidens Fortropper.“

Den, som saaledes har betegnet hine Skjalde, og mellem dem da sig Selv, er den unge svenske Digter *Ridderstad*, Forfatter af „Tidsrunor,“ ristede i Sandhed saa herligt, at de vel fortjente en anden Lod end Runers almindelige: kun at faa sin rette Værd af Efterverdenen. Dog kjende vi intet til denne Genius; hverken til den eller den fryxellske. Dog ere disse To eensomme, højtflyvende, forjettende som Ravnen og Duen i det øde Himmelrum, da Vandene gik tilbage. Begge henhøre til hiin de sande Digteres Klasse; dog *Ridderstad* fremst, mere aabent, dog og factisk bekjendende sig dertil, i sine Skjaldestykker end i hine af Tidsrunornes Indledning citerede Ord. Vi fejle neppe, om vi antage, at en Digter af hans Styrke og Charakteer, idet han drager Udbyttet af hiin de forskjelliges „Skolers“ udkjæmpede Strid, baade vil vorde den svenske Poesis Rige en Epoches Lyspunkt, og, om det ikke lykkes de Servile gjennem tjenstvillige kritiske Tidender, at formindske hans Indflydelse, af største Gavn for det Frisinds almenere Udvikling, som redder hans Fædrelands Selvstændighed og afføder Reformen.

Vi have *Ridderstad* her for Øjne. Det er paa ham vi ville gjøre den norske literære Almeenhed opmærksom; og maa saaledes, ihvor ugjerne, for denne Gang give Slip paa *Olof Fryxell* — den unge Skjald, der skriver Vers som disse i sin „Bolivars Død:"

„Men feberlågen dock förbrinner
så småningom, och dag för dag
den stora mannen återfinner
sitt förra gudalika Jag.
Så står och Kotopaxis topp,
då vilda lågan är förkolnad,
en blik och majestätisk vålnad,
som höjer sig mot himlen opp." —

og som lægger sin døende Helt disse Ord i Munden:

„På rättvisan allena grunden I
er frihet — ack! och rättvisa är lag,
och lag er tvång; men kärleken är frihet."

Den samme Aand og Tro har belivet disse to Geniusser. De have samme Retning: netop den, vi ovenfor tillagde de Digtere, vi sætte i første Rad. Der skal Højde til at naa hiin „Kotopaxis topp;" dog gaaer Ridderstad højere. Den „svenske Medborger" indrømmer ogsaa dette uden just at indlade sig paa nogen Samstilling. I et hos os forgjæves udgivet Prøvenummer af en Tidende „Nordlyset," som ogsaa havde til fortrinlig Hensigt at gjøre vort Publikum mere bekjendt med den svenske Literatur, berettedes hint udmærkede svenske Blads Erklæringer om Ridderstad, hvori siges, „at i ham rejser sig en mægtig Genius i den svenske Literatur;" og, at „sjelden, — og i Sverige sikkert aldrig — optraadte en Yngling med større Anlæg til Skjaldekonsten. Alt hvad som egentlig charakteriserer et stort Snilles første Skabelsesforsøg findes rigeligen i hans Poesier: Store og djærve Ideer, en mere høj og mægtig end let og ledig Fantasi, gløde̜nde og dyb Følelse, mere pragtfulde og sublime end nette og skinnende Billeder, Sproget levner ikke nok Rum for de ikke blot djærve men forvogne Udflyvninger o. s. v." Dette erklærer Medborgaren efterat have bebrejdet de egentlige kritiske Tidender deres „fornemme" Taushed med de yngre svenske Digtere.

Ridderstad har udgivet, foruden flere mindre Stykker, „Tidsrunor 1ste Hefte“ og “Wildheim,“ der endnu ikke er kommet os ihænde. 2det Hefte af Tidsrunorne stunder til sin Udgivelse. Af 1ste Hefte er hos os alene bleven bekjendt Afskedssangen.

„Farväl Welika! Bort jag drar til orlog och til strid.
När man er ung man verka bör; ty det är kraftens tid“ o. s. v.

Den findes i Tidsrunorne, vigende dog, efter vort Omdømme, for det følgende Kvad „Edvard:“

„En vingad jättekung jag ville vara,
en Nordan, mägtig i sin flygt at se.
Då skulle jag utöfver Niemen fara
paa spände vingar, med en pohlsk armee.
— — —
Dock, arma önskan! jag har inga vingar,
jag är så vinglös såsom kärrets al;
jag är en klocka, vidt och bredt jag klingar,
men hänger dock alltjemt i samma dal.
Nu vil jag mig dock fort till strids begifva,
och om jag kunde, Gud! med dig mitt svärd,
en dödssång djerft på Rysslands panna skrifva;
jag ville dö — jag vore döden värd. —“

Det er ikke den *svenske* Yngling, som saa taler. Det er Digteren, fast nogle skulle sige, det er hiin, og at han rører „ubehagelige politiske Accorder.“ Lad saa være; men en saadan svensk Yngling *bevæbner* de svenske Ynglinger, det er Forskjellen; og disse Accorder komme fra Europas Hjerte, og de trænge ingensteds til klarere og stærkere Tunger end i vort Nord, der er bleven en Forpost imod den forfærdelige Magt, der nærme i Øst. Det skal holdes vaagent naar saadanne Sange lyde; det er et herligere Vidne om endnu ukrænket Selvstændighed, at de gjøre det, end dristige Avisstykker; og i dem er ikke Sandheden hjemfalden Hofcanzlerens Magt. Idetmindste skal han blues mere for at anvende den mod Geniet; og dette frigjør da Sandheden, der igjen, som Skrivten siger, skal frigjøre Menneskene.

Mange have forsøgt i Sang at skildre en Batalje; men med liden Lykke. Rædsler har man havt nok af i Versene; men Livligheden, Kampens Stigende og Faldende, har været

borte, og endnu mere den poetiske Idee. Noget stivt har paafaldet os, noget stødende, som naar vi see Afbildninger af Bataljer med de stive Linjer i fuld Marsch, de fixerede Kanonglimt og Røg; og noget ufuldkomment, noget manglende, som naar Komponisten vil tonmale Slaget og lade os høre andet end dets Musik. Oftere have vi været tilfredsere med prosaiske Slagskildringer end med dem, som gjorde Krav paa at være poetiske. Dog fordre vi medrette mere af disse. Ved hine Kunsters Fremstillinger, maae vi hjælpe selv paa vor Fantasi; af Poesiens fordre vi at de skulle det. At Poesiens Livlighed dog kan følge Slagets, at denne er bedst skikket til at stille os dette for Øje i al dets Sandhed — denne forhøjet, ikke ved Svulst tilintetgjort — det viser Digtet „Grochow." Det er ikke den og den Division, den og den General, som sees kjæmpende; det er Polen og Rusland; det er Betydningen i to Folks Kamp paa Død og Liv.

— „Och med härskri striden rullar framåt såsom fjellets flod,
och med svärdshugg ¿imra alla uppå Pohlens ärestod." —

I en Stilling som af en Kamp mellem Elementer og Demoner, hvor paa Feldtherrens „Hjeltars hjeltes" Skuldre „Ørnen og Døden sidder," hvor

„med sitt siarfinger hjelten drar kring oss en ljungeldssky,
hvart han går, förstöring vandrar som en morddrott fram förut:
Tuklyfd örn sin vinge breder milslångt öfver fältet ut"

tabes dog ikke ejendommelige Træk ved hiin Kamp afsigte, men fremtræde charakteriserende, uden at de lide i Sandhed om de opløftes, og uden at det øvrige Ophøjede taber ved den:

„Och med lia bonden vandrar majande som döden fram.
Och der stupar Rysslands ära och der växer Rysslands skam."

Alligevel skulde „Grochow," denne Deel af Romancekjæden „Edvard och Welika," med al sin Ophøjethed i Skildringen og Digteriskhed i det Enkelte, i det Hele dog være uden poetisk Værd, om Skildringen af Slaget havde været Digtets Hovedgjenstand. Men dette erholder det ved at Skjalden gjør Slaget selv med alle sine „åskor, blixtar och eldgatz" kun til en Lynkreds om sin Helt Edvard. Da dets Damp bortdrev,

dets Tummel svandt, først da Sejren var vunden, da der spurgtes:

„Hvems var stridens blomma: segren? hvems dess krona?
lagrens krans?“

først da gjenfinde vi ham, Ynglingen, derborte „lutad mod sin brutna lans.“ Og vi ane, at han var i „åskarne og blixtarne,“ og at det er ham Sejren skyldes. Klarere staaer den Herlige for os nu end om vi havde kunnet følge ham igjennem hele Kampen. Vi finde ham i hans skjønneste Øjeblik: i den døende Sejerherres.

Man skulde sige, at der skal større „Kunst“ til at opdage dette, til at lade Slagets sidste Blink med saa skjærende Klarhed, idet det slukkes, falde paa Sejerherrens i Døden blegnende Aasyn, eller at lade Glandsen af det hele store Maleri forherlige en enkelt ukjendt Medkjæmpers sidste Stund — Ens, som vel var bleven dem interessant, som kjendte hans Skjæbne tilforn, men som maatte tabe sig mellem et kjæmpende Folk. Vi ville nu ikke kalde det nogen Kunst, men en Skjønsomhed, der er Geniet naturlig.

„Till Kongen“ og „Cadettsång“ høre, ihvor vakre end, ikke til „Tidsrunor.“ Men desbedre de følgende Digte: „det tusindaarige Riket,“ „Frankrige“ og „Europa.“ Frisind, Kraft, Højhed og politisk Klarsyn charakteriserer dem alle. Disse Egenskaber og den hvasse Sandhed klinger i Linjerne til Frankrig:

„Hvad blef din Julisol? En vattenbubbla blott,
som sprang itu.
Hvad blef din Julidröm! Ett luftigt skimmerslot,
som ren försvunnit nu.
Hvad fick du, att från dig du en Bourbon försköt?
Du fik en an.
Och för den ström af blod, som ur ditt hjerta flöt,
en Julifest du vann.“

— —

Hvad Menskligheten vill, det står med eldord det
i hvarje barm;
En sanning är hvart ord, och hvarje sanning vet,
att den har hjeltearm.“

Man har bebrejdet Digtere, der behandlede politiske Emner, Mangel paa Følelser eller rettere paa Følsomhed. Men er

det ikke netop Dybfølelse at tolke Menneskehedens Krav? er der noget mere rørende end f. Ex. Profeternes Klager over Fædrenelandets Fald efter de medborgerlige Dyders Undergang, eller en Rhigas Veraab over det trælbundne Hellas eller Polens Gravsange? Ingen Ingeborgs-Klage, ingen fordums eller modern Pyramis og Thisbe rører os idetmindste saameget; og vi ere nu engang tilbøjelige til at fremhæve „*utile dulci.*" Ridderstad viser i „Edvard och Welika," at et romantisk Digt af den dybeste Følelse, uden at tabe dennes Sødhed, kan erholde højere Farve og Styrke ved at gjennemvæves med en interessant belærende politisk Begivenhed. Og han har tilfulde vidnet, at den ædleste Poesi ikke nedlader sig, men forbliver i sit eget Omraade ved politiske Emners Behandling. Det er saaledes, at Digteren skal erholde den Indflydelse og Betydning i Samfundet tilbage, som usle Bejlere til Døgnets Gunst, og de, der satte „Underholdning" alene som sit Maal, have ladet gaa tabt. Med den ærefulde Tid for Nationerne, er ogsaa en for Skjaldene oprunden. Med den nervesvage Aristokratisme skal ogsaa en vammel Sentimentalitet forsvinde af Poesien. Med det sunde practiske Medborgerliv en sund virksom, paa Livet, paa Fremskridtene indflydende Aand belive Poesien. Med Despotismen forsvinder Krybsangerne, med privilegerede Kaster Kasteherredømmet i Digternes Republik. Med de aabnede Comitier aabner sig en ny Poesiens Æra. Det forekommer os forvist, at i Sverige glimrer dennes Straaler i den unge Ridderstads Harpe.

Om Parodieren. *)

Maaltrost! Maaltrost! lær mig at parodiere med Geni og Uskyldighed; thi imellem Menneskene har Vittigheden sin Ondskab, og Dumheden sin.

Parodien er langtfra den ædleste Deel af Satiren. Det gode satiriske Talent forkaster den oftest, og holder det for en Nedladelse at betjene sig deraf. Imidlertid bruges den ofte, men er ogsaa paa det nærmeste ligesaa ofte Beviis for at de satiriske Talenter ikke ere saa talrige. Aarsagen hertil er, at den virkelig er den letteste af al Satire, der ikke henhører til disse Vittighedens Lyn, hvis Nedfald eller Tordenstene vi samle og beundre som Epigrammer, og som komme paa den allerletteste Maade, nemlig af sig selv ved den mindste electriske Indvirkning af et Stof. Den er den letteste i den Forstand, at den udkræver baade mindst Vid og mindst Arbejde. Der gives Intet, som ikke lader sig parodiere. Det Helligste, det Højtideligste, det Skjønneste, det meest Ophøjede og Følelsesfulde er netop det letteste at parodiere; kun den sedlige Følelse sætter en Grændse for saa umaaleligt et Omraade, men som de Fleste, der befatte sig med Parodieren, have for sløve Øjne til at opdage, eller som de, om opdaget, ikke respectere. Men Almeenfølelsen kjender Demarcationslinjens Tilvær, og agter den, omendskjønt den veed den ubeskyttet, og det Ophøjede, den skulde vogte, mindre fri for Pletten af en uædel Parodi, end Dronningens Næse forat en Flue kan sætte sig der. Derfor har den lidet tilovers for Parodien, ynder kun den retfærdige, og lader kun den fortrinlige holde

*) Mrgbldt. 16 April 1835. Undertegnet S. S. (Siful Sifadda?), og forfattet i Anledning af en nylig udkommet satirisk Brochure („en norsk Borgers Stemme om det berygtede Skrift Norges Dæmring“), der blandt Andet indeholdt nogle Parodier paa enkelte af W's. Digte. (Udg).

sig i Erindringen. Den har en Mistanke til al Parodi, fordi selv Mængden dunkelt kjender dens Væsen, og fordi den veed tusinde Exempler paa dens Misbrug; endelig ogsaa fordi de Fleste have forsøgt sig deri paa en eller anden Maade, men oftest i Øjeblik, hvori de, naar de gjøre sig ærligt Regnskab, have mindre Aarsag til at være tilfredse med sig selv. Ingen Nationalsang mangler sin Parodi; men dybere og dybere bore Tonerne af hiin sig i Folkets Hjerter, mens denne lades aaben Vej fra det ene Øre udaf det andet, uden anden Virkning, end den, Støj har paa Sangfugle, nemlig at de synge Hjertesangene endnu højere. Hvorofte hævede ikke det Parodierede sig netop ved den uheldige Parodi — for ikke at bruge en Lignelse, som neppe vilde smage vore Tider, om Alabasteintens Triumph ved de derfor saakaldte og paaheftede Skjønhedspletter, saa dog omtrent som det majestætiske Fjeld synes højere medens Taagen driver over dets Midte, eller som et Landskabs herligste Partier netop fremtræde i forstærket Belysning og forhøjet Liv, naar Vinden saa vil at Skyggen af en Sky, snart aabnende, snart tilhyllende en Dal, en Høj, skal fare derover! Hvor nær synes ikke Forbindelsen mellem Parodieren og Grimacen og Hærmen, der *ubetinget* misbilliges! Disse synes kun at være Parodien stum, dens Mimik; og Parodien, uden at stige i skadeligt Værd, kun at være den mælende Grimace. Hvad er mere ephemeriskt end en Parodi af det almindelige Slags? og naar er Mennesket nærmere Aben, end i en almindelig Parodist, mens det maaskee troer at storme en Olymp, eller ofre Boileaus og Holbergs Skygger Hekatomber af Daarskab?

Imidlertid har Parodien noget andet Tiltrækkende end sin Lethed i Udførelsen og rigelige Anledning — Beskaffenheder, der opdages og benyttes gladeligen lige let af middelmaadige Hoveder og middelmaadige Hjerter —; og dette ligger i Menneskenaturen. Det er erkjendt, at Skadefryd er ligesaavist en af dennes Elementer som Efterlignelsesdrivten, og begge udøve i denne Henseende Indflydelse, idet der er Intet, der mere harmonerer med dem end Parodien, hvis Maal jo er Nedriven og spottende Efterligning. Hvad vi her sige er ingenlunde Parodi paa vort Foregaaende. Thi samme Almen-

følelse, som erkjender moralske Grændser for Parodien, taaler dog, at de overskrides af denne uden at vise den samme Uvilje, som den skulde ytre mod de alvorligere Grene af Satirer, hvormed sligt forøvedes. Den er endmere vant til Parodiens Haardhed end til Epigrammets, og undrer sig netop derfor mindre over at hine Grændser overskrides, fordi de sættes alene af Hvermands Godtykke og personlige Følelse. Nationerne skulde ikke i ubunden Stiil taale de Angreb, som de taale, naar det falder Enkeltmand ind at vende op og ned paa deres Nationalsange. Kun de finere Følende stødes herover som over noget parricidiskt eller „modermordersкt;“ men en dunkel Drivt lader Mængden, trods al den sunde Forstand og Følelse, den er i Besiddelse af, gjerne for een Gangs Skyld — men ogsaa kun det — harcellere med sig selv eller med sin egen Lykke, omtrent som naar en Elsker, ved at knibe sin Donna i Kinden, søger at overtyde hende end føleligere om sin Kjærlighed. Man opdager dette Hang klart deri, at de faste komiske Charakterer paa forskjellige Folkeslags Theatre — Arlechino, Pierrot, Arv — fremstille deres egne, ikke fremmede, fiendtlige Folks, Nationallyder eller idetmindste Lyder, som maaske ere indfødte overalt, men som i en Nation, eller kun i enkelt Stand deri, vise sig mere ejendommelige og anderledes end i en anden. Dette Parodiens hemmelige Medhold gjør, at man gjerne lytter smilende eller grinende til enhver Parodi, men dog uden at tilstede den videre Virkning end til de opspærrede Tænder, og med en ligesaa forringet Mening om *Parodisten*. Men denne holder sig af denne og bedre Grunde (som han bedst veed selv) almindeligen skjult, altid vis paa dog at blive læst og vække Latter, og paa at der altid gives en vis Mængde, der ligesaalidt som han erkjender, at en Parodi nogensinde kan være blasfemisk, oprørende, uanstændig og upassende, og som er talrig nok til at holde den Deel af et Publikum, hvis rigtigere Begreb om hvad Parodien kan tillade sig, vi kaldte en Almeenfølelse paa Grund af den højere Dannelse, sundere Forstand og større moralske Kraft, som den udtrykker og er forbunden med, og som altid er et Folks aandige Kjerne, forsaavidt Stangen, at selv den usleste og frækkeste Parodist ikke

behøver at lægge Baand paa sig af Frygt for at støde an mod hvad denne Almeenhedens bedre Følelse maatte byde.

Dette ypperlige Rygstød i Raaheden, og Mængdens Drivt til Parodieren og en Satire, som lader sig tage og føle paa, kommer den usle Parodists egen Raahed, Ondskab og Mangel paa rigtig Følelse vel tilpas; og der er nu Intet, som afholder ham mere derfra. Det Eneste, som endnu skulde kunne dette, er Selverkjendelsen af ikke at kunne gjøre det godt; men den sættes lettest af alle Hensyn ud af Betragtning. Der er ikke Spørgsmaal om at hæve Parodien til Ironi, at vælge sig det Overdrevne, det Overspændte, det Højtravende, det falskt Sentimentale, det Latterlige til Gjenstand eller at overlade dettes Afstraffelse til et bedre Vid — nej. Valget er rigere, Kunsten er lettere, og der gives en Mængde, hvem enhver Parodi er god nok, mens selv den Deel af Almeenheden, som tænker anderledes, er vant til at straffe selv den uretfærdigste kun med Ligegyldighed.

Under saadanne Omstændigheder holde da alleslags smaae Vidkræmmere og Pudsenmagere sig ligesaa vanskeligt tilbage som Frosk og Padde naar Foraarsregnen falder lunken. Favoriseret, behandlet som en Julbuk, der skaber sig værre til end han er, og som frit kan tillade sig alt, i det værste Tilfælde mødt af en Fleerhed med Ligegyldighed, stiger Parodien ned fra sine Tagkamre eller op fra sine Kjælderhalse. Da er det, det Skjønne faaer sine Skjønpletter, det Høje sin Dverg ved Siden, det Klare og Straalende sin Skygge, og det Vittige Plumphedens Contraster. Da udsender Møgdyngerne sine Efemerider, Murmeldyrene vende sig med et Bjef mod den uhyggelige Dag paa den anden Side, lukke Øjnene atter og troe Dagen dermed forbi, Bileams Asen skryder, og natlige Kvækdyr opløfte parodierende „den norske Borgerstemme.“

De sidste Ord antyde klart nok, at vi ikke have berøvet den gode d. e. retfærdige og vittige Parodi noget af den Ros, der tilkommer den. Vi have talt om Parodien, som den viser sig almindeligst; men der gives en, som det er et ufortjent Galanteri mod Dumheden og Ondskaben at nævne.

Om norsk Sprogreformation. *)

(1835).

Erindres ret, saa var det vor Bjerregaards „Fjeldeventyr," som først gjorde Danskerne opmærksomme paa *Udviklingen af et norsk, mere i Ord og Ordrigdom end i Ordbøjninger fra det forhen fællesbrugte forskjelligt, Skriftsprog.* Kjøbenhavnerne ytrede sig med sletkunstlet Spot: „nu forstaae vi ikke de norske Forfattere mere." *Politisk Selvstændighed afföder altid en videnskabelig* — denne Sandhed have Nordmændene langtfra, som Dansker og Danomaner dog ideligen ville foresynge os, uden Sejr og Hæder fægtet for og bekræftet. Midtunder uden- og indenlandske forgjæves Anstrængelser for at Norge dog idetmindste som literær Provinds skulde vedblive under det danske Aag, fremblomstrede en Literatur med alle den friske Ungdoms Kjendemærker. Men imellem disse var det fremragende, at hiin Berigelse tiltagende fortsattes, at Skriftsproget syntes mere og mere at udgrene sig saaledes at den frodigere Green bøjede sig over Norge, medens den anden spredte sin Armod og sine tydske Podekviste over Danevangens vidtberømte Bøge. *Et kraftfuldt og rigt Talesprog gjorde sin Indfödsret gjældende, og forenede sig med det gamle Skriftsprog forat föde et nyt, der mere og mere vil nærme sig til at vorde et selvstændigt Mellemsprog* mellem de tvende andre gothiske Folkeslags. Men

---

*) „Bondevennen" 1 Binds 2 Hefte. Anonymt. Artiklen er rimeligviis nærmest fremkaldt ved en i Studenterforbundets Blad „Vidar" indrykket, fornemmelig mod W. rettet Opsats betitlet „Norsk Sprogreformation." Efter hvad Bondevennens Udgiver, Hr. Pastor Guldberg, velvilligen har meddelt mig, er Stykket, saavidt Hr. G. efter saa lang Tids Forlöb kan erindre „et Uddrag eller et Fragment af en större Afhandling, der formedelst dens Vidtlöftighed, saavelsom af andre (polemiske?) Aarsager ej kunde benyttes i sin Heelhed."
(Udg.)

medens Fædrenelandets og dets Videnskabeligheds sproglærdere Venner med Udholdenhed og Held kjæmpede for *det norske Sprogs Arnefred*, saa var det dog kun ligesom instinctviis at Almumaalets Skatte benyttedes. Det er *med en Tvangs Ubetvingelighed*, at Ord, der høre hjemme i Landets Natur, ordne sig i Spalterne og i Kvadene forat tiltale norske Øren og norske Hjerter, medens de kun skurre i fordumsfulde danske og fordanskede. Disse opbyde da alle Kræfter igjen herimod, og medens Nogle, naar de høre et norsk Ord af Almumaalet, med en Slags behagelig Vemod lytte til det som overraskede i fremmed Land af en fjern Luurs hjemlige Toner: saa raabe disse Fiender: Bukkebræg! raat, norsk Bukkebræg! Fenrishyl! Imidlertid fremgaaer denne Strøm roligen og stedse voxende af de norske Dale forat vande det gamle, udmagrede Skriftsprog. Opmærksomme Øjne vide, at de skulle see den fædrelandske Natur klart at spejle sig i denne Strøm, naar den ikke længere er grumset efter Kampen; men dyb og stor og rolig, efterat have optaget alle de raske Kilder med glitrende Guldkorn i, indringer den norske Literatur som en lyksalig Ø, vandende til frodig Blomstren dens Laurer, ligesom Sveasprogets Sølvstrømme hine rige, der bestraale de østlige Gother.

Mod denne Retning, som fremdrives af Kræfter, der ere rolige og stærke, netop fordi de ere sig et af *den aandelige Verdens Naturlove* foresat Maal bevidste, er det at Danomaniet ophidser sine. Hiin storraadige Idræt, der udføres i en Samvirken, omendskjønt de ligesindede Aander desværre ikke i noget egentligt Samlag forene sine Kræfter, er for det kun et letsindigt og frækt Oprør mod Smagen og vore aandige Formyndere i Danmark. Det er forat give de Nordens vilde Kræfter, som efter et forfængeligt Udtryk skulle „formes i rene Gestalter," et Begreb om denne formende Magts Reenhed og Styrke, at slige sønderknusende Kraftudtryk forskrækker de saakaldte Sprogreformatorer, som følgende:

„Dhrr. Sprogflikkere eller Sprogfordærvere, som af en falsk patriotisk Stræben, med den groveste Uvidenhed og den latterligste Inconseqvence, fortvivlet stræbende uden fast Maal

og sikker Plan, skjændigen forhutle og sammenjaske vore Dialecter i vild Uorden."

I denne finblankede Mosaik af skjældende Forbandelser, der snarere synes at høre hjemme i et Nastrondsaflukke for rasende og fordømte Grammatikere, forlanger man ikke destomindre, at man skal see Maalviddet at spejle sig klarligen.

Bibelsproget om Øjebjelken falder Nedskriveren ind; men dets Anvendelse vil dog blive mislig; thi der findes ingen Skjever eller Splinter i de Øjne, som kjærligen lede og sumle efter de arme Ord, som skulle være fremmede i eget Fødeland. Ligesaa er det samme Sprogdommere, der erklære de over Størsteparten af Norge udbredte Ord „Kampp (Fjeldkamp), Skot, Kulp, Skrasl, Bart" for kun „bekjendte og brugelige af Almuen i en eller anden enkelt Egn;" og „Grøp" for ikke norsk fordi det ogsaa findes i Svensken; samt som banlyse de ligeindtil at være lydbetegnede udtryksfulde, alnorske Ord „smyge, siige, skvette, Gulp" som Udtryk „af et saare ubehageligt Indtryk, fordi de ere blevne almindelige for de lavere Klasser, men sjelden blandt de bedre". Der gives altsaa et Sprogaristokrati og Sprogaristokrater.

Men skal denne taabelige Fornemhed tages tilfølge — skjønt ikke i Alt, thi da maatte ikke Guldstykket tages op, om det laa i Landevejens Støv —, da kunne vi opgive Haabet om at vort Almuemaal skal komme det gjængse, os af Dansker lærte, fattige Skriftsprog *tilhjelp* med sin Rigdom. For vore Danskrasendes *snevre* Tankegang kan dette Sprog, der forlængst har opdisket al sin Armod, vel være nok, og dets trange Skranker vide nok til at tøjre usle og spage Pegaser i, medens de have mindste Nød, der, som Modstanderne af det norske Skriftsprogs Berigelse ved Folkemaalet, ikke tage i Betænkning at indtage Løst og Fast fra alle levende og døde Sprog; men *for norske Forfattere af nogen Særegenhed* og især for Digterne er det paa engang en *Nödvendighed og hans Hang til Frihed, som driver ham til at nærme sig det Sprog, som Folket taler*. Hans Skjønsands siger ham *hvorledes* denne Nærmelse kan og bør skee. Og *alene herved* er det, at han eller den *Maade*, han isaahenseende gaaer frem paa, *kan* komme under Enkeltmands Dom; thi han kan deri

siges at have betraadt Smagens Rige, hvorhen Formerne høre. Derimod maa den Grundsætning, *det Princip*, som fremskaber disse Handlinger, være *uantasteligt*, saasom den almene Fornuft maae billige hvad der er grundet i den selv, og *til disse oprindelige Træk i Aanden hörer ogsaa Hanget til at vælge de Udtryk, som bekvemmest og friest gjengive og meddele Tankerne.* Saaledes skeer det da *med den almene Fornufts Sanction*, at Tanken, naar den ligesom standser under et Aandsvirke, fordi den finder det Udtryk, det gjængse Skriftsprog tilbyder den, for snevert eller for rummeligt, forskyder dette og *efter Valg* ifører sig det Ord i Folkets Talesprog, som baade udtrykker den bestemtest — og dog maaskee ikke saa bestemt, som den vilde — og er temmelig almindelig bekjendt, og lader Tanken med største Bekvemhed bevæge sig. Finder den intet bekvemt Udtryk, da sammensætter den eller vel endog skaber — vel af et givet Emne, men af egen Magt, som om den var en af den højeste Fornufts fuldmyndige Eloaher. *Hine anbefalende Egenskaber* besidde *nu netop de Ord af vort Almusprog, som paaankes.* Det er derfor rimeligt og synbart, at hine vore Modstandere mangle den Interesse for og Indsigt i Almusproget, der ikke lader sig lære under Boghylden, som ogsaa *det Öre for den særegne Udtryksfuldhed*, den ejendommelige Malm i de Ord, der gjorde, at netop disse valgtes fremfor andre, ja stundom maaskee fremfor Ord af Skriftsproget, der paa det nærmeste kunde være enstydige med dem. Manglen af dette Øre bebrejdes ikke, da den er naturlig; men den erstattes neppe ved en ubeskeden Raskhed i at fordømme. Denne mægter ikke engang altid at tilhylle Uvidenheden.

Lader der sig, som næstoven berørt, *intet sige til Forklarelse af det Princip, der i Aanden selv ligger til Grund for dens Frihed til at omplante Ord af Talesproget i Skriftsproget*, saaat det ikke engang har nødig den Bestyrkelse, som Misforholdet imellem disse, der er hint til Fordeel, hos Os kunde give det: saa lader der sig heller ikke fra Fornuftens Side sige noget imod dets Tilfølgetagen som *Middel til at berige Skriftsproget og forædle Talesproget.* Ikke *disse almeennyttige og af sig selv indlysende nödvendige Fölger*, der endog-

saa kunne tænkes som *en uafhængig Bevæggrund*, kunne med *Grund* vorde Gjenstand for noget dadlende Omdømme, saasom de ere af reenmoralsk Værd. *Kun Midlerne*, hvormed altid forat fejle udsatte Mennesker ville opnaa dette, ere hjemfaldne til Dommen. Dette er imidlertid ikke gyldigt for Modstanderne. Disse Følger have for dem intet Værd. De vil have vort Skriftsprog *stillestaaende*. De ønske Norge tillykke med denne Gave af Danmark. Muligheden af saadanne Følger, Tilværet af denne Hensigt er dem ikke indlysende: ja vi have jo hørt hvilke Bevæggrunde disse Klarøjne have opdaget hos dem, der optage af Talesproget. I deres Dom heder det at Sproget fordærves herved, istedetfor at Fornuften, der ikke *kan* kalde Berigelse Fordærvelse, kun vilde sige om et og andet Ord, Ordsætning og Ordbøjning: dette duer ikke, thi det gavner ikke Hensigten. Og her har man kun Prøven og Forsvar at sætte imod det fiendtlige Omdømme. Dette skal foretages, idet man lader uendset, at selve Optageren af norske Almuord faaer dele de Angreb, man skulde rette imod Ordene. Herom have vi seet Vidnesbyrd, og næsten alle de Ord, der særskilt paaankes, ville findes i Henrik Wergelands Skrifter.

Vilde man gaa Ord for Ord af disse paaankede igjennem, da skulde *en sund og retfærdig Dömmekraft, udrustet med et godt norskt Öre*, baade finde at de ere *ægte norske i Födsel, Klang og Betydning*, og at de som oftest ere *korte, bestemte, udtryksfulde, af god Malm og Byrd, maleriske*, ja ofte *uundværlige der de staae*. At de optages efter *et vist Valg* skal man ogsaa bemærke, og at dette foretages efter bedste Skjøn bør man tro endog da naar det skulde være mindre heldigt. Klart maa det ogsaa være, at de optagne Ord ikke *kunne* indtvinges eller *strax stemples til alment Brug*, men at disse den norske Tunges odelsbaarne Afætlinger af gammelnorske Aner *kun fremtræde* med Enkeltmands Anbefaling *ansögende om Borgerret i det nye Norge*. Det staaer vel Hvermand frit for at tale imod eller for dem; men det er kun den Uvittige, der ikke kan see et nyt Ord hos en Forfatter uden at tillægge ham Nyhedssyge med flere Lyder, og Den, der ligemeget mangler retfærdig Vilje som Evner til

at dømme i slige Sager, der ingen Stemme har for Skranker, *hvor kun Folkets bedre Forfattere med Alfolket til Bisiddere skulle dömme.* Eller skulle Ord, der *paa det bestemteste, ja ligesom baade med Pensel og Tonesträg,* udtrykke Begreberne — f. Ex. „smyge, siige“, hvilke begge ikke kunne erstattes — skulle disse forkastes med Foragt, fordi de have trukket sig tilbage fra vore forjydskede Stæder til de hjemligere Bygder? *de vende med fuld og usvækket Indfödsret tilbage;* Oslo og Nidaros ere dem ogsaa tilodlede. De skulle komme som gamle længe fraværende Venner, der strax finde og indtage den Plads, de før havde. De fremmede Ord, som indtoge den, skulle vorde som Støvet, der bortfyger af det Sæde, der opbevaredes til Vennen, og hvori han nu med Velbehag sætter sig. Der kræves nu et fint, følsomt, men norsk Øre og et norsk Sind bag dette forat hilse med Velvilje disse Toner, der skulle løfte de norske Aander til friere Flugt og af dem igjen gjøres kjære og kjendte i Fædrenelandet.

At fremkalde til Mønstring alle de norske Ord, som forekomme Modpartiet utaalelige vil nærværende Forfatter saameget mindre, som han vil benytte denne Lejlighed til at gaa et Skridt videre ved at foreslaa en Række af slige Udtryk, som forekomme ham mere end taalelige og almeen Opmærksomhed værdige. Imidlertid — lader os prøve noget. Der er „*smyge*“. Hvor udtryksfuldt! Hvem seer ikke den krumryggede Smigrer deri? Hofkrybet? Slejken og hans Krumveje og Snigstier? Falskheden, Nedværdigelsen, Nederdrægtigheden? „Der er *siige,* siige ned“. Hvilken langsom Synken? „Nedglide, nedsynke“ er ikke bedre, ja ikke ganske det Samme; thi „siige“ betegner en større Langsomhed end begge disse. Der er „*tyne*“. Det er hverken „dræbe“, „myrde“ eller „slaa“; men at mishandle med den Hevns Glæde og Iver, som tilfredsstiller sig saaledes. Der er „Grop“ d. e. en*) naturlig Grav, hverken Grav eller Grøft. Der er „*Sjuh*“! (stærktaandet „h“), som udtrykker langt bestemtere Overraskelse, Lytten og Befaling at tie og lytte, end det intetsigende „Pst“ og det vel veke „Tys“! Saaledes kunne vi fremtage

*) Saaledes brugt af Edvard Storm.

hvilketsomhelst af de anklagede norske Ord, og man skal indrømme *at de forsvare sine Pladser, saafremt det er en Dyd ved Ord, at de fölge Tanken i dens fineste Böjninger, ja ofte angive den i Lyden.* Mindre lader sig anføre til Forsvar for selvsammensatte Ord, som en Modpart saa ordentligen og tro udtager af Henr. Wergelands Skrifter, at af disse i een Linje ere *kun de tre* belemrede med Trykfejl, men hvilke dog ophæve det Ordene skulde udtrykke, nemlig baade noget Lydbetegnende og det Lunets kaade Øjeblik, der lod dem skabes. Deres hele Undskyldning er at de ere Lunefostre, og som saadanne kunne de aldrig behage Alle, mindst naar de som i Vidar, sættes aldeles løsrevne fra en Sammenhæng, en Tanke-Billed- og Riimfylde der netop skabte dem.

Dog — det vilde føre langt hen, om man skulde besvare ethvert „Hvorfor saa og ikke anderledes?" som maatte kunne gjøres en Digter. Der er heller intet modbydeligere end en saadan Søndren af hvad Aanden engang har fastprentet (stereotyperet) eller et Lune, som ikke altid tilfulde lader sig forklare, fastaandet paa Papiret. Hensigten at lydbegne har Deel i deres Tilvær; *men da denne Egenskab ofte i fortrinlig Grad findes ved de Ord, som optages i Skriftsproget fra Almeentalen, og ofte bevirker, som en anbefalende Grund, deres Valg:* saa herom nogle Ord: *Det Lydbetegnede* (det Onomatopojetiske) ved et Ord *er af Værd,* men *især for Digteren.* Det kan gaa mange Andres, men ikke hans Øre forbi. *Det lydbetegnende Ord er i sig selv poetisk: enkelt* som det staaer der *har det allerede begyndt at gjengive det Begreb, som lever i det* som dets Sjel; men det gjengiver dette kun omtrent som Fuglen sin Livsfølelse gjennem evige Gjentagelser af sine Triller. Paa Grund af denne *Livlighed* søges lydbetegnende Ord med Forkjærlighed af Digterne, der gjerne sælge en skjøn Omskrivning for det Guld, som ligger i et udtryksfuldt Ord. Saaledes giver Bygmesteren gjerne to tilhugne Stene for en naturlig af samme Snit og Størrelse, baade fordi den er en Sjeldenhed og fordi den mere vil styrke den Bygning, han har under Hænder. Og i samme Forhold kunne vi Normænd med Vinding for vort Veltalenhedstempel betale to Ord, der mangle den lydbetegnende Gehalt for et,

er har den, klang dette end kun i Almuens d. e. Almeenɪands Mund. Sproget i det Hele vilde vinde derved, thi *etop efter Mængden af udtryksfulde Ord maales dets Liv'ghed og Kraft. Denne Retning i Optagelsen af Almuord,* emlig fortriinligviis Valget af *onomatopojetica* er *ogsaa syn'g,* især hos Wergeland. *Disse Ord ere ogsaa Kjernen og Margen i ethvert Sprog;* men dette maa ogsaa have en overejende Mængde af Ord, der have mere med den abstracte 'ornuft end med Skjønsandsen og Indbildningskraften at betille: — Stammen maa ikke alene staa der senet og knudet, men formet af talløse Grene, Kviste, Blommer og*) Blae til et herligt, Nationer bedækkende Træ**). Sprogene beyndte kun med Forsøg paa ved Lyden mere at *skildre* end lot at benævne Gjenstandene; men *derfor tillader Sprogees Udvikling ikke Mennesket at lukke sit Öre for disse Grundtoner,* der netop udtrykke klarest hvad der er alle Tiers Mennesker nærmest, og som derfor fremkaldte *dem* først, emlig Naturgjenstanden, Sindsbevægelserne og Drifterne. Have ɪenævnelser heraf end ligesaaliden udvortes Lighed med hinnden i aldeles forskjellige Sprog***), saa skal dog ofte en indortes Lighed, den samme *Stræben efter Lydbetegnelse* være miskjendelig. Tages Hensyn til et Folks og Lands særegne ɪeskaffenhed, saa skal det vel tykkes os, somom deslige Ord ɪke vilde *kunne* lyde anderledes der, men tillige somom amme Satser vare flere Folkeslag til Bearbejdelse dicterede ɪd af eet Sprog. Vi gjenkjende saaledes fælles Satser i ore egne og andres Variationer. Abiriel tiltaler Adam forɪdsigende i Messias:

„Din Tunge Hjertet er, som ejer kun
eet Sprog paa hele Jorderund.

*) Her faae vi jo, og det ganske naturligt, „Ordbladeraslen,“ som klang saa unaturlig?

**) P. E Müller siger, at en af Aarsagerne til at Sprogene tabe i Kraft er, at de abstracte Udtryk med Tiden miste deres sandselige Præg. Etymologien kan dog hjælpe til at gjengive dem noget heraf, saaat de vorde mere prægnante.

*) Som „caballus“ og „Hingst“ „boao“ og „hröite,“ „fremere“ og „fnyse.“

Men Dialecterne i hvert et Bryst
forskjelligt Echo give fra din Röst.
De sukke eens ej, naar du raaber: Ve!
og skralde eens ej, naar nu raaber: le!"

Onomatopojesis er da *dybtgrundet* i Sprogene og paa engang deres Overeensstemmende og Skilnende indbyrdes. Det er derfor at *lydbetegnende Ord vende först tilbage hos os for at fortrænge uduelige og fremmede eller stille sig andre ved Siden.* Formedelst deres Udtryksfuldhed ville Danskerne let forstaa dem, og Svenskerne have fra Arildsold de fleste af dem, der kunne gjøre Krav paa Optagelse, saaat dette *netop fremmer* et Mellemsprogs Fuldførelse, der liden Forargelse kan vække, men bevirke Herligheden af at de tre nordgothiske (ikke som en Modpart vil „nordisk-germaniske") Folkeslag dannede eet videnskabeligt Publikum, der med Lethed benyttede Udbyttet af tre selvstændige Literaturer.

Nytten heraf kan ikke omtvivles. Men kan ikke Muligheden? Nej, mistvivle vi end om hvad forenede Aandekræfter kunne udrette, lade vi end Danomanerne rase: det Ryggestød vi have i *det svenske Sprog, det Literaturs Indvirken paa os, Oldsprogets Gjenoplivnen, Almusproget, flere mere Dannedes Bekjendtskab dertil, de danske Familjers Hendöen og deres Ætlingers Fornorskelse, flere og dygtige sandt norske Forfatteres Fremtræden, en mulig istandbragt Forbindelse imellem de bedste iblandt dem til Sprogets Uddannelse, Foreningen af fædrelandssindede lærde Mænd for Selvbearbejdelsen af egne Oldskrifter, Fædrenelandets Opblomstren, dets politiske Selvstændigheds Fastnen* — alt dette dynge vi sammen, og Sejrhaabet læner sit Anker til dette Bjerg. Vilde og *maa end Tiden modne denne Sejer,* saa overlade Vi dog ikke dette *til den alene:* Vi maa ikke mistvivle om vore Kræfter i *en Kamp af saa höj en Moralitet.* Historien, Alstyrelsen igjennem den, skal ikke ophæve sine Love og gjøre Norge til en Undtagelse imellem Landene. Thi er den Bemærkning rigtig, at man synes at kunne kræve af et Folks *hele Sprog, at det skal gjengive os* igjennem Øret *noget Lignende det Heelbegreb,* vi igjennem Øjet og Granskningen have samlet om *Folket og Landet* — da fornemme vi i *vort* nuværen-

de Skriftsprog langtfra denne store Onomatopojese, saa tydeligen som *Folkets og Landets skarpe Characteer fortjener.* Men i *Almumaalet* høre vi den; vi finde *der* vort Norge og den Natur, der fostrede os op (men mon forat falde i fremmede Hænder?). Og i Anelsen, som paatrænger sig selv den, der blues ved sit Modersmaal, om at dog anderledes eller saa burde være, som oven sagt, have vi Grunden hvorfor det svenske Sprog, der meest afbilder Norge og dets Folk, tiltaler os med saadan Velklang, med en, der synes os bekjendt som Barndomsminder. Fornuften har Intet imod at Indbildningskraften siger: „jeg seer Spanjerens Grandezza, jeg hører hans vægtige Trin, jeg seer de castilianske Sletters forbausende Vidde, de alvorlige, bølgede Sjerraer, Nevadas Majestæt over Vegaslettens rige Ynde, jeg hører Muulæselklokkerne og Romancerne og den natlige Guitarre under Laurer og Rosmariner: — jeg hører og seer Spanjen og Spanjerne i det spanske Sprog. Jeg hører og seer Frankrig med sit livlige Folk syngende, besynget, afbildet i sit livlige Sprog — denne raptløbende Seine, dette Paris af Ord, stort, mylrende, den ene lille Monsieur af et Ord næsten stødende paa den anden, men dog paa det artigste gjørende Plads, eller løsreven af Sværmen, der styrter sig imellem, med Toner pragtfulde som Empereur-Palladser, smagfulde som Akademierne, eller travle, arbejdende, leende, smudsige som Smuggene i Fauxbourg St. Marceau. Der er nok deri baade for Corneiller og Raciner, Scriber og Melesviller, Feneloner og Forfatterne af *amours des prêtres* og *chronique scandaleuse du roi* — — nok for Højde og Kaadhed, Alvor og Overgivenhed — nok for Marseillaisens Ild og Majestæt, for det Smeltende i „*oh que j'aime ma douce melancholie!*“ som for det Orgiske i „*les nouveaux tralala: on vit Louis le quinzieme.*“ Og Engellands Sprog melder det os ikke Friheden, den friske, frodige Natur, den rige Virksomhed i dette Land og Folkets anmassende, ligefremme og kraftige Charakteer? Sproget er oprundet af forskjellige Stammer som Folket; det er erobrende som dette viden om fra alle Verdensdele. — Og Romersproget? Deri marschere tunge Legioner, og Verdensstaden sees med sine *rostra* og *portici* og Capitæler og Colonner, og *pa-*

tres sees paa *comitia* og *forum romanum* med deres ziirlige Togaer og betænksomme Ansigter — Alt er alvorligt, majestætisk, cæsarisk herskende, senatsværdigt og bestemt og pynteligt. Vi overraskes ikke ved de catilinariske Tordener, som lade sig rulle igjennem det; men Lalages søde Latter og Horatses og Lydias Klagen er os fremmed, til vi erindre os, at dette Sprog lød i Hesperidernes Have. Cithrinker maatte ogsaa kunne lyde i det. De homeriske Tonebølger ere formede efter blide joniske Højder, og Hellenersproget efter helleniske Skjønformer. Attika selv og Athenienserne ere i det Attiske. Grækernes mange Republikker ere i disse mange Mundarter. De smaae græske Fjordes tæmmede Bølger, ja Landets milde Temperatur er i disse Ord. Sparta er i sin haardere Dialect; og paa hiin Side Hellesponten, hvori de joniske Strande svømme som Bendler og Krandse, paa hiin Side hvor Bjergene blaane, der lyder det Doriske, og vi træffe deri paa Stenene, Bjergstrømmene, det takkede Pangæus, paa den peltsede Thracer, de molossiske Hingste, de vilde Geter, paa barklædte Aaser og Orfeus' mystiske Toner.

Saaledes i Old som Nu, saaledes med ethvert Folk med politisk Selvstændighed og med selstændigt Sprog og Literatur. *Landets Charakteer præger sig i Folkets; dettes i Sproget.* Ikkun om vort Israel, der ogsaa har været 400 Aar i et Ægypten, maa vi med Sorg sige, at dette, der i fuldt Maal er Tilfælde med det egentlige Folk og dets Tale, *ikke opfyldes tilfredsstillende i Skriftsproget.* Det hører mere hjemme i vort gamle Ægypten og paa dets Sletter mellem det træl-lende Folk. Men, da det nu engang — medens Svenskerne, der knaptnok begyndte Sprogudviklingen fra samme Punkt som vi skulde begyndt fra, om vi ikke havde været overlistede og bundne, have faaet noget ganske Andet istand — er os indpodet af Danskerne, saa *kunne vi kun fremkalde enkelte af de mandigere Röster,* som røre sig imellem Fjeldene, og saaledes *med Talesproget böde paa Skriftsproget,* og *redde hvad der lader sig redde.* Hver norsk Pen bör vie sig dette Hverv, og hvert norsk Øre lytte til disse Toner, glad ved at det endnu ikke, efter saa lang Borteværen og saa megen aandelig Trældom, er saa fordærvet, at det ikke kan høre

det Hjemlige i dem. Normanden er vel oplært til at sige og skrive „Vandfald“ f. Ex. om Sarpen; men, uden at forstøde dette Ord, siger han heller „*Foss;*“ thi deri synes han bedre baade at see og høre Skummet, Spruten og det Iilsomme. Norges Fosser veed han ere ikke det matte plaskende Fald fra et Undergangshjul. Han læres at sige „Vandfaldets Brag eller Allarm;“ men han siger heller „Fossens *Dur*, Fossen *durer*;“ i „*Fosseduret*“ hører *han* den bedre. Han er lært at skrive „Appendix, Tillæg;“ men hans Fingre kløe efter at skrive „*Atpaaslæng*,“ fordi deri ligger for ham mere Maleri end i hine Ord, der kun ere ham Bogstaver. Han skal sætte „svag, tam, stiv, foldet, tungsindig, mild og blød, forvirret, forgjæves, skrøbelig, klog, smuk, fremfusende, aabenmundet, utæt, iisbelagt, behandlelig eller tractabel, lige god, grumset, alt tilsammen, tyvagtig, let eller vanskeligen gjørligt“ osv.; men Normanden siger ligesaa gjerne: „*vek, spak, stör, skrukket, stur, lind, fjamset, faafængt, skrejn, indtænkt, fager, framfus, flaakjeftet, gisten, gistinn, holket, handsam, jevngod, jörmet, altihop, langhændt, letvindt, tungvindt.* Han skal skrive: „fastbinde, Foranstaltning, Bind paa en Bog, Størrelse, vælte overende, Allarm og Spectakel, urolig, træde, Træpind, spændt, spire frem, Øgenavn, Forslag, uordentlig Søgang, godmodig, tidlig, aarvaagen, tilmed, eensfarvet, lysten, Hvæssesteen, Forsigtighed, bifalde, Fuldsødskende, ganske, forhaane, især, Udaad, Forræderi, Selskab, Førvirring, Aften, blive Aften, livlig, Krog, Smaaregn, fattes, stoppes i, formaa, fyge, vred“ osv.; men Han vil ligesaa gjerne og ofte hellere end det skrive: „*sterte* eller stundom *fjettre, Stell, Perm, Storlede, aavælte, Stuss og Styr, styral, trakke, Spilre, stinn, sprætte, Monn, Klængenavn, Stolpesjö, godkynt, aardags, aarvak, ataat, enlet, hippen* og *fiken, Hein og Bryne, Vaerlu, samsinde, samsinde, Sambaarne, plænt, tviværde, enkom, Illværk, Svigraad, Samlag, Ovakkel, Oveld, qveldes, qvik, vanter, dytte, orke, Ro, Ruskeveir, ryske, sindt*“ *osv.*

„*Bejntfram, endeud*“ er ham ikke altid det samme som „ligefrem“, heller ikke „*stout*“ det samme som „stolt“, „*stulle*“ det samme som „røgte“, „Stav“ som „*Staur*“, „*fatte*“ som „gribe“, „*Krim*“ som „Snue eller Hoste“ (men begge til-

sammen), *„laget“* som „bestemt“, *„esle“* som „levne“ (ogsaa tiltænke, levne med en Bestemmelse), *„vindt“* som „skjæv“, *„Vet“* som „Vid“ (*prudentia* og *sagacitas*, Almeenvet: *sana mens*). *„Veen“* er ham mere end „smuk“ (ogsaa „tækkelig,)“ *„Skjyru“* noget andet end „Lja“ og „Segel“, *„Sjödrev“* end „Søgang“ eller „Søhvirvel“, *„Silju“* ikke altid „Piletræ“ (*Salix laurifolia* og *Salix capræa*), *„Næper“* ikke altid „Roer“, *„jure“* og *„reipe“* siger ham noget mere bestemt end „binde og snøre“, *„Grind“* end „Port“, *„Gust“* end „Vind“, *„grann“* end „spæde“, *„Greje“* end „Rede, Besked“, *„Flyg“* end „Insecter“, *„blingse“* end „skele“, *„skrasle“* end „lee“ *„Sus“* end „Blæst“, *„stöpet“* end „hullet“ (om Veje), *„supe“* end „drikke“, *„Talle“* end „Gjødsel“, *„tidd“* er ham blot „svanger“ om Dyr; *„Traavejr“* er ham mere end „ondt Vejr“, (nemlig et, der „har sat sig“); *„trive“* er ham ikke altid det samme som „gribe“, *„ture“* som at „støje“, *„tælje“* som at „skjære“, *„fakke“* som at „tage“, *„plire“* som „blinker med Øjnene“, *„Holt“* som „Skov“ eller „Lund“, *„fare ad“* som „behandle“ eller „bære sig ad“, *„fate ihopes“* som „sammensy“, *„fast“* som „endskjønt“, *„flejnskallet“* som „skaldet“ *„Gauk“* som „Skrig“, *„Laate“* som „Lyd“ o. s. fl. Normanden beholder alle disse og flere lignende Ord; og lidt efter lidt indfører han dem af Folkemaalet i Skriftsproget; thi for sit Sprogs Rigdom paa Udtryk, der grannt betegne Tankerne eller Bøjninger deri, har han Øre, og kan ikke lade den ubenyttet. Men *kun Han*, ikke Dansken, finder den fine Forskjel i Bemærkelsen og den vigtige Anvendelse af hvert enkelt Ord. Normanden vil ogsaa vænne sig til at bruge det særegne Fortrin ved Almusproget, at det skyer de Omskrivelser, som Skriftsprogets nuværende Armod tager sin Tilflugt til. Det norske Folkemaal siger: *„langlet“* for: langagtig af „Ansigt“, *„langsindt“* f. „som er længe vred, som gjemmer sin Vrede“, *„det skoller“* f. „det falder i Øjnene“, „Svimeslag“ f. et Slag, hvorved man besvimer“, *„valen“* f. „frosen paa Fingrene“, *„skarplet, hardlet“* f. „af skarpe Træk og haardt Udseende“, *„fiinlet“* f. „fiin eller skjær af Udseende“, *„Flomgard“* f. „det Sted i Stranden (Fjæren), hvortil Vandet sti-

ger", „*Sælebod*" (Sjelebod), f. „Barmhjertighed eller fortjenstlig Handling", „*Förefald*" f. „Sneførets Aftagelse", „*grannlet*" f. spæd, mager af Udseende, „*gjete*" f. „vogte Kvæg", „*glane*" f. „see med opspilede Øjne", „*havne*" f. „sætte Kreaturerne paa Græs", „*hjemsyg, hjemfus*" f. „syg, begjerlig efter at komme hjem", „*klaafingret*" f. „som vil røre ved Alting", „*Bradvejr*" f. „hurtigt paakommende ondt Vejr", „*sandskyldig*" f „den rette Sagen Vedkommende", „*Afdrot, Budrot, Sommerdrot*" f. „Hvad Kvæget giver af sig en Sommer", „*dagsætte*" f. fastsætte en Dag", „*faamælt*" f. „som af Enfold eller Forsagthed ej kan eller tør tale", „*Framskott, Bagskott*" f. „forreste, bageste Deel af Baaden", „*aarbaaren*" f. „tidlig født", „*udniste*" f. „give Rejseproviant", „*Aaremaal*" f. „en Række af Aar", „*agne*" f. „sætte Mading (Agn) paa Krogen (Agnoren)", „*anföddes*" f. „med Fødderne mod hverandre", „*stane*" f. „staa stille", „*livræd*" f. „bange for Livet", „*Aarbit, Fordavre*" f. „lidt Mad tidligt", „*Bagevje*" f. „tilbageløbende Strøm langs Bredden", „*Bagstegagn*" f. „Tilbehør til Bagning" „*Bradtale*" f. „overilet Tale", „*bejlestur*" f. „tungsindig af Kjærlighed (Kjærlek)", „*bejne*" f. „gjøre lige", „*staure*" f. „sætte Staver i Jorden" „*Evningstræ*" f. „bekvemt Træ til at gjøre noget af", „*Beenlag*" f. „Benenes Stilling", „*Tvebejte, Trebejte*" f. „to, tre Spand Heste", „*lene*" (af lind) f. „gjøre blødere" „*Svejv*" f. „Haandgreb paa en Maskine, der omdrejes", „*blaakalt*" f. „koldt med klar Luft", „*aavirke*" f. „tilhugge i Skoven" „*braatage*" f. „tage hastig og ivrig fat", „*fagne*" f. „venligen modtage o. s. v. *Normanden vilde* endogsaa *gjerne tillade sig större Frihed* end her i at *bogstavere Ordene næsten ligesom de tales.* Det er en Slags opofrende Skaansel for de Svages Skyld, at han ikke gjør det. I „*blaut*" synes ham at være mere *mollities* end i „blød", i „*dryg*" mere Suffisant end i „drøj". Han er ikke saa naragtig pertentlig, saa taabelig „*vanen*", at kalde det Ord uværdigere og af en ringere Rang end Skriftsprogets, fordi det hidtil kun har levet i Mængdens Mund og nu først fremtræder med sine Fordringer i *denne almindelige Norges Restaurationstid.* Til Sprogets Berigelse og Tankens Bekvemmelighed optager han endog Ord,

som have andre enstydige ved Siden. *„Imse“* er ham ikke pøbelagtigt, fordi Bøgerne hidtil næsten alene fremvise „uvist“. *„Aabry, Sliul, törne, skral, dætte, ærte og tærge, Fille, Fær, bræe, endefram, truten“*, ere ham ikke overflødige, fordi han tilforn ejer „Skinsyge, Plejl, støde an, skrøbelig, falde, tirre, Pjalt, Rejse og Rejsefølge, smelte, ligefrem, opsvulmet. En reen *Nödvendighed byder ham ogsaa at betjene sig af Almuord, hvor Landets og Folkets nationale Beskaffenhed skal betegnes.* Skriftsproget ejer vel nogle hertil tjenlige Udtryk, men Danskerne have ikke *kunnet* forsyne os med de manglende. De have intet Ord for vort *„Blaabræ“* uden det tydske „Gletscher“, intet for *„Fjeldkast“*, intet for *„Klejv* og *Knejk* og *Stöl* og *Fjeldbejt“*. Vi *nödes* til at skrive: *„Fjeldfog, Fonn, Vasdrag, Dalföre, Tange, Ejd, Evju, Li, Luur, lystre, Grænn, Granlag, Haga, Kling, Skout, at skoute sig, en skoutet Kjærring, Skigard, Fönn, Udfugle* (Fugle, som holde til paa de yderste Skjær), *Öhlröjk, Fjös, Fjöshjeld, Fole, Kve, Bunke, Spon, Spontag, Spirer, Baghun, Budstikke, Hötræv, Tind, Kanap, Knatt, Rabbe, Bygd, Barskog, Braate, Bakke, Varg, vargyner, Skrub, Bamse, Bingse, Överring, Fossestup“, Voll, Havbryne, Sæter, Barfrost, Skara, Svaberg, Snee- og Steenskred, Gjaller, Böling, Bufær, Skier* (ikke, som man har seet, Snesko), *Tömmerlundinger, Tælegrop, Kaxe, Bixe, Ilie, Plogaan, Vaaraan, Slaataan, Skuraan, Drivte, Döle, Elvebrud og Elveskott (alluvies), Lændse, Iisflak, Aas, Aasli, Haabejte, Myr* (ikke Mose), *Vang, Havguul, Berglændt, Odel, Kaarfolk, Gildre, Kvae,* et *Smug, Stine, Stril, Ur, Rös, Vindfald i Skog, Lökke, Malmfuru, Tall, Tyriveed, Vaag, Varde,* m. fl. Her vil Nedskriveren staae lidt i at mønsternævne norske Ord, for ikke lige indtil Nerveslag at saare de fordærvede eller fremmede Øren, der faae ondt ved blot at høre dem enkeltviis. Forarges Nogen over de anførtes Mængde, da angives samme Grund herfor som den en Danoman, der i Løbet af dette Aar vanærede en norsk Tidende med en Opsats fra Dannemark, hvori (som en Anden offentlig og medrette har dømt) Norge, Sverrig, disse Landes Forhold til hinanden og dets norske Folks Charakteer forhaanedes, angav for Bibeholdelsen af endeel reendanske

Talemaader, nemlig den: „at dette ikke skulde være uden Nytte“ (for Fordanskningen i Norge udentvivl). Af reen Barmhjertighed spares de syge Øren imidlertid for et helt Hærkje norske særtegnende (charakteristiske) Vendinger, der kunne bevise Modparterne hvad de — formodentlig af den gyldigste Grund af alle, nemlig Uvidenhed — ikke kunne indrømme, nemlig, at *vort Skriftsprog har ikke alene en lexikalsk, men ogsaa noget af en grammatikalsk Rigdom fra Almusproget ivente.* Da det ikke er vant om at finde Lejlighed til at vise det paa de mange Kamppladse, som nu aabne sig for Sprogstridighederne, især saafremt de egentlige Sproglærde ville træde i Skrankerne, med nogen Dristighed, og uden, som man siger, at fare altfor lækkert frem: saa snygge vi os herfra med bitter Klage i Hjertet over at den lange Trældom ogsaa har *den* ulyksalige Følge, at Haabet maa opgives om at kunne gjenvinde ret meget af de grammatikalske Fortrin. Det er ikke ligt til, at vore Ordbøjninger fra Almu- eller Ursproget skulle gjenerholde deres Fuldkommenhed. Casusendelserne, Conjunctivet, Vocalforandringer, Tillægsordenes Bøjelighed efter Kjønnene, Letheden i Sammensætninger, de fine Tankebøjninger gjennem uadskillelige Smaataledele — dette og mere til skulle være tabte Klenodier, som Smerten derover vil vurdere.

Den lexikalske Berigelse vil da vorde Hovedsagen, og Müller viser os ogsaa: at *Ursproget ogsaa kan bidrage dertil* mangen værdig Skjerv, som det norske Skriftsprog, uanseet hvad det danske i sin Donranudiskhed vil erkjendtlig bare modtage. Saadanne ere: *aarsæl, börsæl* (heldig til at faa gode Aar og Bør), *Banemeen* (dødeligt Saar), *Dagbryn* (første Gry), *Dagfærd* (Dagens Rejse eller Syssel), *Dagsandt* (det, som ligger klart for Dagen), *Dagslot* (hvad der kan slaaes paa en Aannedag), *Dvergmaal* (Echo), *Fjernbaaren* (Udarving), *fodhvas* (som gaaer rask), *framvis* (kyndig om det Tilkommende), *Frasagn* (Tradition), *havvild* (forvildet paa Havet), *Harmdöd* (sørgelig Død, Skadedød), *Hærfærd, Hærklæde, Hærskræk, Hærstyrer* (Krigstog, Krigsdragt, panisk Skræk, General), *hugfæste* (gjemme i Mindet), *Hugskud* (Indfald), *Kjöbfærd, Kjöbstevne* (Handel, Marked), *Lönföd,*

(hemmelig født), *Lönmæle* (hemmelig Omtale), *letbrynt* (af muntert Anlet), *maaldjærv* (som taler dristigt), *Mandvet* (sund Menneskeforstand), *misgjort* (urigtigt gjort), *Mismæle* (slem Omtale), *ordhvas*, *ordstille*, *Raadkroge* (trædske Raad), *vrangsno* (stærkere end at „fordreje"), *sambrynt* (med samvoxne Bryn), *samfædret* (med fælles Fader) *samharmes* (dele Ens Sorg), *samjevn* (*æqualis*), *Samjevning*, *Sjöfang* (Hvad der fanges paa Søen), det *somres* (bliver Sommer), *storraadig*, *tarvlös* (unyttig; tarvløst: *frustra*), *tavlvis* (regnekyndig), *Tungekast* (Mundsvejr), *Vaabenthing* (Revy, Hærskue), *ætgod*, *ætgjæv* (af god Byrd), *Ætfolk*, *Ætmænd* (Beslægtede), *ætlede* (lyse i Kuld og Kjøn), *ætgangen* (Arving til Ættens Dyder), *Ætblomme*, *Ætpryd*, *Ætled* (Slægtskabsgrad), *Ætleding* (en Adopteret) *Ætkvist* (Green af Familjen), *Ætkreds* (Indbegrebet af den hele Slægt), *Ætskaar* (Formindskelske af Slægten eller af dens Tarv), *Ætmærke* (Vaaben). Nedskriveren lægger hertil: *Vejdesti* (Jagtstrækning), *Sættestevne* (Fredskongres), *Valrov* (*spolia*), *sageslös*, *kongelös*, *hövdinglös*, *Ufrelse* (Slaveri), *Mismaal*, *Misminde* (*lapsus linguæ*, *s: memoriæ*), *Vaerhu* (Forsigtighed), *Maalvet*, *Lovvet*, *Frivælde*, *Stormannavælde* (Republik, Aristokrati), *Sædlöse* (Plumphed), *Illske* og *Illraad* og *Illværk* (Ondskab, ondt Anslag, Udaad), *Nytsame*, *Skadsame*, *Frændsame* (Nyttighed, Skadelighed, Forstand, Slægtskab), *fredsom*, *hevnsom*.

Disse sidste Ord søge om Borgerret hos alle Gother. Heller ikke skal det gjøre vore optagne Almuord Brist, om nogle af dem ogsaa lyde om Belterne. Men det bør dog ikke forbyde Normanden at bruge dem, at de paa hine fremmede Strande ere ubekjendte. Det var at drive Kjærligheden for vidt, om man ikke turde ride paa sin egen Hest fordi Næsten ingen havde eller og kun et udpidsket Øjk. Siden det haardspundne Kjærlighedsbaand brast, hvormed svigraadig Statskløgt og hykkelsk Egennytte bandt os til „Kjærlighedsfolket", er det ogsaa *paatide* at vi kappe *et uværdigt Ledebaand*, der ikke er andet end aandige Lænker, og forjage Overtroen paa de forfærdelige Aander, der skulle røre sig hist nede. Det egentlige videnskabelige Udbytte er der som allesteds almeenmenneskeligt; men dog os, der høre til Ætkredsen, nærmest. Vi for-

spilde *allermindst* vor Ret dertil ved at udarbejde og frembringe Noget *selv*. *Forgrening er ikke Adskillelse,* men Frugtbarhed og Rodstyrke. Danskrasernes Trudsel med at vi derved kun foretage os faafængt Arbejde og friste hine Forgudede til ikke at vedkjende sig os, til at slaa Haanden af os, er selv taabeligere end det Skrig, der skal skræmme os tilbage fra at grave efter vore egne Sprogskatte. Dette Arbejde er kun nylig paabegyndt med en større Iver, skjønt ikke med al den, det fortjener og skjønt Trangen dertil — som sees af samtlige danske Forfatteres Klager — allerede viste sig hos os samtidigen med den, der krævede en Højskole og lønvirkede for Norges borgerlige Selvstændighed og Frihed før 1814 Aarets dagklare Storvirke. Iveren for at berige og uddanne vort Skriftsprog saaledes som her anbefalet imod Danomanernes Daddel har *samme Rod* som Friheds- og Selvstændighedsfølelsen, som Fædrelandskjærligheden. Arbejdet maa da fortgaa, og det med den Begjærlighed, at selv Ord, der have — som forhen antydet — Enstydige ved Siden, ikke bør forstødes, naar de have noget at paaberaabe sig: enten mere Marg, Klang og Vellyd eller Bestemthed. Om de ere af ædleste Urbyrd bliver mindre at tage i Betragtning; man kommer det til, saa vel! De, der forvexle dialectisk Ordvet med Skarpsind, og de gamle Smør- og Dør-Rimere burde mindst fornegte deres Selvkjærlighed og stride mod en Ordvinding, der kunde vorde dem til saa uberegnelig Nytte. Medens Disse derved spare Penne og Tænder, skal det være den Skjønsomme klart og den vigtigste Herlighed, at det er ligesaameget i indre som i ydre Rigdom Sproget derved vinder. *Overflödighed af Udtryk til at vælge imellem er det sandeste Vidnesbyrd om et Sprogs Fuldkommenhed*; thi netop *derved forfölges Tanken* i sine fineste Vendinger og gjengives ligeindtil det Maleriske, til Lydbetegnelsen. Normandens Øre skal sige ham hvilket Ord, der griber Tanken og prenter den renest. Saaledes har Henr. Wergeland — hvad En paastaaer — aldrig forvexlet „unna“ med „under“. „Slippe unna“ er for ham *sublabi, subterfugere,* men ogsaa *occulto quodam modo demittere*. Skriver han „Vivand“, da kan han gjerne indrømme Fundet, at det egentlig skulde være „Vidjevaand“,

men hint kortere Ord er Almeentalens og Plantelærernes, og kun saaledes skrevet almeenforstaaeligt om *betula nana.* En Modpart udleder slig Skrivemaade ikke af andet end af „den groveste Uvidenhed"; men megen Lærdom eller megen Ondvilje gjør ogsaa rasende. Ligesaalidt skriver W. „Skolt", hvor han burde skrive „Tinding" eller „Pande" eller „Skalle"; thi imellem alle disse er Forskjel, og Lejlighed er givet til deri at gribe endeel af de udtryksfulde, særtegnende Penselstrøg og Toner, som stundom fortrinliggjøre Ordene. Der er saaledes først „*Pande*" lydbetegnende det Brede og Udstrakte ved denne Deel af Hovedet. I „*Tindinger*" gjengiver den skarpe Vocallyd os Formen af denne Legemsdeel: „*Skolt*" lydbetegner ved sin korte bestemte Klang den øverste Deel af Panden, hvor den synes at gaa over i en liden, ofte noget fremragende, haardbar Ring. Hovedet udvider sig nu i en Form, der finder et fortræffeligt Udtryk i det aabne, runde og fuldttonende „*Skalle*" med „*Issen*" til Midtpunkt — en Lyd, der har saameget spidst og centralt, som man kan forlange, naar man vil udtrykke noget Saadant. Alt Dette tilsammen er „*Hjerneskallen*". Fra Skolten er det Oldingens skinnende, flagrende Lokker dele sig. Det er derfor ikke, som mundtligen omtalt, en sær og upassende Plathed midt i det Høje, men paa det nøjeste rigtigt af Henr. W., at han i et Minnikvad over en alderstegen Hædersmand siger:

Did, min Frænde, i det Blaa!
Dig en Fredsaand hæved:
Han, hvis Hvidving længe laa
paa din Skolt og bæved.

De nye Ord maae vejes. Da vil man finde den lydbetegnende Udtryksevne hos mangfoldige Ord. Det er en Naturgave, som Retskrivningen ikke maa indknibe *formeget.* Hvem seer saaledes ikke det Spillende, Morildagtige i „*glittre*"; Skeløjet i „*glejme ad*"; det Stejlende i „*Hingst*"; Ampustne i „*higste?*" Der er bestemt Havsfare i disse Udtryk, der lade mangt et Sejl falde eller skjærpes paa Stadthavet: „Stormen er myndig" („Han — nemlig Stormen, er myndig idag"), „Bygen koldgriner". Og skulde man ikke høre og see det Tornefulde, Udgnistede, Skarpristede „*Brisk, Bruse;*"

det Smaatravende i „*dilte*;" det Tause i „*duust*;" det muntre, aabne Øje i „*vaak*, *aarvaak*;" det Overflødige i „*fluust*"; det Superfluente (*s. v. v.*) i „*flomme*"; det taabelige Smiil, den langtrukne Mund i „*flire*"; det Bange i „*fælen*"; det store, dumme Øje i „*glane*"; det Bidske, det pludselige Bid til Siden i „*glæfse*", Glæfs"; det Mandhaftige i „*glup*, *grusk*"; det Storagtige i „*strunk börg*, *stout*, *spræk*, *kaut*"; det Nedbøjede i „*hnke*, *kruke sig*, *paa Huk*"; det Truende i „*hyte*"; det Uforholdsmæssige i „*hængslet*"; Letsindet i „*Gams*, *Flejp*, *Gjejp*"; Gaupeøjet i „*gridsk*"; det Glade, Raske, Smukke i „*gill*"; det Trofaste og Anstændige i „*gjæv*" (*honestus*); det Spodske, Efterabende i „*hærme*"; det Præcipitante i „*stupe*, (*verb.* og *adv.*) *Stup*"; det Moradsige i „*Jörme*, *Mörje!*" det Forslagne i „*indfuul*, *indtænkt*"; det Choleriske i „*ildsindt*, *arg*"; det stærke Aandedrag i „*kjafte*"; det bestrygende i det langtrukne „*kline*"; det Vedhæftende i „*klænge*"; det Ujevne, Haarde i „*knultret*, *kranglet* og *krunglet*"; det høje, isolerede Runde i „*Koll*, *Bergkoll*"; det Fremragende i „*Knab*, *Knatt*, *Kampp*"; det Selvtilfredse i „*kose sig*", det Taabelige i „*kope*, *kopen*, (*adj.*) og en *Koop*"; *redundatio stomachi* i „*Gulp*"; det indhulede Brat- og Braddybe i „*Kulp*"; det Trunculante i „*Kubbe* og *Kabbe*"; det Sammenskrumpne, Vanskabte i „*krylet*"; det Pjaltede i „*Slurv*, *Lurv*"; det Kjødrige i „*lubben*"; det Bevægelige i „*lea sig*"; det Hurtige i „*svindt*, *retnu*"?

Jeg seer vel en Kreds af vantroe Smiil, der noget kopent forundre sig over at Sligt dog skulde findes i disse norske Ord. Men idet det indrømmes, at slig Ordvejen kan udarte til Leeg og Selvbedrag, saa bør dog Ord, og især de optagendis, paa fiin Guldvægt *vejes*, og denne Vægt bør hænge i Forfatterens Øren. *Da er et Ord först levende og döbt i Aand, naar det rörer Indbildningskraften.* Ædlere Evner voxe i Sjelen under en saadan Leeg, end de, der hos vore Danomaner anspænde sig imod dem, der elske de norske Toner, og som lære sine Aandsfostre tidligen at gjengive Folket denne Lyd af dets egen og Landets stærke og djærve Natur. Disse Fædrelandets ærlige Sønner og kraftige Aander er Sejren forjettet, saaat ved deres Anstrængelser Bifrosten mærkeligen hvælver sig, der skal forene begge de andre Gotherfolks

Videnskabssfærer, naar den norske Tunges stærke Gjallarhorn lyder. Vorde end Framstegene ikke saa kjæmpemæssige, som flere Normænd end Forfatteren ønske, saa er dog alt Noget erhvervet og Mere skal erhverves for vort Sprogs og vor hele aandige Selvstændighed. Kamphærdede Mænd, Mænd, som under uegennyttig, ja Selvopofrelse krævende Strid opvoxede til Styrke, skulle ikke see det Kampvundne gaa tabt; thi alt som de vunde det, gave de Folket det til Opbevaring. *Det er ikke længer Navnet* af et norsk Skriftsprog og norsk Literatur, som Normændene ville vinde; thi Spørgsmaalet om Retten hertil, som dansk Anmasselse gav et falsk Skin af Omtvistelighed, er forlængst afgjort. Men *nu er det Virkeligheden* af et selvstændigt Skriftsprog, som fremæsker Norges Aander. Dette *maa Tiden af sig selv afføde* før Aarhundredet nedrødmer, og *saameget snarere som Kræfterne derfor forenes.* Længe inden den Tid briste vel ogsaa de politiske Lænker, som hidtil fastere end Belterne have omspundet det danske Folk, og dets Gejster skulle faa vigtigere Ting at sysle med, end smaaligen at indblande sig i andre Nationers indre Anliggender. Denne Forventning er dog maaskee mere sangvinsk end hiin os angaaende; thi baade er den dybtgrundede Nødvendighed viist, at vor Sprogfønix maa igjen faa mange af sine dejlige Fjedre, og ligesaalidt opstiller Historien i det tydske Sprogs ligemeget kunstige som naturlige, men forbausende Udvikling i neppe de sidste 100 Aar, dette Mønster eensomt eller uefterfølgeligt, som den nogensinde plejer at gjøre dette. Det tydske Sprog sukkede ogsaa under fremmed overvældig Indvirken og dets Genius skulde hverken vandre saa frit fra Berlin til Elben som dens Fødders Kræfter tillod eller svinge sig over de lave Aanders Dunstkreds. Da kastede de zürichske Kjæmper dens fremmede Byrder af, og Klopstock og Voss og Wieland løste Fodklodderne og Vingelænkerne, og Schiller og Goethe fore op med den befriede Genius. Lige Aarsager lige Virkninger. Ogsaa Os skal Nytten og Æren af et selvstændigt udviklet Sprog koste en literær Borgerkrig; thi det er ligesaameget inden- som udenlands at Modkjæmperne rejse sig, og for mindre ville ikke disse Profeter, som have solgt sig Belial ivold, lade Fædrelandet gjen-

vinde dette sit Odelsklenod. Dog her skal det gjælde, som misforstaaes om Blodsejrene, at den letteste Sejer er ikke den bedste; thi *Modstandernes Control skal afskrække fra at overhölje Skriftsproget med Strömme af uduelige Ord,* paa samme Tid som deres tætteste Haarsi *ikke skal kunne hindre de gagnlige* fra at passere, netop *fordi de ere af et ætherisk, aandigt Væsen.* Der vil gives Ultraer i denne Kamp, og af høj Værd som fremdrivende Kræfter. Der vil gives Moderate, og hvilken Sprogforbedring eller Sprogberigelse, de have stemplet, skal uden videre vorde taget tilfølge. Man bør haabe, at Aarene og en Forandring i Stilling, der ikke vil tillade Forfængeligheden over de selskabelige Fortrin, som i vore fornemmeré Kredse gives den Daniserende, at tilsløre det bedre Omdømme, skal omskabe de unge norskbaarne Danomaner til saadanne Moderate. Man vil faa Tid til at blues ved Erindringen om at man forhaanede sit Fædrenelands Literatur, Tid til at glemme de tonsatte heibergske og rosenkildske Flauheder, hvormed man engang proppede Mund og Øren fulde; og den Feber, Aanden fik i den vindige og vandige kjøbenhavnske Vaudevillefjellebod vil hos Mange sikkerligen helbredes, endog førend de graae Haar svale al Rasenhed. Om disse vore danske Skuespilleres lærvillige Elever, om Disse, der, blinde og taalige omdrejes med og dreje Modehjulet, hvis evindelige Kredsløb netop gjør det eensformigt, og lader Betragteren ligegyldig ved hver enkelt Bevægelse, om Disse kan endnu Samlændings-Kjærligheden nære Haab, endskjønt de kun ere det lidet værd. Men kun om de Enkelte haabe vi Intet, der lade til af Grundsætninger at danisere, og som forvanske Historien og Sandheden, idet de tillige søge at bringe Fædrelandet til at rødme over sig selv. Anden Gjendrivelse end den blotte Anførelse behøver da ikke denne Lære, „at Norge tilforn ved egen Brøde tabte Selvstændigheden“; „at Danernes Paastand, naar de vindicere sig Sproget, har meget for sig“; „at vi maae lykønske os med at vi saa bekvemt komme til at deeltage i en af Europas meest dannede Nationers Literatur“; „at vi igjennem *) Danerne sæt-

*) Toldede Hansteens, Abels og Keilhaus Berömmelse ved denne Broport?

tes i Forbindelse med alle øvrige videnskabelige dannede Nationer, hvilket ellers ikke skulde kunne være Tilfældet". Danmark skal endnu være Hovedlandet; *Norge kun en aandig Provinds* derunder. Saa er det; og *derfor maae Normændene först og fremst indpræges Ringeagt for norsk Skjönvidenskabelighed og anden norsk Literatur og Mistillid til egne Kræfter.* Lykkes dette — nu, *da skal Norge heller ikke længe rose sig af politisk Selvstændighed.* Lader den dannede Almeenhed sig indbilde, at de ere sangvinske Daarer eller aandige Voldsmænd, som arbejde paa Fædrelandets aandige Selvstændighed, da skal den ogsaa snart fra en anden Kant lade sig indhviske, at De, der ære og stride for Fædrelandets borgerlige Selvstændighed, ligeledes ere enten Narre eller Folk, som bør bindes. Ja lykkes det vore værste Danomaner, *at indgyde Folket Ringeagt for sig selv* — da skal Fædrelandet vorde den vanærede Kvinde eller den arme Moder ligt, der krænkedes (ja af egne Børn), lige indtil at hun udvandrer af sit Huus, og livsled, med hendøende Øjne og et fastnet, følesløst Smiiltræk om den lukte Læbe, sætter sig paa den stormige Havbryne. Og Havet voxer og rører alt hendes Ankel, hendes Knæ, hendes Belte, og Stormen bortfører hendes Lokker: men Blikket livner ikke, og Smilet løsner ikke; hun rører sig ikke — ligegyldig enten hun skal borthvirvles af Østens Storme eller af Bølgerne fra Sønden.

Fortale

til „Samling af Sange og Digte for den norske Sjömand.“

(1839).

At være en Normand, er en Egenskab, som Flere end De, der besidde den, sætte Priis paa. Det skulde da være en Usling med „Dæmringens“ affekterede Blusel over Fædrelandet i sit Hjerte og en Slump dansk Blod i Aarerne, som skulde fornegte det. De frie Folk skatte hos Normændene, at de, paa Kyststædernes blandede Befolkning nær, ere et Folk af Bønder, hvis Masse byder Demokratiet en dyb Bund at slaa sine Rødder i; og alle Nationer, hvormed Normænd kom i Berørelse, erkjende en Gedigenhed ved Folkekarakteren, som vinder dem Alles Agtelse og selv den selvfølelsesfulde Brittes Godhed. Men hvad har da skaffet Normændene dette gode Navn og Rygte i Verden? Europa kalder os tapre; men det kjender ingen Sejre af os siden Vikingalderen — opvakte, uden at vide, om vi have nogen Literatur — dygtige til al Idræt uden at kunne paapege noget Storværk af Foretagelsesaanden. Verden nærer en fordeelagtig Mening om det norske Folk, som ikke altid lader sig gjøre Rede for. Det er virkelig Folkenes Yndling. I 1814, da det befriede sig, grundede Medlemmer af det engelske Parlament sine Forsvar for dette Foretagende og Angreb paa Ministeriet, fordi det ikke understøttede det, paa Normændenes bekjendte gode Karakteer, hvem det af den Grund var større Synd at underkue; og de paa Friheden hadske Magter synes at tro, at den er uskadelig i Norge, at det norske Folk er det eneste, de uden Fare kunne betro dens Fakkel. Men hvem især skylder da Norge dette sit gode Navn og Rygte i Verden? En Klasse af dets egne Børn, *den anden Hovedgreen af dets Befolkning* —

hvoraf Bønderne ere den første — den, som har svunget sig længst ud, denne talrige Klasse af Sjømænd, der sørger saa troligen for det fælles Fædrelands Velfærd og Ære.

Af Fødsel (og Udlændingen slutter sig til noget godt deraf) høre de ligesaavel til Folkets Kjerne og Marg som Gudbrandsdølen og Thelebonden paa sin Odel, fra Lodsen af, der med Stormfuglens Dristighed omcirkler Landet i sin flyvende Baad, og til Kapitainen ombord i Spanjefareren eller Tjømøskipperen, der farer med sin hjemmebyggede Tremaster medens Moer driver Gaarden hjemme. Der tilbringer han da sin Vinter som Bonde, for, efter gamle Bjørn Farmands Sæd eller som Friislænderen nutildags, med første Luftning af Vaaren atter at pløje den store grønne Havmark, som han kjender ligesaa godt som Vangen hjemme.

Seer man hen til den Agtelse, den norske Sjømandsstand har erhvervet Nationen hos Fremmede, fra den Tid, da den bemandede den dansk-norske Flaade, og skaffede Dannebroge dets stærkeste Bannerholdere, og til nu, da den holder et forholdsviis større Antal Skibe paa Sjøen, end noget andet Folk, og hævder Folkets gode gamle Rygte overalt saalangt Flaget naaer; lægger man Mærke til det gode Vidnesbyrd om vore Sjømænds Moralitet, som lader sig hente af de offentlige Kriminallister — til det Navn for Mod og Duelighed, som vore Lodser saa ofte besegle med sin Død — til at ingen Klasse i vort Land viser den Spekulationsaand og Driftighed som vore Sjømænd, da siger man vel neppe formeget, naar man paastaaer, at ingen norsk Medborgerklasse har gjort sig mere fortjent til almindelig Agt og ærefuld Erkjendelse end Sjømandens. Og Synd var det sandelig at sige, at han optager Pladsen for Andre eller sidder paa det Fede af Landet; — til dets nøgne Pynter og Strande er det han høster Velstand ind fra det øde Hav; der, imellem de barske Klipper, som neppe unde en grøn Plet Rum, er det vi finde Mængden af vore Sjømænds som oftest pyntelige, med en venlig Farve anstrøgne, Huse.

Paa en saadan, Naturen fravunden, Plet, under et vildt Æbletræ, der beskyggede en Sjømandsenkes Hjem, hvis Mand, en af „Prinds Kristians“ Besætning, Aaret tilforn havde mi-

stet sit Liv som Lods, følte jeg mig livligen opfyldt af Tanken om Norges Sjømænd. Jeg mindedes alle disse Tusinder, der lode sit Liv for fremmed Ære, og hvis Been ubesjungne omtumles i Belterne; Havet, der brød voldsomt faa Skridt ifra, og den sorgklædte Enke stillede mig Lodsens farefulde Liv for Øje; og den vesle Otteaarsgut, som med Bestemthed angav Navn paa et Par Skibe, der kunde øjnes langtude, og bedømte Detaljerne og Særegenhederne ved deres Sejlads, som han med spændt Interesse fulgte, viste mig hvor tidlig denne Lyst og Dygtighed til Sjøen vaagner hos de Normænd, der boe den nærmest, og kjende bedst dens Farer. Jeg ønskede at kunne gjøre Noget til hines Ære, der have hædret Fædrelandets Navn, men selv ere navnløse, navnløse som de ere talløse disse Tusinder, som gave de bedste Kræfter til de Sejre, Danmark knytter alene til *sit* Navn. Jeg ønskede at kunne gjøre Noget, forat bringe Glæde ind i disse ensomtliggende Hjem, som Sorgen saa ofte gjæster — Noget, som kunde forhøje den, hvor Sjømænd have frydefuldt Samkvem ombord eller iland — Noget, som kunde udtrykke en Landsmands varme Interesse for denne herlige Stand, der omfatter saamange dygtige sande Mennesker, Mennesker med sunde Sjele i sunde Legemer — Saadanne, som jeg har kjendt mange: frejdige i Ve og Vel, religiøse og alvorlige i Hjertet, med aabne og velvillige Ansigter, patriotiske indtil Enthusiasme, nidkjære for sin Stand, trofaste i Hu, ligefremme i Sæder, modige og mandige til al Daad, muntre, livlige og letvakte til Fornøjelser som Børn.

Dette er den norske Sjømands Karakteristik.

At der saaledes ikke skal meget til at glæde dem, og at et ægte Sjømandsgemyt, paa Grund af sin egen Gedigenhed, seer paa Meningen meer end paa Tingen, den søger sit Udtryk ved, og paa Maaden hvorpaa dette skeer, indgav mig Tanken om at foranstalte en hidtil manglende Samling af Sange for den norske Sjømand. Den Betydenhed, Standen har imellem de øvrige Klasser, gjorde det end mere paafaldende, at nogen Saadan endnu ikke fandtes; og den uomtvistelige, blodkjøbte Ret, den har til Fællesskab i den danske Samling af Sjømandssange, forsaavidt denne behandler Begivenheder un-

der den forrige Forening, var det ikke synderlig behageligt for Normænd at benytte sig af saaledes som det danske Navn deri er gjort forherskende og heftes til Normænds Bedrifter. Idet jeg dog maatte indtage dem i Samlingen, blev det da nødvendigt at skifte Æren noget ligeligere ud, saa Norges Navn ogsaa kom til at tone i Sangene om dets egne Børn, og ikke idelig dette „Danmark, Danmark," som ikke engang har Ret til at beholde Æren for Sjøslagene ved Kjøbenhavn 1801 og 1807, hvori saameget norsk Blod fløđ, *alene.* Dog er ingen af de mange Sange derom optagen, saasom ingen af dem fremhæver noget norskt Navn, mens Verden dog veed, at de dengang forenede Rigers Flaade fik sin dygtigste Bemanding fra Norge. Mere ville Enkelte savne forskjellige, i deres Egne fra Mund til Mund gangne Viser, hvoraf Kapertiden bragte mange i Omløb, og hvoraf jeg kun, efter adskillig Korrespondence paa forskjellige Kyststæder, har formaaet at drive et enkelt Brudstykke op.

Men i hvad der maatte mangle, haaber jeg den norske Sjømand, som faaer denne første Samling af Sange for ham ihænde, vil deri see et Beviis paa en Landsmands Interesse som agter sine Medborgere eftersom de gavne Fædrelandet og hædre det og Menneskeheden, og som med levende Følelse af Glæde og Stolthed erkjender, at denne Fortjeneste er i høj Grad tilstede inden den talrige Klasse af Norges Sjømænd.

Om en Reform i vort Fængselsvæsen.

Bemærkninger ved en Oversættelse af Skriftet „om Straf og Straffeanstalter *).

(1840).

„Medlidenhedens Kreds er ubegrændset.
Den drypper ned som venlig Regn fra Himlen,
paa Stedet nedenfor, og signer togang:
den signer Den, som giver, Ham, som tager.
Den er det Störste ved den Störste, klæder
en kronet Fyrste bedre end hans Krone.
Hans Scepter viser ham hans Magt for Tiden
— et Attribut af Majestæt og Ære,
hvori er sat vor Frygt og Skræk for Fyrster.
Men Miskundhed er over Sceptrets Magt;
den har sin Throne bygt i Fyrstens Hjerte,
og er et Attribut, som Gud har selv.
Og jordisk Magt samstemmer mest med Guds,
naar Naade mildner Retfærd."

Shakespeares Portia.

thvert Skrift burde kunne give Materie og Anledning til eudviklinger, hvor lidet ønskeligt det end er, at alle disse ılde see Papirets Dagslys. Det er imidlertid, som bekjendt, e Tilfælde med alle, at de ere saa prægnante, men med er det som med det Skrift, Oversætteren desaarsag nu meddeelt sine Landsmænd. Det er ganske egnet til og a blive et af de meest fremskyndende Motiver til endelig istandbringe den af alle Menneskevenner saa længe og længfuldt forventede Reform i Strafvæsenet i Norge som i Svee. Det er idetmindste en Forjettelse om, at Tiden i denne nseende har naaet sin Fylde, og at Frelseren er født og mtraadt. Dersom dets logiske Klarhed ellers er gjengivet har noget Overbevisende, dersom kildeklar Simpelhed i

---

*) Af H. M. Kongen, dengang Kronprinds.

Fremstillingen har noget forudindtagende, og den ædleste Humanitet og en i hver Linje aandende og hjertebankende Menneskekjærlighed noget Henrivende, da er vel Skriftet *„Om Straf och Straffanstalter"* stærkt nok ved sig selv til at afføde sit Resultat og ganske, egnet, som det er, til at vække for Sagen den almindelige Folkeopinion, som hidtil har været fremmed derfor. Men ingen af disse Kræfter tabe noget ved at tilhøre den ypperste Ridder for Menneskelighedens Sag, Norden har kunnet frembyde. Disse i sig selv mægtige og indtrængende Ord vinde uendeligt i Magt ved at være udrundne fra den Sjel, i hvis Livsytringer Rigerne læse sin Fremtid. De bringe medeet Sagen videre frem end ti skrivende Kommissioner. Der toner gjennem dem et *ça ira*, der vil bringe gamle Mure til at flytte paa sig.

Dette er paa Norsk sagt hvad en anseet Oppositionstidende i Naboriget (Dagl. Allehanda, 19de Sept. d. A.) siger paa Svensk: „Med Kjendskab til Skriftets høje Udspring er det med en inderlig tilfredsstillende Følelse man finder Grundsætninger i denne store, ædle og sandt kristelige Aand udtalte hos en Forfatter af hvem Sveriges Fremtid i saa mange Henseender kommer til at bestemmes, og hvem man bør haabe ogsaa i den nærværende Tid maa kunne lykkes, idetmindste i denne Green af Forvaltningen at skaffe sine Anskuelser Indflydelse." — Ja, paa nærværende Rigsdag ville vi ønske først og fremst, hvilket Skriftet ogsaa nærmest tilsigter; og forsaavidt er der da endnu Haab for Sverige, som vore Tidender have taget Efterretningen tilbage om at Anslaget til Strafanstalternes Forbedring var afslaaet. Men skulde endog det store politiske Reformspørgsmaal trænge det for Nærværende hen i Baggrunden, opfyldt er dog Tegnérs Tilraab:

„Så fyll din plats i höga Norden,
på hopp och minnen lika rikt,
och veckla ut dit lif för Jorden,
en nyvigd segerfana likt,"

og dets Fremtid er sikret under denne saa herligt udslagne Fane, hvori Humanitetens Symbolum, Kristkorset, er saa klarstraalende at skue.

Men ingensteds aander denne sande Kristendom blidere end i den ømme Angst for hvorledes det vil gaa den løsladte Fange, mod hvem Verden er saa kold. Man vil have fornemmet den flere Steder; og til disse, men især til det egentlige Skrifts Slutningsord er det Oversætteren, med al Erkjendelse af et lægt Individs Mangler i slige Sager, vil tillade sig at knytte sine første Bemærkninger.

Det bekræfter sig intetsteds mere end i Norge, at Menneskene ere yderst lunkne i at berede den løsladte Forbryder denne Gjenoptagelse i Samfundet, som Skriftet kalder en „Medborgerlighedens Sag, et vidtstrakt Felt for den kommunale og private Virksomhed.“ Denne Sætnings moralske Rigtighed erkjendes nok, men den hører til de mange lignende, som, med al Agtelse for Axiomets Anseelse, ikke efterleves. Det er med denne dog ikke i lige Grad Tilfælde overalt i Norge; og de Egne, hvor det mindst skeer, ere ikke de mindst moralske eller lovlydige, men snarere omvendt. Landets Dalstrøg ere ikke blot afsondrede ved Fjeldvæggene, de ere det ogsaa i mange Henseender i Sæder og Fordomme. I Tellemarken og flere Steder bedækker Svangerskabet Pigen med uudslettelig Skam, i de karakteerløsere Fladbygder betragtes det blot som et Uheld, i Sogn, især i Indre, og Strøg af Søndfjord som ganske indifferent i sædelig Henseende, men, eftersom det gjentager sig, som en Gevinst, formedelst Opfostringsbidragene, der aabner Udsigter til at blive gift. En Fjeldryg over eller en Fjord ind — og man er i Voss, hvor „Halvkonerne,“ som de kaldes, maae gaa med en egen Hovedbedækning og ikke tør sætte Foden paa Dandsegulvet uden hjemme i Huset. Især i enkelte Fjeldegne er man saare øm om „Bygdens Ære,“ som den i Nummedalen af endeel anseede Bønder nylig indtil Torturdrab haandhævede Skik „at skræmme Tyve af Bygden“ viser. Jeg anfører disse Træk fordi de staae i Forbindelse med de gjængse Anskuelser om udstaaet Straf. Lignende Forskjel finder ogsaa i disse Sted efter Strøg, skjønt man er mere jevnt enig i ubetinget at forstøde den Straflidte. I mange Egne vil det være et forgjæves Forsøg for en fra en Strafanstalt Hjemvendt at friste Opholdet, og i alle uforholdsmæssigt vanskeligt. Mange ere

ogsaa, ifølge vore Loves lange Forøgelser af Straffetiden, blevne saa gamle under Straffen, at de ikke længer kjendes i Hjembygden uden af Sagnet. Og der staae de. Exemplet paa, at En i dette fortvivlede Tilfælde atter stjal en Ubetydelighed og angav sig, for (efter egen Tilstaaelse) at kunne komme tilbage og ende sine Dage i Slaveriet, er heller ikke gammelt.

Disse Særegenheder og den almindelige Lunkenhed i at tage Straflidte under Armene bragte Overs. for endeel Aar tilbage paa nogle Ideer om *Forsoningsindretninger*, hvorved det Almindelige skulde paalægges og sættes istand til at opfylde denne af det private Samliv forsømte Menneskeligheds-pligt, hvilke løseligen udskizzerede tilstilledes en af vore Lovkommitterede. Der opstilledes ogsaa som Grundsætning Afskaffelsen af Fængsel paa Livstid i bogstavelig Forstand, for hvilkensomhelst Forbrydelse, idet Loven ikke skulde udstrække sin Straf udover den fysiske Mulighed at kunne eller den fornuftmæssige Sandsynlighed for at ville begaa Strafbarheder. Graven skulde have en fredet Forgaard, om kun at faa Alen; Haabet nogle Oljedraaber tilbage for sin Lampe derindenfor. Den skulde altid kunne skimtes gjennem Aarenes sørgelige Perspektiv. De uskyldige Børn skulde ikke ogsaa straffes med at blive negtet at lade Faderen dø i deres Arme, naar de havde Hjerte til at ønske dette. Hvad Naaden dog alligevel i de fleste Tilfælde gjør, skulde Loven ikke blues for aabent at tilegne sig. Naar Retfærdigheden tilfredsstillet havde ophørt med sin Virksomhed, skulde ligesom i Himlen Barmhjertigheden begynde.

I Forsoningsstiftelsen skulde det staa saadanne Gamle frit for at ende sine Dage, om de end ikke foretrak at vende tilbage til et fremmedblevet Hjem. Dens Hovedhensigt skulde ellers være i Almindelighed at lette enhver Straflidts Overgang til Samfundet. Ingen Vanære skulde klæbe ved dette Opholdssted, der skulde benyttes som Belønning for udløben Straftid og hvori dennes sidste Aar skulde hengaa efter et Forhold omtrent som det Pag. 121 antydede. Ad saadanne Trappetrin skulde Forbryderne igjen blive brugbare Medlemmer af Samfundet og antagelige for dette. Disse to

Parter skulde saaledes tilvænnes hinanden igjen. Nu styrtes de Straflidte lige ned i Samfundet fra Vanærens Galgehøjde, og finde ingen Arme til at optage sig. Da Lemmer i en kraftfuldere Alder, efterat være dimitterede, kunde foretrække at ernære sig i Stiftelsen efter fri Kontrakt, vilde den i denne Afdeling, som Arbejdsanstalt eller Fabrik, endnu mere nærme sig Samfundet.

Jeg veed vel, at slige Ideer*) gjøre klogest i at holde sig hjemme i et Land, hvor Tyverier af Styvers Værd endnu kan bringe paa Slaveriet, og hvor Gabestokken hist og her baade i By og Bygd for Tjenestefolks Forseelser er i Brug foran Guds Huus medens hans Ord forkyndes derindenfor. De høre ogsaa overalt til et Slags Alfefolk i Tankeverdenen, som faae sysle i sin egen Maaneskinsensomhed, og have den mistænkelige Fødsel at stamme fra et bevæget Øjeblik uden Familjeskab hverken til højsalig *Christiani Vti* Norske Lov eller Sveriges Riges Lag. Jeg vil ogsaa tilstaa, at Synet af en hjelpeløs Olding, der havde forladt Slaveriet, og vaklede tilbage til Byen efter nogle Betragtninger (som det ikke er vanskeligt at gjætte**) paa den første Steen, han hvilte sig paa, indgav mig først disse Tanker om hvorledes en maalløs Ulykke, som Statssamfundet ikke har Øje for, om den end er en Følge af en af dets egne Indretninger, skulde kunne være at begrændse; og jeg vil ligeledes tilstaa, at Udbruddet af en Drengs Bryst i Agershuus Fæstnings Slaveri lagde mig dem i Pennen.

Jeg seer ham endnu hvorledes han stod der alene, med Ryggen mod en Muur, karesserende en Newfoundlænderhund, der var ligesaa stor som han selv, naar den lagde Poterne

---

*) Dog
— — Jeg gjerne taler saa
til dem, der mig forstaae. For andre er
jeg taus. Æschylos.

**) De maa have lignet Shylocks:
„Nej tag mit Liv og Alt! Skjænk mig det ej!
I tage Huset, naar I tage Pillen,
som stötter Huset. I borttage Livet,
naar I mig röve Midler til at leve.“

paa hans Skuldre, og de saaledes stode omfavnende. Efter længe at have betragtet ham skjult, gik jeg hen til ham, og fik da vide, at han var en Gadedreng fra Drammen, og at han snart skulde ud.

„Hvad vil du da tage dig til?“

„Aa — sagde han med et ubeskriveligt Træk af Smerte over sit opvakte Ansigt — jeg faaer vel komme hid igjen.“ (Jeg erindrer ikke, om han sagde: „Jeg faaer vel see til at komme hid igjen“). Men han forklarede siden, at han troede sig nu given i en Skjebnes Vold, han ikke vilde kunne undgaa eller betvinge, fordi Ingen vilde give sig af med ham.

Nogle Maaneder efter indfandt han sig i nye graa Vadmelsklæder, efter Løfte, hos mig. Jeg kjendte ham ikke igjen. Han saa saa fordeelagtig ud, saa fuld af Munterhed og Livshaab, og han gik med Anbefalinger til nogle Bekjendte, der plejede at have Brug for Arbejdere. Men efter tre Dages Omkringvandren kom han tilbage, nedslagen som i Slaveriet. Ingen havde Brug for „Slaven.“ Han vilde nødig hjem af en Følelse, der var agtværdig. Han gik dog med et tungt Hjerte. Og hans sørgelige Spaadom om sig selv er gaaen i Opfyldelse. Han hendroges (og han er ikke den Ene) som Hinduen med det mørke selvbedragersk fortryllede Blik, fremstødt af Massen, under Jaggernauthjulene. De knuste hans Liv og lod dog hans Hjerte leve. Saa gaaer det, siger man koldt, og Tabet var lidet som det optrukne Græsstraa's af en Eng. Ja, men lad ikke Blikket flyde over den hele grønnende Flade, men bøj dig og se Ødelæggelsen hvor Roden blev optrukket og Tørven sønderrevet. Fattige Forældre tabte dog maaskee en Søn, Jorden en Arbejder, Søen en Besejler, en Pige en Mand, Landet en Kriger, en Nybygger og en Fader.

Der er Materie nok i et saadant Individs Skjebne for Eftertanke og Vemod. Og denne sidste er de Ideers Livmoder, som ere blevne de menneskelige Elendigheders mandhaftigste Bekjæmpere, fast end de fleste døe i Fødselen og som Børn. Howards Aasyn var overskygget af Vemodighed, hans skarpe Blik svømmede i dens fugtige Dunkelhed, af

denne sugede hans Energi sin Styrke. Omsorgen for Strafanstalterne er belivet af dens Aande. Pønitentiærindretningernes strenge Kvadrater ere opfyldte dermed. De vise sin Fuldhed af Hjerte, ved at skaane Æren og Følelsen, ved Omsorgen for Fangernes Underviisning, og fremfor alt ved at spare af Forbryderens Livstid, hvormed det nærværende System saa skrækkeligen ødsler. Ideen dertil fødtes ogsaa som Barn; den kan være født for Aarhundreder tilbage, men have endt sit Liv i en latinsk Skrolle ligesom Qvinctilians Idee, der paa det nøjeste optrækker Linjerne til vore Børneasyler, og gjør sin Tidsalder opmærksom paa Børnenes tidlige Imodtagelsesevne. Nu har hiin overstaaet, taalt Kulde, og er bleven armestærk, saa det ingen Nød har med at den vil komme frem. Tørhænde en venligere Tid ogsaa tager dens yngre Broder, Ideen om Forsoningsanstalter paa sine Arme, saa lidet Haab jeg end har om denne Benjamin. Imidlertid er det en Tilfredsstillelse, i vor Dr. Holsts „Betragtninger over de nyeste brittiske Fængsler" at finde, at lignende ogsaa ere opstaaede i mægtigere Sjele. Jeg vil derfor anføre det hele Afsnit: „Om Forhold ved og efter Fangens Løsladelse.".

„Kun alt for mange sørgelige Exempler havde viist, at Fanger allerede i de første Dage, efter deres Frigivelse havde grebet til deres gamle vanærende Haandteringer, og at dette var Tilfældet endog med dem, der efter et længere Ophold i de bedre organiserede Fængsler havde gjenvundet en vis Agtelse for Dyd og Retsind. Aarsagen til dette sørgelige Phænomen var næsten altid Mangel paa Anledning eller Evne til at kunne ernære sig selv paa en anstændig Maade. Britterne indskrænke derfor ikke Omsorgen for deres Fanger blot til den Tid, da de endnu opholde sig i Fængslet, men udstrække den ogsaa til den Tid, da de skulle forlade, ja endog allerede længe have forladt samme. Det er forhen bleven anmærket at af den Fangen tilstaaede Andeel i Arbejdsfortjenesten oplægges Noget indtil hans Udgang; desuden erholder han da L. 3 St. til Indkjøb af Redskaber og Materialier til at drive den Haandtering, han i Fængslet maatte have lært; og dersom en saadan Fange ved sin Løsladelse kan faa Tjeneste

hos en anstændig Familje, og efter et Aars Forløb forevise et af Præsten paategnet Vidnesbyrd fra sit Herskab om at have tjent tro og ærlig, kan han gjøre sig Haab om en Belønning af en lignende Sum Penge.

Men Britterne gaae endnu videre. Paa deres Besøg til Hovedstadens Fængsler bleve Londoner Fængselsselskabs Medlemmer ofte anmodede om Hjælp af Fanger, som snart skulde løsgives og, med Forsikringen om det redeligste Forsæt at forlade deres lastefulde Bane, reent ud erklærede, at de ej saae sig istand dertil, fordi de ikke kunde forskaffe sig Arbejde. Selskabet kunde ej blive ligegyldigt ved deslige Anmodninger, og, efterat have raadslaaet om den bedste Maade at komme saadanne Personer til Hjelp paa, besluttede det, paa sin egen Bekostning, at oprette et *midlertidigt Tilflugtssted for de lösladte Fanger (temporary refuge for the relief of destitute and penitent criminals)*, som maatte synes at trænge meest dertil. Denne saaledes ved privat Subscription i Stand bragte og underholdte Stiftelse aabnedes i Sommeren 1818, da flere fra forskjellige Fængsler frigivne Personer bleve deri optagne. Mandspersoner og Fruentimre holdes i særskilte, paa aldeles forskjellige Steder af Staden beliggende Bygninger, hvortil dog snarere indskrænket Lokale, end Omsorg for en nøjagtig Adskillelse af Kjøn, synes at have ledet Bestyrerne. Stadige Arbejder ere indførte, visse Procent ere tilstaaede af den derpaa satte Priis, ogsaa er der sørget for religiøs moralsk Underviisning, kort, denne Stiftelse bestyres efter samme Grundsætninger, som Fængsler, kun med en mindre Strenghed.

Medens de Optagne opholde sig i denne Stiftelse, søger Selskabet at mægle Fred imellem dem og deres Venner eller Paarørende, da de, hvis dette lykkes, hjemsendes til disse; men naar saadan Mægling ej er opnaaelig, eller den Indsluttede ingen Slægtninger eller Venner har, forbliver han i Stiftelsen, indtil han enten selv kan opgive, eller Selskabet er istand til at udfinde en Maade, paa hvilken han kan anstændigen ernære sig. Antallet af dem, som siden Stiftelsens Aabning ere blevne optagne deri, beløber sig nu til flere Hundrede, af hvilke de fleste ere gjengivne deres Venner eller

Paarørende og nu nyde saavel disses, som andre Medborgeres Agtelse og Tillid.

Men en saa veldædig Indretning kunde i England ej længe blive uden Efterligning. Thi allerede i samme Aar stiftedes et lignende Asylum i Grevskabet Warwick, i det følgende et i Grevskabet Lancaster, og under mit Ophold i Dublin i Foraaret 1821 talte man ogsaa der om at ville oprette et saadant, og af den varme Iver, hvormed man der syntes at antage sig denne Sag, lader det sig med Grund formode, at det nu maa være traadt i Virksomhed."

Anmærkeren fandt vel ovenfor, at Fængsel paa Livstid kun burde forstaaes som et Fængsel paa Levekraftens og Syndeevnens Tid; men han vil dog ikke have Dødsstraffen udslettet af Loven, men denne isaahenseende i Udkastet forandret. Imellem §§ 1 og 2 i 2det Kap. „om Straffene" skulde indskydes en §, §. 2, saalydende:

„Enhver fra Livet Dømt af Mandkjønnet indstilles til Benaadning med Fæstningsarbejde paa Livstid, eller, efter Omstændighederne, til Fængsel i filadelfisk Pønitentiærindretning i strengeste Grad. Tildøde dømte Fruentimmer indstilles til Tugthuusstraf paa Livstid, eller, efter Omstændighederne, til Fængsel i filadelfisk Pønitentiærindretning i strengeste Grad. Fæstnings- og Tugthuusstraf udstrækkes ikke længer end til fysisk Evneløshed til Forbrydelser indtræder. Forbryderen har Valget at modtage Benaadning eller ikke."

Og siden Livsstraffen dog saaledes kan komme til at existere udenfor Papiret, vilde jeg ogsaa have 1ste Passus i § 2: „Livsstraf fuldbyrdes offentlig ved Halshugning med Øxe" saaledes forandret: „Livsstraf fuldbyrdes inden nærmeste Fæstning, ved Faldbile (Guillotine) alene i Nærværelse af vedkommende Øvrighedspersoner, deres Betjening, hvem Øvrigheden tilsteder speciel Adgang, Lovens Vidner og den militære Kommando."

Selv Uhyret i Lands Præstegjeld, der som et vildt Dyr slog en heel Familje af otte Mennesker ihjel, selv Fader- og

Modermorderen vilde altsaa gives sit eget Liv ihaand. Synes Magthøjheden herover, under andre Omstændigheder, at være naturlig og altsaa en Ret, siden Selvmordet ikke kan forhindres af ydre Midler, men Beslutningen dertil kun muligviis ændres gjennem Argumenter og Forestillingen af det Daarlige mod sig selv, det Syndefulde mod Livets Giver og det Haarde mod Andre deri: saa synes Øjeblikket, da Loven har brudt Staven over Forbryderen, ikke at være det, hvori man bør indlade sig paa det forgjæves Forsøg at ville suspendere hiin Magt og tvinge ham til at leve. Den bør vende den ene Tommelfinger ned, den anden op, og lade ham vælge. Indrettes Fæstningsstraffen, som den bør, naar den skal alene supplere Livsstrafen. d. e. strengere end nu, skjønt uden dens torkverende Halsjern og altfor afstikkende Dragt, og anvendes Ponitentiærstraffen, som Benaadning for Livsstraf, kun hos Subjekter, der ere over 50 Aar, da vil ikke lettelig andre Motiver, end Begjæret om Tid til at kunne angre og sone, bringe dem til at foretrække Indrømmelsen af et saadant Liv. At der ogsaa hisset skulde gives Adgang til Eftertanke og Forbedring gjennem andre Tugtelser end blot materielle, hører til de Mysterier, som almindeligviis ikke afdækkes for Mængden. Forbryderens Dødsfrygt er for nærbeslægtet med Haabet til Gud, med religiøse Tanker og Attraaen efter at kunne i sit Hjerte oprette det Begaaede, til at være utjenlig til Forbryderens virkelige Forbedring. Den bør derfor netop benyttes, idet den giver sig tilkjende gjennem Ønsket at leve.

Tidsaanden har med endnu større Bestemthed, end mod Livsstraffen, erklæret sig mod de *blot* beskjæmmende Straffe. Saadan en er Gabestokken og dens Variationer af Kagpæle o. s. v.; og intet kan vel tænkes mere modstridigt Ponitentiærsystemet, som skjuler Forbryderens Skam, end disse Manife-

*) Justitsdepartementet formener (Depart. Tid. ²⁵/₁₈₃₉) at den filadelfiske Straffemethode maatte vel i flere Tilfælde blive at anvende istedetfor Livsstraf, der saaledes forholdsmæssigen sjelden maatte komme til Anvendelse. — De fra Livet Dömte have i 1836 udgjort — 40; i 1837 — 28.

stationer deraf, som sløve saa ikke alene dennes men Folkets Æresfølelse, som det bør være et af al Lovs og Regjerings ivrigste Formaal paa alle Maader at skjærpe og forfine. Vort Kriminallovforslag kjender heller ikke nogen blot Beskjæmmelsesstraf. Men uagtet det lidet Korrektive deri, er jeg tilbøjelig til at antage, at Bestemmelserne i Udkastets 23de Kap. §§ 11, 13 og 18, forsaavidt de angaae Mishandlinger af offentlige Anlæg eller Andenmands Dyr, enten betydelig maa skjærpes, eller og Skampælen udelukkende fastsættes for saadanne Udskejelser af et dybt lumpent Gemyt. Det er stundom andet end Drengens Kaadhed, der lemlæster Umælende eller ødelægger Plantninger og deslige. Oplysningen vil vel tilintetgjøre disse Forbrydelser, men det er længe at bie; og det skeer ikke sjeldent, fordi de sjeldent opdages. Opmærksomheden vilde ved den særegne Straf henledes paa det særegne Afskyelige i dem.

Man vil finde, at Oversætteren har i disse sine egne Udkast ingen anden Anvendelse for det auburnske System, end dets Cellers Proportioner. Det er for dets *Grusomheds* Skyld. Thi noget Grusommere, for begge Parter, Opsyn og Fanger, mere Tvungent og Uoverholdeligt kan jeg ikke tænke mig end denne evige Taushed. Jeg studser ved at træffe denne Tanke udenfor et Trappistkloster, hvor den er frivillig, og endnu mere ved at den er forsøgt igjnnemført. Men sikkerlig ikke med Held hverken for det ydre Øjemed at forhindre Meddelelser eller for det Indre, at forbedre. Slige Aag taaler Naturen ikke. Systemet, saaledes som det staaer paa Papiret og udøves under Pidsken, er ogsaa noget ganske andet end det rimelige Forbud mod al fælles Diskurs under Arbejdet. Det er godt, at der ikke staaer noget om, at den samme Taushed ogsaa skal overholdes i Cellen, at Fangen ikke heller der tør give sin Stemme Luft i højlydt Bøn eller om det var i en Sang af hans Hukommelse. For Fruentimre vilde den tvungne ubetingede Taushed nu være den utaaleligste Tortur. Af Grunde, som ligge i Kjønnets Natur og moderatere Adfærd, vilde jeg beholde Tugthusets friere Disciplin, om ikke Kvinder endnu mindre end Mændene taale, at der ødsledes med deres Levetid. Den Filadelfiske Behandling, som skaaner

denne, maatte derfor ogsaa beholdes for Kvindekjønnet, men, af denne Grund og dens intensivere Virkning paa det, i mindre Tidmaal end for Mændene. Friheden til Fællesarbejde blev Tugthuusstraf paa Livstid, der kunde finde Sted i eget Lokale i samme Indretnig. Da den, ligesom Fæstningsarbejdet, betingede Livsforbrydelse, vilde begge disse Arter Lemmer ikke blive talrige. Straffens Strenghed vilde bestaa i, at deres Liv var tabt for dem, med Undtagelse af det sidste uvisse lille Afsnit af Livet, og for Fæstningsarbejderne tillige i at de vare udsatte for Publikums Øjne. Det vil ikke vare længer end en Generation før Mængden vil vide at skatte det Skjul, Pønitentiærindretningen yder ved Siden af sine kortere Straffestadier. Den erholder med større Dannelse ogsaa Dannelsens Følelser.

Det Filadelfiske Straffesystem vil ogsaa kunne tjene til at ophæve alle militære Straffe, hvorpaa der kan være meget at sige. Jeg saa med Rædsel i Agershuus Fæstnings Arrestprotokol, at ganske unge Artillerielever havde været dømte til den aandsødelæggende Straf af militært ensomt Fængsel i et af dens længere Stadier. Virkningen af denne næsten absolute Ensomhed i Uvirksomhed og Dage af Tusmørke skal ogsaa være, at man stundom kommer „tomset“ ud*). Og hvormange uoprettelige Sløvelser maa den ikke kunne foraarsage, Gemyttet være opvakt eller trægere? Efter Beretningen Pag. 47 er det Filadelfiske System ogsaa for militære Forseelser befundet tjenligt, og at Militære i kriminelle Tilfælde og især i Fredstid straffes efter de civile Love, synes ikke meer end rimeligt og passende i et Folk, som ellers regner Lighed for Lovene mellem sine politiske Klenodier, og bør gjennemføre denne saavidt muligt ogsaa i de militære Forhold uden Hensyn til om disses Tilsnit efter udenlandske Mønstre for Soldateskstater skulde lide eller ikke. Hvad det absolut ensomme Fængsel er for Sjelen er vel det mørke Kachot ofte for Synet naar det er langvarigt; men det maatte dog kunne

*) Litr. G i Rapport fra Fredrikssteens Kommandantskab i Skriftet „Om Straf af eensomt Fængsel. osv.“

beholdes i de kortere Stadier, mens den torturmæssige Krumslutning ubetinget bør afskaffes.

Den Filadelfiske Penitentiærstraf bør udstaaes for de to ringeste Grader efter Lovudkastets Terminer, i Distriktsindretninger og for de større i Stiftets*). Disse Indretninger bør kaldes „Forbedringshuse" og i Distrikterne afgive en afsondret Deel til Varetægsarrester i Smaaceller, hvorimod disse i Stiftsstæderne bør være særegne Bygninger, hvori ogsaa Vand- og Brødstraf og Mulkter skulde kunne afsones. Gjeldsarrestanter bør derimod hensættes i en Borgerarrest paa Raadhuset. Da Forskjellen i Omkostninger mellem Stor- og Middelsceller ikke kan eller bør komme opimod de Fordele, som Storcellerne yde Sundheden, beholdes alene Storceller, hvorimod Smaacellerne, af samme Grund, maaske burde erholde nogen Udvidelse, f. Ex. efter de øverst paa Pag. 83 angivne Dimensioner, dog Højden et Par Fod mindre. Det kostbare Cellesystem troes ikke at behøve nogen Udvidelse for det betydelige Antals Skyld, der i de større Stæder heftes for en enkelt Nats Skyld. Et Par større Opbevarelseslokaler kunde maaske hertil være tilstrækkelige.

Mindre Varetægsanstalter paa Landet anlagdes hensigsmæssigst fogderiviis, nær Fogdens Bolig, og i Forbindelse med Arbejdsanstalter — Indretninger hvorpaa den fattigere Klasses Nød for Arbejde i Trangsaar og Mængden af vandrende Betlere ofte har henledt Landkommunernes Opmærksomhed, uden at de endnu ere blevne iværksatte. Englands Exempel tør dog heri virke meer end Faraos, der først blev klog efter ti Landeplager. Hvor der er Adgang til Teglsteen, opføres alle Straf- og Varetægtsanstalter deraf, og ved Pladsen for deres Anlæg bør tages særeget Hensyn til Transportens Lethed. Vore Fjorde favorisere denne. Saaledes tilbyder Trondhjemsfjorden Centralisation i Stiftsstaden for begge de Throndhjem-

*) Kommissionerne for Kriminallovforslagets Revision og betræffende Strafanstalterne have antaget, at den paatænkte Reform af disse vil medföre en betydelig Forandring i Strafarbejdets Intensitet mod hvad der ved Kriminallovforslagets Affattelse er paaregnet. (Depts. Tid. No. 25. 1839). Disse Kommissioner antyde altsaa en Nedsættelse af Straftermінen.

ske Amter, og ligeledes ligger Horten bekvemt dertil, ligesom Adgangen til forskjellige, for Stedet anvendelige, Arbejder, der kunne udføres i Ensomhed, synes at udpege dette Sted som hensigsmæssigt for en større Distriksindretning.

Efter Straffeanstalternes Belæg, og de øvrige militære og civile Straffældte, med $\frac{1}{3}$ Deels Fradrag for de, istedetfor Dødsstraf, til Fæstningsarbejde paa Livstid og de til kun $\frac{1}{2}$ Aars Straffetid Hjemfaldne, skulde Norge behøve 1300 Storceller. Ujevnheden i de kortere Tidsmaal gjør dog, at dette Antal maa forhøjes til 1500. Efter de under Tiltale Fængsledes Antal i 1838 med den omtrentlige forholdsvise Tilvæxt for 1839 og $1\frac{1}{2}$ Maaneds Arrest for hver, vilde behøves 500—550 Varetægtsceller *).

Og samtlige disse Straf- og Varetægsfængsler vilde da, efter forestaaende Udkast, komme paa 621,250 Spd.

Det er dyrt, dyrere end i Sverige, hvor Arbejdsløn, Arbejdskraft og Materiale er ulige billigere. Men hvortil skulde *det* Folk mangle Beslutsomhed, som, da det var mest udtømt, havde nok Patriotisme og Atlasstyrke til at grunde Norges Bank efter dens svære Proportioner og tage denne Bygning paa sine nedbøjede Skuldre? Ved ethvert Foretagende, privat eller offentligt, føler det nok Tyngden sagtens af de Colonner denne Himmel hviler paa; men man siger, Konen bar saalænge paa Kalven til hun ogsaa bar Oxen, og det er klogest, siden Vanen er taalmodigst af alle Kjæmper og mest af alle Gubber hader Reduktioner, ikke at lade sig mærke med, at man i Norge faaer betale alle Arbejder dobbelt saa dyrt som i Nabolandene. Den Generation, vi skylde dette særegne Æresfortrin, har dog arvgivet sine Ætlinger saa meget Andet gratis og saamange Exempler paa Opofrelse, at disse ikke bør udmærke sig ved Mangel paa Stiftelser i en Aand, der ogsaa kan bringe dem et hæderlig Eftermæle i lange Forskudsregninger hos Efterslægten **). Denne vil da ogsaa finde

*) Det i Originalen fölgende Overslag over Omkostningerne ved de foreslaaede Fængslers Opförelse er her udeladt. (Udg.)

**) „Nous ne remplissons jamais mieux nos devoirs envers nous mêmes, qu'en nous rappelant que ceux qui viennent aprèz nous doi-

at den har noget at gjøre. Kan det være nok og Fyldest for den nærværende Slægt at reformere Lovgivningen og Fængselsværket, saa vil hiin maaske finde Anledning til at efterligne Sveriges Gøthakanal i at føre Havets Sejlere til Gudbrandsdalens Munding. Ikke blot Individet, men Folket skal ikke blot spørge om hvad det nødvendigviis maa gjøre, men om hvad det *bör* gjøre. *Det* er Tider, som blive navnkundige og herlige uden Revolutioner eller Krigsbedrivter. I denne Sag dikteres ogsaa hint „Bør" ikke blot af Kristendom og Menneskelighed, men ogsaa af simpel Klogskab og Omhu for Ejendom: ligesom store Arbejdsforetagender tillige altid ere i Massens Interesse og i sin Udførelse store Forsørgelsesindretninger for dens Trængende.

Den praktiske Menneskekjærlighed, som har affødt, udført og har til videre Forsæt at udføre Ideerne til Reform i Straffevæsenet, eller denne „Filantropisme," som den ofte kaldes med et Fingerpeg paa endeel uheldige Forsøg, som med ligesaa daarlig Haan benævnes blotte „Experimenter," har imidlertid en værre Fiende end den parlamentariske Sparsomhed. Det er dette Juristeri, der, ligefra de Belgiske og Franske revolutionære Advokaters Dage, men vanslægtende fra disse fyrige Fædres Novationer, har trængt sit hjerteløse Herredømme ind i alle Statsforhold i de konstitutionelle Stater. Filantropismen og dette føre i alle disse en Strid, som kun for Menneskeheden har Sejre saa ofte den første ikke ligger under. I sit Betryk berøvet sin Ret til at anerkjendes som enhver kristen Stats og al Regjerings Princip, søger den i enkelte Stater, saasom især i England, Beskyttelse og Styrke i enkelte Selskaber af specielle Øjemed; men isoleret som den er i andre Stater, fordreven fra Nationalforsamlin-

---

vent en recueillir les fruits. L'avenir de l'homme ici bas est la mort. L'avenir des nations est la vie. Ainsi l'homme, en travaillant pour lui, travaille encore plus pour la nation dont il fait partie."
(Carl Johan ved den Svenske Rigsdags Aabning 1834.)

gerne, bortfjernet fra Regjeringsbureauerne og Retsskrankerne, med samme Foragt som om den var Poesi, har den kun den Trøst at vende Øjet mod Himlen d. e. for Menneskeheden, som saadan, mod Fremtiden. I dens Skyer ere hine Fængsler ogsaa allerede byggede, og Filantropismens Hjertevarme vil engang gjennemtrænge alle offentlige Forhold, dens Saft vil stige i de tørre Piber, hvorpaa man nu spiller Nationernes Forventninger om Konstitutionernes til Alt naaende Følger mangtet godt Stykke, og disse besjungne bladfulde Palmer ville ogsaa skyde Blomster og kvægende Frugter imellem.

Det kan ikke længer i de konstitutionelle Stater være Konger og Aristokrater, hvorpaa saamange Foretagender af filantropisk Varme og Opsving standse, uden forsaavidt nogen af disse Institutioner sluger for meget af Folkets Formue; men hvorfor, da det gik saa glat med selve Konstitutionerne, standse disse inden sine Former, og gives et aandløst Værn i Afkaldet paa at see selv deres erkjendte Mangler forbedrede? Vor Grundlovs § 2 vil saaledes sandsynligviis uforandret overleve alle Redaktionsforsøg og vække megen Forbauselse i et kommende Aarhundrede. Ved denne Stagnation undgaaer den og andre Konstitutioner maaske Experimenter, hvilket Ord blot skal tillægges Filantropismens og Kemiens Idrætter, hvoraf da ogsaa Menneskeheden har meest at vente, men de blive selv Experimenter i Støbning. Som de bleve, ere og forblive de indtil de smuldre eller sønderhugges. Men Nationerne trykkede de nyfødte Konstitutioner saa begejstret til Hjertet, og lovede sig saa friskt et Ungdomsliv, at de skulde gyde nyt Blod i de gamle Aarer, at en Række af Reformer skulde betegne deres Ungdom, at intet Saar skulde være, hvorpaa den politiske Frihed ikke skulde trykke helbredende Kys. Nu, fik de dem — hvor kolde da! Regjeringer og Nationalforsamlinger optrak de minutiøseste Linjer mod hinanden, og spillede Trip Trap Træsko om Retten til en Styver, eller en Knap, man fik Haarvægterne frem, man fremtvang politiske Agitationer, der havde meget tilfælles med at slaa Næve i Ryg naar man fryser; men Spørgsmaal om noget fælles Fremskridt Arm i Arm, om nogen Reform, hvori der var nogen Storhed og Højmodighed, kunde blive gamle

under Sessionerne og Papirsbunkerne. Earl Grey blev *grey* før han kunde drive Valgreformen igjennem, om hvis Fornuftmæssighed dog Ingen tvivlede; Katholik- og Negeremancipationen tog ogsaa op en Række af Decennier, og den Norske Fyrighed, som paa Ejdsvold dekreterede en ny Landslov, har ogsaa faaet Tid til at blive kold. Det synes som om Menneskene kun under Impulsen af bevægede Tidsmomenter have fuld Arbejdsdygtighed, som om Statens Idee: Menneskehedens Udvikling, kun i saadanne har Gejstens Aabenbarelse og Forsvinden. Skulde Trylleordet, som kan binde den, ligge i et Imperativ? Det laa deri da Napoleon dekreterede sin Kodex, som foruden sit højere humaniserende Øjemed ogsaa skulde cementere Blokkerne sammen i hans Statspyramide; og Arbejderne vidste, at den maatte være færdig. Det synes ogsaa i frie Nationalforsamlinger ofte at ligge i Imperativet af et eller flere mere storartede Individers Indflydelse, der som oftest ere den politiske Oppositions Chefer. Denne synes at være Nationalforsamlingernes belivende Princip. Den store Menneskehed gjør sig til af dens heldige Voteringer som af Sejre; og Forsamlingerne erholde Karakteer og historisk Betydning eftersom den har fremragende Individer og disse ere konstellerede mod hinanden. Det Sidste er vigtigst ved politiske Spørgsmaal, det Første ved moralske og almeenmenneskelige, hvor Fleerhedens Mangel paa højere Følelser og egoistiske Inerti skal bekjæmpes. Da staae Chateaubriand og Lafitte, Berryer og Odilon Barrot, Anckarsvärd og Hartmannsdorff sammen. Negerkvæstionen gav ikke Kriterium mellem Opposition og Ministerielle, men mellem Slette og Gode, Ahriman og Ormuzd. Og Fængselsreformen hører til disse Spørgsmaal, saasnart det er paa det Rene, at den er paakrævet ligemeget for Individernes som for Samfundets Skyld. De konstitutionelle Magter maae her mødes og forenes i at lade Staten aabenbare sig i sin rene Idee i saa varige Mindesmærker om at den erkjender, at denne falder sammen med Menneskehedens Udvikling, som Afskaffelsen af et Fængselssystem, der saa direkte hindrer denne hos et stedse voxende Antal Mennesker, og Indførelsen af et, der saa direkte fremmer den, evindelig vil være.

Hos os, som overalt, har den myndige og lykkelige Deel af Nationen tænkt mest paa sig selv. Ingensteds have heller de lovgivende og bevilgende Forsamlinger, som den ømtfølende Læge paa Valpladsen, lyttet efter og først og fremst ilet did, hvor Smerten stønnede højest. Af denne egoistiske Omsorg for de repræsenterede Klasser disse frygtelige kartistiske Midgardsormsbevægelser i det Engelske Samfunds Dybder, i Frankrige disse evige Rystelser, denne Massens Bevægelighed i enhver Retning, der bryder mod det Bestaaende, i Sverige denne hele Statssamfundets Mangel paa Velbefindende, under en politisk Rheumatismes Flugt gjennem alle Lemmer, og i Norge — nu! i mange Aar har man vovet at paastaa, at Nationens ulige større Fleerhed beskjeftigede sig mere med at regne efter hvormeget alle disse blanke Hjul i det konstitutionelle Maskineri kostede at smøre, end med at glæde sig over den politiske Glands, som var bleven den tildeel. Landskattens Ophævelse, paastode de samme Bagvaskere, maatte til for at vænne Mængden af dermed; de kaldte dette et egoistisk Træk af Bondestorthinget og et plumt Middel; og de havde Ret, om det var kun et Middel. Men det var denne Operation ikke. Den var et naturligt Skud af Frihedspalmen, efterat denne var bleven gjennemvarmet af Fredens Solskin og Statskassens opdæmmede Overflod var stegen op over dens Rødder. Men for et uventet Gode plejer selv den Vildeste at ofre. Dunkel, men liflig, som hans religiøse Følelse, stiger Røgen fra hans Altar. Vi have ogsaa Altere at ofre paa, om politiske Beneficer falde i vor Lod. Lader os ofre paa Menneskelighedens og Elendighedens!

Dog vil der nok ikke for det Første falde mange Frugter med paradisisk Duft af vor Palme. Jeg mener hermed, at Udbyttet af Resultater af hovedsagelig moralsk, reen menneskeligt eller, om man vil, himmelskt Værd ikke tegner til at blive stort af vor Frihed, før dens Temperatur hæver sig. Patriotisk Ængstelighed skabte, og Juristeriet vedligeholder saaledes f. Ex. det sjelløse Princip af Grundlovens Udødelighed i sine Mangler, og dette er en Ørken af tør Livløshed, som Israels Børn neppe ville gjennemvandre i kortere Tid end den arabiske. De ere vore Negre, vi kunne være ret-

færdige imod. Og dersom Fængselsreformen ikke lod sig forsvare fra solidere Sider end Pligtens og Menneskekjærlighedens, saa vilde jeg tro, at den for Os er kommen meget for tidlig paa Tapetet.

„Paa Tapetet? Det er den jo ikke.“

„Jo, en forberedende Kommission . .“

„Er nedsat for at forberede Fængselsreformen. Jeg veed det. Men Kriminalloven?“

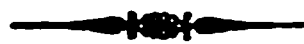
„Ja Kriminalloven; det er sandt. Men nu er dog Sagen saavidt at næste Storthing kan decidere i begge disse krybende Spørgsmaal.“

„Dertil skal Raskhed . . .“

Ja, hvorfor ikke Geniets Raskhed, Godviljens og Eendrægtighedens Energi, intet germaniserende Juristeri, ingen sneverhjertet og fremblind Karrighed, men Storsindethed, Hjertevarme, Kristaand, Filantropi og Idealitet i alle Nationalforhandlinger, parlamentariske eller blot kommissoriske, i Storthingets Stræben og Idrætter? Sandelig det vilde da intet mangle i sin fuldstændige Hæder, som omfatter saamange andre Dyder, og derimellem saamange Træk af hine.

Denne højere Stemning vilde ikke blot gjøre sig gjældende i en raskere Efterfølgelse af andre fri Nationers Exempel i Tolerancespørgsmaalet, som Juristeriet nu ogsaa har omspundet med sin Spindelvæv, og andre af større filantropisk Karakteer; den vilde maaskee først gjøre det ved at afhjælpe de Lidelser inden Nationen, som hidtil ikke have faaet Ord under de mange Diskussioner, og som den endnu ikke, af gode og slette Grunde, har kunnet raade Bod paa. Mellem disse Statsmangler have vi nylig nævnet de to vigtigste, vigtigere end Flaade og Befæstninger. Thi først Retfærdighed! Og retfærdigt er det at løse gamle Forpligtelser. Og Nationen har forpligtet sig til ikke at lade dømme og straffe efter en Lovgivning og Methode, som den i en Menneskealder har erkjendt burde afskaffes og selv dekreteret afskaffet. Hver Time over den Tid, Afsoningen skulde finde Sted efter en bedre Orden, skriger om Retfærdighed, om en Erstatning, der ikke kan ydes. Til Himlen skriger den, om vi end synes, at Murene, der indeslutte Ofrene for den offentlige Ligegyl-

digħed, ere tause. Der udstødes Suk ligesaa vægtige som Angerens. Og om de ikke have mægtet at bevinge Lovkoncipistens Pen, saa lader os dog haabe, at de ville bevæge Hjerter inden den lovgivende Forsamling — idetmindste de Individers, som forud ikke ere forblevne urørte af Fængselsreformens ophøjede Talsmands indtrængende Opraab i dette Skrivt. Det er (hvad Nordboerne saa gjerne ville) en passende Tid til at tænke derover indtil Tiden med næste Storthing kommer til — at *handle*.

Ejdsvoll*).

(Med en Afbildning af „Ejdsvoll Jernværks Hovedbygning“ i „Skilling-Magazinet“).
1843.

Vi have her en Afbildning for os af et Sted, som maa være Normændene dyrebarere end noget andet i Norge. Thi derfra daterer deres nuværende politiske Selvstændighed og Frihed sig; det er deres Selvstændigheds Vugge, deres unge Friheds Bethlehem og Runnymede. **). De have ogsaa viist det. De følte det Upassende og Nationalfølelsen Stødende i, at dette Sted skulde være kommet i Fremmedes Besiddelse, og inden et Aar var det ved Subskription tilbage i Nordmænds Hænder for at blive opbevaret som et Nationalmindesmærke, som et Monument over den mindeværdigste Begivenhed i Nationens Historie, saalænge det endnu kan staa. Da vil maaskee et, Gjenstanden værdigt, Mindesværk af en varigere Ma-

*) Skal saaledes skrives baade efter Afledning og Udtalen, og ikke, som almindelig skeer, „Eidsvold“.

**) Englands Frihedssted, hvor Magna charta udstedtes.

terie, en Obelisk eller Pyramide, rejse sig paa Tomten, og dertil har Norge baade Jern og Granit paa mange Steder, og i Nærheden, med let Transport tillands og tilvands, et prægtigt naturligt Syenitbrud, hvorfra Stenene siges at være hentede før St. Olafs Tid til Ejdsvoll Kirke*). Men Bygningen synes at kunne vare længe, omendskjønt man vel neppe bør holde for, at den mindre Fare for Ildsvaade, ved det, at den ikke beboes, opvejer det Skadelige i, at den staar saaledes øde; thi den er ikke ældre end fra dette Aarhundredes første Decennium, opført af godt Tømmer, vel tagdækket, panelet og malet, og skal, som bygget i en Tid, da Jernværket var i Drivt, være rigeligen forsynet med alle mulige Slags Sammenklinkninger og Sammenboltninger. Saaledes som den staar nu, var den forøvrigt vel skikket til en eller anden offentlig Indretning, saasom til et Skolelærer- eller Agerdyrknings-Seminarium, i hvilket sidste Tilfælde Jord maatte enten tilkjøbes eller forpagtes, siden intet andet end den smukke Have og Gaardsrum med paastaaende to Bygninger, fulgte med ved Kjøbet.

Almindeligviis kalder man dette Sted „Ejdsvoll“, skjønt Værket ligger paa den i mangfoldige Parceller udstykkede Gaard Stavis Grund, og „Ejdsvoll“ er Præstegjeldets Navn, afledet af „Ejds-Vellir“ d. e. Vollene paa Ejd, det gamle Ejdsævis-Thingsted omkring Ejds Kirke paa de mod det, som Badested og Sundhedsbrønd, nu bekjendt blevne Gjæstgiversted Ejdsvollbakken nedadskraanende Sletter. Ejd var den ældste Benævnelse paa den Deel**) af Præstegjældet, som ligger paa den vestre Side af Vormen, Mjøsens Afløb til Glommen, der, med en amerikansk Storflods Majestæt, lader sin mægtige Vandmasse strømme hen imellem de yndigste terrassedannede, fyldige, jordsvulmende Bredder. Der, paa Ejdsvellir, satte Halfdan hin Svarte Ejdsævis- eller Hejdsivia-Thing for samtlige Oplande, og under hans og Thorlejf Lagmands Ledelse gaves

*) Det Sted, som her sigtes til, ligger ved Hurdalssjöen ligeved Landevejen. Olaf hörte Ottesang i Ejdsvoll Kirke för han drog op til Ringsaker og fangede de sammensvorne Konger.

**) I Middelalderen kaldet Austthorp.

der den ældste ordnede Lovforfatning i Landet, nemlig den saakaldte Hejdsivialov. Kongens og Folkets Rettigheder vare ogsaa i den fastsatte, saa Ejdsvoll er bleven berømt ved at to frie, konstitutionelle Forfatninger ere bleven givne der. Paa Hejdsiviathing var det ogsaa sandsynligviis, at Harald Haarfager skiftede Riget mellem sine Sønner og saaledes forandrede det til et konfødereret Lehnsmonarki. Didhen stevnede ogsaa Olaf den Hellige til et almindeligt Thing, hvorved det blev anordnet, at alle Fylker paa Oplandene skulde høre under dette Thing. Ligesaa underhandlede Kong Hakon den Gamle her med Bønderne, og Skule Jarl stevnede did til Møde Arnbjørn Jonsen, ved hvilken Lejlighed den Første indfandt sig med 300 og den Sidste med 350 velbevæbnede Mænd. Kong Hakon Magnussøn anordnede ligeledes, at Lagthinget skulde holdes paa Ejdsvoll, hvor det havde været fra gammel Tid, og efter Christian den IVdes norske Lov af 1604 holdtes her endnu Lagthing en Gang om Aaret.

Det er en halv Miils Afstikker vi have gjort fra Ejdsvoll Jernværk til det gamle Ejdsivia-Thingsted omkring den yndige Ejdsvollbak-Evju — didned hvor mange af Oplændingerne stevnede tilbaads naar de søgte Thinget. Fra Kristiania ligger Ejdsvoll Jernværk 5¼ Miil midti Hovedlandevejen, som i Aarene 1769 og 70, ved daværende Ejers Indflydelse, til Fordeel for Værket og især for dets Afsætning, men til Forlængelse af Vejen, blev lagt lige igjennem Gaarden og nordover til Minne, medens den før gik om Ejdsvollbakken over paa den østre Side af Vormen. Egnen nærmest omkring Værket er ret smuk, især ved den livlige, mellem grønne Bakker slyngende, And-Elv med sin Foss, ved den høje af Alleer gjennemskaarne Granlund, „Dorotheenbusken", og ved det hjelmhvælvede, henved 2000 Fod høje, Mistbjerg (d. e. Skybjerget) i Baggrunden. Endeel Mølle- og Sagdrivt gjør det ogsaa noget livligt deromkring, og bidrager noget til at udsone Beskueren med det uhyggelige Syn af den øde Masovn og dens forfaldne Tilbygninger. Selv er Hovedbygningen overmaade anseelig, med sin lange, mod Nord vendte, lystanstrøgne Façade med to Etager fortløbende Vinduer, foruden Grundmurens Kjældervinduer, og mod Vestsiden tager den dybe Portal med den

blytækkede Altan over, imellem tvende Halvfløje, sig godt ud fra Landevejen og Indkjørselen af. Mod Øst og Syd ligger Haven med sin prægtige Bjerkeallee — kort, det Hele gjør, endogsaa uden de Erindringer, som knytte sig dertil, et overraskende og behageligt Indtryk, som af en ,Oase i Ørkenen, paa den Rejsende, som syden- og tildeels nordfra har milelange, kjedsommelige, moagtige Strækninger at gjennemfare.

Naar man træder indad hin dybe, af Altanen overhvælvede, Hovedindgang, overraskes man ved en smagfuld Vestibule, i hvis Ende Opgangen er ad en bred Trap til den, siden Rigsforsamlingens Nærværelse her i 1814, saakaldte Rigssal. Men dennes Ydre gjør intet behageligt Indtryk. Den er nemlig ganske øde, Væggene blot bestaaende af raa, slet overhvidtede, Planker, og lang og smal, men til begge Ender tilstrækkelig oplyst af to overmaade store Vinduer, hvoraf det ene vender ud til Altanen, indtagende dennes hele Brede, og det andet ud til Haven, omhvælvet af prægtige Popler. Før Rigsforsamlingens Tid var Salen nemlig et Malerigalleri, og de raa Vægge altsaa prægtigt nok tapetserte, og medens denne havde sit Sæde der, vare de bedækkede med Barlind, Skogens fagreste Grønt. Endnu sidder der nogle tørre Kviste igjen over Vinduesbuerne; og der vilde være flere at see, dersom det ikke af og til hændte, at Besøgende tage med sig hvad de kunne faa løst, som Relikvier fra Stedet. Og sandelig, hver den følsomme Yngling, som bevarer denne patriotiske Pietet, fortjener, at en frisk Borgerkrands engang maa grønnes for ham!

Salen gaar fra Øst til Vest. Paa den østre Væg var en Forhøjning med et Bord for Præsidenten og Sekretæren; ligeoverfor sad Repræsentanterne paa fire Rader rødbetrukne Bænke. Vilde de notere eller nedskrive noget, fik de hjælpe sig uden andre Pulte end Formandens Ryg, eget Knæ eller en liden Aabning paa Bænken foran. Ved Indgangen til Salen stode to Mænd Vagt, ligesaa ogsaa to ved Hovedindgangen og to ved Entreen til de Værelser, som Prindsregenten Kristian Fredrik beboede. Nedenunder, paa søndre Side af Vestibulen, var Rigsforsamlingens Spiseværelse. Der frokosterede man ved Ankomsten fra de forskjellige vidtadspredte Kvarterer om-

kring i Bygden, og spiste Middag, naar man havde arbejdet sig træt til udpaa Eftermiddagen, hvorved da en Regimentsmusik tog Plads i Trapperne op til Salen og spillede. Prindsregenten holdt sit eget Taffel, hvortil Repræsentanterne tourviis indbødes.

Men op igjen til Rigssalen! Mange Inskriptioner paa Vinduesposterne vise, at det er denne Deel af Bygningen og ikke Spisesalen eller Prindseværelserne eller Datids Ejers smagfulde, men, (ligesom afbildende hans forslagne Karakteer) ved mangfoldige Gjennemslag og hemmelige Gange forsynede og forbundne, Gemakker, man især kommer for at besøge. Dog er der ogsaa et andet Sted paa Ejdsvoll Jernværk, som fortjener et Besøg og en bedre Omhu, end den, der nu bliver den tildeel af Spekulant-Øxen. Det er hin Granlund, Dorotheenbusken, ligeoverfor paa den anden Side af Vejen; thi i dens Alleer søgte mangen en af vor Konstitutions Fædre Rolighed for Tanken og for det, under de stundom lidenskabelige Debatter, for heftigt bevægede Sind. Ærværdige maae disse gamle Træer derfor være os; og isandhed det var ikke velbetænkt, at ikke denne Plet kjøbtes med. Midlerne vilde ikke mangl let, naar Folket var bleven gjort opmærksom paa, at dens Grene har hviftet Kjøling til de tankefulde Pander, hvorfra Konstitutionens Paragrafer udgik. Der staaer ogsaa en umaadelig stor pragtfuld Hængebjerk lige der hvor Hovedalleen skjærer sig ind i Lundens Dunkle, som ret synes at indbyde til at sætte et Monument under dens herlige Løvhæng. Den buer sit Bryst ud, ligesom for dog idetmindste derpaa at modtage en Ertstavle med de faa Træk paa i Guld: XVII Maj 1814. Et bedre Sted til at læse Konstitutionens Historie paa gives der ikke.

Værkets Historie betræffende, da hører det til de tidligst optagne her i Landet. Forrige Sognepræst til Ejdsvoll, Professor Leganger, har i Topografisk Journal for Norge, 1ste Bind, leveret en udførlig Beskrivelse derover, hvori han antager, at det allerede i det 16de Aarhundrede har været i Drift. Vist er det, at et under 25de Oktober 1624 samt 17de Oktober 1627 til Jernværksdrift privilegeret Interessentskab (Mogens Gyldenstjerne med 14 Andre) satte det i Drift 1631;

men efter faa Aar ophørte denne, hvorpaa det faldt til Kronen. I Krafts topografisk-statistiske Beskrivelse over Norge findes Værkets Historie saaledes videre udskisseret: „Under 23de Mai 1640 blev det tilladt Berghauptmanden i Østerdalen, Iver Prip, med et Participantskab igjen at optage Værket, som dog kort efter overdroges et nyt Interessentskab, der under 27de April 1644 fik Privilegier derpaa, og af hvilket Statholder Hannibal Sehested senere udløste Med-Interessenterne, hvorpaa han satte dette Værk igjen i Gang og erholdt Privilegier derpaa under 8de Januar 1647 *); men da han faa Aar derefter faldt i Unaade, kom Ejdsvolls Værk, med Sehesteds øvrige betydelige Ejendomme, til Kronen, som bortforpagtede det til den Marselliske Familie, der drev det endeel Aar paa Rov og forlod det i 1663, da ingen Erts mere var at finde. Derefter blev Værket, ved kongelig Befaling af 25de Mai 1664, overdraget Hertug Jakob af Kurland, en bemidlet Fyrste, som interesserede sig for Handel og Manufakturer, lod allerede 1 Marts 1665 tredive Arbejdere fra Kurland komme til Værket og erholdt under 6te Mai 1669 nye Privilegier paa dette. Imidlertid blev det kun maadelig drevet af Mangel paa de fornødne Midler, og skal i 1673 have været i en meget slet Tilstand. Hertug Jakob døde 1682, og da hans Efterfølger Hertug Frederik Kasimir ikke havde Faderens Tilbøjelighed til saadanne Entrepriser, beholdt denne kun kort Værket, som igjen kom tilbage til Kronen. I denne sidste Periode, d. e. saavel i Marsiliernes som de kurlandske Hertugers Tid, finder man Værket at have havt to Hammere og fire Marsovne, hvoraf to ved selve Ejdsvoll, en ved Julsrud og endelig en fjerde paa hin Side Mjøsen ved Vig i Stange Sogn. Værket laa nu nogle Aar aldeles i Dvale, og blev endelig fra Kronen i 1688 skjænket til Overberghauptmand Henrich Schlanbusch, som fik Privilegier derpaa den 16de November s. A. og satte det, tildeels ved Hjelp af tydske Bjergfolk, i god Stand. Efter hans Død i 1705 kom det til en af hans Sønner, Theodor Georg v. Schlanbusch, som i en lang Række af Aar beboede det og

*) Disse Privilegier, saavelsom de foranförte af 1640 og 1644, ere aftrykte i Samlinger til det Norske Folks Historie, 3die Bind, S. 3, 21.

forbedrede det særdeles meget, samt ved sin Død (omtrent 1750) overlod det til Brodersønnen Frederich Legardt v. Schlanbusch, som brugte det i omtrent 30 Aar og kort før sin Død solgte det 1781 til daværende Sorenskriver i Søndre Guldbrandsdalen Justitsr. Hans Hagerup (Gyldenpalm) for 38,000 Rd. Han frasolgte Gaarden Vig, kom i Proces med Værks-Arbejderne, som efter Th. G. v. Schlanbuschs Testament af 11te Januar 1746 besadde Værkets 48 Pladser, og solgte 1786 Ejendommen for 46,000 Rd. til Toldinspectør Haagen Nilson, der tabte Processen ved Højesteretsdom af 31te Marts 1788, og kort derefter overdrog Værket til Ritmester Iver Elieson, fra hvem det kom til Konferentsraad (siden Statsraad) Karsten Anker, som under 30 September 1794 fik Skjøde derpaa tilligemed endeel Gaarde og Skove for 57,313 Rd. Han opførte Marsovnen i Fejringen i Centrumet af Værkets Gruber, hvor snart den hele Forsmeltning foregik, da Marsovnen paa Ejdsvoll ikke benyttedes siden 1803, og man kun paa Hammerne, som nu vare to dobbelte Stangjernshammere og tre Spigerhammere, opsmedede Rujernet fra Fejringen. Dog aftog Driften efterhaanden og i de sex Aar 1813 til 1818 var Værkets Produktion i det Hele kun $1800\frac{1}{5}$ Skpd. Rujern, $1334\frac{9}{10}$ Skpd. Støbegods og $809\frac{1}{2}$ Skpd. Stangjern. Endelig ophørte den hele Værksdrift, og efterat Værket fra Ankers Fallitbo var 1825 kommet til Pantekreditor, en George Norman i London, dreves blot i endeel Aar Sagbruget, og Værks-Indretningerne med de til samme hørende Ejendomme ere i 1837 solgte til Forskjellige. Om det igjen skal komme i Drift, er tvivlsomt".

Ja, det er tvivlsomt. Thi for det første ere Gruberne, som ellers ligge ret belejligt, men vare meget strengtflydende, aldeles ødelagte ved Sammenstyrtning og ved Vand, hvilket ogsaa er Tilfælde med den bedste af alle Gruberne, den saakaldte Flesvig-Grube i Fejringen. Denne gjorde Theodor Georg v. Schlanbusch — ved sin Gave af de fire Fossum- og Stavi-Gaarde til Arbejderne disses, men ikke Værkets, Velgjører — til en rig Mand; men udtømtes ogsaa ved Driften. For det Andet ere alle Værkets Ejendele adsplittede, Skovene bortsolgte til Forskjellige, og de 48 Selvejerpladser, hvori

bemeldte 4 Gaarde deeltes, ere igjen udstykkede i mangfoldige mindre Parter, hvis Besiddere vel, ved at have opdyrket disse til de nu ernære i ret gode Kaar et stærkt Folketal, afgive et Beviis for at Jordens Udstykning, saa at mange Mennesker kunne leve og formere sig, er den naturlige Gang og Bestemmelse, men som ikke i nogen Maade ere Bergkyndige. Og for det Tredie er det under vor nærværende svære Myntfod, og især paa Østlandet saa nær Sverige, neppe tænkeligt, at nogetsomhelst Jernværk vil kunne drives. Imidlertid — Fossen ved Værket og dets Beliggenhed er jo prægtig, Egnen er rig paa Metaller, og det paa forskjellige *), et Fund kunde jo gjøres, en Spekulant, der, samlede det Adspredte, kunde jo komme **), og et Pengesystem, der, istedetfor at fremme industriøse Udviklinger, hemmer dem ved sin spartanske Tyngde, om end denne er af Sølv, bærer jo Omvæltningen i sit Indre? — altsaa, hvo veed, om Marsovne endnu ikke kunde komme til at ryge der udenfore Hovedbygningen? Hamre til at afbryde Stilheden om Stedet, denne Stilhed, som gjør, at Maaltrosterne elske de høje Bjerge derom og Dortheenbuskens dunkle Graner saa højt?

Men i Ejdsvollbygningens Historie maae vi ikke glemme, at den to Gange har huset Norges Karl Johan: den ene Gang, da han i Sept. 1818 opdrog til Nidaros til sin Kroning, den anden i Høsten 1835, da han havde befaret Jämtlandsvejen. To Flagstænger paa Gaarden erindre endnu om dette Besøg. Bygningen stod da øde; men møbleredes i Hast af de Omkringboende til Modtagelsen af en Gjæst, der begyndte sine Velgjerninger mod Norge med at bekræfte Normændenes store politiske Foretagende paa Ejdsvoll. Kristian Frederik slumrede ikke sikrere under det samme Tag i 1814, Normændene

*) I 1815 udbragtes der 2400 Pd. Bly og 57 Lod Sölv af en Grube i Mistbjerget ved Gaarden Stensby. Hvormeget Guld, der kom af Guldværket, er ikke værd at nedtegne; men Kobber gives der dog i Aasstrækningen hvor Lysjö Kobberværk har ligget. I 1783 foretoges endog noget til Dannelse af et Geværkskab for at drive Ertsanvisningerne i Ejdsvoll Sogn.

**) F. Ex. en Mosait.

ønskede ham ikke sødere Hvile og saligere Drømme, end de ønskede Karl Johan allerede i 1818 og nu 17 Aar senere, efterat de endnu saameget bedre havde lært ham at kjende.

Det var den samme Aften, netop i Øjeblikket da Kongens ædle Skikkelse, belyst af Bøndernes Fakler, forsvandt i Vestibulen, modtagen der af den engelske Værts Befuldmægtigede, at Nedskriveren besluttede at gjøre Alvor af at forsøge at faa Konstitutionens Fødselssted ud af Fremmedes og i Nationens Hænder. Tanken gjorde ham taus imellem det jublende Folk.

Alle Vinduerne straalede den Aften. Bygningen traadte ligesom pludselig ud af sin Forglemmelse. Den næste Aften var den mørk, kun skimtbar som en Sammendyngning af Taage i Mulmet — skulde den igjen synke tilbage i sin Forglemmelse?

Faa Maaneder efter samledes Storthinget, det patriotiske, det højt stemte i 1836. Da var der en Lejlighed, og den forsømtes ikke. Endeel udmærkede Storthingsmænd og andre patriotiske Borgere af forskjellige Klasser bleve sammenkaldte henimod Slutningen af April, og den 2den Mai udstedtes en almindelig Indbydelse, som blev modtaget med Enthusiasme og Beredvillighed overalt i Landet. „Den Idee — hedte det i Morgenbladet — som udtalte sig igjennem den, forekommer os saaledes baade at være fremtraadt i rette Tid og at være af den Natur, at den maatte ventes at finde Bifald og Gjenklang i hver norsk Barm, der slaaer varmt for Fødeland og lovbunden Frihed“. I flere Byer satte Formændene sig i Spidsen for Subskriptionen, og i de fleste Bygder Præsterne. Man mærkede strax, at Ideen havde lagt forud i Hjerterne. Sagen gik. Den nedsatte Komittee udtalte sig derfor paany, under 2den Februar 1837, bestemt om at anvende Subskriptionsbeløbet udelukkende til Indkjøb af Ejdsvollbygningen med nærmeste Tilliggende, og bekjendtgjorde, at Ejeren var beredvillig til at udstykke en saadan Parcel ved den snart anstundende Auktion. Løverdagen den 11te Marts 1837 solgtes det hele Ejdsvoll Værk med tilliggende Skove for 45,929 Spd. og en Parcel paa omtrent 25 Maal, der omfattede Hovedbygningen, Haven og Gaardsrummet med to mindre Sidebygninger, tilslo-

ges Subskribenterne eller Nationen for 5000 Spd. „Da Hammerslaget faldt — beretter Morgenbladet — udbragte de ved Auktionen tilstedeværende, omtrent 200, Mennesker et eenstemmigt og gjentaget Hurra. Een Følelse, een Begejstring greb den hele Forsamling ved det Moment, som gjorde denne mærkværdige Plet af Jord, denne historiske Bygning til Nationalejendom. Den samme Følelse har grebet enhver varm Nordmands Bryst ved Efterretningen om denne Handel, og Glæden vil ikke være uden Frugt for Sagen".

Der var een national Smerte mindre fra hiin Sekund, hvori Hammerslaget faldt, og Auktionen forvandlede sig til en Fest, og Aften og Nat gjennemjubledes af saa frydfuld en Lystighed, som om der ikke skulde gives flere. Men staar ikke f. Ex. Nidaroskirken for Fald? Det Næste, Nordmændene maae gjøre, er at redde *den*. *Der* boer det gamle Norge med de store Minder; i Ejdsvollbygningen det nye med de glade Forjettelser.

Fortale

„Farbrors 474 Skaaler,

samlede og udgivne af Ola. Normand, Studiosus".

(1844).

Jo, højstærede Herr *Ola Nordmand,* jeg erindrer ganske vel Deres Hr. Farbror; og De fejler ikke i, at han ogsaa viste mig den Ære, at indvie mig i nogle af de fortrinligste Skaaler, hvorpaa han var saa rig, og paa hvis uforfalskede Tradition han medrette satte saa høj Priis. Jeg kan ogsaa oplyse, at han besad nogle engelske, som oftest af dobbelt Mening, men som han kun betroede til Øjeblikket, da de udsagdes, og som altid, formedelst den uopnaaelige Maneer, hvormed dette skede i den selskabelige Glædes Kulminationsøjeblikke, omendskjønt de kun halvt forstodes, gjorde samme Virkning som Knaldraketter i et Fyrværkeri. Deres hurtige Recit lignede disses knitrende Exploderen, hvori man dog i Øjeblikket troede at have opdaget en Mængde lysende *points,* men som dog ikke faldt Nogen i Hænderne saa de nærmere kunde undersøges.

Hvilken tredive- til fyrgetyveaarig, sjelesund Nordmand, som har seet sig noget omkring i sit Fædreneland, erindrer ikke disse jovialske Herrer af den gamle Skole, som gjorde Gjestebudene og navnlig Julen paa Landet for 10 til 20 Aar siden saa hyggelige imod Nutidens? Ved enhver selskabelig Lejlighed traf man i Almindelighed en eller flere af disse ubetalelige Selskabsmænd, som vidste at holde alt i den gamle Skik, traadte en Menuet med de gamle Damer og Bondekoner saa smukt som Ludvig den 14de med *Madame Montespan,* førte op Molinasken, Kehrausen og Kjæringa med Staven med en uforlignelig Blanding af Raskhed og Anstand, vare faste

mmere i Julelege, intonerede med Glas i Haand „om Juul gode Dage“, „Een Ret Mad paa Nøjsomheds Bord,“ „Fin svømme“, „Lad dadle Kvinderne hvo vil“ o. s. v. og ı aldrig vare renonce paa en god Skaal. Det var rigtignok 'ælde med de Fleste af disse agtværdige Herrer, at Gjærne — hvilket man kunde see paa deres egne Damers Mi— vidste paa en Prik hvor stort Forraadet var deraf, og vad Orden de vilde komme, skjønt ikke destomindre det le Gamle optoges bestandig som godt Nyt. Men med Deværdige Farbror var det en anden Sag. Han var Perlen ıllem alle gamle Kavalerer; passerede for at være uudtømmei den Retning; og i de Dage tabtes der Veddemaal fra Aar Aar paa at de samme Skaaler skulde ved samme Lejlighed nme igjen. Nogle, f. Ex. for „gamle Norge“, „Norges g“, „Handel og Søfart“ vare vel faste; men paa de øvrige ılde ingen lure „Farbror“ (som han kaldtes af hver Mand r han var i det Hjørne). Og det var han altid, og strax r han var kommen tilbords, og alt gik efter gammel Skik. Men De skulde have seet salig Farbror da det store Gjæbud var hos Amtmanden, og han paa anden Haand var blebetydet fra Fruen, at Sang og Skaaler ikke længer vare ›de! Han holdt sig indtil Desserten; men da udbad han af den naadige Frue Tilladelse til at deklamere et Stykke, saa rejste da Gamlingen sig og deklamerede med megen ıdhed Bjerregaards „Før og Nu“, hvilket jeg her vil give Plads i dette Brev, da det ellers kun findes i en liden nling, som er ligesaa efemerisk som dens. Navn, nemlig i taarsgaven „Sneklokken“:

„Naar Harpen tier ved breden Bord,
Da trives ei Samfundets Glæde“,
Saa hed det fordum blandt os i Nord,
Da lystige Svende mon kvæde.
Man sang som Hver havde lært det bedst,
Og munter og livsglad var Vært og Gjæst.

Og Fryd og Gammen og Spög og Sang
Om Hjerterne Rosenbaand slynged';
Ved munter Skjemt og ved Glassets Klang
Selv Oldingens Barm blev foryngət;

Og Frihed hersked' om gjæstmildt Bord,
Paa Guldvægt man vejed' ej sine Ord.

Men varmt slog Hjertet i Nordmandsbryst,
Naar „Kjæmpers Fædreland“ runged';
Med dobbelt Styrke klang mandig Röst,
Og Önsket var ej tvetunget;
Og tre Gange tre efter tömmet Pokal
Et Hurra runged' i Höjenloftssal.

I muntert Samkvem svandt Dagen bort,
Om Aftenen blev man tilsammen!
Man fandt, at Tiden löb altfor fort
I Samlivs fortrolige Gammen;
Og naar man gik hjem til sin Arnes Fred,
Da venlige Minder man bragte med.

Nu sidder man stivt om det brede Bord,
Hvor ingen Gammensord mæles;
Ej lyder Sang, ej frimodige Ord,
Og Glæden af Hensyn maa kvæles.
For fine er vi til Glassenes Klang,
For alvorsfulde til munter Sang.

Selv Ynglingen hvisker og strækker frem
De Fölehorn skarpe og fine,
For at sondere saa smaat med dem
Og forme derefter sin Mine.
Paa Frihedens Vej man ej vover sig langt:
Etikettens Snörliv er dertil for trangt.

Og drikkes en Skaal, skeer det stille og tyst
Fast som en Votering paa Thinge;
Ej Hurra toner fra fulde Bryst
Og intet Glas monne klinge;
Man sætter det hen og Alt er forbi
Med hele den kolde Ceremoni.

Til Lykke blev ogsaa det Lag forbi,
Hvor Gjæsterne sad som paa Pinde;
Man takker sin Gud, at man nu er fri
For Kjedsomhed dennesinde.
Man drikker sin Kaffe og söger sit Hjem,
Bort Stadsminen kaster, og gjör sig bekvem.

Adskilligt ret Godt har vel Tiden os bragt;
Men Samlivets venlige Hygge
Er borte; i al denne Stivhed og Pragt
Kan ikke sit Tempel den bygge;
Og Spörgsmaal: — om Alt det, som Tiden har skabt,
Kan gi'e os Erstatning for hvad vi har tabt?

Men lad os nu, Venner, for denne Gang
Tilbage i Tiden os sætte
Med lystelig Tale, med Spög og med Sang,
Og rigtig os Hjerterne lette;
Pokalen lad vandre, lad tone vor Röst
I Sange om Norge, om Venskab og Lyst"!

Farbror havde formegen naturlig fiin Takt til ikke at mærke, at han havde forløbet sig imod Vært og Værtinde; men han hviskede ogsaa strax til mig: „Der seer du, min Gut, hvad der kommer af den fordømte Skik, at liste Vinen i sig uden at Nydelsen bliver gjort let og ætherisk ved en Skaal. Det er at jage Blodet, men ikke Nervegejsterne, til Hovedet. Men ved at indgives med en Skaal, faaer Vinens Materie ligesom en Sjel. Men nu — hvad er det for Taabeligheder! — først skal man drikke rundt Enhvers Velgaaende isærdeleshed før der er at tænke paa at komme til sund Sands og noget Idealt".

Disse den Saliges Ytringer, som han beærede mig med, med en saadan fortrolig Livlighed, at et Spørgsmaal, som altid havde været en Gaade for alle Fremmede, nemlig om han bar Paryk eller ikke, ved en pludselig Haandbevægelse blev løst, lede mig til, saagodtsom med Deres sal. Farbrors egne Ord at besvare Hovedspørgsmaalet i Deres Brev, hvilket — om jeg ikke fejler — gaaer ud paa at afæske mig min Mening: om det vel skulde være ganske anstændigt og godt nu, under den rosværdige Iver for Maadeholdsselskaber, at udgive en Samling af Skaaler"?

Næst at dette er en udadlelig Maade at vise Kjærlighed mod den Henfarnes Minde, og da ingen af Farbrors Skaaler nogensinde anpriste Umaadelighed, men samtlige meget mere ere Opmuntringer til Dyd og til Viisdom i Nydelse: maa jeg reentud tilstaa, at de tillige danne en saadan Kjerne af sund Livsfilosofi og en saadan Masse af ædle opløftende Sandheder

og gode politiske Grundsætninger, at deres Udspreden til Folket bør betragtes af dette som om en Guldregn var falden paa dets Hoveder. Skulde Nogen kunne finde nogen Forargelse, maatte det kun være en eller anden opblæst Sværmer; men jeg troer De kan gjøre den sikreste Regning paa Bifald netop fra Maadeholdsmændenes Fleerhed. Disse have nemlig ikke, saavidt vides, endnu berøvet Selskabsbordet Viinglasset, og dettes døde Indhold var det Deres sal. Farbror med sine Skaaler altid vilde „belive og besjele“. „Langkork eller Champagner mig her og Langkork eller Champagner mig der — var et af Deres Hr. Farbrors gyldne Udsagn — uden en Skaal til, bliver et Glas Viin ikke et Haar bedre end et Glas Brændeviin. Men det forædles derved; Filosofiens og Erfaringens bedste Sandheder, Geniets og Lunets bedste Indfald og Venskabets ædleste Fölelser fange Liv i gode Skaaler og Nydelsen opløfter sig til Aandernes Glæde“.

Ved at overveje Udgivelsen af en Samling Skaaler, var det imidlerlid min første Tanke, at saadanne altid burde være Øjeblikkets Børn, saaledes som de alleroftest syntes at være og virkelig ofte vare hos Deres sal. Farbror. Men den Fattigdom, der ved mange Lejligheder finder Sted derpaa, uagtet det maatte synes som om mange dog endnu ikke burde være gaaede afglemme, og det nyttige Liv i Selskabet, i Ideerne og i Følelserne, som en god Skaal, hvor den nu skriver sig fra, kan vække, har bortryddet denne Betænkelighed. Hos det engelske Riges Nationer holdes Toasterne i usvækket Hævd ved alle Gjestebud, og omendskjønt man hvert Aar seer hundrede nye, stikke de gamle Gentlemen dog ofte en „*Toastmaker*“ i Lommen, naar de gaa i Gjæstebud, uden at de dog bruge den anderledes end til at opfriske Hukommelsen. Hertil brugte Deres sal. Farbror saa ganske hemmelig under Parykken at klø sig over det venstre Øre, og dette plejede aldrig at slaa ham fejl.

Paa Deres sidste Spørgsmaal, om jeg tror det vil skade Dem, som kanske engang vordende Studiosus theologiæ, at De udgiver Farbrors Skaalsamling, maa jeg oprigtig svare Dem at jeg saameget mindre kan tro, at et saadant Foreta-

gende uden for Faget af en ung Mand kan være ham til nogen Skade, som literære Fortjenester i Faget af ældre Mænd ikke synes at have været dem til nogen Nytte. Man tør altsaa haabe godt af det modsatte. Men overhovedet maa De gjøre Dem til en Regel hertillands, at være fornøjet, naar De ingen positiv Skade har af et literært Foretagende.

Nogle enkelte Skaaler af egen Fabrik har jeg ogsaa den Fornøjelse at sende Dem, idet jeg ønsker, at Deres Skaalsamling maa ligesom indføre i de norske Festsamkvem den pyntelige gamle Farbror med al hans sunde Fornuft og Gudstro, hans menneskekjærlige Tænkemaade, varme Patriotisme, sande Munterhed og altid friske Lune!

Jeg synes at see ham rejse sig i sin blaa Kjole med store blanke Knapper i, den sorte Atlaskesvest fra Bernt Ankers Dage, Kalvekrydset, Manskjetterne, den store Uhrkjede, de blanke Støvleskafter . . jeg synes at see det jovialske rosenfarvede Ansigt med de klare blaa Øjne og den overordentlig forslagne Paryk, og at høre ham banke tre Gange paa Glasset med Kniven, at løfte det op foran Øjet ligesom om han tabte sig i Beundring af Vinens spillende Farver, og saa med Livlighed at fremsætte en eller anden af hans uudtømmelige Forraad af Skaaler, hvoraf De kun har samlet en ringe Deel. Træffes vi, gjælder det Farbrors Skaal og dernæst enhver Nordmands, som ligner ham i at gjøre de selskabelige Samkvem baade fornøjeligere og nyttigere ved at tilbagekalde til Glasset Sangen og Toasten.

Hans Jakobsens Ost*).

— Skrækkeligt! Mennesker, og det ikke hjælpeløse, forladte Oldinger, kunne begaa Forbrydelser alene i den Hensigt at faa Tag over Hovedet, Klæder paa Kroppen og Mad til Munden i en Strafanstalt. Jo længer jo bedre. Det er en Forsørgelse. O mon der ikke imellem Mennesker, som kunne dette, og imellem de Andre ligetil den stolte Elendighed, som heller slæber sig ud i Skoven for at dø eller tyr did for at blive en Ulv, er en større Forskjel end imellem Krybdyret og Ulven, Ræven, Løven eller Hesten? Tilhøre de samme Race? Maa Menneskets egentlige Natur ikke være udrøddet for at noget Saadant skulde kunne ske? Fiirbenen giver alt for en Klipperivt, naar det lider mod Vinteren: men er der ikke noget af Løvemanen i de flagrende Pjalter, som dog ikke ville sælge sin Frihed?

Det er et rystende eller modbydeligt Spørgsmaal. For frivillig — frivillig? er det det rette Ord? — at ty til Strafanstalten, kan enten Elendigheden være for stor eller Æresfølelsen — nei, ikke Æresfølelsen, men den blotte Følelse af at være Menneske, saa liden. I begge Tilfælde, lige frygteligt! I begge Tilfælde? Begge Elendigheder maa visselig være forenede forat noget Saadant skal kunne ske. Der er jo en Elendighed, som heller døer, og gjør den det ikke for at redde det Menneskelige?

Men at dø af Elendighed — det forbyder jo Menighedernes Indretning. Alligevel, man har jo nu — jeg veed ikke om paa een Morgen, efter een Nat — i Stockholm fundet fem saadanne Lig. Alligevel — de kristne (og ligesaavel de jødiske) Menigheders Indretninger forbyde det idetmindste paa Papiret. Der er Kjendsgjerninger. Man dør. Det benegtes.

*) Mrgbl. 1 Jan. 1844.

Man erklærer det umuligt og for Ens egen Skyld. Hvem skal man tro? Liget? Eller Præsten og Fattigforstanderen? De Sidste ere meget respektable.

Men her er en endnu frygteligere Kjendsgjerning end Liget paa Gadehjørnet eller i Rendestenen: den, at et Menneske søger Strafanstalten som et Asyl. Der maa være foregaaet en Ligbegjængelse i dets Sjel. Eller en Henrettelse? Fra uden af er Udplaneringen af Selvfølelsen foregaaet? Den ene gaadefulde Kjendsgjerning, at der gives Mennesker, der kun bekymre sig om for Resten af sine Dage at føre et Liv som Dyret, der drives fra Krybben til Arbejde, fra Arbejde til Krybben, belyses af den anden, nemlig at denne sløve Nederdrægtighed altid finder Sted hos Personer, som før have været tvungne Gjæster i Strafanstalter.

Her har vi Halen paa een Slange, og i den Mangel ved Elementærunderviisningen, at den mere gaar ud paa at tamgjøre Mennesket end at udvikle dets stoltere naturligere Følelser, have vi den anden.

Den fri Mands Ære? O hvilke store Øjne Guldbrand paa 14, Ola paa 15 og Peer paa 17 sætter op. De ere Huusmandsbørn; er det derfor de ryste paa Hovederne? Eller at Friheden, det at være en fri, strafløs Mand, er en Fattigdommens Adel eller en Guldmynt, som den dog altid har paa Bunden. Eller at Fattigdommen har en Stolthed, som hedder Retskaffenhed, og at det ikke alene er tilladt, men at man bør være glad af sin Retskaffenhed, saa glad, at man ikke vil bytte for Rigdommens Nydelser eller har Øje for Misforholdet mellem de ydre Gaver? Denne Fromhed er det Skrivten mener med en Gudsfrygt, som er Staternes bedste Grundvold. Denne Selvagtelse og Oplysning om sig selv er en anden end denne de voxne Arbejdsklassers saakaldte kommunistiske, der bringe Englands og Frankrigs stolte Statsbygninger til at bæve som af underjordiske Krampetrækninger.

Men Naturen, den gode rige Natur erstatter meget. Guldbrand, Ola, Peer føle ligesom de voxe til, at der maa være Noget ved den personlige Frihed midt i selve Elendigheden — Noget, som de skulde kalde Frihedens Ære, om de nogensinde havde hørt dette Ord. Derved blive Hine, som fri-

villig opgive den, til saa sjeldne Undtagelser. Ellers skulde enhver større ydre Elendighed end Slavens uden videre sætte sig ind i dennes Kaar og bryde fra sin faldefærdige Hytte eller den dryppende Green eller Tagskjæret ind i hans Celle. I Almindelighed findes derfor selv i en Armod, der er paa Grændsen af Elendighed, Frihedskjærligheden i sin oprindelige Styrke, skjønt den ikke af Underviisningen er bleven udviklet. Og for raat Folk er den, paa Grund af historiske Forhold, især naturlig, uagtet saa Mange af dets Tusinder aldrig kunne fjerne sig fra Fattigdommen i dens allerførste Skikkelser som hentende Brødet fra den raa Natur, fra den stenige Grund eller fra Bølgen, eller som Daglønner, hvis Værktøj er den simple Øx. Men først naar den naturlige Frihedskjærlighed bliver sig bevidst, i Følelsen af dens Ære ligesom skyder sin Blomst og smelter sammen med den stolte Bevidsthed af Ærlighed og Retskaffenhed — da er Armoden ikke Elendighed, ikke den Elendighed, som er Synden saa nær og som kan gjøre Mennesket til et Dyr, der kun vil Livet og intet mere.

Mellem vore Arbejdere ere de, der befatte sig med det grovere Muurarbejde, de som synes fattigst. De ere Daglønnere, og som oftest desværre Folk, der om Sommeren ikke tænke paa Vinteren. De sue da paa Labben, men blive ikke fede deraf som Bjørnen. Men netop mellem Disse traf jeg her en Dag i Efteraaret paa en Mand, der midt i sin Fattigdom syntes at have en klar og glad Bevidsthed om hvad det dog betyder at være en fri Mand. Han arbejdede paa en Bygning, hvor ogsaa nogle Slaver vare beskjæftigede med at vælte Steen til Grundmuren. Slaverne vare netop komne tilbage til Arbejde efter deres Middagshvile, som begynder Kl. 11, da Muurarbejder Hans Jakobsen havde sat sig hen under et Skuur for at spise sin Middag. Den var simpel nok. Han sad der alene med sin Sild og sit Brød; men jeg har seet Folk spise Steg og Pudding med surere Miner end Hans'es vare. Silden var fortæret, og nu maulede Hans Brødet ovenpaa.

„Knap Middag idag, Hans“, sagde jeg.

„Aa, jeg har god Ost paa Brødet“, mente Hans, idet han smaalo.

„Hvor er den da? Jeg seer ikke Du har andet Smør eller Ost paa end den Sne og Slud, som falder“.

„Jo“, sagde Hans og pegede paa Slaverne — „Jeg har god Ost paa Brødet: *jeg har Frihed*“.

O Hans Jakobsen! Dine Filler bleve til gyldne Fryndser ved disse Ord, Kalkstriberne paa din Kjole til Sølv og Perlemor.

Daarlig Lignelse! Intet Guld kan smykke den nøgne Høj-hed i disse Ord. Alt bliver Flitter derimod.

„Den Ost paa Brødet, Hans, er god norsk gammel Ost“.

„Saa god som nogen engelsk“, lagde Hans, der havde været Sjømand, til.

Sandt, sandt! Saa god som nogen engelsk“.

„Troer I“ — vedblev Hans — „at jeg bytter den Ost med hvad Suul Disse der kanske have spiist idag? Men jeg skal sige jer, jeg kunde nok have Raad nu til en federe Middag; men jeg lægger 8 Skilling op om Dagen for ogsaa at kunne spise min Ost om Vinteren, der er lang for os Murere. Jeg liker den nemlig saa godt, at jeg ikke engang kan fordrage Tanken om, som saa Mange af mine Kamerater, at maate banke paa Tvangsarbejdsanstaltens Port allerede før Juul“.

Atter et nyt Kapitel af Elendighedens Historie, overskrevet „Tvangsarbejdsanstaltens“, ikke „Tugthusets“ eller „Slaveriets“; men forfærdeligt nok til en Begyndelse.

„Der faar jeg heller ikke min Ost, og uden den kan jeg ikke leve“.

O brave og fornuftige Hans Jakobsen! ja der er Kræfter og Smag i den Ost, du spiste til dit Brød. Den er gammel norsk og saa god som nogen engelsk.

Historiens Resultat.

En Række af Betragtninger *).

I.

Kun et Tidsrum af mellem 6 og 7000 Aar er afstukket for Menneskehedens hidtil førte Liv, for denne Verdenshistorie, hvis Masse af Begivenheder gjøre ved Overblikket et Indtryk paa os som Stjernehimlens talløse irrende Myriader af Verdner, eller som den maalløse Skov paa En, der havde faaet den eventyrlige Dom at tælle dens Blade. For Den, der gjør Kulturhistorien til Gjenstand for sine Betragtninger, synes Arbejdet noget lettet, som om han kun, i de Begivenheder, der have havt direkte, øjnefaldende Indflydelse paa Menneskehedens Fremskridt, har at forfølge de Grene, som have baaret Blomster og Frugter. Men denne Lettelse er kun tilsyneladende. Det verdenshistoriske Overblik er *ham* fortrinligen nødvendigt, og forudsættes hos dem, han meddeler sig til. Kun ere mange af disse ensformige Begivenheder og Krigsbedrivter, der indtage saamange af Verdenshistoriens Paginaer, ham ligegyldigere end andre langt glandsløsere, men hvis Følger leve i Menneskenes Aandige og Selskabelige.

At hint Tidsrum ikke paa det Uendelige nær strækker til for Jordens Historie, vedkommer ikke Menneskets eller *den* Menneskeheds, *vi* kjende til. Ligesaalidt som Barnet kan fortælle om sine første Dage, har noget Tilforladeligt kunnet blive bragt til os om Menneskehedens, saa dens Historie endog først kan siges at begynde et Stykke henne i dens Ungdomsliv. Og endnu mindre kan man i en Historie, der kun tør være bestemt i sine Opgivender, udstrække Menneskehedens Historie indtil at fortælle, (som Italieneren Pagano), om præadamitiske Vidner fra Alper og Alpenniner til Oceanets Opslu-

*) „Skilling-Magazin" 1843—1844.

gen af den vestlige Verdensdeel, „Atlantika", hvoraf Amerika, Azorer og Kanarieerne skulde være Ruinerne, og til dets Brud gjennem Herkules's Støtter. Levende Menneskevidner skulde der da have været til, at „—

Cambodja revned fra Malakka,
Vulkanerne udspyede Vand og Ild,
i Syd bortskyllet blev det hele Land
som raadent Kjöd, imens en Hær af Öer,
som Been paa Dödens Val, som vilde Haar
paa sorgfuld Moders Skjöd, nu ligge spredte".

„Og til hvorledes"

— — Havet vælted
mod Östen sig, at sluge Östens Lande,
og, skvulpende i Dönninger tilbage
paa denne Side, gjorde Chilis Kyst
saa stejl og lige, og Panama smal,
da det igjennem denne Lænke vilde
sig bryde, for sit Löb igjen begynde" *).

Men vi behøve ikke at kaste Blikket langt, for at finde os taaligere inden hint Tidsrum, som er Historien foreskrevet med en Autoritet, som den ikke kan erkjende, *fordi* den paabyder sig, men fordi der virkelig er bedre Grunde for dens Postulater. Indeslutter ikke det nærværende Europa Folkestammer, som Kulturen neppe har berørt? Teltet flyttes om med al sin naturlige Raahed i vort eget Lands Udmarker; Halvvildhed boer endnu i de velsignede Dale, som vi kalde Menneskehedens Vugge; Flerheden af selve Europas Agerdyrkere nyde ikke et høiere Liv, end det Plogen, som gjennemskar den mesopotamiske Slette, strax satte Menneskene i Besiddelse af; Urskogen forsvarer ikke blot i Amerika sin Plads, den suser endnu nær Europas Hjerte, og — hvad der er en større Vildhed — denne Verdensdeel bærer endnu babyloniske Despotier, hvis væsentligste Fortrin i Systemet (om det er noget) kun er det, som Bajonetmusketten har for Spydet og Buen.

Naar Menneskeheden ikke er kommen længer, er der idetmindste liden Tilfredsstillelse ved at ville udstrække Tiden

*) „Skabelsen, Mennesket og Messias", af Forf.

over hin imperativiskt afmaalte, som vi ikke engang ere istand til at udfylde med Begivenheder.

Siden Chinesernes og Hinduernes Fordringer paa en Ælde langt udover vor Tidsregning, der i sin Udgang følger vestorientalske Opgivender, ere blevne prøvede og underkjendte, er det især fra Persepolis' Ruiner, fra Grusdyngerne over en Kultur, der synes i Blomstring næsten ved Historiens Begyndelse, naar vi neppe have sluppet Noach afsigte, og gjennem det Denderahske Isistempels gigantiske og smagfulde Kolonnader man vil forlænge Tidsperspektivet i det Uendelige. Det har forbauset, at ingen Historieskriver betegner Opbyggelsen af denne Stad, at Alle beskrive den som i Forfald af Ælde. Og dog findes Dyrkredsen der, afpasset efter Ægyptens Beliggenhed, men Solens Standpunkt betegnet hele syv Himmeltegn tilbage, saa det ikke har manglet paa Forfattere, som deraf have villet slutte sig til en Ælde for dette Mindesmærke af ikke mindre end 15000 Aar. (!) Vi indrømme, at dette Tempel i sin uhyre og gjennemtænkte Sammensætning, idet det i sine Forziringer fremstillede Astronomiens Abstraktioner og Opdagelser, er en Historiens gigantiske Gaadesfinx; Denon, forud overmættet af Nedre- og Mellemægyptens Vidundere, kan ikke komme sig af sin Forbauselse foran disse Ruiner, om hvem en arabisk Forfatter (ved hvem vi dog ikke maa glemme, at Beduinerne fortælle, at Pyramiderne ere byggede *för* Adam) beretter, at Templet havde saamange Vinduer som der er Dage i Aaret, og saaledes anbragte, at ethvert af dem var stillet paa en Grad af Dyrkredsen, saa at Solen hver Morgen kastede sine Straaler igjennem et forskjelligt Vindu Aaret rundt. Det er forbausende; allerede hvad der er sandt heraf er forbausende — det Store og Skjønne i Proportionerne, Dyrkredsen, Ælden. Der er Grund til disse Spørgsmaal: „hvorlænge maa et Folk ikke have levet før det har naaet den Kulturgrad, en saadan Kundskab i Astronomien forudsætter? Hvilken en Række af gjennemførte, langvarige Iagttagelser maae ikke forudgaa et saadant, den dybsindigste, Videnskabs Resultat? Hvilken Magt, hvilket Overmaal af Hjælpekilder maa ikke en Statsstyrelse have, som kan lade opføre saadanne Bygninger som hint Tempel og Dschemschids

Pallads i Persepolis, og finde Mennesker inden Nationen, der kunne udkaste og udføre Saadant? Disse ærefrygtbydende Mindesmærker vare de aabne Bøger, hvori Videnskaberne bleve lærte, Sædelæren forklarede og de nyttige Kunster foredragne. Alt udtalte, Alt aandede, Alt var besjelet af denne Aand. Dørindfatningerne, Krogene indeholdt endnu en Lærdom, en Forskrivt og alt i den underfuldeste Harmoni; den ringeste Forziring paa Bygningens vigtigere Dele fremstillede paa det mest levende det Abstrakteste i Astronomien. Maleriet forhøjede det Henrivende i Billedhuggeriet og Bygningskunsten, og udviste en beundringsværdig Rigdom, som hverken gjorde det Heles Simpelhed eller Værdighed Afbræk".

Jeg dvæler længer, en Materien kræver, ved disse ophøjede Minder fra en forhistorisk Tid. De tiltrække Fantasien, og Fornuften sætter sin Ære i at udvide Kundskabernes Gebet, trænge Mulmet tilbage og forvandle Sandsynligheder til Sandheder. Men Historien har kun med disse sidste at gjøre, og tør ikke af sit Mod lede sig frem, som Kolumbus over Atlanterhavet, ved Gisninger; og for sine Kjendsgjerninger finder den Rum nok inden hint fastsatte Tidsrum. At Geologien finder, at det ikke strækker til for Jorden paa talløse Aarrækker nær, vedkommer, som sagt, ikke Menneskets Historie. At Hesiodus og Homer, ligesom og den urgamle Hjobs Bog, forudsætter Kundskab til Dyrkredsen, som bekjendt paa deres Tid, viser kun, at Menneskeheden har talt tænkende Hoveder, over hvem Stjernerne ikke have bevæget sig og lyst forgjæves, inden den hele første Halvdeel af sit Liv indtil denne Tid. Thi omtrent et saadant Rum af 3000 Aar ligger imellem den antagne Skabelses Tid og disse Historiens Fædre; og inden det var der da Tid nok til, at Himmellegemernes ensformige Bevægelser maatte blive bemærkede og iagttagne, og at Iagttagelser kunde knytte sig til Iagttagelser, indtil Uddannelsen af et System, som Præsterne bevarede inden sin Kaste og uddannede under et Liv, som ganske var indviet Spekulationen.

Derimod, da der er mere end blot Sandsynlighed for, at den Oversvømmelse, som vi kalde den noachiske Syndflod, kun har været partiel for Sydasien og for Mellemasien mel-

lem de syriske Bjerge og det persiske Højland, ligesom den ogygiske, der har givet Archipelagus sin udskaare ofulde Skikkelse, for Grækenland, Thracien o. s. v.; og da der er Beretninger, som det ikke er tilladt at forkaste, om at Agerbrug og forskjellige Kunster har fundet Sted før Syndfloden: saa er der Intet ivejen for at antage, at Chinesernes, Hinduernes og Æthiopernes Prætentioner paa en højere historisk Alder — fast at deres, navnlig de Førstes, mange Aartusinder kun tilhøre en Mythologi, hvis Begyndelse lader sig flytte uendeligt tilbage efter Fantasiens eget Behag, mens dens Ende stikker langt op i en Alder, der for andre Folkeslag, som ere beskednere i sine Fordringer, forlængst er historisk — forsaavidt ere grundede, som Menneskeheden østen og vesten for de oversvømmede Lande har kunnet uforstyrret fortsætte sin Udvikling, og saaledes pludselig fremtræde med en forbausende Overlegenhed i Kultur ved Siden af de vildere, efter Oversvømmelserne sig møjsommeligt oparbejdende, Folkeslag, der siden centralisere Verdenshistorien i sin egen. Men at en Forfatter *) af Solens Standpunkt i Stenbukkens Tegn i Denderahs Dyrkreds, hvorimod dens nærværende er 7 Tegn derifra i Jomfruens, vil godtgjøre, at dette Mindesmærke om en allerede vidtdreven Kultur har en Ælde af 15000 Aar, er en Konjektur, det gavner lidet at nedrive eller at forsvare, saasom det beskednere Tidsrum, vi indskrænke os til, er tilstrækkeligt til at forklare os hvert enkelt af Menneskehedens første og senere Trin til Kultur. Engang kommen til et vist Punkt, udvikler den sig hurtigt. Den ene Opfindelse rækker den anden Haanden; og Menneskene i et Folk, der engang er kommen til Bevidsthed som saadant, behandle Samlivet som et Materiale, der idelig maa forbedres og pyntes paa. Og Dette er gaaet saa hurtigt, at man, blændet af de ældste Staters, formedelst Historiens Mangelfuldhed, tidligsynende, storartede Glands, har for Alvor opkastet Spørgsmaalet, om deres Kultur ikke i de allerfleste Maader lader sig sætte ved Siden af de Nyeres, hvilken udgjør vor egen Stolthed.

Men det vil netop være Kulturhistoriens Øjemed, at vise, at Fremskridtene stedse have været fortsatte, at ethvert har

*) Gelpke.

været en Erobring, Efterkommerne ikke have kunnet give Slip paa, og at Tiderne arve hinanden.

II.

Kultur eller Civilisation er en vis Grad af Fuldkommenhed i Menneskenes aandige og selskabelige Tilstand. Dens Øjemed er at gjøre Menneskene til hvad de skulle være d. e. *humanisere* dem. Dens Modsatte er *Raahed*, der med eet Ord omfatter de Omstændigheder, som udgjøre en Mennesket uværdig Tilstand. At hæve sig ved egne Anstrængelser udover denne, at forbedre sine Kaar, hører til Menneskets oprindelige Anlæg; om Noget i dets Natur kan kaldes Instinkt, maa det være Tilbøjeligheden til denne Bestræbelse. Et Folk er kultiveret i samme Forhold, som det har udviklet sine Evner, forfinet sine Sæder, og vidst at gjøre sig Livet bekvemt og skjønt. Kulturen omfatter saaledes *Oplysning*, *Forfinelse* og *Kunstfærdighed*, og er Indbegrebet af de herskende Ideer og selskabelige Indretninger i et Folk, nuanceret af dettes Ejendommeligheder, Nødvendigheder, Næringsveje og Bopæl. Et kultiveret Folk maa da besidde en mild og lys Religion, der ikke begunstiger Overtroen, fornuftige Sæder, retfærdige, ikke grusomme Love, Agtelse for Folkeretten, Institutioner for Opdragelse, Videnskabelighed og Kunster, Handel, Kunstflid og Agerbrug. Dette sidste er *conditio sine qua non*; thi Aandsudvikling, som frembringer disse Kulturens Fænomener, eller Tilfredsstillelse af de højere Behov, kan først finde Sted, naar der er sørget for det fysiske Velbefindende, og dette sikres kun ved en regelmæssig Agerdyrkning, der igjen har som nødvendige Følger, faste Bopæle, Bygningskunst, flere Haandværker, Dyravl, Vandledninger, Ejendom, Jordens Udstykning, Arbejdets Fordeling, Forhold mellem Herre og Tjener, Produkternes Forædling, deres Kjøb og Salg, Distriktsinddelinger, Beskyttelse ved Love og Regjering. Er saaledes det politiske Legeme, som vi kalde *Stat*, tilstede, saa stræber dette mod sit Maal: det almindelige Bedste, den selskabelige Interesse, og denne Bestræbelse er dens Fremgang og Udvikling igjennem Kulturens Grader. Da man dog selv hos de vildeste Folkeslag træffer Spor af en Slags Guds- og Aande-

tro, da den australske Papua dog har sin Bue, og Pescheræen sit Fiskesnøre til at vinde sin Føde med, og Alle dog føre et Samliv i vandrende Hytter, hvor Ilden blusser (og dens Brug er ogsaa en Opfindelse) kan man vel i strengeste Bemærkelse sige, at intet Folk er ganske uden Kultur eller Forbedring i den selskabelige Tilstand; men disse Omstændigheder maae, ligesaavel som et Sprog, forudsættes som simple, nødvendige Slægtsmærker for Mennesket, hvorved det adskiller sig fra Dyret. De danne ikke engang nogen Begyndelse til Kultur, saaledes som vi maa fixere dette ubestemte Begreb, og Brug af Vaaben, Ild og Bedækning har kun til Øjemed at opholde, ikke at forædle Tilværelsen. Efter unævnelige Tider har dette ikke bragt Mennesket i Nyhollands Skove udover Urtilstanden; og der ligger Ørkener af Elendighed, som vi ikke vide opfyldte med Beskjæftigelser, der hensigte til nogen Forbedring i Tilstanden, imellem denne og Kulturens Begyndelse. Rødderne dertil ligge vel altid under Jorden — Muligheden og Nødvendigheden af, at den engang vil udvikle sig, er altid tilstede — men sin første synlige Kime skyder den først frem inden Nomadens Kvægindhegning, og naaer kun Frodighed i Ly af Agerdyrkerens faste Huusvæg. Men hvor Naturen selv sørger for Menneskenes Fornødenheder, har deres Evner saa faa Drivfjedre, at de gaa istaa ligesom en henlagt Mekanisme. Saadanne forblive indesluttede i den snevreste Virkekreds; da Fremtiden ikke bekymrer dem, opstaaer en Ufølsomhed og Sløvhed, som lader dem forblive ved det Nærværende, og da de ikke trænge til fremmed Hjælp, kommer en Uselskabelighed til i Karakteren, som endnu mere fastholder lige indtil vore Tider disse ulykkelige Racer paa det laveste Trin — ikke af Kultur, men af Vildhed — paa et saa lavt, at man kan tvivle om deres Broderskab med den øvrige videre komne Menneskeslægt, f. Ex. om Nyhollænderens, der halvdød af Hunger graver paa Kysten efter Muslinger, Rødder og opskyllede Fiske, med Britten, som paa sit Dampskib farer derforbi, eller Franskmanden, som daguerreotyperer ham i Minutet saaledes som han ligger der.

Menneskenes Samliv, fremkaldt ved Drift dertil, lokale Forhold, Mængdens Tilvæxt, Nød og Farer, har affødt Kultu-

ren; dens Retning og videre Fremvæxt betinges af Klimat, Jordbund, Beskjæftigelser, foregaaende Begivenheder, overordentlige Menneskers Indflydelse paa sin Tidsalder, og mange indre og ydre Forhold. Det isolerede Menneske hæver sig ikke ud over de Maalløses Masser, og der gives ingen elendigere Skabning. Paa sit laveste Punkt, i en Urtilstand kjendte Mennesket kun Sandsernes Tilfredsstillelse, ingen anden Regjering end Mavens, der tyraniserede det ved Hungeren. Siden, da Samfundet ordnede sig, og Nogle maatte arbejde for Andre, der saaledes bleve fri for at sørge for sin Underholdning, begyndte disse at sørge for Aandens, Medens Hyrderne bevogtede Hjorderne, gjorde deres ledige Herrer de første astronomiske Iagttagelser, og Sagnet om at de første Ideer om Musik skrive sig fra En, der af Kjedsomhed lyttede til Slagene af en Hammer, lærer, enten det er sandt eller ikke, det Samme. Naar der er sørget for Underholdningen, der har det naturligt prioriterede Krav paa al Kraftanvendelse, begynder Aanden at søge noget Højere end det, den finder for sig, og indtager sit naturlige Herredømme over den blotte Sandselighed i samme Øjeblik, den føler sig istand til højere Attraaer og Glæder. Nødvendigheden af denne Nydelse skaber da Videnskaber og Kunster, navnlig de skjønne, og i dens Umætteligbed er Beviset for Aandens Ypperlighed. Utrættelig, Trin for Trin, arbejder den imod en Fuldkommenhed, som den skimter i dunkel, om end ikke haabløs, Afstand, og denne Anstrængelse lønner sig selv, idet Forraadet bestandig voxer, fordi Naturen aldrig kan udtømmes.

I samme Forhold, Menneskene ikke have levet afsondrede, har Kulturen udviklet sig. Dens Urhjem er de tidligst velbefolkede Lande, Eufrat-, Ganges- og Nilsletterne; og i de menneskevrimlende føniciske og græske Kommunalstater skjød den tidlig i en saa fager Blomstring, at Paradoxen, at Nutidens europæiske Stater neppe har naaet den, mere end engang har ladet sig høre fra Lærde, som blændedes af dens Glands og derfor vare blinde for sin egen Tid. Men denne lærer dog tilvisse, at den staar paa Oldtidens Skuldre, og saaledes er højere, at dennes Kulturgevinster ikke ere gangne tabt, og at dens Spor ikke optrædes paany i en Cirkelgang,

men fortsættes paa den endeløse Bane mod Fuldkommenheden. Individerne, Folkene døe; men Slægten er udødelig, og opgiver ikke den Plads, den engang har vundet, de Mærker, den engang har antaget. Engang udtraadt af Naturstanden eller af en lavere Kulturgrad, er ingen Tilbagegaaen mulig. Den engang erhvervede Kultur er det karakteristiske Mærke, det moralske Fysiognomi, en Nation antager. Ligesaa bestemt som dens fysiske, gjenkjendes den i Folkets Tænke- og Levemaade og Institutioner ligesom dets fysiske Typus mangfoldiggjør sig i dets Millioner. Undertrykkelse og andre Ulykker kan bevirke en Tilbagegang hos det enkelte Folk, som saaledes gjentager de mange tilsyneladende trøstløse Skuespil af en Kulturs møjsomme Fremspiren, kraftige Væxt, blomstrende Kulmineren og hurtigt henvisnende Forgaaen; men den modne Sæd er allerede afrystet: den Kultur, det havde, er ved Efterlignelsesdrivten bleven Erobrerens Bytte, eller Naboers, som indfinde sig paa de øde Tomter ligesom Udflytterne fra Israels Rige paa Juda Riges forat blive monotheitiske Samaritaner, og berøves saaledes ikke Menneskeslægten i det Hele. Babylonierne og Ægypterne kunde blive Persernes Slaver, men ikke i sine Handelsstæder og hævdede Agerland Nomader paany. Deres Stater kunde forgaae, men Perserne lærte mere under Babylons Erobring, end at skatte dets Purpur og hængende Haver, og China indforlivede hurtig i sin Kultur sine tartariske Erobrere. Stedse blev Kulturens Basis videre ved ethvert Forfald. Ruinerne af dens hist og her nedbrudte Tempeltinder bleve ikke liggende, men rejstes paany i herligere Mindesmærker om den rastløse Menneskeaand. Hellas arvede Orientens Kultur, Rom Hellas' imellem Athens og Korinths Ruiner, Europa Roms, og Alverden skal engang besidde Europas.

Men endnu er der visselig langt frem, og dette Sidste er maaske formeget sagt. Terrestriske Omstændigheder ere tvingende, og Belter lade sig udpege, der vel tilstede Mennesker, men ingen Kultur i vor Bemærkelse, at leve. Dette er saa; men disse Belter kunne derfor hæve sig og ingen partiel Tilbagegang i Kultur er længer mulig; ingen fatalistisk Nødvendighed deraf at frygte. Herder siger idetmindste, „at det er in-

tet Sværmeri at haabe, at hvorsomhelst Mennesker boe, skal der engang ogsaa boe fornuftige, billige og lykkelige Mennesker — lykkelige, ikke blot ved sin egen, men ved deres hele Broderslægts almene Fornuft". Saa fast en Konstitution, som de telluriske og klimatiske Forhold synes at have antaget — hvorom en Sammenligning mellem de nuværende og en Forverdens opdagede Levninger af Væxter og Dyr overtyder — kan Menneskeheden paaregne en Levealder, der er tilstrækkelig for Kulturens ideale, men naturlige, Øjemed: at udbredes over hele Menneskeheden. I Forhold til det Store heri og den Tid, som vil udkræves dertil, kan Kulturen kun siges endnu at befinde sig i sin Ungdom, men i sin fejreste og frejdigste, i den, da Intet synes Ungdomsmodet for svært; thi den er bleven sig bevidst, at al Jordens Slægter tilhøre den.

Kulturgraden have vi fremhævet mellem et Folks Ejendommeligheder; derfor kan ethvert have sin og intet omsider befindes udelukt. Vi have havt Exempler paa en indiansk Kultur i Mellemamerika; men vi kunne ogsaa tænke os en ostiakisk eller eskimoisk uden at derfor Ishavets Slette behøvede at opløe. Kristendom og Kolonisering vil udrette Dette med Tiden, og meddele disse Hyperboræer saameget af en Kulturs Lys og Varme, som den Levemaade, der betinger Tilværelsen i saadanne Strøg, kan tilstede. Det er kun saaledes de terrestriske og klimatiske Forhold ere tvingende. De diktere Nærings- og Levemaaden, og denne giver Kulturen sin Farve. Men hvorfor skulde Eskimoen „Nangasipatak", der hører til et Folk, som har megen naturlig Humanitet, ejer 700 Rener og mange Kajakker til Sælhundefangst, ikke kunne læse, besidde adskillige Kundskaber og Sands for at bo i et renligt og bekvemmere Telt? Dette vilde, om end Elendighed for enhver Anden, være eskimoisk Kultur; men ikke om Eskimoen gav Slip paa Skindvamsen og Kajakken, og derved paa den Region af Jorden, han beboer, og som maa have Fortrin i hans Øjne, siden „Innuits", „Mennesker" i egentlig Bemærkelse, efter hans Sprog boe der. Men derved var kun Terræn af Sjele tabt for Kulturen, som udstaker sig, saalangt Menneskene *kunne* bo, den Bund, den siden vil dyrke, og forjetter Alle Muligheden af en menneskeværdig, om end i

sine Strøg fattigere, efter disses fysiske Evne afpasset, Tilværelse. Nationer der af sine Landes Natur ere henviste til Nomadelivet som Hyrder eller som blotte Jægere, der endnu staae lavere paa Kulturstigen — og en saadan Natur har betydelige Strækninger af Jorden inde — ere saaledes ligesaavel kaldede til Kultur som de mere begunstigede, men kun til en, der kan være dem tjenlig og bringe Ørkenen og den øde Højslette endnu mere under deres Aag. Folk, der maa afkjæmpe en ugunstig Natur Tilværelsen, er en Forbedring i denne allerede en Kultur; og forsaavidt de have naaet nogen saadan, ere alle disse Nuancer af Barbarer og Halvbarbarer allerede indtraadte, som udfylde Rummet imellem Vildhed og Kultur i europæisk Bemærkelse.

III.

Det er især deleshed efter de karakteristiske Næringsveje man afgrændser disse Inddelinger af Menneskeheden. Ved *Vilde* forstaaes, efter en gjængs Definition, Folkeslag, der ikke kjende til Kvægavl eller Agerbrug, men leve af Jordens frivillige Frembringelser, af Fiskeri eller af Jagt. Og saadanne Vilde gives der vistnok under de mest modsatte Zoner; men forøvrigt er Definitionen lidet adækvat paa de fleste Folkeslag som fortjener Navnet. Hvor faa vi en betegnende Benævnelse for Sydsøinsulanerne, som i al sin Vildhed dog kjende Jorddyrkning og Opavling af de faa Dyr, Naturen tilsteder dem at faa under Hævd, naar det næste højere Kulturnavn — *Barbarens* — tilhører Folkeslag, som ikke kjende Agerdyrkningen eller kun drive den undtagelsesviis, og som dog, indskrænkede til det vildere, omvandrende, Jæger- og Hyrdeliv, saasom Tartaren og Beduinen, hævde en meget højere Kulturrang? Og forfølge vi Stigen gjennem *de halv oplyste Folkeslag*, som have faste Bopæle og Agerbrug, og ikke ere ukjendte med Handel og de nødvendigste Haandværker, men dog hverken kjende Kunster eller Videnskaber, og til de heeloplyste eller kultiverede Nationer, som forbinde Agerbrug med udbredt Handel, Kunster og Videnskaber, og udmærke sig ved sine borgerlige, politiske og religiøse Forfatninger: saa maa vi tilstaa, at det Vaklende og Ubestemte

i disse sædvanlige Definitioner ikke aftager. Yderpunkterne — en Urtilstånd og en europæisk Kultur, — ere markerede, men Regnbuens Farver smelte ikke umærkeligere over i hinanden end de mellemliggende Tilstande.

En forfinet, silkeklædt Chineser, som, i Besiddelse af Konfucius's Fornufttro og alle Livets Bekvemmeligheder, fra sin porcellæntække, med skjønne Vaser prydede, Pavillon seer ud over det umaadelige, havedyrkede Land med dets skibbedækte Floder, vilde imidlertid højligen protestere imod en ideal Forrang for den europæiske Kultur, idetmindste for det af mongolsk Race besatte Asiens Vedkommende. Han vilde nok selv være Forbilledet for Tartaren og Jakuten; ja han skulde, for vore egne Lappers Vedkommende, kunne strække sine Prætensioner ind i Europa. Og visselig der er en asiatisk, i Meget ganske ejendommelig, Kultur med to Kulminiationer: en østasiatisk eller braminsk, repræsenteret af Chineser og Hinduer, og en vestasiatisk, muhamedansk, repræsenteret af Tyrker og Perser. I Afrika kulminerer en ejendommelig Negerkultur i Sudan og en indtrængt arabisk-muhamedansk i de nordlige Kystlande. I Amerika er det samme Forhold tilstede imellem Levningerne af den mexikanske og peruanske Indigenatkultur, som i Araukanerne har opbevaret sig friskest, og den europæiske koloniserede, som ogsaa paa Sydsø-Øerne traf paa noget, der kunde kaldes australsk Kultur. Og enhver af disse Kulturarter fremhæves i sin Glands inden sin Verdensdeel af de samme Modsætninger af i hinanden overgaaende Havkultur, Barbari og Vildhed.

Men vi maa maale med vor egen Alen. Mod den europæiske Kultur er enhver anden, om end i Spidsen for flere Millioner end Europas, kun en Halvkultur; og de erkjende alle stiltiende, ved at optage de vigtigste af dens Opfindelser, dens Overlegenhed, om de end have Afsky for dens konventionelle Sæder. Thi i dette Punkt har Klimat, Tradition og Religion saa overordentlig meget at sige, og Forfædrenes Vaner, hvorunder en fornuftig Hensigt som oftest ikke lader sig miskjende, bliver helligere gjennem Slægterne, og betragtes af disse medrette som deres Private, de selv bedst maa vide, om de finde sig tjente med. Kulturens Forjettetse, at det

Bedste vil vinde Sejer, maa indrömme Sædvanerne, at det Gode dog vil bestaa.

Lyset gaaer forud for Varmen. Oplysning forud for Udbredelsen af Kultur. Mangel eller Besiddelse af Elementærmidlerne til Oplysning og deres Brug og Grad af Fuldkommenhed tør da afgive sikrere Kriterier paa Kulturgraderne, end Næringsvejene. Den Europæer, som ikke kan læse, er, med alle sine mildere Sæder, ikke saa kultiveret som den Oriental, der kan det. Middelalderens Gejstlighed styrede Nationerne, fordi de vare de Eneste, som forstode Skrift, hvorigjennem al Kundskab og Erfaring opbevaredes for Slægterne, og Oldtiden saaledes ikke var gaaen tabt for dem som for Massen. Petrisædets Lyn var Polarisationen af denne Kasteoplysning, Funken af dens elektriske Følsomhed for sin naturlige Herskermagt, hvis Antastelse i eet Punkt bragte den hele Kjæde i Virksomhed og til Slag i sit Udladningspunkt. Hvad Gejstligheden var i Europa, er Europæerne i Verden, som de beherske ved ingen anden Magt end Oplysningens aandelige Overlegenhed, og hvor de Hvide betragtes af de Farvede med hadblandet Ærefrygt som dæmoniske Væsener, eller omtrent som Middelalderens Lægfolk ansaae disse Munke, der gik ud og ind i Slottet som i Hytten.

Kulturens største Kjæmpeskridt er Skrivekunstens Opfindelse. Den er *conditio sine qva non* for Oplysning, og denne for Kultur, naar derved ikke blot forstaaes enkelte Færdigheder til at vinde Livsopholdet ved. Skrivekunsten er *Vildhedens Grændse*, det eneste paalidelige Mærke om dens Ophør. Folkeslag, som ikke kjender den, kalde vi *Vilde*, uden Hensyn til øvrige Fortrin; Folkeslag, som besidde Skrivekunst, *Halvkultiverede*; og Folkeslag i fuld Besiddelse af dens Fuldkommengjørelse i Bogtrykkerkunsten, *Heelkultiverede*. Dette er, hvad den fuldkomnere Bogtrykkerkunst med bevægelige Typer angaaer, hidtil kun Tilfælde med Europæerne og deres Kolonisationer, saa „Heelkultur" og „europæisk Kultur" falde sammen i Begrebet.

Men efter denne Linjeoptrækning bliver Oldtidens høieste Kultur kun Halvkultur? Javel, men ikke derfor Barbari; thi Lovgivningen — enkelte Geniers Værk — beherskede Sæderne

og Naturen kaldte Hellas's og Hesperiens Beboere tidligt fra en raa Levemaade. Men Mængden nød kun en Halvkultur, fordi Midlerne til at udvide denne hverken rak eller strak til dens Behov, om de end vare nok til at berige og uddanne Platos, Xenofons, Cæsars og Ciceros herlige Aander. Geniet har en medfødt Kultur; det bliver frugtbart ved ringere Hjælpemidler, og Datids haandskrevne Bibliotheker gjemte allerede Viden og Næring nok for Aander, der, som de nævnte, besad saamegen *personlig* Kultur som nogen af vore Dages Filosofer og Skribenter.

Men naar vi kalde det Folk kultiveret, som er i Besiddelse af Skrive- og Bogtrykkerkunst som de nødvendige Midler til Almeenoplysning og deraf følgende Forbedring i det offentlige og private Liv, saa mene vi dog derfor ikke, at alle dets Individer ere forædlede Væsener; men kun at de have Anledning til at blive dette, til at uddanne sine Kræfter og Anlæg, og at et betydeligt Antal virkelig benytter denne og nyder Fordelene deraf, og lægger for Dagen en Stræben efter Fuldkommenhed og Lyksaliggjørelse af egen og Medmenneskers Tilstand, som er Samlivets øverste Tendents og en Drift i Sjelen, der er dens inderste og helligste, Længsel efter det Himmelske, nærmest beslægtet.

IV.

Kulturen synes at være Kunst, at tilhøre Hovedet, Fornuften, alene; men det er kun som Floden, der, naar den er bleven stor og indstængt inden Kvaderkaier, faaer en Kanals Udvortes. Ligesaa vist som dens Kilde springer i Hyrdens afsides Dale, ligger Kulturens i det menneskelige Hjerte. Det har Tendents til Kultur; — selv med ringere Evner vilde Mennesket være kultiveret og selskabelig dannet. Det besidder en naturlig apriorisk Kultur, som det er Kunsten at bevare under den senere Uddannelse. Dette er det ægte Menneskelige, Humanitetens Aroma. Bibelen er naturtro, naar den viser Humaniteten allerede i Knop imellem Edens Roser. Mythen om de første Menneskers Uskyldighed betyder ikke andet end denne Blidhed i en Vildhed, som kun var Uerfarenhed, og at tillige en Tendents til en saa rolig og mild Ud-

vikling som Blodets Vallen i deres Aarer var overvejende hos dem.

Kultur er saaledes ingen Fjernelse fra den menneskelige Natur, men dens nødvendige Udvikling. Sandseligheden attraaer et behageligt og bekvemt Liv, Haanden har Anlæg til Kunstfærdighed, Aanden til Oplysning og Moralitet; og Kultur er Produktet af disse Udviklinger. Selv Forfinelsen, som ved mange latterlige Særegenheder, der skeje ud fra det Naturlige og Hensigtsmæssige, har afgivet Skingrunde for det Modsatte, har sin Grund i naturlige Følelser. Eva var ikke gammel i Paradiset før hun tænkte paa Figenbladet, og Verdensomsejlerne traf kun faa Insulanere under de hede Zoner, som ikke kjendte Beltet. Høflighed eller Erkjendelse af Andres Fortrin eller blotte Menneskeværd er, ligesom Ærbødighed for Alderdommen, en naturlig Følelse, og findes selv paa et lavt Kulturtrin; men det er Despotismen, gjennemført i sine Konsekventser igjennem Stænderne, som har gjort den saa overdreven hos Chinesere og Japanesere. Raae Folk, som f. Ex. de nordamerikanske Indianere og Beduinerne, lægge ved vigvigtige Lejligheder megen Værdighed og Anstand i Tale og Opførsel for Dagen; og den samme Utvungenhed og Naturlighed i Anstanden kræves af høj og sand Kultur. Kun ydre Omstændigheders Accumulation, Hindringerne for denne Udvikling bragte Blodet til at bruse, Udviklingen til at standse, forvildes og bryde som Strømmen mod Stenene. Og saaledes indtraadte da Vildheden saaledes som vi kjende den, ikke Uskyldighedens, uparadisisk i Paradiser. Ikke fra Cains Hjerte kom Mordslaget først og oprindeligt, men fra Konflikter imellem Brødrenes Interesser, fra en Reflexion over ulige Kaar, over Lykke og Ulykke, som denne Nummer To af Jordens Tænkere ikke kunde klare. Men hin paradisiske Uskyld har ethvert Barn. Den overvejende Tendents til ad gode Veje at blive hvad det kan, skinner igjennem dets milde Træk. Men Livet tillader ikke, at det gaaer saa stille og vel til. Det opdrager Barnet, som Vinden opdrager den unge Misteltejn af en Rogn til Slankhed og Myghed, under Farer for at knækkes eller kroges. Det har en anden og kraftigere Opdragelse end den, hvortil Hjertet har Tilbøjelighed, og hvis bløde Træk

hurtigere udslettes. Ligesom Menneskeheden, gjennemlever Mennesket en Vildhed, som Lidenskaberne tatuere; men under det formørkede Aasyn, selv under en Forvildelse, som ikke vil ophøre, findes hin prototypiske Tendents til en Udvikling ad blidere Veje end dem, Mennesket har maattet gaa, ad bløde og yndige som Edens Stier. Det er den, som fremsvulmer i den taarebristende Vemodssky, som ofte uvilkaarligen fylder Tyrannens Øje. Den forsvinder aldrig ganske; den synker tilbunds, og kan sees i klart Vejr. Det ophøjede i Nordamerikanerens, det Elskværdige i Otahejterens letsindige Vildhed, det Vemodige, som zitrer under Europæerens Forbrydelser, er uvilkaarlige Frembrud af denne naturlige Ædelhed, som er den altid vedhængende Paradismuld ved Perfektibilitetens Rodtrevler.

Men selv om vi fornegtede denne Tro, hvis Bekjendelse gjentages i ethvert Barneaasyn og første Ytringer af Fornuft, og fandt de koldhjertede Anskuelser rimeligere, der skildre Mennesket som et vildt Dyr fra Begyndelsen af, der kun har Nøden, Egoismen og sin Organisation at takke for hvad det er — selv om vi fraskrive Menneskehjertet, den indre Gemytlighed, al Andeel deri — er det dog i mange Henseender Kulturens Opgave at synes tilbagevendt til Naturen, og det ikke til en blot ideal, men til en reen menneskelig, saaledes som den virkelig fremtræder i ædle Personligheder, ja som Nationaltræk. Ligesom man af Kunstrytteren fordrer Araberens Ugenerethed i hans Præstationer, kræves af den sande Kultur Naturens ædle Gedigenhed i selve dens Forfinelse, der kun skal være det ædle Metals Politur.

Forfinelsen eller Sædernes ydre Kultur er det Første, som falder Iagttageren i Øjnene, og hvorefter man oftest bedømmer en Nations hele Standpunkt i Kultur. Men denne har intet usikrere og troløsere Fysigognomi. Paalideligere er da dens andet Janusansigt, *Dannelsen* eller Smagens Kultur, men som er vanskeligt at see med et upartisk Øje. Forfinelsens ideale Øjemed overalt skulde være at lade Samfundslivets Dyder vise sig i den behageligste Skikkelse, at forskjønne det, mildne dets Konflikter og tilhylle Lidenskabernes fremstikkende Udkanter; men det er en Fordærvelse, som ofte

har udbredt sig fra Hofferne til Folket og besmittet Nationalkarakteren, naar man har troet at erstatte Moralitet med Forfinelse, Sædelighed med Sæder, det Væsentlige med Skinnet, eller endog den blotte Dannelse med endeel Smidighed i Omgang og Ziirlighed i Udtryk. Til en vis Grad, der holder sig inden det Naturlige, og ikke tilintetgjør andet ved Menneskenes Individualitet, end det Stødende derved, kan en kultiveret Nation heller ikke undvære denne Kulturens yderste Udblomstren, hvis skrøbelige Flor dog yder Menneskene et Ly, hvori de kunne nærme sig hverandre og bekjæmpe hverandres Anskuelser uden at Selskabets Fred derfor brydes. Forfinelsen har da næsten Karakteren af en Kulturens Opfindelse for at behageliggjøre Livet, af en Overeenskomst om det Konventionelle, vilkaarlig og forskjellig hos de forskjellige Folkeslag og tilhørende de højere Stænder udelukkende. En hollandsk Matros, der kommer til Kanton, er ikke mere forfinet end den Chineser, han tusker med paa Kaien, og Kapitainen kan som Europæer være mindre forfinet, end den Mandarin er som Chineser, han har at henvende sig til forat see sin Forbindelse med Landet aabnet. Men Matrosens europæiske Kultur lader sig ikke besnære af de Grunde, som hos Chineseren forsvare Børns Udsættelse; han kan ikke finde Klumpfodede smukke eller som Japaneseren nogen Fyldestgjørelse i at skjære sin egen Bug op, naar man er bleven føleligen fornærmet. Men Europæeren maa ikke le for højt ved dennes Vanvittighed; thi undersøger han hvilke Følelser, der bevirke den, finder han at det er den samme Modbydelighed for at leve som fornærmet, der lader en Europæer fordre Fornærmeren ud paa Liv og Død.

Ligesaa usikkert et Mærke paa et Folks aandige Kultur, som Forfinelsen er, er den ogsaa paa dets moralske. Den betegner heller med sin stereotype Etikette ved Hoffet, sine Moder, Manerer og Talemaader imellem Folket, Nationalkarakteren i dets Klasser udenfor dets egentlige Masse.

Den moralske eller Hjertets Kultur kan hos et Folk kun bedømmes efter dets Nationalskikke, Love, Straflove, og enkelte frivillige Foretagender. Spaniolens og Brittens koleriske Temperament har gjort grusomme Dyrkampe nationale; og

ikke blot den raa Pøbel, men mandlig og kvindelig Noblesse samles om disse nedværdigende Skranker. I Middelalderen fandt i mange flere Lande lignende Skuespil og Skikke Sted, hvori Tidens Grusomhed afspejlede sig; og det samme var Tilfælde med Straffelovgivningen, der overalt grundede den kriminelle Proces paa Torturen, og var uudtømmelig i at opfinde og fastsætte Pinselsstraffe.

Afskaffelsen af Saadant, Kravet paa at Staterne skulle øve de samme Dyder, som fordres af det enkelte Menneske, antyder en Forandring i Tænkemaaden til det Bedre, et Fremskridt i *sædelig* Kultur. Vi lære fra Barnsbeen at tænke os denne i sin Fuldenthed under Patriarkernes Telte — og visselig den kan findes i høj Reenhed hvor liden aandig er tilstede —; men bød Abraham de Fremmede ind i sit gjæstmilde Paulun, saa er et større Telt aabnet for den undertrykte og for sine Brødre hidtil mest fremmede Del af Menneskeheden i de europæiske Nationers Ophævelse af Slavehandelen, i Bibelselskaberne og de mange velgjørende Foreninger, som karakterisere vor Tidsalder som ligesaavel fremadskridende i moralsk som aandig Kultur.

Til denne sidste tages dog især Hensyn ved Bedømmelsen af en Nations Kultur i det Hele; den dokumenterer sig af Literatur, Forfatning, Indretninger og politiske Begivenheder; og selv den selskabelige Sædelighed udledes af den, ikke af den moralske Kultur, som kun gjøres til et religiøst Postulat, en forudsat Betingelse; men paa hvis Ikkenødvendighed for at være kultiveret man opstiller de Nationer, som lyse mest i Historien, og de store fordærvede Hovedstæder som Exempler. Men disse Omstændigheder, som ikke staae til at negte, bevise kun hvormeget der altid har manglet ved Kulturen, at dens Hoved vel har været tænkende, dens Haand kunstfærdig, men dens Hjerte svagt, og at dens Værd for Himlene eller for Menneskenes tilkommende Bestemmelse er mindre end for Jorden.

Et Taarn forbauser ikke Englens Blik,
der boer i höje Himle; Hjulets Dundren
opvækker ej de Himmelskes Beundren,
der see utalte Verdners Mekanik.
Men for Rousseauens Hjerte de sig böje,
Beundring straaler i Serafens Øje.

V.

Vi maa have Verden for Øje saaledes som den er. Jean Jacques saa ikke godt igjennem sine følsomme Taarer, og de kolde Blik, som, med Foragt for Menneskeheden, troede paa ethvert Punkt i Historien at træffe denne paa Mølleøgets Gaaen-i-Ring, saa ikke bedre. To af de geni- og følelsesfuldeste Historikere, Herder og Schlözer, som dog ikke har seet de sidste Frugter, Tiden har baaret for Menneskehedens Kultur, ere begge komne til Overbeviisning om at Menneskeheden kun er et Helt, som fra sit Første af ved Selvdannelse, der er al Naturens Grundlov, har fortsat sin Organisering, og vil fuldkommengjøre den, og at denne Menneskeslægtens Forædling ved sig selv er Livskimen i vor Historics hele levende Legeme." Menneskeheden har vundet Noget i sit møjefulde Liv, som ikke kan gaa tabt og er fælles Ejendom, omendskjønt den endnu kun, ved Erhververnes Forret, besiddes af enkelte af dens Dele. Det er Kulturen i sin nærværende Skikkelse, Udbyttet af Menneskehedens Liv, Resultatet af al Historie, al Tænkning, al Anstrengelse, alle Forsøg, Opfindelser og Opdagelser, saaledes som dens Fordele besiddes og nydes af Europas fortrinligste, og alene derfor fortrinligste, Nationer, for, ved det Herredømme, disse derved nødvendigviis erholde, at tilflyde Alverden. Forladende de Egne hvor den først kom i nogen Blomstring, har den stedse fortsat sit Liv ligesom Baniantræet, der vandrer udover Marken paa sine rodskydende Grene, slippende nogle, der hensmuldre, forat tage desfastere Fodfæste med de andre. Fød til sin nærværende Storhed med Menneskeheden, har dens Barndom overlevet Ninive, Babylon og Memfis; og ingen Rystelse, som har søndret Riger ifra hinanden, har kunnet række til dens Grund eller mægtet andet end at mørkne og bevæge dens Overflade. Den chinesiske Selvhersker, som lod ødelægge sit Riges Bøger og straffede enhver aandig Virksomhed med Døden, og det alexandrinske Bibliotheks Herostrat maatte have ødelagt Menneskeheden til sidste Mand, om de vilde have standset Kulturen. Denne kunde, om Ødelæggelsen end havde rammet alle Bøger, ikke dø med de skrevne Fortællinger om de Begivenheder; som havde havt Indflydelse paa

den, eller med de opbevarede Theorier til den Praktik, som havde gjort Landene blomstrende og Stæderne prægtige, og nu forlængst var Tradition og nedarvet Færdighed.

I Oldtiden indskrænket til enkelte Lande, i Middelalderen til enkelte Stænder, indtager den europæiske Kultur nu en Verdensdeel, befolket af de dristigste Mennesker med den stærkeste Foretagelsesaand, har koloniseret sig overalt og antaget en universal Karakter. Græsk Kultur gjorde Ausoner og Sikuler til Grækere, romersk Gallere og Lusitaniére til Romere; men den europæiske Kultur kultiverer den øvrige Menneskehed, indlemmende i sig aarlig Millioner ved at meddele dem sine Kundskaber og Opfindelser, uden at opholde sig ved at modellere deres Sæder. Det Ejendommelige i disse vil bestaa, men det Vilde forsvinde endog uden Antagelse af Kristendommen. Det er ikke saameget dennes eller nogen europæisk Lovgivnings Bud, som bringer Enkebaalene mere og mere til at slukne i Hindustan, som en ubevidst, men følt, Indflydelse af den fremmede, indtrængte Civilisation. Pagoderne ere ikke blevne forstyrrede af de europæiske Etablissementer, men i de engelske Hinduskoler ville de Indfødte ogsaa lære at sammenligne, og da ville de braminske Menigheder blive mindre. At sammenligne Eget med Andres, er den vakte Menneskeaands første Virksomhed, og denne er for Kulturen hvad Muldens Selvpræparation ved Luft- og Vandindsugning, naar den først er aabnet, er for Sæden.

Da Kulturhistorien kun omfatter hvad der har haft Indflydelse paa Kulturen, og altsaa er det Extraktive og virkeligt Gehaltfulde af Universalhistorien, maa store Strøg af denne, især mange af disse ensformige Vaabenbedrivter, som indtage saa stort Rum i dens Blade, synes ufrugtbare for den. En nyttig om end glandsløs Opfindelse, en Forbedring kun i et Haandværk har for Kulturhistorien mere at betyde, end mangfoldige af de Bedrivter, hvis Klang engang opfyldte Landene, men hvis Spor er som Vindens i Ørknen. Disse ere Bladene og Grenene paa Historiens Træ, som Ungdommen anvender en Deel Tid paa at tælle fra Rod og til Top, fra Adam til Napoleon eller til Louis Filippe, men den stille Tænksomheds Frugter, som have faaet Anvendelse, ere Blomsteren og Frug-

terne under hine Blade, hvilke have lædsket Menneskeheden og givet den dens nærværende Nydelse af Livet. Men er det end kun de frugtbringende Resultater, som fæstner Kulturhistorikerens Opmærksomhed — for Ingen er dog et verdenshistorisk Overblik nødvendigere, end for ham, om hvem *„respicit ad finem“* fortrinligen maa gjælde. Har han ikke f. Ex. Italiens specielle Kulturhistorie under Behandling, ville saaledes Enkelthederne ved Franz den 1stes italienske Feldttog, hvis Tendents og Følger staae ham klart nok for Øje, være ham af mindre Vigtighed end at denne Konge var den første, som koloniserede Kanada — et Faktum, Verdenshistorien ellers lægger mindre Vægt paa end paa et af Schaktrækkene frem og tilbage mellem ham og Karl V. Denne maa skjænke Enkelthederne ligemegen Opmærksomhed i alle deres Gjentagelser; Hiin totaliserer dem til noget Ensformigt, og gjør saaledes hine italienske Krige, der ikke skiftede Tendents med Fyrsterne, som førte dem, til eet Fænomen. Verdenshistorien tager Hensyn til Omformningerne af Selskabets Ydre, Kulturhistorien kun forsaavidt de igjen have havt Indflydelse paa dets Indre. Hiin skildrer med Beundring i sine Veeraab disse Ødelæggelser, der lade sig forfølge til deres Ophav i et enkelt Menneskehjerte, ligesom Kjæmpefloden fra sit oversvømmede, en Havbugt lignende, Delta til sin Kilde i et fjernt, snevert Klippeleje; Denne har ingen Beundring for Lidenskabens Styrke og Magtens Storhed medmindre den har tjent sædelige Øjemed, ligesom Floden i det kultiverede Land Industriens Hjul, Handelens og Agrikulturens Sluser. Men ihvor lidet betydende for Kulturhistorien en Begivenhed kan være i sin Tendents — ofte kun Tilfredsstillelsen af et Individs Lune eller af en fysisk Trang — saa har dog ingen været uden Indflydelse paa Kulturen. Enhver har bidraget til at give den sin Bevægelse, hvori, ligesom i Bølgernes, Tilbagebevægelsen kun har været tilsyneladende, Synkningen kun lokal, Fremadbevægelsen virkelig og almindelig. Som Storm, Hav og Fuglevinge bærer Sædfrøet med sig, har Erobringstogene, Folkevandringerne, bevæbnede Hundredetusinder, satte i Bevægelse af et Individs Lidenskab eller af Hungeren, Kristendomsforfølgelserne, Cæsar trængende ind i Galliens Hjerte,

Attila førende sine Hunner over Rhinen, maattet tjene Kulturen til Udbredelse. I Afrika tæmmedes Vandalerne af sig selv paa den romerske Kulturs forladte Tomter, og Mongolerne trak sig ikke tilbage til sine asiatiske Høisletter uden selv at have lært noget og lært hint Sekulums Europæere, at disse besad Noget, de selv manglede, nemlig en fælles Kultur og dens Frugter, som de havde at vogte med de tydske Ottoners Aarvaagenhed tilforn mod Ungarerne — en Bevidsthed, Grækernes og Romernes generelle Navn „Barbarer" paa alle andre Folkeslag viser, at de allerede vare komne til.

Regenterne have som Regenter ikke det Krav paa et Navn i Kulturhistorien, som i den universelle; mange endog ikke et Navn. De have selv forskjertset sin Ret dertil ved almindeligviis at gjøre ganske andre Ting end sine Folks Kultur til Hovedgjenstande for sin Omsorg. De og deres Generaler forsvinde som de enkelte Straa i Græsbunden, hvor vi kun søge de *specimina,* som have bragt Helse eller Vanhelse for Menneskeheden. Krigene erholde kun Vigtighed eftersom et Princip, ikke blot en kongelig Beslutning, en personlig Hensigt, forfegtedes i dem. Turenne og den store Condés glimrende Bedrifter have liden Betydning mod den bøhmiske Ziskas eller den engelske Fairfax's, som i Spidsen for Bønder og Spidsborgere med makkabæisk Fanatisme forfægtede Religions- og Folkefriheden; og af alle Eugens staae i Kulturhistorien kun de uforvitrede tilbage, hvorved hans Sværd hjalp Donauen i at sætte Tyrkerne en Grændse, og saaledes at hindre Asiens Barbari fra at trænge ind over Europas Civilisation. Individualiteter, om end nok saa fremragende, bemærkes ikke af Kulturhistorien uden de have repræsenteret aandige, sædelige eller usædelige, Tendentser eller paa anden Maade indvirket paa Nationernes Frem- eller Tilbagegang i Velvære. Det er Lysets og Mørkets Dæmoner, den vil see i sine Helte. Derfor glemmer den ligesaalidt Seleuciderne som Makkabæerne, Alba og Wallenstein som Oranien og Gustav Adolf, men fremhæver Personlighederne i endnu skarpere Belysning imod hinanden end Verdenshistorien.

VI.

Men Kulturhistoriens fortjenstfuldeste Øjemed er, at den udsoner os med Verdenshistoriens Synder og Voldsomheder, lader os opdage Orden i dens forvirrede Skuespil, og tilintetgjør den Sats, som paatrænger sig ved dettes grufulde Scener, at den Gud ikke aabenbarer sig i Historien, som i den harmoniske og symmetriske Natur, hvor enhver Kraft staaer paa rette Sted og opfylder sin Bestemmelse, og saa tydeligt og rørende tiltaler vore Hjerter. Tvertom overtyder den om, at den samme Gud, som raader i Naturen, lever endnu større og mere forherliget i Historien, uden at den derfor opgiver sine Hovedgrundsætninger, at Menneskeheden har vundet sin Kultur *ved Selvdannelse,* at Kulturens Hovedøjemed er Humanitet d. e. Mennesket i sin Fuldkommenhed som Menneske, og at dette saaledes indslutter Midlerne og Øjemedet i sig selv. Alle Guds Værker have sin Bestaaen i sig selv; de beroe paa Ligevægten mellem modstræbende Kræfter og denne haandhæves af en indre Magt. Krystallen antager ikke sikrere sin Form ved Selvdannelse ifølge en Lov i dens Indre, som tillige er udbredt i Naturen, end Menneskeheden sin aandige Form. Men denne Naturmærkværdighed er ikke maskinmæssig; Aandernes Rige er grundet paa sædelig Frihed; og fysisk Tvang er ikke andet end et af Motiverne for denne til at sætte sig i Virksomhed. I sin Stræben efter en forædlet og lykkelig Tilstand har Mennesket kun faaet Anvisning paa sin egen, gudgivne Kraft; og det viser sig, at den har været tilstrækkelig. Efter dets Væsens Grundlove kan ingen for Jorden fremmed Magt være dets Fører; men sin Fremgang har det maattet søge i egen Indsigt og Virksomhed. Kulturhistorien erkjender ingen Menneskehedens Fornedrelse til en Sammendyngning af sandsløse Maskiner, der, tilligemed Virksomhedsdriften, Anstrengelser efter et fritvalgt Maal og udholdende Opofrelser, tilintetgjør enhver Mulighed af et højere Tilkommende. Men den erkjender en højere Viisdom i Menneskesjelens Organisation, hvori tillige Menneskehedens Maal og Med og Midlerne til at naa dette d. e. dens Vilje, Reglerne for Livet, er foreskrevet. Og efter disse den uendelige Visdoms store Love, som ligge til Grund for Alskab-

ningen, ere de Kræfter, som virke for Forbedringen af Menneskets Tilstand, Sædelighedens og Civilisationens Kræfter i det hele de modstridende Tendentser langt overlegne, saa det er en Taabelighed at regne paa overordentlig overjordisk Bistand, og at vente derpaa med Hænderne i Skjødet naar tilstrækkelige Hjælpemidler ere forhaanden inden Menneskeheden selv. Intet har skadet denne mere i dens Udvikling, end den sløvsindede Lære, at Menneskeheden overhovedet enten ikke er istand til nogen blivende højere Tilstand af Kultur, eller idetmindste ikke kan naa den uden Underværker ovenfra. Herder siger: „naar man holder Forsynet for et Gespenst, som skal møde os paa alle Veje og uophørligt afbryde de menneskelige Handlingers Løb, for blot at opnaa dette eller hint af Fantasiens eller Vilkaarlighedens Øjemed, saa tilstaaer jeg, at Historien er et saadant Forsyns Grav, men forvist ogsaa en Grav til Sandhedens Bedste. Thi hvad var det for et Forsyn, som Enhver kunde bruge til en tjenende Gejst i Tingenes Ordning, til sin indskrænkede Hensigts Bundsforvante, til Beskyttelsesdæmon for sin smaalige Taabelighed? Den Gud, jeg søger i Historien, maa være den samme, som er i Naturen. Ogsaa i den maa altsaa Naturlove gjælde, som ligge i Tingenes Væsen, og hvorover Guddommen saameget mindre maa hæve sig, som den just i dem, den selv har grundet, aabenbarer sig i sin høje Magt med en uforanderlig Rigdom, Godhed og Skjønhed.“

Men fordi ingen hjælpsom Genius lærer Mennesket at skille det Sande fra det Falske, det Gode fra det Onde, eller fører det uden Møje til Sejeren, og ingen beskyttende Magt staaer den ædlere Stræben ved Siden i Kampen mod overmægtig Raahed, og fordi Mennesket kun har sine Anlæg til Fornuft, sædelig Forædling og Samvittighedens Stemme — kunne vi derfor nære ringere Tanker om det, naar vi see, hvad det dog har været istand til med disse Hjælpemidler, som engang for alle ere givne Slægten fraoven? — disse Triumfer, Kulturhistorien dog hjembringer fra de stedsevarende Kampe med vældige Modkræfter, det Sande og Gode har maattet bestaa? — disse utvivlsomme Resultater efter saamange utilfredsstillende Forsøg paa en Grunden af et højere Fornuf-

tens Rige, som vel give Historien dens ideale Helte, men hvilken ikke kunde blive varig formedelst deres Medmenneskers Skrøbelighed? Eller kan Guds Anordning eller Menneskets Rang som Menneske d. e. som en ufuldkommen Skabning, tabe i Anseelse, fordi ogsaa hine saa ofte sejrrige Modkræfter tilhøre dets Organisation? Det maatte ogsaa have Magt til at gjøre Ondt og blive en Daare, hvor det kunde være de Himmelske liig. Sædeligt Værd og Oplysning udspringer kun af Kampen med den uædlere Natur og ved Anstrengelse af de aandige Kræfter, som tjene det Gode. Var Kampen lettere, saa var Æren mindre. Den dyriske Naturs Drivefjedre, de egoistiske Tendentser, ere stærke og kraftige; men de virke kun for Individet og Øjeblikket, mens vor himmelske Natur virker for Slægten og for det Evige. Det er Kampen mellem en Kjæmpe og en Alf. Kjølleslagene synes at knuse denne, men den er stedse levende paany. Af Nødens haarde Bund er ikke Kulturens første, men stærkeste, Skud oprundne; saa kjær og gavnlig Rolighed er den, har den maattet vænne sig til at skyde sit Flor under Storme. Men dette viser dens evige Natur og himmelske Styrke. Den døde ikke i sin hjælpeløse Barndom; fra Intet af har den ved egen Kraft hævet sig til dens nærværende Standspunkts forholdsmæssig betydelige Højde; deri ligger Forjettelsen om et Menneskehedens stedse bedre Tilkommende, og den fasteste Borgen forat Kulturen aldrig kan give tabt og forgaa, men at den engang, uagtet de talløse Skuffelser af bedre Forhaabninger, vil opfylde vort bedre Selvs billige Krav og Forventninger.

Derfor kan Menneskeheden takke sin uforsonligste Plageaand, den ubøjelige Nemesis, som forfølger alle Fejltrin, om ikke Individets anderledes end med Samvittighedens Pidskeslag, saa dog ganske vist Slægtens med synlige Følger. Uden Smerte drager *den* Nytte af Individernes Lidelser. I Ondet selv ligger dets Helbredelsesmiddel. Ikke theoretisk men praktisk, ved Lidelser og Erfaring, lærer Mennesket Fornuft. Hovedbestemmelsen i den moralske Verdens Kriminallov hedder: „enhver Forseelse straffer sig selv.“ Dette er Korrektivet for Aanderne her og hisset og Sporen for deres Perfektibilitet. „Intet Onde, siger Herder, som træffer Menneskehe-

den, kan og skal være den andet end til Nytte. Det beror paa den selv, om dette ikke skeer; thi ogsaa Menneskenes Laster, Fejl og Svagheder staae, ligesom Naturbegivenhederne, under Regler, og ere eller kunne blive beregnede."

Hvad Livserfaringen er det enkelte Menneske, er Universalhistorien for Menneskeheden, og Kulturhistorien for denne hvad Erindringerne fra Opdragelsestiden og Begivenhederne inden Samvittighedens Lønkammer, kort, den hele sædelige Proces, er for Individet. Kulturhistorien er nemlig ligesom denne Fremstillingen af Kampen imellem den menneskelige Ufuldkommenhed og Tendentsen til Fuldkommenhed, som ligeledes er nedlagt i Sjelene. Den antager derfor ligeledes som Grundsætning Menneskeslægtens Perfektibilitet, d. e. Evne til at uddannes i det Uendelige. Denne Lære er den moralske Verdens Grundlov. Perfektibilitet er det aandige Livs Hævekraft og Nerve; uden den vilde Menneskeheden forgaa i sin Stagnation. Indesluttende i sig Ideen om en Fuldkommenhed, som ikke tilhører Jorden, er den dog fuldkommen istand til at gjøre Menneskene saa oplyste, sædelige og lykkelige, som de kunne og, efter deres Bestemmelse, skulle blive, eller til at sætte dem i Besiddelse af en for Jordlivet ideal Fuldkommenhed, d. e. den høieste Humanitet, Forklarelsen af Skriftens Gudsbillede i os eller, som Herder udtrykker sig om Humaniteten, at den er den tillukkede Knop af Menneskehedens sande Gestalt.

Denne udmærkede Forfatter udtrykker dette saaledes i sine Breve til Befordring af Humanitet: „Vi bære alle et Ideal i og med os af hvad vi skulde være og ikke være; de Slagger, vi aflægge, den Form, vi skulle antage, kjende vi alle. Og da vi ikke kunne blive hvad vi skulle blive uden ved os selv og Andre, modtagende fra dem og virkende paa dem, saa bliver vor Humanitet nødvendigviis Eet med Andres og vort hele Liv en Skole og Øvelsesplads derfor. Alle menneskelige Indretninger, alle Videnskaber og Kunster kunne, naar de ere af den rette Art, ikke have andet Maal, end at humanisere os, d. e. at gjøre Umennesker og Halvmennesker til Mennesker, og at give vor Slægt først i mindre Dele den Form, som Fornuften billiger og hvorefter vort Behov stræ-

ber." Tvivler Nogen om, at dette er Menneskehedens Maal, at dens Perfektibilitet nogensinde vil kunne drive det saavidt, da ophæves vel heller ikke deres Tvivl ved at paapege Individer, som f. Ex. Sokrates, Washington, Franklin, Howard, Fenelon og Oberlin, hvilke dog synes at have fuldkommengjort Idealet af Humanitet. Derimod maa al Tvivl om Fremtidens Forjættelser forsvinde ved at see tilbage paa det Forbigangne af Menneskehedens Liv, og sammenligne dette med det Nærværende, vor Slægts tidligste Dage, den ældre Kulturs lykkeligste Tider med den Almindeliggjørelse af Aands- og Livsnydelser og teknisk Færdighed, som udmærker vor Alder.

Ligesom de Anskuelser af Menneskesjelen og dens Forhold til Gud og af Menneskehedens Selvdannelse, som i det Foregaaende ere gjorte gjældende, vel stride imod et sygeligt Sværmeri, som troer at smigre Himlen ved at laste Jorden, der ogsaa er en af Guds, om end laveste, Himle, og at ophøje Skaberen ved at forringe Skabningen og forklare Virkninger af Lovene for denne ved Indblandelser fra oven; men afgive de eneste værdige og mest ophøjede religiøse Forestillinger om Gud og hans Verdensbestyrelse: saa har Religionens praktiske Forskrifter ingen herligere Bekræftelse end Kulturhistoriens egen Moral, at Menneskehedens Lykke afhænger af Dyd og Fornuft. Forsoningstroen apotheoserer hos Jesus Kristus hans selvopofrende Menneskekjærlighed; og Kulturhistorien kræver hos sine Helte ikke blot Fortjenester af Menneskeheden i Gjerningen, men ogsaa en uegennyttig Vilje til at gavne denne. Den forbyder Den, at tro, han er et ret Menneske, som er ligegyldig for Befordringen af det almindelige Bedste; og sætter vor Slægts Mærke kun i Virken for Andre, i Hengivelsen for dennes Forædling og Forbedring af dens Tilstand. I denne Selvopofrelse ligger det Ædle i enhver Handling. Herder siger herom saa skjønt:

„For dig!“ en Moder raaber, og hun döer
for sine Spæde. For sin Ægtefælle
udholder, lider, taaler Kvinden Alt;

for Börn og Hustru Ægtemanden Alt,
for Vennen Vennen Alt, for Fædrelandet
og alt det Gode, som en Fremtid dölger,
den Tapre og den Vise Alt; og for
en Efterverden leve maa og dö,
selv mod sin egen Vilje, Mennesket.
Aflænke vil Naturen os, befri
vort arme Selv fra de for snevre Skranker,
da Hun udtalte Ordet: „Menneske!
i Andre, ikke i dit eget Selv,
dit Tilværs Södhed være og dit Væsens
Lyksalighed og al din Virkens Maal!
— — Elendig Hvo fortabes i sit Selv!
Men Den, som virker for sin Næste — Han,
Han nyder Livet, Han er salig, Han!"

Vore Dages Kultur lægger ogsaa virkelig med karakteri-k Energi for Dagen en Tendents til at komme stedse flere flere Mennesker tilgode. Denne ligger vel i dens egen tur, og fra Slægt til Slægt ere de Oplyste i et Folk stedse vne flere, men det er først i senere Tider den aabenbar erklæret Massens Kultiveren for sit Hovedøjemed. Og en *da* gaaer den frem med Lysets Hurtighed. Videnskaber Kunster populariseres uden at de derfor tabe i Intensitet, jde og Dybde. Lærdommen studerer, Geniet opdager for Masse, der snart træder det i Hælene og fordrer nye əmskridt. I hvor stor Forskjel der vel endnu finder d imellem de kultiverede Nationers Masse og deres egent-e Oplyste, saa forsvinder dog denne hurtigere nu, og man lømmer en Nations Kultur efter hvorvidt dette er skeet, ikke efter de enkelte Genier eller Fortjenester af Viden-ıb og Kunst, som den maatte have at paavise. Ligesom e Homers eller Fidias', eller Platos Fødsel, men den ud-ədte Dannelse, giver Hellas en udmærket Plads i den gamle lturhistorie, saa er det ikke Newtons eller Davys Navne, n deres Genies Frugtbargjøren, Massens praktiske Bekjendt-ıb til deres Opdagelser, som giver Englænderne Forrangen ellem de kultiverede Nationer. Jo længere tilbage i Tiden, mere iøjnefaldende er Forskjellen i Kulturens Fordeling in-n Folkene. Deraf den sporløse Forsvinden af saamange, r have glimret i Historien. Med sine Nobilifamiljer var

Karthago forsvunden som den troløse Syrte, og det stolte Romerfolk overlevede ikke sine Patricier. Vor Tid har derimod indseet, at Basis for et Folks Lykke og Bestaaen er Almenkultur, at uden den ere de Enkeltes Anstrengelser for Almenvellet kun usikre. Naturen har ikke gjort den umulig; den er meget meer ganske analog med de Regler, denne følger; politiske Institutioner, som betinge Massens Raahed og Trældom, opløses af sig selv meer og meer; og naar den allerede oplyste Del af Menneskeheden, istedetfor som tilforn at afsondre sig, vil meddele sig, naar Menneskehedens Kræfter forene sig til dette Maal, saa er ingen Forventning om de Fremskridt, Kulturen vil gjøre, for sangvinsk, naar den holder sig inden de menneskelige Evners Omraade, og saaledes ikke kræver mere end almindelig Humaniseren. Denne har Naturen gjort til Menneskehedens Hovedopgave. Den er løst for en Deel; men derved ogsaa Maaden at løse den for Alle funden. Og Haabet om en evig fortskridende Forædling af Menneskeslægten er da ligesaalidt et Bedrag, som at vi ere et godt Stykke paa Vejen. Dette skal Kulturens Historie godtgjøre.

E. Sk. Maaske ville Nogle erindre en for nogle Aar tilbage af Forf. fremsat Idé *), om at ethvert, i Fattigdom født, uomtvisteligt Geni skulde opdrages paa offentlig Bekostning, hvortil en vis Stipendiesum skulde bevilges. Og fremdeles er jeg overbevist om, at et bedre Middel til at fremskynde Menneskehedens Fremskridt, ikke lader sig opdage. Man tænke sig det gjennemført i store Stater! — England og Frankrig vilde naa sine højere Udviklingstrin uden Revolutioner. Ligheden er jo heri ogsaa realiseret. Og i Rusland! Hvorlænge vilde det vare før ogsaa disses Nationer kom efter den øvrige civiliserede Verden? Men herom mere!

*) S. Mrgbldt., 1841, No. 4. (Udg.)

Trykfejl.

2det Bind, Side 233, 2 Linje f. n. skjele er urigtigt oversat med „hurtigt" istedetfor: netop, ganske (skjelligt).
- - - 361 20 - f. o. accipito l. accipio.
- - Tillæg, Side 48, 2 L. f. o. 1837 l. 1839.
3die - S. 174, 10 L. f. n. Fædrenelandsvennen l. Fædrenelandsvenner.
- - - 325, 19 L. f. o. te l. et.
- - - 487, 15 L. f. o. kjafte l. kjaste.
- - - 534, 1 L. f. n. Alpenniner l. Apenniner.
Den ufuldstændige Sætning S. 483 L. 11—15 f. n. findes saaledes i Originalaftrykket.

